This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk http://books.google.com/

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

The Law School

Gift of

Judge L.B. Goodman

CORPUS IURIS SUEO-GOTORUM ANTIQUI.

Volumen V.

Samling af Sweriges Gamla Lagar,

PÅ

KONGL. MAJ:TS NÅDIGSTE BEFALLNING

UTGIFVEN AF

D. C. J. Schlyter.

Femte Bandet. WESTMANNALAGEN.

LUND, 1841, i BERLINGSKA *Boktryckeriet.*

CODEX IURIS VESTMANNICI,

CUM NOTIS CRITICIS, VARIIS LECTIONIBUS, GLOSSARIO
ET INDICE NOMINUM PROPRIORUM.

Westmanna-Lagen,

UTGIFVEN

AF

D. C. J. Schlyter.

LUND, 1841, i BERLINGSKA *Boktryckeriet.*

PRAEFATIO.

I. De codicibus Iuris Vestmannici manuscriptis.

1. Codex membranaceus Bibliothecae Regiae Stockholmiensis, sign. B 54. Hic codex, tergino tegumento compactus, habet, praeter unum folium in initio voluminis insertum, quo non usus est scriba, 53 folia 8 pollices Suec. alta et 6 poll. lata, quorum quidem ultimum maiori ex parte abscissum est; hac tamen mutilatione, ex iis quae in fine codicis recentiori manu sunt addita, nihil periit; inter foll. 45 et 46 vero folium prorsus exsectum est, qua re mutilatus est ipse textus codicis iuris [1]). Ultimo folio verso legitur nomen *Iohan Stiernhöök;* folio in initio libri inserto adnotatum est: *"Dalelagen.* (rec. man. mutatum in *Dalslagen*, eademque manu additum: *förährat till Kongelig Archivum och) "Jnlefuererat af Höffrådh Stiernhöök in Augusto 1669"*; ac infra: *"detta exemplar haf:r Hadorphius ved sin edition brukat."* Stiernhöök Stockholmiae adquisiverat hunc codicem [2]), qui, cuius antea fuisset, non constat; ex praefatione a Stiernhöök conscripta tamen adparet illustrem quendam virum olim in manibus suis habuisse hunc codicem, vel forte alium huic similem. Iam ex adnotatione supra commemorata adparet olim credi-

FÖRETAL.

I. Om handskrifterna af Vestmannalagen.

1. En Kongl. Biblioteket i Stockholm tillhörig pergamentscodex, sign. B 54. Denne i skinnband bundne codex innehåller, utom ett i början inhäftadt, af skrifvaren obegagnadt blad, 53 blad af 8 Svenska tums höjd och 6 tums bredd; det sista bladet är dock till större delen bortskuret, utan att likväl något af de tillägg, som i slutet af denna handskrift af senare hand blifvit gjorda, derigenom gått förloradt; men emellan foll. 45 och 46 är ett blad alldeles bortskuret, hvarigenom sjelfva lagbokens text blifvit stympad [1]*). På baksidan af sista bladet läses namnet* Iohan Stiernhöök; *och på det i början inhäftade rena bladet är antecknadt:* "Dalelagen." *(af en nyare hand ändradt till* Dalslagen, *äfvensom samma hand tillagt:* förährat till Kongelig Archivum och) "Jnlefuererat af Höffrådh Stiernhöök in Augusto 1669"; *och nedanför:* "detta exemplar haf:r Hadorphius ved sin edition brukat." *Stjernhöök hade öfverkommit denna handskrift i Stockholm* [2]*); hvem som förut varit dess egare är obekant; dock synes af det företal Stjernhöök författat, att "en förnämlig man" hade tillförene haft i sina händer denna handskrift, eller möjligtvis en annan af samma slag. Redan af nämnda*

1) Cfr. not. 32. pag. 66.
2) Hadorph, praef. ad codicem sub nomine Iuris Dalecarlici editum.

1) Jfr. not. 32. sid. 66.
2) Hadorph, företalet till Dalelagen.

tum esse hoc volumen continere codicem iuris regionis Dalecarlia (*Dalarne*) dictae; at contra ego maneo in sententia, quam iam pridem professus sum [3], cuiusque rationes in sequentibus exponam, fictum hunc iuris Dalecarlici codicem non aliud esse quam antiquiorem codicem iuris Vestmannici, quod contra in recentiorem formam redactum continent ceteri omnes manuscripti codices adhuc exstantes. Ipse iuris codex, quem exhibet prior pars huius editionis, cum titulo: iuris Vestmannici, codex antiquior, occupat, in manuscripto codice, folia 45; post haec locum habuit folium iam deperditum; sequens fol. 46 de codice iuris tantum ultima verba continet. Calci codicis iuris rec. manus versus finem saeculi XV addidit constitutionem Calmariensem de anno 1474, una cum minoribus quibusdam adnotationibus de mulcta Regi soli pendenda &c. Medio saeculo XIV exaratus esse videtur ipse iuris codex; scripturae specimina exhibet Tab. I. Lineae hic, ut mos fuit in antiquioribus codicibus manuscriptis, atramento ad regulam ductae sunt; illarum vero linearum interdum, ut in pri-

3) In publicis praelectionibus de historia iuris Suecani iam a. 1835 in Academia Upsaliensi habitis, et in libro meo *Juridiska afhandlingar, 1 häft.,* Upsalis a. 1836 edito, pag. 53, 81, 82 &c. J. J. Nordström, qui in opere suo: *Bidrag till den Svenska Samhälls-författningens historia,* Helsingf. 1839-40, diligenter usus est dicto libro, quem tamen ne uno quidem loco citare ei placuit, etiam dicit codicem supra commemoratum "in toto" iuris Vestmannici codicem antiquiorem esse videri (I. pag. VIII); ad quam rem probandam nullae tamen rationes adferuntur.

anteckning finner man att ifrågavarande handskrift blifvit ansedd innehålla en lagbok för Dalarne; hvaremot jag bibehåller den öfvertygelse som jag långt för detta tillkännagifvit [3], och för hvilken jag i det följande skall framställa grunderna, att denna förmenta Dalelag ej är annat än en äldre bearbetning af Vestmannalagen, hvaraf deremot alla de öfriga i behåll varande handskrifterna innehålla en nyare redaktion. Sjelfva lagboken, hvilken jag meddelat i första afdelningen af denna edition, under titel: den äldre codex af Vestmannalagen, uptager i handskriften 45 blad, hvarefter följt det numera förlorade bladet, och det nästföljande fol. 46 innehåller af lagboken endast de sista orden. Efter lagbokens slut äro af en senare hand från slutet af 15:de århundradet tillagda den så kallade Calmare Recess af år 1474, jämte några smärre anteckningar om Konungens ensak m. m. Sjelfva lagboken synes vara skrifven i medlet af 14:de århundradet; prof af stilen visar Tab. I. Linier äro här, såsom vanligt i äldre handskrifter, updragna med bläck; men af dessa linier finnes på flera ställen,

3) I mina redan år 1835 vid Upsala Universitet hållna offentliga föreläsningar öfver Sveriges laghistoria, äfvensom i det 1836 i Upsala tryckta första häftet af mina Juridiska afhandlingar, *sid. 53, 81, 82 &c. J. J. Nordström, som i sina* Bidrag till den Svenska Samhälls-författningens historia, *Helsingf. 1839-40, flitigt begagnat nämnda afhandlingar, dem han dock ej funnit för godt att på något enda ställe citera, antager äfven att ifrågavarande lag "i det hela" torde vara en äldre codex af Vestmannalagen (I. sid. VIII); men några grunder för denna åsigt anföras icke.*

ma pagina, vix adparet vestigium. Codex iuris incipit a libro de iure ecclesiastico, littera initiali grandiori rubra et caerulea, non vero rubrica ornato; ceteri libri habent litteras initiales caeruleas vel rubras, ac quoque rubricas, quas rec. man. atramento male renovavit [4]. Singuli libri non sunt divisi in capita; occurrunt tamen quibusdam locis in textu sectiones in nova linea incipientes ac ornatae litteris initialibus grandioribus caeruleis vel rubris, quibus, sicut in initio librorum, adnexa sunt ornamenta caerulea vel rubra secundum marginem folii [5]; nonnullis locis, ubi fortuito locus patuit rubricae, talis adposita est [6]. Minores textus sectiones saepe denotantur signo ¶ rubro, quo punctum ad periodum proxime antecedentem pertinens haud raro tegitur; litterae maiusculae notantur rubra lineola. Littera *þ* hic frequens est; rarissime tantum eius loco occurrit *th* vel *t*; ð haud rarum est; uno tantum loco (KrB. 10.) runa ᛘ loco signi abbreviationis denotat vocem *maþer*; ʀ loco litt. *r* haud raro occurrit in fine vocabulorum. Littera *n* interdum notatur lineola, signo abbreviationis simili, cui vero nulla inest potestas [7]. Verba *kunungir*, *kunungs*,

4) Cfr. not. 1. pag. 11; not. 1. p. 16. &c.

5) Vide pag. 8, 10, 20, 23, 39, 42, 43, 44, 50.

6) Vide pag. 39, 42, 43, 44. — Fol. 34 (ad GB. 11.) locus patet rubricae, quae tamen heic non adposita est; de rubrica *ærfþa balkir* hoc loco forte cogitatum est.

7) Vide ex. c. *sten'*, Tab. I.

såsom på första sidan, numera knappt något spår. Lagboken börjar med en KristnuBalk, som är prydd med en större röd och blå begynnelsebokstaf, men saknar rubrik; de öfriga Balkarne hafva blå eller röda begynnelsebokstäfver, och äfven rubriker, hvilka senare blifvit af nyare hand illa updragna med svart bläck [4]*. Balkarne äro ej indelade i Flockar; dock förekomma på flera ställen inuti texten afdelningar, som börjas på ny rad med större blåa eller röda begynnelsebokstäfver, med hvilka, likasom vid Balkarnes början, sammanhänga blåa och röda prydnader långsefter marginalen* [5]*; på några ställen, der tillfälligtvis rum varit ledigt för en rubrik, finnes äfven en sådan* [6]*. Smärre afdelningar i texten utmärkas ofta med ett rödt* ¶*, som ej sällan betäcker den till näst föregående perioden hörande punkten; stora bokstäfver äro prydda med ett rödt streck. Bokstafven* þ *brukas här; endast högst sällan förekommer i dess ställe* th *eller* t; ð *är här icke sällsynt; endast på ett ställe (KrB. 10.) finnes runan* ᛘ *använd såsom förkortningstecken för ordet* maþer; ʀ *i stället för* r *förekommer ej sällan i slutet af ord. Bokstafven* n *är stundom märkt med ett streck, som liknar ett förkortningstecken, men är utan betydelse* [7]*. Orden* kunungir, kunungs, combir *fin-*

4) Jfr. not. 1. sid. 11; not. 1. s. 16. &c.

5) Se sid. 8, 10, 20, 23, 39, 42, 43, 44, 50.

6) Se sid. 39, 42, 43, 44. — Fol. 34 (vid GB. 11.) hade rum varit för rubrik, utan att dock någon sådan här blifvit tillsatt; tilläfventyrs har rubriken ærfþa balkir *på detta ställe varit tillämnad.*

7) Se t. ex. sten'*, Tab. I.*

combir haud raro abbreviata sunt [8]); praeterea abbreviationes non saepe occurrunt. In fine quaternionum custodes, quos dicunt, positi sunt. Ordinem verborum esse mutandum nonnullis locis adpositis signis est indicatum [9]). Litterae vel vocabula errato scripta saepe notantur subiectis punctis [10]), interdum ita notata, simul lineola inducta sunt [11]); interdum litterae errato scriptae deletae [12]) vel in alias mutatae sunt [13]). Uno loco vocabulum errato esse scriptum additis verbis indicatur [14]). Litterae vel verba omissa saepe supra lineam sunt addita [15]), nonnumquam vero infra lineam vel in margine [16]). Multis locis in margine leguntur breves adnotationes diversis manibus saeculo XVII, ex parte Latine scriptae, quae respiciunt ea quae textus continet, ex. c. "*de decimatione*", "*påske offer*" &c. Respectu habito orthographiae huius codicis, cuius scriptor non satis diligenter curavit regulas grammaticales [17]), haec observari merentur:

nas här ej sällan förkortade [8]); för öfrigt förekomma förkortningar ej ofta. I slutet af hvart lägg finnas så kallade custoder. Ordens ordning är på några ställen rättad genom tillsatta tecken [9]). Misskrifna bokstäfver eller ord äro ofta underprickade [10]), stundom både underprickade och öfverstrukna [11]); stundom äro misskrifna bokstäfver utplånade [12]) eller ändrade [13]). På ett ställe är ett misskrifvet ord rättadt genom ett tillägg [14]). Uteglömda ord eller bokstäfver äro ofta tillsatta öfver raden [15]), någon gång under raden eller i brädden [16]). I brädden finnas på många ställen af olika händer i 17:de århundradet skrifna korta anmärkningar, till en del på Latin, hvilka hafva afseende på textens innehåll, t. ex. "de decimatione", "påske offer" *&c. Angående orthographien i denna handskrift, der språket i grammatikaliskt afseende ej är synnerligen väl vårdadt [17]), anmärkes:*

---

8) Vide Tab. I.
9) Vide not. 10. pag. 18; not. 23. p. 23; not. 11. p. 61.
10) Vide not. 3. pag. 3; not. 21. p. 9; not. 17. p. 14; not. 3. p. 16. &c.
11) Vide not. 16. pag. 6; not. 54. p. 40; not. 13. p. 50.
12) Vide not. 18. pag. 7; not. 3. p. 12; not. 6. p. 16. &c.
13) Vide not. 5. pag. 12; not. 9. p. 13; not. 8. p. 17. &c.
14) "*biltughir ellæ brutlikin*", Eþs. 6: 1; quo indicatur loco v. *biltughir* legendum esse *brutlikin*. Cfr. not. 16. pag. 14.
15) Vide not. 5. pag. 4; not. 12. p. 5; not. 14. p. 6. &c.
16) Vide not. 10. pag. 5; not. 22. p. 52.
17) Exempli caussa adferantur ea quae occurrunt in ipso principio: *meþ sinæ naþa* pro: *meþ sinum naþum*, et: *moþir oc alguzhælgun* (nom.) pro *moþor oc aldra*

8) Se Tab. I.
9) Se not. 10. sid. 18; not. 23. s. 23; not. 11. s. 61.
10) Se not. 3. sid. 3; not. 21. s. 9; not. 17. s. 14; not. 3. s. 16. &c.
11) Se not. 16. sid. 6; not. 54. s. 40; not. 13. s. 50.
12) Se not. 18. sid. 7; not. 3. s. 12; not. 6. s. 16. &c.
13) Se not. 5. sid. 12; not. 9. s. 13; not. 8. s. 17. &c.
14) "biltughir ellæ brutlikin", *Eþs. 6: 1; hvarmed meningen är att i stället för* biltughir *skall läsas* brutlikin. *Jfr. not. 16. sid. 14.*
15) Se not. 5. sid. 4; not. 12. s. 5; not. 14. s. 6. &c.
16) Se not. 10. sid. 5; not. 22. s. 52.
17) Såsom exempel härpå må anföras hvad som förekommer genast i början: meþ sinæ naþa *i stället för* meþ sinum naþum; *äfvensom* moþir oc alguzhælgun *(nom.) i*

a occurrit pro *æ*, et contra; ex. c.	a *förekommer för* æ, *och tvärtom; t. ex.*
awarkar, frænzsama spiæl, wagh, wart; dænskir, mælsæghande, þræng.	
o vel *u* pro *a:*	o *eller* u *för* a:
holdi, suman, husuby manz.	
o pro *ö*, et contra:	o *för* ö, *och tvärtom:*
kops, moþærni; öföris, örkar, öskyldum, döma, höggir &c.	
y pro *i:*	y *för* i:
boyn, byuþir, luty, nyw, tyw &c.	
y pro *iu*, et *iw* pro *y:*	y *för* iu, *och* iw *för* y:
byþas, skytir, spiwrs.	
w pro *u:*	w *för* u:
w, wm, wp, hws, nyw, siw, tyw &c.	
ö pro *y:*	ö *för* y:
börþær mæn, föllis.	
w vel *u* pro *gu:*	w *eller* u *för* gu:
fiuwr, leukuna.	
d vel *ð* pro *t:*	d *eller* ð *för* t:
edzörd, huld, salð, sanð, ætihð.	
th pro *t* vel *tt:*	th *för* t *eller* tt:

annathigia, boeth, bolagth, edsörth, fæboth, giældith, laath, math, mith; owicth, ræthlica, sith, örthug &c.

---

guz hælgunna (gen.); porro: *strængir* (nom.) pro *stræng* (acc.), KrB. 5: pr.; *söþir* pro *söþ*, BB. 50; *guzziuiu* (i. e. *guzziuiur*, acc. pl.) pro *guzziuium*, KrB. 6: 1; *i sin* (pro *sinum*) *ytirsta tima*, MB. 11; *annat* (pro *andru*) *sinnæ*, GB. 15; *vföda* pro *vföd*, GB. 2; *wt castaþir* pro *wt castat*, MB. 3: 2; *marght* pro *margh*, BB. 46: pr.; *a þe* pro *aghu þe*, BB. 21: 1. &c. Huc pertinent formae verborum regulis contrariae, ex. c. *soknaris* pro *soknara* (gen.), Þj. 15; *domarin* (acc.), *domarins*, pro *domaran*, *domarans*, ÞgB. 2: 1; 3: pr. &c.

stället för moþor oc aldra guz hælgunna *(gen.); likaså* strængir *(nom.) i st. f.* stræng *(acc.), KrB. 5: pr.;* söþir *i st. f.* söþ, *BB. 50;* guzziuiu *(d. ä.* guzziuiur, *acc. pl.) i st. f.* guzziuium, *KrB. 6: 1;* i sin *(i st. f.* sinum*)* ytirsta tima, *MB. 11;* annat *(i st. f.* andru*)* sinnæ, *GB. 15;* vföda, *i st. f.* vföd, *GB. 2;* wt castaþir *i st. f.* wt castat, *MB. 3: 2;* marght *i st. f.* margh, *BB. 46: pr.;* a þe *i st. f.* aghu þe, *BB. 21: 1. o. s. v. Hit höra oriktiga grammatikaliska former, t. ex.* soknaris *i st. f.* soknara *(gen.), Þj. 15;* domarin *(acc.),* domarins, *i st. f.* domaran, domarans, *ÞgB. 2: 1; 3: pr. &c.*

ir in fine vocabulorum plerumque occurrit pro *er:*

ir *förekommer vanligen i slutet af ord i stället för* er:

biscopir, combir, dræpir, fridir, markir, niþir, riþir, sandir, wiþir &c.

r in fine vocabulorum omittitur:

r *utelemnas i slutet af ord:*

atti, guzziuiu, kunu, manaþa, vpbyrþi, þingariþi.

Litterae saepe duplicantur:

Bokstäfver fördubblas ofta:

aa, aaflat, aal (pro *all*), *aax, faal* (pro *fall*), *naat, een, heem, aff, griiss, liius, siit, lughbockina, allna, skiællum, barnni, soknninni, thynnia, ægnnir, oop, hoor, sookn, tooc, cöpp, drapp, nærr, fryss,* ossn*ællom, iættir* (pro *ætir*), *lætt, nætt, bruun* (pro *brunn*), *bööt, föört, hööt* &c.

Litterae omittuntur:

Bokstäfver utelemnas:

lære(f)z, ma(l)sæghande, siæ(l)fskut, bi(r)gher, fy(r)sta, kasnawa(r)gir, sæ(t)s.

Duo vel tria verba in unum contrahuntur:

Två eller tre ord sammandragas till ett:

allimæn, ensmanz, ezin (pro *et sin*), *ezinni, fearsins, frælsman, halsic* (pro *hals sic*), *alguzhælgun.*

Iam allatis iis, quae de hoc manuscripto codice, litt. A a me insignito, memoranda esse mihi visa sunt, rationes quoque sunt exponendae, cur equidem statuerim hoc volumen continere antiquiorem iuris Vestmannici codicem, cum e contrario antea creditum sit idem volumen continere iuris Dalecarlici codicem, recentior vero auctor [18]) contenderit illud minime esse codicem iuris provinciae cuiusquam, sed tantum privati cuiusdam continere adnotationes. Rationes, quae ad firmandas diversas istas opiniones allatae fuerunt, primum breviter exponam, deinde quid ipse hac de re sentio explicaturus.

Sedan jag nu beskrifvit denna handskrift, hvilken jag utmärkt med bokstafven A, bör jag ej underlåta att upgifva skälen dertill, att jag ansett densamma innehålla en äldre bearbetning af Vestmannalagen, då den deremot förut blifvit hållen för att vara en lagbok för Dalarne, och en nyare författare åter [18]) *påstått att den föregifna Dalelagen alldeles icke är en lagbok för något visst landskap, utan endast en samling af enskilda anteckningar. Jag vill först i korthet framställa de skäl, som för dessa olika meningar blifvit anförda, och derefter redogöra för min egen åsigt af denna sak.*

---

18) G. E. Sundström, in commentatione Academica, Praeside Celeb. Professore J. E. Boëthio, Upsalis 1827 edita: *Lex Dalekarlica antiqua sub examen revocata,* pag. 6, 13.

18) G. E. Sundström, i en under Herr Professor J. E. Boëthii præsidium i Upsala 1827 utgifven Akademisk afhandling: Lex Dalekarlica antiqua sub examen revocata, *sid. 6, 13.*

Codicem, de quo sermo est, olim, ut supra dictum est, possedit Stiernhöök, qui eum anno 1669 Archivo Regio tradidit. Cum, ut videtur, mox cogitatum sit de hoc codice typis vulgando, Stiernhöök composuit praefationem ostensuram quaenam lex hoc volumine contineretur; qua de re neque titulo quodam nec alia ratione aliquid palam indicaret manuscriptus codex. Facta collatione id manifestum visum est Stiernhöök, hunc codicem nullum esse ex iis, qui iam typis essent vulgati (et inter quos etiam erat ius Vestmannicum). In alias itaque regiones oculos coniiciens, maxime cogitavit de codicibus iuris Smalandiae, Oelandiae, Nericiae et Vermelandiae, in nullo vero horum adquiescere potuit; ad ius Vermelandiae tantum aliqua probabilitas adesse ei visa est, ratione habita non solum ordinis iudiciorum in codice saepe memorato constituti, sed etiam eorum, quae ibi occurrunt de Danis et Anglis, quibus cum Vestrogotia maxime et Vermelandia commercium fuisse visum est. Quod ad Dalecarliam attinet, quae eidem ac Vestmannia legifero subiecta erat, credere non potuit Stiernhöök illam proprium habuisse codicem iuris, donec ei ante oculos venisset scriptum illustris cuiusdam viri, haud ita nuper compositum, ubi inserta erant fragmenta quaedam iuris Dalecarlici, quae iam in initio libri *Bygninga Balker* dicti codicis manuscripti deprehenderat Stiernhöök. Postquam id, quod antea credi non potuerat, Dalecarliam nempe proprium habuisse iuris codicem, mira quadam vi probabile reddiderat iudicium vel coniectura istius illustris viri, nuda citatione expressa, iam diversae

Enligt hvad förut är omnämndt, har Stjernhöök egt den ifrågavärande handskriften, hvilken han år 1669 öfverlemnat till Kongl. Archivet. Då fråga sannolikt genast upstod om tryckning af denna lagbok, författade Stjernhöök dertill ett företal, deruti det skulle visas hvad detta var för en lag, hvarom sjelfva handskriften icke genom någon öfverskrift eller på annat sätt lemnade bestämd uplysning. I afseende på denna fråga fann Stjernhöök det, vid anställd jämförelse, vara klart, att detta icke kunde vara någon af de landskapslagar, som redan voro af trycket utgifna (och bland hvilka äfven var Vestmannalagen). Han måste derför vända sina tankar åt andra håll, och satte dervid sitt ögonmärke mest på Smålands, Ölands, Nerikes och Vermlands lagböcker; men i afseende på ingendera funnos några nöjaktiga skäl; endast hvad Vermlandslagen beträffade var någon liknelse, i anseende till dels de instantier som i den ifrågavarande handskriften förekomma, dels hvad som der talas om Danskar och Engelsmän, hvilka "synas mest hafva haft sina commercia på Vestergötland och Vermland." Hvad angick Dalarne, så enär de med Vestmanland lydde under en lagman, hade man ej kunnat tro att den landsändan skulle hafva någon särdeles lag, intill dess Stjernhöök hade fått se "en förnämlig mans skrift", der för någon rund tid sedan hade blifvit utskrifna några fragmenter af Dalelagen, hvilka igenfunnits i början af BygningaBalken uti ifrågavarande handskrift. Då den "förnämlige mannens" endast genom en citation uttryckta omdöme eller gissning sålunda visat en förunderlig kraft att

adparuerunt rationes probantes dictum librum re vera continere ius Dalecarlicum; quod scilicet multa ibi occurrunt vocabula, quae isti tantum regioni nostro tempore sunt familiaria, ac inter illa vox *skafskogher*, quam corticem arborum, quae farinae commiscetur, denotare autumavit Stiernhöök; quod porro ex libro de iure ecclesiastico (6:1.) adparet pagos procul ab aedibus sacris sitos fuisse; ac praesertim id, quod in libro *Gipninga Balker* (11: pr.) dicitur, usque nempe a prima occupatione regionis *Dala* valuisse ea, quae illo loco sanciuntur. Adferuntur quidem rationes nonnullae dubitandi, quarum eam tantum hoc loco repetam, quod in hoc codice commemorantur hundreda *(hundari)* vel haeradae, quamvis in Dalecarlia nullae exsistunt haeradae; cui dubitationi Stiernhöök obiicit illam regionem non in haeradas quidem, attamen in hundreda vel paroecias esse divisam; hundredum (i. e. centuriam) enim olim constitisse centum viris fundos habentibus, tantos quoque complexas esse paroecias Dalecarlicas, in Uplandia contra ceterisque provinciis singulas paroecias primitus triginta tantum viros proprios fundos habentes continuisse. — Hadorph, qui hunc codicem typis vulgavit, ex loco libri *Gipninga Balker* nuper citato satis constare censuit illum ius Dalecarlicum continere; necesse tantum ei visum est probare nomen *Dala* isto loco significare Dalecarliam *(Dalarne)*, non vero Daliam *(Dalsland)*. Rationes hae praecipue sunt: Dalecarliam in omnibus veteribus scriptis appellari *Dala*, at Daliam non ita; Dalecarliam esse vastam regionem, quam proprias habuisse leges verisimile est, sicut proprium habuit sigillum; Daliam vero prisco tempore

göra det troligt, som man förut ej hade kunnat tro, eller att Dalarne skulle hafva haft en särdeles lag, så inställde sig nu flera skäl till bestyrkande af den mening, att den ifrågavarande lagboken verkligen var en Dalelag; såsom att der förekomma många ord, som endast i Dalarne numera äro brukliga; att der talas om skafskog, hvarmed skulle menas bark, som blandas med mjöl till föda; att det finnes af KristnuBalken (6: 1.) att byarne varit belägna långt ifrån kyrkan; och i synnerhet det som i GipningaBalken (11: pr.) förmäles derom, att vissa der förekommande stadganden hade gällt alltsedan Dala bygdes. Häremot anföras några betänkligheter, bland hvilka jag endast vill uprepa den, att i denna förmenta Dalelag talas om hundare eller härad, fastän i Dalarne inga härad finnas; hvaremot Stjernhöök invänder att Dalarne icke äro skiftade i härad, men väl uti hundare eller soknar; ty ett hundare bestod fordom af hundrade "besatte" bönder, och så många hafva soknarne i Dalarne innehållit, då deremot i Upland och de andra landskapen en socken ursprungligen ej haft mera än tretio bönder. — Hadorph, som i tryck utgifvit denna lagbok, har, på grund af det nyss anförda stället i GipningaBalken, ansett det vara afgjordt att den är en Dalelag; han har endast funnit nödigt att särskildt bevisa att namnet Dala *på anförda ställe beteknar Dalarne, och ej Dalsland. Grunderna äro förnämligast dessa: att Dalarne i alla gamla skrifter benämnas* Dala, *men icke så Dal; att Dalarne äro en stor och vid landsort, som sannolikt haft sin egen lag, såsom de haft ett eget sigill;*

numquam fuisse discretam regionem, sed partem Vestrogotiae ad legiferatum Vestrogoticum pertinentem, quam ob caussam in iure communi Christophoriano BygnB. 23 dicitur Dalia in Vestrogotia; hunc codicem iuri Vestmannico valde esse similem; hic commemorari *husabyman* ut praesidem provinciae vel praefectum, Huseby vero, ubi habitavit ille praefectus, situm esse in Dalecarlia, olimque fuisse sedem legiferi vel praedium regium. — Postquam, ex his rationibus, dictus codex typis vulgatus est cum titulo iuris Dalecarlici, de re non amplius disceptatum est, donec, in commentatione Academica supra commemorata, dubitationes contra fictitium codicem iuris Dalecarlici in medium proferrentur. Auctor istius commentationis ita disserit: Dalecarlia et Vestmannia in haec usque tempora communes habuerunt legiferos, quamobrem leges quoque iis fuisse communes, verisimile est (pag. 6, 8.). Hic igitur codex non potuit esse lex Dalecarliae propria, nec isti regioni fuit accommodatus, cum nihil contineat de fodina Falunensi, de opere carbonario aliisque rebus, de quibus in codice iuris Dalecarlici aliquid esse definitum fas esset credere (pag. 4, 5.); at contra anseres ibi commemorantur (KrB. 3: 1; BB. 39: 6.), qui nostro quoque tempore in meridialibus tantum Dalecarliae partibus, Vestmanniae finitimis, apud locupletiores quosdam rusticos passim inveniuntur (pag. 10, 11.). Nonnulla quidem vocabula in hoc codice occurrentia adhuc in Dalecarlia audire licet; haec vero aliis etiam locis olim vulgaria fuisse, verisimile est; pariter ac nomen Husby, quod in Dalecarlia invenit Hadorph, in mul-

hvaremot Dal aldrig varit en särdeles landsort för sig sjelf i forntiden, utan en del af Vestergötland, och till dess lagsaga hörande, hvarför det ock i Christoffers Landslag BygnB. 23 kallas Dal i Vestergötland; att denna lagbok har mycken likhet med Vestmannalagen; att här talas om husabyman *såsom en landsfogde eller höfding, men Huseby, der denne fogde bott, är beläget i Dalarne, och har fordom varit såsom en lagmans- eller kungsgård. — Sedan, på dessa grunder, ifrågavarande lagbok blifvit tryckt med titlen Dalelag, har saken icke varit ansedd såsom tvist underkastad, till dess, uti förutnämnda akademiska afhandling, tvifvelsmål blefvo ytrade emot den föregifna Dalelagen. Författaren af anförda afhandling anmärker att Dalarne och Vestmanland ända till vår tid haft gemensam lagman, och derför ock sannolikt samma lag; att således Vestmannalagen har gällt för hela denna lagsaga (sid. 6, 8.). Den föregifna Dalelagen har alltså icke kunnat vara en lagbok för Dalarne, för hvilken landsort den icke heller finnes vara passande, enär der icke förekommer något om Falu grufva, om kolning m. fl. ämnen, om hvilka man skulle vänta att finna stadganden i en Dalelag (sid. 4, 5.); deremot omtalas der gäss (KrB. 3: 1; BB. 39: 6.), som ännu på vår tid icke finnas utan hos förmögnare bönder i den södra, till Vestmanland gränsande delen af Dalarne (sid. 10, 11.). Några der förekommande ord äro väl ännu brukliga i Dalarne, men i äldre tider hafva dessa ord troligen varit brukliga äfven i andra landskap, likasom namnet Husby, hvilket Hadorph*

tis aliis provinciis occurrit (pag. 12.). Si vetus iuris sanctio de successionibus hic commemorata (GB. 11: pr.) in illa usque tempora perdurasset, cum leges Christophorianae promulgatae sunt, memoria tam singularis usus non cito exstingui potuisset; at in codice legum nuper dictarum manuscripto, quem nunc possidet vir perillustris, H. Iärta, Dalecarliae antehac Gubernator, saeculo vero XVI possederunt iudices quidam Dalecarliae, inter alias adnotationes leguntur quaedam de iure hereditario, ex antiquioribus, ut dicitur, legum codicibus hausta; neque vero hic ullum exstat vestigium singularis illius ordinis successionis, qui sancitur in codice de quo nunc sermo est, nec ullo loco de lege quadam Dalecarliae peculiari mentio fit (pag. 9, 10.). Si praeterea codici Vestmannico conferatur dictus codex, facile adparet illum esse distinctum et plenum, hunc vero confusum et imperfectum esse, ac nonnulla continere, quae publica auctoritate valere non potuerint, ex. c. quae de mulctarum quarundam quantitate et divisione hic sanciuntur (pag. 7, 8.). Hoc igitur opus nihil, ut videtur, aliud continet, quam privati cuiusdam adnotationes, publica auctoritate destitutas; praeviam forsan commentationem, qua dein substructa fuit lex Vestmannica, immixtis variis, quae partim ex ceteris legibus, Uplandica imprimis, excerpsisset compilator, partim ex proprio arbitrio depromsisset (pag. 6, 7.). Attamen ea quoque proponitur opinio, hunc codicem forsan addicendum esse Nericiae, quae antiquitus integram nomarchiam constituit, ac proprias leges habuisse dicitur (pag. 13.).

Etsi auctor nuperrime commemoratus, me iudice, a vero haud procul

igenfunnit i Dalarne, också finnes i många andra landskap (sid. 12.). Om den här omnämnda gamla lagen om arf (GB. 11: pr.) hade gällt ända till dess K. C h r i s t o f f e r s *Landslag stadfästades, så hade minnet af ett sådant eget förhållande ej kunnat med ens utplånas; men uti en Herr Landshöfdingen m. m. H.* J ä r t a *tillhörig handskrift af nämnda Landslag, hvilken i 16:de århundradet tillhört några domare i Dalarne, finnas, bland andra anteckningar, ett stycke om arf, "utdraget af de gamle lagböcker"; men hvarken finnes der något spår af den i den föregifna Dalelagen stadgade arfsordning, ej heller talas der någorstädes om någon Dalelag (sid. 9, 10.). Om man för öfrigt jämför den förmenta Dalelagen med Vestmannalagen, så finner man att den senare är tydlig och fullständig, den förra deremot är oredig och ofullständig, och innehåller dessutom stadganden, som ej kunnat hafva gällande kraft, såsom i afseende på vissa böters belopp och fördelning (sid. 7, 8.). Detta arbete innehåller derför troligen icke annat än någon enskild mans anteckningar, utan offentlig auktoritet — möjligtvis en förberedande upsats, hvilken sedermera blifvit lagd till grund för Vestmannalagen, och hvari åtskilligt blifvit inblandadt, som författaren dels hämtat ur andra lagar, i synnerhet Uplandslagen, dels efter eget godtycke tillsatt (sid. 6, 7.). Dock ytras äfven den tanke, att denna lagbok möjligen kunde hafva tillhört Nerike, som af ålder utgjort en särskild lagsaga, och äfven skall hafva haft sin egen lagbok (sid. 13.).*

Ehuru sistanförde författare, enligt mitt omdöme, kommit sanningen tem-

abest, id tamen quod statuit, codicem hactenus iuris Dalecarlici nomine insignitum, non fuisse iuris codicem, sed privati tantum hominis adnotationes publica auctoritate destitutas continere, nititur falsa omnino opinione de origine codicum iuris provinciarum. Si, sicut hodie, eo quoque tempore, quo valuerunt isti codices, rei ita fuisset comparatum, ut scriptum iuridicum in legis formam redactum, nisi a potestate legislatoria confirmatione rite esset munitum, non accipere potuisset nomen codicis iuris, sed tantum rogatae legis vel theoreticae commentationis; si, inquam, ita fuisset, quaerendum sane esset utrum hoc opus re vera fuerit codex iuris an privati tantum hominis adnotationes, idemque etiam quaerendum esset de plerisque ceterorum codicum iuris provinciarum, de quibus non magis quam de eo, de quo nunc sermo est, constat an rite fuerint confirmati. At longe aliter isto tempore res se habuit. Legiferi erat ad iuris disciplinam evolvendam conferre, idque non tantum legibus specialibus casibus adplicandis, verum etiam legibus continua serie recitandis coram populo in conventibus iudicialibus congregato; hunc vero in finem necesse fuit leges in scripturam redigere factis adnotationibus, quae primitus breves et mancae, procedente tempore magis magisque evaderent ordinatae plenaeque [19]. Quod nonnulli iuris codices, ex specialibus caussis, muniti sunt regia confirmatione, inde non sequitur talem confirmationem in universum es-

ligen nära, så grundar sig dock hans påstående att den hittills så kallade Dalelagen icke skulle hafva varit någon lagbok, utan endast en enskild mans anteckningar utan offentlig auktoritet, på en alldeles oriktig föreställning om landskapslagarnes upkomst. Om förhållandet på den tid då dessa lagar gällde, hade varit sådant som nu, att en juridisk skrift, författad i form af lag, om den ej erhållit formlig stadfästelse af vederbörlig lagstiftande myndighet, ej hade kunnat få namn af lagbok, utan endast af ett lagförslag eller en theoretisk afhandling, så måste visserligen fråga upstå derom, huruvida förevarande arbete verkligen varit en lagbok, eller endast en enskild mans anteckningar; och denna fråga måste äfven sträcka sig till de flesta öfriga landskapslagarne, om hvilka man lika litet som om den nu ifrågavarande, har sig bekant att de blifvit formligen stadfästade. Men förhållandet var helt annorlunda på den tiden. Det var lagmannen som det tillhörde att utbilda rättssystemet ej blott genom lagarnes tillämpning på särskilda förekommande fall, utan ock genom deras förkunnande i ett sammanhang för det på tingen församlade folket; och för detta behof blef det nödvändigt att bringa lagarne i skrift genom anteckningar, som, i början korta och ofullständiga, med tiden blefvo alltmera ordnade och fullständiga [19]. Att några lagböcker, af särskilda anledningar, erhöllo kunglig stadfästelse, bevisar icke att en sådan skulle i allmänhet hafva

19) Cfr. librum meum *om Sveriges äldsta indelning i landskap och landskapslagarnes upkomst*, Ups. 1835, pag. 59 et seqq.

19) Jfr. min afhandling om Sveriges äldsta indelning i landskap och landskapslagarnes upkomst, *Ups. 1835, sid. 59 o. f.*

se necessariam existimatum fuisse, quod veritati non esse consentaneum etiam comprobat codex iuris communis Magnaeanus, qui etsi, quantum constat, non confirmatus, tamen per omne regnum aboluit leges provinciales. Certe itaque tantum abest ut probari possit opus, de quo nunc agitur, quodque non minus quam ceteri codices iuris provinciales habet externam legis formam, publica confirmatione fuisse munitum, ut potius contraria sententia verisimilior sit; idem vero omnino valet de plerisque ceterorum codicum iuris provincialium. Hunc codicem et mancum esse et aliis mendis laborare, facile concedatur; absurdum vero esset contendere omnes ceteros codices, de quibus, an re vera leges fuerint, non est dubitatum, plenos esse vitiisque immunes; nec minus absurdum esset statuere necesse esse ut omnia eiusmodi opera, si nomen codicis iuris iis tribuatur, pari omnino arte sint composita — quod ne cogitari quidem potest. Quod denique attinet ad quantitatem et partitionem mulctarum quarundam in hoc codice statutarum, sufficiat observare haec nihil omnino probare. Tuti igitur statuere possumus huic operi nomen codicis iuris esse tribuendum, idque eodem iure eodemque sensu ac ceteris codicibus iuris provinciarum. Quaeritur itaque cuinam provinciae adscribendus sit hic codex. Eum continuisse ius Nericiae, ex eo quidem coniici posset, quod ab altera parte multa hic conveniunt cum codice Vestmannico, ab altera vero quaedam ex iure Sudermannico hausta sunt; at ita non esse, ex eo evidens est, quod Dalecarliae hic expresse fit mentio; ac mani-

varit ansedd som oumbärlig, hvilket visserligen icke var förhållandet; såsom ännu K. Magnus Erikssons Landslag bevisar, hvilken, så vidt bekant är, ej erhöll stadfästelse, men likväl snart öfver hela riket undanträngde landskapslagarne. Det är således visserligen både möjligt och troligt att ifrågavarande arbete, hvilket, lika mycket som de öfriga landskapslagarne, har den ytre formen af en lag, ej erhållit formlig stadfästelse; men alldeles samma förhållande är med de flesta öfriga landskapslagarne. Att denna lagbok både är ofullständig och har andra brister, må gärna medgifvas; men att påstå att alla de öfriga lagböckerna, hvilkas egenskap af lagar icke är ifrågasatt, äro fullständiga och felfria, vore en orimlighet; likasom det vore orimligt att påstå att alla dylika arbeten, om de skola såsom verkliga lagböcker erkännas, måste vara författade med en alldeles lika grad af skicklighet — något som i sig sjelft är alldeles otänkbart. Beträffande ändtligen de här förekommande särskilda stadganden om vissa böters belopp och fördelning, så torde det vara nog att härom anmärka att detta bevisar jämnt ingen ting. Vi kunna således tryggt låta ifrågavarande arbete gälla som en lagbok, med lika rätt och i samma mening som de öfriga landskapslagarne. Fråga blir då hvilket landskap denna lag har tillhört. Att den skulle hafva varit Nerikes lagbok, dertill kunde väl det antagas såsom skäl, att å ena sidan mycket här öfverensstämmer med Vestmannalagen, men å andra sidan också åtskilligt är hämtadt ur Södermannalagen; men deremot bevisas motsatsen tydligen deraf, att Dalarne här uttryck-

festum quoque est ea quae, testantibus litteris Regis Magni Erici filii ad inhabitatores Nericiae, die beati Iohannis ante portam Latinam (6 Maii) a. 1330 datis, in codice iuris Nericiae statuerentur de hospitiis[20]) (eadem sine dubio quae ex edicto R. Magni de a. 1285, statuto scilicet Alsnoënsi, in alios quoque codices iuris provinciarum, inter quos codicem Vestmanniae recentiorem, KöpB. 12, sunt translata), in codice de quo nunc agitur desiderari. Hunc codicem Dalecarliae proprium fuisse, credi quidem posset ea ex ratione, quod de ordine successionis GipnB. 11: pr. statuto dicitur eum valuisse *æ siþan dala bygdhus*, i. e. inde a tempore quo primum habitaretur Dalecarlia; attamen, etiamsi hac re evidens est Dalecarliam pertinuisse ad illam provinciam, in cuius usum compositus est hic codex, inde non sequitur illam provinciam sola Dalecarlia constitisse, quod omnino refellitur aliis cognitis rebus; sicut perversum esset inde, quod in fragmento codicis iuris provinciae Tiohärad adhuc exstante nominantur quattuor loca in territorio Upvidinge sita, concludere istum codicem ad hoc tantum territorium, non vero ad totam pro-

ligen nämnas; äfvensom det är uppenbart att de i Konung Magnus Erikssons Bref till Nerikes inbyggare, dat. die beati Iohannis ante portam Latinam *(d. 6 Maj) 1330, omnämnda stadganden om gästning, hvilka funnos i Nerikes lagbok* [20]*) (utan tvifvel samma stadganden, som ur K. Magni förordning af 1285, eller den så kallade Alsnö stadga, blifvit införda i flera af de öfriga Landskapslagarne, och äfven i den yngre Vestmannalagen, KöpB. 12.), icke finnas i den nu ifrågavarande. Att denna lagbok skulle hafva tillhört Dalarne särskildt, dertill kunde väl någon anledning hämtas deraf, att det i GipnB. 11: pr. säges att den der stadgade arfsordning gällt* æ siþan dala bygdhus; *men, ehuru deraf är tydligt att Dalarne hört till det område, för hvilket denna lagbok blifvit författad, så kan deraf icke anses bevist att detta område utgjorts af Dalarne ensamt, då ett sådant antagande bestämdt vederlägges af andra kända förhållanden; likasom det vore högst oriktigt att af den omständighet, att i den del af Tiohärads lagbok som ännu finnes i behåll, nämnas fyra ställen som äro belägna i Upvidinge härad, draga den slutsats, att lagboken gällt för detta härad ensamt,*

20) "Statuimus ... et ordinamus ... modumque et formam hospitalitatis contentos in libro vestro legali per magnificum principem dominum Magnum quondam Regem Swethie auum nostrum karissimum condito, quem eciam specialiter quantum ad hunc articulum, approbamus, et auctoritate presencium confirmamus, erga omnes in omnibus inuiolabiliter obseruare." Cfr. Suhm, *Hist. af Danmark*, XII. pag. 382, et meum librum *Jurid. afhandl. 1 häft.* pag. 48, 49.

20) "Statuimus ... et ordinamus ... modumque et formam hospitalitatis contentos in libro vestro legali per magnificum principem dominum Magnum quondam Regem Swethie auum nostrum karissimum condito, quem eciam specialiter quantum ad hunc articulum, approbamus, et auctoritate presencium confirmamus, erga omnes in omnibus inuiolabiliter obseruare." *Jfr. Suhm,* Hist. af Danmark, *XII. sid. 382. Mina* Jurid. afhandl. *1 häft. sid. 48, 49.*

vinciam pertinuisse [21]). Iam **Stiernhöök**, ut antea observatum est, incredibile visum erat Dalecarliam, quae eidem ac Vestmannia legifero subiecta esset, proprias habuisse leges, quamvis illustris quidam vir, qui hoc forsan non secum reputaverat, hunc codicem sub nomine iuris Dalecarlici citando, potuit inducere Stiernhöök in sententiam, quam falsam esse iam antea intelligere potuerat. **Hadorph** quoque, probaturus nomen *Dala* l. c. denotare Dalecarliam non vero Daliam, observat Daliam in Vestrogotia prisco tempore numquam fuisse discretam regionem, sed partem Vestrogotiae ad legiferatum Vestrogotiae pertinentem, pariter ac Vaerendia in Smalandia constat quibusdam territoriis ad legiferatum Tiohärad pertinentibus; rem vero ita se habuisse satis constare ex codice Christophoriano BygnB. 23, ubi Dalia in Vestrogotia commemoratur; at eum, mirifice occaecatum, fugit Dalecarliam prisco tempore non fuisse discretam regionem sed partem Vestmanniae ad legiferatum Vestmannicum pertinentem; quod non minus evidenter constat ex eodem loco codicis Christophoriani, ubi commemoratur Dalecarlia in Vestmannia. Hoc ipsum, quod Dalecarlia fuit pars Vestmanniae, non vero discreta provincia [22]),

och ej för hela lagsagan [21]*). Redan* ***Stjernhöök*** *hade, såsom förut är anmärkt, insett otroligheten deraf att Dalarne, som "med Vestmanland sorterade under en lagman", "skulle hafva någon särdeles lag", ehuru "en förnämlig man", som tilläfventyrs icke betänkt detta förhållande, endast dermed att han citerat denna lagbok under namn af Dalelagen, förmådde att föra* ***Stjernhöök*** *på en mening, hvars oriktighet han redan hade kunnat inse. Äfven* ***Hadorph****, då han skall bevisa att med* dala *på anf. st. menas Dalarne och ej Dalsland, anmärker att "Dal i Vestergötland hafver aldrig varit en särdeles landsort för sig sjelf i förtiden, utan en del af Vestergötland och under dess lagsaga beläget, såsom Värend i Småland, beståendes af några härader under Tio härads lagsaga, hvilket tydligen bevisas af BygnB. LL. 23. Cap., hvaräst* Dal i Vestergötland *nämnes"; men genom en besynnerlig förblindelse besinnar han icke att Dalarne icke heller hafva varit en särdeles landsort för sig sjelf i förtiden, utan en del af Vestmanland, och under dess lagsaga belägna, såsom lika tydligt bevisas af samma ställe i LL., der* Dala i Vestmannaland *nämnas. Just denna omständighet, att Dalarne voro en del af Vestmanland, och ej utgjorde en särskild lagsaga* [22]*),*

---

21) Cfr. librum meum *Jurid. afhandl. 1 häft.* pag. 15.

22) Saeculo XVIII Vestmannia et Dalecarlia quidem alternis vicibus divisae fuerunt in duos pluresve legiferatus, ac iterum coniunctae (vide **Hülphers**, *Dagbok öfver en resa i Stora Kopparbergs höfdingedöme*, pag. 481.); hoc vero ad rem, de qua nunc agitur, nihil attinere, manifestum est.

21) Jfr. mina Jurid. afhandl. *1 häft. sid. 15.*

22) I sistförflutna århundradet hafva Vestmanland och Dalarne flera gånger varit än delade i två eller flera lagsagor, än åter sammanslagna (se ***Hülphers****,* Dagbok öfver en resa i Stora Kopparbergs höfdingedöme, *sid. 481.); men detta har naturligtvis intet inflytande på närvarande fråga.*

aeque evidenter probat Dalecarliam non habuisse proprias leges, ac ex pari ratione, ut ipse recte observavit Hadorph, concludere licet Daliam non potuisse habere proprias leges. Alio itaque argumento non opus est, quo probetur codicem, de quo agitur, non potuisse ad Dalecarliam solam pertinere; ex variis autem, quae continet hic codex, eadem res evidens est. Quaedam huc pertinentia, ac partim iam a Stiernhöök allata, supra sunt commemorata, ex quibus tantum id unum, quod maximi est momenti, nunc repetere liceat, quod nempe multis locis mentio fit de hundredis *(hundari)*, quae in Dalecarlia numquam exstiterunt. Ad hanc difficultatem removendam affert quidem Stiernhöök Dalecarliam non esse divisam in territoria *härad* dicta, attamen hundreda vel- paroecias continere; hac vero re satis patet quam afflicta esset caussa quam defendendam susceperat Stiernhöök, cui non potuit esse incognitum, quod in provinciis Suethicis appellaretur *hundari*, idem omnino esse quod in Goticis provinciis insigniretur nomine *hæraþ*, quod nomen recentiore tempore in istis quoque provinciis, ubicumque exstitit haec terrae divisio, locum prioris denominationis occupavit. Observandum quoque est non uno tantum loco heic occurrere nomina *land* (ex. c. *vart land*, nostra provincia), *land ok laghsagha, land ok laghskila, lands næmpd* [23]), quae terram in qua valuit hic iuris codex respicere manifestum est; at Dalecarlia non potuit habere nomen provinciae *(land)*, cum pars tantum esset provinciae, scilicet Vestmanniae. Quod heic

är ett lika afgörande bevis att Dalarne ej hade särskild lag, som alldeles enahanda förhållande bevisar, såsom Hadorph sjelf riktigt anmärkt, att Dalsland ej kunde hafva särskild lag. Således behöfdes ej annat bevis att ifrågavarande lagbok ej kunnat vara en särskild lag för Dalarne; men härtill komma flera af lagbokens innehåll hämtade skäl. Åtskilliga sådana till en del redan af Stjernhöök anförda betänkligheter hafva redan blifvit omnämnda, af hvilka jag nu endast vill uprepa den mest betydande, att här på många ställen talas om hundare, *hvilka i Dalarne aldrig funnits. Denna betänklighet söker Stjernhöök väl undanrödja med det föregifvande, att Dalarne icke äro skiftade i härad, men väl uti hundare eller soknar; men denna undflykt visar tillräckligen huru sjuk den sak var, som Stjernhöök hade åtagit sig att försvara, enär han ej kunde vara okunnig derom, att hvad som i Svea landskapen hette hundare, var alldeles det samma som i de Götiska landskapen kallades härad, hvilken benämning på en senare tid i Svea landskapen, så vidt denna indelning sträckte sig, uttrångde den förra. Äfven må anmärkas att här på flera ställen förekomma benämningarne* land *(t. ex.* vart land*)*, land ok laghsagha, land ok laghskila, lands næmpd [23]*), hvilka tydligen betekna det område för hvilket lagboken gällde; men Dalarne kunde ej få namn af* land, *emedan de endast utgjorde en del af ett land, nemligen Vestmanland. Att Dalarne här nämnas, bevisar således väl att denna lagbok till-*

---

23) Vide Glossarium.

23) Se Glossarium.

mentio fit Dalecarliae, id quidem probat hunc codicem pertinuisse ad provinciam, ubi sita erat Dalecarlia; neutiquam vero illum huic tantum parti illius provinciae fuisse proprium. Nec magis ad hoc probandum valent cetera argumenta, quae in hunc finem allata fuerunt. Non valet id, quod nonnulla vocabula hic occurrentia adhuc Dalecarliae incolis sunt familiaria; multa enim vocabula quae occurrunt non tantum in hoc, sed etiam in ceteris iuris antiqui codicibus, deprehenduntur iam in hac, iam in alia provincia; ac praeterea notum est omnibus Dalecarliam, magis quam aliam quamcumque Sueciae partem, priscam servasse linguam. Non valet vocabulum *skafskogher*, quod non in Dalecarlia sola etiamnunc in usu est, quamvis aliud significat quam quod S t i e r n h ö ö k coniiciendo statuit. Nec id quod KrB. 6: 1. dicitur de longo itinere ad aedem sacram; talia enim intervalla hodieque exsistunt multis aliis locis quam in Dalecarlia; ac etsi ita non esset, id quod citato loco dicitur, saepe posset accidere, cum Dalecarlia etiam pertinuerit ad provinciam, in qua valuit hic codex. Nec denique id quod dicitur de viro *husabyman* appellato, cum v. *husaby* in hac compositione non sit nomen proprium, ac praeterea nomen *Husby*, ut in citata commentatione Academica recte est observatum, inveniatur non tantum in Dalecarlia, verum multis quoque locis in ceteris huius regni provinciis. Cum iam satis evidenter, ni fallor, demonstraverim codicem, de quo sermo est, non Dalecarliae soli fuisse proprium, simul probavi eum certe valuisse in Dalecarlia, at ea ratione ut pertinuerit ad provinciam, cuius pars fuit Dalecarlia, nempe Vestmanniam. Hoc non tantum sequi-

hört det land, hvaräst Dalarne voro belägna, men alldeles icke att den tillhört endast denna del af lagsagan. Lika litet bevisas detta af de öfriga omständigheter, hvilka blifvit anförda såsom bevis. Icke deraf, att ett ock annat här förekommande ord ännu brukas i Dalarne; ty samma förhållande är med många ord som finnas ej blott i denna, utan ock i de andra landskapslagarne, att man igenfinner dem än i ett, än i ett annat landskap; och det är dessutom allmänt kändt att Dalarne, mera än någon annan ort i Sverige, bibehållit det gamla språket. Icke heller af ordet skafskogher, *hvilket icke endast i Dalarne ännu finnes i behåll, ehuru i en annan mening än S t j e r n h ö ö k gissningsvis antagit. Icke heller af hvad i KrB. 6: 1. talas om den händelse att vägen till kyrkan är lång, enär ännu i dag förhållandet är sådant på många andra ställen än i Dalarne; och äfven om ej så vore, så skulle denna händelse ofta inträffa, då äfven Dalarne voro belägna inom det område för hvilket denna lagbok gällde. Slutligen icke heller af hvad här talas om* husabyman, *enär* husaby *i denna sammansättning icke är ett* nomen proprium, *ock dessutom namnet* Husby, *såsom i anförda Disputation rätteligen är anmärkt, igenfinnes ej blott i Dalarne, utan ock på många ställen i rikets öfriga landskap. Då jag nu, såsom jag tror, tillräckligen tydligt ådagalagt att ifrågavarande lagbok ej varit en särskild lag för Dalarne, har jag tillika visat att den visserligen gällt för Dalarne i så måtto, att den tillhört det landskap, hvaraf Dalarne utgjorde en del, nemligen Vestmanland. Detta följer icke blott af det sätt, hvarpå Dalarne här*

tur ex ea ratione, qua heic commemoratur Dalecarlia, sed manifestius quoque erit si hunc codicem conferas ei, qui hactenus sub nomine iuris Vestmannici cognitus fuit. Stiernhöök quidem id constare visum est, hunc codicem non esse unum ex iis iuris provincialis antiquis codicibus, qui in archivo regni adservarentur, iamque in publicam lucem editi essent; non vero intellexit hunc codicem, etiamsi non idem esset ac codex iuris Vestmannici antea typis vulgatus, tamen re vera pertinuisse ad eandem provinciam, nec aliud inter hos codices differre, quam quod alter antiquior, alter recentior esset; quod mirum non potest videri cui cognitum est adhuc exstare duos iuris Vestrogotici codices, alterum antiquiorem alterum vero recentiorem; ac pariter iuris urbici codicem antiquiorem et recentiorem, binosque iuris communis codices, antiquiorem et recentiorem; duos quoque exstitisse iuris Sudermannici codices, antiquiorem et recentiorem, quorum tamen ille periit[24]); et denique, ut unum tantum exterarum legum exemplum adferam, duos exstare iuris Selandici codices, qui ratione aetatis haud multum inter se differre possunt. Quod itaque statuo, codicem de quo nunc agitur, in Dalecarlia etiam valuisse, id non repugnat rei antea commemoratae, quod nempe hic codex quaedam continet, quae ad Dalecarliam non fuerunt accommodata; Dalecarlia enim pars tantum fuit provinciae, ad quam pertinuit hic codex; quamvis itaque ex. c. hundreda non exstiterunt in Dalecarlia, exstiterunt tamen

nämnas, utan det visar sig ännu mera uppenbart då denna lagbok jämföres med den, som hittills varit känd såsom Vestmannalag. Stjernhöök fann det väl vara klart att denna lagbok "ej var någon af de andre gamle provinciallagböcker som in archivo regni *funnos, och alla voro af trycket utgångna"; men han insåg icke att denna lagbok, ehuru den icke var den samma som den förut tryckta Vestmannalagen, dock i sjelfva verket tillhört samma landskap, och att skilnaden emellan dessa båda lagböcker endast var den, att den ena innehöll en äldre, den andra deremot en nyare bearbetning; ett förhållande, hvaröfver man icke kan förundra sig, då man har sig bekant att ännu finnas i behåll en äldre och en nyare Vestgötalag, en äldre och en nyare Stadslag, en äldre och en nyare Landslag; att likaledes en äldre och en nyare redaktion af Södermannalagen funnits, ehuru den förra ej är i behåll[24]); och ändtligen, för att endast nämna ett exempel af utländska lagar, att en äldre och en nyare Selandslag finnas, emellan hvilkas ålder ej kan vara betydlig skilnad. Att ifrågavarande lagbok sålunda antages hafva gällt äfven för Dalarne, står ej i strid med det förut anmärkta förhållandet, att den innehåller åtskilligt som ej passat för Dalarne, enär Dalarne endast utgjorde en del af det landskap, hvilket denna lag tillhörde; ty fastän t. ex. hundare ej funnos i Dalarne, så funnos de dock i den öfriga delen af laggsagan; likasom hundare, hvilka omta-*

24) Cfr. SML. præf. pag. L, LI.

24) Jfr. SML. föret. sid. L, LI.

in reliqua parte provinciae; sicut hundreda, quorum mentio in iure Uplandico fit, in Uplandia exstiterunt, quamvis non exstiterunt in parte Uplandiae *Roþin* dicta. — Iam vero quod attinet ad duos iuris Vestmannici codices, inter se comparatos, primo fere obtutu adparet illum, de quo nunc sermo est, antiquiorem esse. Antiquissimum, quod in Vestmannia valuit, iuris systema heic maxime invenimus purum ac sincerum; quamvis etiam in hoc codice multa, inter quae totus liber de violato Regis iureiurando, ex iure Uplandico, et nonnulla quoque ex iure Sudermannico sunt hausta [25]). Quae ex iure Uplandico huc sunt translata, ea probant hunc iuris Vestmannici codicem non ante ultimos saeculi XIII annos esse compositum; ex eo autem modo, quo hic commemoratur R. Birgerus (þingB. 11.), adparet eum esse conscriptum post a. 1318, quo regno decesserat ille rex. At sine dubio haud multo post dictum annum compositus est; nec inde, quod nonnulla ex iure Sudermannico hic sunt inserta, concludi potest hunc iuris VM. codicem anno 1327 esse recentiorem, cum constet antiquiorem exstitisse iuris Sudermannici codicem, ex quo ista forte excerpta sunt [26]); et contra, tan-

las i Uplandslagen, funnos i Upland, ehuru de ej funnos i den till Upland hörande Roden. — Hvad nu angår förhållandet emellan de båda Vestmannalagarne, så finner man nästan vid första ögonkastet att den nu ifrågavarande är den äldre. Också framställer den landskapets uråldriga rättssystem mest rent och oblandadt, ehuru äfven här mycket, såsom hela Edsöres-Balken, är hämtadt ur Uplandslagen, och jämväl åtskilligt ur Södermannalagen [25]*). Det som här blifvit infördt ur UplL., bevisar att denna lagbok ej kan vara författad förr än i slutet af 13:de århundradet; och det sätt hvarpå K. Birger här omtalas (þingB. 11.), visar att den är författad sedan denne Konung år 1318 hade uphört att regera. Men den är utan tvifvel författad kort efter nämnda år; och man kan ej deraf, att här finnes något som är lånadt från SML., sluta att ifrågavarande lagbok skulle vara yngre än 1327, enär det är bekant att en äldre SML. funnits, hvilken här kan hafva blifvit begagnad* [26]*); hvar-*

25) Cfr. notas in hac editione textui subiectas, quibus convenientes loci in aliis iuris codicibus indicantur.

26) In cit. diss. pag. 3 recte observatur codicem Dalecarlicum iure Uplandico esse recentiorem; iamque Stiernhöök observat eum esse compositum aliquanto post tempora R. Birgeri Magni filii. Attamen autumat Nordström (l. c.) illum codicem pertinere ad initium saeculi XIII; narrat vero quaedam Ducis Birgeri statuta ibi nominari, quae recentius inserta esse credit laudatus auctor. Quaedam eiusmodi statuta tamen neutiquam hic nominantur; at unum tantum statutum Regis Birgeri.

25) Jfr. de i denna edition nedanför texten tillagda hänvisningar.

26) I anf. disp. sid. 3 anmärkes rätteligen att den så kallade Dalelagen är yngre än Uplandslagen; och redan Stjernhöök anmärker att den är skrifven något efter K. Birger Magnussons tid. Likväl menar ännu Nordström (anf. st.) att denna lag "hör till början af 13:de seklet." "Dock", tillägger han, "nämnas några stadganden af Birger Jarl, hvilka sannolikt senare blifvit intagna." Några sådana stadganden finnas här alldeles icke, men väl ett stadgande af Konung Birger. Ännu i

tum abest, ut ex antiquo successionis ordine hic servato (GipnB. 11: pr.) liceat concludere, quod evidenter falsum esset, hunc codicem ante annum 1262 esse conscriptum, ut potius ex hoc loco adpareat ordinem successionis a Duce Birgero dicto anno sancitum, non statim per totum regnum esse receptum; quae res mira videri non potest [27]. —

In Vol. II. operis Nordströmii, pag. 647, quoque dicitur "ius Dalecarlicum" aliquid continere de eo quod "Dux Birgerus" in re quadam effecit; et denique pag. 738 docetur "Regem Birgerum", teste "iure Dalecarlico" aliquid statuisse de iuramentis. Ut vero satis constat Regem Birgerum alium omnino fuisse hominem quam Ducem Birgerum, ita evidens quoque est id, quod in cod. iuris VM. antiquiore þgB. 11. dicitur de R. Birgero, respicere proxime antecedentia, non vero sequentia (cfr. rec. cod. þgB. 14: pr.), etsi partitio textus ab Hadorph hic, sicut multis aliis locis, inepte facta, in errorem inducere potuit lectores minus prudentes; quamobrem id quod dicitur unum alterumve Birgerum teste "iure Dalecarlico" aliquid statuisse de iuramentis, non nisi manifesto errore nititur.

27) Quod auctori citatae dissertationis "fidem prope omnem excedere" videri potuit ordinem successionis in hoc codice sancitum pristinam vim retinuisse "cum iam iura Upl., ceteraque secundum illa, ex parte tertia feminas in hereditatem admisissent," id non minus mirum mihi videtur, quam quod idem auctor credidit istum ordinem, si ita fuisset, "in illa usque tempora perdurasse, cum leges Christophorianae promulgatae sunt." Auctori quidem non in mentem venit codicem, quem Dalecarlicum vocarunt, re vera fuisse codicem iuris Vestmannici antiquiorem, cuius sanctiones exolescentes mox abrogavit recentior codex; omnibus vero notum est codicem iuris communis, integro fere saeculo Christophoriano antiquiorem exstitisse, qui, etsi non confirmatione munitus, cito

emot man icke af den här (GipnB. 11: pr.) bibehållna gamla arfsordning får draga den uppenbart oriktiga slutsats, att denna lagbok skulle vara författad före år 1262, då man fastmera här finner ett bevis derpå, att den af Birger Jarl nämnda år stadgade arfsordning ej genast vunnit insteg öfver hela riket; en sak hvaröfver man ej kan förundra sig [27]. —

2:dra Band. sid. 647 af Nordströms arbete heter det att "Dalelagen" innehåller något om "Birger Jarls" tillgörande i ett visst ämne; och först sid. 738 erhålles den uplysning att, enligt "Dalelagen", "Konung Birger" förordnat något angående eder. Likasom det är en allmänt känd sak, att Konung Birger var en helt annan person än Birger Jarl, så är det tydligt att hvad i den äldre VML. þgB. 11. säges om K. Birger, har afseende på det näst föregående, och ej på det efterföljande (jfr. den yngre codex þgB. 14: pr.), ehuru Hadorphs här, likasom på många andra ställen, utan urskilning gjorda afdelning i texten gifvit mindre upmärksamme läsare anledning till misförstånd; och det är således alldeles ogrundadt att, enligt "Dalelagen", antingen den ene eller andre Birger stadgat något angående eder.

27) Huru författaren till anf. disputation kunnat anse det såsom alldeles otroligt, att den i den så kallade Dalelagen stadgade arfsordning skulle hafva fortfarit att gälla ännu sedan Uplands och andra landskaps lagar gjort syster samarfva med broder, det är lika svårt att förklara som det, huru han kunnat tro att, i sådant fall, nämnda arfsordning skulle hafva gällt ända till dess att Christoffers Landslag stadfästades. Författaren har väl icke kommit på den tankan, att den så kallade Dalelagen i sjelfva verket var en äldre Vestmannalag, hvars föråldrade stadganden snart blefvo undanträngda genom den yngre; men det är en allmänt känd sak, att en Landslag, nära hundrade år äldre än Christoffers, funnits, hvilken, ehuru ej stadfä-

Cum in hoc codice multa desiderarentur, multa vero mendis laborarent; cumque praeterea necessarium sine dubio videretur leges singularum provinciarum ad maiorem inter se convenientiam redigere, hae, ni fallor, fuerunt caussae cur, sine longa mora, novae curae impenderentur in ius Vestmannicum; qua re exstitit recentior illius iuris codex. Sicut statuendum est, quod iam est observatum, antiquiorem codicem — ideoque multo magis recentiorem [28]) — post annum 1318 esse com-

Denna lagboks ofullständighet och andra brister synas, jämte den insedda nödvändigheten deraf, att bringa de särskilda landskapens lagar till närmare öfverensstämmelse sins emellan, hafva gifvit anledning dertill, att Vestmannalagen snart blifvit omarbetad, hvarigenom den yngre codex af denna lag upstått. Likasom den äldre codex, enligt hvad förut är anmärkt — och således ännu mera den yngre [28]) — måste antagas vara författad efter år 1318, så kan det tagas för afgjordt

receptus est per totum regnum. Auctori forsan, convenienter eius opinioni de discrimine codicis iuris confirmati et privati operis, non minus certum visum est nihil potuisse obstare, quo minus lex rite sancita isto tempore statim per totum regnum valuerit, quam quod codex non confirmatus non habuerit legis vim, ideoque pro nullo sit habendus. Eiusmodi opinionibus si pondus adderetur, miram speciem indueret historia iuris nostratis antiquioris.

28) Nordström (l. c. I. pag. VIII) credit recentiorem iuris VM. codicem esse conscriptum in fine saeculi XIII, quoniam "manifestam habet similitudinem cum codice Uplandico, immo multis locis iisdem verbis utitur", ac praeterea "plura commemorantur statuta, quae debentur Regibus Magno Birgeri filio et Birgero Magni filio", quorum hunc ad annum 1318 regnasse constat. Recentiorem iuris VM. codicem "manifestam similitudinem habere cum codice Uplandico", immo "multis locis iisdem uti verbis" negari non potest; cum ex magna codicis Upl. parte verbum de verbo transscripserit codicis VM. auctor; qua vero ratione hinc concludi possit recentiorem iuris VM. codicem non esse recentiorem codice Upl., sed eiusdem esse aetatis, equidem capere non possum. Codex Christophorianus quoque multis locis utitur verbis codicum Uplandici vel Ostrogotici, inde vero nemo conclusit illum codicem eiusdem esse aetatis ac aliquem ex his. Multo tamen mirabilior est altera con-

stad, snart kom i bruk öfver hela riket. Tilläfventyrs har författaren, med sina begrepp om skilnaden emellan en stadfästad lagbok och ett privat arbete, ansett såsom lika afgjordt att en formligen stadgad lag skulle på den tiden utan motstånd blifvit genast gällande öfver hela riket, och att en icke stadfästad lag icke var någon lag, och derför kan lemnas utan afseende; en åsigt hvilken, om den vunne insteg, skulle gifva vår äldre laghistoria ett besynnerligt utseende.

28) Nordström (anf. st. I. sid. VIII) menar att den yngre VML. är sammanskrifven i slutet af 13:de seklet, emedan "den har en uppenbar likhet med Uplandslagen, så att den till och med på många ställen nytjar samma ordalag", och dessutom "flera stadganden anföras, som bestämdt härleda sig från Magnus Ladulås och Birger Magnusson", hvilken senare, som bekant är, regerade till år 1318. Att den yngre VML. har en "uppenbar likhet" med UplL., och till och med "på många ställen nytjar samma ordalag", är onekligt, enär en stor del af UplL. är af VML:s författare ordagrannt afskrifven; men huru häraf skulle kunna bevisas att den yngre VML. ej är yngre än UplL., utan samtidig dermed, är mig alldeles obegripligt. Äfven Christoffers Landslag nytjar på många ställen samma ordalag som UplL. eller ÖGL., men häraf har ännu ingen dragit den slutsats, att Landslagen skulle vara samtidig med någon af dessa lagar. Ännu vidunderli-

positum, ita pro certo haberi potest recentiorem codicem ante annum 1347 esse conscriptum, cum verisimile non sit codicem aliquem provincialem esse compositum postquam iam compositus esset codex iuris in usum totius regni. Ab antiquiori codice ea praecipue in re differt recentior, quod huius conscribendi fundamentum fuit codex Uplandicus, quem magna ex parte totidem fere verbis transscripsit auctor. Quae servandae esse visae sunt antiquioris codicis sanctiones, eae huc translatae sunt; sicut in antiquiori codice, ita heic quoque ex iure Sudermannico quaedam sunt inserta; ac denique multa heic addita sunt, quae ex nullo dictorum fontium sunt hausta. Exempla, quibus firmarentur ea quae nunc dicta sunt, hoc loco adferre superfluum est, cum rem satis illustrent notae in hac editione textui subiectae, quibus unoquoque loco delegatur ad convenientes locos ceterorum iuris codicum. — Ad recentiorem iuris Vestmannici codicem pertinent manuscripti codices, ad quos ordine commemorandos iam progredior.

2. Codex membranaceus iuris Vestmanniae recentioris, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 57. Hic codex tegmine membranaceo compactus habet 135 folia 6⅜ poll. alta et 4½ poll. lata; unum folium in fine codicis abscissum est, qua re maxima ex parte periit ultimum caput libri de iudiciis [29]. In superiori margine primi folii nomen suum scripsit

att den yngre är författad före år 1347, enär det icke är troligt att någon landskapslag blifvit författad efter det att en allmän landslag för hela riket hade blifvit utarbetad. Den yngre codex skiljer sig från den äldre hufvudsakligen derigenom, att vid utarbetandet af den förra Uplandslagen blifvit lagd till grund, och så flitigt begagnad, att den till en betydlig del har blifvit nästan ordagrannt afskrifven. Hvad som af den äldre codex funnits böra bibehållas, har här blifvit intaget; likasom i den äldre codex, har äfven här Södermannalagen på åtskilliga ställen blifvit begagnad; hvarförutan stadganden här blifvit tillagda, som ej finnas i någon af dessa källor. Att här anföra exempel till bestyrkande af hvad nu är sagdt, är öfverflödigt, enär förhållandet vid hvarje särskildt ställe är anmärkt i de i denna edition nedanför texten tillagda hänvisningar. — Till Vestmannalagens yngre codex höra de handskrifter, som nu i ordningen följer att omtala.

2. En pergamentscodex af den yngre Vestmannalagen, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. B 57. Denna i pergamentsband inbundna handskrift har 135 blad af 6⅜ tums höjd och 4½ tums bredd; ett blad i slutet är bortskuret, hvarigenom största delen af sista Flocken i Þingmala-Balken gått förlorad [29]. I öfre kanten af första bladet har Hogen-

clusio, quae docet codicem VM., quoniam continet statuta Regis, cuius regnandi tempus maiori ex parte incidit in saeculum XIV, ideo saeculo XIII esse conscriptum.

29) Cfr. not. 12. pag. 239.

gare är dock den slutsatsen, att emedan VML. innehåller stadganden af en Konung, hvars regeringstid till större delen infaller i 14:de århundradet, så måste denna lagbok vara författad i det 13:de.

29) Jfr. not. 12. sid. 239.

Hogenskilldtt Bielcke; alia vero manu saeculo XVI scriptum est *"Wæsmanna laghen".* In interiori parte antici tegumenti nomen recentioris cuiusdam huius libri domini scriptum fuit, at deletum est; infra vero legitur: *"Factus est R. Arch. Antiq. die 7. maij Anno 1722."* Hic itaque codex accessit Archivo Antiquitatum longe postquam ius Vestmannicum typis vulgasset Åkerman; quamobrem mirum non est Åkerman non cognovisse hunc codicem, nec eo uti potuisse. Scriptus esse videtur ante medium saeculum XIV; scripturae specimina exhibet Tab. II. Folia quinque priora continent praefationem et indices capitum omnium librorum; foll. 6 et 7, quae praetermiserat scriba, continent capp. 19, 22 et 21 libri codicis Uplandici de iure ecclesiastico, rec. manu scripta [30]. Fol. 8 incipit textus iuris Vestmannici. Singuli libri ornantur rubricis ac litteris initialibus grandioribus caeruleis et rubris. Aliis quoque nonnullis locis in textu rubricae sunt scriptae [31]; in fine librorum quorundam verba aliqua minio sunt exarata [32]. Initium capitum designatur litteris numeralibus in margine scriptis, ac plerumque etiam rubricis, quae tamen haud raro desiderantur. Saepe, non vero ubique, litteris initialibus rubris vel caeruleis ornantur capita; aliis quoque locis in textu nonnumquam occurrunt tales litterae; praeterea litterae maiusculae ple-

skilldtt Bielcke *anteknat sig såsom egare, och af en annan hand af 16:de århundradet är skrifvet* "Wæsmanna laghen." *Innantill på främre permen är en senare egares namn anteknadt, men utplånadt; och nedanför läses:* "Factus est R. Arch. Antiq. die 7. maij Anno 1722." *Denna handskrift har således kommit till Antiqvitets-Archivet långt efter det att Vestmannalagen hade af Åkerman blifvit af trycket utgifven; och häraf kan det lätt förklaras att Åkerman ej känt, och således icke heller kunnat begagna densamma. Den synes vara skrifven i förra hälften af 14:de århundradet; prof af stilen lemnar Tab. II. De fem första bladen innehålla företalet och förtekningar på Flockarne i alla Balkarne; foll. 6 och 7, hvilka af skrifvaren blifvit förbigångna, innehålla Fl. 19, 22 och 21 af Uplandslagens Kyrk-Balk, skrifna af senare hand* [30]*. Fol. 8 börjas Vestmannalagens text. Balkarne äro försedde med rubriker, samt större blå och röda begynnelsebokstäfver. Äfven på några andra ställen i texten finnas rubriker* [31]*; vid slutet af några Balkar äro flera ord skrifna med rödt bläck* [32]*. Flockarnes början utmärkes med Romerska siffror i kanten, och merendels med rubriker; men dessa senare saknas på många ställen. Ofta, men ej alltid, äro Flockarne prydde med röda eller blå begynnelsebokstäfver, och sådana finnas äfven på några andra ställen i texten; för*

30) Cfr. not. 16. pag. 81; UplL. præf. pag. XIV.
31) Vide not. 7. pag. 112; not. 19. p. 154; not. 19. p. 205.
32) Vide not. 8. pag. 171; not. 72. p. 185.

30) Jfr. not. 16. sid. 81; UplL. föret. sid. XIV.
31) Se not. 7. sid. 112; not. 19. s. 154; not. 19. s. 205.
32) Se not. 8. sid. 171; not. 72. s. 185.

rumque notantur rubra lineola. Tituli librorum, minio exarati, in summo foliorum margine leguntur. Custodes, quos vocant, iam uno iam pluribus verbis constantes, leguntur in fine fasciculorum partim duodecim partim decem folia, i. e. sex vel quinque membranas, unam intra alteram positas, continentium. Littera *þ* ubique occurrit, nec eius loco *th;* at *ð* rarum est. Interdum occurrit ʀ pro *r* [33]). Non tantum *i* in hoc, sicut in aliis antiquis codicibus, interdum notatur virgula, quae tamen saepe desideratur; sed ceterae quoque litterae vocales non raro ornantur similibus virgulis, quibus nulla inest vis [33]). Litterae *ll* et *n* saepe, praesertim in fine vocabulorum, notantur lineola transversa [33]). Interpuncti genus minus vulgare, signo interrogationis haud dissimile, quibusdam locis occurrit [33]); ad quod typis exprimendum, signum (;) quod semicolon vocamus, maxime mihi visum est idoneum. Puncta multis locis, ubi superflua visa sunt, delevit manus sine dubio rec. Litterae quoque interdum, rec. ut videtur manu, deletae sunt [34]); litteras vel vocabula errato scripta saepe ipse delevit scriba [35]), vel subiectis punctis notavit [36]); verba errato scripta interdum lineola rubra vel nigra sunt inducta [37]). Litteras vel verba omissa

öfrigt äro stora bokstäfver vanligen märkta med ett rödt streck. Balkarnes titlar äro skrifna med röda bokstäfver öfverst på sidorna. Så kallade custoder, bestående af ett eller flera ord, finnas i slutet af läggen, hvilka innehålla dels 12, dels 10 blad, d. ä. 6 eller 5 inom hvarandra lagda pergamentsstycken. Bokstafven þ *brukas här öfverallt, och ej i dess ställe* th; *men* ð *förekommer sällan. På några ställen förekommer* ʀ *i stället för* r [33]*). Icke blott* i *är här, såsom vanligen i gamla handskrifter, stundom märkt med ett streck, hvilket likväl ofta saknas; utan äfven de öfriga vokalerna äro icke sällan prydda med dylika streck, hvilka ej hafva någon betydelse* [33]*). Bokstäfverna* ll *och* n *äro ofta, i synnerhet i slutet af ord, märkta med ett tvärstreck* [33]*). Ett mindre vanligt skiljetecken förekommer här på några ställen, ej olikt frågetecken* [33]*); jag har ansett mest lämpligt att i tryck utmärka det med semicolon. Punkter äro, utan tvifvel af senare hand, på många ställen utplånade, der de synts vara öfverflödiga. Äfven bokstäfver äro stundom, sannolikt af senare hand, utplånade* [34]*); ofta äro misskrifna bokstäfver eller ord af skrifvaren sjelf utplånade* [35]*), eller märkta med undersatta punkter* [36]*); stundom äro misskrifna ord öfverstrukna med ett rödt eller svart streck* [37]*). Uteglömda bokstäfver eller*

33) Cfr. Tab. II.
34) Vide not. 72. pag. 127; not. 11. p. 128.
35) Vide not. 95. pag. 75; not. 25. p. 76; not. 27. p. 77; not. 51. p. 78; not. 44. p. 83. &c.
36) Vide not. 16. pag. 86; not. 32. p. 91; not. 10. p. 94; not. 19. p. 98. &c.
37) Vide not. 68. pag. 136; not. 12. p. 144; not. 12. p. 158.

33) Jfr. Tab. II.
34) Se not. 72. sid. 127; not. 11. s. 128.
35) Se not. 95. sid. 75; not. 25. s. 76; not. 27. s. 77; not. 51. s. 78; not. 44. s. 83. &c.
36) Se not. 16. sid. 86; not. 32. s. 91; not. 10. s. 94; not. 19. s. 98. &c.
37) Se not. 68. sid. 136; not. 12. s. 144; not. 12. s. 158.

saepe supra, nonnumquam infra lineam addidit scriba [38]; saepe in margine addidit verba [39]; litterae omissae interdum minio sunt additae [40]. Ordinem verborum mutandum esse nonnullis locis signo " est indicatum [41]. Interdum vocabula subiectis punctis notavit rec. manus; nec raro verba quaedam in margine addidit rec. manus; litteras vero in extrema folii ora scriptas abscidit bibliopegus [42]. Adnotationes quaedam libro de iure ecclesiastico rec. manu adiectae evidenter respiciunt manuscriptum illum codicem, quem littera E insignivi [43]. Omissis iis, quae ad errata grammatica et menda scripturae referri possunt [44], respectu habito orthographiae huius codicis sequentia observentur: *a* haud raro occurrit pro *æ* vel *e*, ex. c.

ord har skrifvaren ofta tillsatt öfver raden, någon gång under densamma [38]; ofta har han tillagt ord i brädden [39]; stundom äro uteglömda bokstäfver tillsatta med rödt bläck [40]. Ordens ordning är några gånger rättad medelst teknet " [41]. På flera ställen äro ord af senare hand märkta med undersatta punkter; ej sällan finnas ord i brädden tillagda af senare hand; de sålunda i yttersta kanten skrifna bokstäfver hafva af bokbindaren blifvit bortskurna [42]. Några vid Kristno-Balken af senare hand tillagda anteckningar hafva tydligen afseende på den handskrift, som af mig blifvit utmärkt med bokstafven E [43]. Utom hvad som kan anses som språk- eller skriffel [44], må i afseende på orthographien i denna handskrift anmärkas: a *förekommer ej sällan för* æ *eller* e, *t. ex.*

attartan, balkar, böndar, prastær, wal &c.

e saepe pro *æ* vel *a:* — e *ofta för* æ *eller* a:

annare, gælde, haldes, hunderis, kerir, kirkiunne, manne, wæghe &c.

æ pro *a:* — æ *för* a:

æfflinga iorþ, ængs, fællnir, mænnom &c.

---

38) Vide not. 51. pag. 72; not. 31. p. 77; not. 67. p. 92; not. 57. p. 111; not. 15. p. 182. &c.

39) Vide not. 49. pag. 104; not. 5. p. 112. &c.

40) Vide not. 35. pag. 114; not. 65. p. 141; not. 16. p. 215.

41) Vide not. 8. pag. 81; not. 40. p. 87.

42) Vide not. 65. pag. 88; not. 3. p. 90; not. 4. p. 94; nott. 29, 42. p. 95. &c.

43) Vide nott. 39, 42. pag. 91; not. 4. p. 94.

44) Huc pertinent *cono* pro *cona* (KrB. 20: 1.), *acomana* pro *acomona* (ManhB. 24: 2.), *ær* pro *æro* pluries &c. Ad idiotismos referri possunt: *.XIIII. dagh* (pro *dagha*, ManhB. 21: pr.), *þrea manadagh* (þgB. 12: 3.), *þre stæmnodagh* (þgB. 17: pr.).

38) Se not. 51. sid. 72; not. 31. s. 77; not. 67. s. 92; not. 57. s. 111; not. 15. s. 182. &c.

39) Se not. 49. sid. 104; not. 5. s. 112. &c.

40) Se not. 35. sid. 114; not. 65. s. 141; not. 16. s. 215.

41) Se not. 8. sid. 81; not. 40. s. 87.

42) Se not. 65. sid. 88; not. 3. s. 90; not. 4. s. 94; nott. 29, 42. s. 95. &c.

43) Se nott. 39, 42. sid. 91; not. 4. s. 94.

44) Hit kan räknas cono *för* cona *(KrB. 20: 1.),* acomana *för* acomona *(ManhB. 24: 2.),* ær *för* æro *på flera ställen &c. Såsom egenheter i språket kan anses:* .XIIII. dagh *(för* dagha, *ManhB. 21: pr.),* þrea manadagh *(þgB. 12: 3.),* þre stæmnodagh *(þgB. 17: pr.).*

æ pro *e:* — æ *för* e:

bræf, bæþæs, bænbrutin, landæ, mannæ, wæt &c.

e pro *i*, praesertim in terminatione vocabulorum: — e *för* i, *i synnerhet i ordens ändelser:*

bloþ wecneng, degheo, dræpet, guzziffwea, þylect &c.; *almænne, baþe, biscope, eþzöre, fiærþe, fylle, fynder, fyrste, iorþer, sokninne, æffte, æmne* &c.

ie, iæ pro *e, æ:* — ie, iæ *för* e, æ:

bien, iær, liggier, þrie.

o saepe pro *a* vel *æ:* — o *ofta för* a *eller* æ:

ollo, boþe, enzoman, fiorþe, giolscapær, kionolag, iomskila, orcor, sialo gifft, soman &c.

o pro *u*, praesertim in terminatione vocabulorum: — o *för* u, *i synnerhet i ordens ändelser:*

om, omboþ, ondan, onde, brot, follan, fonnen, horo, husfro, hustro, som &c. *balkinom, cristno, fatöcom, kirkio, laghom, nyo, saclöso, sculo, spakom* &c.

o pro *ö*, et contra: — o *för* ö, *och tvärtom:*

dozdrap, forþo, noþoghan &c.; *böt, föte, þö* &c.

ö pro *e* vel *æ:* — ö *för* e *eller* æ:

fröls, fröstmark, föþærne.

uu pro *w:* — uu *för* w:

ryuua, suua, yuuer.

c vel *k* pro *g*, et contra: — c *eller* k *för* g, *och tvärtom:*

hocgær, lect, wæk; fisglecom, wigna.

t pro *d* vel *þ*, et contra: — t *för* d *eller* þ, *och tvärtom:*

botscap, lyctat, oletdær, trættan, utdær &c.; *gild, oquald, sagþ, salld.*

æ vel *a* ante *r* in fine vocabulorum saepe omittitur: — æ *eller* a *framför* r *i slutet af ord utelemnas ofta:*

akr, combr, eþr, haffr, næffr, ræffr, staffr, sömdr, wærnr &c.

Litterae duplicantur: — *Bokstäfver fördubblas:*

sanccar, warddær, æffter, sakkinne, allict, almmenning, conann, fyrrra (ÆB. 16: 2.), *ossnællom, bilttogha, friþþer* &c.

Litterae omittuntur:

Bokstäfver utelemnas:

ak(r)a, hal(f)pæning, to(l)ff &c.

Vocalibus similibus in duobus vocabulis concurrentibus, altera nonnumquam omittitur:

Då lika vokaler i två ord sammanstöta, uteslutes stundom endera:

söki(a) annan (þgB. ind. 14.), *ær(o) oc* (þgB. 18: pr.).

Litterae transponuntur, praesertim *wr:*

Bokstäfver omflyttas, i synnerhet wr:

*almæninlict, inr*wa*c, r*wa*ngt, r*wa*om, r*wæ*ca, suinde* &c.

Duo vel tria vocabula in unum contrahuntur:

Två eller tre ord sammandragas till ett:

annarsmanz, faþorsdaghom, frælsmanzbot, fullskæl, gifzmanz, hwarsom, karsbo, tolffmanna, þæsmanz &c.

Hunc codicem, quem in textu secutus sum, littera B insignivi.

Denna handskrift, hvilken jag lagt till grund för texten, har jag betecknat med bokstafven B.

3. Codex membranaceus iuris Vestmanniae recentioris, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 56. Hic codex tegmine tergino cum fibulis munitus, habet 177 folia membranacea 5½ poll. alta et 4 poll. lata, praeter unum folium membranaceum a scriptura purum in fine libri, et quaedam folia chartacea scripturae vacua in initio et fine. Scriptura, cuius specimen exhibet Tab. I, indicat hunc codicem, quem in sua editione secutus est Åkerman, eiusdem esse aetatis ac codicem nuperrime commemoratum. In principio legitur praefatio, postea sequuntur liber de iure ecclesiastico ceterique libri iuris VM., cuius calci ultimis duobus foliis manu paullo rec. addita sunt capita quaedam ad ius Vestrogoticum pertinentia [45]. Liber de iure ecclesiastico ornatur littera initiali grandiori caerulea rubraque; ceteri libri habent litteras initiales

3. En pergamentscodex af den yngre Vestmannalagen, tillhörig Kongl. Bibliotheket i Stockholm, sign. B 56. Denna i skinnband med spännen inbundna handskrift har 177 pergamentsblad af 5½ tums höjd och 4 tums bredd, utom ett obegagnadt pergamentsblad i slutet, och några rena pappersblad i början och slutet. Stilen, hvaraf Tab. I lemnar prof, visar att denna handskrift, hvilken Åkerman i sin edition följt, är samtidig med den näst förut beskrifna. I början finnes företalet; derefter följa Kristno-Balken och de öfriga Balkarne af VML., efter hvars slut på de två sista bladen följa, af en något yngre hand tillagda, några till Vestgötalagen hörande stycken [45]. Kristno-Balken har en större blå och röd begynnelsebokstaf; de öfriga Balkarne hafva röda begynnelsebokstäf-

45) Vide VGL. præf. pag. XXXII.

45) Se VGL. föret. sid. XXXII.

rubras. Capita ex parte habent litteras initiales rubras; ceterae autem litterae initiales, pariter ac litterae maiusculae in textu occurrentes, rubris tantum lineolis sunt notatae. Libri, quorum tituli in summo foliorum margine minio sunt scripti, habent rubricam, deinde indicem capitum, et denique iterum rubricam [46]). Ultimae lineae libri *Manhælghis Balker* et postea sequentium minio sunt exaratae [47]). Excepto libro de iure ecclesiastico, ceteri libri in hoc codice divisi sunt in maiorem numerum capitum, quam ceteri duo manuscripti codices iuris VM. recentioris; initium capitum plerumque indicatur litteris numeralibus in margine scriptis; hae tamen multis locis sunt omissae; quaedam capita habent rubricas. Littera *þ* hic ubique occurrit. Mendis hic codex magis quam codex B antea commemoratus laborat. Respectu habito orthographiae haec observentur:

ver. Flockarnes begynnelsebokstäfver äro till en del röda; de öfriga äro endast märkta med röda streck, likasom stora bokstäfver inuti texten. Balkarne, hvilkas titlar äro skrifna med rödt bläck öfverst på sidorna, äro prydde med rubrik, derefter följer förtekning på Flockarne, och sedan ännu en rubrik [46]). De sista raderna af Manhælghis- och de derefter följande Balkarne äro skrifna med rödt bläck[47]). Balkarne, med undantag af Kristno-Balken, äro här indelade i ett större antal Flockar, än i de öfriga tvänne handskrifterna af VML:s yngre codex; Flockarnes början utmärkes i allmänhet med Romerska siffror i brädden, hvilka dock på många ställen äro uteglömda; en del af dem äro försedde med rubriker. Bokstafven þ *brukas här öfverallt. Denna handskrift är mera felaktig än den förut nämnde codex B. I afseende på orthographien må anmärkas:*

a occurrit pro *æ*, ex. c. — a *förekommer i stället för* æ, *t. ex.*

acke, ai, an, ar, fa, sitar &c.

o pro *ö*, et contra: — o *för* ö, *och tvärtom:*

bote, dor, forþin, goþning, horir &c.; *illö, oröm.*

ö pro *e:* — ö *för* e:

cöpöno, saclösör.

y pro *i*, et contra: — y *för* i, *och tvärtom:*

duly, lymi, syn &c.; *lict, sint, þilicum* &c.

i inseritur: — i *inskjutes:*

liggier, sialda, þreia, þrie.

ch pro *k:* — ch *för* k:

---

46) Cfr. not. 17. pag. 69; not. 1. p. 82; not. 1. p. 112. &c.
47) Cfr. not. 8. pag. 171; not. 72. p. 185. &c.

46) Jfr. not. 17. sid. 69; not. 1. s. 82; not. 1. s. 112. &c.
47) Jfr. not. 8. sid. 171; not. 72. s. 185. &c.

chöp, lichæ, læchis bot, ræcchir, schapa, uichna &c.

Litterae transponuntur:

brot, byrgils, gyrt, nitya fæ, want.

Hunc codicem appellavi C.

4. Codex membranaceus iuris Vestmanniae recentioris, pertinens ad Regiam Bibliothecam Stockholmiensem, sign. B 55. Hic codex tegumento tergino compactus habet 160 folia 6½ poll. alta et 5 poll. lata, quibus usus est scriba; inter foll. 1 et 2 unum folium periit, cuius loco duo folia membranacea scripturae vacua sunt inserta. Duo quoque folia membranacea in initio codicis sunt inserta, quorum prius tantum hanc continet adnotationem:

Bokstäfver omflyttas:

Denna handskrift har jag kallat C.

4. En Kongl. Bibliotheket i Stockholm tillhörig pergamentscodex af den yngre Vestmannalagen, sign. B 55. Denna i skinnband inbundna handskrift har 160 af skrifvaren begagnade blad af 6½ tums höjd och 5 tums bredd; emellan foll. 1 och 2 har ett blad gått förloradt, i hvars ställe två rena pergamentsblad äro insatta, äfvensom två dylika finnas i början af boken, hvilka ej innehålla annat än denna anteckning på det första af dem:

"Thenne Book hafwer Secreteraren. hr. Anders Strömskiöld förähret till Collegium Antiquitatum Anno 1673. 24 Januarij Testatur

Johan Hadorphius."

In interiori parte antici tegumenti possessor quidam huius codicis a. 1626 nomen suum scripsit, quod postea deletum est, ac infra eadem manu scriptum est: *"Weszmanne Lagen."* Hunc codicem cognitum fuisse Åkerman, adparet ex eius editione, ad cuius calcem additae sunt variae lectiones, quae omnes huic codici debentur. Primum folium quo usus est scriba continet praefationem una cum initio indicis capitum libri de iure ecclesiastico; continuatio huius indicis, et initium capitis I KrB. scripta fuerunt in folio iam deperdito, cuius loco duo folia scripturae vacua sunt inserta [48]); foll. 2 et seqq. continuationem dicti libri continent, ceterosque libros, una cum indicibus capitum, suo quoque libro antepositis. Cal-

På inre sidan af främre permen har en egare år 1626 anteknat sitt namn, hvilket sedermera blifvit utplånadt; och nedanföre läses, af samma hand skrifvet, "Weszmanne Lagen." *Att Åkerman känt denna handskrift synes af hans edition, i slutet hvaraf varianter äro anmärkta, hvilka samtliga äro här hämtade. Det första af skrifvaren begagnade bladet innehåller företalet och början af förteckningen på Flockarne i Kristno-Balken; fortsättning af denna förtekning, jämte början af Fl. 1 KrB. har varit skrifven på det förutnämnda bortskurna bladet, i hvars ställe tvänne rena blad blifvit insatta [48]); foll. 2 o. f. innehålla fortsättningen af KrB. jämte de öfriga Balkarne, med de vid hvar Balks början skrifna förteckningarne på Floc-*

48) Cfr. not. 19. pag. 70; nott. 1, 12. p. 82.

48) Jfr. not. 19. sid. 70; nott. 1, 12. s. 82.

ci codicis fol. 160 rec. manu saeculi XV additae sunt adnotationes historicae Latine scriptae, et ita incipientes: *"Anno dominj M° ccc xvij capti fuerunt dominj duces ericus et valdemarus"*; quarum adnotationum apographum saeculo XVII inceptum non vero ad finem perductum, legitur in folio chartaceo in fine voluminis inserto. Ipse codex iuris VM. saeculo XIV ad finem vergente scriptus esse videtur: scripturae specimen exhibet Tab. II. Divisio librorum in capita hic eadem est quam habet codex B, cum quo hic codex in ceteris quoque magis quam cum cod. C convenit. In initio praefationis et singulorum librorum locus relictus est litterae initiali grandiori, quae tamen ubique desideratur [49]). Libri ex parte habent duplicem rubricam, alteram indici capitum antepositam, in principio ipsius textus alteram; tituli librorum, minio scripti, in summo foliorum margine leguntur. Quaedam capita habent rubricas, et incipiunt in nova linea, littera initiali grandiori, rubra vel caerulea, ornata; saepe vero capita litteris tantum numeralibus in margine scriptis sunt designata. Ultimae lineae libri *Jorþa Balker* minio sunt scriptae [50]). Littera *þ* ubique occurrit. Respectu habito orthographiae observentur sequentia:

karne. Efter lagbokens slut fol. 160 följa af senare hand i 15:de århundradet tillagda historiska anteckningar på Latin, som börjas sålunda: "Anno dominj M° ccc xvij capti fuerunt dominj duces ericus et valdemarus"; *och af hvilka ett i slutet af boken inhäftadt pappersblad innehåller en i 17:de århundradet begynd men ej fullbordad afskrift. Sjelfva VML. synes vara skrifven i senare hälften af 14:de århundradet; prof af stilen lemnar Tab. II. Indelningen i Flockar är här den samma som i cod. B, med hvilken denna handskrift äfven i öfrigt mera öfverensstämmer än med cod. C. Vid början af företalet äfvensom af de särskilda Balkarne är rum lemnadt för en större begynnelsebokstaf, hvilken dock ingenstädes är tillsatt [49]). Balkarne hafva till en del dubbla rubriker, en före förtekningen på Flockarne, och en näst före textens början; Balkarnes titlar, med rödt bläck skrifna, läsas öfverst på sidorna. En del Flockar äro försedde med rubriker, och börjas på ny rad, med större röda eller blå begynnelsebokstäfver; men på många ställen äro Flockarne endast utmärkte genom Romerska siffror i brädden. De sista raderna i Jorda-Balken äro skrifna med rödt bläck [50]). Bokstafven* þ *brukas öfverallt. I afseende på orthographien anmärkes:*

a saepe occurrit pro *æ*, ex. c. — a *förekommer ofta i stället för* æ, *t. ex.*

fallæs, hate, klaþe, nat, sware (cfr. not. 70. pag. 136.), *wagh* &c.

æ pro *a:* — æ *för* a:

æff hogh, atækin, æum, hwæt, wærþær &c.

49) Cfr. not. 2. pag. 69.
50) Cfr. not. 72. pag. 185.

49) Jfr. not. 2. sid. 69.
50) Jfr. not. 72. sid. 185.

o saepe pro *ö:* — o *ofta för* ö:

bote, doa, fora, fotær, gor, hoke, lost, note, ror, þon &c.

ö pro *o:* — ö *för* o:

hön, saclösö, þö, övormaghe.

u pro *y:* — u *för* y:

bruz, fund, nukla, þru, þu &c.

i inseritur: — i *inskjutes:*

fiuratigie, hiuru, hirro, hiöra, lefsiughæl.

g pro *k* vel *h:* — g *för* k *eller* h:

bag waþa, göþer, govoz manne.

Litterae transponuntur: — *Bokstäfver omflyttas:*

bort, miclasmæsso, miswærþe, rw*æca.*

t et *þ* in duobus vocabulis concurrentibus, prior littera nonnumquam omittitur: — *Då* t *och* þ *i två ord sammanstöta, uteslutes stundom det förra:*

hwilic(t) þera (KrB. 13: 2.); *a(t) þe* (BB. 22: 1.).

Appellavi hunc codicem D. — *Jag har kallat denna handskrift D.*

5. Codex membranaceus iuris communis R. Magni Erici filii, pertinens ad Bibliothecam Academiae Upsaliensis, sign. N:o 10. Hic codex versus finem saeculi XIV scriptus, habet 217 folia $8\frac{1}{2}$ poll. alta et $6\frac{1}{2}$ poll. lata; tegumento tergino rubro munitus fuit, at tergus, quo inductae fuerunt tabulae ligneae, magna ex parte detritum est. Nomen *nicles dyækn*, quod in inferiori margine foll. 32 et 110 eadem manu qua ipse codex scriptum est, sine dubio ipsius scribae fuit. In inferiori parte antici tegumenti adnotatum est *Pedher Larssonn J Holom* anno (15)75 et *Anders Erichson i wålestad* a. 1583 accepisse munus vicarii iudicis provincialis; priorem vero ex his possedisse hunc codicem patet ex eius adnotatione in postico tegumento,

5. En pergamentscodex af K. Magnus Erikssons Landslag, tillhörig Upsala Akademi-Bibliothek, sign. N:r 10. Denne i slutet af 14:de århundradet skrifne codex har 217 blad af $8\frac{1}{2}$ tums höjd och $6\frac{1}{2}$ tums bredd; den har varit bunden i rödt skinnband; men skinnet, hvarmed träpermarne varit öfverdragna, är till en stor del bortnött. Namnet nicles dyækn, *som i nedra kanten af foll. 32 och 110 finnes skrifvet af samma hand som lagboken, är utan tvifvel skrifvarens eget. På inre sidan af främre permen är antecknadt att* Pedher Larssonn J Holom *år (15)75, och* Anders Erichson i wålestad *år 1583 bekom underlagmansdömet; och att den förre egt denna handskrift, finnes af hans anteckning på bakre permen, der han säger sig hafva lå-*

ubi narrat se a. (15)79 refecisse hunc codicem; qua re sine dubio indicatur codicem illo anno novo tegumento esse ornatum. Postea fuit inter libros Ioh. Thomae Burei. Foll. 1-22 continent librum iuris VM. de iure ecclesiastico, et foll. 23-215 ius commune, quod tamen in fine est mutilatum, abscisso scilicet folio, quod etiam continuit partem iuris aulici rec. manu in fine saeculi XV hic additi, cuius continuatio legitur in ultimis duobus foliis. Liber de iure ecclesiastico habet rubricam, eiusque titulus, pariter ac tituli librorum iuris communis, minio scriptus est in summo foliorum margine. Index capitum libri de iure ecclesiastico desideratur; at talis forsan scriptus fuit in folio, quod in initio voluminis locum habuit, iam vero abscissum est. Divisio in capita multum abhorret ab ea, quam habent codices antea commemorati. Capita incipiunt in nova linea, littera initiali grandiori rubraque ornata, non vero designantur litteris numeralibus; quaedam habent rubricas, cetera autèm talibus carent. Littera *þ* ubique occurrit; duplex *aa* semper quasi in unam litteram contrahitur. Hunc codicem E appellavi.

tit förbättra denna lagbok år (15)79; hvarmed utan tvifvel menas att boken då erhöll nytt band. Sedermera har den tillhört Joh. Thomae Bureus. Foll. 1-22 innehålla VML:s Kristno-Balk, och foll. 23-215 Landslagen, hvaraf dock slutet saknas, derigenom att ett blad blifvit bortskuret, hvilket äfven innehållit början af en af senare hand i slutet af 15:de århundradet tillagd Gårdsrätt, hvaraf fortsättningen läses på de två sista bladen. Kristno-Balken har rubrik, och dess titel är, likasom Balkarnes i Landslagen, skrifven med rödt bläck öfverst på sidorna. Förtekning på Flockarne i Kristno-Balken saknas; men en sådan har möjligtvis funnits på ett numera bortskuret blad i början af boken. Indelningen i Flockar är här mycket olik den i de förutnämnda handskrifterna; Flockarne börjas på ny rad, med en större röd begynnelsebokstaf, men äro ej utmärkte med ordningsnummer; en del äro försedde med rubriker, men de öfrige sakna sådana. Bokstafven þ *brukas öfverallt; det dubbla* aa *är alltid sammandraget. Denna handskrift är af mig kallad E.*

6. Recentior iuris Uplandici codex manuscriptus, ex Bibliotheca Academiae Upsaliensis, sign. N:o 53, qui commemoratur in praefatione ad ius Upl. pagg. VIII-X, cuiusque mentio etiam in praefatione ad ius Sudermannicum pagg. XII, XIII est facta, continet calci librorum KgB., ÆB., ManhB. et JB. additas adnotationes ex iure VM., in quibus, testibus tam varietate lectionum quam capitibus in margine citatis, codicem C secutus est scriba; nonnullis locis quaedam sunt

6. Den Upsala Akademi-Bibliothek tillhöriga yngre handskrift af Uplandslagen, sign. N:r 53, hvilken är beskrifven i företalet till samma lag sidd. VIII-X, och äfven omnämnd i företalet till Södermannalagen sidd. XII, XIII, innehåller vid slutet af KgB., ÆB., ManhB. och JB. anteckningar ur VML., hvarvid, såsom både läsarterna och de i brädden citerade Flockarne utvisa, cod. C blifvit begagnad; på några ställen finnas

addita [51]. Ubi caussam inveni, cur has adnotationes in notis citarem, eas littera F insignivi.

Praeter codices iuris VM. manuscriptos iam commemoratos, alios nonnullos recentiore tempore exstitisse iam vero deperditos esse, nulla adest caussa cur credamus. Unicus codex, qui nomen iuris Dalecarlici accepit, quemque cognovit Hadorph, etiamnunc exsistit; idem valet de codice, quem in editione iuris VM. secutus est Åkerman; omnesque varietates lectionum quas adfert Åkerman, ex uno codice etiamnunc exsistente haustae sunt. Narrat quidem Lundius, in notis ad ius Uplandicum una cum Loccenii versione Latina editum, pag. 165, ex praefatione Regis Magni Erici filii, quam in codice membranaceo invenerat Lundius, constare ius quoque VM. ab illo Rege esse editum; ac circa titulum, quo usus est idem Rex, citat "prologum legum Sudermannicarum, et Vestmannicarum etiam in aliquibus manu exaratis codicibus" (pag. 142.); et denique in diss. *de iustitia et iure Sueonum*, Ups. 1703, pag. 55, mentione facta codicum iuris Sudermannici, Scanici et Dalecarlici ab Åkerman et Hadorph editorum, perhibet "meliores exstare codices manu exaratos" omnium istarum legum [52]; haec vero Lundii commenta non esse curanda, vix opus est observare [53].

tillägg [51]*. Då jag funnit skäl att i noterna anföra dessa anteckningar, har jag utmärkt dem med bokstafven F.*

Att utom de nu omtalade handskrifter af VML., flera skulle hafva i senare tider funnits, som numera gått förlorade, dertill är ingen anledning. Den enda handskrift af den så kallade Dalelagen, som varit Hadorph bekant, finnes ännu i behåll; likaså den i Åkermans edition af VML. följda handskrift; och de af Åkerman anförda varianter äro alla hämtade ur en äfvenledes ännu i behåll varande handskrift. Väl berättar Lundius, i noterna till den jämte Loccenii Latinska öfversättning utgifna Uplandslagen, sid. 165, att Konung Magnus Erikssons företal, hvilket Lundius funnit i en pergamentshandskrift, skall utvisa att äfven VML. blifvit af denne Konung utgifven; och i afseende på den titel samme Konung brukat, åberopar han (sid. 142.) företalet till SML. och VML. i några handskrifter; äfvensom han i sin disp. de iustitia et iure Sueonum, *Ups. 1703, sid. 55, sedan han omnämnt Åkermans och Hadorphs editioner af Södermanna-, Skåne- och den så kallade Dalelagen, föregifver att bättre handskrifter finnas af alla dessa tre lagarne* [52]*; men att dessa Lundii upgifter icke förtjena ringaste upmärksamhet, torde numera knappt behöfva anmärkas* [53]*.*

---

51) Vide not. 81. pag. 115; not. 57. p. 136; not. 76. p. 164.

52) Cfr. SML. præf. pag. VI. not. 13.

53) Cfr. VGL. præf. pag. XLI-XLV; ÖGL. præf. p. XV, XVI; UplL. præf. p. LVIII-LX.

51) Se not. 81. sid. 115; not. 57. s. 136; not. 76. s. 164.

52) Jfr. SML. företal. sid. VI. not. 13.

53) Jfr. VGL. företal. sid. XLI-XLV; ÖGL. företal. s. XV, XVI; UplL. företal. s. LVIII-LX.

II. De prioribus iuris Vestmannici editionibus.

II. Om Vestmannalagens äldre editioner.

1. Dahle Laghen, Then i forna Tijder hafwer brukat warit Öfwer Alla Dalarna och them som in om Dala Råmärken bodde. Nylig igenfunnin vthi ett gammalt MS.[to] *Sampt nu Medh Summarier och Concordantier Uplagd Med Hans Kongl. May:*[tz] *egen bekostnat. Stockholm, Hoos Johan Georg Eberdt Åhr 1676.* In fol.

Antiquus ille manuscriptus codex, qui in hoc titulo commemoratur, idem est, de quo in antecedentibus mentionem feci, quemque littera A insignivi. Ostendi etiam id, quod iuris Dalecarlici nomen accepit, non aliud esse quam antiquiorem iuris Vestmannici codicem. Editor erat Iohannes Hadorph, Secretarius Archivi Antiquitatum, cuius nomen in titulo quidem non adparet, at subscriptum est epistolae, qua hoc opus Regi Carolo XI dedicatur, quaeque legitur eodem folio verso. Praeter ipsum codicem iuris, qui occupat 36 paginas notis numeralibus Arabicis signatas, hoc volumine continetur praefatio editoris in tribus foliis, aliaque praefatio, teste Hadorph, a Stiernhöök conscripta, quae, grandioribus typis expressa, quoque tria occupat folia; ac denique in duobus foliis calci additis, index antiquorum vocabulorum in hoc codice occurrentium, secundum ordinem alphabeticum digestus, aliaque explicatio quorundam obscurorum locorum, et index mendorum typographicorum. Praefatio Hadorphii continet observationes de antiquis patriae nostrae iuris codicibus, ac praesertim de codice Dalecarliae attributo; in hac praefatione quoque insertae sunt praefatio Stiernhöökii nuper commemorata, et litterae Regis Magni Erici filii, quibus confirmatur

Den i denna titel åberopade gamla handskrift är den samma som jag i det föregående har beskrifvit, ock betecknat med bokstafven A. Jag har äfven visat att hvad som fått namn af Dalelag, ej är annat än en äldre bearbetning af Vestmannalagen. Utgifvaren var Sekreteraren vid Antiqvitets-Arkifvet Johan Hadorph, hvars namn väl ej finnes på titelbladet, men är underteknadt en på andra sidan af samma blad tryckt dedication till Konung Carl XI. Utom sjelfva lagboken, som uptager 36 med Arabiska siffror numererade sidor, finnes här ett företal af utgifvaren på tre blad, ett annat, enligt Hadorphs upgift, af Stjernhöök författadt, med gröfre stil tryckt företal; äfven på tre blad, samt i slutet på två blad en alphabetisk "Förtekning vppå någre gamble Ord i Dale Lagen, med theras Vttydning", en särskild "Förklaring vppå några mörka Meningar", och en förtekning på tryckfel. Hadorphs företal innehåller anmärkningar angående de särskilda gamla lagarne, och i synnerhet angående den förmenta Dalelagen; i detta företal är äfven Stjernhööks nyssnämnda företal infördt; äfvensom här är intagen K. Magnus Erikssons

codex iuris Sudermannici[54]. **Stiernhöökii** praefatio continet argumentationem, qua nixus ille statuit hunc codicem Dalecarliae esse tribuendum; argumenta quae hunc in finem tam ab illo quam ab **Hadorph** allata sunt, supra (pagg. VII-IX, XIII-XVI) attuli et confutavi. Ipsi iuris codici inscriptus est titulus *Dale Laghen*, quem ignorat manuscriptus codex; titulum quoque *Kyrkio Balkir* addidit editor. Ex titulo *Arfda Balkir* hic (ad GB. 11.) addito, exstitit novus liber, cuius nomen in manuscripto codice non legitur. Ut minores sectiones, in quas dividitur textus, ab **Hadorph** factae sunt, ita indices harum sectionum, vel, ut in titulo appellantur, summaria, singulis libris praefixa, ab ipso sunt composita. Quae in titulo quoque commemorantur "concordantiae", eae consistunt notis in margine additis, quibus indicantur convenientes loci ceterorum antiquorum iuris codicum. Praeter quod orthographiam manuscripti codicis non exacte servavit **Hadorph**, multa hic deprehenduntur menda typographica, quorum quidem aliqua sunt observata in indice erratorum calci adiecto; ex iis vero, quae ibi emendationis nomine adferuntur, quaedam non tantum manuscripto codici repugnant, verum etiam per se prava sunt, ex. c. *saat* (MB. 21.) mutatum in *sant; skyria* (BB. 1.) in *byria; af* (BB. 5: pr.) in *at* &c. Menda quaedam scripturae in manuscripto codice occurrentia, hic quidem in ipso textu emendantur, non tamen indicata facta emendatione, ex. c. *g(r)undwal* (KrB. 1.), *bon(de)* (KrB. 4: 1.) &c.; tales vero emendationes interdum praeter

Stadfästelse på Södermannalagen[54]. *Stjernhööks företal innehåller den bevisning, på grund hvaraf den ifrågavarande lagboken ansågs hafva tillhört Dalarne; de skäl som till bestyrkande häraf blifvit så väl af honom som af Hadorph framställda, har jag förut (sid. VII-IX, XIII-XVI) anfört och vederlagt. Sjelfva lagboken är försedd med titlen* Dale Laghen, *hvilken naturligtvis icke finnes i handskriften; äfven titlen* Kyrkio Balkir *är af utgifvaren tillsatt. Genom den här (vid GB. 11.) tillsatta titlen* Arfda Balkir *har en Balk tillkommit, som ej finnes i handskriften. Som de smärre afdelningarne af texten äro af Hadorph gjorda, så äro ock de derpå syftande förteckningar eller, såsom de på titelbladet kallas, summarier, vid Balkarnes början, af honom författade. De på titelbladet jämväl omnämnda concordantier bestå i hänvisningar till de andra gamla lagarne, anteknade i brädden. Utom det att handskriftens orthographi icke är af Hadorph noga iakttagen, finnes här en mängd egentliga tryckfel, af hvilka väl en del äro anmärkta i de vid slutet tillagda rättelserna; men flera af dessa förmenta rättelser äro icke allenast stridande mot handskriften, utan ock i sig sjelfva oriktiga, t. ex.* saat *(MB. 21.) ändradt till* sant; skyria *(BB. 1.) till* byria; af *(BB. 5: pr.) till* at *&c. Några i handskriften förekommande skriffel äro här i sjelfva texten rättade, naturligtvis utan att förhållandet är tillkännagifvet, t. ex.* g(r)undwal *(KrB. 1.),* bon(de) *(KrB. 4: 1.) &c.; men flera af dessa rättel-*

54) Cfr. SML. praef. pag. XLVI, XLVII.

54) Jfr. SML. föret. sid. XLVI, XLVII.

necessitatem sunt factae, ex. c. cum *þær ær sanð*, KrB. 12, mutatur in *thät är sant; giora, gior, giors* saepe mutantur in *giöra, giör, giörs* &c.; emendatio vero in manuscripto codice ab ipso scriba facta, qua *Slar* mutatum est in *Skær* (BB. 22: 1.) hic non est observata. Interdum singula verba omittuntur, ex. c. *næmð*, KrB. 4: 2; *markum*, MB. 3: 6. &c.; verba: *fall hans fyritighi markir. taki een lut kunungir annan biscopir. þriþia hwndarit*, MB. 1: pr., praetermittuntur. Additur vero *Här byrias* in principio libri *Manhælghis Balker* et sequentium librorum. Multa male legit editor, ex. c. *tw* pro *tiv, til* pro *tu*, KrB. 3: 4; *slik* pro *slit*, KrB. 4: pr.; *Sokninnin* pro *soknninni*, ibid. §. 2; *Guzzuua* pro *guzziuia*, KrB. 9: pr.; *barnin* pro *barnni*, ibid. §. 2. &c.; ita saepe pro *ð* lectum est *der* vel *dir*, ex. c. *breder, widir*, pro *breð, wið*, BB. 19: 1; ita pro *n*, ubi haec littera in manuscripto codice lineola notatur, interdum lectum est *ne*, ex. c. *inne*, Eþs. 2: 2; *wine*, Eþs. 4: 1; *bönine*, Eþs. 6: pr. &c. Interpungendi ratio heic, ut adsolet, a manuscripto codice discedit, et hac quoque in re interdum erratum est; sic pro *æki flerum corn giwa een tyw* (i. e. *æn tiu*), KrB. 8, legitur: *äki flere, korn giwa een tyw*, et in indice verborum explicandorum calci adiecto observatur verba *een tyw* significare unam tonnam. Istae glossae praeterea multa continent quae vera sunt, etsi difficilioribus locis haud multum luminis adferunt.

ser äro onödiga, såsom då þær ær sanð, *KrB. 12, är ändradt till* thät är sant; giora, gior, giors, *på många ställen till* giöra, giör, giörs *&c.; deremot är den i handskriften förekommande egenhändiga rättelsen af* Slar *till* Skær *(BB. 22: 1.) här ej iakttagen. På flera ställen äro enskilda ord förbigångna, såsom* næmð, *KrB. 4: 2;* markum, *MB. 3: 6. &c.; orden:* fall hans fyritighi markir. taki een lut kunungir annan biscopir. þriþia hwndarit, *MB. 1: pr., äro utelemnade. Deremot tillägges:* Här byrias, *vid början af Manhælghis och de följande Balkarne. Många fel hafva upkommit genom oriktig läsning i handskriften, t. ex.* tw *för* tiv, til *för* tu, *KrB. 3: 4;* slik *för* slit, *KrB. 4: pr.;* Sokninnin *för* soknninni, *ibid. §. 2;* Guzzuua *för* guzziuia, *KrB. 9: pr.* barnin *för* barnni, *ibid. §. 2. &c.; så har på flera ställen* ð *blifvit läst som* der *eller* dir, *t. ex.* breder, widir, *för* breð, wið, *BB. 19: 1; så har bokstafven* n, *då den i handskriften är märkt med ett litet streck, stundom blifvit läst som* ne, *t. ex.* inne, *Eþs. 2: 2;* wine, *Eþs. 4: 1;* bönine, *Eþs. 6: pr. &c. Interpunktionen afviker här, såsom vanligt, från handskriften, och äfven häruti röjer sig stundom missförstånd, såsom då i stället för:* æki fler*um* corn giwa een tyw *(d. ä.* æn tiu*), KrB. 8, här läses:* äki flere, korn giwa een tyw, *och i den i slutet tillagda ordförklaringen anmärkes att orden* een tyw *betyda en tunna. Ordförklaringarne innehålla för öfrigt mycket som är riktigt, ehuru de, i afseende på svårare ställen, ej äro synnerligen upplysande.*

Inter versiones Latinas a Loccenio conscriptas, quarum mentio facta est in praefatione ad ius Ostrogoticum pag.

Bland de af Loccenius utarbetade Latinska öfversättningar, hvilka äro omtalade i företalet till Östgötalagen

XXII, quoque leguntur "Dalicae leges," secundum editionem Hadorphii Latine redditae.

sid. XXII, finnas äfven "Dalicae leges", *öfversatta efter Hadorphs edition.*

2. *Wästmanna Laghbook, Efter Den Stormechtigste, Höghborne Furstes och Herres, Herr Carl then Elloffties Sweriges, Göthes och Wändes Konungs .... Befalning Vthaff ett gamalt MS*[to] *som finz in Archivo Regni, medh flijt affskrifwin, och medh the andra Lagharne jämfört Af Claudio Åkerman. Cum Gratia & Privilegio S. R. M. Sveciæ. Tryckt i Stockholm, hoos Ignatium Meurer, Kongl. Booktr. medh egen bekostnadt, och fins hoos honom til kiöps. Åhr 1666.* In fol.

Iuris Vestmannici codex recentior ille est, quem sub hoc titulo edidit Åkerman. Collectionis ab eo editae generalem titulum exhibet praefatio ad ius Ostrogoticum pag. XX [55]). Ius Vestmannicum occupat 52 folia notis numeralibus Arabicis signata, praeter duo folia, quorum alterum titulum, alterum praefationem editoris continet. Codex manuscriptus, quem secutus est editor, ille est, quem littera C insignivi; quae in illo codice ex iure Vestrogotico calci sunt addita, hic quoque leguntur; collatus etiam est codex D, ex quo haustae sunt varietates in ultimis tribus paginis huius editionis enumeratae; editori autem non cognitum fuisse cod. B, verisimile est. Collatio cum ceteris iuris codicibus in titulo commemorata, adparet ex locis parallelis in margine adnotatis, qui tamen, paucis exceptis, tantum pertinent ad ius Uplandicum et

Det är Vestmannalagens yngre codex, som under denna titel blifvit af Åkerman utgifven. Den till den af honom utgifna samling hörande allmänna titel är anförd i företalet till Östgötalagen sid. XX [55]*). Vestmannalagen uptager 52 med Arabiska siffror numererade blad, utom titelbladet och ett blad innehållande utgifvarens företal. Till grund för texten har blifvit lagd den handskrift som jag utmärkt med bokstafven C, och ur hvilken äfven de till Vestgötalagen hörande tilläggen i slutet här blifvit aftryckta; utgifvaren har äfven jämfört cod. D, ur hvilken de på de 3 sista sidorna i denna edition anförda "Åthskilnadher i Wästmannalaghen" äro hämtade; men cod. B har han sannolikt ej känt. Den på titelbladet omtalade jämförelsen med de andra lagarne röjer sig uti de i brädden antecknade parallelställen, hvilka dock, med få undantag, endast äro hämtade*

55) Cfr. SML. præf. pag. XLIII. — Åkerman fuisse I. U. Doctorem equidem retuli, veteribus narrationibus nixus, de quarum veritate neque caussam inquirendi habui, nec occasionem. De re dubitat W. G. Lagus, in programmate de promotione I. U. Doctorum, in Academia Helsingforsensi a. 1840 celebrata, pag. 30.

55) Jfr. SML. föret. sid. XLIII. — Att Åkerman varit J. U. Doctor har jag antagit efter äldre upgifter, hvilkas riktighet jag hvarken haft anledning eller tillfälle att undersöka. Förhållandet drages i tvifvelsmål af W. G. Lagus, i programmet till 1840 års J. U. Doctors Promotion vid Helsingfors Universitet, sid. 30.

codicem iuris communis Christophorianum. In principio textus codicis iuris adpositus est titulus *WästmannaLaghen*, quem non habet manuscriptus codex; in indicibus capitum litterae numerales Romanae in notas Arabicas mutatae sunt; in principio cuiusque capitis adpositum est vocabulum *Flokker;* omnia capita rubricas acceperunt. Duae illae rubricae, quas codex manuscriptus habet in principio textus libri de iure ecclesiastico [56]), inverso ordine hic leguntur. Praeterea ut codici iuris Sudermannici ab eodem editore publicato, ita omnino huic quoque operi est comparatum. Orthographia manuscripti codicis non exacte servata est; praesertim *e* vel *a* saepe ponuntur pro *æ*, *ä* pro *a*, *ö* pro *o*, *k* pro *ch*, duplices litterae pro simplicibus, et contra; *h* iam additur, iam omittitur &c. Maioris quoque momenti menda hic sunt frequentissima. Ita vocabula saepenumero sunt commutata; ex. c. *thet* legitur pro *oc*, *hans* pro *þæs*, *twetolftum* pro *þretolftum*, *Thräl* pro *þæt*, *Thingo widh* pro *þingariþ*, *äller* pro *oc æi*, *aff grannum* pro *fore grannum sinum*, *wil äi* pro *comber æi till þings at*, *witzordhe* pro *nempne* &c. Saepe adduntur verba; saepius vero unum plurave vocabula omittuntur, ex. c. rubrica: *Hær byrias conongs balkær* [57]); verba: *stemno dagh husfrune. maþaþa*, ÆB. 10: 1; *.C. marcum warþer silfsmiþer i smiþio sinne. gilder meþ*, MB. 11: 2; *e þær til ören ær fulder*, JB. 15: pr.; *opit breff til at föra conongs*, KpB. 13: 3; *ær æi bar oc atakin*, BB. 14: pr.; *lot hans vskiptan. þa böte III.*

ur Uplandslagen och Christoffers *Landslag. I början af lagbokens text är här tillsatt öfverskriften* WästmannaLaghen, *hvilken ej finnes i handskriften; vid förteckningarne på Flockarne äro de Romerska siffrorna ändrade till Arabiska; vid början af hvar Flock är tillsatt ordet* Flokker; *alla Flockar äro försedde med rubriker. De båda rubriker som i handskriften finnas vid början af Kristno-Balkens text* [56]), *äro här omflyttade i motsatt ordning. För öfrigt är detta arbete af alldeles samma beskaffenhet som samme utgifvares edition af Södermannalagen. Handskriftens orthographi är ej noggrannt iakttagen; i synnerhet finnes ofta* e *eller* a *för* æ, ä *för* a, ö *för* o, k *för* ch, *dubbla bokstäfver för enkla, och tvärtom;* h *är än tillagdt, än utelemnadt &c. Äfven betydligare fel träffas här i stor mängd. Så finnas här ganska ofta ord alldeles utbytta, t. ex.* thet *i stället för* oc, hans *för* þæs, twetolftum *för* þretolftum, Thräl *för* þæt, Thingo widh *för* þingariþ, äller *för* oc æi, aff grannum *för* fore grannum sinum, wil äi *för* comber æi till þings at, witzordhe *för* nempne *&c. På många ställen äro ord tillagda; på ännu flera ställen äro ett eller flera ord utelemnade, t. ex. rubriken:* Hær byrias conongs balkær [57]); *orden:* stemno dagh husfrune. maþaþa, *ÆB. 10: 1;* .C. marcum warþer silfsmiþer i smiþio sinne. gilder meþ, *MB. 11: 2;* e þær til ören ær fulder, *JB. 15: pr.;* opit breff til at föra conongs, *KpB. 13: 3;* ær æi bar oc atakin, *BB. 14: pr.;* lot hans vskiptan. þa böte III.

56) Vide not. 1. pag. 82.
57) Cfr. not. 1. pag. 112.

56) Se not. 1. sid. 82.
57) Jfr. not. 1. sid. 112.

marker. far han oc siþan, BB. 16: 2; *Dela saman twe stena oc en sten. giffs twe stena wighzorþ* (sic), BB. 18: pr.; *oc hawa baþir ett bols merke,* BB. 26: 1. &c. Verba: *Ligger owigt adra, ok thrim markom,* KrB. 11: 1, quae sine dubio errato fuerant omissa, in margine sunt adposita. Multa verba ab editore male lecta sunt, qua re exstiterunt menda, ex. c. *huu ok heller* pro *hun oc hell,* KrB. 5: pr. *Sialamässomun* pro *siala mæsso* (ubi nempe ornamentum, quale ad complendam lineam adhiberi soluit [58]), litteris *mun* perperam expressum est), KrB. 7: rubr. &c. Notae abbreviationum saepe perperam sunt lectae, ex. c. *Kirkio wäriande* pro *kirkio wæriander*, *Präste* pro *præster*, *allerhanda* pro *aldrahanda* &c.; sic multis locis lectum est *marker* pro *marcum, marka* vel *mark, thre marker* pro *III. marcum,* ac nonnumquam *thrim* (pro *III*) *marker; XL* mutatum est iam in *fiughurtighi,* iam in *fiorthighi,* iam in *fyratyo,* iam in *fyratighi; IIII*[or] (i. e. quattuor) mutatum est in *fior,* ubi legendum est *fiughur* aut *fiura,* at contra in *fiora* ubi legendum est *fiurum; oræ* vel *oras* (i. e. *öra,* nom. v. acc.; cfr. not. 1. pag. 153.) ubique mutatum est in *örum* &c. Saepe neglectae sunt notae abbreviationum, ex. c. *Präst, gild, siuk* &c. pro *præster* &c. Menda quaedam scripturae in manuscripto codice occurrentia hic correcta sunt, ex. c. *byaggia, guziwialalagh* &c.; alia contra intacta manserunt, ex. c. *amo* [59]); multis locis mutationes praeter omnem necessitatem factae sunt; ex. c. *göra* pro *giora, thre* pro *þrie, nokor* pro *nokar, hwilka* pro *hwilica, thingsgäl-*

58) Vide SML. Tab. I et II.
59) Vide not. 89. pag. 74.

marker. far han oc siþan, *BB. 16: 2;* Dela saman twe stena oc en sten. giffs twe stena wighzorþ *(sic), BB. 18: pr.;* oc hawa baþir ett bols merke, *BB. 26: 1. &c. Orden:* Ligger owigt adra, ok thrim markom, *KrB. 11: 1, hvilka utan tvifvel hade blifvit uteglömda, äro tillagda i brädden. Många fel hafva upkommit genom oriktig läsning i handskriften, t. ex.* huu ok heller *för* hun oc hell, *KrB. 5: pr.;* Sialamässomun *för* siala mæsso *(då en till fyllnad i raden anbragt vanlig prydnad [58]) blifvit läst som* mun*), KrB. 7: rubr. &c. Ofta hafva förkortningsteknen blifvit orätt lästa, t. ex.* Kirkio wäriande *för* kirkio wæriand*er,* Präste *för* præst*er,* allerhanda *för* ald*ra*handa *&c.; så har på många ställen blifvit läst* marker *i stället för* marcum, marka *eller* mark, *och* thre marker *i stället för* III. marcum, *likasom någon gång* thrim *(i stället för* III*)* marker; XL *har blifvit förvandladt än till* fiughurtighi, *än till* fiorthighi, *än till* fyratyo, *än till* fyratighi; IIII[or] *(d. ä.* quattuor) *har blifvit gjordt till* fior *i stället för* fiughur *eller* fiura, *och deremot till* fiora *i stället för* fiurum; or*æ eller* ora*s (d. ä.* öra, *nom. eller acc.; jfr. not. 1. sid. 153.) görs beständigt till* örum *&c. Ofta äro förkortningstecken förbisedda, t. ex.* Präst, gild, siuk *&c. för* præst*er &c. En del af de i handskriften förekommande skriffel äro här rättade, t. ex.* byaggia, guziwialalagh *&c.; andra qvarstå deremot, såsom* amo [59]*); och på många ställen finnas ganska onödiga förbättringar, såsom* göra *för* giora, thre *för* þrie, nokor *för* nokar, hwilka *för* hwilica, things-

58) Se SML. Tab. I och II.
59) Se not. 89. sid. 74.

dum pro *þiæns gældum* &c. Ordo verborum haud raro mutatus est, ex. c. *tolf män thät* pro *þæt .XII. mæn; han widh* pro *wiþ han* &c. — Varietates calci adiectas ex cod. D esse haustas supra observatum est. Nonnullas quidem harum varietatum quoque habet cod. B; at inde non sequitur hunc codicem editori fuisse cognitum; nec quae in citationibus ex cod. D deprehenduntur vitia, manifestae incuriae tribuenda, probant tales citationes alium quendam codicem respicere.

Etiam codex iuris VM. ab Åkerman editus, a Loccenio Latine versus exstat in collectione supra commemorata. Heic, sicut in versione iuris Sudermannici a Loccenio conscripta[60]), praetermissus est liber de iure ecclesiastico, cuius loco tantum adnotatum est illum librum "convenire cum titulo de iure ecclesiastico Latine verso, et adiecto LL^us. Sueticis civitatum."

III. De hac iuris Vestmannici editione.

Cum duo exstent iuris VM. codices, alter antiquior alter vero recentior, hos duos codices exhibui in duabus huius editionis partibus. Prior igitur pars continet Iuris Vestmannici codicem antiquiorem, qui hactenus cognitus fuit sub falso nomine iuris Dalecarlici; ex unico manuscripto codice qui exstat, sc. cod. A (B 54 in Regia Bibliotheca Stockholmiensi). Rubricam *Kristnu balker*, quae hic desideratur, ex recentiori codice mutuatus sum.

60) Cfr. SML. præf. pag. XLVI.

gäldum *för* þiæns gældum *&c. Ej sällan är ordens ordning ändrad, såsom* tolf män thät *för* þæt .XII. mæn; han widh *för* wiþ han *&c. — Angående de i slutet tillagda "åthskilnadher" är förut anmärkt att dessa äro hämtade ur cod. D. Några af dessa olikheter finnas väl äfven i cod. B, men häraf följer ej att utgifvaren känt denna handskrift, likasom de genom uppenbar vårdslöshet tillkomna oriktigheter i citationerna ur cod. D icke bevisa att dessa skulle vara hämtade ur någon annan handskrift.*

Äfven den af Åkerman utgifna VML. är af Loccenius på Latin öfversatt i den förut omnämnda samlingen. Här, likasom i Loccenii öfversättning af Södermannalagen[60]), är Kristno-Balken förbigången; i dess ställe läses endast den anmärkning, att denna Balk öfverensstämmer med den på Latin öfversatta Kyrk-Balk, som är bifogad Sveriges Stadslag.

III. Om närvarande edition af Vestmannalagen.

Emedan af VML. finnas i behåll tvänne bearbetningar, en äldre och en nyare, så äro dessa bearbetningar tryckta i två särskilda afdelningar af denna edition. Förra afdelningen innehåller derför den äldre codex af Vestmannalagen, den samme som hittills varit känd under det oriktiga namnet Dalelagen; efter den enda kända handskrift som finnes, eller cod. A (B 54 på Kongl. Bibliotheket i Stockholm). Rubriken Kristnu balker, *hvilken här saknas, är lånad från den*

60) Jfr. SML. föret. sid. XLVI.

Cum singuli libri heic, sicut in iuris Vestrogotici codice antiquiore, non sunt divisi in capita et paragraphos, talis divisio a me est facta, ut mihi idoneum visum est, qua in re neque curavi divisionem antea ab Hadorph inepte factam, nec normam praebuerunt signa ¶ in manuscripto codice occurrentia, quae interdum in mediam periodum sunt intrusa (ut KrB. 3: 6; 6: 1.). Divisionem in capita hic, sicut in codice iuris Vestrogotici antiquiore, notis numeralibus Arabicis, non vero litteris numeralibus Romanis designavi, ut ea res indicio esset illam divisionem in manuscripto codice non exsistere. Quo facilior esset comparatio huius codicis cum recentiore, hic, sicut in iure VG., locos recentioris codicis convenientes propriis notis textui subiectis indicavi, in quibus signum aequalitatis (=) denotat locos, qui similia fere continent; verbum *cfr. (confer)* indicat locos minus convenientes; ubi vero tales notae parenthesi includuntur, loci designantur, qui de eadem quidem re agunt, non vero similia continent. Quoniam loci quidam huius codicis ex iure Uplandico aut Sudermannico excerpti sunt, eiusmodi locos quoque in notis indicavi. — Posterior pars continet Iuris Vestmannici codicem recentiorem. Heic secutus sum cod. B (B 57 in Regia Bibliotheca Stockholmiensi), qui in fine quidem mutilus est, at mendis minus scatet quam cod. C; huc accedit quod, collato iure Uplandico, mox adparet codicem B continere primigeniam divisionem in capita, quam etiam servat cod. D, at contra ulteriorem

yngre codex. Emedan denna handskrift, likasom Vestgötalagens äldre codex, ej har någon indelning i Flockar och paragrapher, så har jag gjort en sådan indelning som synts mig lämplig, hvarvid hvarken afseende kunnat göras på den förut af Hadorph utan urskilning gjorda indelning, icke heller de i handskriften förekommande teknen ¶, hvilka stundom äro insatta midt uti en period (såsom KrB. 3: 6; 6: 1.), kunnat tjena till ledning. Indelningen i Flockar har jag här, likasom i VGL:s äldre codex, utmärkt med Arabiska och ej med Romerska siffror, för att erinra derom, att denna indelning ej finnes i handskriften. För att lätta jämförelsen med den yngre codex har jag här, likasom i VGL., näst under texten på hvar sida tillsatt hänvisningar till motsvarande ställen i den yngre codex; hvarvid likhetstecken (=) utmärker sådana ställen som hufvudsakligen äro af lika innehåll; deremot hänvisar cfr. (confer) *till ställen der mindre likhet finnes; och der en sådan hänvisning är satt i parenthes, så utmärkas dermed ställen som handla om samma ämne, utan någon likhet i innehållet. Som åtskilliga ställen i denne codex tydligen äro hämtade ur Uplands- eller Södermannalagarne, så hafva äfven sådana ställen blifvit genom dylika hänvisningar anmärkta. — Senare afdelningen innehåller den yngre codex af Vestmannalagen. Till grund för texten har jag här lagt cod. B (B 57 på Kongl. Bibliotheket i Stockholm), hvilken väl är defekt i slutet, men är mindre felaktig än cod. C; hvartill kommer att det genom jämförelse med Uplandslagen genast visar sig att cod. B innehåller den ursprungliga, äfven i cod. D bibehållna indelningen i Flockar, hvar-*

capitum dissectionem, quam exhibet cod. C, esse immutationem posterius factam. Ea tantum, quae in fine codicis B desunt, ex cod. C supplevi [61]. Capita, ubi necessarium visum est, in paragraphos divisi. Varietates, quas continent codd. C et D, ac in libro de iure ecclesiastico quoque E, exceptis manifestis quibusdam scripturae mendis, in notis sunt observatae; ex adnotationibus, quas littera F insignivi, paucis tantum locis varietates attuli. In cod. B indices capitum omnium librorum in initio voluminis scripti sunt, quamobrem ibi adnotavi varietates ex illis indicibus quales eos, solito more, fronti singulorum librorum antepositos habent codd. C et D [62]. Cum hic codex magna ex parte transscriptus sit ex iure Uplandico, multa vero ex antiquiore iuris VM. codice sint hausta, quaedam denique ex iure Sudermannico excerpta sint, heic quoque textui notas subnexui, quibus indicantur loci convenientes non solum antiquioris codicis, sed etiam iuris Uplandici et Sudermannici; ubi vero hae notae ad antiquiorem codicem delegant, signum aequalitatis indicat locos maxime convenientes; *cfr. (confer)* autem locos ex quibus, etsi praeterea minus similibus, tamen aliquid transiit in recentiorem codicem, nisi parenthesi inclusa sit nota, qua re indicatur locum antiquioris codicis parallelum quidem esse, nihil vero inde esse excerptum [63].

emot Flockarnes sönderstyckning i cod. C tydligen är en senare gjord förändring. Endast hvad som fattas i slutet af cod. B, är fyldt ur C [61]*. Flockarne har jag, der så funnits nödigt, indelat i §§. De olikheter som finnas i codd. C och D, äfvensom, hvad Kristno-Balken beträffar, i E, hafva, med undantag af några uppenbara skriffel, blifvit i noterna anmärkta; ur de anteckningar, som jag utmärkt med bokstafven F, har jag endast på några få ställen funnit anledning att anmärka olikheter. I cod. B hafva förtekningarne på Flockarne i alla Balkarne fått sin plats i början af boken, hvarför jag der anmärkt olikheterna i dessa förtekningar, sådana de i codd. C och D finnas, såsom vanligt, införda vid början af de särskilda Balkarne* [62]*. Emedan en stor del af denne codex är afskrifven ur Uplandslagen, mycket åter hämtadt ur VML:s äldre codex, och åtskilliga ställen äro lånta från Södermannalagen, så har jag äfven här närmast under texten tillsatt hänvisningar till motsvarande ställen i den äldre codex, äfvensom i Uplands- och Södermannalagarne; hvarvid, i afseende på hänvisningarne till den äldre codex är att märka att likhetsteknet är satt vid de mera öfverensstämmande ställen;* cfr. (confer) *åter vid sådana, der öfverensstämmelsen är mindre, men likväl något är hämtadt ur den äldre codex, då hänvisningen ej är satt i parenthes, hvarigenom endast tillkännagifves att stället i den äldre codex är motsvarande, utan att likväl något är der hämtadt* [63]*.*

61) Cfr. not. 12. pag. 239.
62) Cfr. not. 26. pag. 71.
63) Ita ex. c. notae ad KgB. 1-5, quibus ad

61) Jfr. not. 12. sid. 239.
62) Jfr. not. 26. sid. 71.
63) Så äro t. ex. hänvisningarne till den

Quod ad glossarium attinet, haec observentur. Cum ius VM., praesertim in recentiore codice, multa contineat quae ex iure Uplandico transscripta sunt, superfluum omnino mihi visum est in glossario iterum citare ac explicare tales locos ex iure Upl. transscriptos, qui in glossario codici Upl. adnexo iam sunt explicati. Notae eiusmodi locis textui subnexae, quae delegant ad ius Upl., itaque etiam delegant ad glossarium iuris Upl. respectu habito omnium vocabulorum ex iure Upl. transscriptorum, quae explicatione indigent. Attamen vocabula nonnulla rariora, talibus locis occurrentia, heic quoque locum obtinuerunt, ex. c. *afkænno þing, brigþ, gærsala* &c. Praeterea de hoc glossario eadem valent, quae in praefationibus ad codices iuris Uplandici et Sudermannici dicta sunt.

Quoniam manuscriptus codex iuris Vestmanniae recentioris quem ego secutus sum (B), excepto libro de iure ecclesiastico, habet divisionem in capita longe diversam ab illa, quam habet codex ab Åkerman editus (C), etsi divisio codicis C facile percipitur non tantum ex varietatibus ad indices capitum adnotatis (pagg. 71-81.), sed etiam ex notis textui adiectis, quae indicant locos, ubi cod. C, a cod. B discedens, incipit nova capita [64]), ta-

I afseende på glossarium anmärkes att då en stor del af VML., i synnerhet dess yngre codex, är afskrifven ur Uplandslagen, så har jag ansett alldeles onödigt att i glossarium nu åter uptaga och förklara de på sådana ur UplL. afskrifna ställen förekommande ord, hvilka redan blifvit i UplL:s glossarium uptagna och förklarade. De vid sådana ställen nedanför texten tillsatta hänvisningar till UplL. kunna derför ock anses som hänvisningar till UplL:s glossarium i afseende på alla de ur UplL. hämtade ord, som tarfva förklaring. Endast några på dylika ställen förekommande sällsyntare ord äro äfven här uptagna, såsom afkænno þing, brigþ, gærsala *&c. För öfrigt åberopas hvad angående glossarium blifvit anfördt i företalen till Uplands- och Södermannalagarne.*

Emedan den af mig följda handskrift af VML:s yngre codex (B), med undantag af Kristno-Balken, har en helt annan indelning i Flockar än den af Åkerman *följda handskrift (C), har jag, ehuru indelningen i sistnämnde codex lätteligen inhämtas dels af de vid förteckningarne på Flockarne (sidd. 71-81.) anmärkta olikheter, dels af de vid texten fogade noter, der det blifvit tillkännagifvet hvar cod. C börjar nytt capitel på andra ställen än texten* [64]*), dock, på det*

antiquiorem codicem delegatur, parenthesi inclusae sunt, quoniam illa capita ex iure Upl. transscripta, etsi cum antiquiore codice convenientia, nihil tamen continent, quod ex hoc transscriptum sit, sicut e contrario ex. c. KgB. 6: 1. factum est.

64) Ex. c. not. 7. pag. 112; nott. 76, 78, 82. p. 115.

äldre codex vid KgB. 1-5 ställda i parenthes, emedan dessa ur UplL. afskrifna Flockar, ehuru öfverensstämmande med den äldre codex, dock ej innehålla något som är taget ur denne, såsom förhållandet deremot är t. ex. med KgB. 6: 1.

64) T. ex. not. 7. sid. 112; nott. 76, 78, 82. s. 115.

men, quo promtius inveniantur in hac editione loci iuris VM. in antiquioribus scriptis citati, subtexui tabulam, quae indicat locos huius editionis capitibus codicis C respondentes; qua in re observanda est perturbatio, quae in dicto codice, respectu habito litterarum numeralium, quibus designantur capita libri *Jorþa balker*, inde exstitit, quod unum caput errato est praetermissum [65]).

Lundae d. XVII Novembris MDCCCXLI.

att de i äldre skrifter citerade ställen i VML. må kunna så mycket lättare igenfinnas i denna edition, bifogat en Tabell, som utvisar de mot hvar Flock i cod. C svarande ställen i denna edition; hvarvid är att märka den oreda, som i nämnda handskrift vid numereringen af Flockarne i Jorda-Balken upstått i anledning deraf, att en Flock blifvit af mistag förbigången [65]*).*

Lund d. 17 November 1841.

---

65) Vide not. 100. pag. 176; not. 2. p. 177.

65) Se not. 100. sid. 176; not. 2. s. 177.

EXPLICATIO LITTERARUM, QUIBUS CODICES MANUSCRIPTI ETC. SIGNIFICANTUR.

A. Codex Bibliothecae Regiae Stockholmiensis, B 54. (vide supra pag. I.)

B. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 57. (vide pag. XXI.)

C. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 56. (vide pag. XXVI.)

D. Cod. Bibl. Reg. Stockholm. B 55. (vide pag. XXVIII.)

E. Cod. Bibl. Acad. Upsal. N:o 10. (vide pag. XXX.)

F. Cod. Bibl. Acad. Upsal. N:o 53. (vide pag. XXXI.)

Had. Hadorph, Iuris Vestmanniae antiquioris editio sub nomine *Dahle Lagken* (vide pag. XXXIII.).

Locc. Loccenius, Iuris Vestmanniae antiquioris et recentioris versiones Latinae (vide pag. XXXV, XXXIX.).

CONSPECTUS OPERIS.

I. Iuris Vestmannici codex antiquior . . . . pag. **1.**

Kristnu balker (KrB.) . . . . 3.

Kunungs ezöre (Eþs.) . . . . 11.

Manhælghis balkir (MB.) . . . . 16.

Bygninga balkir (BB.) . . . . 26.

Gipninga balkir (GB.) . . . . 47.

Wm þiufnadh (Þj.) . . . . 53.

Þingh balkir (ÞgB.) . . . . 59.

II. Iuris Vestmannici codex recentior . . . . **67.**

Praefatio (Præf.) . . . . 69.

Indices capitum (KrB. &c. ind.) . . . . —

Kristno balkær (KrB.) . . . . 82.

Konongs balkær (KgB.) . . . . 112.

Ærfda balkær (ÆB.) . . . . 118.

Manhælghis balkær (MB.) . . . . 137.

Jorþa balkær (JB.) . . . . 172.

Köpmala balkær (KpB.) . . . . 185.

Bygninga balkær (BB.) . . . . 195.

Þingmala balkær (ÞgB.) . . . . 226.

Glossarium . . . . **241.**

Index nominum propriorum . . . . **352.**

Tabula, quae indicat locos huius editionis, capitibus codicis C respondentes . . . . **353.**

Addenda et emendanda . . . . **357.**

ADDENDA ET EMENDANDA.

In hoc volumine.

Pag. 28. lin. 2. *ad v.* salumanni *adnota: salumannin* legendum videtur.

p. 58. l. 11. *ad v.* ella *adnota: fori* addendum videtur.

p. 77. l. 6. pro: *tælies* lege: *tælies*

p. 78. not. 60. l. 10. ad v. *rymer* adnota: (legendum videtur *rinder* vel *ligger*)

p. 133. l. 2. *ad v.* lanzræt *adnota:* B. Man. paullo rec. in marg. add. *hon.*

p. 161. l. 12. *ad v.* marcom *adnota: narcom* quoque legi potest.

p. 283. v. *Hælagher.* Locutio: *i hælghum sætum* respicere videtur duo sedilia, quae in iure Hels. ÆB. 2. designantur verbis *i fæstum* et *i bruþa bænki.*

p. 324. v. *Sællaboþ.* Etsi explicatio h. v. ab Ih. ceterisque interpretibus data, non videtur posse defendi, conferendum tamen est Isl. *sel,* aestiva pecuaria.

p. 330. v. *Valda,* l. 2. pro: *-der,* lege: *-da,*

In vol. I.

Pag. 535. v. *Þrang,* pro: f. lege: n. pl.; et sic quoque in ceteris glossariis, etsi Isl. *þraung* sit fem. generis.

In vol. II.

Pag. 383. v. *Uprættar eþer,* cfr. VML. v. *up ræta.*

In vol. III.

Pag. 315. v. *Faler,* m. cfr. VML., ubi h. v. melius explicatur.

p. 438. v. *Væþia,* l. 26. Locus hic citatus J. 22. sub primam significationem est referendus. Cfr. VML. h. v.

In vol. IV.

Pag. 194, 195, et praef. p. XXII, L, LI. Adnotationem de mutationibus iuris Sudermannici anno 1325 factis, quae, ex codice Parisiensi transscripta, legitur in Add. 12, etiam inveni in codice chartaceo in folio, ius commune Christophorianum versus finem saeculi XVI scriptum continente, ex bibliotheca Excellentissimi Comitis M. Brahe in Skokloster. Illa adnotatio, quae inter alias calci codicis iuris addita est, incipit verbis: *Item Årom effter Gudz byrdh M° CCC° XX quinto* &c. Ex varietate lectionum heic occurrente, haec tantum afferantur: pro *kirkionne* (SML. pag. 195. lin. 8.) legitur *Biscope;* pro *skyl* (lin. 12.), *deell;* et pro *uanu* (lin. 18.), *nampn.*

I.

Iuris Vestmannici

Codex Antiquior.

DEN ÄLDRE CODEX

AF

WESTMANNA-LAGEN.

(*Kristnu balker.*)[1])

1.

SJgnaþe guð meþ sinæ naþa warþi meþ ws allum saman. Oc sancto ma- 1
rio bön wars hærra moþir. oc alguzhælgun. oc þe hælghu kirkiu. ☙ Böndir förþu stuk oc sten. oc gundwal[2]) growu oc kirkio giorþu. Nu ær kirkia war gior. oc till wigslæ boyn. þa giorþu þeer tolf næmpdæ men til biscops. at beþas[3]) præst æfti þy sum ræt ær. Aghin böndir wald at wælia præst slikan þær þe wilia innan sæx manaþa. Siþan vti æru sæx manaþa. hawi þa biscopir wald at fa þem præst slikan þær han wil.

2.

☙ Nu ær præstir takin. þa scal hanum hws fa. ena stuwu. ena laþu. eet biscops hærbærghi. eet stekara hws. eet hæst hws. eet fæ hws. eet wista hws.

3.

Nu scal presti til föþu læggia þæt scal byria niþan warþa a akri. oc lycta owan warþa. at hwar sum niþir combir hwar tyundi tiughir. þær scal han een rök[4]) af hawa. Siþan skal taka þem twa luty þær æftir æru. oc skipta sundir J þry. een lut kirkiune. annan biscopi. þriþia fatökum mannum. §. I. ☙ Bondi skal tiunda præsti sinum hwarn tiunda kalf ælla pæning fori han. hwart tiunda lamb ællæ pænning fori þæt. hwaria tiunda gaas ælla half pænning firi. hwan tiunda kiþling ælla half pænning fori. han skal tiunda kalf

---

(1, cfr. II. KrB. 4.)
(2, cfr. II. KrB. 2: 1.)

3: pr., cfr. II. KrB. 6: pr.
§. 1 = II. KrB. 6: 5.

---

1) Liber de iure ecclesiastico caret rubrica.

2) Lege *grundwal.*

3) Vox *beþas* bis est scripta, at posteriori loco puncta huic voci subiecit scriba.

4) Forte legendum est *lut* vel *þriþiung.*

oc kiþling nyu nata gamblan. oc griiss .XIIII. nata gamblan.[5]) lamb oc gaas vm mikialsmæsso dagh. §. 2. Böndir skulu kirkiu gewa tolf thynnia sæð. oc fiuwr las oc tyughu æng. §. 3. Bondin scal ræta tiund giora. aff ærtum. af humblagarð. af lini hwan sæxtanda fitiæ swa oc af hampu. hwan tiunda fisk aff hwarium fisklekum. §. 4. hwar bonde scal giora tiv pænninga præsti sinum. fori iamlanga offir. oc hwart hion offre en pænning a pascha dagh sum guzlikama takir. oc hwar leghodrængir oc leukuna fiora pænninga at tidha cöp. oc allir þe sum giærninga men æru. þe skulu giora een öre pænninga at tiþa cöp. oc boðsæta gior örthug. æn þön æru tu saman §. 5. ¶ Wighis man meþ kunu sinni. gæwi þrea alnar gwt læriipt. gangir kona J kirkiu æp-
2 tir bonda ælla barn sith. giwi haluan öre[6]) pænninga. ællær fiorar markir
liius. §. 6. Oc scal husfru a. altare bæra leff oc leef sufl. ¶ Wm kirkiumæsso dagh. oc vm hælguna mæssu dagh oc vm iula dagh. oc vm kyndil mæsso dagh. oc vm pascha dagh.

4.

Præstir kan buð fa. man at scripta ella barn at kristna. ella liik wighia. aff þæmma þrim skal han först man at scripta. oc hanum reþscap fa. fori þy at guþfaþir oc gudmoþir maghu barn döpa J. þrangun.[7]) oc giwin namn slit þe wilia. þæn döþe ma længst biþa. Dör man scriptælös præstir buð fangit oc ær vtan forfall. böti þrea markir. ¶ Dör barn v cristit. præstir buð fangit böti þrea markir. §. 1. ¶ Wardir bonde sivkir faar buð præste hawir æi præstir hæst þa skal han taka stol aa halsic[8]) oc gangi til bondans. ¶ Nu wil æi præstir ganga oc bon[9]) dör scriptalös hæti wiþir præ-

---

3: 2 = II. KrB. 2: pr.
(§. 3, cfr. II. KrB. 6: 4.)
§. 4 = II. KrB. 6: 6.
§. 5, cfr. II. KrB. 8: 1.
§. 6 = II. KrB. 9.
4: pr. = II. KrB. 11: pr.; SML. KkB. 9: pr.

---

5) Litt. *l* omissam supra lineam addidit scriba.
6) V. *öre* in fine folii infra lineam est scripta.
7) Lege *þrangum.*
8) Pro *hals sic.*
9) Lege *bonde.*

stir þrim markum. wardir prestir a wæghi vte staddir aghi witu meþ twem mannum sialwir han þriþi. wari swa þræll .i. witnum sum frælsman. §. 2. Liggir owicth lik[10]) vm naat hæti wiþir þrim markir.[11]) Liggir owict andra naat oc þria markir. Liggir þriþiu oc þria markir. aff þæsse sac. takir þriþiung biscopir oc þriþiung malsæghande. þriþiung sookn oc kirkia. þa före böndir liik owict til kirkiu. oc sætin i. kirkiugarð. sæghir presti til. Jorþa lik þætta. iorþar iac æi sæghir han för een iak hawir pænninga mina i. handum. ❡ Laath þa wp kirkiu dyrin. latir iac æi wp sæghir han. þa scal till biscops fara næmð aff soknninni. þa scal han læta fara præst sin iorþa liik þæt.

5.

Böndir sculu kluccara fa. han scal fyrstum J. kirkiu wara oc senstum w fara. han scal wactæ nökkla oc liwss. Böndir sculu strængir til klocku fa. kluckare skal ringia gen baþe quickum oc döþum. §. 1. klockarenum skal föþo fa. hwar bonde leef oc leefsufl oc trö korns. §. 2. Liggir liik owickt j. sokninni fa buþ præste. han can æi hema wara. Sighi þa til klockarenum[12]) wari þær mæþ bondin saclös. §. 3. ❡ Firi bondans sial oc husfru. givi presti nyw allna lærift. firi bondans barn fiora alna lærez.[13]) æn þæt ær at ængo komit. §. 4. Nu scal klockare font wacta. han scal æi længir 3
öppin standa æn fontir wighis oc barn döpiz. standir han længir oppin. can folk handum J. gripa giældi kluckare þrea markir. Gripir man innan þæssa mællum giælde þrea markir. §. 5. ❡ Brindir kirkia aff wangömu. kluckare böte .XL. markir. §. 6. ❡ Warþir klucka lös i. bandum. þa skal kluckare

4: 2, cfr. II. KrB. 11: 1.
5: 1 = II. KrB. 5: 5.
§. 4 = II. KrB. 18.
(§. 5, cfr. II. KrB. 5: 1.)
§. 6 = II. KrB. 5: 4.

10) V. *lik* omissam infra lineam addidit scriba.
11) Lege *markum*.
12) Litt. *l* omissam supra lineam add. scriba.
13) Pro *lærefz* v. *lærefts*.

bondum till sæghia wm een synnodagh. annan oc þriþia. wilia æi böndir vmboa. faldir klucka oc bristir hawin sokna mæn skaþa þæn þeer fangit hawa. Faldir þæssum klucka aa kluckaræ oc dör wnde hænne. bötin attir þan man meþ markum þrættan. taki þæt wp þan sum sandir ærwingi ær at. Sæghir æi kluckare bondum til. at klucka war lös .i. bandum. faldir klucka niþir oc bristir böti attir klucku markum siw. ¶ Faldir klucka þön þær standir pund ælla pundi mera. böti attir meþ markum þrættan. faldir mæsta klucka niþir standir þry pund ella þrim[14]) pundum mera. böti attir mæþ fyrum markum oc tiughu þætta ær eensokn[15]) soknna manna. Sæghir kluckare æi bondum till at klucka ær lös i. bandum. oc dör wndi þere klucku liggi vgildir. Faldir klucku klappir niþir oc slar kluckara i. hæl liggi vgildir. Löpir till annar nokor vtan kluckara buð oc ringir. bristir þa klucka. giældi han klucku attir sum ringde. faldir oc klucka niþir aa han liggi wgildir.

6.

¶ Nu ær barn fööt bæstum hællum. hawir baþi horn oc haar. dragher anda till oc fran. þæt barn skal döpilsi fa ær swen barn taki twa men oc ena kunu. þön sculu kunna. pater noster. oc credo. ær mö barn taki twa kunu oc en man. §. 1. Langt ær til kirkiu fara guzziuiu sculu barn wacta. ¶ Sæghia swa guzziuiu. wi ærum æi för mæþ þæssu barnni ywi scoghin. þy at æfni ær æi i. barnninu. þa scal þæt barn döpa J. watni. J nampn faþurs oc sons. oc þæs hælgha anda. Nw hawir barn döpilsi fangit. þa[16]) skal þæt barn standa baþi arf oc wrf. Dör þæt barn þa skal þæt barn quart læggia. taki een aff guzziuiu oc standi til prestins. taki kluckare stænkil oc
4 wight watn bæri till barns oc stænke a þæt. þa skal þæt till kirkiu föræ oc

(*6: 1, cfr. II. KrB. 10: 1.*)

14) V. *þrim* omissam supra lineam add. scriba.
15) Lege *eensak*.
16) *þ* una cum parte litterae *æ* hic additum, lineola induxit subiectisque punctis notavit scriba.

præstir skal þæt iorþa. glöma guzziuia þy. taka barn oc föra till kirkiu owict. föra ywir bolstað hætin wiþ markum þrim. Föra ywir annan oc þrea markir. föra ywir þriþia oc þrea markir. föra ywir lanð alt giældi æcki þy mera. gangir boot i. þræskipti. takir en lut kunungir. annan biscopir. þriþia bolstazmæn. Combir biscops lænsmaþir oc sighir swa liik ær owict. næi sighia þön. þær[17]) kluckare till witna wara oc gozziuia. fa æi þön þe witne bötin þrea markir. oc gangi bot j. þræskipti. §. 2. Nw kærir biscops lænsmaþir till bondans. at han förþe liik owict till kirkiu. wæri[18]) sik meþ præstins witnum oc twem grannum ælla nagrannum sinum hawir twa aff þæmma wari saclös. oc gangi ængin eþir þær mera æptir.

7.

¶ Nw cuma hion till kirkiu beþas wigilsi oc hionalagh bindæ. þa scal præstir þrea synnodagha i. sanghus durum standa spyrias fyri. æn nokor forfal ær þær i. at þe matin æi laghlika saman wæra.

8.

Biscopir scal vm lanð riþa oc kirkiu wighia. byriar at minstu kirkiu. han scal hawa at wiksla fæ. þær tolf öra eenni borð stallare oc stekare sæx öræ. biscopir scal þrætighi hæsta hawa. æki fle*rum* corn giwa een tyw. Riþir till mere kirkiu. þær scal han hawa þrea markir at wikslæ fæ. stallare oc stekare sæx öræ. oc twænni borð. æi oc flere hæsta hawa æn för. ¶ Riþir till mæstu kirkiu. þær skal han hawa sæx markir at wikslæ fæ oc þrænni borð stallare oc stekare sæx öra oc æki flere hæsta æn fyr

---

7, efr. II. KrB. 20: 1. *8 = II. KrB. 3.*

---

17) Adde *skulu.*

18) Scriptum est *wærin*, at litteram *n* ipse delevit scriba.

9.

Mangt hawir warith oc opta ær ilz dömi. swn kan hæfda moþur sina. ælla faþur doctir sina. böti fori niw markir hwart þera gangi J þræskipti. taki en lut kunungir. annan biscopir. þriþia allimæn. ℭ Hæfdær broþir systir sina. ælla systirdoctir sina. böte hwart þera sæx markir gangi bot sum fyr. hæfdær sin þræ mænning. bötin niw markir baþin. skiptis bot[19]) fyr. Hæfdar fiurmænningin sin. ælla guzziuia sina böte þrea markir hwart þera. skiptis bot sum fyr. ær æi sandir at. wæri sik meþ tolf manna eþe oc wari saclös. §. 1. Witis manni vm twa kunu. han a baþa þöm wæria ella fælla. ℭ Witis manni vm twa skyldar kunur oc fylgias aal wm een swar. stande een lagh fori þem. witis enne kunu vm twa skyldar mæn. warin lagh þe samu. skilias at þön vm swar sin. hawi wæriandi þa witu. §. 2. ℭ Nw sighir biscops lænsman skyldari wara æn þön wiþir ganga. standi a eþe oc witnum þera twæggia manna sum manninum æru skyldasti innan þriþiw byrd. oc þera twæggia sum kununni æru skyldaste innan þriþiw byrð. Kænnis manni guzziuia lagh. oc sighir æi guzziuia lagh wara. wæri sic meþ guzziuium sinum sum a barnni[20]) hioldu. ℭ Æru þön fran fallin. wæri sic meþ tolf manna eþ oc twæggia manna witnum. §. 3. ℭ Wardir man takin J. horsængh meþ kunu. oc meþ fullum skiællum. oc takir agrepp af baþum þem wari san at sak sinni. oc böti þrea markir hwart þera Warþir takit aff aðru. oc æi af baþum. hawi wizorð oc wæri sic meþ twem witnum oc tolf manna eþ. oc dömis af þöm þrea markir. sum þön tooc oskiællika. Bot fori horsæng gangi J þræskipti. taki en lut kunungir annan biscopir. þriþia allimen. §. 4. ℭ Warþir man inni takin meþ annars manz kunu J. sæng hans. Warþir han i. hæl slaghin ella baþe þön. synis þær bloþir a blöiu. ella a

9: pr, 1, 2 = II. KrB. 24: 12.
§. 2, cfr. II. KrB. 24: 14.
(§. 4, cfr. II. ÆB. 6: 2.)

19) Adde *sum.*

20) Had. male legit *barnin.*

sængæ stuk liggi wgildir. oc wil han æi dræpa. han lösi sic meþ fyritighi
markum. oc gangi i. præskipti bot þön. §. 5. kænnir bonde hustru sinne.
ella hustru bonda sinum hoor fori ölstuw. ella fori soknnamannum. fylghi
witni biscops lænsmanne. aghi þa wald at kæra till þes mans ella kunu þær
þæt nampn ær giuith. æ til þæs han hawir lagh ella pænninga. ¶ Faar han
æi witni meþ sik. aghi þa æi wald at quælia han vm þæt. §. 6. ¶ Gan-
gir[21]) man eþ fori hoor. ella frænzsama spiæl. takir siþan samu kunu oc lö-
pir burt meþ. hawi forlöpit wizorþum sinum. eþrin gange attir. kænnis manni 6
ælla kunu hoor ella frænzæmispiæl. gangir lagh fori. föþis barn siþan oc han
ær faþir at sum lagh hawir gangit at þy tali at barn war aaflat. fyr æn
eþir war gangin. þæn eþir gangi till fastu oc fæboth. Sighir oc swa tal til
at þæt barn war aflat siþan eþir war gangin. þæn eþir stande oc böte hoor.
ella frænzæmis spiæl.

10.

¶ Nw kan *maþer* hawa þyþalagh meþ nokoru fæ wari meþ hwat fæ þæt hælst ma. hæfdar þæt sum kunu. warþir bar oc atakin. quickan scal þan man J. iord græwa. oc þæt fæ næsta hanum. sum han syndaþe meþ. Jnni þær script sina. þæt skal malsæghande giora sum fæt atti. ær han æi sandir at wæri sic meþ[22]) witnum oc tolf manna eþe. gitir eþin gangit. wari saclös. faldir han at eþe. böti tolf markir. gangi J. præskipti. taki een lut kunungir annan biscopir þriþia alli mæn. oc niw markir fori banz mal. oc biscopir raþe script hans.

9: 6 = II. KrB. 24: 11. *(10, cfr. II. KrB. 23.)*

---

21) *Gangar* scriptum est, at puncta posteriori *a* subiecit, et *i* supra lineam addidit scriba.

22) Adde *twem.*

11.

¶ Warþir kuna takin meþ truldom. meþ horn oc haar quict oc döt þæt ma wel truldom heta. þæt ær fyritighi marka sak. ær æi san oc atakin meþ. wæri sic meþ þrim witnum oc þrætolftum eþe. gitir æi gangit eþin. fallen ær þæssum kuna at fyritighi markum. gangi bot i. þræskipti. taki een lut kunungir annan biscopir. þriþia alle mæn oc niw markir fori hanz mal oc biscopir raþe script hennar. hawir æi böta. wari stens mattit[23]) oc stranda.

12.

witis kunu belgmorð. far hon swa til orþa. þær ær sanð[24]) iæk födde barn. þæt war dööt. oc æi quict. þær skal hon hawa witni meþ. hun skal hawa twa kunur þær till witna sialf hun þriþi. far hon andra leþ til orþa. sæghir at hun aldri atti barn. þa skal hun wæria sic meþ twem witnum oc tolf manna eþe. far þænna eþ gangit wari saclös. far æi hæte wiþir tolf markir. gangi J. þræskipti taki een lut kunungir annan biscop*ir* þriþia alli men

13.

Þa sum sool gangir vndi wid vm löghardagh. þa ær inni synnudags hælg. oc vti sum sool gangir vndi wid. hwar sum wæckir bloð. ælla bærgs[25]) böti þrea markir gangi J. þræskipti sum fyr ælla wæri sic meþ laghum §. 1.
7 witiz manni at han fastaþi æi ella förmde æi. þa han skuldi fasta ella förma böti þrea markir. takir lönscript aff præstinum för en han fa sak fori þæt oc witna swa prestir meþ hanum wari saclös. Takir bonden ber fram kötmatd fyri hion sin þær han skuldi bæra fram fastomat. þa ær bortu lön-

12, cfr. II. KrB. 25.
13:pr. = II. KrB. 26:pr.
(§§. 1, 2, cfr. II. KrB. 12: 1.)

23) *maþir* sine dubio legendum est. Cfr. I. þjB. 2:pr; II. ManhB. 26: 11.

24) Pro *sant.*

25) Litt. *g* omissam supra lineam addidit scriba.

script æn flere wita. saclös æru hion hans. böti han þrea markir. J þræskipti sum fyr. ella wæri sic meþ laghum. §. 2. Nw can prestir glömzskir wara. byuþir æi hælghadagha ella fastu dagha. prestir sighir buþit hawa. böndir næi sighia. taki prestir þem tolf þa at kirkiu waru han ræthlica þæt böd. witna þer æi swa meþ hanum. böti þa prestir þrea markir.

14.

Qwæll prestir bondan wm offir ella tiund. þa han förþi sina tiund. wæri sic[26]) twem mannum af sokninni. sialwir han þriþi.

15.

Wm þe ſakir þær biscope oc kirkiu höra till. þa bondin ær laghwnhin. þa skal manas til meþ p*ro*fastins breff vm en synnudagh. oc vm annan. oc vm þriþia. þær skal næmpna by oc bonda. wil han ræth ġiora innan þrea synnudagha wari saclös. wil æi. þa combir han J. forbuþ. ær J. forbuþi naat oc iamlanga. þa skal han J. ban lyusa. Sitir siþan j. banni ywir naat oc iamlanga gangi siþan wndi swærd kunungs wardir man sandir at böte þrea markir. Er æi sandir at wæri sic meþ tolf manna eþ oc wari saclös

---

(1 ***hær byrias kunungs ezöre***

1.

Þæssum maal æra kunungs ezöre. (2 þön han taka scal. oc aldra högh-

---

14 = II. KrB. 6: 7.
(15, cfr. II. KrB. 12: 2; 24: 9.)

1 = II. KgB. 1; UplL. KgB. 4.

---

26) Adde *meþ*.
1) Haec verba a scriba minio exarata, atramento male renovavit rec. manus.

2) Lege: *þa han taka* v. *takas* &c. Cfr. UplL. KgB. 4: pr.

sta herranna. J swearike. þæt ær þæt fyrsta. hwar sum hæmpnas a annan oc annar giorþe giærningina. þa[3]) skal þæt hundaris næmð wita hwat hældir han hæmpnaþis a annan oc annar giorþi gærningina. ella annar skilnaþir com þera mællum. §. 1. þæt ær annat hwar sum hæmpnas a grið oc giora sæt.

2.

Riþir man hem at andrum oc gior hanum hem sokn. hwat sum þæt ær een ælla flere. oc williandis hanum skaþa giora. ella nokorum J. hans garþi. þæt fyrsta þe J gard coma. sarghæ. sla til bloz dræpa ælla basta oc
8 binda. þa hawa þe kunungs ezöre brutit. oc ær þær hwar howzman fori sic. þeer læggias alli biltughe oc þera bo til skiptis. §. 1. Nw can swa wara at þeer riþa J gard oc ængin skaþa giort gita. vtan bryta hws hans. dylin meþ eþe tolf manna. oc twæggia manna witne. ella bötin sæx markir. þy at þær ær hööt meþ litlu bööt. §. 2. Nw can þæn falla sum fangh byuþir. ([4]þær ær þem heem sokn, giorð. warþir slaghin sarghaþir ella dræpin innan gard oc grinda stulpa liggi vgildir. warþir dræpin innan J. garzliþi. falla fötir inn oc howd wt wari vgildir. þy at howd skal æptir fotum resa.[5]) fallæ fötir wt oc howd inn. wari gildir. vtan[6]) till seen at han J garþi fangit hafþi þæt han döþ af löt. §. 3. Nw can þæn som æi ær bondans hion. sökia bondans gard fore owinum sinum J þrangum. þa agha hans arua æn han dræpin wardir ella saar gior bo skipta oc bötir taka. þan biþir J frid sum iorþina atti. §. 4. Giors heem sokn a landboa ella a hion hans. þa a han J. frid biþia. giors a annan oc æi a hion hans aghe þa ([7]þæn iordæghande. §. 5. Nw hittas men satir J garþi. oc skilias osatir. æn þö at giærð comi þera mællum. þa ær þæt æi heemsokn. vtan han gangir af þem garþi oc J annan far sic wapin ella fylghi gangir attir oc gior til hans fulla giærð. þa ær

---

2 = II. KgB. 2; UplL. KgB. 5.

---

3) *þ* hic additum, ipse delevit scriba.
4) Lege: *þæt ær þæn heem sokn giorþe.*
5) *reþa* primum fuit scriptum.
6) Adde *witni.*
7) Lege: *iordæghande i frid biþia.* Cfr. II. KgB. 2: 4; UplL. KgB. 5: 4.

þæt heemsokn. §. 6. ¶ Nw riþir[8]) maþir at garþi fori sinum owinum. skytir til hans ella kastar. far han skaþa J garþinum standir. þæt ær heemsokn.

3.

Takir man kunu meþ wald. synis asyn annathigia a henni ella a hanum. þön han giorþe hænni. ella hon hanum ella ær þæt[9]) swa nær by ella wægh at höra ma oop oc akallan. Warþir þæt laghlica skuþat.[10]) þa a þæt hundaris næmð wita. hwat þær ær sand[11]) vm. Takir man kunu meþ wald oc wardir takin ella fangin a samu giærning oc witna han tolf men þær till. þa a han wndir swærð dömas. §. 1. Takir man kunu meþ walð. oc dræpir kunan han J. þy. oc witna swa tolf mæn liggi wgildir.

4.

Sitir man a kirkiu wægh. ella aa þings wægh. firi andrum dræpir. sar- 9
ghar ella blod wita slar. han hawir brutit kunungs ezöre. Combir æi drap ella sar. ella blodwiti þera mellum. þa ær höt meþ ængo böt. Skil þem a kirkiu wægh ella a þings wægh æi af langri awnd. wtan aff braþum gerningum. þæt ær æi kunungs edzöre. §. 1. ¶ Fara men fran kirkiu ella þingi. far till sin win ella pænings öll. ella annan stad oc æi ginstan heem. sæs[12]) fori þem forsæti oc faar skaþa. þær ær æi kirkiu friþir oc æi þings fridir brutin.

5.

¶ Takir man oc leþir annan til stuks. hoggir aff hændir ella fötir. þæt

---

3 = II. KgB. 3: pr, 1; UplL. KgB. 6: pr, 1.
4 = II. KgB. 4; UplL. KgB. 7.
5 = II. KgB. 5; UplL. KgB. 8.

---

8) Lege *rinder*. Cfr. II. KgB. 2: 3; UplL. KgB. 5: 3.

9) Loco litt. *þ* primum scriptum est *s*.

10) *skærskutat* legendum videtur. Cfr. II. KgB. 3: pr; UplL. KgB. 6: pr.

11) Pro *sant*.

12) Pro *sæz* v. *sæts*.

ær kunungs ezöre. wtan þæt kumi J wapna skipti. §. 1. Gior kuna ella owrmaghi þylika gerninga böti meþ lagha botum. æi ma kuna ella owrmaghi frid flya.

6.

¶ Hwar sum brutir[13]) a moot þæssum malum. han hawir firi giort allu þy sum han aa owan iorþina. swa mangir sum þe æru oc lanz wist. oc biltughir læggias wm alt rikit oc aldri J friδ coma. fyr æn han biþir fori hanum sum ([14]bönin atti. aghu flere bön æn een. hawi þan witu J friδ wil biþia. ([15]skiptis swa bot þön sum attu. §. 1. ¶ Nw ma ængin annars firi giora. æi faþur suns æi sun faþurs. æi broþir broþirs. ella ængin annars firi giora. skipti allæ luti. fyrstu burt af þöm sum saclösir æru oc taki hwar sin lwt sum han aa J. bonu. siþan hans luttir sum ([16]biltughir ellæ[17]) brutlikin ær skipti J. þry een lut takir malsæghande annan kunungir. þriþia alle men. §. 2. þæghar han biþir firi hanum sum han hawir brutit till ella hans arwa. þa aa kunungir hanum friδ giwa. oc han lösi sic J. friδ kunungs meþ fyritighi markum. §. 3. þa þæsse næmδ skal næmpnas. þa skulu þeer baþe wiþir wara. oc ia wiþir sæghiæ. ær til manz laghlica þingat oc till þings stæmpt oc wil æi coma. Raþi þær domarin næmd at næmpna oc næmδ at fælla. wm all ezöris brut. skal nænδ[18]) næmpnas af sama þriþiunginum sum malit ær J. giort. hwilikin þeer tolf fælla han ær fældir sum fyr ær saght wtan kunungir wili þær wm sanninδ[19]) skuþa.

---

6 = II. KgB. 6: pr, 1; UplL. KgB. 9: pr, 1.

---

13) Pro *brytir.*

14) Pro *bönina atti.*

15) Legendum videtur: *skiptin swa bot þön sum bön attu.*

16) *biltughir* errato esse scriptum pro *brutlikin*, indicatur additis verbis: *ellæ brutlikin.* Cfr. UplL. praef. pag. IX.

17) *bur* additum est, at puncta his litteris subiecit scriba.

18) Lege *næmδ.*

19) Superfluam lineam hic addidit scriba, ut h. v. legi posset *sannunδ* v. *sannimδ.*

7.

℣ Koma mæn satir saman J. kirkiugarþe oc combir þær drap ella hog þera mellum. wari þær friþir. boot fyritighi markir. taki halft kunungin oc halft biscopir. gærningin æptir lanz laghum. §. 1. ℣ Kunnu mæn hittas satir oc skilias osatir. þær ær æi ezörit brutit. hwilikin andrum gior a como J. kirkia inni *meþ* wrez hænde. han hawir brutit kunungs ezöre

8.

Hwar sum þen man hysir ella hemar sum biltughir ær laghþir oc sorin ena naat. vari saclös. hysir andra. oc þriþiu. böti kunungi þrea markir. hysir haldir ella fōþir længir böti .XL. markir ella wæri sic meþ þrætolftum eþe. Hwar sum biltughan man hysir ella hemar innan þan dagh hanum ær laghþir. til þæs han ryma skal wari saclös.

9.

Gior man forsæti andrum J husa[20]) skyli. garþaskyli. grindaskyle. scoghaskiuli. warþir þæn dræpin sum til combir. liggi J. twæböte. warþir þæn dræpin sum firi sitir liggi J. en böte. sæghir annar at forsæti ær oc annar æi. wæri sic meþ þrætolftum eþe oc wari æki forsæti wtan drapp innan comi. §. 1. þrea markir takir biscop*ir* aff hwariu drapi. a hwat daghi þæt combir till. þær ökis lagha boot meþ þrim markum þöm takir biscopir.

7: 1 = II. KgB. 6: 2; UplL. KgB. 9: 2.
8 = II. KgB. 6: 3; UplL. KgB. 9: 3.
9: pr. = II. ManhB. 10: pr.; UplL. ManhB. 11: pr.
§. 1, cfr. II. KrB. 24: 2.

---

20) *husum* primum fuit scriptum.

(*[1]manhælghis kalkir[2]*)

1.

UM manhælghir manna ær swa wm mælt. Dræpir faþur sun sin. ella sun faþur sin þæt æru tyughu markir at manhælg hans. þa præskiptas. taki een lut kunungir. annan biscopir þriþia hundarit.[3]) fall hans fyritighi markir. taki een lut kunungir annan biscopir.[4]) þriþia hwndarit. §. 1. Dræpir broþir broþur manhælg hans fæmtan markir fall hans fyritighi m*arkir*. skiptis bot sum fyr. §. 2. Dræpas þræmænningia ella fiurmæningia. þær ær manhælg þera þrea markir. fall þeræ[5]) .XL. markir gangi bot sum fyr. §. 3. Dræpas brylungar
11 manhælg þera sex markir. fall þera .XL. markir gangi bot sum fyr. §. 4. Dræpir moþur dottir sina. ella dottir moþur sina. manhælg henna tyughu markir. fall hænna fyritighi markir. wari swa boot mællum systra sum brödra. wari a quinna halwm sum manna. §. 5. Dræpir sun[6]) moþur sina manhælg hænna tyughu markir. fall henna .LXXX. markir. skiptis bot sum fyr. Dræpir moþur sun sin manhælg hans tyughu markir. fall hans .XL. markir. gangi bot sum fyr. §. 6. Dræpir broþir systir sina manhælg henna fæmtan markir. fall henna .LXXX. markir gangi bot sum fyr. Dræpir systir broþir sin manhælg hans fæmtan markir. fall hans .XL. markir gangi bot sum fyr. §. 7. Dræpir bonde hustru sina manhælg henna niw markir ·fall henna attighi markir gangi bot sum fyr. Dræpir hustru bonda sin manhælg hans niw markir. fall hans .LXXX. markir. skipti bot sum fyr. §. 8. Dræpas maghar sina mællum. liggin J. þings giældum.

2.

¶ Slar sun faþur sin. þæt ær tolf marka sac. taki een lut kunungir an-

1) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11 dictum est.
2) Lege *balkir*.
3) *Dræpir broþir broþur. manhælg hans fæmtan markir* hic additum est, at subiectis punctis indicavit scriba haec verba non esse legenda.
4) *malsæghande* sine dubio legendum est. Cfr. cap. 2: pr; 3: pr.
5) *þæræ* scriptum est, at, punctis primo *æ* subiectis, *e* supra lineam addidit scriba.
6) *sum* vel *suni* scriptum est, at scalpro e- mendatum.

nan biscopir þriþia alle mæn oc þrea markir acoma hans. taki ena kunungir andra malsæghande þriþiu hundarit. §. 1. Slar faþur sun sin frangiptan. þæt ær sex marka sac. acoma hans þrea markir. gangi bot sum fyr. Slar moþir dottir sina frangipta. þæt ær sæx marka sac oc þrea markir acoma henna gangi bot sum fyr. §. 2. Slar broþur broþir þæt ær sæx marka sac oc þrea markir acoma hans gangi bot sum fyr. §. 3. Slar þræmænningir ella fiurmænningir. þæt ær þriggia marka sac oc þrea markir acoma hans J. þræskipti sum fyr.

3.

Warþir man dræpin vtan ezöris brut. liggi J. fyritighi markum. þa gangin J. þræskipti taki een lut kunungir annan malsæghandi þriþia alli men §. 1. Warþir bondin dræpin J. siælfsins hwsi inni vtan ezöris brut liggi J .LXXX. markum gangi J. þræskipti. taki een lut kunungir. annan malsæghande. þriþia alli mæn. Warþir dræpin J. garþi wti hittis æi biti ælla bæni. liggi J. sporgeldum. §. 2. Warþir man dræpin oc lik föört i mosa ælla kiær ella i 12
watn wt castaþir. liggi han i. mordgiældum morð hans .XL. markir. manhælg hans .XL. markir. þa ganga J þræskipti taki en lut kunungir annan malsæghande þriþia alli men. §. 3. Liggir liik a wighwalli wm naat swa at draparin lysir æi. böti mark vm naat. fyri dylsbot. mark vm andra. oc þær til at wti æru tolf. giældi mark fori hwaria naat. þær ær tolf markir at dylsbot. þa gangi J. þræskipti. taki een lut kunung. annan malsæghandi. þriþia alli men. §. 4. Warþir kuna dræpin liggi J .LXXX. markum gangi J þræskipti sum.[7]) Warþir kuna myrð wari morð henna J .XL. markum drap henna J .LXXX. markum gangi boot sum fyr. §. 5. Warþir kroklokarl[8]) dræpin swa gamal at han ær æi för till þings liggi J. twæböte. gangi bot sum fyr. §. 6. War-

(3: 1, cfr. II. ManhB. 11: 1.) *§§. 5, 6, cfr. II. ManhB. 11: pr.*

7) Adde *fyr.*

8) Loco prioris *r* primum scriptum est *l.*

þir grættingir dræpin þæt ær waggu barn. ær þæt swenbarn. liggi J .XL. markum oc sun vfödir J .XL. markum. ær þæt möbarn liggi J .LXXX. markum sun vfödir J .XL. markum þæssi boot gangi J. præskipti. taki een lut kunungir annan malsæghandi. þriþia alli men.

4.

¶ Warþir giestir[9]) dræpin at bondans. bonde a bana finna ella giældum wppi halda. §. 1. ¶ ([10]Warþir giæstir dræpin vtan garð oc winskeð innan ta oc tomta ra þa agha byamen bana finna ella giældum wppe halda. Warþir han dræpin a bolstaþi ella a skoghum. þa aghu bolstaz men bana finna ella giældum wppi halda. §. 2. Dræpas giæstir at bondans ænskir ælla dænskir. warþir han fangin þæt wærkir wighiandi ær. læse saman þæn döþa oc þan[11]) quicka dömis þan döþe[12]) iorþa oc þan quicka till lagha þinga.

5.

Warþir man dræpin aa bolstaþi manna. bolstaþa men sculu bana finna innan naat oc iamlanga. hitta þe han þa. sculu þe han husabymanne J. hændir fa oc warin saclösir. slæppir han hanum böti fyritighi markir. þæt ær kunungs een sak. Hitta æi innan naat oc iamlanga. bötin bolstaþa men tolf markir. þæssa boot takir kunungir wp þæt hetir dulgha drap. §. 1. ¶ Hittis man
13 döþir a bolstaþi manna. synis ængun handwærk aa hanum. witi prestir ([13]þa han liik wighir oc þe men wiþir waro warin bolstaþa men saclösir.

(4: pr., cfr. II. ManhB. 9: pr.) *(5, cfr. II. ManhB. 8: pr.)*

---

9) *prestir* primum scriptum est; ab ipso scriba emendatum.

10) Verba: *Warþir — wppe halda* hic omissa, infra post verba: *Warþir han dræpin — döþa oc þan quicka* sunt addita; iustum vero ordinem adpositis signis indicavit scriba.

11) Vocem *þan* omissam supra lineam addidit scriba.

12) Addendum videtur *til.*

13) Pro *þa han* forte legendum est *þæn.*

6.

Dræpa flere men een man bötin allir ena boot oc fastin allir. oc wari han hwusman sum han til næmpnir. æi ma flere wtan þrea till bana orð næmpna. ær nokur J. fylghi ella fara nöti. meþ þem sum drapu. oc ær æi sama wiliande. wæri sic meþ twem witnum oc tolf manna eþe. Hwar sum till raþbana næmpnis. ær sandir at. böti tolf markir. ær æi sandir at wæri sic meþ laghum.

7.

þæt ær forlækis wærk. takir man læggir niþir wiþir iorð skær wr sum galti. glatar þær vbornum. ær man vgiptir. böti vbornan sun meþ .XL. markum. dottir vföda meþ .LXXX. markum. saaʀ hans meþ .XL. markum.

8.

☞ Warþir man barþir ella hoggin far formæli sin. oc næmpni skaþa man sin firi scripta faþur sinum. oc þem mannum þær boa næst aghi þær ærwinge wizorð.

9.

☞ Wm drap[14]) ær æi sandir at. oc atakin[15]) wæri sic meþ þrim witnum oc þrætolftum eþe. þær skal rætir malsæghande firi wara.

10.

Hwar sum dræpir man. höfþi sialwir een swa windir. at halwa boot bro-

---

7 = II. ManhB. 25: 3. *8 = II. ManhB. 24: 6; SML. ManhB. 10: 2.*

---

14) Forte legendum est *draparin.*

15) Litt. *kin* in fine paginae infra lineam sunt additae.

þir hans æn han ær til. skiptir wiþir han. höfþi meþ ætinni. þeer allir bötin halwa boot. þe bröþir sum saman æru. bötin alli saman hwat een brytir. Wtan brutit ær J. wrbotar mali ella J. giolsæmi.

11.

howð saar oc hwlsaar þem skal wærkiænde warþa. þær til vti ær naat oc iamlange. Wtan þe hawin siælwir sæt takit. dör aff þem sarum. liti swa arwin at sum hin takit hawir. Sar all annur. warþi æki længir æn attir ær helt oc hwdh iwi wæxin. gangir wiþ J. sin ytirsta tima fyri sinum scripta faþur oc flerum mannum. þæt han dör aff andri soot oc æi aff þem sarum wari saclös fori drapinu.

12.

Warþir man hoggin fullum sarum. aa almænnings torghi. þæt ær .XL. marka sak. Warþir blar ella bloþughir. böti æpti lanz laghum

13.

14 Um benlösning J. sarum. lösir man ben J. höfþi. þær ær þriggia marka sak. lösir annar[16]) oc þrea markir. lösir þriþia oc þrea markir. lösir flere been. æki boot. þy högri acoma hans oc þrea markir. War þæt giort i friþi. þæt ær þrim markum dyrra. þæssum bot gaar i. þræskipti. taki een lut kunungir annan malsæghande. þriþia allimen. lösir æi ben w. far æki mera een þrea markir J. þræskipti sum fyr.

---

11 = II. ManhB. 22: pr.; SML. ManhB. 4: pr. *12 = II. ManhB. 22: 1. 13, cfr. II. ManhB. 23: 5.*

---

16) Lege *annat.*

14.

Slar man. blan man æru asynir a þem manni. þæt ær þriggia marka sac J. þræskipti sum fyr. æn þæt i. friþinum giörs þæt ær þrim markum dyrra J. þræskipti sum fyr.

15.

Sarghan[17]) man wm hælghan dagh. þær aa J. biscopir þrea markir. gangi J. þræskipti sum fyr.

16.

Combir kunungs soknari oc giwir till mæli. för æn siæluasæt ær gior. standir æki siælwasæt. dela þeer wm ena[18]) siælwasæt ær giör ella æi. Gitir bondin eþ sin gangit meþ twem mannum. standi sialuasæt. gitir æi. stande æki gangi þæn eþ þa soknarin wil.

17.

Witiz manni afhog. Hoggir aff fingir af manni þæt ær þre markir at sarum. þa ganga J. þræskipti. oc þrea markir at læstis bot. taki þæt wp þan sum skaþan löt. tolf öra at lækis bot. taki siælwir lækis bot oc læstis bot. sarabötir gangin J. þræskipti. Hoggir flere fingir af. böti þrea markir fori hwart þera. þomal fingir ær eet iom dyrt at botum sum all annur. Hoggir þæt af tiw markir at sarum gangi J. þræskipti sum fyr. þrea markir at lytis bot tolf öra at lækis bot. taki þæt mælsæghande.[19]) §. 1. Hoggir hand af manni. þæt ær tyughu markir at sarum. þa ganga J. þræskipti. taki een lut

---

14, cfr. II. ManhB. 23: 5.
15, cfr. II. KrB. 24: 2.
17, cfr. II. ManhB. 23.

---

17) Lege *Sarghar.*
18) Lege *en* v. *æn.*
19) Pro *malsæghande.*

kunungir annan malsæghande. þriþia alli mæn. tolf öra at lækis bot. þrea markir at læstis bot. Hoggir af hanð swa at hon hængir wiþir. tiw markir at sarum. hængir þær halwa boot gangi boot J. þræskipti sum fyr. §. 2. Hoggir foot af manni tyughu markir at sarum tolf öra at lækis bot. þrea markir at læstis bot. skipta boot sum fyr. hoggir af swa at hængir wiþir. hængir þær halua boot. §. 3. Hoggir öra af manni. þrea markir at sarum. tolf öra at lækis bot. tolf öra at lytis bot. hyl þær hattir halua boot.[20]) §. 4. Hoggir næsar af manni. þrea markir at sarum. tolf öra at lækis bot. þrea markir at lytis boot. §. 5. Stingir wt ögha a manni. þæt ær niw marka sak tolf öra at lækis boot. þrea markir at læstis boot. skipti boot sum fyr.

18.

Kuma men at öldum saman. hittas satir oc skilias osatir. Combir þræta ella bardaghi þera mellum. þæt ær þriggia marka sak. kuna ær þær æ halwu dyrri J. allum saramalum oc acomum.

19.

Læggir man meþ kniwi oc morð wapn. þæt ær tolf marka sac. þæssum sac þræskiptis. taki en lut kunungir annan biscopir. þriþia hundarit. þrea markir acoma hans. taki ena mark kunungir. andra malsæghande. þriþiu alle men. wari swa arwa skut sum knifslagh.

20.

warþir acoma J by gior oc J. asyn manna. taki æ lysninga witni aff þem mannum asaghu. Warþir gior a gatu ella a genlötum. taki þa fyrsta[21]) by han til combir. han skal lysa at rykandi[22]) sari oc rinnande bloþe första

---

20, cfr. II. ManhB. 21: pr.

---

20) Loco prioris *o* primum scriptum est *a*.
21) Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
22) Lege *ryþanda* v. *riuþanda*.

dagh han far acomo. ella annan þær æptir. oc næmpne þæn sum giórþi. hawi ([23]þa æ syn witni[24]) oc wæriande ænga. lysir þæn dagh æi. ella annan þær æptir. lysir gamblu sare. oc æi mæþan nytt ær. hawi þa wæriande witu oc ænga þæn þær lysti. Bærin lysninga witni af acomu a manni. oc æi af bloþe af[25]) klæþum hans. gripir til lysningæ witnæ oc orkar æi böte firi þrea. markir J. þræskipti. kærir wm bardagha oc gripir æi til lysning oc wær hin sik. warin baþir saklösir.[26]) §. 1. Nw sighir[27]) þæn sum saar hawir fangit. kunungs lænsman talar til þæs þæt giorþi. han swarar ængu. Hawir lænsman witni af skiælikum mannum þæt þe saghu acomu hans. hawi þa lænsman wizorð. at fa annatthiggia aff þem acomu giorþi lagh ella pænninga. falz þa þan at gangi boot J. twæskipte.[28]) taki halft kunungir. oc halft hundarit.
§. 2. Hwar saar sin wil gilda. han skal hawa til lysninga[29]) witni sum saghat 16
ær till þings meþ sik J. fyrsta þingi. wari[30]) gild tala hans hawir æi hana[31]) standi wærnær iorð[32]) fori bondanum

21.

Uarþir man a wita. þæt scal lysa firi grannum oc soknnamannum. oc frændir hans agha han J. hæftum hawa. Combir þan man .w. hæftum dræpir man ella by brænnir. liggi by J. waþa giælde siw markum. taki þæt þeer[33]) wp sum sin hawir latit. ær æi boot þy mere. þo at baþe brindir by oc bondi. saar þe sum han gior. æru J. sex örum. swa skulu hans ærwingia baþi taka oc giælda fori han. æru æi lysninga witni till sum saat[34]) ær. wari

21 = II. ManhB. 2: 1; UplL. ManhB. 2: 1.

23) *æ þa* scriptum est, at ordinem verborum mutandum esse adpositis signis indicavit scriba.

24) Lege *witu*.

25) Lege *a*.

26) Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.

27) *þighir* sine dubio legendum est.

28) *twæböte skipte* scriptum est, at litteris *böte* puncta subiecit scriba.

29) Litt. *ga* in fine folii infra lineam sunt scriptae.

30) *gid* additum est; supra lineam scriptum est *l*; denique h. v. lineola est inducta.

31) Lege *þæt* v. *þem*.

32) *wærnær orð* legendum videtur.

33) Forte legendum est *þæn*.

34) Lege *saghat*.

þa gærningar hans. J wilia wærkum. baþi þæt han giorþi. oc swa þæt hanum giors.

22.

¶ Warþir man dræpin meþ waþa ella saar gior. wil þæt ærwingi swæria ella han sum skaþa hawir fangit meþ þem sum giærningina giorþi. wari waþa boot. fylli waþa eþ firi drapp meþ twem witnum oc tolf manna eþi. oc siw markir at botum. fori saar twer meþ hwarium. þær ær boot æki mere æn sex öra. see þan eþir fori grannum[35]) gangin fyr æn næstu lagha þing koma. wtan at swa see at æi ær edsörth. þa sculu þe til kirkiu coma meþ twem mannum sum wæria sculu. oc byþas þer til. þæt þeer wilia þen eþ ganga. þæt fyrsta ezört warþir. Jnnan þe siw nættir. aghi ængin wizorð tala þær aa. fyr æn a lagha þingum. wari waþa boot. ella pantir firi lagha þing.[36]) oc eþir gangin. ær æi swa giort. liggia þa J wilia wærkum. wtan æru þön faal innan sum saghat æru.

23.

¶ Kastar man ywir hws. ella skyutir. fa skaþa af man ella kuna. witi ([37]wækiændi þæn waþa meþ twem witnum oc tolf manna eþi. sæghi hwsabymanni till oc biscops manni. æn han asaaki. böti waþa boot. æn þo at döþum se dræpin. far þær fæ skaþa af. giældi skaþa halwan oc eþ ængin. Castar man fram firi sic ella skyutir þæn han meþ öghum seer. þo[38]) eens waþi at baþi wilia swæria.

23, cfr. SML. ManhB. 7: pr.

---

35) Litt. *num* in fine paginae infra lineam sunt scriptae.

36) *þingx*, ut videtur, scriptum est, at ultimam litteram ipse delevit scriba.

37) Sine dubio legendum est: *værkiandi þæt til waþa.* Cfr. SML. ManhB. 7: pr.

38) *þy* legendum videtur.

24.

hawir man bruun J. garþi han skal bylia oc wm hylia. fallir man J han oc far af bana. han bötiz meþ waþa botum markum siw. ær æi huld[39]) ælla 17
wm boeth. oc dör þær man J. liggi J fullum lagha botum.

25.

Dræpir owrmaghi man. minna æn fæmtan ara. hwaria lund han dræpir han. wari waþa bot siw markir. Nw sæghir annar æi owrmagha wara. þæt sculu tolf men wita.

26.

¶ all aafal liggin J siw markum. oc all owanfal J. wböti. Hawir man forn hws i. garþi. wil æi wm rycta ella wm boa. faldir a man oc far af bana. gildir ær han meþ siw markum. taki þen wp sandir ærwingi ær. samu lagh æru wm wiþakast æn han faldir a man. oc far af bana. §. 1. Wil man ræta sten ella stuk faldir a man. oc far af bana. gildir ær han meþ siw markum. giælde þen þær giængis bidir. ¶ Wpdragha skipa. oc wt skiuta skipa. warþir man firi lunnum ella lynnar börði. dör af giælde meþ waþa giældum markum siw. §. 2. ¶ Hogga twe træ saman J. scoghi. warþi hwarghin andrum. Combir man gangande till oc faldir træ a han. liggi J. waþa botum. §. 3. ær man J. skaal. wil dyur skyuta oc war[40]) fori man. liggi i waþa botum. æn baþe wilia waþa af giora.

24, cfr. II. ManhB. 6: 1; UplL. ManhB. 6: 1.
25 = II. ManhB. 2: pr.; UplL. ManhB. 2: pr.
26: pr., cfr. II. ManhB. 6: pr, 1.
§. 1 = II. ManhB. 6: 2; UplL. ManhB. 6: 2.
(§. 2, cfr. II. ManhB. 6: 4.)
§. 3 = II. ManhB. 7: pr.; UplL. ManhB. 7: pr.

---

39) Pro *hult.*

40) *warþir* legendum videtur.

27.

hawi lænsman ængun wizorð wm sara mall. wtan[41]) sandir malsæghande ær fori. ær oc malsæghande fyri oc ængin acoma wæri meþ laghum

---

([1]*bygninga balkir.*

1.

Byggi karl J. by atti bolstad iorþa. a ræþ karll at sælia. oc saldi fiorþung i. by meþ fastum oc fullum skiællum. æn skiærpi[2]) sko at foti. sath wiþir karl oc nötti. æn ræþ karl at sællia. oc saldi fiorþung i. by meþ fastum oc fullum skiællum. þa toku þeer at dela sælu man[3]) oc köpuman. gafs þa salu manni lighri raþa. æn skiærpti sko at foti. sath wiþir karl oc nötti. ræþ a saldi fiorþung þriþia meþ fastum oc fullum skiælum. þa toku þer at dela saluman oc köpuman. gafs þa köpumanni wald oc wizord lighri raþa. æn skiærpti sko at foti. sath wiþir karl oc nötti. oc saldi han fiorþung þæn længst war attir meþ fastum oc fullum skiællum. þa grep karl til af næfninga. næmpdi aff burtompt i. by wtan brut oc tomtamal. nu sæl oc han þæt. æn næmpdi karl
18 aff fiska dræt[4]) till scoghs. kroka fiski a watn. ko a reek oc soar. þa sæl oc han þæt. þa war þæn karl alsæla. þa skyria[5]) byrþamen oc sighia. þu hawir illa giort. hawir salð[6]) byrð wara. þa skyutir karl til þings. þæt han hawir laghbuþit þa iorð. witi þæt meþ twem witnum oc tolf manna eþ. hawi þæn cöpp sum cöpti. karl hawi pænninga sina. falz at witnum. dömis þa iorð i.

---

1 = II. JB. 1.

---

41) Inter h. v. et sequentem *n* scriptum est at deletum.

1) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.

2) Lege *skiærpti*.

3) V. *man* omissam supra lineam add. scriba.

4) Lege *kælka dræt*. Cfr. II. JB. 1.

5) *spyria* legendum videtur. Cfr. II. JB. 1.

6) Pro *salt*.

byrð attir. oc hin af þrim markum sum salde. taki ena kunungir andra malsæghande þriþiu alli men.

2.

¶ Byuþir byrþar man fult til byrð sinni. innan nat oc iamlanga. gangi iorð J. byrð attir. byuþir han æi swa. hawi þæn þær cööpt hafþi.

3.

köpir man iord ella skiptir. næmpni fastar sina annat tiggia at kirkiu ella a þingi. oc soknnamen sex hwar þera. Dela siþan wm þeer þæt köpti witi þæt tolf fasta wm cöpp þera oc wari swa gildir fasta arwi sum fasti. Sæmbir[7]) at. hawi þan wizord fleri faar. wari þæt alt eet köp oc skipti.

4.

Hawir man iorð J. hæftum sinum. oc gripir til cöps oc fasta. oc orkar æi fastanar. misti iorþina oc a þrea markir. wm aar. wm annat oc þrea markir fori þriþia æn han hawir swa længe hawat iorþina. gangi boot J þræskipti taki en lut kunungir annan malsæghande þriþia hundarit. Gripir oc swa til ordþa. þæssa iord atti faþur min klasalöst oc klanda. wari[8]) þæt meþ forhæfþis eþe. Dela twe wm forhæfþi. hawi þæn wizorð i. handum hawir.

5.

Binda twer cöpp a en man. byrþaman oc wbyrþaman. þa dömis eghur byrþamanni. oc wbyrþamanni wærd attir. oc þan af þrim markum sum saldi. J. þræskipti. §. 1. Binda twer skipti ella cöpp a een. baþi byrdaman.[9]) ælla

---

(2, cfr. II. JB. 6.)
5: pr. = II. JB. 3: 2.

§. 1, cfr. II. JB. 4; UplL. JB. 6: pr.

---

7) Adde *æi.*
8) Pro *wæri.*
9) Pro *byrdamæn.*

baþi vbyrdamen. þa giæfs þæssum[10]) wizorð sum fyrra cöpti oc[11]) skipti. þæn kræwi attir wærd sith sum sænnæ cöpti. oc aff þrim markum salumanni firi giærsalu sina gangi bot J. þræskipti sum fyrra. stande þæt a tolf manna
19 witnum. hwar þera förra köpti ella skipti

6.

Skipta men eghnum þæt skal a fastum standa huru þera skipt ær giort. kræwir wm aar fult geen fullu sum fasta sæghia. kræwir wm annat. oc far han þæt. warin[12]) saclösir baþir. Warþir æi war iuir tw aar. hawi æi længir wizorð at quælia. Nw kærir han at han hawir æi fult. þa coma þera fastar oc swæria sum þera skipti ær. þa sighir han. Jak hawir minna æn i sorin mik. wæþia þa wndi sanna syn. sæghia synamen at han hawir alt[13]) fult fangit. gangi þa hwar til sins oc af þrim markum wm aar. oc þrea markir wm annat. oc þrea markir fori waþa kastit[14]) gangi boot J. þræskipti sum fyrra. §. 1. Nw can man baþi giora cöpp oc skippti. ær skipt mera oc cöp minna. standi þæt giort ær. ær cöpit mera. oc skiptit minna. gangi iorð attir i. byrþina.

7.

¶ Aaf owrmagha ma æi iorð köpa vtan hanum liggir hungir a halsi. ella fæ giæld. þa sculu fæþærnis frændir raþa fæþærni. oc möþærnis frændir möþærni. §. 1. Skiptir faþir owrmaghans möþærni ella moþir owrmaghans fæþærni meþ fæþærnis frænda raþi. þa skiptin þe til bætra oc æi til wærra. ær æi swa skipt. þa hawi han wald till sins attir ganga. þa han ær cumin til sin moghanda aldir.

6: 1 = II. JB. 3: pr.; UplL. JB. 8: pr. *7: 1 = II. JB. 7; UplL. JB. 8: 1.*

---

10) *þæs fastum* legendum videtur.
11) Inter h. v. et sequentem *c* additum est, at subiectis punctis indicatum est hanc litteram non esse legendam.
12) *warim* scriptum est, at scalpro emendatum.
13) *æi* sine dubio legendum est.
14) Pro *wæþa kastit* v. *wæþia kastit.*

8.

Hwar sum köpir lut fal af andrum i akrum ælla i. ængium. witi þæt meþ fastum sinum þæn sum cöpti. Dör þen witi faþur[15]) oc sun fæþærni klandes þæt. wæri þæt meþ forhæfþis eþi. Nw sighir hin sum quæl. þu hawir wt fört ra. mera æn atti. wæþi wndi tolf manna syn. §. 1. Hawir man lut fal i. ængium þæt sum baþe ær stakat oc stenat. oc liggir till hwarte warþir ella garþir. æ mæþan bonden byrghir sinu. byrghi oc han lut falli sinu. Warþi æki længir garþum æn hawir burghit sinu. warþi ængia garþum wt till ylians mæssu.

9.

Gripir man til[16]) oc fasta. oc hawir hæfþat iorþina. oc orkar æi fastum. giui wt iorþina oc böti þrea markir fori aar. oc þrea fori annat. oc þrea fori þriþia. gangi J. þræskipti sum fyrra. æn han hawir swa længi[17]) iorþina hæfþat. §. 1. hawi ængin wizorð at binda cöp a ([18]annars manz wppa iord sum han hawir raþit fyrra. §. 2. Hwar sum sæl æghu sina ella giældir twem. hæti wið markum þrim J þræskipti.

10.

gior man wp giærþir innan wærn flera manna. þæt aa han hawa wm þry aar. oc af at taka at saclösy.[19]) oc siþan till skiptis bæra. hawir længir inni oc beþas grannani þæt oc fa æi. fyr æn aa þingi cræwi. bæri þa til skiptis oc böti þrea markir. taki ena mark kunungir. andra malsæghande. þri-

---

8: 1 = II. BygnB. 10.
9: 1, cfr. II. JB. 11: pr.
10, cfr. II. BygnB. 21; UplL. ViþB. 21.

---

15) *fang* addendum videtur. Cfr. UplL. ÆB. 11: 2.

16) Adde *köps*. Cfr. cap. 4.

17) Litt. *gi* in fine folii infra lineam sunt scriptae.

18) Lege *annan man*.

19) Lege *saclösu*.

þiu alli men. §. 1. Gior man wp giærþis[20]) vtan wærn. ær awisning til. fawi[21]) fori fult fæþærni oc alð oþill. oc han ryþir geen ruþu oc brötir geen brytu. skipta þa bætra oc sæmbra.

11.

Skipta twe bröþir twem bolstaþum. nu ær annar bætri. oc annar wærri. þær skal gödning till læggia sum krankarin ær. þær till iamt ær. sæmbir þem wm. hawin till fasta oc full skiæl. wil siþan quællia. hawi ængun wizord till.

12.

köpas vskyldir mæn saman ella skipta eghnum ær oklutrat. oc wklandat J. þera daghum. kombir annar æptir þem. wil siþan quællia oc klanda hawi ængun[22]) wizorð till.

13.

Hwar sum skiptir æghu wndir sik heem fyr æn mal ær wti. giwi ([23]afrad karli. swa mykit af afraþi[24]) sum vnöt ær. skiptir æi heem wndir sik. hawi afradskarl eghu þær til maal ær wti. §. 1. Hwar sum annan rænir bool oc bygning ellar giptir wndan iorð þa han hawir hawat. hæti wiþ markum þrim. taki ena mark kunungir. andra malsæghande. þriþiu alli men. §. 2. Hwar sum hawir bool oc bygning annars manz. göþi swa hans iord sum sina. hwar sum æi gior swa. hæti wiþ markum þrim. taki ena kunungir. andra malsæghande þriþiu alli men.

13: 1, cfr. II. JB. 15: 2. *§. 2 = II. JB. 15: 13.*

---

20) Lege *wp giærþir.*

21) Lege *hawi.* Litt. *f* rec. man. mutata est in *h.*

22) *ængim* v. *ængum* scriptum est, at scalpro emendatum.

23) Legendum videtur *afrads karli.*

24) Forte legendum est *gift.*

14.

¶ Sætir man æghu at wæþium. sæti niþir meþ fastum. þæt kalla wæþia fasta. læggin wndi stæmpnudagh wm naat oc iamlanga. taki attir a stæmpnodaghi meþ samu fastum. lösir æi han attir aa stæmpnodaghi. oc æi börþær mæn. Wari þeer þa oþilfasta sum fyrra waru wæþfastar. þem þær fastani fylghia þem dömum wi ægnnir

15.

Læggiæ mæn bolagh saman. standir wm naat oc iæmlanga. wil een ryna 21
oc annar wil halda. hawi þan wizorð sum halda wil. Combir J döþir þera mellum skiptin æpti fullu bolaghi. dela þeer wm. annar sæghir wara bolaght. oc annaʀ æi. hawi þæn wizord þær wita wil bolagth.

16.

¶ Sætiæ twer J. tak pænninga sina. wari saclös taksmaþir. þær til malsæghande kræwir wt pænninga sina. þa kuma þe til þings oc dela. hawi þan pænninga sum dömis.

17.

Læggir man fæ in. læggi in mæþ witnum. oc taki wt attir meþ witnum. wæþsæt fæ. ella inlagth fæ. brindir ælla stiæls ella waldtaks. fylghias bæggia at. þæt ær vgilt. fylghias æi bæggia. dömis þa hanum sith attir. wil han mera in witna. hawi hin wizord at wæria sik. oc gangi tw witni oc tolf manna eþ.

18.

Borghar[25]) man pænninga fori annan. giældi þæt han sum borghaþi ella

14, cfr. II. JB. 10: pr.
15 = II. JB. 16: 1.
17, cfr. II. KöpB. 8; UplL. JB. 17.
(18, cfr. II. KöpB. 11.)

25) *Borghan* primum scriptum est.

næi fori. Borghar han manni till swar oc combir hanum til þings. þær ma han aff borghan sægghias. ¶ Kombir æi til þings. böti sak han sum borghaþi. oc hwat man borghar a þingum. þæt star a þings witnum

19.

¶ Ær by laghskiptir. sliker hawir[26]) sum hawir.[26]) sliker fiorþungir sum
fiorþungir. sliker attungir sum attungir. Hwar sum hawir fiorþung i. by. ra-
þe enum sköt ra. hwar sum hawir twa fiorþunga i. by. raþe halwm by. hwar
sum minna hawir liti at lagha læghi. aghi ængun wizord at bryta by wp.
vtan han aghi fiorþung i. by. §. 1. Nw liggi fyra skutra niþri. þa liggir by
.i. lagha læghi. hawin byamen tæ swa marg sum þem sæmbir sialwm wm.
þæn sum boor norþan wart .i. by. han raþe skötrane synnanwart J by. þæn
sum synnan wart a .i. by. han raþe skötrane norþan wart .i. by. þæn sum
boor wæstæn wart i. by. han raþe skötrane östan wart i. by. þan sum boor
östan wart i. by han raþe skötrane wæstæn wart i by ¶ Læggin tæ wtan
skötrar sex alna breð oc swa almanna wægh allan oc hawi ængin wizorð at
kæra þær a. wtan þan by sum aka skal æptir anlaþi sinu. hwar sum æi ha-
22 wir swa böti þrea markir i þræskipti sum fyrra. hwar sum liggir wið land
oc wiþir wægh. han skal hawa rena gödning þriggia fæta. §. 2. Dela þer
wm by. swa langt þær þu rymir noor. swa langt rymir iac syþir. swa langt
þu rymir östir swa langt rymir iac wæstir aghi þan wizorð þær ryma wil.
Læggi by soldraghin oc þær sum by ær laghskiptir. warin böndir alle saclö-
sir. þær till þæt nokor þera giwir andrum sak. §. 3. þykir bondanum þrangt
J by. rymi burt a sialf sins tæktir. fae sialwir sik farwægh. baþi til waz oc
wiþar. oc hawi wald oc wizorð sum quar sittir a gamblum[27]) farwæghi. ba-
þe nærr oc fiærre. §. 4. Hwar sum aghir hws a annars manz tompt. sæghi
wp wm aar. wp wm annat. wp wm þriþia. wil æi þa han af ryma. hawi

---

19: 2, cfr. II. BygnB. 1: 2. *§. 4, cfr. II. BygnB. 2: 5.*

---

26) Lege *halwir*.

27) Loco litt. *g* primum scriptum est *b*.

þæn hws sum tompt aa. §. 5. Sætir hws a annars manz tompt oc farwægh aldra manna. sæti niþir meþ markum þrim. oc taki wp meþ markum þrim J. þræskipti. taki een lut kunungir. annan malsæghande þriþia allimen. wari samu lagh vm gard æn han sætir han aa tæ sum wiþir by liggir.[28]) §. 6. Hwar sum gior lighris willu andrum. læggir burt af stað æghur manz oc i. annan[29]) stad hæti wiþir markum þrim. skipti sum förra.

20.

Hwar sum riuir ra ær sandir at böti þrea markir. riuir annat[30]) oc þrea markir riuir þriþia oc þrea markir. gangi boot sum fyr. æki boot þy mere at han flere riuir. §. 1. Hwar sum læggir ta a annan böti þrea markir i. þræskipti sum fyrra. ær æi bar oc atakin. wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþ.

21.

Liggir wæghir of nala manni. fari til þings oc spyris firi. han skal hawa doma firi sic. læggia wægh af þem stað han fyrra la. hwar sum æi gior swa. riwir gambla wæghi. oc gambla grindastaþir. hawir æi doma firi sik sakir ær han at þrim markum i. þræskipti. §. 1. Hawi ee þæn wizord ryma wil wæghi oc broa. warþi hwar garþum oc grindum oc browm. wm bolstad sin ella[31]) almanna wæghum oc kirkiu wæghum oc þings wæghum skulu alli men 23
warþa oc broa. æn andrum wæghum a[32]) þe æi warþa ella broa. Dela þeer wm. annar sæghir wara kirkiu wægh annar æi. standi a tolf syna mannum.

19:5, cfr. II. BygnB. 2:2.
§. 6 = II. JB. 15:8.

20: pr., cfr. II. BygnB. 18:1.
21 = II. BygnB. 1: pr.

---

28) Loco litt. *li* primum scriptum est *k*.
29) Loco prioris *a* primum scriptum est *b*.
30) *annan* legendum videtur.
31) *ella* forte delendum est.
32) Lege *aghu*.

22.

Awarkar man manni i. akrum ella slar a ængium. witi attir gildi sins oc boot ængun at. kræwir oc fa æi ræt. fari til þings oc söki wt siit[33]) oc a þrea markir þa þræskiptas sum fyrra. haldir wm aar oc wm annat oc wm þriþia. böti þrea markir fori hwart[34]) aan taki een lut kunungir. anna[35]) malsæghænde þriþia alli men. §. 1. Fa mis sla annars æng. ræpsi wp oc hwælmi sum han kan bæst oc wari saclös. Skær[36]) ginum deld. skær ginum andra ([37]hæmpte wp ax. röki saman a þriþiu. aki swa in kornni sinu saclöst. hwar sum æi gior sua. böti þrea markir i. þræskipti. holdi wiþir han grinð þær til hon fryss. swa at hon gangir hwarti wp ella attir. §. 2. Læggir wad ella for a manni. læggir a delð. læggir a andra. læggir a þriþiu. sæghir swa siþan.[38]) iac for wildir vm[39]) andra. iak for wildir wm þriþiu. giælde þæt attir a akrum þæt a akrum war. witi þæt meþ akralaghum sinum. standi þær wti attir saat korn. hö æn a ængium war. witi oc þæt attir guldit mæþ ængialaghum sinum. far æi þera witni böti þrea markir. far ywir þrea deldir oc fællir tolf manna syn han wari fallin at þrim markum i. þræskipti sum fyrra. wæria þe han wari saclös.

23.

Hoggir döþwiþ i. scoghi annars manz. takin meþ lasse hæti wiþ öre. takin meþ andru oc öre. ær takin meþ þrim meræ. böti æi mera æn öre. ær ængu atakin. wæri sic meþ laghum. wari slik samu lagh wm skaf scogh oc wm næwir æn han löpir oluuis a skoghum manna oc vm bast löpning.

---

33) Loco litt. *si* primum scriptum est *þ*.
34) Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
35) Lege *annan*.
36) *Slar* primum scriptum est, at *a* in *æ* mutato, *k* supra lineam addidit scriba.
37) Legendum videtur: *oc þriþiu. hæmpte wp ax. röki saman. aki* &c. Cfr. §. 2.
38) Addendum videtur: *iac for wildir vm deld.*
39) V. *vm* omissam supra lineam add. scriba.

24.

Hwar sum hawir homblagarð a tompt annars manz. gæwi þem fult
firi sum tompt aa swa sum mæn mæta þera mellum. ella föri oc siælw*ir* af
siit. Jær homblagarþir vtan tæ oc tompta ra. hawir han awisning sum farith
oc fikt hawir nöti siælwir ærwoþi siith. hawir ænga awisning. skiptin allir 24
bolstad men swa. hwar sum han a til. Liggir homblagarþir innan ta oc
tompta ra. taki hwar wp sum han a i. by oc i. bolstaþi.

25.

Hawi ængin wizorð tæppa watn swa at hin hawir skaþa af sum bo firi. hawi oc ængin wald at tæppa watn. swa at skaþar ængium ella akrum.

26.

hawi ængin wizord at giora forfiski adrum. hawi J wpgagns[40]) watnum niþri mærdræ ella næt. vm naat. wm andra. wm þriþiu. taki wp nætt sin ella mærdra. gangi siþan fiskir til leeks þiit sum han lystir.

27.

Far man oluuis a quærna manz. hawir æi luf ella leghu fori sik. hæti wiþ sex öra. brytir hws. æru sannar asynir a þy husi. hæti wiþ markum þrim. i þræskipti. ær æi sandir oc atakin. standi wizord fori hanum.

28.

Roor skipi manz. ær burtu wm naat. oc wm andra. gior bonda farlatan

---

24 = II. BygnB. 13: 1.
25, cfr. II. BygnB. 22: 1.
28, cfr. II. ManhB. 26: 16.

---

40) Loco posterioris *g* primum scriptum est *n*.

sum skip atti. hæti wiþ sex öra. faar æi sex öra. fari til þings oc söki wt sex öra oc a þrea[41]) i. þræskipti. ær æi bar oc atakin. standi wizord fori hanum. hwar sum læstir skip firi manni. þæt ær þriggia marka sak.

29.

¶ Riþir man hæsti manz at owilia hans sum æghir ella skyuti. böti þrea öra firi þæt han a stighir. oc þrea öra firi þæt han af stighir. wari een fæ bondans. sighir han þæt at han fik þet meþ leghu. hawi þær till twæggia manna witni oc wari saclös.

30.

Köpir man hæst wm liwsan dagh wppinbarlika. firi allum mannum. hawi til twa witniz men. combir rættir æghande. oc klanda þan hæst. swæri sik orþiuua oc leti siælwir. æpti wærþi sinu.

31.

Köpir man ko af manni. han a kalfwi warþa. ær spini læstir a ko faldir af öri af wærþi. ær læstir annar. falle af twe öra. æru læstir þrir[42]) haldi þy at enist köp siith at þeer siælwir wilia. §. 1. ¶ Köpir galnööt af manni. ella wtampt hors. þy a han æi længir warþa. æn þær koma æftru fötir. sum fyrra waru fræmbru.

32.

Gior man köp wiþir bondans husfru. wtan bondans witu. mera æn til öris köp. þæt ær þriggia marka sak. i. þræskipti.

---

29 = II. ManhB. 26: 16. *32 = II. KöpB. 5.*

---

41) Adde *markir*.

42) *þriu* primum scriptum est.

33.

hwar sum köpir gangans fæ ella hwat þæt ær. han angrar sum salt hawir. oc takir attir wtan hans wilia sum cöpt hawir. giældi þrea markir firi cōp ruff oc firi giæld ruff. §. 1. Skipta men hæstum ella skyutum. þær ær fræst mark firi. nættir þrear. wil attir skipta innan nættir þrear. hawa hwar þæt fyrra atti. æru þrea nættir wti. hawi þæt hwar sum fangit hawir. Combir þæn attir wil skipta innan nættir þrear oc hin ær burtu. taki witni af grannum hans at han wildi attir skipta innan nættir þrear.

34.

Takir man hæst at lane ella skyut. ella vxa. ella hwat sum þæt ær. þa skal laan leandi heem föra. þæt ma æi .i. eldi brinna oc æi i. watnni sivnka. þy at hanð skal hændi sælia. ella men firi[43]) swæria. §. 1. Leghir man hæst ella skyut. oc döa þön af ængi hans wangömu. swa sum han skal sinum eþe æpti warþa. æn þeer dela wm. hawi þær æghande baþi suman wærd oc leghu. Dela þeer suman annar sighir lanat annar leght. hawi þæn wald oc witu þær leght hawir.

35.

Skipta men hæstum ella skyutum. ella hwat sum þæt ær. Klandes þæt. þa skal þæt i. tak sætiæs. hwar sum annan rænir taks oc leznar. hæti wiþ markum þrim i. þræskipti. §. 1. Klandes hæstir firi manni. vxi ella ko ella skyut ella hwat sum þæt ær. næmpnir han fanga man sin innan land oc laghsaghu. e mæþan han hitti skola sin. þa leþi af handum sik. þær til han[44])

33:1 = II. KöpB. 6.
34 = II. KöpB. 9.

35:pr., cfr. I. þj. 13.
§. 1 = II. ManhB. 28:pr.

---

43) *fleri* scriptum est, at, punctis litteris *fle* subiectis, *fi* supra lineam addidit scriba.

44) *st* additum est, at puncta his litteris subiecit scriba.

combir til þæs manz þær stingir handum wiþir. þa skal han hawa fyrst natar tak. annat. þrigia[45]) nata tak. þriþia siw nætir tak. innan land oc lagh skilu. næmpnir han fanga man sin. wtan land oc lagh saghu. han skal hawa manaþa tak. oc leti[46]) æki længir æn til landamæris. combir þær niþir[47]) wari saclös. combir æi böti siælwir. §. 2. Klandas nokot firi manni. æn þæt ær ganganz föter. gripir han til heem föþu ella ær annat nokot oc sighir hin i. handum hawir. þætta lætt iak giora. iak hawir þætta at baþi nytt oc fornt. wæri þæt meþ twem witnum oc tolf manna eþi oc wari siælwir taks man sin. §. 3. Gripir til kops[48]) annat tiggia a torghi. ella firi garþi sinum[49]) at þæt
26 ær hans eghit oc taki attir siith. hin wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi oc leti siælwir æpti wærþi sinu.

36.

Hittir man hæst ella skyut ella annat fælaþi a gangu. þa skal han lagh lysa þy. combir ængin þæt aa. innan naat oc iamlanga. þa læti mæta þæt. oc hawi sialwir. combir siþan þæn þæt a. hawi quært af wærþi swa mykit sum han hafþi cost firi þy. oc standi þæt a granna witnum. föþis þær oc nokot af. hawi þæt quært þæn þæt hitti oc lysti.

37.

Hittir man fynd a almanna wæghum. han a lagh lysa hænni. combir þæn þæt a. giwi hanum þriþiung sum hitti. combir þæn gensta æptir sum a. oc hin hawir æi lyst. taki attir lösna lösu. §. 1. Hittir man watn fynd. aghi

---

(35: 2, cfr. II. ManhB. 27.)
37: pr. = II. ManhB. 33.
§. 1 = II. ManhB. 35: pr.

---

45) *þriþia* primum scriptum esse videtur.
46) Pro *leþi.* Cfr. II. ManhB. 28: pr.
47) Lege *wiþir.*
48) Pro *köps.*
49) Quaedam hic sine dubio sunt omissa; forte addendum est: *wet æi fangaman sin. þa swæri hin meþ twæggia manna witnum.* Cfr. II. KöpB. 2: 1.

halua fynd hwar þera. §. 2. Hittir man fynd bya millum. oc . ær æi almanna wæghir. taki attir þæn .a. at lösna lösu

38. *broar synir*

Broar synar oc garþar synar skulu wm botulfs mæssu wæra. soknnamen skulu syn at næmpna tolf men oc fleræ syn at næmpna. æn sokn ær wiþir. þæn gard ella broar sum þe swæria ogildar. böti firi sex öra. taki halft kunungir oc halft syna men wil æi böta fyr æn[50]) þæt kæris a þingi. böti þa þrea markir. taki halft kunungir oc halft hundarit oc synamen. oc raþin bolstaz men garþa syn. §. 1. Dör hæstir i. bro. ær þæt gangare. böti firi þrea markir. ær þæt rinnare. böti fori tolf öra. firi skyut ena mark. Brytir annat fæ sik i. bro oc dör af fylli attir quict firi dööt. Brytir sik hæstir ella hors ella hwat fæ þæt ær hælzt. oc dör æi af. fulli attir sum mætanz . men mæta skaþan. §. 2. Far nokor skaþa i. bro. lysi i. fyrsta by þær han til combir. giælde þe skaþa hans sum bro a[51]) gilda. swa dyrt sum synamen mæta. oc þrea markir firi brona .i. þræskipti sum fyrra. ær ængun asyn a hæste hans ella klæþum wari saclös

39.

Takir man in fæ manz .i. akrum ella .i. ængium han skal in taka. oc æi dræpa. kalli a granna lati spiæl mæta. nu æru spiæl mætin. wil ræt firi giora. swa sum mætanz men matu wari saclös. wil æi fari til þings. oc söki wt 27
ætiwbot sina oc a þrea markir .i. þræskipti. alt þæt mæn böta at osöctu. allar ætiubötir a. hwarti .i. karl ella kunungir. takir man wt fæ w. hwsum manz. oc hawir[52]) æi mætanz men mætit. brytir hws. æru sannar a synir a

---

38:1 = II. BygnB. 23:5. *39:pr. = II. BygnB. 5:2; 6:7.*

---

50) V. *æn* omissam supra lineam add. scriba. 52) Lege *hawa*.
51) Lege *aghu*.

þy. þæt ær þriggia marka sak gangi .i. þræskipti sum fyrra. §. 1. Sæghir swa þæn sum fæ a. mit fæ com þy .i. giærþi. þy at garþa hawa længi niþri lighat. böti spiælla bot. þen sum garþin a. Sæghia syna men swa. at þæn garþir ær nybrutin niþir. giælde þa halft spiæl sum garþin a. oc halft þæn fælaþi aa. Læti þaghar fæ wt sum spiæl bötir æru mætnar. §. 2. Sæghir man. iac wilde in wræka fæ þu hælti[53]) w. handum mik. næi swarar hin. menti iak þik aldri intækior. standi þæn oc wæri sik meþ laghum. gitir æi wart sik böti þrea markir .i. þræskipti sum fyrra. §. 3. Combir owanat i. akra. ella i. ængia. oc ær garþir gildir. giældi þæn skaþan fæ a. §. 4. Löpir hæstir ella skyut .i. akrum ella .i. ængium oc far skaþa af garþum. wari wgilt. æltir man þæt w. akrum ella v. ængium oc far skaþa af. ær sandir at böti attir tolf öra firi hæst oc mark firi skyut. ær æi bar oc atakin. wari saclös. §. 5. Kænnir man aræk oc ær æi sandir at. wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi. takir alt suman hirþingia oc hiord .i. ængium ella akrum. þæt ær þriggia marka sak .i. þræskipti. gior flere aræk æn eet æki boot þy höghri. Sætir bondin wanwita til hirþingia böti sak þe ær aa moghande aldir. böti hirþingi siælwir. §. 6. Watu garþa skal man gilda giora. simbir þær fæ innan. böti þan spiæl sum fæ a. Giærþi gasagarð knæs höghan. coma þa gæs innan. taki oc læti spiæl mæta. kuma twer bolstaþi saman wm giærdning. giærþi half giærþis hwar þera. warþi watu[54]) garþum sum andrum wari hwat þæt ma mere by ella minne. ([55]wil man wæþia bort garð af sik.

40.

28 Dela men wm garþa.[56]) þær[57]) syna men till næmpna[58]) gangi heem

---

§§. 2-5, cfr. II. BygnB. 6: 7, 4-6.

---

53) Pro *ælti.*

54) *gag* additum est, at lineola inductum, punctis simul subiectis.

55) Verba: *wil — sik* ad sequentem periodum pertinere, et post verba *Dela — garþa* inserenda esse videntur.

56) Cfr. not. 55. praecedentem.

57) Adde *a* v. *skal.*

58) Litt. *na* in fine folii infra lineam sunt scriptae.

til tomptini þy at hon ær teghs moþir. aghi swa akra æptir oc garð. sum han hawir tomptina. þæn sum a gard combir. þær skaþi gik in ginum han böti þrea markir .i. þræskipti sum fyrra. Syna men skulu þæt wita hwarn sum þe fælla. wari fallin at þrim markum .i. þræskipti sum.[59]) hwan þe wærjæ wari warþir. §. 1. Standir garþir mællum akærs oc rydning. warþin þe mæþul garð sum andra æghu. wreta garþir fallir saclös niþir. §. 2. Köpir man eghur .i. annars akri ella ængi. hawi swa mykit af græfning sum han a J. akri ella ængi. Swa bratt sum man bær wt sæþa span sin. tæppi þaghar lut sin. wil æi tæppa. taki af ardir bild hans ella ardir. §. 3. ¶ Nw aghu allir farlið warþa. swa þan minna hawir .i. by sum þan mera hawir. Nw kan fal a farlið coma. þæt skaþa þæn sum senstum ginum aker. Gita þa byamen þæn wiþir bundit böti han spiæl attir. gita æi. bötin allir spiæl attir. §. 4. þrof[60]) man aka ginum annars aker ella ængi. taki niþir gard oc boe swa wel sum fyrra war wari saclös. Hoggir garð annars manz. ær sandir oc atakin. böti firi þrea markir .i. þræskipti. §. 5. ¶ Riþir man wægha willir oc riuir gard niþir. ræti wp attir. oc wari saclös boor æi wp æftir sik ær sandir at böti þrea öra ær æi sandir at. *com*bir til þings. wæri sik m*eþ* twem witnum oc tolf manna eþi. gitir æi wart sik. böti þrea markir J. þræskipti.

41.

¶ Nw kan man eghu til angs sætia at þrangalösu mali. siþan allir hawa sinu burghit[61]) wari þæt ogilt. Sæghir annar þræng walda. annar æi. wari oc þæt a soknnamanna[62]) witnum.

40: 1 = SML. BygnB. 13: 2. §. 3 = SML. BygnB. 8: 1. Cfr. II. BygnB. 8: 2.

41 = II. BygnB. 9: pr. Cfr. SML. BygnB. 7: pr.

---

59) Adde *fyrra.*
60) Pro *þorf.*
61) Adde: *kan siþan spiæld wiþ sæþ hans koma.* Cfr. II. BygnB. 9: pr.
62) Litt. *m* habet quattuor lineolas, quarum tamen primæ punctum subiecit scriba.

42.

hwar sum hawir bolstaδ þæn. watn fal ær wppa. græwi grwuu wt ginum bolstaδ sin oc a annan. oc biþi han græwa wt ywir bolstaδ sin oc wil æi græwa. fari til kirkiu. oc kære til þem bolstads mæn. wm synnodagh. wm annan. wm þriþia. þæt þe græwin ginum sin bolstaδ wil æi hæti wiþ þrim örum. wil æi þæt böta. fari til þings oc kæri æptir. oc böti þrea markir. taki
29 ena mark kunungir. andra malsæghande.'þriþiu alli men.

43.

At oskiptum scoghe maghu allir æghanda fara oc fikia at saklösu. ær scoghir skiptir. þa skal hwar wita sin lut. warþir takin .i. annars lut. hawir hwartiggia luf ella leghu firi sik. böti þrea markir .i. þræskipti. Gripir han til lufwitna oc orkar han þem wari saclös. örkar[63]) æi böti þrea markir .i. þræskipti. warin baþir saclösir. wm agrepin. æn nokor sæghir. þæt war raan §. 1. han hawi wald oc wizord at skipta scoghi sum mera a J. Wil een skipta annar wil æi fari till þings oc taki doma til at skipta þem sama scoghi. oc far siþan innan oc fikir. hæti wiþ markum þrim .i. þræskipti. æru samu lagh wm fiski watn. æn han far oluwis wppa sio.

44. ([64]*vm skögning*

Hwar sum wil sköghia. byri wm wintirnætir oc sköghi alt wt til sumar natæ. sköghir þes a millum. hæti wiδ markum þrim .i. þræskipti sum fyr. ¶ Gangir man at wægh hælghan dagh til kirkiu. ella byamillum. höggir æi træ ella gior æi flatur. skiutir ekorna wari[65]) saclös. §. 1. Gildra[66]) men

---

42, cfr. II. BygnB. 4: 2.

44: 1 = II. ManhB. 5: pr.; UplL. ManhB. 5: pr.

---

63) Pro *orkar*.

64) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. est dictum.

65) Litt. *ri* in fine folii infra lineam sunt scriptae.

66) Forte legendum est *Giora*. Cfr. II. ManhB. 5: pr; UplL. ManhB. 5: pr.

siæfskut[67]) .i. scoghi. han skas[68]) lysa firi grannum oc soknna mannum. gangir aa man oc far af bana. ær laghlika lyst. liggi wgildir ær æi laghlika lyst. liggir þæn .i. waþa giældum markum siw. taki þæn wp þær sin lætt. giælde þæt[69]) man firi glömsku sina. Gangir man a spyut .i. skiptum scoghi. warþi þær ængin andrum. Byggir man læmu gildri J. hæghnæ skoghum hema. combir þær bondans fæ wndir. giwi quict firi döt. §. 2. Sætir man snæru .i. scóghi firi katrina mæssu. fastna þær bondans hundir .i. giældi attir hwnð firi. ella swa[70]) pænninga sum mætanz men mæta. fastna .J. æpti katrina mæssu liggi wgildir.

45. ([71]vm *brænnur*

Brænnir man scogh meþ wilia wærki. hæti wið markum þrim. Brænnir annan oc þrim markum. Brænnir þriþia oc þrim markum brinna fleri af sama eldi. boot æki þy höghri. ær æi sandir at. wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi. falz at eþi böti niw markir. allum bolstadz mannum. §. 1. Rindir eldir af manz hanð wærkum. wiþari æn han wil. oc brænnir wp ængialaþur. giori wp til fæstibanð oc wari saclös. wil æi wp giora andra fyrra æn til þings combir. hæti wiþ markum þrim .i. þræskipti. oc alt at eno göri wp sum fyrra ær mælt. Brinna wp garþa. giærþi wp halfgiærþis oc wari saclös. wil æi fyrra æn till þings combir. böti firi þrea markir .i. þræskipti. oc alt at enu giærþi wp sum fyrra ær mælt. ¶ Brindir wp foot quærn giori wp til wægbanda oc fulli attir annan sten. oc wari saclös. wil æi fyrra æn til þings combir. böti þrea markir .i. þræskipti sum fyrra. oc giori alt at enu sum fyr ær mælt. Far leghudrængir bondans til quærna. oc brindir wp quærn af wangömo[72]) hans. böti han oc æki bondin. þæt sum hær ær mælt wm bræn-

(45: pr., cfr. II. BygnB. 24: 2.)

67) Lege *siælfskut*.
68) Lege *skal*.
69) Loco litt. *þæ* primum scriptum est *m*.
70) Forte addendum est *manga*.
71) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.
72) Loco litt. *o* primum, ut videtur, scriptum est *u*.

nur. þæt ær wm þe men. þer[73]) hawa witni til af grannum oc nagrannum. þæt þe eldi fylgþu oc holpu hwat þe gatu. hawir æi swa giort. fulli atti allan skaþa bondanum. oc boot sum fyrra æn til þings combir. Nw kan manni witas þæt þænna eldi lösum slæpti oc ær æi sandir at. wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi. §. 2. Nw kan af þem eldi. aff skogha brænur.[74]) ella rompnaswiþium gangir by brinna. fylghir þa han oc beþis hiælp. at brinnandi brandi oc rywkande röki. oc bywþir waþa boot oc waþa eþ. þæt ær tw witni oc tolf manna eþir. orkar þy. böti rætum malsæghanda siw markir. orkar æi böti .XL. markir. taki lwt kunungir annan malsæghande. þriþia alli men. Brinna flere bya æki boot þy höghri. Witis manni þæt han eldi lösum slæpti. sum by bran aff. oc ær æi sandir at. wæri sic meþ þrim witnum oc þrætolftum eþi. gitir æi gangit böti .XL. markir .i. þræskipti sum fyr. §. 3. Brinna sællaboþir wp sum æi liggir fiwra spanna sæð til. wari samu lagh sum wm ængia laþur. §. 4. Combir wp eldir .i. bondans hwsum. brindir wp baþi hans oc annars. þæt ær skaþi þera oc boot ængun þö at folk brinni.
31 Bær garþa mællan elð oc brindir þær af annars oc hans fylghi þær waþe sum saghat ær. ella böti .XL. markir .i. þræskipti. taki een lut kunungir annan malsæghande. þriþia alli men. ℭ Brænnir wp meþ wilia wærkum ær sandir oc atakin. han hetir kasnawagir[75]) lösi hals sin meþ .XL. markum .i. þræskipti sum fyrra. §. 5. ℭ Brindir wp stowa ella hærberghi manz giwi hanum hwar bonde innan þriþiungh twa pænninga til brandstuþa. Brindir wp anlaþi hans giwi hanum hwar bonde fyura pænningæ.

46. *wm waþa*

Marght[76]) æru ilz öki. oc wardir hani manz[77]) bani la bildir a wægh.

(45:2, cfr. II. BygnB. 24:2.)
(§. 4, cfr. II. BygnB. 24:1.)
§. 5 = II. BygnB. 25:pr.

---

73) *þær* scriptum est, at, punctis litt. *æ* subiectis, *e* supra lineam addidit scriba.
74) *skogha brænnu* legendum videtur.
75) Pro *kasnawargir*.
76) Lege *Margh*.
77) Loco litt. *m* primum scriptum est *b*.

flögh wp hani oc a bild niþir bildir oc .i. quid kalli. döþ hafþi þæn karl af. þa dömis fram bani[78]) oc a þrea markir. §. 1. Dræpir vxi man. fram vxi oc a þrea markir. Dræpir galtir man ella bukkir. ella hæstir ella annat fælaþi. fram bani oc a þrea markir. Dræpir hundir man. fram bani oc a þrea markir. §. 2. Witis manni at han hæti[79]) hundum sinum man .i. hæll. wæri sic meþ twem witnum oc tolf manna eþi. orkar æi eþinum oc falz at. böti attir mannin meþ markum siw. far æi þætta giæld fari til þings oc söki wt giældith oc a þrea markir .i. þræskipti sum fyr.

47.

Dræpir hæstir hæst. hawi halwan skaþa hwar þera. Bitir hæstir annan til öföris.[80]) fölli hanum sila fylning þær til hans warþir fört. Dræpir skiut hæst liggi wgildir. Dræpir vxi ko hawi halwan skaþa hwar þera. Dræpir ko vxa liggi wgildir.

48.

Hwar sum dræpir hæst ella annat fælaþi giældi attir æptir þy sum mætanz men mæta þæt. far æi giældith. fari til þings oc söki wt þæt oc a þrea markir .i. þræskipti. §. 1. Hwar sum fyrmir fælaþi manz. stækkir ella stywir. ær sandir oc atakin hæti wiđ markum þrim .i. þræskipti ær æi sandir at standi wizorđ firi hanum. §. 2. Skiutir man vxa. ella ko. ella hæst. ella skiut. ella annat fælaþi millan lars oc bogh.[81]) hæti wiþ markum þrim .i. þræskipti. 32
æ hwar sum man ær æi sandir oc atakin. wæri sik meþ lanz laghum.

46: 1 = II. ManhB. 1: pr.
§. 2, cfr. II. ManhB. 1: 2.
47, cfr. II. BygnB. 27.
48: pr., cfr. II. BygnB. 28: 3.
§. 1 = II. BygnB. 28: 2.
§. 2 = II. BygnB. 28: pr.

78) Loco litt. *b* primum scriptum est *h*.
79) *beti* sine dubio legendum est. Cfr. II. ManhB. 1: 2.
80) Pro *oföris*.
81) Loco litt. *b* primum, ut videtur, scriptum est *þ*.

49.

Bitir hundir fælaþi manz giældi quict firi döth. bitir hundir hion. ær ypith baþi a ny oc niþum. böti firi sex öra. wil æi böta fari til þings oc söki[82]) wt sex öra oc a þrea markir. i. þræskipti. ær þy minna giwi wt hundin ella böti sex öra. §. 1. Dræpir man hund manz ær sandir at böti swa sum mæzmen mæta. ær æi sandir at. wæri sik meþ sex manna eþe. wil æi ræt giora. fari til þings oc tali til hans. Dræpir þæn hund þær söþir bitir ella fwlk. liggir wgildir.

50.

æltir man söþir .w. wærnum. castar aat. takir wær æn han willi. dör þæt giælde quikt gen döþu. gangir æi wiþ. wæri sik meþ laghum.

51.

Twa skulu leghustæmnur wm arith wara. een fran paschum oc till wintirnata. adrun[83]) fran wintirnatum oc till pascha. takir leghu man. ella leghukuna. fæsti pænning af bondanum. oc wil æi wara meþ hanum hæti wiđ þrim örum. ❡ Gangir siþan aa math[84]) oc mala. oc gior leghu ruff. hæti wiđ þrim markum i. þræskipti. wil leghudrængir wæria sik. at han aldri tok fæstipænning. wæri sik meþ sex manna eþi. §. 1. Wil bondin leghia löskan man. oc han wil æi ([85]leghu wara. hæti wiþ tolf öra. Leghukuna sex öra. hwilikin bondi han hyse siþan. hæti wiþ tolf öra. hwilikin bondi hysir leghukunu. oc ær föör taka leghu hæti wiþ sex öra. §. 2. wil leghudrængir bort

49, cfr. II. BygnB. 28: 1.
50, cfr. II. BygnB. 6: pr.
51, cfr. II. BygnB. 11.

82) *s* additum est, at puncta huic litt. subiecit scriba.
83) *annur* legendum videtur.
84) H. v. in fine paginae infra lineam est , addita.
85) Lege: *leghu man wara,* vel *leghu taka.*

fran leghu sinni. för æn stæmpnodaghir ær wti. hæti wiþ þrim markum .i. þræskipti. wrækir bondin oc fyrra han borth hæti oc wiþir bondin þrim markum

---

([1]gipninga balkir

1.

Riþir man til garz biþia sik kunu. bondin sitir wiðswar af doctur sinna halwm. han læggir fæstninga stæmpnu. þa fæstiz hon meþ frænda raþe. siþan kan þem hughir wændas gifs æ þem wald oc wizord sum halda wil. ([2]skal þa hwat þæt ær hældir man ella kuna. binde þe fæstning meþ twem witnum innan þriþiu byrð[3]) hwars þera oc tolf manna eþi.

2.

¶ Nw ær bryllöp bruggit man reþir brudfærd sinæ. þæt ær förste. brudgumi. annur brud. þriþi brudsæta. ([4]fiærþ reþumam. fæmte sætte oc siwnde brudkalla. þæssum æru hælgh hion. hwar þem misfyrmir i. þæssum wægh i. sarum ælla bardaghum ella i. drapi. wari boot halfw höghri. þe sum gen kunu riþa. skulu hænne heem warþa. firi allum misfallum. þær til hon a blöio oc bolstir combir. þa ær brud .i. bondans sins wardnaþi. Dræps kuna .i. hælghum sætum. bötis attir meþ .LXXX. markum. sun vfödir .i. XL. markum. dottir vföda[5]) meþ .LXXX. markum. þæssi boot þræskiptis. taki een lut kunungir annan malsæghande. þriþia allimen. 33

2, cfr. II. ÆB. 2: 1.

---

1) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.
2) Verba *skal þa* delenda sunt.
3) Loco litt. *y* primum scriptum est *r*.
4) Lege *fiærþi reþuman*.
5) Lege *vföd*.

3.

faþur ær gipta man æn han ær til. ær æi þæt. þa ær broþir. æru æi þe til. ær þa til moþir. sum æi ær a andra giptu gangin. wari hon gipta man. ær hon a giptu gangin *meþ* barnum sinum. oc meþ faþursfrænda raþi. wari hömta man. æru æi þe til. wari þa þæn skyldastir ær. hwat þæt ær hældir a fæþærni ella möþærþi[6]) §. 1. ¶ Nw hawir bondin döttir fleri oc ængin sun. hwilikin þera takir man sik. vtan faþurs wilia. hawi firi giort þy hon skuldi ærwa æpte faþur ella moþur. takir in hona attir till sin. oc lysir þæt firi sokn þæt hon skal wara arf giæng æpti þöm. §. 2. Nw giptir faþur dottur sina wtlænskum manni ella annar giptamæn[7]) wtan frænda raþ. warþi þær giptamaþir wærkum hans e. mæþan gipta manz goz oc þera bæggia windir. wtan þe hawin takit ættæbot af þem fyrra. Kombir wtlænskir man takir bondans dottir sik til husfrw meþ godwilia hans. alt þæt han hittir wærka þa skal bonde swara firi han. combir geen hans wilia swari siælwir wærkum sinum.

4.

Kombir þræl .i. lagha gipning. oc ængin weet at han ær þræll. þæn combir þær a. takir sin attir. fa æcki mera af fæ meþ hanum. æn han flytti þær .i. garð. kæri nokor. til barn hans. far æki af þöm. þy at æ ganga barn .i. bætre halwu. Sæghir þræll at han hafþi mera þær .i. garð. gangi bondi firi meþ twem witnum oc tolf manna eþi. §. 1. ¶ Kombir þræll .i. land wart .i.
34 lagha giptu. quæl ængin han .i. hans lifdaghum. hawi siþan ængin wizorð at quælia barn hans.

5.

Hwas[8]) sum giptir dottur. ella systir sina ella annan wardnat han skal

---

3 : 1, cfr. II. ÆB. 1 : 2.

---

6) Lege *möþærni.*
7) Pro *giptaman.*
8) Lege *Hwar.*

giwa .i. mætnum markum. oc e hwilikum fallum þön hemfölghie wt skal takas. takis wt meþ samu mætum. þær skulu frændir oc granna oc nagranna skiællia men wara.

6.

Giæfwir man hustru sinni morghungiæf giwi til þriggia marka. Dela sina[9]) wm. annar sighir wara giwit annar æi. standi a þera witnum þær wiþir waru oc brydlöp drucku.

7.

Latir kuna lighra sik. þæt ær þriggia marka sak. latir lighra sik annan tima. þæt ær tolf öra sak. latir lighra sik þriþia tima. þæt ær een mark. latir gilia öftærin fa æcki þa mera.

8.

Witir kuna manni barn. dyl man þæt baþi lighris oc barns. standi firi meþ næi oc tolf manna eþi. at han war aldri faþir at þy barnni. Sighir han swa. iak dyl æi þæt. at iak hawir meþ þik warit. þöghin ær þætta barn mith. þa skal kuna han binda wiþir meþ twem witnum oc tolf manna eþi. orkan[10]) hon eþin gangit. hetir þan þa barna faþur hænnar. wari slik lagh wm ænkio sum wm mö. Hawi aldri walð ella wizord at wita barn .i. gipta sængh

9.

aþulkunu barn aghu giwa frillu broþir þrea markir. frillu systir tolf öra.

6, cfr. II. ÆB. 4.
7, cfr. II. ÆB. 17:pr.
8 = II. ÆB. 18:pr; 7:2.
9, cfr. II. ÆB. 18:3.

---

9) Lege *siþan.*

10) Lege *orkar.*

æn aþalkunu barn aghu til tolf marka .i. lösörum. aghu þe þæs minna. fælli af halft. aghu siþan aþulkunu barn æi mera æn til sex marka. giwin æki mera æn þe wilia. Hawir wt giwith. witi þær arfwin lict meþ.

10.

Dör kuna af barnne þön .i. löska læghi liggir. böti giæl maþir þrea markir. næsta frænda henna. þæt ær en fæ hans ængin eþ æpti

11.

Iær til sun taki arf oc orf. ær æi sun til. ær till suna barn[11]) taki arf oc orf. ær æi suna barn til. ær til doctur taki arf oc orf. ær æi doctur till ær til dottur barn taki arf oc orf. ær til broþir taki arf oc orf. ær æi broþir til. ær til broþurs barn taki arf oc orf. ær æi til broþurs barn. ær til systir taki arf oc orf. ær þa æi fystir[12]) til ([13]ær systirbarn til taki arf oc orf. Wm dottur skal[14]) man swa wndirstanda at hun ær skynia kuna oc[15]) ærfda kona. þæssum lagh hawa standit æ siþan dala bygdhus. §. 1. Nw ær broþir æi af sama kulli. ella broþurs barn. æi systir ella systir barn. ær þa sundirkulla broþir til taki arf oc orf.[16]) ær æi þæt til. ær til sundirkulla systir taki arf oc orf. ær æi þæt til. ær til sundirkulla systirbarn taki arf oc orf. ær æi þæt þa eldar afgum brandum. ær til faþir taki arf oc orf. ær æi faþir til. ær til moþir taki arf oc orf. ær æi moþir til. ær til faþurs faþir taki arf oc orf ær æi faþurs faþir til. ær til faþur moþir taki arf oc orf ær æi faþur moþir til. ær moþur faþir til taki arf oc orf. ær æi moþir faþir til. ær til moþur

---

10, cfr. II. ManhB. 7:4. *11:pr, 1, cfr. II. ÆB. 11,12:pr.*

---

11) *a* additum est, at puncta huic litt. subiecit scriba.

12) Lege *systir.*

13) Verba *ær systirbarn til* bis sunt scripta, at priori loco lineola inducta et atramento oblita; litt. *barn* puncta simul subiecta sunt.

14) Loco litt. *l* antea scriptum fuit *n.*

15) *æi* addendum videtur.

16) Adde: *ær æi þæt til. ær til sundirkulla broþurs barn taki arf oc orf.*

moþir taki arf oc orf. ær til faþurs broþir taki arf oc orf. ær til moþur broþir taki arf oc orf. ær æi þæt til. ær til faþurs systir taki arf oc orf. ær til moþur systir taki arf oc orf. liwer eet af þæssum fiorum taki baþi af fæþerni oc möþærni. taki þæt hwar aff fæþærni sum af fæþærne kom. oc þæt af möþærne sum af möþærne kom. ær annat wp ætihð.[17]) skipti þy[18]) sum æpti ær. æru all fiughur döþ. þa gangir halft af fæþærne. oc halft af möþærne. æru þa till brullungar ella systlungar. þe æghu arf oc orf taka. ær[19]) æi þe til. þa a þan taka sum niþum ær næstir oc kuni kunnæstir. ær siþan sundirkulla .i. andrum þrea möiar ella swa manga þa hælst æru. fa æki mera æn en broþurs lwt. §. 2. Siþan wti ær sænga slæt oc hion döa barnlös. gangir þa hwar til sins oc takir wt swa mykit sum han in flytti .i. garþin. §. 3. ❡ Combir faþir ella moþir at bak arwi. þæn þær sin læt. taki rætan aþalbogh fai swa mangh hundrat sum.[20]) taki æ mark firi hwat hundrat. Wardir minna æn hundrat. taki æfti þy sum annar akir ber til. §. 4. Takir man wingæwar oc döa barnlös. hawi ænga witu attir taka wingæwar. ænga oc hin kræwia mera æn takit ær. §. 5. æru hion comin suman meþ lagh oc lanz ræth. þöm kunnu pænninga ökias döa barn lös. dör mannin taki kunan af sænghar cöpi þriþiungin. mannin twa lutina. hafþi fyrra æghur suman. gangi 36
hwar till sins.

12.

Dör bondin. oc barn ær ængti æpti. þa combir þæn arf kræwir. hustru swarar oc sighir. iak ær[21]) barni oc byrd bonda mins. þa skal goz synas oc .i. iampnaþa hændir sætiæs oc raþi hustrun föþu sinni. þa læggias henne stæmpnodaghar wm niw manaþa. æn æi föþis barnnit fyrra. föþis oc barnit

11:5 = II. ÆB. 8:3. *12 = II. ÆB. 10:1; UplL. ÆB. 10:1.*

17) Pro *wp ætit.*
18) *þæt* legendum videtur.
19) Lege *æru.*
20) Adde *ma.*
21) Adde *meþ.*

a tiunda manaþi oc far cristin dom. þa ærfwir þæt barn arf. föþis þær æpti þa ma æi barn þæt arf taka. fulli þa hustru attir þæt hon hawir firi giort af þy goz.

13.

þær man ærwir faþur sin ella annan man. taki yngsti broþir næst solu. oc ælzsti fiærmast solu. æru fleri tomtir oc æi bygdæ. gildin swa ena sum andra.

14.

☙ Far bondin oc hustru oc barn meþ sic[22]) a skipp wt oc drunkna all saman þær ærwir ængin annan. gangi þær fæþærni til fæþærnis oc moþærni til möþærnis. þön samu lagh æru wm þöm sum sywnka alli. ella brænna .i. eldi.

15.

☙ Kræwir man arf. kræwi firi soknninni ezin[23]) annat sinnæ. þriþia sinne. far æi. fari til þings oc kræwi. giwi þa wt arf. oc a þrea markir. hawir ræt buþith firi sokn giwi þæt arf wt oc wari saclös. wil siþan æi wt giwa. kræwi a adþru: kræwi a þriþiu lagh þingi. oc far æi giwi wt arf oc a .XL. markir. taki en[24]) kunungir. annan malsæghande. þriþia alli men. kræwir lösöra oc sighir han sik hawa wt giwit. witi þær lyct æptir. kræwir iorð. þa ma han æi wita lyct. wtan han skal wisæ iord sum wt ær giwin. æi ma man binda köpp a arfwan. wtan han raþi iorþine fyrra.

16.

☙ Hawi ængin wizorð at giwa eghur sinar wndan rætum ærwingia mera

---

14, cfr. II. ÆB. 13:pr. *15, cfr. II. ÆB. 12:2.*

---

22) V. *sic* omissam in marg. add. scriba.
23) Pro *et sin.*
24) Adde *lut.*

æn till þriggia marka. giwir han mera hawi ærwingi wald þæt attir kalla. wtan han giwir kirkium oc klostrum. §. 1. wardir man swa gawal[25]) ella wbyrghir. þæt han gitir æi hulpit sik. biwþi firi sokn ezinni.[26]) oc andru sinni. oc þriþiu sinni. þem skyldæstir ær. wil æi han ella andri skyldi men wiþ taka oc hanum wppi halda. taki þa lagha döma[27]) till oc giwi öskyldum[28])
manni sina eghur sum hanum wppi haldir oc allu syrghir Jær þæn hanum skyl- 37
dæstir ær wtan sokn. fari sialwir æn han för ær ella annar aff hans halwm þiit. þa sum lagha[29]) þing æru. oc biwþe hanum þæt gooz meþ þings witnum. wil æi wiδ taka. giwi hwem han wil.

17.

Dör man wtlænskær af andru kunungs riki. ær æi ærwingi æptir. þa skal arf standa til nat oc iamlanga. Combir rætir ærwingi meþ breff oc skiæl firi þæt. taki wp arf. Combir æi taki kunungir. þæt hetir danar arf.

([1]wm þiufnadh

1.

Stiæl man minna en öri. þæt ær snattan hawi bondin wald at sökia en sökia wil. giwa wm giwa wil. þær a hwarti karl ella kunungir .i. þæt ær sex öra sak. §. 1. Stiæl till öris. þæt ær þriggia marka sak. ær æi sandir at wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi. §. 2. Stiæl sumar tenungh.

(16:1, cfr. II. JB. 17.)
17, cfr. II. ManhB. 8:1.
1:pr, 1, cfr. II. ManhB. 26:1, 2.
§. 2 = II. ManhB. 26:12.

---

25) Lege *gamal.*
26) Pro *et* (rectius *enni*) *sinni.*
27) Pro *doma.*
28) Pro *oskyldum.*
29) Loco litt. *l* primum scriptum est *h.*
1) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.

þæt ær þriggia öra sak. stiæl annan. oc þrea öra. stiæl þriþia oc þrea öra. stiæl þrim mera. af sama bonda. böti firi þrea markir. ær æi sandir at. þa ær þæn man til[2]) kumin. Stiæl[3]) buk ens wintra. ella galt. ella vxa. ella ko. ella hæst ella skiut. þæt ær .XL. marka sak .i. præskipti. taki en lwt kunungir annan malsæghande. þriþia alli men. ær æi sandir at. wæri sik *meþ* þrim witnum oc þrætolftum eþi. §. 3. ¶ Stiæl til half mark ella half mark mera þæt ær .XL. marka sak. ær æi bar oc atakin. standi firi meþ þrim witnum oc þrætolftum eþi. þæn böti þrea markir sum lysir þiupti oc gitær æi fulkumnat.

2.

Akrum ær garþir at wagh[4]) oc himil at þækiu. Stiæl man korn a akrum wti. ær bar oc atakin. slar bændil wm hals. annatiggia lösi sik *meþ* .XL. markum ella wari stenz mattir[5]) oc stranda. ær æi sandir at wæri sik *meþ* þrim witnum oc þrætolftum eþi. §. 1. ¶ Nappar aax af akrum ær sandir at hæti wiþ þrim markum .i. præskipti. ær æi sandir at. wæri sik *meþ* twem witnum oc tolf manna eþi. §. 2. Stiæl rowʀ ella ærtir ella bönur. warþir takin meþ bunni byrþi. hæti wiþ markum þrim .i. præskipti.

3.

Far man æpti þiufwi sinum. gitir æi ælft ella farit han. gitir æi fyr han
38 fangit. æn han warþir fran slaghin föri þa till þings swa döþan sum quickan meþ bundni byrþi. þa skal dombir a han ganga. liggi þæn i. ogildum akri oc a wærkum sinum.

(1:3, cfr. II. ManhB. 26:3.)
2 = II. ManhB. 26:11.
3, cfr. II. ManhB. 26:17.

---

2) Adde *wizorþa*.
3) Loco litt. *æ* primum scriptum est *l*.
4) Pro *wægh* v. *wægg*.
5) Pro *maþir*. Cfr. not. 23. pag. 10.

4.

℣ Mötas baþe a enu þingi. þiufnaþir oc saramal. warþa samu men sum kæra. hawi þiufnaþir witu æn saudir agrepir fylghir. æn þæn saar fangit hawir. gitir sik æi meþ laghum wart. gitir han wart sik. gildi saar sin æptir laghum. oc þiufnaþir þa attir gangi.

5.

Takir man þiuf sin. han skal hanum fram warþa a þing oc a ring. oc sannan agrep meþ. oc .i. hændir kunungs læensmanne ella hwsabymanne. hawi þær til witna tolf men. at han fik hanum þiuf oc sannan agrep meþ. wari bondin saclös. warþi æki hanum længir. slæppir hanum fyrra. hæti wiþ .XL. markum. þæt ær kunungs ensak. §. 1. warþir þiufwir ([6]han takin. hawi ængun wizord næmpna annan til þiufs.

6.

Stiæl man hawin frændir hans wald at lösa han æn þe lösa wilia. æn masæghande[7]) han lata wil. Wilia þer æi lösa han. hængin wp han. hafwir oc þiufwir pænninga nokora æptir. skiptin arwa hans. æi ma han[8]) baþi liif lata oc pænninga mista.

7.

Combir J by bondans alli se til fara oc ængin fran fara. þa beþas þe ranzaka at owæþiæþu[9]) hwar ma at owæþiaþu. wilia þeer æi at owæþiaþu. þa skal han wæþ fram kasta til þrea markir. þe sum ranzaka skulu gangin

---

4, cfr. II. ManhB. 26: 18.
5:pr. = II. ManhB. 26: 5.
7, cfr. II. ManhB. 30: pr, 1.

---

6) Pro *hand takin.*
7) Lege *malsæghande.*
8) V. *han* omissam supra lineam add. scriba.
9) Addendum videtur *ranzaki.*

in capolösir. lösgiorþir. kan hittas i læstum hwsum þiufwir ella þiufnaþir. böti bondin þrea markir .J. þræskipti taki ena mark kunungir. andra malsæghande. þriþiu alli men. Firi allum þöm husum þær windögha ær wp a ella knapir firi durum. þa standi firi oc wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi.

8.

Dela suman bonde oc lænsmaþir. sighir lænsmaþir at mera war stulit. oc bondin sighir minna wara stulit. þa hawi bondin wald oc wizord at wita hwru mykit stulit war.

9.

Hawir man stiupbarn þe owrmagha æru oc stiæl han. hawi firi stulit sinu goz. oc[10]) stivpbarna gooz. æru þön til lagha aldirs kumin. þa böta þön *meþ*
39 stivpfæþrinum .i. þæssum brutum. æn þön nöta all suman oc .i. ængum andrum.

10.

Hwar sum annars manz þiuf takir. sum fult þiufti hawir stulit. han skal hawa þrea markir. taki halft af malsæghandæ ræt oc halft af hundaris ræt. Wardir han hænghdir. giui þö þöm half mark sum þiuf tok.

11.

Wardir stulit nokot i. by. þa maghu byamen lata ganga granzla eð. taki book at kirkiu. oc lægia dagh þæt hwar skal fa een man þær firi han swær. hwar sum æi gitir gangit þan fyrsta dagh. þa skal han annan dagh twa men fa ([11]sum þöm wæria han. Far æi þæn dagh. at þriþia dagh skal han þrea

---

8, cfr. II. ManhB. 26:5. *10, cfr. II. ManhB. 26:8.*

---

10) Adde *æi.* 11) Lege: *þöm sum wæria han.*

men fa sum han wæria. far æi þöm þrea. böti skil fall þrea markir .i. þræskipti. oc hawi æn wizorð at wæria sik a lagha þingum firi þiupti.

12.

Wardir stulit skiæpt wapn ella skurit clæþi. æn þo at þæt ær æi öris wart.[12]) þæt ær þriggia marka sak .i. þræskipti.

13.

Klandes nokot firi manni. þæt skal .i. tak sætiæ oc skiælika wt leta. hwar sum annan rænir taks oc læznar. hæti wiþ markum þrim oc fram till taks oc læzna þæt sum sunt ær. nekar þæn oc sighir æi sik sunt hawa. standi a þera witnum wiþir waru.

14.

Jær man wæghfarande. hawir þröttan hæst. *com*bir til sætra laþu manna takir swa mykit af hö sum hæstir hans iættir þær wari saclös. Brytir laþu at oþrængdo mali. hær wt fang ella fangi mera. klyfwiar ella akir bort meþ bondans hö. warþir takin meþ. sakir ær þæn at þrim markum .i. þræskipti.

15.

Hwilikis manz swen takir hö ella korn ella annat nokot gen bondans wilia. hawi till witni twa sina granna at swa war giort. þa skal han kæra þæt firi hans husbonda. han skal þæt attir giældæ. ella affsighis sweninum. ær han driuari ella þiænisto lös. haldi bondin wp han wndi skiæl soknaris ella husuby manz

---

13, cfr. I. BygnB. 35:pr.; II. ManhB. 30:9.

---

12) Pro *wært*.

16.

Gangir[13]) man byamillum ella landa millum warþir ræntir af þingum sinum. lysi fori fysta[14]) moti þær han mötir. ella .i. fyrsta by. þær han til combir. taki þær witni til. wari ran swa höght sum þe wilia witna. han fyrst firi liusti. liusir raan oc næmpnir ængti. standi þa lagh firi þöm han witi. falz at laghum. böti raan at[15]) tolf örum. oc wari þæt en fæ bondans. oc þrea markir at asokninni .i. þræskipti. §. 1. Riþir man landa millum. wardir ræntir saþuls sins. oc annara kostæ. lysi .i. fyrsta by þær han til combir. taki þær witni. witi fæ sith til þriggia marka[16]) at asokninni. Aker man landa millum. wardir ræntir af sliþa oc þingum sinum. lysi .i. fyrsta by þær han til combir ella fyrsta moti. witi fæ sith till sex marka oc þre markir at asokninni. §. 2. Hwar sum rænir liik a gatu wti. witi oc raan til sex marka. oc þre markir at asokninni. §. 3. Lysi man rani han skal hawa witni af fyrsta by. hawir æi þæssa. hawi hin wizord þær æi atti fyrra. wæri sik meþ twem witnum oc tolf manna eþi. Hwar sum lysir rani oc ær æi.[17]) wæri sik *meþ* laghum oc böti þæn þrea markir J þræskipti sum liusti oc næmpdi. §. 4. Hwar sum far heem at andrum meþ hær oc hæmpning ræni baþi höwat[18]) oc klöwat. oc hwat sum bær. giwi swa attir gilde bo bondans. sum han rænti. skil þem wm. giwi swa mykit attir sum sanna oc witna þær han rane firi liusti oc .XL. markir böti huvzmanni[19]) .i. þræskipti. taki en lut kunungir annan malsæghande. þriþia hundarit. oc þrea markir hwar .i. flukki ær oc farunöti. þætta skal sökia meþ þrim witnum. ær æi sandir at. wæri sik meþ þrim witnum oc þrætolftum eþi.

16: pr, 1 - 3, cfr. II. ManhB. 25: 5 - 8. *§. 4 = II. ManhB. 25: 10.*

---

13) Litt. initialem *G* a miniatore omissam add. man. ut videtur rec.
14) Pro *fyrsta.*
15) *oc* primum scriptum esse videtur.
16) Adde: *oc þre markir.* Cfr. infra et §. 2.
17) Adde: *sandir at.*
18) Litt. *wat* in fine paginae infra lineam sunt scriptae.
19) Lege *huvzmannin.*

17.

Hani oc twa hönur þær ær bondans waghli. hwar han stiæl hæti wiþ þrim markum. §. 1. Stiæl hiwl böti örthug. stiæl annat oc örthug. stiæl wagn allan. böti þrea markir .i. þræskipti. taki ena kunungir andra malsæghande þriþiu[20]) alli men. §. 2. ¶ Stiæl harwu oc förir ywir deld. böti þrea öra. förir ywir andra oc þrea öra. förir ywir þriþiu böti þrea markir .i. præskipti. förir ywir bolstad allan böti æki þy höghra

---

([1]þingh balkir

1.

Þingariþi skulu þrea wara oc .i. rætum oc gamblum þings staþum. oc ræ-
tum þings daghum. æru comni domara. sökiændi oc swarandi oc tolf men þær 41
meþ. þæt ær lagha þing. ær þy minna. þa ær þæt þinga nöti firi þing lama
sak[2]) at þrim markum. taki halft *kunungir* oc halft hundarit. §. 1. Millan
þingariþi þa maghu æi husaby[3]) men þing suman kalla. vtan kunungs bud-
skapir combir .i. land. ella þiufwær warþa taknir. ella man wardir inni takin
meþ annars hustru. þa skal bud kaflæ wp skiæra. hwar han wskiælika niþir
fælli. böti þrea markir. taki halft *kunungir* oc halft hundarit. gitir afræth sik
wari saclös. æi aghu ænkiur ella owrmagha budkafla bæra. Hwilikin hwsaby
man þing haldir. wtan firi þæssum mal sum fyrra ær mælt. böti þrea markir
taki halft *kunungir* oc halft alli men.

17:pr. = II. ManhB. 30: 7. *§. 1 = II. þgB. 5.*
1:pr, cfr. II. þgB. 6.

---

20) Posterius *þ* lapsu calami est deformatum.
1) De hac rubrica idem valet, quod not. 1. pag. 11. dictum est.
2) Lege *sakt.*
3) Litt. *s* omissam supra lineam add. scriba.

2.

Nw ær domari a þingi wil æi döma .i. lagh þingum manna mellum. standi þæt a þings witnum. böti þrea markir. taki ena mark *kunungir*. andra bondin. þriþiu alli men. oc wari bondin at swaralöso. mæþæn han æi dom far. vtan þæt se wanda mal. oc sætir þæt wp. §. 1. hwar æi star domarins dom böti þrea markir .i. præskipti. E hwar bondi gaar æftir domarins domi wari saclös. æn þo at æi se lagh þæt[4]) skildi ¶ Sighir bondin annat dömpt wara æn domarin skildi. standi a tolf mannum þöm þa a þingi waru.

3.

¶ Wæþia bondin wiþ domarin. ella wiþ lænsman. wæþin till þrigia marka wndi lagh bokina. §. 1. Domari skal næmpd næmpnæ me*þ* bæggia ia quæþi sum wiþir delas. hawi han wnnith sum fleri fylghia. þe næmpd ma[5]) attir bryta. sum baþi quædþa ia wiþir. æru þeer .i. syn næmpdir. þa skulu þer .i. andru lagh þingi þæt mal slita ella þrea markir böta. hwar æi biuþir sik til eþa. taki halft *kunungir* oc halft alli men. §. 2. ¶ Nw *com*bir syn til þings oc annat tiggia fællæ. han[6]) hawir han wizord at wæþia moti þere næmpd til sex marka. vndi andra soknæ næmpd. för æn forith[7]) ær. þa þæn þer wilia fælla. hawi æn wizord at wæþia til tolf marka wndi alt lanz næmpd. wil æn wæþia þæn sum lanz næmpd wil fællæ. wæþi wndi kunung til .XL. marka. þæt ær hans en sak. læta han þa syn næmpna slika han wil af landi waru. fælli niþir minna wæþ. þa höghrum wæþias.

4.

42 ¶ Nw ær þingh saman komit. þa ma kunungs lænsmandir ella biscops

---

2:pr, cfr. II. þgB. 8.

---

4) *han* addendum videtur.
5) *æi* addendum videtur.
6) Lege *þa*.
7) Lege *sorith*.

lænsman æki mera en ena sak hwar þera bondanum giwa .i. enni þingariþ. vtan malsæghandi kiæri a han. swari hwar til mæli sinu fyrra æn fleri vpbyrþi giöras.

5.

Læns man ella malsæghandi. talar til bondans. han dylkas oc swarar æi .i. ([8]sinu þingi. oc æi .i. annan þriþiung. þa .i. andru laghþingi þær næst. dömis wt swaralösa af hanum .i. præskipti. taki ena mark kunungir andra biscopir. þriþiu alli men. þa skal æn han swara sak sinni sum swaralösa dömis wt firi. swarar æi a þy þingi .a. þriþiu þingi dömis wt af hanum þre markir firi þæt han stoþ æi dömarins[9]) doom. oc[10]) wæþiaþi han gen domarinum. þön boot gangir .i. præskipti. taki en lut *kunungir* annan domarin þriþia alli men. þa skal bondin swara sak sinni oc ænda hona annat tiggia meþ pænningum ella lagha festu. ella dömis þa han fallin at þeri sak þær hanum gafs. þa næmpnis þing heem til bondans tolf men meþ husaby manni ella nokorum lænsmanz swen. han skal forgangu man wara. þe tolf skulu mæta af bondans gooz en þriþiung. ko firi mark. fiora allna læriiz oc tiughu firi mark oc bild kippi firi mark. ær æi þæt til. þa mætin annan ganganz fot. þær næst inwiþi bondans. þær næst mæz iorþin. oc swa mykit af husum sum tomptini. §. 1. Ganga mæz men heem til bondans æpti lagha domi. oc hin firi ær gior giærning til þera. ([11]þeer liggia .i. twæ böti. slar han nokon af þöm. oc warþir sin slaghin ella huggin wari vgilt. ¶ Wardir han dræpin liggi .i. en böti. Hwar mera takir en mæz men[12]) mæta giui attir þæt han takit hawir. æftir mætanz manna witnum. oc a þrea markir .i. præskipti. Wrækir han mætanz

---

(5:pr., cfr. II. þgB. 17:pr.) *§. 1, cfr. II. þgB. 17:4.*

---

8) Legendum videtur: *enu þingi. oc æi i andru oc þriþia. þa* &c.
9) Pro *domarans.*
10) Adde *æi.*
11) *liggia þeer* scriptum est, at ordinem verborum mutandum esse adpositis signis indicavit scriba.
12) *mæz mem* scriptum est, at scalpro emendatum.

mæn fran garþi. m*eþ* wigh oc wærn. þa ökir han sak sinni meþ þrim markum. wrækir andra hæti wiþ .XL. markir. wrækir þriþiu. hawi kunungs lænsman oc hwsaby man. oc domara wald þæn at fanga oc .i. kunungs hæpto at föra. aghin þæssa .XL. markir. þe þær botena atto. §. 2. ¶ Sighir bondin
43 þæt at æi ær lagha dombir a han förþir. þa hawir hin wizord wæþia þing fran garþi sinum. æn han hawir wæþiat a fyrsta þingi þær dombir a han gik wm mall þæt sama. gen sinum domara wndi laghbockina. §. 3. ¶ Takin mætanz men halft af hundaris[13]) ræth. hwar oc næmpnis til mæz. oc *com*bir æi böti þrea markir. §. 4. Ængin ma næmpnas .i. næmd. þæn æi ær þa a þingi. oc æi ma næmpna man .i. andræ. fyr æn annur ær slitin. §. 5. þe iord vndi kunung mætin warþir ella malsæghanda. hana skal þan æghandi[14]) war attir lösa .i. næstu lagh þingi þær æpti. ella byrþa mæn hans firi lagha mark. spanna sæþi[15]) oc lassa ængh firi mark. lösa æi þeer. þa ær sivþ*ir* oþals maþir.[16]) hawi æ þen wizord at lösa iorþina. sum þöm skyldastir ær. lösin fæþ*ernis* iord fæþ*ernis* frændir oc möþærni möþærnis frændir. §. 6. ¶ Winz æi þærs[17]) gooz til böta sum brutlikin wardir. falli .i. allum lutum slikt af mark sum mark. Hawir bondin tiund ella afrad inni m*eþ* sik. þæt skal vtan mæt wara. ¶ Aghu fleri .i. ([18]by inlax fæ m*eþ* witnum saman kumit ella bolax fæ alt skiptis þæt vndan mæti.

6.

Brytir han ængti hawir. wtan þat se drapp. þa ma lænsman han taka oc beþas firi han borghan .i. fyrsta by .i. andrum. oc .i. þriþia. far æi. þa ma han .i. iarn oc hæptu sætia.

5:5, cfr. II. þgB. 17:pr. *§. 6 = II. þgB. 17:3; UplL. þgB. 8:3.*

---

13) Loco litt. *s* primum scriptum est *t*.
14) *ræghandi* scriptum est, at *r* deletum.
15) Littera quaedam hic addita at deleta est.
16) Loco litt. *l* primum scriptum est *s*.
17) Lege *þæs*.
18) Lege: *bo. ella ær inlax fæ* &c. Cfr. II. þgB. 17:3; UplL. þgB. 8:3.

7.

Kræwir man giæld[19]) sith. ee hwat þæt ær een mark ella mark minna wil hin lösa wari saclös. wil hwartiggia meþ pænningum ella laghum ræth giöra. taki dom till oc næmi ræth namis. æi ma hæst ella skiut næma firi minna æn öris giæld. Hwar adru kost gioR hæti wiþ þrim markum .i. þræskipti. ær mera æn mark. gangi swa þæt sum fleri mal. §. 1. æi ma man næma saclös. vtan doom oc æi næmi annat. æn af þæmma fæm. þæt ær eet hæstir. annat skiut. þriþia vxi. fiærþa sili oc fæmta repp. §. 2. Hwar æi giöR kunungs wtgiærþir. þær ma næma til. ængin ma næma saclöst .i. warfrid ella .i. anfridi. Hwar æi giör wighra manna skin. mæþan laghþingin æru .i. sama þriþiunge. giui wt skinnit oc a þrea öra. firi leþungx skin böti firi þrea markir. firi bælskin þrea markir. æi oc þy mera at fleri standin attir m*eþ* sama manni.

8.

¶ Combir man til þings oc spiwrs firi vm nokot maal. hwat þæt ær[20]) 44
hældir. þæn kræwia skal. ella wt giua. hwat þær ær lagh wm þæt maal. görin sum domarin sighir lagh wara oc aghi ængin sak att.

9.

Standir man a þingi oc tala talu sina. han ma ræta sik .i. sinu mali. mæþan han standir quær a þingi. gangir han af þingi oc *com*bir attir þæn dagh ella annan. oc skiptir þa talu. þær ær twæ tala böti firi þrea markir .i. twæskipti. taki halft *kunungir* oc halft hundarit. Dyl han þæt standi þæt a þings witnum. takin þrea men .i. allum þings witnum. af hwari bro fiæl. wari þæn fæl-

---

9, cfr. II. þgB. 10.

---

19) Litt. *l* omissam supra lineam add. scriba. 20) Scriba in eo fuit, ut pro *æ* scriberet *h*.

dir þe fælla. þeri talu skal man fram halda sum han byriaþi at. at[21]) annattiggia til fulz ella falz.

10.

kallar man annan liwgha ywir þwart þing böti þrea markir .i. þræskipti standi oc a þings witnum.

11.

¶ Sætir man andrum talu sina .i. hændir. sæti a þingi. wari þæt gilt han gior. wari siælwir malsæghandi firi wædningh oc næmpning oc see siælwir til lagha sinna. wari þy ens gilt. at swa ær giort. talar vbuðnæ talu. böti firi þre markir. taki halft k*unungir* oc halft alli men. Wæþiar annar æn rættir malsæghandi hæti wiþ þrim markum. taki halft k*unungir* oc halft hundarith. hwar sum annars malsæghanda ræt takir. oc warþir þær at for wnnin m*eþ* tolf mannum. giui kunungenum þæt han toki[22]) oc böti .XL. markir kununge. þæssum lagh gaf bigher[23]) k*unungir*.

12.

fori all mall sum minna ær innan æn .XL. marka sak. þær skulu tw witni firi wara oc tolf manna eþir. ær .XL. marka sak. þa skulu þry witni firi wara oc æpti þrætolftir eþir. alli eþa skulu gangne wara firi iamlanga þing.

13.

¶ Hwar sum eþ fæsti han skal eþa taka til hawa. þa bondin wil lagh sin föra þingariþum mellan. sæghi til meþ skiælum husaby manni. oc andrum

---

11 = II. þgB. 11, 14:pr.

---

21) V. *at* errato sine dubio iterum est scripta. 23) Pro *birgher*.
22) Lege *tok*.

þem[24]) eþ[25]) aghu. hwilikin dagh han wil eþ ganga. wari swa þær gilt ensmanz witni sum twægia. Far bondin wildir. oc sighir þæn dagh til eþa sum annatiggia ær hælaght ella fastu daghir liti at samu till sæghn oc gangi þæn dagh eþ sin sum þær næst ær edzörd[26]) æpti. eþa taki skal wiþ eþ wara ella annar[27]) firi han æn han lagha forfal hawir. Oc æi ællis. þæt ær fyrsta æn siwkir liggir. ella döþir firi durum. ær eldir hofþi höghri. ær a foot fearsins. ella .i. pilagrims færd farin fyr æn han till mæle faar. *com*bir til þings oc sighir þæssum forfal wari saclös bondin. oc hawi þing kiænun. firi hanum skal eþa taki edzord sighia. Dela þer siþan wm ezord þæt skal a eþa taka standa ella þem han till wisa æn han san forfal hawir oc lagha. ær hwarþing þera til. þa æru þön lagh fallin. §. 1. ¶ Sighir man lænsmanni til eþa a þingi. þa ma han a sama dagh lagh sin ganga. fylla æ twe witnis men tolf manna eþ.

14.

kan eþir attir ganz warþa. þe dömas alli til fastu oc fæ böta böti hwar þera þre markir. taki ena *kunungir*. andra biscopir. þriþiu alli men. Dela siþan wm. þæn sum howz man næmpnir til eþa. standir a dulum. stande þæt a eþa taka. oc a þem twem sum han *meþ* sik leþir til kiæla.[28]) sum eþ gangir. böti howz man firi swa mangæ sum þre[29]) wæriæ. wari slikir giuin eþir sum gangin. en elli[30]) giui sum .i. eþi aghu.

15.

J allum wærnar eþum skal swa[31]) howz man eþ höfþa oc eez men skulu swa alli saman swæriæ at þe wita æi sannarin æn han soor. §. 1. J. *kunungs* næmpdær eþum ær hwar howz man firi sik oc þe skulu allir swæriæ.

---

24) Loco litt. *e* primum scriptum est *r*.
25) V. *eþ* omissam supra lineam add. scriba.
26) Pro *edzört*.
27) *annan* primum scriptum est.
28) Lege *skiæla*.
29) Lege *þe*, vel *þe þre*.
30) Lege *alli*.
31) H. v. delenda esse videtur.

J. andrum eþum sum særlæstum swær hwar. þa ma malsæghande firi lata þem eþ sum han wil. oc lata þæn swæria sum han wil.

16.

Hawi ængin wizord at kæra til bondans. þær malsæghandi a fori wara. wtan han see frammi firi hanum. vtan wm sara mall. æn lænsmandir hawir þær witni til at þe waru gior.

17.

hwar sum fæmtan ara gammal ær. han ær þingildir. §. 1. Eþar witni oc eþa fylli taki men innan þriþiungz ee hwar han far. §. 2. ¶ Scriptaman þa han ær .i. kirkiu leddir. þa ær han karinu millæn eð gildir. §. 3. æi maghu twe bröþir .i. enum eþe wara. æi ma broþur broþiri witni bæra. æi ma man witnis man taka af siælfsins husi þem sum vm disk oc duuk æru meþ hanum. §. 4. ¶ Jnlænzskær man wari witnis gildir swa fatöker sum riker.

18.

Wardir eþir attirgans oc hafwir æi witnis man * * * [32])

19.

46 * * * [33]) kunungin andra malsæghande þriþiu hundarith. AMEN

17:1, cfr. II. þgB. 18:3. *(§. 4, cfr. II. þgB. 18:3.)*

---

32) Folio abscisso sequentia perierunt, paucis illis verbis exceptis, quae in initio fol. 46. leguntur.

33) Cfr. not. 32. praecedentem.

II.

Iuris Vestmannici

Codex Recentior.

DEN YNGRE CODEX

AF

WESTMANNA-LAGEN.

(*Praefatio.*)[1]

Lagh[2]) æra sætt oc skipaþ almænne til styrsl[3]) baþe ricom oc fatökom. oc skiæl mællum ræt oc oræt. Lagh sculo gömæs oc haldes[4]) fatöcom til wærnr[5]) Spakom til friþar. æn ospacom til næfst oc ogna. Lagh skulo wara[6]) rætwisum oc snællom til sömdr. æn wrangom oc ossnællom til rætningr. Warin[7]) alle rætwise þa þorpte æi lagh wiþ. Land skulo m*æþ* laghum byggiaz oc æi m*æþ* walds wærcum. þy at þa stande[8]) land wæl þa laghum fylghis. 1

Bok[9]) þæssi skiptis i attæ laghabalkæ. þæn fyrste ær kirkio balkær ær[10]) man skal siæl sinæ gömæ m*æþ*. Annar balkær ær om kunung oc kunux[11]) eþzöre. oc skipwistr hans oc om roþaræt. þriþi balk*ær*[12]) om giftæmal oc om ærfþir. Fiærþe balk*ær*[13]) om drap. sar. ran. þyufnæþ oc fynder. Fæmpte[14]) om iorþer. Sætte om lösörækÖp oc gæstningh. Siunde[15]) bygningabalk*ær*. Attunde oc siþarste[16]) ær om þinghmal. ([17]I fyrstæ balkinom tælies flock*ær* .XXVI.

I Vm kirkio bygning.

II Vm kirkio bol oc hus.

III Vm kirkio wigning

IIII Vm kirkio præst.

Præf. = *UplL. Præf.; ViþB. prol.*

---

1) B. C. D. habent hanc praefationem.

2) D. Littera initialis grandior, cui locum vacuum reliquit scriba, hic, sicut in principio singulorum librorum huius codicis, desideratur.

3) C. *styrl.* D. *styrk* primum scriptum fuisse videtur, at *k* in *li* mutatum est.

4) C. D. *haldas.*

5) Pro *wærnær*. C. *wærnir.*

6) D. *wæra*, et sic in sequentibus passim.

7) C. *warning.* Male.

8) C. *standa.*

9) C. *Balk.* Male.

10) C. *þær.*

11) C. D. *conongs.*

12) C. D. add. *ær.*

13) D. add. *ær.*

14) C. add. *balkær.*

15) D. C. sic. B. *Suinde.*

16) C. add. *balkær.*

17) C. rubris litteris: *þætta ær þan fyrste balkær oc tælias i hanum flockar .XXVI.* E, qui habet hunc librum de iure ecclesiastico, caret tamen indice capitum.

V Vm klockara oc klockur.
VI Vm tiund oc kirkio scruþ.
VII Vm sialomæssur.[18])
VIII Vm hiona wighning oc inlezn.
([19]IX Vm offær.
X Vm barna kristning.
XI Vm sivksmanz rezscap.
XII Vm mæssu fall. oc forbuþ.
XIII Vm sialo gifft[20]) oc testament.
XIIII Vm iorþa wæþsætning kirkio.
XV Vm þan[21]) som p*ræ*sti iorþ giwær.
XVI Vm þan som iorþas utan soknar.
XVII Vm þan aff kirkio ær sættir[22]) æll*ær* biltoga.
XVIII Vm font.
XIX Vm frænzamis spiæld oc guzziuia spiæld.[23])
XX Vm fæstning oc lysning fyri[24]) hiona wigning.
XXI Vm hormal.
2 XXII. Vm banzmal oc kirkio skærning.
XXIII. Vm hæfþan fæar.
XXIIII. Vm hælghodagha[25]) brot oc scripta brot
XXV. Vm bælgmorþ.
XXVI. Vm bloþ wækningh.

---

18) C. *sialamessur.*
19) D. Folium unicum, quod continuationem indicis libri de iure ecclesiastico una cum initio primi capitis eiusdem libri, usque ad verba *(scu)lo daxwærcke till lata* &c., continuit, abscissum est. Indices vero capitum ceterorum librorum ille codex, haud minus ac C, suo quemque libro praepositos habet. Cfr. not. 26. pag. 71.
20) C. *siala gifft.*
21) C. *þæn*, et sic in sequentibus passim.
22) C. *sat*ter.
23) C. om. *spiæld.*
24) C. *fore.*
25) C. *helgha dagha.*

(26 *Hær byrias kunungs balkær. oc tælies*27) *i hanum flockar*28) *siugh.*29)

I. (30 Vm orætæ hæmdir.31)

II. Vm hemsoknir.

III. Vm quinna friþ.

IIII Vm kirkio friþ oc þingh friþ.

V. (32 Vm hamblan.

VI. (32 Vm eþzöris böter33)

VII. Vm kunungs leþung oc (34 utgierþer.

(35 *Hær byrias ærfþæ balkær. oc tælies*36) *i hanum flockær*37) *tiughu.*38)

I. (39 Huru man skal laghlika kunu fæstæ

II. Vm brullöps40) gerþir.41)

III Vm giftemal.42)

IIII Vm morghængiæf.43)

---

26) C. D. hoc loco om. indices librorum in textu sequentes; fronti vero singulorum librorum antepositos habent indices, ex quibus varietates heic adnotavi. Cfr. not. 19. pag. 70.

27) C. *tælias.*

28) B. Loco litt. *k* primum scriptum est *h.*

29) D. *siu. oc þit* (sic) *ær þæt fyrsta;* re vera autem hunc librum in octo capita dividit; cfr. not. 31. infra. C. *.XII. þænne ær þen fyrstæ.*

30) C. loco huius tituli habet duos:
I. Hvar som hæmpnis a annan. oc annan giorþe gærningena.
II. Hvar som hæmnis a gruþ oc giöra set.

31) D. add. titulum: *.II. vm agrud oc giora sæt.*

32) C. *Hær sighs om* &c.

33) C. add. quattuor titulos:
VIII. Huru þera luttær skiptis fyrst aff bono burt som suclös æro.
IX. Huru þæn biltughi scal friþ fa.
X. Vm biltox manz nempd.
XI. Vm þes sac som biltughan husar.

34) C. *skipwister. oc sakir þera manna som þar quarræ meþ sittia.*

35) C. D. habent indicem libri de hereditatibus in initio dicti libri. Cfr. not. 26. supra.

36) C. *tælias.*

37) D. sic. B. add. *fæm oc.* Cfr. not. 38. sequentem.

38) C. *sæx oc femthighi;* re vera autem in LV tantum capita hunc librum dividit.

39) C. loco huius tituli quinque habet:
.I Vm giftningamal oc festninga fæ.
.II Vm þæn festninga fæ bær op a festnaþa fæ.
.III En mö taker man mot faþors vilia oc moþors.
IIII Vm þæn sum festningh wil æi halda.
V En cona ær æi sialf a festninga stæfno.

40) C. *bruþlöps.* D. *bryllöps.*

41) C. add. tres titulos:
VII En fæstecona syns i þrem bruþlöps timom a iamlanga enom.
VIII Vm friþ bruþ oc bruþmanna.
IX Vm brot þera manna som þöm misfyrme.

42) C. *giftar mal.*

43) C. D. *morghon giæff.*

V. Huru cona forw*ærkær* morghungiaf[43]) sinni[44])

VI. Huru[45]) man warþ*ær* i horsæng dræpin[46])

VII. Æn[47]) faþir æll*ær* moþ*er* giva[48]) eno barni mera æn and*ro*.

VIII. Vm ([49]þe giftur ær barna goz ær fori.[50])

IX. Vm hem fylghiur.[51])

X. Vm skiptæ[52]) þær hion skilias barnlös.[53])

XI. Vm bryst arff.[54])

XII. Vm niþiar arff.[55])

XIII. Vm offsinnis arff.[56])

XIIII. Vm þræls[57]) arff.

XV. Vm rantaknæ kunu barns arff.

XVI. Vm biltogha manz arff.

XVII. Vm lighris bötir.[58])

XVIII. Huru barn scal faþur[59]) wita.[60])

---

44) C. add. titulum: *XIII En annars manz cona yangær i aþra gifftra cono sæng.*
45) C. *Vm.*
46) C. add. duos titulos:
*XV En bonde wrak*er *husfru sina bort.*
XVI En cona latir leghra sic.
47) C. *Vm.*
48) C. *giv*er.
49) C. *giftur þær barna goz* &c.
50) C. add. quattuor titulos:
XIX Huru faþor lösa oc moþor lösa barna goz scal gömas.
XX Huru husfru raþe fore barna fæþerne þær til hon gifftis.
XXI Vm sængar cöp.
XXII Vm gæf mellum bonda oc husfru.
51) B. Litt. *i* omissam supra lineam add. scriba. C. *hem fylghur.*
52) C. *skipt.*
53) C. add. *at*, et porro duos titulos:
XXV Vm mæn dela vm bruþlöps cost.
XXVI Vm ærfþ oc bröþra skipt.
54) C. add. titulum: *XXVIII Vm bak arff.*
55) D. *uiþiar arf;* male. C. add. quinque titulos:
*XXX Huru faþ*er *æll*er *moþ*er *scal wt giua i eghnum husum oc lösörum. æn þe barn sitt ærwa.*
XXXI Huru mæn scolo arf gulditt wita.
*XXXII Huru broþ*er *sun ærw*er *meþ faþors broþir atter i æt sina. oc æi fram.*
*XXXIII Vm fæþ*ernis *frend*er *sighia at þæt barn war æi liwandis föt.*
*XXXIIII Vm moþ*er *faþ*er *æll*er *moþ*er *moþ*er *combær at arwe. huru þe scolo skyldastum vtgiua i ægnum. oc hus oc inwiþ*er *quarra halda.*
56) C. add. tres titulos:
*XXXVI Vm man dræp*er *til arff.*
XXXVII Vm man festir frillu.
XXXVIII En delis vm laghlica festu.
57) C. *þrela.*
58) C. add. titulum: *XLIII Huru cona scal barna faþ*er *sin vita.*
59) C. add. *sin.*
60) C. add. quinque titulos:
*XLV En cona wit*er *manne barn oc ær æi sialw*er *til swara.*
*XLVI Huru frillu barn ærw*er *faþ*er *sin.*
XLVII Huru frillu barn scal föþas.
XLVIII Frillu barn ligge i faþors oc moþors warnaþ.
*XLIX Biscop*er *a raþa fastone æn barn forderwas.*

XIX. Huru frillu barn ærwis.[61])

XX. Vm giæld æfftir döþan.[62])

([63]*Hær byrias manhælghis balkær oc tælies*[64]) *i hanum flockær*[65]) ([66]*fæm oc þrætighi.*[67])

I. ([68]Vm drap ær fæ can giora.

II. Æn[69]) ow*or*maghi ([70]æll*ær* galin man dræp*ær* man[71])

III. Vm bakwaþa[72]) drap.

IIII. Vm ([73]drap aff hanlösum[74]) waþa.

V. Vm handw*ær*ka[75]) drap m*æþ* waþa. 3

VI. Vm ([76]affalz[77]) drap.

VII. Vm waþa böt*ær*[78]) som eþr fulghi.[79])

VIII. Vm dulgha drap oc danar arff.

IX. Vm wilia w*ær*ks drap oc gæstæ.[80])

X. Vm tvebötes drap.[81])

---

61) C. *scal ærwas;* add. tres titulos:
LI Huru frillu barn ærver moþer sina.
LII Huru frillu barn ærver fram i at sina oc æi atter.
LIII Vm nocot clandas þæt i ærfd ær comit.

62) C. add. titulum: *LV Huru man scal giald sitt cræuia. baþe minna oc mera.*

63) Cfr. not. 26. pag. 71.

64) C. *tælias.*

65) B. Loco litt. *k* primum scriptum est *h.*

66) C. *.C. oc .VI.*

67) D. sic. B. *fiurutighi.* Cfr. not. 66. praecedentem.

68) C. loco huius tituli duos habet:
I Vm fæ dræper man.
II Vm skaþa þær diur hemföt gör.

69) C. *Vm.*

70) C. om. *ællær galin man.* Cfr. not. 71 sequentem.

71) C. add. titulum: *IIII Vm drap oc aþra scaþa þær galin man gior.*

72) C. *vaþa.*

73) C. *hand lös waþa drap.*

74) D. *handlösum.*

75) C. *handa werca.*

76) C. *aldra handa scaþa i aff fallum. oc i a fallum.*

77) D. add. *oc a falz.*

78) C. *waþa botæ.*

79) C. D. *fylghir.* C. add. duos titulos:
X En faþer æller-moþer dræper barn sit meþ waþa.
XI En cona i löskeleghe dör i barn sot.

80) C. add. sex titulos:
XIIII Vm drap þær döls.
XV Vm hald bana.
XVI Vm raþbana.
XVII En fæ dræparins winz till æi fuldra bota.
XVIII En man dræper oc vndan rymir.
XIX En twer hoggas oc annan warþer sar. oc annan dræpin.

81) C. add. *oc fyrst vm forsatur;* et porro quinque titulos:
XXI Vm man warþer dræpin fori borþ oc bryggiu sporþe i conongs leþung.

XI. Vm hundraþa gæld i drapum.[82])
XII. Vm ([83]innan sænga drap.
XIII. Vm ([84]þe mal baþe gang*ær* firi lif oc goz
XIIII. Vm drap mællum[85]) præst oc lecmanz.
XV. Huru man scal wita drap. sæt oc böt[86])
XVI. Vm forgiærningar.
XVII. Vm þokka bötir.
XVIII. Æn[87]) owormaghi gior mannæ[88]) sar.
XIX. Vm waþa bötir i sarum.
XX. Vm sialua sæt.
XXI ([89]Warþ*ær* man barþ*ær*. hoggin æll*ær* bænbrutin[90])
XXII. Huru længi man skal sarum warþa.[91])
XXIII. ([92]Vm wilia wærk i sar*um* oc læstis bötær.
XXIIII ([93]Vm skenu oc huru man skal annan viþ sar binda

---

*XXII Vm cona dræp*er *man æll*er *man cono.*
*XXIII Vm hawande cona warþ*er *drepin.*
XXIIII Vm heþit barn dræps til arff.
XXV Vm cona gior heþit morþ.

82) C. add. titulum: *XXVII Vm man hitt*er *lik ærat oc vndat i weghum.*

83) C. *drap innan sængar.*

84) C. *man dræp*er *sin ræta herra.*

85) C. *millan.*

86) C. add. tres titulos:
*XXXII Vm draparen dör fyr æn lagh fylt warþ*er *til hans.*
*XXXIII Vm draparin warþ*er *laghvnnin til draps fyr æn han dör.*
*XXXIIII Vm biltugh*er *man dræp*er *man oc annur hans brot.*

87) C. *Vm.*

88) C. D. *manne.*

89) C. loco huius tituli sex habet:
XL Huru acomor sculu mætas
XLI. Jnnan .XIIII. dagha sculu amo (sic) *acomor synas.*
XLII Huru manhelgh lysis oc synæs.
XLIII Vm fulsære.
XLIIII Vm brut bena.
XLV Vm cona sarghar cono.

90) D. *benbrutin.*

91) C. add. titulum: *XLVII Vm man warþ*er *hoggin fullum sarum. æll*er (lege *a) almennninghs torghe.*

92) C. loco huius tituli duos habet:
XLVIII Vm afhogh.
XLIX Vm afhog oc sar i friþum.

93) C. loco huius tituli duodecim habet:
L Vm skeno.
LI Vm socningar.
*LII Huru mykit gælcare scal taka aff þæs manz penningum sum annan hogg*er *i köpstaþe.*
LIII Huru friþ scal lysas oc standa þær cononger comber i land.
LIIII Vm man hempnir a gambla feghþ i conongs friþi.
*LV Vm man warþ*er *dræpin a almennings torghe a rætum torgh dagh.*
*LVI Vm man warþ*er *dræpin* (lege *hoggin) æll*er *barþ*er *fullum sarum oc far formal sin.*
*LVII Vm man hemar þæn dræpit æll*er *hoggit haw*er.
LVIII Vm þræle witis frelsmanz drap.
*LIX Vm frelsman dræp*er *þrel æll*er *þræl frelsan man.*
LX Vm sar mellen þræls oc frels manz.

XXV. ([94]Vm morþ oc ran oc nam.
XXVI.[95]) ([96]Vm þiufnaþa oc huaru[97]) þiuf scal lagwinnas.
XXVII. Vm þiufnaþa clandan.[98])
XXVIII Vm lezn[99]) oc leznafall.
XXIX. Vm forfall i lezn.[100])
XXX. Vm ranzsakan i þiufnaþi.[1])
XXXI. Vm wiþærtaku[2]) þiufti oc bodræt.
XXXII. ([3]Æn cona stiel.

LXI Vm man hogger wapn ællar clæþe manz.

94) C. loco huius tituli duodecim habet:
LXII Vm morþ oc ransmæn.
LXIII Vm þæn æi orcar fullum botum for sar æller drap.
LXIIII Vm þæn annan sneper.
LXV Vm brot þær brytas oc bötas vtan stocholm.
LXVI Vm hand ran
LXVII Vm sleþa ran.
LXVIII Vm sapul ran (lege *LXVII Vm sapul ran. LXVIII Vm slepa ran.)*
LXIX Vm likran frels manz oc vfrels manz.
LXX Vm bosran.
LXXI Vm bosbrigh
LXXII Æi ma nema vtan til conongs vtgerþ.
LXXIII Vm þæn halder oc hæfter nam fore kirkio bygning oc snæke.

95) B. *XXVII* scriptum est, at ultimum *I* deletum. Loco sequentium numerorum *XXVII* &c. continuato errore scriptum est *XXVIII* &c.; at haec ab ipso scriba sunt emendata.

96) C. loco huius tituli undeviginti habet:
LXXIIII Vm þiufnaþa.
LXXV Vm mæn taka þiuf þær þing friþ (lege *þingariþir;* cfr. ManhB. 26: 5.) *in æro. oc huru honum scal fram warþa a þingh.*
LXXVI Vm man slepper þiuf sinum.
LXXVII Vm manne gifs sac fore band.
LXXVIII Vm hema hion stiala.
LXXIX Vm þæn annars þiuf taker.
LXXX Vm bolfaster man stial æller löskér.
LXXXI Vm owormaghi stial.
LXXXII Vm þæn ax nappar æller corn stial aff acrum.
LXXXIII Vm þæn nyter taker. ærtir. bönor æller rowor.
LXXXIIII Vm þæn stial somar temung buc æller galt.
LXXXV Vm þæn annars co molkar.
LXXXVI Vm bosspæld.
LXXXVII. Vm gildre oc næt manna.
LXXXVIII Vm þæn stel annars farcoste æller bryter skip.
LXXXIX Vm þæn som taker hæst æller batt manz vlowandis.
LXXXX En man gitter æi þiuf sin takit fyr æn han i hel slar.
XC (lege *XCI;* et sic in sequentibus pro *XCI* lege *XCII* &c.) *Vm mötas baþe a eno þing þiufnaþer oc saramal.*
XCI (lege *XCII) Vm lagha lösn i þiufnaþe.*

97) D. *huru.*

98) D. *cland.*

99) C. *lezni.*

100) C. *leznum.*

1) C. *þiufnath;* add. quinque titulos:
XCVI (lege *XCVII;* cfr. not. 96. supra) *Vm þæt clandas cöpt ær aff bondans cono.*
XCVII (lege *XCVIII) Vm þiuf þær gripin warþer i andre laghsagho.*
XCVIII (lege *XCIX) þæn a husum warþa sum nycla ber fore þiuft.*
XCIX (lege *C) Vm þæn annan rænir tax oc lethsnar.*
C (lege *CI) Vm þæn þiufwaþer ær.*

2) C. *wiþ tacu.*

3) C. *Vm cona stel.*

XXXIII. Vm wægha fyndir oc lysning*ær*.[4])

XXXIIII. Hittir[5]) man[6]) fæ manz æll*ær* hemohion.[7])

XXXV. Vm watn fyndir.[8])

([9]*Hær byrias* ([10]*iorþa balkær oc tælies*[11]) *i hanum flockær attartan.*[12])

I. ([13]Huru iorþ skal laghbiuþas.

II. Vm iorþa fasta.[14])

III. Vm iorþa skipti[15])

IIII. Twe[16]) binda fang a en.

V. Bondi[17]) sæl iorþ husfru sinnæ.[18])

VI. Huru man skal biuþa til byrþ.

VII Skipti[19]) man wiþ witwilling.[20])

VIII. ([21]Skipti man til köpstaþa.

IX. Hwar som fasta bita æi[22]) a rætum æghandæ.[23])

4 X. Vm iorþa wæþsætning.

XI. Vm attærköps fasta.

XII. ([24]Köp*ær* af witwillingi[25]) ell*ær* af galnom manni.

XIII. Huru iorþ sæls i þrangum.[26])

---

4) D. *lysningh.*
5) C. *Hitti.*
6) C. D. sic. B. *ma.*
7) C. *hema hion.*
8) C. *watna fynd*er.
9) Cfr. not. 26. pag. 71.
10) D. *flokkær i iorþa falk*er (sic) *attærtan. þætta ær fyrst.*
11) C. *tælias.*
12) C. *.XLIIII. þæn fyrste;* index vero capitum continet XLV titulos; etsi, uno capite omisso, textus illius codicis re vera XLIV tantum habet capita. Cfr. ea quae ad textum cap. 9 adnotantur.
13) C. loco huius tituli duos habet:
I Vm iorþa cöp oc skipt.
II Huru iorþ scal witas laghbuþæn wara.
14) C. add. tres titulos:
IIII Vm þæn annars lagha garþ quel.
V Huru þe nesto agho iorþ cöpa.
VI Vm afflinga iorþer.
15) C. add. duos titulos:
*VIII Vm twer binda cöp a man byrþ*ar *man oc vbyrþ*ar *man.*
IX Vm twer dela vm fæþernes iorþ.
16) C. *Vm twer.*
17) C. *Vm bondæn.*
18) C. add. titulum: *XII Vm iorþ clandas siþan salin ær doþær.*
19) C. *Skift*er.
20) D. *willingh.* C. add. *ælle*r *owormagha.*
21) C. *Vm man skift*er *eghn till cöpstath.*
22) C. om. *æi.* Male.
23) C. *æghindæ.*
24) C. *Vm man cöp*er *iorþ aff witwillinge æll*er *owor*magha.
25) B. *witwillingiæ,* ni fallor, scriptum, at scalpro emendatum est.
26) C. add. tres titulos:
*XXI Vm þe selia iorþ flere sum ær i boscap saman æll*er *cöpa.*

XIIII. Vm træþis[27]) lön.

XV. Huru man scal iorþ landboum byggiæ.[28])

XVI ([29]Vm bolax fæ.

XVII. Huru faþ*ær*[30]) a barnum iorþ[31]) fori föþu biuþæ.[32])

XVIII. Æn[33]) man six af iorþa delu fyr æn hon lyctæþ ær.

([34]*Hær byrias köpmala balk*ær *oc tælies*[35]) ([36]*i hanum flockær* ([37]*fiurtan.*

I. Vm flærþæ köp i gulli æll*ær*[38]) silfri.

II. ([39]Vm flærþæ köp af köpmannum oc torgköp[40])

III. ([41]Kalla man annan ([42]þræl oc þiþborin

IIII Æn[43]) man sæl cristin[44]) mann.

V. Vm köp þe[45]) husfru ma giora.[46])

XXII Vm sialda (sic) *iorþ.*
XXIII Huru fastæ bita i boll bondans vm æi ær awisning till.

27) B. Loco litt. *t* antea scriptum fuit *þ*.

28) C. add. tredecim titulos:
XXVI Vm gift oc afraþs dagha.
*XXVII Vm lanboe si*ter *quar meþ afraþe.*
*XXVIII Vm iorþ giftis vndan aþrum oc þæn gif*ter.
XXIX Huru landboa ma taca. oc aff iorþ wræca.
XXX Vm man wil æi wiþ afraþ taca.
*XXXI Vm lanboe lægg*er *att*er *half ortogh æll*er *minna oc sar æi. oc sæter æi afraþ tacum i hend*er.
*XXXII Vm fræst þær lanboe haw*er *till at flyttia hus sin.*
XXXIII Vm lighris willu
XXXIIII Vm by can i delo coma oc clandas iorþ fore landboum.
*XXXV Vm man griþ*er *till fangamanz*
*XXXVI Vm landboe gior awærcan æll*er *garþa fall.*
*XXXVII Vm man wil æi sialw*er *fara eghn sina i by annars oc æi aþrum byggia*
XXXVIII Huru lanboe a bygninga iorþ göþa.

29) C. loco huius tituli tres habet:
XXXIX Huru man scal bolagh leggia.
XL. Huru bolax mæn sculu boo skipta.
XLI Vm mæn dela vm boskipt.

30) C. add. *æll*er *moþ*er. D. add. *oc moþ*er.

31) B. Litt. *þ* omissam supra lineam add. scriba.

32) C. add. duos titulos:
*XLIII Vm son æll*er *dott*er *wrak*er *faþ*er *æll*er *moþ*er.
XLIIII Vm man dör fyr æn vp ær nöt þæt han fore sic feste.

33) C. *Vm.*

34) Cfr. not. 26. pag. 71.

35) C. D. *tælias.*

36) B. Loco litt. *i h* primum scriptum est *m*, cuius litterae ultima lineola in *h* mutata est, media vero non deleta; ut adeo legi posset *nhanum.*

37) D. *fiughurtan.* C. *.XVII. oc þænne ær þæn fyrste.*

38) D. *oc.*

39) C. loco huius tituli duos habet:
II Vm aldra handa flerþa cöp.
III Vm torgh cöp.

40) C. D. sic (cfr. not. 39. praecedentem). B. Litt. *p*, in extrema folii ora scripta, periit.

41) C. *Vm man callar annan* &c.

42) D. *þæl oc þriþborin.* Male.

43) C. *Vm.*

44) C. *cristnan.*

45) C. *þar* (pro *þær).*

46) C. add. *oc hema kion oc annur kion oc barn bondans.*

VI. Vm hæsta[47]) skipti oc fröstmark.[48])

VII ([49]Vm hæsta köp oc annars fælæþi.

VIII. Vm inlax fæ.

IX. Vm leghu a ([50]hæst ællær aþra costi.

X. Vm[51]) wæþsætning.[52])

XI. Vm borghan.

XII Vm giæstning. oc rættæræ.

XIII Vm giengiærþr[53]) i lænum ([54]oc skiutagiærþ

XIIII. Vm giæstning fatökra manna.

([55]*Hær byrias bygninga balkær oc tælies*[56]) *i hanum flockær* ([57]*atta oc tiughu.*[58])

I. Huru by scal til iamföris.[59])

II. ([60]Huru by scal tomtum lægiæs *oc* husum byggiæs

III. ([61]Huru man scal sa *oc* akra synd*ær*[62]) bryta

IIII. Vm diki.

V. Vm ([63]garþa oc garþafall.[64])

---

47) C. add. *cöp oc.*
48) C. D. *fræstmarc.*
49) C. loco huius tituli tres habet:
VIII Vm allær handa cöp fælaþa.
IX Vm cöp witne.
X Vm brygþ.
50) *C. hæste oc aþre coste.*
51) B. v. *Vm* bis scripta est, at priori loco deleta.
52) C. add. *i lösörum.*
53) C. D. *gengærþ.*
54) C. om. *oc skiutagiærþ.*
55) Cfr. not. 26. pag. 71.
56) C. D. *tælias.*
57) C. *.LXVI.*
58) D. add. *þætta ær fyrst.*
59) C. add. quattuor titulos:
II Vm almanna wægh till by hwars.
*III Vm gatur þ*ær *ginum by læggias.*
*IIII Huru tompt a byrias æft*er *byar male.*
*V Huru þan a lighre raþa sum mæst i by agh*er.
60) C. loco huius tituli novem habet:
VI Huru tompt scal husum byggias.
*VII Æn vrquæme ær i by þ*ær *tompt*er (lege *tomptum) scal byggias.*
VIII Vm göþning.
*IX Vm farwægh*er *haw*er *menföre aff bygning.*
X Æi a tompt gatu menföre giöra.
XI Huru man ma farwæghin taca (lege *farwægh intaca) æn han rymer mellum tomptir bondans*
*XII Vm man bygg*er *a swina walli.*
*XIII Huru længe hus ma a tompt standa æft*er *iamföre oc ræte solskipt.*
*XIIII Huru ak*er (adde *skal) æft*er *tomp* (lege *tompt) læggia oc ænde carle göþning oc röteghe.*
61) C. *Vm almanna wægh þ*ær *ginum giærþ liggir.*
62) D. *sundær.*
63) C. *garþa fall oc syna mæn til garþar.*
64) C. add. novem titulos:
XVIII Vm fæ comber ginum garþ wgildan.

VI. Vm inwrak.
VII. Vm scoghæ skipæn.
VIII. ([65]Vm byrgsel a[66]) æng *oc* ak*ær* farliþ *oc* torfskyrd*ær*.[67])
IX. Vm wærna ruff.
X. Vm urfiældær i by.
XI. Vm leghoruff ([68]oc leghostæmpnur.
XII. Vm awærkan granna wiþ granna.
XIII. ([69]Vm aw*ær*kan bolstaþ mællum *oc* hummblagarþa
XIIII. Vm[70]) scoghæ awærkæn.[71])
XV. Vm scögning oc vm[72]) gildri.
XVI. Vm aw*ær*kæn a fiskiwatn[73])
XVII. Vm ([74]byær anit oc bolstaþaskiæl.[75])
XVIII. Vm ([76]ra oc rör *oc* hvilikin bolstaþaskiæl sculu wæra
XIX. Vm hiorþlöt*ær* oc scoghæ byamællum.

XIX Huru ætio bötir sculu crævias oc sökias.
XX Vm lagha skilning þær bötas fore ættiur.
*XXI Vm man bryt*er *garþ niþ*er.
XXII Vm man brinnir (lege *brænnir) m*eþ *waþa æll*er *wilia.*
*XXIII Vm man hogg*er *vp garþ annars oc hem förir.*
*XXIIII Vm' man tak*er *stang aff garþ manz*
XXV Vm walburgha mæsso scal gærþ vm ængia wara.
*XXVI Vm man hæld*er *æll*er *tyuþrar i tægh annars.*
65) C. loco huius tituli quinque habet:
*XXIX Vm byrgsl a ak*er *oc æng.*
*XXX Vm man ak*er *ywi ak*er *vscornan.*
*XXXI Vm spæld þær ginum farliþ gang*er.
XXXII Vm torfskyrþær.
*XXXIII Vm annars manz sæþ þær comb*er *a att*er *laghu iorþ.*
66) C. sic (cfr. not. 65. praecedentem). B. D. om. *a.*
67) D. *torf skyrd.*
68) C. om. *oc leghostæmpnur.*
69) C. loco huius tituli duos habet:
XXXVIII Vm awærcan bolstaþa mellum.
XXXIX Vm mæn dela vm humbla garþa.
70) C. add. *ald*ra *handa.*
71) C. add. duos titulos:
*XLI Vm man tak*er *annan i scoghe sinum.*
XLII Vm mæn wilia scoghi skipta oc somi vskipt hawa.
72) C. D. om. *vm.*
73) C. add. quinque titulos:
XLV Huru þæn a wizorþ aftægh (lege *aftæght) giorþe.*
XLVI Huru þöm skils lagh sum æi bar oc atakin (adde *æru).*
XLVII Huru þöm giffs wizorþ sum skipt wil a læggia.
*XLVIII Vm svnd æll*er *ströma þær ligia innan æll*er *vtan bya bolstaþa.*
XLIX Vm þæn annars fiskitolum spillir.
74) C. *byaran oc bolstaþ delur.* Male.
75) C. add. tres titulos:
LI Allir hawa wald vndi conong wæþia.
LII Vm synir.
*LIII Vm mæn wilia bolstaþ m*eþ *garþe skilia lata.*
76) C. *rar. rör oc rabrut.*

XX. Vm almænningiæ.

XXI. Vm nyær[77]) vpgiærþ*ær*.

XXII ([78]Vm mylnur oc watutæpur.[79]) *oc* lezond[80])

XXIII Vm broar *oc* ([81]scaþa i broum

XXIIII Vm waþæ eld.

XXV. Vm kaxnawargh.[82])

XXVI. Vm fear nyt[83]) annars olofvandis.[84])

XXVII. Vm scaþa þan fæ gior[85])

XXVIII Vm gorböt*ær*.[86])

([87]*Hær byrias þingmala balkær. oc tælies*[88]) *i hanum flockær*[89]) ([90]*fiura oc tiughu.*[91])

I. Huru domara[92]) sculu[93]) takas.

II. Vm þing hvar þæt wæra[94]) scal æll*ær* nar

III. Cumbær æi lænsman til þingx[95]) sea eþ

IIII. Cumbr þingxdagh*ær* a hælghandagh.

V. Vm buþcafla.

VI. Vm þinghlama.[96])

VII. Æn ([97]domara coma æi til þingx.

VIII Æn ([98]domara wiliæ æi[99]) döma.[100])

---

77) C. *ny.*
78) C. hunc titulum in duos dividit:
LVIII Vm mölnor oc watn tæper.
LIX Vm leþsvnd oc bata leþ.
79) D. *watn tappur.*
80) Pro *leþsond* v. *leþsund.* Cfr. not. 78. supra.
81) C. *broa scaþa.*
82) C. *casna wargh.*
83) C. *fear nöt.*
84) C. add. titulum: *LXIIII Vm man lægger merke a merke annars manz.*
85) C. add. *fæ.*
86) C. *gorböningar* (lege *gorbötningar).*
87) Cfr. not. 26. pag. 71.
88) C. *tælias.*
89) D. om. *flockær.*
90) C. *.XXXI. þæt fyrsti.*
91) D. add. *þætta ær forst.*
92) D. *domare.*
93) C. sic. B. D. *scal.* Cfr. not. 92. praecedentem.
94) C. *wara*, et sic in sequentibus ubique.
95) C. add. *at.*
96) D. *þinghmala.*
97) D. *domare com* (lege *comber).*
98) D. *domare will.*
99) C. add. *dom.*
100) C. D. sic. B. *döm.* C. add. duos titulos:
IX Huru nempd scal nempnas.
X Huru domare moghu sin dom vndi land oc laghmanne halda.

IX. Huru maþ*ær*[1]) giw*ær* manni sac.[2])

X. Vm twætalu.

XI. Huru man sætt*ær* sinæ talu aþrum i hænd*ær*[3])

XII. Huru lagh sculu fæstæs oc ganges.[4])

XIII. Huru eþær ([5]standi æll*ær* att*ær*gangi.

XIIII. ([6]Huru man scal ([7]söki annan.

XV. Æn þæn bryt*ær* ængu haw*ær* wiþ hætæ.

XVI. Æn bolfast*ær* man bryt*ær*.

XVII. Huru man scal mæta fori andrum.

XVIII. Vm witnis mal.

XIX. Vm wæþning. oc doma.

XX. Huru cona ([8]ma sværiæ oc witni bæra

XXI. ([9]Giw*ær* bondi cono sinnæ[10]) sac um forg*æ*rning*ær*

XXII. ([11]Giuu*ær* nocor mö sac.

XXIII. ([12]Giw*ær* ængkiu[13]) sac.[14])

XXIIII. Vm friþir[15]) i soknum.[16])

---

1) C. *man.*

2) C. add. *oc vm döz manz sac.*

3) C. add. *oc þan sum talar vbuþne talu.*

4) C. D. *gangas.* C. add. duos titulos:
XV Vm lensman (lege *lansman) kærir till bymanz. æll*er *byman till lanz man.*
XVI Æi ma eþir i aff kænnu þing gangas.

5) C. *stand*er *æll*er *attir ganger.*

6) C. loco huius tituli tres habet:
XVIII Hær six huru ræt skæl (lege *skal) vtt mæta malsæghande. carle oc cononge. oc huru þæn saki comb*er *lict wiþir.*
*XIX Hær sighs at ængin man scal malsæghand*a *ræt taca vtan ræt*er *sacæghande.*
XX Huru wæþias fran domara vndi laghman oc fra laghmanne vndi conong.

7) Pro *sökia annan.* D. sic.

8) B. *sværiæ ma* scriptum est, at iustum verborum ordinem adpositis signis indicavit scriba.

9) C. *Æn bonde giw*er *cono* &c.

10) C. D. *sinne.*

11) C. *Vm nocor giw*er.

12) C. *Vm nocor giw*er &c.

13) D. C. *ænkiu.*

14) C. add. titulum: *XXX Huru lænsmaþ*er *biþ*er *bondan giora vp sac oc sokn oc huru han nempner þing fore garþ hans.*

15) D. *friþ.*

16) B. Folia duo proxime sequentia continent capp. XIX, XXII et XXI KirkB. UplL. rec. man. scripta. Cfr. UplL. Præf. pag. XIV.

8 (¹*kristno balkær*

(²*Hær byrias wæstmanne*³) *laghbok.*⁴)

1.

CRistno[5]) balkar[6]) ær först i laghom warom oc[7]) hælagh kirkia. Nu wilia cristnir mæn crist[8]) bud halda oc kirkio aff nyo byggia. þa scolo böndar[9]) til biscops fara. þe som þær i sokn æra.[10]) oc sokna præst sin mæþ sic haua oc aff biscope loff beþas. at þe kirkio byggia mogho.[11]) biscop*ær* a æmne þera scoþa. oc loff til giwa. þæþan scolo þe hem fara. oc stemnodagh fore læggia allom þem iorþæghanda æro. i sokninne. þe ([12]scolo daghs wærke til lata æffte bonda taal.[13]) oc aka æftir iorþa tal.[13]) §. 1. Nu can man þan iorþæghande ær i sokninne.[14]) fælla niþær kirkio bygning. þa mogho[11]) kirkio wæriand*ær* taka hans pant. fore ett daxwærke fiura[15]) penninga. oc sua fore annat. oc sua fore þriþia. oc þo[16]) daxwærkin full. þæt magho[17]) kirkio wæriand*ær* at[18]) saclöso giora.[19]) vtan dom. þryzkaz nokar[20]) oc fellir niþær daghwærke[21]) flere. æn þry.[22]) þa fylle attær daghwærkin[23]) oc m*æþ*

1 = UplL. KirkB. 1:1,2.

1) B. Verba *kristno balkær* in summo margine sunt scripta. C. caloi indicis capitum libri KrB. addit rubricam: *Hær byrias cristno balkar i westmanna lagh book. oc six fyrst vm kirkio byghningh;* sequenti vero folio, ubi incipit textus dicti libri, habet rubr. *Hær byrias wastmanna* (sic) *laghbookh in nomine domini amen.* E. habet rubr. *Hær byrias kirkio balker mæþ flokk'om.* D. Folio abscisso, initium huius capitis desideratur, usque ad verba *(scu)lo daxwærcke till lata* &c. (cfr. not. 19. pag. 70, et not. 12. infra.)
2) E. om. *Hær — laghbok.*
3) C. *wastmanna.*
4) C. add. *in nomine domini amen.*
5) E. *Crister ær* &c.
6) C. *balkær.*
7) E. add. *sua.*
8) Pro *crists.*
9) C. *böndær.* E. *bönder.*
10) E. *æru.*
11) E. *magho.*
12) D. post lacunam (cfr. not. 1. supra) hic iterum incipit.
13) E. *tale.*
14) E. *sokn.*
15) C. D. *fyra.* E. *fira.*
16) D. *þö.*
17) C. D. *mogho.*
18) B. Litt. *t* lapsu calami est deformata; *c* primum scriptum esse videtur.
19) E. *göra,* et sic in sequentibus passim.
20) D. *nocor.*
21) C. E. *daxwærke.* D. *dax wæke* (sic).
22) D. *þri.*
23) C. D. E. *daxwærkin.*

þrie[24]) markær.[25]) þa[26]) .III. *markær* scolo til kirkio bygning læggias. Vm alt þæt kirkio bygning. oc kirkio bool warþ*ær*. þryzkaz þar[27]) nokor wiþær. þa ma *præstær* guzlicama fore hanom op halda.[28]) þær til han[29]) hawær ræt giort. æn sua ær at sokna mæn þora han æigh[30]) at sökia.

.II.

([31]Nu ær kirkia byriad mæþ grunduale. oc lyctat[32]) owan mæd huwæ.[33]) þa scal kirkia bol hawa þær præst*ær* scal a byggia. þæt scal wara tolf þynia sæþe. oc fiughor[34]) lassa æng oc tiughu. þe bol hawa e liþogh 9
warit af allom vt skyldom. §. 1. Nu agho bönd*ær* hus a kirkio bol föra. þæt æro siu lagha hus. Stowa. oc stecara hus. Laþa oc kornharbærghe.[35]) Vistahus.[36]) Söuinhus.[37]) oc fæ hus. Siþan[38]) þæsson[39]) hus æro væl boin. þa scal *præstær* at husom göma. at þe af uanryct[40]) æi fordæruins §. 2. Ængin *præstær* ma kirkiunne[41]) garþ af staþ föra oc i annan. utan sins biscops orlof. oc soknnina[42]) goþwilia. utan han föræ[43]) han a sin eghin[44]) cost. oc huarke a soknnamanna cost. æll*ær* kirkio §. 3. Alle *præstir* oc kirkio landboa þe agho broar byggia. oc garþa gærþa. oc wæghe[45]) ryma.[46]) æll*ær* æfte lanz laghom böta

---

II: pr. = I. KrB. 3:2; UplL. KirkB. 2:pr.

§§. 1-3 = UplL. KirkB. 2:1-4. (§. 1, cfr. I. KrB. 2.)

---

24) D. *þrea.* E. *þre.*
25) D. Rec. man. in marg. add. *och.*
26) D. *þæ.*
27) C. E. *þær.*
28) E. *oppihalda.*
29) C. om. *han.*
30) D. *æi.* E. *æy.*
31) E. connectit hoc caput cum proxime antecedente.
32) Pro *lyctaþ.* E. sic. C. *lyctath.*
33) E. *hwfue.*
34) D. *fivror.* Lege *fiughora* v. *fiura.*
35) C. D. E. *kornhærbærghe.*
36) D. *visthus.*
37) E. *söfn hus.* C. *Sömpnhus.*
38) D. om. *Siþan.*
39) C. E. *þæssön.* D. *þasson.*
40) D. *wantyct.* Male.
41) C. E. *kirkiunna.*
42) C. *soknamanna.*
43) C. D. E. *före.*
44) B. Loco v. *eghin* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
45) C. E. *wægha.*
46) E. *ryma*, ab ipso scriba, ut videtur, in *rypia* mutatum.

III. Hær six om kirkio wighningh.

Nv þorwo böndær kirkio wighia lata. þa agho þe ([47]biscope buþ fa. biscop*ær* a þær coma. oc kirkio wighia. Biscop*ær* a[48]) oc þæm stæmnodagh fore læggia nær[49]) han coma will. cumbær han til minsto kirkio. þær[50]) scolo böndær hanom uppe halda enne borþ Stallara hans oc stecara giwa sæx öra. biscop*ær* scal þrætighi hæsta hawa. tio aff þæmma[51]) korn giva.[52]) þær scal han hava tolf öra at wighslafæ[53]) Wighir han mere kirkio. þær scal han haua III. m*arkær* at wighslafæ[54]) stallare oc stecare sæx öra. twænne borþ. æi fleræ hæsta haua æn ([55]fyr ær saghat. Wighir[56]) mæsto kirkio þær scal han hawa sæx m*arkær* at wigslafæ. stallare oc stecare sæx öra. þrænne borþ. æcke[57]) oc[58]) flere hæsta hawa æn fyr.[59])

IIII.[60])

Nv ær kirkia wighþ þa cumbær præstær oc til hænna beþis. þæt mun ræt wara[61]) þæn at taca[62]) þem allom asæmbær. soknamæn agho mæþ hanom til biscops fara. biscop*ær* a scoþa connest hans oc wighsla bræf hans. Nu can æi sokn om præst sæmia. þa agho böndær þrea præste[63]) i wal læggia. Biscop*ær* scal en af taka. sæmbær æi sokn æn þa. hafwæn þe wizorþ ær biscope fylgia. Nu ær præst*ær* takin baþe mæþ biscops wilia[64]) oc swa

III = I. KrB. 8; UplL. KirkB. 4:pr. *IIII = UplL. KirkB. 5. (Cfr. I. KrB. 1.)*

47) E. *til biscops boþ sænda. biscoper* &c.
48) E. *agher;* et sic in sequentibus passim.
49) C. D. *naar.*
50) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
51) E. *þem.*
52) B. Loco v. *giva* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
53) E. *vigxlo fæ.*
54) C. D. E. sic. B. *wighlafæ.*
55) E. *först ær sakt.*
56) C. E. add. *han.*
57) B. Litt. *c* omissam supra lineam add. scriba. D. E. *æi.*
58) E. om. *oc.*
59) E. add. *ær sakt.*
60) D. E. add. rubr. *hær six vm* (E. om. *vm*) *prest oc soknæ men.*
61) C. om. *wara.*
62) C. add. *sum.*
63) E. om. *præste.*
64) E. add. *oc bonða.*

mæþ soknomanna.[65]) þa agho böndær kirkio sina oc hænna scruþ præste i hændær sætia. oc præst*ær* clocara.

.V. Hær six om ([66]cloççara oc kloccor.

Nv can kirkia stolin warþa. ær helt baþe hun oc hell. þy[67]) a kloccare swara. hittir[68]) þiuf innan nat oc iamlanga þæt ær fore sic. hittir æi;[69]) giælde sialfwær. Warþ*ær* kirkia bröten[70]) oc ([71]þa leþ stolin. warþe cloccare æi þy mera æn hwar annara soknamanna §. 1. Nu can op brinna[72]) kirkia af ([73]liuse ællæ ellde þem[74]) kloccare in bar.[75]) þa scolo soknamæn til kloccara[76]) tala. kloccare a waþa eþ fore sic XVIII.[77]) manna biuþa. oc waþa bot .VII. m*arkær*[78]) oc hawa fæ i taka handom. fylghi sva þem waþa som allom[79]) brandwaþa. Brist*ær* at eþe. böte .XVIII. m*arkær*. þe[80]) ([81]XVIII. m*arkær* agho kirkio til bygning læggias. §. 2. Nv can maþ*ær*[82]) til kirkio coma oc cloccor beþas. þæt ær ræt þæn at taka. som baþe sæmbær præste oc sokn. sæmb*ær* þem æi a. þa takin soknamæn slikan som[83]) þer sialwir wilia. Nu can kirkia mista nokot af sin[84]) skruþ. fore kloccarà wangömslo[85]) skyld.[86]) hwilica leþ þæt can hælzt wara. þæt a kloccare[87]) attær[88]) gælda. oc e hwat han orcar æi attær gælda. þa gældin[89]) sokna mæn som han til kloccara toco. §. 3. Nu siþan kloccor æro kloccara i hænd*ær* sættar.[90]) þa

---

V: 1-3 = UplL. KirkB. 6:2-5. *(§. 1, cfr. I. KrB. 5:5.)*

---

65) C. E. *soknamanna.*
66) E. *æn kirkia kan stulin waarþa.*
67) D. *þu*, et sic in sequentibus passim.
68) E. add. *han.*
69) E. add. *þa.*
70) C. *brutæn.* E. *bruttin.*
71) C. *þaleþ.*
72) E. *op brænna.*
73) E. om. *liuse ællæ.*
74) D. add. *ær.*
75) C. E. *inbær.*
76) E. *hans.*
77) E. *atter* (lege *attertan*).
78) B. D. E. *marka* quoque legi potest. C. *marcher.*
79) E. add. *aþrom.*
80) D. om. *þe.*
81) E. om. *.XVIII.* markær.
82) C. E. *man*, et sic in sequentibus passim.
83) E. om. *som.*
84) E. *sino* (lege *sinom*).
85) C. E. sic. B. D. *wangömsla.*
86) D. E. *skuld.*
87) E. *klokkaren.*
88) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
89) E. add. *þæt.*
90) C. *sattar.*

11 a han ringia lagha ringning. til ottosangs oc mæsso. oc gien like. kloccare ær oc skildoghær[91]) bæra bok oc stol[92]) i sokn mæþ præste. §. 4. Nu conno band a klocco lusna.[93]) þa a kloccare om en sonnodagh[94]) ([95]i kirkio durom standa. swa oc[96]) om annan oc þriþia. oc[97]) sokn til sighia. oc biþia kirkio wæriand*ær*[98]) raþ a klocco læggia. nu faldær[99]) clocca niþær siþan laghwarat[100]) ær. oc slar i hæl cloccara. han ær gild*ær* mæþ marcom þrættan taki þæt up ærwinge cloccarins.[1]) allan þan skaþa[2]) cloccare far af clocco. þæt ær allt i waþa gældom. þa böt*ær* nu æro[3]) opsagþar. þöm bötin kirkiowæriand*ær*. Nu brist*ær* clocca siþan laghwarat[100]) ær. uare gild[4]) at[5]) siugh[6]) m*a*rcom. bötin oc þæm kirkio wæriand*ær*. af sinom sialfs pænningom þa .VII. m*arkær* liggin til clocco köps. Brist*ær* klocca þön[7]) ær[8]) wæghær pund ællæ pundi mera.[9]) gild m*æþ* m*a*rcom .XIII. Brist*ær* clocca ær standær þry pund ællæ þrim pundum mera[10]) gild[11]) m*æþ* IIII. m*arcom* oc .XX. þætta[12]) fæ ligge alt[13]) til clocco köps. Nu hafw*ær* æi cloccare bondom til saghat.[14]) oc slar[15]) clocca[16]) cloccara[17]) til hælia. æll*ær* far han sar af hænne. ware ogilt. Bristær oc clocca. böte cloccare bot[18]) som fyr ær sagþ. Nv ringær þan[19])

---

§. 4 = I. KrB. 5:6; UplL. KirkB. 6:6.

---

91) C. D. E. *skyldoghær.*
92) E. *stolam.*
93) D. *lysna.* E. *lesno* (sic).
94) C. *sundagh.*
95) E. om. *i — oc om.*
96) C. om. *oc.*
97) E. om. *oc.*
98) D. *kirkio wærænd*ær, et sic in sequentibus.
99) B. *fældær* scriptum est, at scalpro emendatum.
100) D. *laghwart.* E. *laghvarat*, at supra lineam rec. forte man. add. *d*, ut legeretur *laghvardat.*
1) E. *klokkarans.*
2) B. Litt. *s* omissam supra lineam add. scriba. E. add. *ær.*
3) B. Litt. *o* omissam supra lineam add. scriba. C. *ær.*
4) D. *gilt.*
5) E. *meþ.*
6) D. E. *siu.* C. *siutigh*, ut videtur, scriptum fuit, at litt. *tigh* sunt deletae.
7) E. om. *þön.*
8) C. *þær.*
9) E. add. *vare.*
10) E. add. *vari.*
11) D. *gilt.*
12) B. Loco posterioris *t* primum scriptum est *þ*.
13) E. om. *alt.*
14) E. *til sakt.*
15) E. add. *þa.*
16) B. *claocca* scriptum est, at punctum priori *a* subiectum.
17) C. *cloccaren.*
18) E. om. *bot.*
19) B. *þæn* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *a.*

clocco[20]) æi biþ*ær* cloccare til. han ær sak*ær* at þrim örom ([21]Bryt*ær* han
oc clocco. böti att*ær* clocco swa goþa som hon[22]) fyrra[23]) war. Slar clocca
han til skaþa. æll*ær* i hæl. ligge ogild*ær*. ([24]Hwar[25]) skaþa far af clocco
klæppe.[26]) ware ogilt. Nu sigh*ær* cloccare æll*ær* hans arwe. laghwarat[27])
wara þæt[28]) clocca lös war. oc kirkio wærianda neta.[29]) þæt ligge[30]) a[31])
tolf ([32]soknamanna witnom. þöm baþe sighia ia wiþ. §. 5. Nu a cloccare[33])
halwan span corns oc leff oc lefsughæl[34]) af allom þæm præsti giora[35]) korn
oc q*u*icca tiond æfte þem[36]) spanne i arose gangær. æll*ær* swa manga pæn- 12
ninga. som han[37]) gældær om iul. oc þa a han þæt sialfw*ær* soman[38]) hæm-
ta.[39]) þæn bonde ([40]æi vill cloccara ræt giora. fore hanom a[41]) rezskap*ær*
op haldæs. oc alle þe præste giwa öre. þe giuin cloccara twa pænninga at
paschom §. 6. Þorff bonde præst til sin. æll*ær* barn cristna lata. þa sighin
böndær cloccara til. oc cloccare[42]) præste.

VI. Hær six om tiond.

Nv scolo böndær tiond giora. præst*ær* scal wiþ taca. þe scolu wiþ*ær* by tal sitt byria a corn tiond sinne. oc lycta wiþ*ær* scogh. ([43]þer scolu af mærkia tionda skyl[44]) hwarn. Þön[45]) tiond scal i þry skiptas. præst*ær* scal þri-

---

§. 5 = I. KrB. 5:1; UplL. KirkB. 6:7. VI:pr, cfr. I. KrB. 3:pr.
§. 6 = UplL. KirkB. 6:8.

---

20) E. add. *sum.*
21) D. *brist*er *oc clocca. böte* &c.
22) D. *han.*
23) D. *fyr.* E. *för.*
24) D. om. *Hwar — ogilt.*
25) E. add. *sum.*
26) E. *knæplne.*
27) D. *lagwart.*
28) E. *aat.*
29) C. D. E. *neka.*
30) E. *stande.*
31) C. *i.*
32) E. *mannom aff sokn þær baþe* &c.
33) E. add. *haffwa.*
34) E. *leffs sughl.*
35) D. *gior.*
36) D. om. *þem.*
37) D. *hon.* Male.
38) C. E. *samman.*
39) C. E. *hænta.*
40) B. *vill cloccara æi* scriptum est; at iustum verborum ordinem adpositis signis indicavit scriba.
41) C. add. *pascha daghæ.*
42) E. *klokkaren.*
43) E. *þær skal.*
44) C. *schyul.*
45) E. *þe.*

þia skyl hwarn af hawa. twa scal bonde in fōra. oc i þry skipta. en lvt[46]) biscope. annan kirkio. þriþia fatōkom mannom. þær som fyrra ær uant[47]) aka hem[48]) tiond præstins. þa[49]) akis oc nu. þær som fyrra ær vant bærias hema. bæris oc[50]) nu.[51]) æll*ær* ake[52]) om uintrin. ([53]þær fore halde bonden fyl tiond quarra. §. 1. Nu can man sa oc minna æn hunþrad[54]) fa. far æi mera æn en[55]) skyl. twa æll*ær* flere. huro manga han far minna æn hundraþ. þa a bonde tionda hwarn tionda skiul.[56]) æll*ær* hwart tionda bundin. oc vare saclōs fore malanom. §. 2. Nv leghir leghodræng*ær* sæ[57]) iorþ æll*ær* annar lōskær maþ*ær*. oc sitær æi sialw*ær* a iorþ þere. þa a tiondas aff iorþinne þær hon liggær.[58]) han giore malan þær han bor. hwat han, ær innan soknar æll*ær* æi. bor han a þere iorþ. þa giore tiond. oc ware saklōs af malanom æn han hawær ([59]þær a[60]) disk oc duk. §. 3. Kirkia skal skryþa sik m*æþ* tiond sinne. til altara clæþa. mæsso clæþa. vax oc rōkilse m*æþ* kōpa. þorf hon bonaþ wiþær þa agho bōndær han til fōra. oc kirkia a sic sialf þær mæn til
13 leghia. oc cost halda. §. 4. Bōndær agho tionda aff alle sæþ utgierþis oc ingærþis. aff lin. aff[61]) hamp.[62]) af[63]) ærtom. bōnom. ([64]swa oc aff rugh oc hwete. swa som fyr hafw*ær* gamol siþvænia warit. oc af humbla garþom oc æi af kierrom. §. 5. Nu scal bonde quictiond giora. tionda kalf hwarn. tionda gris hwarn. tionda lamb hwart ær minna æn tio. giwe pænning fore[65]).

---

§§. 1-4 = UplL. KirkB. 7: 1, 2, 4, 5. §. 5 = I. KrB. 3: 1; UplL. KirkB. 7: 6. (§. 4, cfr. I. KrB. 3: 3.)

---

46) B. *lot* scriptum est, at *v* supra lineam add. scriba.
47) E. add. *aat.*
48) D. *þem.* Male.
49) E. *þær.*
50) C. add. *meþ prestins goþwilia.* Cfr. not. 51. sequentem.
51) D. E. add. *medh prestins goþwilia.* B. eadem habet rec. man. saec. XVI in superiori margine addita.
52) E. add. *hem.*
53) E. *firi ako haffue bonden* &c.
54) D. C. E. *hundraþ.*
55) D. om. *en.*
56) C. D. E. *skyl.*
57) D. *sæd;* male. E. *sik.*
58) E. add. *oc.*
59) C. *þæra disk* &c. Male.
60) B. Voc. *a* omissam supra lineam add. scriba.
61) E. om. *aff.*
62) E. add. *rofuom.* D. add. *af rowm.*
63) E. om. *af.*
64) E. om. *swa oc.*
65) B. *hwart*, ut videtur, additum fuit, at h. v. deleta est; man. paullo rec. in marg. add. *kalf hua(rn) sva firi la(mb) huart;* at litt. *rn* et *mb*, in extrema folii ora scriptae, perierunt. C. add. *kalf hwarn. swa fore lamb hwart.* D. add. *(lamb* rec. man.

([66]Tionda gas hwaria. æll*ær* halpæning[67]) fore.[68]) tionda kidling hwarn ællæ halfpænning fore. Tionde[69]) kiþling IX. nata gamlan oc XIIII. nætær[70]) æftir[71]) pascha. Gas oc lamb om mikialsmæsso. Böndær scolo quictiond til kirkio föra oc saklösi fore eþom wara. Oc ([72]aghom wi tionda af allom fisglecom.[73]) §. 6. Nu sitær gærningis[74]) man[75]) i şokn þan æncte sar. han a at paschom præste giwa halwan öre. æn han enzoman[76]) iær.[77]) æro tu soman.[78]) gæwi[79]) öre fullan. æi oc þy mera at þe flere soman æro. legho drængær oc legho cona giwe[80]) hwart þera fiura pænninga. §. 7. Nu can bonde quar mæþ tiond sitia. oc þo widærgango[81]) a tiond giora. þa ma præstær op fore hanom halda guzlicama ([82]a pascha dagh. nu sægh*ær*[83]) præst*ær* sic ængin[84]) tiond af bonda fangit hawa. æll*ær* mine[85]) tiond fangit hawa[86]) æn han atte af hanom hawa. þa wæri sic bondin[87]) m*æþ* twæggia manna eþe oc sialfsins.[88]) ([89]oc ware þær m*æþ* saklös

VII. Hær six om[90]) siala mæsso[91])

Dör bonde i sokninne æll*ær* husfru[92]) þa ma prast*ær*[93]) cræuia fore ær-

---

VI:6 = 1. KrB. 3:4; UplL. KirkB. 7:7. §. 7 = 1. KrB. 14; UplL. KirkB. 7:8. *VII:pr, cfr. UplL. KirkB. 8:pr.*

---

saec. XVI insertum) *hwart. kalf hwarn. oc swa fore hwart;* ultima verba *oc — hwart* lineola sunt inducta.

66) E. *kalff hwarn. swa firi lamb hwart. giffui halfpæning firi gaas. swa firi griis. swa firi kipling. Tionde kiþling nio* &c.

67) D. *halfpænninga.*

68) D. add. *giwa halwan pænning firi gas firi gris firi kiþling.*

69) C. *Tionda.*

70) E. *naatom.*

71) E. v. *æffter* rubris litteris est scripta.

72) E. *agha bönder tionð göra aff* &c.

73) C. D. E. *fisklecom.*

74) C. E. *gærnings.* D. *gernigs.*

75) C. E. sic. B. *mæn.* D. *mæn* scalpro mutatum in *man.*

76) C. *enzamæn.* D. *enzaman.* E. *enzamen.*

77) C. D. E. *ær.*

78) C. D. E. *saman;* et sic C. D. in sequentibus passim; E. vero ubique.

79) C. *giua.* E. *giffui.*

80) C. *giua.*

81) C. *weþærgango.*

82) E. *aat paskom. Nv* &c.

83) C. D. E. *sighær,* et sic in sequentibus passim.

84) D. *ænga.*

85) C. D. E. *minne.*

86) E. om. *hawa.*

87) D. *bonde.*

88) D. E. *sialfs sins.*

89) E. om. *oc — saklös.*

90) E. add. *sialogifft oc.*

91) Pro *siala mæssor.* E. sic.

92) D. *husfrugh.*

93) C. D. E. *præster.*

woþe sitt .III.[94]) öra pænninga. nu can arwe þæs döþa æi pænninga hawa til. sæte þa wæþ oc lægge fore stæmpnodagh om þriggia wigna[95]) fræst. lösir[96]) æi attær innan þan[97]) sama stæmnodagh. hawin[98]) wæþ[99]) forstandit sic. fore þæssa .III.[100]) öra ([1]ær *præstær* skyldoghær þrea sialamæssor sæ-
14 ghia. ena at liksutt færþ.[2]) aþra at siunda dagh. þriþio at[3]) iamlanga mote. Can þænne præst*ær* fra falla. æll*ær* oc[4]) ([5]annan wart bort fara. siunge þæn[6]) æfte cumb*ær*. Hwar som mera wil giwa for sina[7]) sial ([8]æn nu ær saghat.[9]) þa scal þæt hanom æcke menas. Dör bondans barn æll*ær* hema kono[10]) barn. þa ([11]a præst*ær* krævia .XXX. pænninga oc[12]) skyldogh*ær* ena siala mæsso sighia fori þæt. ær barn til ærfwæs[13]) comit. þa a præst*ær* fore barn fulla sialogift[14]) hawa. §. 1. Nu can wægfarande man sivk*ær* i sokn liggia. þan bonde han at liggier. han scal[15]) cloccara buþ fa. oc cloccaren præste. præst*ær* a til hans[16]) coma oc scripta. ([17]oc olea. lik wighia[18]) oc iorþa oc af þæsmanz[19]) costom til þriggia[20]) öra taca. æn swa til ær. oc .III. sialamæssor[21]) ær præst*ær* hanom skyldogh*ær* fore þe pænninga. §. 2. Nu dör stafkarl i sokn. samo[22]) þianist ær præst*ær* hanom skyldogh*ær* som bonda. þo

---

§§. 1, 2 = UplL. KirkB. 8: 1, 2.

---

94) D. *fæm* ab ipso scriba, ut videtur, scriptum est; at loco h. v. antea, ni fallor, scriptum fuit *þræ*. Cfr. nott. 100, 20. infra.
95) C. *uichna*. E. *vikna*.
96) E. add. *han*.
97) E. om. *þan*.
98) D. E. *hawi*. E. add. *þa*.
99) C. *waþ*.
100) D. *fæm*, loco cuius v. tamen aliud vocabulum antea fuit scriptum. Cfr. not. 94. supra, et not. 20. infra.
1) E. *agher præster þre* &c.
2) E. D. *liiksutfærþ*.
3) C. E. add. *prætighi. Sæmin sin i mellen om mæsso at.* B. Man. paullo rec., quae subiectis punctis notavit verba *iamlanga mote* in textu sequentia, in marg. add. *þretighi; sæmin si(n i) mællom (om) mæsso a(t) jamlang(a) mote;* litterae quaedam in extrema folii ora scriptae perierunt.
4) E. om. *oc*.
5) C. D. *annanwart*.
6) E. add. *sum*.
7) B. Litt. *a* omissam supra lineam add. scriba.
8) E. *haffui þær sialffsvallð aa. Döör* &c.
9) D. add. *hawe þar sialfswald a*.
10) E. *hemo kono*.
11) D. *præster crævia a .XXX.* &c.
12) E. add. *ær*.
13) C. E. *arfs*.
14) C. E. *sialagift*.
15) E. *aa*.
16) D. om. *hans*.
17) E. *han. olia. liik hans vighia* &c.
18) C. *wigha*.
19) E. *þæs manz*.
20) D. *fææm;* antea vero *þriggia* scriptum. Cfr. nott. 94, 100. supra.
21) E. add. *sighia*.
22) D. *sama*.

at han a æi mera til[23]) æn pik oc skræppo Bondin som lik liggær at han a grannom til sighia. æro æi granna til. þa æro nagranna. þe agho lik[24]) til iorþa[25]) fylghia. oc wiþ wara þa þæt iorþas. hwar som buþ far.[26]) oc will æi coma. böte þrea öra. þöm takin þe[27]) lik til iorþa[28]) forþo.[29]) æll*ær* wære sic *mæþ* twæggia manna eþe at han æi boþ[30]) fic. æll*ær* han forfall hafþe.

VIII. ([31]*Hær six om kiona wigning*

Nv ([32]conno hion til kirkio coma[33]) bæþæs wigsl oc hiona lagh binda. þa a præst*ær*[34]) halfvan öre kræuia[35]) fore lius hwart[36]) oc offre[37]) swa mykit þön wilia.[38]) ([39]þa a præst*ær* þem wighia vtan alt forfall.[40]) §. 1. Scal cona æftir barn i kirkio leþas. giwe præste halwan öre fore lius. oc offre hwat[41]) hon will.[42]) ([43]kumbær kona *mæþ* lagha inleþning sinne. oc wil æi præst*ær* hana inleþa. oc mistir hon *mæþ* þy ([44]siænga læghe sins. þa dyle præst*ær* *mæþ* twem præstom sialfw*ær* han þriþie[45]) at han hænne æi inleþning sunde. æll*ær* böte þria m*arkær*. twa biscope oc ena bondanom

---

VIII: pr., cfr. UplL. KirkB. 9: pr.

§. 1 = UplL. KirkB. 9: 1. (Cfr. I. KrB. 3: 5.)

---

23) E. om. *til.*
24) E. *like.*
25) D. *iorþ.*
26) D. *fa.*
27) E. om. *þe.*
28) D. *iorþ.*
29) C. D. *förþo.* E. *forþan;* male.
30) C. D. E. *buþ.*
31) E. om. *Hær six.*
32) B. *como* scriptum est, at punctum primae lineolae litt. *m* subiectum, et nota abbreviati *n* addita. C. *comma hion til kirkio oc bæþas* &c.
33) C. E. add. *oc.*
34) E. add. *firi lyus.*
35) C. *cræn·a.*
36) E. add. *sum swa haffs.*
37) E. *offren.*
38) C. add. *Nu vil man oc cuna samman wighas.*
39) E. om. *þa — forfall.* B. Supra vv. *þa* et *forfall* manus paullo rec. scripsit: *vacat;* quod codicem E hanc periodum omittentem respicere videtur. Cfr. not. 42. infra, et not. 4. pag. 94.
40) D. hic inserit ea, quae textus in cap. 20. §. 1. habet: *Nu wil man oc kona soman wighias — æn hionalaghit domis fast oc fult.* Cfr. ea quae ad dictum cap. notantur.
41) C. *þæt.*
42) B. Man. paullo rec. in marg. add. *Nv will man ok kuna svmanwigh(i)as. Jnfra (eo)dem .XX.;* quae codicem E, ni fallor, respiciunt. Cfr. not. 43. sequentem, et not. 39. supra.
43) E. om. ea, quae in hoc cap. sequuntur; inserit vero ea, quae textus in cap. 20. §. 1. habet: *Nv vil man oc kona saman vighias — æn hionalagh dömes fast oc fullt.* Cfr. ea, quae ad dictum cap. notantur.
44) D. *siængalagha sin.*
45) D. *þriþi.*

IX. Hær six om offær.

Nv haw*ær* præst*ær* tiond oc ([46]tillæghor fangit. þa scal præst*ær*[47]) vacta tiþa sinna. oc wita hwat han ær bonda skyldogh*ær*. han a alldra tiþa wacta. han ær skyldogh*ær* sæx dagha högtiþ oppe halda fore sokn hans.[48]) þæt ær ett Juladagh.[49]) annar[50]) paschadagh*ær*. þriþi pighizdaghær.[51]) fiorþe[52]) alldra hælghona dagh*ær*. fæmte kyndilmæsso[53]) daghær. sætte[54]) kirkmæssa.[55]) þæsse sæx dagha æro hans rætir offærdagha. bonde oc husfru.[56]) offre hwart þera swenskan pænning. Om paschadagh offre hvart barn swenscan pænning som wars hærra licoma[57]) takær. Fæm[58]) dagha aff þæmma a husfru a altare læggia leff oc lefsughil. Oc[59]) alldra hælghona dagh giorin böndær matscut. Nu sitær bonde æll*ær* husfru hema fra[60]) kirkio. om rættan offærdagh. þa offrin[61]) þan dagh[62]) þær ær næst. oc ware[63]) saclös. nu þryzkaz þe oc wilia æi offra. gældin þa twa pænninga fore en

X. Hær six om[64]) barna cristningh.

Nv can bonde barn wilia cristna lata. præst*ær* ær borto. oc æi m*æþ* lofve aff sokn farin oc æi hafw*ær* han lagha forfall. oc mist*ær* þy barn cristno. þa böte præst*ær* .III. m*arkær*. §. 1. Nu can barnit[65]) siukt föt[66]) wara. oc æi til kirkio coma. oc þe æi[67]) præste na conno[68]) þa agho[69]) mæn þæt[70])

IX = I. KrB. 3:6; UplL. KirkB. 10. *(§. 1, cfr. I. KrB. 6: 1.)*
X = UplL. KirkB. 11.

---

46) E. *til eghor fangin.*
47) E. *han.*
48) E. *sinne.*
49) D. *iuladagh*er.
50) E. add. *ær.*
51) C. *pinginzdagh*er. E. *pingizdagha dagher.*
52) C. E. *fiarþæ.*
53) D. *kundilmæsso.* E. *kyndilsmösso.*
54) E. *Siætte.*
55) C. *kirkmæsso.* D. *kirkmæsso dagh*er. E. *kirkmösso dagh*er.
56) D. *husfrug*, et sic infra.
57) E. *likama.*
58) D. *Fivm* (sic).
59) E. add. *vm.*
60) E. *fraan.*
61) C. add. *vm.*
62) E. om. *dagh.*
63) C. E. *warin.*
64) E. om. *om.*
65) E. *barn.*
66) D. om. *föt.*
67) B. v. *æi* omissam supra lineam add. scriba.
68) B. Prius *o* subiecto puncto est notatum,

barn döpa i watne oc i[71]) ængo andro. æro æi mæn til. þa scolo conor[72])
þæt barn döpa. oc sighia swa. Jac[73]) döpir þic.[74]) i namn faþors. oc sons.
oc þæs hælgha[75]) anda. Dör þæt barn swa ær döpt. þa ma þæt i kirkio
garþ læggias. lifnar þæt ([76]barn swa ær döpt.[77]) oc can quict til kirkio co-
ma. þa aghær[78]) præst*ær* barne cristno[79]) til fylla[80]) som fyr war fat.[81]) can 16
þæt barn[82]) up wæxa[83]) oc iawas[84]) om hwat þæt hafw*ær* cristno fangit
æll*ær* æi. i enom iamlanga þær æftir þæt[85]) föt war. þa a biscop*ær* þær æf-
tir ranzaca[86]) oc leta. oc þær m*æþ* giora som han rætæst hittir. §. 2. Nu
byggir karl oc kærling i þorpe enzamin soman. oc cona hans barn föþir. can
þæt barn siukt föt warþa.[87]) fyr æn þæt heþit dör döpi[88]) þæt faþir[89]) æl-
l*ær* moþir. þy at þe[90]) haffdo ængom androm til sighia. þær ryfs æi hiona-
lagh fore guzziuialagh.[91]) §. 3. Nu boa flere i by.[92]) gangær bonde til gran-
na[93]) oc beþis guzziwe.[94]) Dör þy[95]) barn heþit.[96]) böte granne III. m*ar*-
k*ær* æll*ær* dyle m*æþ* eþe sæx manna. at han æi guzziuialagh sunde.[97]) þær
takr biscop*ær* halft. oc halft arwe barns.[98]) Far barn cristindom. þa agh*ær*
ængin sac fore guzziuilagh[99]) oppe halda

---

et *v* in margine adpositum; incertum vero est an hoc ab ipso scriba sit factum.
69) E. *mogho.*
70) D. om. *þæt.*
71) E. om. *i.*
72) D. *quinna.*
73) D. E. *Jæc.*
74) D. *þit.* Male.
75) B. Loco litt. *g* primum scriptum est *l.* D. *hælagha.*
76) E. om. *barn — döpt.*
77) D. *dop.* Male.
78) E. *aa.*
79) B. Litt. *n* omissam supra lineam add. scriba.
80) D. *fulla.*
81) E. *sakt.* Male.
82) B. Litt. *n* omissam supra lineam add. scriba.
83) C. E. *vaxa.*
84) D. *iæwas.*
85) D. *þar.*
86) B. Secundum *a* omissum supra lineam add. scriba. D. *ranzætta.*
87) C. *wara.*
88) D. *döpir.*
89) D. om. *faþir.*
90) E. *þön.*
91) D. *guzziuilag.*
92) E. add. *oc.*
93) E. add. *sins.*
94) Adde: *oc granne syn guzziuialagh.* Cfr. UplL. KirkB. 11:3.
95) E. *þy* rec. man. mutatum in *þet.*
96) E. add. *þa.*
97) D. *synde.* E. *sonde.*
98) E. *barsins.*
99) C. D. E. *guziwialagh.*

XI. ([100]*Hær six om siuksmanz*[1]) *rezscap.*

Nu can bonde siuk*ær* liggia. oc præste buþ fa. *præstær* lat*ær* annat mo-
þare.[2]) dör þan man. oc far æi rezscap[3]) sin. böte præst*ær* III. m*arkær*. taki
halft biscop*ær*. oc halft arfwe þæs döþa.[4]) Nu far p*ræ*stær allt sændær buþ.
man at scripta. æll*ær* barn[5]) cristna.[6]) lik wighia. fyrst scal han man scripta
oc hanom rezscap fa fore þy at guþfaþir oc guþmoþir magho[7]) barn döpa
i þrangom. giuin namn slict[8]) þe wilia. þan döþe ma længst[9]) biþa. Nu latær
præst*ær* moþare barn æn bonda.[10]) dör þa[11]) bonde osc*ri*ptaþ*ær* böte præ-
st*ær* III. m*arkær*.[12]) §. 1. Nu far præst*ær* buþ lik at wighia. liggær[13]) ena
nat owight.[14]) hæti[15]) wiþ þrim marcom. liggær owight aþra. oc þrim m*ar*-
com. ligg*ær* þriþio nat owight. ([16]hæte oc wiþ þrim[17]) m*arcom*. æll*ær* wite
lagha forfall sin. ([18]All lik a præst*ær* wighia þe fulla sialogift[19]) gifwa. vtan
17 barn siu arom yngri. þæt æi gifwer fulla sialogift.[19]) Standær öpin[20]) grift[21])
om nat. böte p*ræ*st*ær* III. m*arkær*. swa[22]) ([23]om andra. swa[24]) om þriþio.

XI:pr. = I. KrB. 4:pr.; UplL. KirkB. 12:pr.; SML. KirkB. 9:pr. §. 1, cfr. I. KrB. 4:2; UplL. KirkB. 12:1.

---

100) E. om. *Hær six.*
1) D. *siukmanz.* E. *syuks manz.*
2) C. *moghare.*
3) B. Loco litt. *p* antea *m*, ut videtur, fuit scriptum.
4) D. E. add. *wærder præster wti a wæghi staddær. aghi vitu meþ twaym.* (sic; E. *twem mannom. oc) sialwer kan þriþi* (E. add. *oc) wæri swa þrell ær* (E. *þær) i witnom sum frælz man.* Cfr. I. KrB. 4:1. B. Rec. man. in marg. add. *(i)nfra (w)arþer prester (ut)i a weghi (st)adder. et cetera;* quae sine dubio respiciunt ea, quae cod. E. hoc loco inserit. Cfr. nott. 39, 42. pag. 91.
5) D. E. add. *at.*
6) D. add. *æller.*
7) C. E. *mogho.*
8) D. add. *ær.*
9) D. *længer.*
10) B. *bondea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
11) E. om. *þa.*
12) C. D. E. add. *taki oc* (D. om. *oc) halft biscopær. oc halft arwi.* B. eadem habet manu paullo rec. in margine addita.
13) E. add. *þæt.*
14) D. *uvight* scalpro mutatum in *wight.*
15) E. D. add. *præstær.*
16) E. *oc þrim* &c.
17) B. Loco litt. *þ* primum scriptum est *k.*
18) D. om. *All — gifwer fulla sialogift;* haec vero calci capitis addit; cfr. not. 52. pag. 95. E. haec habet post periodum: *Stander — halfft arffue* in textu proxime sequentem.
19) C. *sialagift.*
20) D. E. *opin.*
21) C. *graaf.*
22) D. E. add. *oc.*
23) E. *firi aþra. oc swa firi þriþio.*
24) D. add. *oc.*

taki oc halft biscup*ær.*[25]) oc halft arfwe. Förrir[26]) ([27]bondin fyr att[28]) ([29]æn lik haw*ær* swa længe inne standit. þa ær bonde[30]) sakr att[31]) þrim m*arcom* æn han flytt*ær* lik[32]) owight[33]) yuuer ([34]bolstaþ en. flytær yuir annan hæti wiþ þrim m*arcom.* ([35]flyt*ær* yw*ær* þriþia oc þrim marcom. taka[36]) en lot biscopær annan þe iorþ atto som ([37]lik yw*ær* förþis þriþia lot[38]) conong*ær.* will han a dulom fore standa. wæri sic m*æþ* tolf mannom aff sokninne oc twem witnom. ware þær witnes mæn præst*ær* oc[39]) cloccare. Siþan lik haw*ær* swa længe inne ligat[40]) þa scal næmd til biscops fara. oc biscop*ær* lati sin præst þitt fara. oc iorþa lik þæt §. 2. Nv gifwær[41]) bonde[42]) præste sac fore wardnaþ[43]) sin at han æi rezscap fic.[44]) ([45]aghe þ*ær* præst*ær* walld wita forfall sin m*æþ* tvem præstom. sialfw*ær* han þriþie.[46]) þæt ær[47]) fyrste.[48]) at han æi buþ fic. annat. at honom[49]) biscop*ær* stæmt hafþe. þriþia at han i sotasæng la. fiorþa.[50]) at han mæsso saghe.[51]) þa han buþ fic. bristær at eþe. böte III. m*arkær.*[52])

---

§. 2 = UplL. KirkB. 12: 2.

---

25) C. D. E. sic. B. *bissupær.*
26) B. Loco ultimi *r* primum scriptum est *n.* C. E. *Förir.* D. *Forir.*
27) E. *bonde liik wt för æn þæt ær vikt. oc för æn þæt haffuer þre nætter inne standett.*
28) D. add. *lik. æn þæt ær wight fyr æn þet hawer .III. nætær inne standith.*
29) D. Verba *æn — inne standit* lineola induxit man., ut videtur, rec. C. *lik. æn þæt ar wight. (owight* scriptum est at *o* deletum) *fyr æn þæt hawir .III. nætær inne standit.* B. Man. paullo rec. subiectis punctis notavit v. *æn* et postea sequentia: *hawær swa længe,* in marg. addens: *æn þæt ær owikt fy(r) æn þet ha(wer) þrea nætr.*
30) C. D. *bondin.*
31) E. om. *att.*
32) C. D. E. sic. B. *likt.*
33) D. om. *owight.*
34) D. *bolstadh. æn flyter* &c.
35) C. om. *flytær — marcom.*
36) C. E. *taki.* D. *takær.*
37) C. *han lik iuær förþæ.*
38) E. om. *lot.*
39) D. om. *oc.*
40) E. *standit.*
41) B. Litt. *f* omissam supra lineam add. scriba.
42) C. *arwe.* B. Man. paullo rec. subiectis punctis notavit v. *bonde,* in marg. addens *arue.*
43) D. E. *varnaþ.*
44) D. E. add. *þa sigger han at han forfall hafdhi.*
45) C. *aghær.* E. *þa skal han vita* &c.
46) D. E. *þriþi.*
47) B. Verba *þæt ær* errato bis sunt scripta, in fine prioris et initio sequentis paginae. D. add. *þæt.*
48) C. *fyrsta.* E. *fösta* (sic). D. E. add. *forfall.*
49) D. C. E. *hanum,* et sic C. D. in sequentibus.
50) E. *fiarþa.*
51) C. E. *saghþe.*
52) D. add. *taki halft biscoper oc halft arwe þæs döþa.* ¶ *All lik a præster wighia. þe fulla sialagift giwa. wtan barn*

XII. Hær six om mæsso fall. ([53]*oc forbuþ.*

Gior præst*ær* mæsso fall om sonnodagh æll*ær* a þem[54]) dagh som fore ær forhælgh[55]) böte III. m*arkær* biscope. vtan han wite[56]) lagha forfall sin. §. 1. Nu aghær bonde om sonnodagh ([57]til kirkio coma. oc præst*ær* a hælgho dagha biuþa oc fasto dagha. Glömir præst*ær*. oc brytær bonde. þa ær præstær sakær.[58]) oc æi bonde. Biuþær præst*ær*. oc glömir bonde oc bryt*ær*. þa ær bonde sakær at þrim marcom.[59]) ([60]Swa oc præst*ær* æn han sic glömir. Fore alla sakir þær[61]) præste witas. ([62]þa a præst*ær* fore sin forman callas. oc þær ([63]a han annatigge[64]) wærias æll*ær* fællas. wærs han. ware
18 saclös. falz han. böte æfte lanzlaghom. §. 2. Nu ma æi biscop*ær* æll*ær* præst*ær* man i forbuþ sætia. vtan fore þæssom[65]) mal. þæt[66]) ær fore sc*r*ipt.[67]) oc tiond. oc kirkio tillæghor[68]) oc præstæ. oc all andilic mal. oc æi fore fæ gield. hwilikin præst*ær* som sætær bondan[69]) utan kirkio orætlica. oc utan biscops orloff. böte III. m*arkær*. Nu warþær man i forbuþ sæt*ær*.[70]) fore ræta sac. Sitær ([71]i forbuþ yw*ær* nat oc iamlanga. þa ma biscop*ær* han i ban[72]) sætia. wil han æi sic ræta oc naþir sökia innan nat oc iamlanga. þa scal cononge til sighias.[73]) oc conong*ær*[74]) a ywir han *mæþ* swærþe[75]) ræta. oc

---

XII = UplL. KirkB. 13.
(§. 1, cfr. I. KrB. 13: 1, 2.)
(§. 2, cfr. I. KrB. 15.)

---

siu arum yngri. þæt æi giwer fulla sialagift. Cfr. not. 18. pag. 94. E. add. *take halff biscoper. oc halff arffue þæs döþa.*

53) E. om. *oc forbuþ.*

54) B. Ultima lineola litt. *m* est deleta, ut legeretur *þen.*

55) E. *forhælgþ.*

56) C. *wæt.*

57) E. *kirkio sökia. oc* &c.

58) E. add. *at þrim markom.*

59) C. D. E. add. *þem taki biscoper.* B. eadem habet man. paullo rec. in marg. addita.

60) E. om. *Swa — glömir.*

61) E. *ær.*

62) E. *skal han firi sin* &c.

63) E. om. *a han.*

64) E. *annattiggia.* C. *annatiggia.* D. *annatiggie.*

65) B. Ultima lineola litt. *m* est deleta, ut legeretur *þæsson.* C. D. *þesson.* E. *þæsse.*

66) B. Litt. *t* omissam supra lineam addidit scriba.

67) E. *skriffta brut.*

68) C. *tillaghor.* E. *til eghor.*

69) D. E. *bonda.*

70) C. *satær.*

71) E. *han i forbuþi.*

72) B. *banþsæ* scriptum est, at litt. *þsæ* deletae sunt.

73) E. *til sighia.*

74) E. *han.*

75) E. add. *laata.*

utan kirkio garþ[76]) döma. þo scolo rætir arwar goz hans ærwa.[77]) oc liggi sialfw*ær*[78]) fore brot sin.

XIII. Hær six om sialogift[79]) ([80]*oc testament.*

Nv will man eghn[81]) sina til kirkio æll*ær* clostær[82]) giwa. han a wald hwat han wil hælldær præste giwa til föþo. æll*ær* kirkio til skruz Nu sigh*ær* p*ræ*stær æll*ær* kirkio wærianda[83]) mera giwit wara. oc þæt necas. lifwær þan som gaff. þa a han wizord[84]) wita huro mykit han gaff. nu can þan döþær[85]) wæra[86]) som gaff.[87]) oc arfwar hans næi gen sighia. þa scal kirkia m*æþ* fastom wæria. þöm þær wiþær waro.[88]) oc swa mange fastar agho wiþ ([89]gæff wara som wiþ cöp. hwaria gæff æffte þy hon ær til. Giffwær man eghn[90]) fore sial sina kirkiom æll*ær* clostrom.[91]) ær wiþær rætær ærwinge.[92]) oc ær han til wiz comin. sighia baþe ia wiþ. æro til fastar oc full skial. stande[93]) þæt[94]) fast oc fult. e huro mykit han gifw*ær*. Nu sigh*ær* ærwinge[95]) næi gen. æll*ær* ær æi wiþær.[96]) æll*ær* ær owormaghe. æll*ær*[97]) wituillingær. þa ma æi mera giwa æn hwan[98]) tionda pænning.[99]) han a aff gamble byrþ 19
sinne. hwat han a minna æll*ær* mera. þæt ær lagha gæff Alla æfflinga[100])

XIII = UplL. KirkB. 14:pr, 1-3.

---

76) D. *kirkio.*
77) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
78) E. add. *wgilder.*
79) C. *siala gift.*
80) E. om. *oc testament.*
81) B. *æghn* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *e.* C. *eghu.*
82) E. *klosters.* D. *köstær* (lege *klöstær).*
83) D. *kirkio wærænda.* E. *kirkiowæriander.*
84) E. add. *aat.*
85) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
86) C. D. E. *wara.*
87) D. v. *gaf* omissam in marg. add. man. rec.
88) C. D. E. sic. B. *wara;* sed *o* supra lineam add. man. forte rec.
89) B. Ultimum *f* scalpro mutatum est in *t.* C. *wara wiþ gæff. som* &c.
90) E. add. *sina.*
91) D. *clöstrum.*
92) C. *arwinga.* E. *arffvingi.*
93) E. add. *þa.*
94) D. E. add. *giort ær.*
95) C. *arwinge,* et sic in sequentibus passim.
96) E. *nær.*
97) D. add. *ær.*
98) E. *hwarn.* D. *hwærn.*
99) E. add. *sum.*
100) C. D. E. *afflinga.*

iorþ ma man giwa fore sial sina. Giwær man sic ([1]til clostærs æll*æ*r spitala. þa aghi æi wald ([2]mera giwa æn ærwingin wil. vtan swa som fyr ær sact. Nu gifwær man mera[3]) æn lagha gæff. clandar þæt nocor innan nat oc iamlanga. gange att*æ*r alt þæt yuir ær lagha gifwina.[4]) kan ærwinge fangin wara. æll*æ*r uttlændis. æll*æ*r owormaghe.[5]) þa stande goþit[6]) i taka handom. þær til ærwinge hem combær. æll*æ*r han[7]) v[8]) hæfftum combær æll*æ*r owormage til rætan alldær combær.[9]) hawe siþan ærwinge walld. hwat han wil gefwina hallda. æll*æ*r vtt giwa innan nat oc iamlanga.[10]) clandar ængin innan nat oc iamlanga.[10]) æftær þem skælom nu ær saght[11]) þa hallde kirkia þæt fast oc fult som[12]) hon fangit haffw*æ*r. Gifw*æ*r man nocor*om*[13]) androm goz. frændom æll*æ*r swenom. stande þy ([14]ens at[15]) ærwinge will. Gifw*æ*r man gæff m*æþ* ræz ærwingia wilia. þæn þa ær ræt*æ*r ærwinge. þa han giffw*æ*r ([16]giffwina. hawe ængin wald framaleþ. þa gæff[17]) att*æ*r bryta. æn þæt ær giort m*æþ* fastom oc fullom skiælom. §. 1. Nu gifw*æ*r man i lösörom kirkio æll*æ*r præste. þær scolo twer bolfaste mæn wiþ*æ*r wara. ([18]þæ scolo twer bolfaste mæn vara. þæt scolo witna.[19]) æn þæt clandas can. oc æi ma cloccare þær[20]) om witne bæra. §. 2. Nu delas[21]) wiþær præst*æ*r oc kirkia. pr*æ*st*æ*r sighær sic til föþo giwit wara. oc kirkia sic til skruz. liffw*æ*r þæn som gaff hawe þan[22]) wald at hemola. hwem[23]) han hælldær wil. ær æi þan[24]) til sóm gaff vitin þa þæt tolfmæn[25]) aff soknninne hwilict[26]) þera þæt m*æþ*

1) E. *i kloster.*
2) E. *aat giffua meera æn ærwingi* &c.
3) D. v. *meræ* omissam in marg. add. man. rec.
4) D. *gæfuna* (lege *gæfuina).* E. *giæffuena.*
5) E. add. *æller vitlinger* (lege *vitvillinger).*
6) C. *gozet.* D. *gozþit* scriptum, at *þ* deletum. E. *goz þet.*
7) D. *hem.* Male.
8) E. *vr.*
9) E. om. *combær.*
10) E. *aar.*
11) D. *sæc* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *a*, et *t* rec. ut videtur manu additum, ut legeretur *sact.*
12) E. om. *som.*
13) D. E. *nokrum.*
14) C. *at ens ærwinge* &c. D. v. *ens* omissam supra lineam add. rec. man.
15) D. *æn hans.*
16) E. *giæffvena. haffui þa ængin walð framleþis* &c.
17) D. *giff.*
18) C. D. *þe.* E. *sum þet skulu vitta æn* &c.
19) B. *witnea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
20) C. *hær.*
21) E. *delis.*
22) B. *han* primum est scriptum. C. E. om. *þan.* D. *han.*
23) D. *þom.*
24) C. *han.*
25) D. C. E. *tolf mæn;* et sic in sequentibus ubique.

ræto[27]) a. oc raþe halwe næmd præst*ær* oc[28]) kirkia. §. 3. Allt þæt kirkio giwit warþ*ær*. hwat þæt ær iorþ æll*ær* ([29]löse öra. swa oc[30]) affraþ hænnar ([31]þe som hon[32]) aff iorþom sinom far. ([33]hwat hænne giffwit warþær. æll*ær* hon m*æþ* tiond sinne köpir. swa oc alla tiond sina. þær[34]) a kirkia sic m*æþ* skryþa.[35]) oc þær[34]) ma æncte annat af gioras utan kirkio samo[36]) til þarwa.

XIIII.

([37]Nu warþær kirkio iorþ wæþsæt.[38]) gitær bonde iorþ sina att*ær* löst. ([39]æll*ær* frændær hans innan stæmnodagh att*ær* löst. ([40]ware iorþ þera.[41]) Gitær æi innan stæmnodagh att*ær* löst. ware ([42]þe wæþsætning i bonda laghom.

XV.

([43]Giw*ær* bonde præste iorþ[44]) hwat þæt ær i sot.[45]) æll*ær* vtan sot.[45]) þa aghær þæt prestær æfte præst.[46]) hwar æfftir annan. vtan þæt swa giwit ware.[47]) at þan pr*æ*stær þæt giwit ([48]war. matte aff þy gyora hvat han willde. ær honom iorþ giwin. þa scolo þæt fasta[49]) wita. ær þæt i lösörom. þa scolo þæt witne wita. som fyr ær saght.[50])

XIIII = UplL. KirkB. 14:4.

---

26) D. *hwilic.*
27) C. *ræta.*
28) C. D. E. add. *halwe.*
29) C. *lös öra.* D. E. *lösöra.*
30) C. om. *oc.*
31) E. *þön hon* &c.
32) D. om. *hon.*
33) E. *oc alla tionð sina. æller hwat hon meþ hænne köper. þær aa* &c.
34) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
35) B. Loco litt. *r* antea scriptum fuit *y*. D. *skuþa;* male.
36) D. om. *samo.*
37) E. connectit hoc caput cum antecedente.
38) C. *wæþsat.*

XV = UplL. KirkB. 14:5.

39) E. om. *allær — attær löst.*
40) D. om. *ware — attær löst.*
41) E. *hans.*
42) E. *þa væþsætning þön i* &c.
43) E. connectit hoc caput cum antecedente. Cfr. not. 37. supra.
44) C. D. add. *æller lös öra.* E. add. *æller lösa öra.* B. Man. paullo rec. in marg. add. *ælla (lö)sa ör(a).*
45) D. *sokn.* Male.
46) C. add. *oc.*
47) C. E. *ær.*
48) E. *varþer moghi göra aff hwat han vil.*
49) E. *fastar.*
50) C. *saghat.*

XVI.

([51]Nu dör bonde. oc takær sic læghærstaþ[52]) utan sokna. þa agh*ær* præst*ær* aff honom allan[53]) fulldnaþ[54]) hawa. swa som han þær laghe. swa aghær oc præst*ær* hanom alla fulla sialamæssor[55]) sighia som han þær laghe.

XVII.

([56]Nu combær þan man til kirkio.[57]) aff kirkio ær sættær.[58]) þa mæssa six. combær han fyrra. æn offrat ær. þa ma præst*ær* ọr[59]) klæþom fara. æn han wil æi æll*ær* aff kirkio ganga. oc mæssofall böte hwarte böndær æll*ær* præstær. böte þan böt[60]) mæssofall gior. Nv ([61]can þan man siþan coma. þighiande mæssa byriaþ ær. þa ma æi præst*ær* att*ær* wænda oc böndær magho[62]) saclöso[63]) mæsso fram höra. Nu can lænsmaþ*ær*[64]) sokn sac giwa. at ([65]þer mæsso hafþo[66]) mæþ þem af kirkio sætt*ær*[67]) war. wæri þa sokn sic[68]) m*æþ* tolff mannom. æll*ær* böte III. m*ark**ær*. Nu can biltogha[69]) maþ*ær* til kirkio coma. æi ma han noþoghan[70]) aff kirkio æll*ær* aff[71]) kirkio garþe
21 ut dragha. þa ma præstær[72]) saclöso[73]) mæsso sighia. oc soknamæn[74]) saklöso[75]) a[76]) höra.

XVI = UplL. KirkB. 14:6. *XVII = UplL. KirkB. 14:7.*

---

51) E. connectit hoc caput cum antecedente. Cfr. nott. 37, 43. pag. 99.
52) C. *læghorstaþ*. D. *læghostad.*
53) E. om. *allan.*
54) C. D. E. *fulnaþ.*
55) D. *sialomæssor.*
56) E. connectit hoc caput cum antecedente. Cfr. nott. 37, 43. pag. 99, et not. 51. supra.
57) E. add. *sum*
58) C. E. *sattir*
59) D. *w.* E. *aff.*
60) C. D. E. *bot.* E. add. *sum.*
61) E. *komber þæn man siþan þighiandamæssa* &c.
62) E. *mogho.* D. add. *at.*
63) C. *saclösæ.* E. *saklöse.*
64) E. *lænsman.*
65) D. *þar mæssor* (scalpro mutatum in *mæsso) hafþiz.*
66) C. *hafwo.*
67) D. *satter.*
68) D. om. *sic.*
69) E. *byltugher.*
70) C. E. *nöþoghan.*
71) E. om. *aff.*
72) C. add. *at.*
73) E. *saklöst.*
74) D. *soknamanum.* Male.
75) E. *saklöse.*
76) E. om. *a.*

XVIII.

([77]Nu scal[78]) cloccare font uacta. han scal æi længær ypin[79]) standa længær[80]) æn fontær wighis. oc barn döpis. Standær han længh*ær* öpin.[81]) can folk handom i gripa. gælde cloccare III. öra. Gripær annar man[82]) innan[83]) þan som[84]) moghande ær. böte oc III. öra. æll*ær* dyle m*æþ* twem mannom[85]) sialfw*ær* han þriþæ[86]) Gior owormaghe swa. ware saclöst. þy at han æi bæt*ær* conne.[87])

XIX. ([88]*Iuir þe mal nu sighias. þær scal biscop*ær *ranzaka*[89]) *oc yuir döma*[90])

Om hionalagh. frænzsömis spiæll.[91]) Guzziuiaspiæld.[92]) Sipskafs spiæld[93]) þær a ængin socnare oc ængin annar a tala. vtan biscop*ær*. æll*ær* þan biscops dom hafw*ær* handa mællom. Varþ*ær* maþ*ær* sandær fore þy male. bötes þa[94]) biscope III. m*ark*ær. oc raþe biscop*ær* hwat þæt hionalagh scal standa.[95]) æll*ær* æi.

XX.

([96]Nv fæstir man sic cono. oc bryz þe fæst[97]) op. m*æþ* kirkio dome.

XVIII = I. KrB. 5:4; UplL. KirkB. 14:10. *XIX = UplL. KirkB. 15:pr.* *XX = UplL. KirkB. 15:1, 2.*

---

77) E. connectit hoc caput cum antecedente. Cfr. nott. 37, 43, 51, 56. pag. 99, 100.
78) E. *aa.*
79) E. *opin.*
80) D. E. om. *længær.*
81) D. *yppin.* E. *opin.*
82) E. om. *man.*
83) C. om. *innan.* E. *i.* C. E. add. *æn;* male.
84) E. om. *som.*
85) D. E. add. *oc.*
86) D. *þriþie.* E. *þriþi.*
87) E. add. *Jvir all þe mal nu sighias. skal biskoper ranzaka. oc döma.*
88) E. habet rubr. *Hær six vm gudzif-fia spiæld siffskaps spiæld. i hionalaghe.*
89) B. *ranzake* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum et *a* supra lineam additum.
90) D. add. *Hær six vm hionalagh sum guziua speld ær medh.*
91) E. *frænzemis spiælð.*
92) D. *guziua spiæll.*
93) C. *Sipskaps spial.* E. *siffskaps spiæld.*
94) D. om. *þa.*
95) D. v. *standa* omissam supra lineam add. man. ut videtur rec.
96) E. connectit hoc caput cum antecedente.
97) E. *fæstning.*

þær böte hwart þera .III. m*arkær*. Swa oc æn hion þön[98]) laghlica æro soman comin. skilia sic at. utan kirkio dom. böte hwart þera .III. m*arkær* æn baþæn walda skilnaþ.[99]) waldær annat þera þæt.[100]) böte .VI. m*arkær*. oc þæt se saclöst til hionalagh beþis Sighær maþ*ær* sic cono fæst hawa. oc hon necar. combær þær kirkionna formanz bræff til. oc forbiuþ*ær* þöm annat band at[1]) binda. fyr æn hint[2]) ær löst ([3]m*æþ* kirkionna dome. Gior hon siþþæn annat band fyr æn hint ær löst böte hon .III. m*arkær*. oc swa þan sambandit giorde. m*æþ* hænne witande. ællær dyle m*æþ* tolff manna eþ.[4]) at han æi wiste þæt[5]) hon[6]) fæst war. §. 1. ([7]Nv will man oc cona[8]) soman wighias. þe agho sokna præste[9]) sinom til sighia.[10]) Præst*ær* a þæt[11]) þrea sonnodagha
22 lysa i kirkio dorom. at þe hion fæst æro m*æþ* lanzlaghom. oc þe wilia m*æþ* kirkio ræt soman wighias. Combær nocor innan þan stæmnodagh. þan forfall wet i[12]) þy male. m*æþ* ([13]frænzæme. æll*ær* guþziuiælagh.[14]) æll*ær* oc hon. æll*ær* han. androm fæst waro. æll*ær* oc æn nocor wet andra handa þing. þær[15]) hiona lagh ma hindra. þa ma æi præst*ær* þem[16]) wighia. fyr æn þæt mal ær utt rönt. Coma ængon[17]) forfall innan þan stæmnodagh nu ær saghd*ær*. þa ma præst*ær* þöm soman wighia. oc hawe ængin walld op a þæt mal siþan tala. þan þæt[18]) hörþe at præst*ær* laghlica lyste.[19]) Qvæl han þæt[20]) hionalagh[21]) siþan þæt ær laghlica lyst. æll*ær* siþan hion soman wigþ æro.

(§. 1, cfr. I. KrB. 7.)

---

98) E. add. *sum.*
99) D. *skialnadh.*
100) E. om. *þæt.*
1) E. om. *at.*
2) E. *þet.*
3) E. om. *mæþ — löst.*
4) D. E. *eþe.*
5) C. *at.*
6) E. add. *förra.*
7) D. E. hoc loco om., sed cap. 8 huius libri inserunt ea, quae in hoc cap. sequuntur; varietates vero ibi occurrentes hic adnotantur. Cfr. nott. 40, 43. pag. 91.
8) C. D. E. sic. B. *cono.*
9) E. *præste* (om. *sokna).*
10) C. *til sighias.*
11) E. add. *vm.*
12) E. *aa.*
13) E. *frænzömis spialde. guziffialaghe spillt vara. æller oc aat han æller hon. androm fæst æro.*
14) D. *guziualagh.*
15) D. om. *þær.*
16) C. add. *soman.*
17) D. *ægin* (lege *ængin).*
18) D. *þöm.*
19) D. *lyse.*
20) C. *þen.*
21) D. *mal.*

böte III. *markær.* take twa biscop*ær* oc ena malsæghande. æn hionalaghit[22]) dömis fast.[23])

XXI. ([24]*Nu six om hormal.*

Hwar[25]) som gior enfallt hor. *mæþ* oskylde cono. böten baþæn III. *markær.* ([26]swa bötis oc fore twefallt hor. Combær baþe soman hordombær. ([27]frænzsæme. guzziuiaspæld.[28]) oc sifscapspial.[29]) þær bötes hwart om sic Ængin man ma androm sac fore hor[30]) gifwa. vtan husfru[31]) æll*ær* bonde gifwin sac sin i mællom vtan þe warþin inne takin. æll*ær* oc[32]) full witne[33]) som synt oc set hafwa tilgango oc frangango.[34]) þær ma biscops man[35]) fa annatigge[36]) lagh æll*ær* pænninga Gitær þan man lagh fore sic[37]) gangit som horit witis. þa warin ([38]þe baþe saclös. warþær[39]) man bar oc atakin *mæþ* slicom[40]) witnom. som ([41]sighias scal i gifftar malom. þa böte horbotena hwart[42]) þera *mæþ* tolf[43]) örom. ([44]þæt take biscop*ær* op.

XXII.

([45]E hwaria handa banzmal[46]) þæt ær. oc ær fore rætær malsæghande

---

XXI = UplL. KirkB. 15:3.

XXII = UplL. KirkB. 15:5-7.

---

22) E. *hionalagh.*
23) D. E. add. *oc fult.*
24) D. *hær.* E. om. *Nu six.*
25) D. Duabus lineis initium huius cap. continentibus, antea scriptum fuit initium partis capitis proxime antecedentis in illo cod. hoc loco omissae (cfr. not. 7. pag. 102).
26) D. om. *swa — hor.*
27) E. *oc frænzömis spiælð. oc guziffia spiæld þær bötes* &c.
28) C. *guzsiuiaspial.* D. *guziuaspiæl.*
29) D. sic. B. *siffscapæld.* C. *sifscaspial.* Cfr. not. 27. supra.
30) D. *hordom.*
31) D. *husfrun.*
32) D. om. *oc.*
33) E. add. *til.*
34) D. E. *fragango.*
35) E. *lænsman.*
36) E. *annattigia.* C. *annatiggia.* D. *annatiggie.*
37) E. om. *sic.*
38) E. *baþin saklös.*
39) D. *wæþar* (lege *wærþar*).
40) E. om. *slicom.*
41) E. *six i* &c.
42) D. *hwær.*
43) C. D. E. sic. B. *toff.*
44) E. *vari þet biscops ensak. Æ* &c.
45) E. connectit hoc cap. cum proxime antecedente.
46) C. *mal aff andilicum sacum.* E. *andelikt maal.* B. Man. paullo rec. subiectis punctis notavit v. *banzmal*, in marg. addens: *af andilicum malum.*

þa scal biscop*ær* þæt leta. æffte sannasta witnom. þöm[47]) han can fa. oc æffte
þy döma. han sannast hittir. Nu æro[48]) witne til[49]) þa dömis fore þan[50])
23 sakin giffs[51]) eþær æfft*ær* lanzlaghom. Gitær han eþen gangit.[52]) friþe[53])
han oc hans goz. falz at eþe böte biscope ([54]III. m*arkær*. oc brut sin æffter
lanzlaghom.[55]) §. 1. ([56]Haffwer man hionolag[57]) i kirkio. æll*ær* i kirkio gar-
þe. æll*ær* löscalæghe. oc hafw*ær* biscops lænsman þær[58]) witne til. þa wære
sic þan[59]) sakin giffs fore lænsmanne.[60]) m*æþ* sæx mannom. fore biscope. æl-
l*ær* proaste[61]) m*æþ* tolf mannom Git*ær* han eþen gangit. warin baþin[62]) sac-
lös. falldær[63]) at eþe. bötin baþe[64]) III. m*arkær*. §. 2. Biscop*ær* a ranzaka
hwarsom[65]) kirkia æll*ær* kirkio garþær ær oskær. hwarsom[65]) þem ([66]oskær
gior. han ær sakær at þrim marcom. oc halde oppe[67]) cost[68]) fore biscope.
þa han kirkio skære.[69]) æll*ær* kirkio garþ

XXIII.

Nu haffw*ær* man þyþelagh m*æþ* fæ nocoro.[70]) oc hæfþar[71]) þæt som cono. warþær bar oc atakin. han ma binda oc til þings föra. þæt scal malsæghande giora ær[72]) fæt ([73]a. iær[74]) han sandær at gærþ sinne. þa aghær han lifwandes i iorþ græwas. oc swa fæ þæt han þe synd m*æþ* giorþe. þæt

---

XXIII = UplL. KirkB. 15:8. (Cfr. I. KrB. 10.)

---

47) D. *som.*
48) Adde *æi.* Cfr. UplL. KirkB. 15:5.
49) B. v. *til* omissam in marg. add. scriba.
50) D. *han.*
51) E. *giff oc.* Male.
52) E. add. *i.*
53) D. E. add. *ær.*
54) E. *nio mæker* (sic) *firi banz mall. oc brut* &c. B. Man. paullo rec. in marg. add. *fore banzm(al) niv* marker.
55) C. add. *fore banzmal .IX.* marker.
56) E. hic incipit novum caput.
57) C. D. E. *hionalagh.*
58) E. om. *þær.*
59) E. add. *sum.*
60) E. *hanom.*
61) D. E. *prouaste.*
62) D. *baþe.* E. om. h. v.
63) E. *falz.*
64) E. om. *baþe.*
65) C. E. *hvar som,* et sic C. E. in sequentibus ubique, D. vero passim.
66) E. *vskærir böte þre marker oc* &c.
67) D. *vp.*
68) E. *kosten.*
69) E. *skærir.*
70) E. *nokro.*
71) C. *hæfwer.*
72) E. om. *ær;* rec. man. supra lineam add. *som.*
73) E. om. *a — som fæt.*
74) C. D. *ær.*

aghær þan giora som fæt atte. will honom malsæghande liff vnna. þa böte þan[75]) sæx *markær*[76]) gærningina[77]) giorþe. til þræskiptis. take en lot biscop*ær*. annan malsæghande. þriþia conongær. Nu giwær man sae androm fore þylica[78]) gærning. þa scal han wæria sic *mæþ* tolff manna eþe. Gitær han eþen gangit. ware saklös. falz at eþe. böte[79]) sæx *markær* som fyr ær saght.[80]) oc biscop*ær* raþe scrifft hans.

XXIIII. ([81]Hær six om hælghodagha brot. oc scriptabrot

Nv gifwær biscops lænsmaþær[82]) sac[83]) fore hælgodaghabrot bonda. ællær sighær han giort hawa adðal wærcnaþ[84]) a hælghom dagh. æll*ær* oc[85]) 24
han haw*ær* brotit[86]) sættan fasto dagh oc[87]) skipaþan. þa ma han þæt dylia *mæþ* sæx mannom fore lænsmanne oc[88]) tolff mannom fore biscope. æll*ær* proaste.[89]) gitær han eþ[90]) gangit. ware saclös. falz at eþe. böte III. *markær*. §. 1. Nu sigh*ær* biscops lænsmaþær[91]) scriptaþan man wara[92]) i kirkio gangin. þan ute atte standa. æll*ær*[93]) at kiot i skrifft. æll*ær*[94]) samwario[95]) haft *mæþ* banzatom[96]) manne. þa wære sic *mæþ* sæx mannom. æll*ær* böte III. *markær*. §. 2. Nu bæriaz mæn om hælghan dagh til blama. æll*ær* fullsære. þa tak*ær* biscop*ær*[97]) III. *markær*. Git*ær* han wart sic fore malsæghandanom.

XXIIII: pr, 1 = UplL. KirkB. 16:pr, 1. §. 2 = UplL. KirkB. 17:pr, 1, 2. (Cfr. I. ManhB. 15; Eps. 9:1.)

---

75) E. *han.*
76) E. add. *sum.*
77) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
78) E. *þolika.*
79) C. E. sic. D. *bote.* B. *böt.*
80) C. *saghat.*
81) E. om. *Hær six.*
82) B. Loco litt. *þ* primum scriptum est *k.* E. *lænsman.*
83) C. om. *sac.*
84) E. *aþal værknaþ.*
85) E. add. *aat.*
86) D. add. *op.*
87) D. *i.* Male.
88) E. add. *meþ.*
89) C. sic. E. *prowaste.* D. *preste.* B. *præste;* man. paullo rec. in marg. add. *proasti.*
90) E. *eþin.*
91) C. E. *lænsman.*
92) D. om. *wara.*
93) E. add. *oc aat kari.*
94) E. add. *oc.*
95) D. *samwærio.* E. *samværo.*
96) D. *banzættum.*
97) E. *biscopin.*

þa?[98]) ware warddær fore biscope. falz[99]) fore malsæghanda þa böte som fyr war[100]) saght biscopė. Bæria twer þrir. æll*ær* flere mæn en[1]) man om ([2]hælghan dagh. þær bötis æi utan enonga bot fore. hwat þæt ær[3]) þriggia marca sac æll*ær* sæx.[4]) Hwar[5]) som dræp*ær* man om syknandagh.[6]) böte biscope .III. m*arkær*. Dræpa twe æll*ær* flere en man om sycnandagh.[7]) þa[8]) bötin allir III. m*arkær* biscope. Dræp*ær* man annan om hælghandagh.[9]) böte biscope .VI. m*arkær*. Dræpa flere[10]) en man om hælghandagh. bötin allir .VI. m*arkær*. §. 3. ([11]Nv kærer[12]) biscops lænsman til bondans om þrea sonnodagh.[13]) þær[14]) scal han lata mællan[15]) swa lanct som han[16]) will. swarar bondin hanom innan þæssa[17]) þrea sonnodagh.[18]) oc fæster lagh socnaranom.[19]) æll*ær* præste sinom. æn egh[20]) ær socnare til. m*æþ* sokninne[21]) witne.[22]) fylle swa bonde eþ æfte. þa eþdagh*ær* lægs hanom. oc ware saclös. swarar han oc fæst*ær* egh[20]) lagh innan[23]) þrea sonnodagh.[24]) þa ware swar hans ogilld.[25]) oc böte þrea m*arkær* til þre skiptis.[26]) will æi siþan soknaran.[27]) wiþ fæstonne taca æll*ær* nocor aff hans wæghna. ware bonden saklös. þær til at[28]) nocor taker wiþ fæstone Take sæx manne[29]) eþ innan sokna. oc tolffmanna ([30]eþ innan hundæres. §. 4. Ægh ma offwormaghe i eþe wara. oc[31]) ([32]oscriptaþær man som oletdær[33]) ær i kirkio. oc egh ma en man twa

§. 4, cfr. UplL. KirkB. 19: 2, 3.

98) E. om. *þa.*
99) C. add. *han.*
100) D. E. *ær.*
1) B. *æn* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *e.*
2) C. *hælaghan dagh.* D. *helghodagh.*
3) E. add. *hælder.*
4) D. *æi.* Male.
5) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
6) C. *siuknan dagh.* D. *söknan dagh.*
7) D. *soknandagh.*
8) E. om. *þa.*
9) B. *hælghindagh* scriptum est, at punctum litt. *i* subiectum, et *a* supra lineam additum.
10) E. add. *mæn.*
11) E. hic incipit novum caput.
12) E. *talar.*
13) C. D. E. *sonnodagha.* Cfr. nott. 18, 24. infra.
14) D. *þa.*
15) C. *mellom.*
16) D. om. *han.*
17) D. om. *þæssa.* E. *þe.*
18) C. D. E. *sonnodagha.*
19) E. *soknara.*
20) C. D. *æi.* E. *æy.*
21) E. *sokninna.* C. *sokinnna* (sic).
22) E. add. *oc.*
23) E. add. *þe.*
24) C. D. E. *sonnodagha.*
25) C. *ogilt.*
26) B. Supra litt. *e* rec. forte man. scriptum est *æ.*
27) C. *soknaren.* E. *soknarin.*
28) C. om. *at.*
29) C. D. E. *manna.*
30) E. *vtan hæratz. Æy* &c.
31) D. E. add. *æi.*

eþa swæria om en dagh. oc egh þræl i eþe wara. þæssa alla scal v eþe rwaca[34]) för æn swærs. Rwæker[35]) æi förra bort æn eþer ær soren.[36]) hafwe siþan ænga[37]) wito[38]) til at quælia þa[39]) laghagærþ. hwar hofwoz man som fore eþe ær. gællde[40]) þrea m*arkær*. Aller aþrer saclöser om[41]) fægælld. §. 5. Ganga twer mæn lagh. warþa baþer ett mal. æro baþer iomskila.[42]) þæt scolo tolffmæn aff hundære[43]) wita. hwar þera sannare hafw*ær*[44]) raþe halfwe næmd hwar þera. conno æi baþer iomskila[45]) wara. ware þan warþær[46]) lagha eþ hafwær[47]) ganget. ([48]oc þan olagha eþ hafw*ær* ganget. gange att*ær* til fasto oc fæbota. §. 6. Kan[49]) eþer gangas fore ran æll*ær* þiuffte.[50]) can siþan hanom i hændær leþas. æll*ær* i husom hittas gange þan eþær til fasto oc fæbota. §. 7. Swær[51]) man eþ. oc gæfw*ær*[52]) siþan pænninga fore sama mal. hafwe[53]) sialfw*ær* eþ sin rowet. gange þan eþ*ær* til fasto oc fæbota. æll*ær* swære m*æþ* eþe tolfmanna. at han alldre fore þæt mal pænninga böte.[54]) §. 8. Siþan lyctar witne. oc gifftar witne. oc asöres eþar aller.[55]) m*æþ* rwango[56]) gangas. oc att*ær* gangs warþa. þem scal biscop*ær* til fasto oc fæbota cræuia. §. 9. ([57]Aller þer fallner æro at[58]) þemma eþom. þa scal þæm þrea sonnodagha ([59]lagh kræffwia. Aghe siþan biscop*ær* wald forboþa[60]) þem. Combær a þem forbuþa bræff. sit*ær* sonno-

---

§§. 5-8 = SML. KirkB. 16:3, 1, 2, 4. (§. 9, cfr. I. KrB. 15.)

---

32) E. *skrifftar man*, rec. man. mutatum in *skrifftaþer maþer*.
33) C. *oledær*. E. *vleððer*.
34) Pro *wraca*. C. sic. D. *wræca*. E. *wreka*.
35) Pro *Wræker*. D. E. sic. C. *Rwarker*. E. add. *han*.
36) E. *gangin*.
37) D. *æn*, rec. man. mutatum in *ænga*.
38) B. *witao* scriptum, at punctum litt. *a* subiectum.
39) E. *þe*.
40) E. *böte*.
41) E. *firi*.
42) E. *iamskila*.
43) E. *hæraþe*.
44) E. add. *oc*.
45) E. *iamskila*.
46) E. add. *sum*.
47) E. add. *a*.
48) C. om. *oc — ganget*.
49) E. *þan*; hic incipit novum caput.
50) E. add. *oc*.
51) E. hic incipit novum caput.
52) C. D. E. *gifwer*.
53) E. add. *þa*.
54) D. *bötte*.
55) E. add. *sum*.
56) Pro *wrango*. D. E. sic.
57) E. *Æller vm þe falnir* &c. Male.
58) D. *af*.
59) E. *laghkræffia*.
60) E. *aat forbuþa*.

dagh en. oc[61]) annan. oc þriþia. saker ær þan man at þrim marcom. fore
26 olyþno sina. Jær[62]) han þö[63]) osandær. at sac þere. aghe þo wizorþ sic *mæþ* laghom wæria. §. 10. ([64]Haffwær man scrifft taket. oc bryt*ær* siþan scrift sina. iær[65]) sandær fore.[66]) böte þrea *markær.* ær æi sandær at. wære[67]) *mæþ* eþe tolffmanna. §. 11. Gangær man eþ fore hor. æll*ær* frænzæmes[68]) spiæld. taker siþan samo[69]) cono. oc löp*ær* bort *mæþ.* hafwe fore lopet[70]) wizorþom[71]) sinom. oc eþ*ær* hans gange[72]) ater §. 12. ([73]Manct haffw*ær* waret. oc opt ær illz döme. Son can hæfþa moþor sina. æll*ær* faþer dottor[74]) sina. broþer systor[75]) oc allt þæt. þaleþ[76]) bryz. innan þriþio[77]) byrþ. böte hwart þera biscope[78]) III. *markær.* oc han raþe scrifft þera. æro egh san fore[79]) sac wære sic *mæþ* næi oc[80]) tolffmanna eþe. wites manne frænzsæmes[81]) spiæld vtan þriþio[77]) byrþ. æro san at sac sinne böte[82]) hwart þera biscope tollf öra. æro æi san at sac sinne.[83]) wære[84]) sic *mæþ* næi oc tolffmanna eþe. fylghias baþe[85]) om en swar. stande en lagh fore baþe þem. skilias þön at. hafwe þa wæriande wito.[86]) Nu sigh*ær* biscops man[87]) skyldare wara æn þön[88]) wiþ*ær* ganga.[89]) stande a eþe oc witnom þera twæggia som mannenom æro skylld*er* innan þriþio byrþ. ([90]oc þera twæggia[91])

---

§. 11 = I. KrB. 9:6. *§. 12 = I. KrB. 9:pr, 1, 2.*

---

61) E. om. *oc.*
62) C. D. E. *Ær.*
63) E. *þo.*
64) E. hic incipit novum caput.
65) C. D. E. *ær.*
66) E. *aat þy.*
67) C. E. add. *sic.*
68) C. *frænzimæs.* E. *frænzömis.*
69) C. *sama.*
70) C. *forlopit.* D. *forlopec* (sic). E. *forlöpit.*
71) E. *vitorþum.*
72) C. om. *gange.*
73) E. hic incipit novum caput.
74) B. Prius *t* omissum supra lineam add. scriba.
75) E. add. *sina.*
76) D. *þa led.* C. *þe leþ.*
77) D. Pro *þriþio* primum scriptum est *kirkio.*
78) D. om. *biscope.*
79) E. add. *þe.*
80) D. add. *meþ.*
81) E. *frænzömis.*
82) E. *bötin.*
83) E. om. *sinne.*
84) D. *wærin.*
85) E. *baaþin.*
86) B. *witto* primum scriptum est.
87) E. *lænsman.*
88) E. *þe.*
89) B. *gangast*, ni fallor, scriptum fuit, at litt. *st* deletae sunt.
90) E. Verbis *oc — byrþ* omissis, scriba supra lineam add. *oc swa aa qwinnunna wæghna.*
91) C. add. *som.*

conomne æro skyld*er* innan þriþio byrþ. ([92]Hæffþar þræll moþor sina. böte
fiorþong[93]) aff ([94]fræls manzbot.[95]) swa oc allt þæt han hittær[96]) bryta in-
nan þriþio byrþ. ær æi sander at. wære bonden han m*æþ* sæx manna eþe.
hitt*ær*[97]) bryta utan þriþio[98]) byrþ. böte .III. öra. æll*ær* wære bonden han
m*æþ* þriggia manna eþe. §. 13. ([99]Vvites löscom manne hor. ([100]ær sandær
at. böte[1]) hwart þera biscope tolff öra. æll*ær* wære[2]) m*æþ* eþe sæx manna
frælsom oc fiuþætighom.[3]) oc innan hundæres.[4]) ([99]Vvites þræle hor. böte
fiurþong[5]) aff frælsmanz[6]) bot. ællær wære bonden han. m*æþ* eþ[7]) þriggia
manna. §. 14. ([8]Nv can man hæfþa guþmoþor sina. æll*ær* guþdottor.[9]) æll*ær* 27
guþzeff[10]) sina. þön tu ær swa bryta. böte[11]) biscope .III. m*arkær*.[12]) han
raþe scrifft þera Nu can[13]) kænnas guzziffwea[14]) hæfþ oc ær æi. wære
sic[15]) m*æþ* tolff manna eþe. Nu can hæfþ i coma. oc kænnes[16]) guziffwea[17])
lagh. oc ær æi. wære oc[18]) m*æþ* tolffmanna eþe.

.XXV. ([19]*Hær six om bælghmorþ.*

Vvites[20]) cono bælgmorþ. æro til wittne. oc full[21]) skiæl. annatigge[22])
synes a spinom hænnar. æll*ær* oc ær quinna witne þær til. at hon war haff-

---

(§. 14, cfr. I. KrB. 9:2.)

XXV, cfr. I. KrB. 12.

---

92) E. incipit novum caput.
93) C. E. *fiarþongh.*
94) E. *frælsmans bott.*
95) C. D. *manz bot.*
96) C. *can hitta.*
97) E. add. *han.*
98) E. om. *þriþio.* Male.
99) C. *Witis*; D. *wites.* E. *Uitis;* hic incipit novum caput.
100) E. om. *ær sandær at.*
1) E. add. *baaþin.*
2) E. add. *sik.*
3) D. *froþærtioghum.* E. *fioþertioghom.* Lege *friþætighom.*
4) E. *hæraþis.*
5) C. *fiorþongh.* E. *fiarþung.*
6) C. *frels manz.*
7) C. E. *eþe.*
8) E. hic incipit novum caput.
9) E. add. *sina.*
10) D. E. *guþziff.*
11) E. *bötin.* C. *botin.*
12) C. E. add. *oc.*
13) E. add. *manne.*
14) C. *guziffwia.* E. *guþziffia.*
15) E. add. *þa.*
16) D. *kænnas.*
17) C. E. *guziffwia.*
18) E. om. *oc.*
19) E. om. *Hær six.*
20) D. E. *Uites.*
21) E. om. *full.*
22) C. *annatiggia.* E. *annattiggia aat.*

wande. hæte[23]) wiþ marcom sæx. Gange i þre skiffte. ([24]twa *markær* conunge.[25]) twa biscope. oc twa allom.[26]) witis[27]) hænne. oc ær æi san at wære sic *maþ* twem witnom oc tolffmanna eþe. þæsson[28]) lagh scolo gangas. oc æi giffwas.[29])

XXVI. Hær six ([30]*æn man wæcker bloþ om hælghandagh.*

Þa som sol ær onde[31]) wiþ om lögha daghen.[32]) þa ær inne sonnodaghs hælgh.[33]) oc ute som sol gangær onde[34]) wiþ om sonnodaghen.[35]) hwarsom bloþ wæckir om sonnodaghen.[36]) æll*ær* oc a þem daghom ær[37]) genfasto æro igen. þær a biscop*ær*[38]) III. mark*ær*. æll*ær* wære sic *maþ* sæx mannom. wæcker[39]) om aþra hælgha dagha.[40]) þær a han ænkte[41]) i. wæck*ær* bloþ om iuladagh. böte biscope[42]) III. m*arkær*. wæck*ær* om ([43]fiorþa dagh. böte III. m*arkær*. wæck*ær* om attonda dagh. böte III. m*arkær*. wæckær[44]) þrætanda dagh böte III. m*arkær*. wæck*ær* om pascha dagh böte III. m*arkær*. wæck*ær* om fiorþa[45]) dagh. böte III. m*arkær*. wæck*ær* om ([46]pighizdagha dagh böte III. m*arkær*. wæck*ær* om fiorþa[47]) dagh böte III. m*arkær*. wæck*ær* bloþ om kirkmæsso dagh. böte III. m*arkær*. wæck*ær*[48]) bloþ þær som

---

XXVI: pr. = I. KrB. 13: pr.

---

23) E. add. *þa.*
24) D. *Take twa marker konungær. twa biscoper.* &c.
25) E. add. *oc.*
26) E. *hæraþe.* C. D. add. *mannom.*
27) E. add. *þet.*
28) C. *þessön.* E. *þæssin.*
29) C. *giftas.*
30) D. *vm blod wæcningh a hælghum dagh.* E. *vm sunnodagx hælghþ. oc bloþwæknyng A hælghom daghom.*
31) D. E. *vnde.*
32) C. *lioghordaghen.* D. *loghadaghen.* E. *löghodaghin.*
33) E. *hælghþ.*
34) C. D. E. *vnde.*
35) D. *sonnodagh.*
36) C. *sonnodagh.*
37) C. *þær.* E. *sum.*
38) E. add. *i.*
39) E. add. *bloþ.*
40) E. *hællghodagha.* C. add. *swa som enstöþings dagha.* D. add. *blodh swa sum ezstodhmis* (sic) *dagha.* E. add. *swa sum eenstöþingx dagha æru.* B. Man. paullo rec. in marg. add. *(sw)a som enste(þi)ngs dagha.*
41) E. C. D. sic. B. *ænke.*
42) C. D. E. sic. B. *bissope.*
43) C. D. sic. E. *fiarþa dagh.* B. pro *fiorþa dagh* habet *fiorþagh.*
44) D. C. E. add. *vm.*
45) E. *fiaarþa.*
46) C. *þingizdagha daghæ.* D. *þikinzdagha dagh.* E. *þingizdaghadagh.*
47) E. *fiaarþa.* C. *þriþia.*
48) E. add. *man.*

kirkia wighis. þæt[49]) ær fiuratighe[50]) marca sac. take halft cononger. oc halft
biscop*ær*. wæck*ær* bloþ om ([51]öffro mario mæsso i arose. æll*ær* om skær- 28
þorsdagh.[52]) þæt ær oc fiuratighe[50]) marca sac. take halft cononger. oc halft
biscop*ær*. ([53]Nu talar[54]) lænsman til bondans om bloþ wecneng.[55]) sægher
at han giorþe þæt om hælghan dagh. bonden necar. ([56]þæt scolo tolff mæn
aff sokn wita. ær æi meræ[57]) man wal i sokn æn tolff mæn þa scolo sæx
mæn[58]) wita. ([59]hwat þær ær sant. om. næmnen[60]) þa[61]) næmd[62]) baþe sæ-
ghia ia wiþ. §. 1. ¶ ([63]Alle þe sic gita wart fore rætom[64]) malsæghan-
da. þe ([65]seen aller warþer fore allom þem þær a tala oc þær[66]) atten bot
at.[67]) æn han fiolles. §. 2. ¶ ([68]Alla biscops saker scolo i[69]) kirkio þinge
gangas. hwat hæld*ær* bonden wær sic. æll*ær* fællær sic. Oc lycter[70]) allar
scolo gangas a ([71]hundæres þingom. ([72]Nv ær taldær kirkio balkær. kri-
stær oc kirkia ware war hialp. AmeN.

---

§. 1 = UplL. KirkB. 17:5.

---

49) D. *þar.*
50) E. *firitighi.*
51) E. *öffraa Mario mösso.*
52) E. *skær daagh.*
53) E. habet verba: *Nv — sighia. iaa wiþer* post ea, quae in textu infra leguntur: *Alle þe sik — gaangas aa hæratzþingi.* Cfr. not. 71. infra.
54) E. add. *biscops.*
55) D. E. *blodh wæcningh.*
56) E. *þa skulu þet tolff* &c.
57) B. v. *meræ* omissam supra lineam add. scriba.
58) D. E. add. *þæt.*
59) E. om. *hwat — om.*
60) C. *nemna.* E. *næffne.*
61) D. E. add. *mæn i.*
62) E. add. *sum.*
63) D. hic incipit novum caput.
64) E. om. *rætom.*
65) E. *sön waarþer* &c.
66) C. om. *þær.*
67) E. *aa.*
68) D. hic incipit novum caput.
69) E. *aa.*
70) C. *lyctar.*
71) E. *hæratzþingi.* Postea, novum caput incipiens, habet ea, quae supra sunt omissa: *Nv taalar — sighia. iaa wiþer.* Cfr. not. 53. supra.
72) E. om. *Nv — AmeN.*

(¹*Hær byrias konongs balkær*

I.

Þæssom²) mal æro conongs ezöre þa han taka scal. oc aldra höghsto hærrana i³) swearike. (⁴*þætta ær þæt fyrsta.* Hwarsom hæmnis a annan. oc annar giorðe gærningina þa scal þæt hundæris næmd wita hvat⁵) hælld*ær* han hæmdes a annan oc annar giorþe gærðina.⁶) æll*ær* annar skilnaðær com þera mællom. §. 1. (⁷*þætta ær annat.* Hwa⁸) som hæmnis a gruþ oc giora sæt. suna⁹) oc hwasom¹⁰) hæmnes a gior lagh oc gangin. æll*ær* a lagha til mæle. þæt a oc hundæris næmd wita. hwat þæt sant¹¹) war. æll*ær* æi.

II. *þæta ær þæt þriþia. om hemsoknir*

Riðær man hem at androm oc gior hanom hemsokn. hwat som þe æro en æll*ær* flere. oc¹²) þæs wiliandis hanom skaþa giora. æll*ær* nocor*om*¹³) i hans
29 garþe. þæt fyrsta þe i garþ coma. sargha sla til bloz æll*ær* dræpa. æll*ær* basta. ællær binda. þæn saclös ær. þa hawa þer allir konongs ezöre brotit.¹⁴) oc ær þær hwar hofwoz man fore sic. þer¹⁵) læggias allir biltoghir. oc þera bo til skiptis. Nv can swa wara at þe riþa i garþ. oc ængin skaþa gita giort. vtan bryta hus hans. dyle mæþ eþe tolff manna æll*ær* böte III. m*arkær*.

I = UplL. KgB. 4. (Cfr. I. Eþs. 1.) *II = UplL. KgB. 5. (Cfr. I. Eþs. 2.)*

---

1) C. D. hoc loco habent rubr. et indicem capitum libri Konongs B., ex quibus varietates antea sunt adnotatae. Vide nott. 26-34. pag. 71. C. postea habet breviorem illam rubricam, quae heic in textu legitur; D. vero eam omittit.
2) C. *Thæsse.* Cfr. not. 4. infra.
3) D. *oc.* Male.
4) B. C. D. Verba: *þætta — fyrsta* minio sunt exarata. C. D. hoc loco in marg. adponunt litteram numeralem *I*, initium primi capitis designantem.
5) B. v. *hvat* omissam in marg. add. scriba.
6) C. *gærningena.*
7) B. Verba: *þætta ær annat* minio sunt exarata. C. D. hac rubrica designant initium cap. II.
8) C. D. *Hvar.*
9) C. D. *sva.*
10) C. D. *hvar som.*
11) Lege *sæt.* Cfr. UplL. KgB. 4:1.
12) C. om. *oc.*
13) D. *nokrum.*
14) B. Punctum litt. *i* subiectum est, et *e* supra lineam additum.
15) C. D. *þær.*

þy at þær[16]) ær höt m*æþ* litlo böt. Nu can þan falla som fangit biuþ*ær*. þæt ær þæn hemsokn gior. warþær han slaghin. sarghaþ*ær* æll*ær* dræpen. innan garþ oc grindastolpa. ligge[17]) ogilldær. §. 1. Nu can þan[18]) som æi ær bondans hion. sökia bondans garð. fore owinom[19]) sinom i þrangom. þa agho hans arwar. æn han dræpin warþær. æll*ær* sar. bo ([20]skiffta. oc bötær taca oc hin biðin[21]) i friþ som iorðina atte. §. 2. Nu hittas mæn satir i garþe. oc skilias osater. æn þo at gærþ come þera mællom. þa ær æi hemsokn.[22]) vtan han gange aff þem garþe. oc i annan.[23]) far sic wapn. æll*ær* fylghe. gangær att*ær* oc gior til hans fulla gærþ. þa ær þæt hemsokn §. 3. Rinðær man at garþe fore owinom sinom. skiut*ær* til hans æll*ær* castar. far þan[24]) skaþa i garþenom ær staddær. þæt ær hemsokn. §. 4. Giors hemsokn landboa. swa at ezöret bryz a hanom sialwom. annatiggia m*æþ* sarom. æll*ær*[25]) drapom. þa a han baþe bo skipta. oc i friþ biþia. Bryz ezsöret[26]) a annan æn a lanboan sialfwan þa aghe þan boskipt.[27]) ezsöret ær brotet a. oc þan[28]) biþe i friþ iorþina a.

III. Nu[29]) six om quinna friþ.

Takær man cono m*æþ*. walld. syniz asyn. annatygge[30]) a hænne æll*ær* a hanom. þe han giorþe hænne. æll*ær* hon hanom. æll*ær* ær þæt swa nær by. æll*ær* wægh. at höra ma op oc acallan. warþær[31]) þæt laghlica skærscotat.[32])

III = UplL. KgB. 6. *(III:pr, 1, cfr. I. Eþs. 3.)*

---

16) C. *þæt.*
17) D. *liggin* scriptum est, at *n* deletum.
18) B. *þanm*, ut videtur, scriptum fuit, at *m* deletum est.
19) C. *winum.*
20) C. *taka oc bötir skipta. oc* &c. Male.
21) D. *biþin* scriptum est, at *n* deletum. C. *biþi han.*
22) D. add. *giort.*
23) C. add. *oc.*
24) C. *han.*
25) D. add. *meþ.*
26) C. *ezöré.*
27) C. D. *bo skipta.*
28) C. om. *þan.*
29) C. D. *Hær.*
30) C. *annatiggia.* D. *annatiggie.*
31) D. *war þær.*
32) D. *skærscotit.*

þa a þæt[33]) hundæris næmd wita hwat þær ær sant om. Takær man cono *mæþ* wald. oc warþær þær *mæþ* takin æll*ær*[34]) fangin. a færske[35]) gærning. ([36]oc witne[37]) han tolff mæn þær til. þa a han vnde swærd dömas. §. 1. Takar man cono *mæþ* wald.[38]) dræp*ær* cona[39]) han i þy.[40]) oc witna swa tolf mæn. ligge o gildær. §. 2. Takær man cono *mæþ*[41]) wald. rymir aff lande *mæþ* hænne. warþ*ær* han laghlica wonnen til ([42]þere walzgærning. þa a han aldre friþ fa. fyr æn cononna gifftar man biþær fore hanom.

.IIII. *Hær six om kirkio friþ oc þinghfriþ.*[43])

Sitær man a kirkio wægh. æll*ær* a þinghswægh fore androm. dræpær. sarghar. æll*ær* til bloþwite[44]) slar. han hafwær brotit cononghs ezöre. Combær æi drap. æll*ær* sar. æll*ær* bloþwite þera mællom. þa ær hött *mæþ* ængo böt. Skil þöm a i kirkiowægh. æll*ær* þingswægh.[45]) æigh[46]) af langre[47]) awond. vtan[48]) braþom gærningom. þæt[49]) ær æig cononghs ezöre. §. 1. ([50]Fara mæn fra kirkio æll*ær*[51]) þinge. fara[52]) til sin win. æll*ær* pænnungs öls.[53]) æll*ær* annan staþ. oc æi gensta hem. sæz fore þem[54]) forsæte. oc fa skaþa. þær[55]) ær æi kirkio friþ*ær* oc æi þinghfriþ*ær*[56]) broten.

V. Hær six om hamblan

Takær man annan. leþær til stoc. hoggær aff hændær. æll*ær* fötær. þær

---

IIII = UplL. KgB. 7. (Cfr. I. Eþs. 4.) *V = UplL. KgB. 8. (Cfr. I. Eþs. 5.)*

33) C. om. *þæt.*
34) D. *oc.*
35) B., Litt. *s* omissam supra lineam minio add. scriba.
36) D. om. *oc — til.*
37) Pro *witna.*
38) C. add. *oc.*
39) B. *cono* primum scriptum est.
40) D. *by.* Male.
41) C. om. mæþ.
42) C. *þera walzgærninga.*
43) D. *þinghs frid.*
44) D. *blodwitne.*
45) C. *þingwægh.*
46) C. D. *æi;* et sic in sequentibus.
47) C. *lange.*
48) C. D. add. *aff.*
49) C. *þær.*
50) C. *Far man fran* &c.
51) D. add. *af.*
52) C. *far.* D. *fra;* male.
53) C. D. *pænnings öls.*
54) C. *han.*
55) C. *þæt.*
56) C. D. *þings friþer.*

ær conongs ezöre. vtan þæt come til i wapna skipte. §. 1. Gior cona æll*ær* owormaghe þylica gærningar.[57]) bötin m*æþ* lagha botom. æigh ma cona. æll*ær* owo*r*maghe friþ flya.

VI. Hær six om ezöris bötær.

Þæssæ mal wi hafwom nu op talt.[58]) þe æra[59]) conongs ezöre oc aldra höghsto[60]) hærranna i swearike. hwasom[61]) þær brytær a mot. han hafw*ær* fore giort[62]) allo þy som han a[63]) owan[64]) a[65]) iorþinne. Swa mange som 31 þe[66]) æro. oc swa[67]) lanzwist. oc biltoghær[68]) læggias om alt rikit. oc aldre i friþ coma. fyr æn þan[69]) biþær fore hanom. som han bröt til. ([70]Nv ma ængin annars foregiora.[71]) æigh faþer sons.[72]) æigh son faþors. æigh broþir broþors. æll*ær* ængin annars fore giora.[73]) Skifftis alldra þera lutær först bort aff[74]) saklösir æro. oc take hwar sin lot. som han a i bono. Siþan hans lot*ær* som brotlikær[75]) ær. skiftis[76]) i þry. æn[77]) lot takær malsæghande. annan conongh*ær*. þriþia alle mæn. ([78]Þæghar þan[79]) biþær fore hanom. som han hafw*ær* brotit til. æll*ær* þæs arfwe.[80]) þa a conongær hanom friþ giwa. oc han löse sic i friþ wiþ conong. m*æþ* fioratighe marcom.[81]) §. 1. ([82]Þa þæsse næmd scal næmnas. þa scolo þe baþer wiþær wara. oc ia wiþ*ær* si-

VI:pr. = UplL. KgB. 9:pr. (Cfr. 1. Eþs. 6:pr, 1, 2.) *§. 1 = 1. Eþs. 6:3; UplL. KgB. 9:1.*

57) C. *gærningh.*
58) D. *vptald.*
59) C. *æro.*
60) C. *höghsta.*
61) D. *hvarsum.* C. *hvar sum.*
62) C. *forgiort.*
63) C. *agher.*
64) D. om. *owan.*
65) D. *i*, rec. man. mut. in *a.*
66) C. om. *þe.*
67) D. om. *swa.*
68) B. *byltoghær* scriptum est, at litt. *y* subiecto puncto notata, *i* supra lineam add. scriba.
69) C. om. *þan.*
70) C. incipit cap. VIII.
71) C. *forgiore.*
72) C. add. *oc.*
73) C. *forgiora.*
74) C. add. *sum.*
75) C. *brytliker.*
76) C. D. sic *(skiptis).* B. *skiffis.*
77) D. *en.*
78) C. incipit cap. IX.
79) B. *han* primum scriptum est. C. *han.*
80) C. *arwa.*
81) F. add. *och thet ær altid Konungz een Saak.*
82) C. inc. cap. X.

ghia. þæn til kærir. oc þan sakin gifs. oc þe i þa næmd[83]) næmnas som þe baþer ia wiþær sæghia. ([84]hwilikin som þe tolf wæria *mæþ* sinom eþe. han ær war*þær*. hwilikin[85]) þe fælla. han ær fælldær. ([86]som fyr ær saght. Til hwilikis[87]) manz laghþingat ær. oc wil æi til þings coma. næmd at raþa. þa ([88]hafwin þö nænfda mæn[89]) wald[90]) at fælla. han. æll*ær* skæra. Alla næmdir scolo domara nænfna.[91]) §. 2. E hwar mæn hittas satir. oc skilias osatir. þær ær æi[92]) ezöre brotit. §. 3. ([93]hwa som þan man husar oc hemar biltogha[94]) ær laghþ*ær*[95]) oc sorin. ena nat. böte III. m*arkær*. æll*ær* wære[96]) *mæþ* eþe[97]) tolf manna. at han æi wisse.[98]) at han biltogha[99]) war[100]) laghþær. æll*ær* ([1]oc[2]) han aldre husaþe han. Husar han flere nættær. þa böte
32 fioratighe m*arkær*. æll*ær* wære sic[3]) *mæþ* þrætolftom[4]) eþe. Hwa[5]) biltogha[6]) mann[7]) husar. æll*ær* hemar innan þan dagh. hanom ær lagþ*ær*[8]) til þæs han ryma scal.[9]) ware saclös.

VII. Hær six om conongs leþong. oc hans skipwistær.

Nv biuþær conong*ær* liþ oc leþong vtt. þa scal næmna hamn oc styriman.[10]) Om[11]) alla conunx utgærþir. þa scal[12]) buþ fiughærtan[13]) nattom fyr

---

VI: 2, 3 = UplL. KgB. 9: 2, 3. (Cfr. 1. Eþs. 7: 1; 8.) VII: pr, 1 = UplL. KgB. 10: pr, 1.

---

83) D. om. *næmd.*
84) C. *hwilkin þe* &c.
85) C. *hwilkin.*
86) C. om. *som — saght.*
87) D. *hwilikins.*
88) C. *haui þo nempd wald* &c.
89) D. *næmda mæn.*
90) C. D. sic. B. add. *hat.*
91) D. C. *næmpna.*
92) B. v. *æi* omissam supra lineam add. scriba.
93) C. *Hwar;* hoc loco incipit cap. XI, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 33. pag. 71.
94) C. *sum biltoghir.*
95) D. *laggh*er.
96) C. add. *sic.*
97) D. om. *eþe.*
98) C. *wiste.*
99) C. *biltoghir.*
100) D. *warþ.*
1) C. om. *oc han.*
2) D. *at* supra lineam add. rec. man.
3) D. om. *sic.*
4) D. *twætolftum.*
5) C. *Hwar.* D. *Hwær sum.*
6) D. C. *biltoghan.*
7) B. *manna* scriptum est, sed posterius *a* deletum.
8) B. In marg. ipse forte scriba add. *þæt ær manaþ*ær; quibus porro add. rec. man. *af þem dag(h) han ær fæl(der).* D. add. *þet er manader af þem dagh han ær fælldr.*
9) C. add. *þæt ær manaþ*er.
10) C. *styrman.*

coma. §. 1. Þæt iær[14]) lagha leþongær.[15]) tu skip af hundære hwario. will
conong*ær* sialw*ær*. utt rikis fara æll*ær* hær sin utt sænda. raþe sialw*ær*. huro
længe han will vte wara. oc æffti þy warþær han leþong vtt biuþa. ær han
will sialfw*ær*[16]) vte wara. Þætta buþ ær i fyrsto skipwist Sitær han quar.[17])
oc will æi sialfw*ær* utt fara. oc æi hær sin ([18]utt rikis sænda. þa ær[19]) la-
gha leþong*ær*. atta pund oc atta spæn i hamno hwarre.[20]) at fyrsto skipwist.
J andre skipwist þa agho vara fæm pund oc fæm spæn i hamno. Twa skip-
wist*ær* scolo *maþ* pænningom ut gioras .XL. *markær* i hwart skip. þætta he-
tir leþongs lame. §. 2. Fore allom conongs uttgærþom scal[21]) fiughærtan[22])
nata daghær vara lystær[23]) fore. oc conongs wisthus scal öpit standa þrea
dagha fore intækiom. Combær æi mata innan þæssa. þrea dagha Standær
att*ær* pund mato. þa gioris utt pund. oc a III. öra swa oc fore annat. oc þri-
þia. æn att*ær* standær. Sitia qwarrir om halfwa hamno. hætin wiþ tolf örom.
Sitia quarrir om alla hamno. dömis þa utt hamna.[24]) oc a þrea *markær*.
Sit*ær* quar fiorþong*ær*[25]) aff skiplæghe. hæte wiþ X. *marcom*. Sit*ær* quart
halft skiplæghe ([26].XX. Sit*ær* quart alt skiplæghe. hæte wiþ .XL. *marcom*.
§. 3. Fore allom skipwistom scal hwar styre maþ*ær*[27]) uara fore sino skip- 33
læghe. æll*ær* hans fullt ombuþ, Nv combær æi styriman. oc æi hans ombuþ.
hætte wiþ tolff örom. taki þöm op tækio maþ*ær* conongs. §. 4. Nu conno co-
nongs uttgærþir[28]) æi i[29]) rætom stæmnodagh coma. þa ær[30]) forfall fore.

---

§. 4 = UplL. KgB. 10:10.

---

11) B. Loco litt. *O* primum scriptum est *o*.
12) C. D. sic. B. *sca*.
13) C. *fiurtan*.
14) C. D. *ær*.
15) C. *leþongh*.
16) D. om. *sialfw*ær.
17) D. *quær*, et sic in sequentibus.
18) C. *vtt sænda*.
19) D. add. *þæt*.
20) D. *hwærio*.
21) B. v. *scal* omissam supra lineam add. scriba.
22) B. Litt. *tan* omissas supra lineam ipse, ut videtur, add. scriba. C. *fiurtan*.
23) D. *lyst*.
24) B. *hanna* scriptum est, sed punctum priori *n* subiectum, et nota abbreviati *m* supra lineam addita.
25) C. *fiarþong*er.
26) C. D. *hæte viþ .XX. m*arcom. *Sitir* &c.
27) C. *styreman*.
28) D. *vgærþir*. Male.
29) C. *a*.
30) D. add. *þær*.

ett ær þæt. at þe æi buþ[31]) fingo. annat ær þæt. at þe sent buþ[31]) fingo. þriþia ær þæt. at þe illt wæþær fingo. swa at hon[32]) spiltis. æn þe hana vt fördin. þæt scal styriman *mæþ* fiorþongs mannom. fylla[33]) *mæþ* eþe sinom. §. 5. ([34]Ættar gælld scal vtt gioras .XIIII. nattom æffter michials mæsso. ([35]æi agho[36]) bönder vtanlanz spanna mala *ællær* skipwist[37]) föra. §. 6. Nu scal conong*ær* hawa fioghor nöt. aff hundare[38]) hwario. markar[39]) nöt. *ællær* *marc*[39]) pænninga. hvar fiorþong*ær* sitt nöt. Sæx böndær om[40]) ett far. hwar bonde om[40]) ett höns. hwar bonde fiughor[41]) fang hö. *ællær* fiura pænninga. Nu can æi nöt coma i conongs wisthus. hætin wiþ þrim örom. þe att*ær* sitia. Combær æi far *ællær* höns. *ællær* hö. þa scal tækio maþ*ær* conongs. nöþa oc næmia[42]) til. far han fullt i conongs wisthus. lati attær nam. oc sacöre ængen *mæþ*. E hwarsom[43]) att*ær* staþonne waldær. gællde han sac ören.

([1]*Hær byrias ærfda balk*ær

Erffda balkær byrias[2]) at gifftar malom. þy at e combær en aff twem. maþær aff manne. hwar aff androm. ængin tu coma swa soman. at æi mono skilias[3]) om siþir. en liþær[4]) fra. oc annar æfftir lifwær. aff siangar alstre byrias all[5]) arff.

VII: 6 = UplL. KgB. 10: 3, 9.

Prol. = UplL. ÆB. Prol.

---

31) C. om. *buþ*.
32) Lege *försl.* Cfr. UplL. KgB. 10: 10.
33) C. sic; add. *oc*. B. *fyll.* D. *fylle.*
34) D. habet verba: *Ei magho böndær — föra* ante ea quae textus hoc loco habet: *Att*ær *gæld — michialsmæsso.*
35) Cfr. not. 34. praecedentem.
36) D. *magho.*
37) D. *skipwista.*
38) C. D. sic. B. *hundærio.*
39) C. *marca.*
40) C. om. *om.*
41) C. *.IIII*[or]. (i. e. *quattuor),* et sic in sequentibus passim.
42) C. *næma*. D. *næmna* scriptum est, at duae priores lineolae litt. *m* deletae sunt, ut legeretur *næma*.
43) C. *hvar.*
1) C. D. hoc loco habent rubr. et indicem capp. huius libri, ex quibus supra adnotatae sunt varietates. Vide nott. 35 - 62. pag. 71 - 73. C. postea habet eandem rubr. quae heic in textu legitur; D. autem hanc omittit.
2) D. v. *byriæs* omissam supra lineam add. rec. man.
3) D. add. *at.*
4) C. *lytær.*
5) C. *alt.*

1. Hær six om giftningamal[6])

MAþær scal cono biþia oc æi *mæþ* walde taca. han scal faþor hænnar oc næsto frændær hitta. oc þera goþwilia leta. Nu can hanom wal[7]) swaras þa 34
a faþer walld fæstnaþa fæ[8]) taca. ær æi faþer til. þa ær moþir. ær æi moþir til. þa ær broþ*er* til. ær æi broþ*er*.[9]) þa ær systir til. æn hon gift ær. æi ma mö. mö gifta. swa gang*ær* fæstnaþa fæ som arff gang*ær*. take e þan fæstnaþa fæ. som skyldastær ær. hwa[10]) som giftir mö. vtan ræz giftar manz lof. böte .XL. m*arkær*. æll*ær* wite lof aff rætom gifftar manne. m*æþ* tolff manna eþe. §. 1. Nu ær fæstninga fæ[11]) takit. þa scal han fæsta m*æþ* IIII. mannom. þa[12]) scolo þær[13]) fastar at wara. twe aff[14]) cononne halfwom. oc twe aff manzins halfwom. þa æro fæstninga fæ baþe laghlica boren. oc wiþ takin. ([15]Hwar som fæstnaþa fæ bær op a fæstnaþa fæ. böte .III. m*arkær*. æll*ær* swære m*æþ* tolf mannom. at han æi wiste. at fæstnaþa fæ war fyr[16]) borit Nu can mö sialff wiþ*ær* fæstnaþa fæ taca. þa böte[17]) þan botena som fæstning[18]) bar for utan þera wilia þær næstir waro. §. 2. ([19]Hwilikin mö man takær. mot faþors wilia. æll*ær* moþor æn þe lifwa. hwat hon takær han til aþalmanz. æll*ær* löscalæghæ. þa ware misconna cona. faþors oc moþor. oc ænxe annars frænda. æll*ær* giftarmanz. wil faþær æll*ær* moþær. henne forlata sac sina. þa take hon fullan ærfda lot. Nu delis þær om hwat hænne[20]) war forlatet. æll*ær* æi. þa scolo þæt tolf mæn wita. §. 3. ([21]Nu can þem manne hughr wændas. æll*ær* cono. wilia þa æi fæstning hallda. þa late hon attær

---

1 = UplL. ÆB. 1. *(§. 2, cfr. 1. GB. 3: 1.)*

---

6) C. add. *oc fæstninga fæ.*
7) Pro *wæl.* C. D. sic.
8) D. *fæstnaþ fæ.*
9) C. D. add. *till.*
10) C. *Hwar.*
11) D. *fæstinga fæ.*
12) D. *þe.*
13) C. *þer.*
14) C. *a.*
15) C. *Hwa;* hic incipit cap. II.
16) C. add. *op.*
17) B. Litt. *te* omissae supra lineam sunt additae.
18) C. *festninga.* Legendum videtur *fæstninga fæ.* Cfr. UplL. ÆB. 1: 1.
19) C. *Hwilkin;* hic inc. cap. III.
20) D. om. *hænne.*
21) C. inc. cap. IV.

fæstnaþa fæ. oc fyrningar[22]) allar. oc *maþ* III. *markær* oc tolff manna eþ. swa at hon wet hwarte last æll*ær*[23]) livte[24]) a han. æll*ær* a æt hans. mere[25]) nu æn þa. han[26]) baþe baþ oc fæste. vare slic samo lagh oc[27]) um[28]) man. æn han wil æi fæstning[29]) hallda. þa hawe þan[30]) man fore fört[31]) förningom oc fæstnaþa fæ. oc *maþ* III. *marcom*. §. 4. ([32]Fæstir maþær cono. ær wiþær faþer æll*ær* frændær. þe[33]) næsto. ær æi cona[34]) sialff a fæstninga stæmno.[35]) æll*ær* oc[36]) æi til wiz comen. æll*ær* alldærs[37]) aghe wald *maþ* frændom sinom. nee[38]) sighia. oc þan man fæst hafþe androm. böte III. *markær*[39]) biscope. Nu ær cona sialf a fæstninga stæmno. skilis[40]) þy enost[41]) þera fæstning at biscop*ær* will. han a scoþa þöm[42]) forfall som þera mællom æro.

II. Hær six om bruþlöps gærþir.

Nv raþær man til bruþlöps. i bruþlöps tima. þa sanccar han bruþsæto oc bruþmannom sinom .VI. sænder gen cono ([43]þere. som hans ær fæste cona. nu syns hanom[44]) fæsticona hans. þa ær sakær[45]) gifftar man at þrim marcom. Nu raþ*ær* han til bruþlöp annat. sændir mot þere cono bruþtugho oc bruþmænn sina. syns oc hanom fæsticona hans nu som fyr. ware sak*ær* giptar man at þrim marcom. Nu sændir æn þan man þriþia sinne bruþtugho oc bruþmæn sina. syns oc hanom fæsticona hans. nu som fyr. ware oc nu

II:pr. = UplL. ÆB. 2:pr.

22) C. *förningar*. D. *forninghar*.
23) B. v. *æll*ær omissam in marg. add. scriba.
24) C. *lyte*.
25) C. *mera*.
26) D. om. *han*.
27) C. om. *oc*.
28) C. D. sic. B. om. *um*.
29) D. *fæstingh*.
30) B. Loco litt. *þ* primum scriptum est *h*.
31) C. *for fört*.
32) C. inc. cap. V.
33) D. om. *þe*.
34) B. *conoa* scriptum est, sed punctum posteriori *o* subiectum.
35) D. *fæstningh stæmpno*.
36) C. *ær*.
37) B. *alldært*, ut videtur, scriptum fuit, at ultima littera deleta est, et *s* supra lineam additum.
38) C. D. *nei*.
39) D. om. *markær*.
40) C. *skils*.
41) D. *enæst*.
42) C. *þön*.
43) C. *sum ær* &c.
44) D. om. *hanom*.
45) C. om. *sakær*.

sakær giftar maþ*ær*[46]) þrim marcom. take þætta fæ bondin fore cost sin. ([47]Ænkia raþe sialff gifto sinne. Nu ær fæsticona hans sund[48]) i þrim bruþlöps timom i iamlanga enom. sancke þa frænda floc sin.[49]) oc take þa fæste cono sina. oc hete þön cona laghtaken oc æigh rantakin. hwar hona rænir aff hanom siþan. hæte wiþ .XL. m*arcom.* §. 1. ([50]Nu can allt wæl fara. bruþmæn gen bruþ coma. oc brusæta.[51]) þe scolo[52]) friþe þit coma. oc swa þær wara.[53]) oc[54]) þæþan fara. misfyrmis þem nocot a[55]) þem wægh[56]) þa a[57]) 36
faþer oc frændær. þær æftær sökia. Nu dör bruþ a wægh[58]) ute. attær lik til byar. oc m*æþ* fylgd*ær*[59]) hænnar. Dör bruþgume a wægh vte. att*ær* lik til byar. oc m*æþ* fylgd*ær* hans. Nu combær bruþ hem til bonda sins. þa ær hon i wardnaþ[60]) bonda sins comin. Bryz nokot j manhælgþ[61]) þera. ware j twe böte. ([62]Bruþmæn scolo bruþ warþa[63]) hem til hans som hana scal. oc[64]) j siæng[65]) hans. hænne can j þere[66]) gömo misfyrmas. bötes þær[67]) att*ær* boren oc oboren. kona. sialff m*æþ* attatighi marcom. osca barn[68]) tu. sun oc dotter. warþær þær[67]) dotter j .LXXX. marcom. sun j .XL. marcom Nu skifftis þön bot.[69]) taker þan halft bruþ ær skyldaster.[70]) halft conongær. oc hundære.

---

§. 1 = 1. GB. 2; UplL. ÆB. 2:1; SML. GB. 3:1.

---

46) C. D. *giftar man at.*
47) C. inc. cap. VII.
48) D. add. *hanum.*
49) C. *sinum.*
50) C. inc. cap. VIII.
51) D. *brudsæta.* C. *buþsæta.*
52) C. D. add. *i.*
53) D. *fara.*
54) C. add. *swa.*
55) C. *i.*
56) D. add. *þet ær e halfwo höghra baþi i sarum oc botum drapum.* B. Man. paullo rec. in inferiori marg. add. *þæt ær e halwo höghra baþi i sarum oc i drapum.*
57) C. *scal.*
58) C. *weghe.*
59) C. *meþ fylghir.*
60) C. *warnaþ.*
61) C. *manhælgh.* D. *manshælgþ.*
62) C. inc. cap. IX, quamvis litterae numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 41. pag. 71.
63) B. *waraþa* scriptum est, at punctum secundo *a* subiectum.
64) C. D. sic. B. *o.*
65) C. D. *sæng.*
66) C. *þera.*
67) D. *þæt.* Male.
68) D. *öska barn.*
69) D. *böter.*
70) C. add. *oc.*

III. Hær six om giftar mal.

Nv beþas þe giftar orþ som mannenom æro skyldaster. æsta liuþ oc beþas giftar mal. aff skyldom mannum op a cono halfwo.[71]) þa a þan gifftar malom raþa som skyldaster ær. æll*ær* hans sant omboþ. han a cono manne giffta til heþers oc ([72]husfro. oc til siang halffre. til lasa oc nycla. oc til lagha þriþiongs. ([73]oc til allz þæs han a j lösör*um*. oc han afla fa. vtan gull oc hema hion. oc til[74]) allan þæn ræt. ær[75]) wæstmanna lagh æro.

IIII. Hær six om morghon gæff.

Hindradaghs om morghon. þa a bonde[76]) hustro[77]) sina heþra oc hænne[78]) morghon gieff[79]) gifwa. Gifw*ær* han i eghnom.[80]) gifwe m*æþ* fastom oc fullom skælom. swa mykit han will. oc han hafw*ær* æmne til. Giwær han j lösör*um*. witen þæt mungaz mæn. ær[81]) bruþlöp drucco horo myket han gaff.

V. Hær six horo cona forwærcar morghon gæf sinne

Nv can cona hor giora. warþ*ær* laghlica til wonnen. þa hafw*ær* hon for-
37 giort morghen gæff[82]) sinne. oc alló þy hon war gifft til. Combær giolscap*ær* mællom gifzmanz. oc ogiffte cono. wænes þæt til þera. oc æro æi san fore þeræ[83]) sak. wære sic m*æþ* næi oc tolff manna eþé. falz han at eþe. böte III. m*arkær*.

III = UplL. ÆB. 3: pr.
IIII = UplL. ÆB. 4. Cfr. I. GB. 6.
V = UplL. ÆB. 5.

71) C. *halwm.*
72) D. *husfru.* C. om. *husfro. oc.*
73) Lege: *i allu þy han* &c. Cfr. UplL. ÆB. 3 : pr.
74) C. om. *til.*
75) C. *þær.*
76) C. *bondin.*
77) C. *husfru.* D. *hustrugh.*
78) D. om. *hænne.*
79) C. *hindærdaghs gæff.*
80) B. Loco litt. *e* antea, ut videtur, scriptum fuit *æ*.
81) C. *þær.*
82) C. D. *morghon gæff.*
83) C. D. *þere.*

VI. Hær six horo man warþær i horsæng dræpen.

Ganger annars manz cona a bolster oc bleo j annare cono sæng. warþær þær bar oc ataken. warþær styfft aff hænne. nasar.[84]) ællær öron. ællær skyrþ[85]) a clæþom hænnar. ware þæt ogillt. þæt scolo tolff mæn wita. hwat þær ær sant om þæt mal. wæria þe hana. ware warþ. fælla þe hana ware fallen til fiuratighe marca. hete siþan horstacca cona þön. warþær siþan kænt hænne. oc hon[86]) ær[87]) æi takin *mæþ*. stande fore *mæþ* eþe tolffmanna. oc ware warþ fore sac þere. oc oqwæþins orþe §. 1. Taker cona aþra i sæng *mæþ* bonda sinom. oc *mæþ* þem samo witnom. oc slar[88]) hona þær i hæl. oc fælla hona tolff mæn. ligge ogild. §. 2. ([89]Nu can man annan taka[90]) *mæþ* cono sinne. oc slår han þær j hæl. ællær baþen þön.[91]) þa scal han þöm soman fiætra döþ. oc quic. ællær baþen döþ. þæt scolo oc tolf mæn wita. hwat þær ær sant om. fællas þön ær[92]) dræpen æro. liggin ogild. ([93]fællas þan som drap. fælles til morþgællda §. 3. ([94]Vrækær bonde bort husfru sina laghtacna. oc takær i staþ andra. oc i sæng *mæþ* sic læggær. þa ræner han[95]) husfru[96]) lasa[97]) oc nycla. þær ær bot fiuratighe marca. þe[98]) þreskiptis.[99]) §. 4. ([100]Latær cona lægra[1]) sic. æro flere systcane[2]) æn ett. ware naþa cona systcana[3]) sinna. oc æi skifftes cona. ær hon enda barn bondans. take op arff æffte faþor oc moþor.

VI: pr, 1-3 = UplL. ÆB. 6. *(§. 2, cfr. I. KrB. 9:4.)*

---

84) C. *næsar.* D. *nasar* rec. man. mut. in *næsar.*
85) D. *skrud.* Male.
86) C. om. *hon.*
87) B. v. *ær* omissam supra lineam add. scriba.
88) C. *sla.*
89) C. inc. cap. XIV.
90) B. *takea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
91) C. *þöm.* D. *þon.*
92) C. *þær.*
93) B. Litt. *las* omissas in marg. add. scriba. D. *fællæs.* C. *fælles han som &c.*
94) C. inc. cap. XV.
95) C. add. *aff.*
96) D. add. *sina.*
97) C. *las.*
98) C. *til.*
99) B. Posterius *i* fere deletum est, et *a* supra lineam additum.
100) C. inc. cap. XVI.
1) D. *læghia.*
2) C. *siscane.*
3) C. *siscana.*

VII.[4])

38 Gæfwer[5]) faþer æll*ær* moþer eno barne mera æn andro. hafwe[6]) mæþan þön lifwa. oc æcke læng*ær*. siþan scal þæt til skift[7]) bæra. m*æþ* þera manna witnom þær hos waro þær fa*þer* æll*ær* moþ*er* utt gaff. oc tolff manna eþe. oc siþan sin lot op bæra. hwart æfftær þy. þæt ær byrþom til boret. §. 1. Fæstir man cono. oc wighis m*æþ* hænne. ware þæghar full giftning þera. swa som þön[8]) i sæng haffþen waret. §. 2. Hafwe alldre ængen wizorþ at wita barn i giffta sæng.

VIII. Hær six om þe gifftor ær[9]) *barna goz ær fore.*

Nv gifftes cona j karsbo.[10]) þa gifftes[11]) til lagha þriþiongs Gifftes karl i cono bo. giftes til twæggia lota hænnar. §. 1. Nv gangær hon a gifto andra. oc barns hænnær fæþ*ær*ne ær m*æþ* hænne inne. þa scal för barnanna fæþærne ondan skiptes.[12]) mæþ frændom oc skyldom mannom. hafwen wald fæþærnes frændær. æll*ær* möþærnes frænd*ær* barnanna goz wita ondan skift. innan nat oc iamlanga. Gang*ær* utt nat oc iamlange. take slict gifta som gifta siþan. æn þe[13]) moghanda æro Æro barnen ofwormagha. oc æi[14]) til wiz oc[15]) aldærs comen. oc skiftes æi ondan goz oc pænninga þera. som fyr ær sagt hafwen þö[16]) wald til sins att*ær* ganga vtan þe þigin[17]) oc þolin nat oc iamlanga siþan þe moghanda æro. Taken först barn twa lotena aff lösörom. oc siþan giftes mannen til twæggia lota i þriþiong hennar. æro oc

VII:2 = I. GB. 8. in fine. *VIII:pr, 1, 2 = UplL. ÆB. 7:pr, 1, 3.*

4) C. habet rubr. *Hær sighs æn faþer æller moþer giwa eno barne mera æn andro.*
5) C. D. *Giwer*.
6) D. *hafwem* scriptum, at *m* scalpro mutatum in *n*.
7) C. *skiptis*.
8) C. om. *þön*.
9) C. *þær*.
10) D. *kærlsbo*. C. *karls boo*.
11) D. add. *hon*.
12) C. D. *skiptas*.
13) D. om. *þe*.
14) C. om. *æi*. D. *æ*.
15) C. *æller*.
16) C. *þa*.
17) C. sic. B. D. *þingin*.

þrear giftor. waren lagh samo. Giftes cona i karls bo. þa scal oc ondan skiptas[18]) þera goz som fyr[19]) ær sact. oc gifftis alldre cona i barnanna möþærne. fyr æn þæt ær ondan skift. Skiftis þæt vndan fyr. wilia þön bolagh læggia þa hafwin barnen wald. æll*ær* þera frændær bolagh læggia m*æþ* faþor þera[20]) æll*ær* moþor m*æþ* bolaghs fastom. þe scolo tolf wara. §. 2. ([21]Nu 39
can baþe[22]) faþer oc moþer döþ wara. raþen þa fore barna goz. frændær þe næsto[23]) aff fæþærne oc annar aff möþærne þan næste.[24]) m*æþ* skyldæsto witnom. Kunno þe[25]) millom[26]) sin dela. þa giffs þem wizorþ. barna goz at raþa. som bæt*ær* can. oc bæt*ær* will. e til þæs barn til wiz coma. Nv lifw*ær* annatigia faþer æll*ær* moþer. raþe þæt þera fore barne. oc barna goz. som læng*ær* lifw*ær*. oc en aff andre halwonne. som skyldæstær ær. þe scolo raþa e til ([27]þæs. barn til wiz combær. ([28]Dör bonde fra husfru sinne. ær barn æffte. raþe husfru fore barne. oc fæþærne.[29]) þær til hon gifftis att*ær*. Siþan hon ær gangin a giffto andra. raþen þa fæþærnes frændær þe næsto. fore barne. oc barna goz. oc e hwar barna goz hafwær handa mællom. hwat þæt ær faþer æll*ær* moþer æll*ær* frændær. þan[30]) a hwart ar. ræta reþning[31]) aff þy giora. fore næstom frændom. §. 3. ([32]Allt þæt þön köpa soman.[33]) sængar köp ær þæt. aghe husfrug[34]) þriþiong. oc bonden twa lote. aff sængar köpeno. §. 4. ([35]Gifw*ær* ([36]husfru bonda sinom nokot mæþan þe[37]) saman[38]) boa æll*ær* bonde[39]) husfru. stande mæþan þe[37]) soman lifwa. oc æi længær. vtan þera arfwa wilin. þær wiþ ia sæghia.

---

§. 3 = I. GB. 11:5; UplL. ÆB. 9:1.

---

18) D. *giftas.* Male.
19) D. om. *fyr.*
20) C. om. *þera.*
21) C. inc. cap. XIX.
22) D. om. *baþe.*
23) Adde *annar.* Cfr. UplL. ÆB. 7:3.
24) D. *næsto.*
25) D. *þön.*
26) C. *mellom.* D. *mællum.*
27) C. *han comber till wiz.*
28) C. inc. cap. XX.
29) D. *möþærnne.* Male.
30) C. *han.* D. *þa.*
31) C. *recningh.*
32) C. inc. cap. XXI.
33) D. add. *mæþan hiona lagh ær.*
34) C. *husfru.*
35) C. inc. cap. XXII.
36) B. Loco verborum *husfru bonda* antea, ut videtur, scriptum fuit *husbonda.*
37) C. *þön.*
38) C. D. *soman.*
39) C. *bondin.*

IX. Hær six om hemfylgior.

Nv can bonde sun sin giffta. ællær dottor. mælir mæþ fylgdær[40]) faþer oc moþær. han can þem fra sic snöþ ([41]at skiuta. wil æncte giwet hawa. aghe þæt þera wizord. stæmno mæn fylghia. þer[42]) þa wiþær waro. þön soman[43]) fæstoz. Æro ængon[44]) witne mæþ af stæmno mannom. aghe þa[45]) giwande wizord. oc æi þiggiande. §. 1. Nv giftir man son sin. ællær dottor. oc gifwær mæþ fylgd baþe a fæþærne. oc möþærne. dör siþan faþer ællær moþær. kræwia systkene[46]) siþan. æffte lot sinom. bære þa attær gifftina[47]) til skiptinæ.[48]) mæþ sornom eþe. oc take þær hwart[49]) þera. lot sin. systir oc broþer. æffte byrþ sinne. Can son ællær dottir. skifta bort lot sin. ællær andro cost af hænda. þa scal siþan gifft til skipt ganga.[50]) þa stande þæt i lot þæs som fangit hawær. oc[51]) forgiort ær innan i gifftinne. oc take follan skiptis lot. Ær mere gifftin æn skiptin. oc han[52]) hafwær forhægþat gifftinne. þa gællde attær aff sino. swa mykit i skiftar lotin[53]) bristær. §. 2. Nu can cona mannæ[54]) giftas. þem[55]) mæþ sic hafwær bröþær[56]) flere. wilia þa þer föþærne[57]) sit skipta. þa scal hon fylghio[58]) sina frælsa hawa. swa mycla som hon war in i þera bo comin. þer skifftin fæþærne sino.[59]) ([60]fylghio hænnar sighia minne hon sighær mere. ware þæt a witnom stæmno manna þera som wiþær waro.[61]) baþe þa[62]) þæt utt gafs oc þæt i[63]) þera garþ förþes.

IX: pr. = SML. GB. 5: pr.
§. 1 = UplL. ÆB. 8: 1.
§. 2 = SML. GB. 5: 3.

---

40) C. meþ *fylgþ.*
41) C. *vtt sænda. wil* &c.
42) C. D. *þær.*
43) C. om. *soman.*
44) C. *æi.*
45) C. om. *þa.*
46) C. *syskené.*
47) C. *gifwina.*
48) D. *skiptine.*
49) C. *hwar.*
50) D. add. *meþ sornon* (lege *sornom) eþe.*
51) Lege *ær.* Cfr. UplL. ÆB. 8: 1.
52) D. om. *han.*
53) D. *skiptar lot.*
54) C. D. *manne.*
55) C. add. *þær.*
56) B. Ultimam litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
57) C. D. *fæþerne.*
58) C. *fylghþ.*
59) C. add. *oc.*
60) Legendum videtur: *sighia þer fylghio hænnar minne wara hon* &c. Cfr. SML. GB. 5: 3.
61) B. Loco litt. *o* antea scriptum fuit *u.*
62) C. *þær.*
63) B. *i* omissum infra lineam add. scriba.

far æi þön witne. þa scolo þer *mæþ* tweggia manna[64]) witne. oc tolf manna ([65]eþ. wita at fullt ær utt giwit.

X. Hær six om skipte þær hion skilias barnlös

Nv conno hion barnlös atskilias. Dör man fyr. æn cona. take hwart[66]) þera sæng æffter annat.[67]) *mæþ* allo þy[68]) til hörer. bolster oc ([69]linlac. hofþadyno. oc aclæþe. lifwer cona æffte bonda sin. aghe kirkio[70]) clæþe sin. þe bæzto hælldær æn þe wærsto. þæt a wara stæniza. kiurtil oc mantol. hofþoduker.[71]) æcke oc þy mera. at mera til æræ.[72]) Lifw*ær* bonde æfte cono sina. aghe fyrst hæst þan bæzt*ær* ær. oc saþol. oc wapn fræls æn swa til ær oc kirkio clæþe sin. æcke oc þy mera. at mera til se[73]) æn nu ær[74]) sact. 41
§. 1. Dör bonde oc ær egh barn æfte. oc þan combær til garz arff wil skifta. oc allo raþa. Sitær hustro[75]) wiþ swar. oc sigher þæt sant ær Jac[76]) war *mæþ* bonda minom. skæmbær æn iac[77]) scolde. oc wit wildom baþen wænt*ær* iac þæt. at iac ær æi at mero[78]) comen. æn at rætre[79]) skifft. þæghar[80]) iac hafw*ær* lot min aff rætre[79]) skift. hus oc inwiþor. oc köp ockor bæggia. þa wil iac sæghia þic[81]) til lasa oc nycla. Dör bonde. ær barn æncte æffter. comber þan til garz arfwe will skifta. oc allo[82]) raþa. swara þa husfro[83]) fore siter. oc sighær. iac ær *mæþ* barne oc byrþe[84]) bonda mins. þa a þæt goz seas oc synas. oc i iamnaþa[85]) hændær sætias. oc þo raþe hustro[83]) föþo

---

X = UplL. ÆB. 10, 11:2. *(§. 1, cfr. I. GB. 12.)*

---

64) B. v. *manna* omissam supra lineam add. scriba.
65) C. *eþe wita alt fult þær vtt giwit.*
66) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.
67) C. *annan.*
68) C. add. *þær.*
69) C. *blear. höfþa dyno.* &c.
70) C. D. sic. B. *kirþio.*
71) C. *hofþaduker.*
72) B. Ultima litt. *æ* deleta est. C. D. *ær.*
73) C. *ær.*
74) C. *se.*
75) C. *husfru.* D. *husfrug.*
76) D. *Jæc.*
77) D. *iæc*, et sic in sequentibus passim.
78) D. *mera.*
79) C. D. *ræte.*
80) C. D. *paghar.*
81) C. *þær.*
82) C. D. sic. B. *ollo.*
83) C. D. *husfru*, et sic in sequentibus.
84) C. *byrþ.*
85) D. *iamnad.*

sinne. oc ([86]ligge þa stæmno daghær fore husfronne. manaþa stæmna þæt æro manaþa tio. föþes þæt barn oc i hem comb*ær* innan tio manaþa. æfter þæt bonden[87]) ær döþ*ær*. oc far döpilse. take þæt barn arff oc orff. ær oc þy sænna. þa ma æi þæt barn arfwe skifta. oc fylle siþan hustro hwat[88]) hon hafw*ær* fore giort[89]) af þy goz. Nu sigh*ær* hon[90]) m*æþ* barne haffwa warit. oc þæt forecoms.[91]) þa a hon þæt wita m*æþ* tweggia qwinna witnom. oc tolff manna eþe. vare swa ofrelse[92]) cono witne gilld.[93]) som frelse. §. 2. ([94]Nv dela mæn om bruþlöps[95]) cost. annar sigher wara mere atgangen. oc annar minne. þa fylle atter swa myken cost. som han wiþ kænnes. oc eþ tolf manna m*æþ*. at ([96]costren war æi mere. §. 3. ([97]Nv dör bonde. liffw*ær* barn æffte. combær ærfwinge til þings. oc liuþ beþis oc sighær. Jac hafw*ær* faþor
42 min ærft oc wil iac lot min wita. skæra oc skiffta[98]) fæþrine mino raþa. þa swarar[99]) broþer hans. wit attom faþor gömen oc goþan. þan baþe conde afla oc göma. þæt ær oc occat[100]) raþ. at wit[1]) baþir[2]) aflin oc baþer[3]) gömen. þy at soman ær bryþra[4]) bo bæz.[5]) Næi sæghær hin. iac wil skæra oc skifta oc lot min wita. oc fæþrine mino raþa Gifs þa hanom wizorþ til rætre[6]) lagha skipt. agho þer æi i flerom byom æn enom. þa take ynxta sysktkene[7]) næst solo.[8]) oc siþan e swa[9]) hwart.[10]) som þæt ær gamalt til. oc hælzta[11]) fiærst[12]) Nv agho þer i flerom byom. þa scolo fæþærnes frændær oc möþærnes skifta hwariom sin lot. som þe iamnast conno.

---

86) C. *lægge þa stemno dāgh husfrune. maþaþa* (sic) *stemno. þæt ær* &c.
87) B. Loco ultimi *n* primum scriptum est *r*.
88) B. Loco v. *hwat* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
89) C. D. *forgiort.*
90) C. D. add. *sic.*
91) C. *for coms.*
92) B. Loco litt. *s* primum scriptum est *r*.
93) C. *gildt.*
94) C. inc. cap. XXV.
95) D. *bryllöps.*
96) C. *costen war æi mera.*
97) B. Loco litt. *Nv* antea scriptum fuit *Nv dör;* v. *dör* enim bis fuit scripta. C. inc. cap. XXVI.
98) C. add. *oc.*
99) D. *swaras* scriptum est, at ultima litt. *s* deleta.
100) C. *ocart.* D. *oçeart.*
1) C. *wi.*
2) B. *baþin* scriptum est, at scalpro emendatum. C. D. *baþin.*
3) C. om. *baþer.*
4) C. D. *bröþra.*
5) C. D. *bæst.*
6) C. *rætra.* D. *ræte.*
7) C. *syskene.*
8) D. *solænne.*
9) C. om. *swa.*
10) D. *hwar.*
11) B. Litt. *h* deleta est. C. D. *ælzsta.*
12) D. *færmæst.*

XI. Hær six om bryst arff.

Er sun til. take arf oc orf. ær æi sun til. ær til dotter. take arf oc orf. ær baþe sun oc dottir til.[13]) þa takær syster þriþiong wiþ broþor sin. Nu ær æi sun ællær dottir til. ær suna barn til. take arf oc orf. ær æi suna-barn.[14]) ær til dottur barn. takin arf oc orff. Ær æi dottorbarn. ær til broþer. take arf oc orff. ær æi broþer til. ær til syster take arff oc orff. ær æi syster til. ær til broþors barn. take[15]) arff oc orff. ær æi broþors barn. ær til systor barn. taken[16]) arff oc orff. Lifwa barn æffter broþor. þa taka slict broþors barn som broþer. oc slict systor barn som syster. Ær sundær colla. i adrom colle ær broþer. adrom ær syster. take syster op en broþors lot. þy at hær[17]) stander mö i manz stad ([18]i faþors ærffd[19]) sinne. oc moþor. oc længær æi. Combær sondær colla syster at broþors arfwe. ællær systor. ærfwe swa iord som lösöra. §. 1. ([20]Nv ær æi broþors barn til.[21]) oc æi systor barn. þa elldar affgom brandom. ær til faþer. take arff oc orff. ær æi 43
faþer. ær til moþer take arff oc orff. ær æi moþer. ær til faþors faþer take arff oc orff. ær æi faþors faþer. ær til faþors moþer take arff oc orff. ær æi faþor moþor.[22]) ær til moþor faþer[23]) take arff oc orff. ær æi moþor faþer.[23]) ær til moþor moþer take arff oc[24]) orff. ær æi moþor moþer til. ær til faþor broþer take arff oc orff. ær æi faþor broþer. ær til moþor broþer take arff oc orff. ær æi moþor broþer. ær til faþor syster take arff oc orff. ær æi faþor syster.[25]) ær til moþor syster take arff oc orff.

XI, cfr. I. GB. 11:pr, 1.

---

13) C. om. *til.*
14) C. add. *till.*
15) D. *takin.*
16) C. *taki.*
17) C. *þær.* D. *þar.*
18) Verba: *i — længær æi,* ni fallor, non pertinent ad periodum proxime antecedentem, sed verbis: *slict systor barn som syster* sunt connectenda.
19) C. *ærfo.* Male.
20) C. inc. cap. XXVIII.
21) D. om. *til.*
22) C. *faþers moþer.* D. *faþors moþor.*
23) C. *moþers faþer.*
24) C. om. *oc.*
25) C. *faþers syster.*

XII.[26])

Lifw*ær* ett aff þæmma fiurom[27]) take baþe a fæþærne oc[28]) möþærne. Æro all[29]) fiughor döþ. þa gangær arff halfft a[30]) fæþrine. oc halft a möþrine. þa niþias mæn til. takær þan niþiar arff som niþom[31]) ær næstær oc kyni connastær. Takær wiþ maþær a faþor fæþærne. annar taker wiþ a faþor möþærne Nv ær maþ*ær* a moþor fæþærne. annar ær a moþor möþærne. hær[32]) takær æi halfwa fore halfwo. æi ([33]fiorþongær fore fiorþonge. wisar fiorþong*ær* vtt a attong halft ([34]aff. Takær attong*ær* wisar utt a halfwan attong. halfft[35]) af hwar ær ([36]þæþan wisas utt a attonga. oc a halfwa attonga. take þa hvar m*æþ* byrþ sinne. ([37]hafw*ær* hwar frælsmaþ*ær* i sino kyne. fiora fiorþonga.[38]) oc atta attonga. Ær fran fallin fiorþongs[39]) maþ*ær*. take wiþær þan som[40]) skyldast*ær* ær. §. 1. ([41]Combær faþær æll*ær* moþær at barns arfve. æro barn aff sama[42]) colle. gæwæ[43]) vtt halft aff æghnom. hus oc alla lösöra hafwe faþer æll*ær* moþær quart. æro æi barn aff sama[42]) colle. gæfwe[44]) utt þriþiongen[45]) aff eghnom. halft aff fæþrine. oc halft aff
44 möþrine. hafwe[46]) quarra allar inwiþor. oc gæwe[47]) utt i om eghnom. þær aff taks baþe gifter oc afraþ. æro æi om eghner til. gæwe utt i bolbynom.[48]) Gæwe oc utt aff gulle. oc aff hema hionom æn til ær. §. 2. ([49]Kræfwær man

---

XII: pr, cfr. I. GB. 11: 1. *§. 2, cfr. I. GB. 15.*

---

26) C. habet rubr. *Hær sighs vm niþiar arff.*
27) D. *fiugrum.*
28) C. add. *a.*
29) D. *allt.* Male.
30) D. v. *a* omissam in marg. add. rec. man.
31) D. *niþium.*
32) C. *þær.*
33) C. *fiarþonger fore fiarþionge. wisar fiarþiong* &c.
34) Lege: *aff takær attongær. Wisar — halfft af. Hwar* &c.
35) B. Litt. *t* omissam supra lineam addidit scriba.
36) D. *þa þan wisar vt* &c. Male.
37) C. *Hwar frels maþer hawer i* &c.
38) C. *fiarþonga.*
39) C. *fiarþongs.*
40) C. om. *som.*
41) C. inc. cap. XXX.
42) C. *soma.*
43) C. *giwi.* D. *gæwa.*
44) C. *giwi.* D. *gifwa.*
45) C. *þriþongen.*
46) D. *hawa.*
47) C. *giwe.* D. *gaue.* Et sic infra.
48) C. *bol byum.*
49) C. inc. cap. XXXI, quamvis litterae numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 55. pag. 72.

arff aff androm. annar sighær gulldet wara. oc annar necar. wite gulldet *mæþ* tvem[50]) witnom oc tolfmanna eþe. halldær inne arff *mæþ* sic. om þrea þings dagha. æfftær þæt hin hafwær laghlica crafft.[51]) þa böte XL. *markær.* Ær arff æi mera wært æn til þriggia marca. ([52]æll*ær* oc minna. þa böte þrea *markær.* æn han off hallder þæt.[53]) §. 3. ([54]E mæþan qvart ær i sængaslæt innan þriþio byrþ. fylghir broþor son. faþors bröþær.[55]) e mæþan han ærfwer att*ær* i æt sina. Ærfwer fram i æt. þa takær faþors broþ*er.* oc broþor son mister. §. 4. ([56]Nv sighia fæþærnes frændær. at þæt barn war æi liwandes. þa þæt föt war. þa sigh*ær* þæn wiþ swar sitær. at[57]) barn war quict föt. oc þæt barn þagh[58]) miolk oc[59]) moþor[60]) spina. syntes a horn oc har. ware þæt a[61]) qwenna[62]) eþe þær inne waro *mæþ* hænne. þa þæt barn war föt. ware eþær gilldær. swa[63]) ofrælse cono[64]) som frælse. §. 5. ([65]Combær moþor faþer. æll*ær* moþor moþer at arfwe. gifwe utt þem som[66]) skyldæst*er* æro þriþiongen aff eghnom. hus oc allar inwiþ*ær*[67]) hallde quart.

XIII. Hær six om offsinnes arff.

Sæz allt i bat man oc cona. oc barn *mæþ* þem. wet ængen hwar[68]) fyrst dör. æll*ær* senast. Gangar þær ([69]föþærne til föþærnes. ([70]oc möþærne til möþærnes. Sætias all[71]) i slæþa. bonde oc husfru[72]) oc barn. aka all i wac

---

XII:4 = UplL. ÆB. 11:1.
XIII = UplL. ÆB. 17, 18.
(XIII:pr., cfr. I. GB. 14.)

---

50) C. om. *tvem.*
51) D. *craeft.*
52) C. om. *ællær oc minna.*
53) B. v. *þæt* bis est scripta.
54) C. inc. cap. XXXII.
55) C. *broþer.* D. *broþr.*
56) C. inc. cap. XXXIII.
57) D. add. *þæt.*
58) B. Loco v. *þagh* antea, ni fallor, *þa* fuit scriptum.
59) C. D. *aff.*
60) B. Loco posterioris *o* antea, ut videtur, scriptum fuit *a.*
61) C. *i.*
62) C. D. *quinna.*
63) C. Verba quaedam hic addita at deleta sunt.
64) C. *cona.* Male.
65) C. inc. cap. XXXIIII.
66) C. om. *som.*
67) D. *innwiþor.*
68) D. *hwart.*
69) C. D. *fæþerne till fæþernes.*
70) C. om. *oc — möþærnes.*
71) C. D. *alt.*
72) C. D. sic. B. *huffru.*

ena. wæt[73]) ængin hwar længst liffv*ær*. æll*ær* fyrst dör. Gangær oc þær fæþærne til fæþ*ær*nes. ([74]oc möþ*ær*ne til möþ*ær*nes. þæt callar[75]) offsinnes arff.
45 Brindær allt inne. bonde. barn oc cona. æro[76]) samo lagh. Combær hær a[77]) land. dræp*ær* oc brænner. wari lagh samo. Swa oc æn mæn i striþ döa §. 1. ([78]Hwa som þan dræp*ær*. han ærwa atte. han ær skildær wiþ arff. oc bote[79]) LXXX. m*ark*ær. vtan þæt se m*æþ* waþa til comet. tolff mæn scolo þæt wita. hwat han hælld*ær* til arff drap. æll*ær* ægh. §. 2. Afflar[80]) barn i löscalæghe. oc takær man siþan þa cono til laghgiffta husfru. þa takær þæt barn arff oc orff. som annat aþalcono barn. æn þo at ([81]cona æll*ær* maþær hafw*ær* þæs i mællom i andra gifto ganget. Fæster man cono siukær æll*ær* helbrygþo[82]) m*æþ* fastom oc[83]) skiælom. þa han fyr fore frillo haffðe.[84]) oc barn m*æþ* haft. þa han hona hafw*ær* swa[85]) fæst. som nu ær sact. þa ware barn aþalcono barn. e hwat bonden lifw*ær* æll*ær* dör. ([86]Aflas barn i fæstom. take ([87]þæt barn arff. Delis þær om oc sighær hona æi laghlica fæsta[88]) wara. þa fylle hon fæstning fore biscope. twe af manna halfwom oc twe a[89]) quinna halfwom. þe agho sweria. at þe þa[90]) wiþ waro.[91]) þa han hona laghlica fæste.

XIIII. Hær six om þræla arff

Nv takær fræls maþær. ofrælsa cono. m*æþ* laghom oc[92]) lanzræt oc m*æþ* æghanda wilia. afla þön barn soman. þæt barn ([93]a frælst wara. oc swa co-

---

XIIII = UplL. ÆB. 19.

---

73) C. *wet.* D. *wett.*
74) D. om. *oc — offsinnes arff.*
75) C. *calles.*
76) C. *ware.*
77) B. *a* omissum supra lineam add. scriba. C. *i.*
78) C. inc. cap. XXXVI.
79) C. *böte.*
80) C. D. add. *man.* B. Man. paullo rec. in marg. add. *man.* C. hic incipit cap. XXXVII.
81) C. *mander æller coña.*
82) C. *helbrighþa.* D. *helbrygho.*
83) C. add. *fullum.*
84) C. *hafwe.*
85) D. om. *swa.*
86) C. inc. cap. XXXVIII.
87) D. *arf oc orf.* ¶ *Delis* &c.
88) C. *fest.*
89) C. D. *aff.*
90) C. om. *þa.*
91) C. sic. B. D. *wara.*
92) B. Loco v. *oc* aliae quaedam litterae antea fuerunt scriptae.
93) C. *ær frelst. oc* &c.

nan. oc allt þæt aff hænne föþes siþan. Takær ofræls maþ*ær* frælsa cono. m*æþ* lagh oc lanzræt. gangær awogh vtt v[94]) ætt sinne. fa þön barn soman. þær gange barn a bætre halwo

XV. Hær six om rantakne cono barns arff.

Nv warþær cona walltaken.[95]) oc warþær[96]) i þy sinne hawande m*æþ* barne. oc warþær man ([97]laghwonnen til m*æþ* tolf mannom. þa take þæt barn arff oc orff. e hwar þy can arff til falla.

XVI. Hær six om biltogha[98]) manz arff. 46

Nv warþær man bilttogha lagþær.[99]) rymer af lande. oc husfru hans m*æþ* hanom. afla barn mæþan þön biltogha æro. þæt barn a æi arff taka. Nu can þæt barn aflas inlændes oc föþæs[100]) utlændes. þæt barn ma æi arff skipta. Nu can man barn affla[1]) mæn[2]) han biltogha ær utlændes. oc föþes[3]) inlændes. take þæt barn arff oc orff. §. 1. Nu warþær man biltogha oc rymer land. oc husfru hans sitær quar æfte hanom. combær han att*ær*. oc afflar[4]) barn m*æþ* hænne. fyr æn han[5]) friþ[6]) fa.[7]) æi ma þæt barn arff taka.[8]) þæt barn hetir rishöfþe. §. 2. Nu can biltogha manne falla arff til handa æll*ær* bötær. hwat arffwe[9]) þæt hælzt ær. ware han skilder wiþ arff. oc þe[10]) ærfwen som næster æro. can þan[11]) friþ fa. oc falldær hanom siþæn arff til þa ma han arff taka. oc æncte aff þy fyrrra[12]) til fioll. þa han biltogha war.

XV = UplL. ÆB. 20.

XVI = UplL. ÆB. 21.

---

94) C. *aff.*
95) C. *wald takin.*
96) D. *war þær.*
97) C. *laghlica till wonnen* meþ &c.
98) C. *biltoghs.*
99) D. *lagh*er.
100) D. *föþes.*
1) B. *alffla* scriptum est, at punctum priori *l* subiectum.
2) D. *mæþan.*
3) C. *föþæs.*
4) C. add. *han.*
5) C. om. *han.*
6) C. D. sic. B. *frþ.*
7) C. *far.*
8) B. *takea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
9) C. *arff.*
10) C. om. *þe.*
11) C. D. *han.*
12) D. *fyrra.* C. *fyr.*

XVII. Hær six om lighris böter.

([13]Vari læghre bot ofrælsmanz oc ([14]ofrælscono all soman i .VI. örom. Nv latær fræls mö lighra[15]) sic a möar aldre. halffæmte *marc* bot at. Latær lighra[15]) sic annan tima oc annan man. at *markær* þrear. Lat*ær* lighra sic þriþia tima. þriþia man. tolf öra bot at. Lat*ær* lighra sic optare. fae[16]) þa bot ænga. Nv lat*ær* ænkia lighra sic bot .III. *markær*.[17]) lat*ær* lighra sic annan tima at tolff öra. lat*ær* lighra sic þriþia tima. þær ær bot ængon[18]) at.[19]) aff þæsso lighre ær bot ængin[20]) mere. æn[21]) nu ær sacþ.[22]) kræwar[23]) þæssa böt.[24]) oc far æi. þa scal hon[25]) til þings fara. oc sökia utt lighris böt.[26]) oc a .III. *markær*. ([27]þa præskiptas. §. 1. Tak*ær* moþer lighriz bot. oc hon[28]) föþe barn fram om þry ar. §. 2. Nu ma æi ligrizbot[29]) bötas. vtan barn witne bære. oc han warþær laghlica ([30]til wonnen. æll*ær* oc han
47 sialfw*ær* wiþ gange.

XVIII. Hær six huro cona scal barna faþor sin wita.

Nv witir lösk cona. löscom manne barn. han dyl oc sighær næi fore. Jac hafw*ær* mæþ þic[31]) waret. oc[32]) þo ær þæt æcke barn mit. þa hafw*ær* cona wizorþ at binda han[33]) wiþ *mæþ* witnom twem oc eþe tolff manna. orcar hon eþ. vari han barnafaþer hænnar. Nv dyl han baþe lighris oc barns. dyle *mæþ* eþe tolf manna. oc barn gange aff lande þæghar[34]) þæt ær fæmtan ara.

XVII = UplL. ÆB. 22.
(XVII: pr., cfr. I. GB. 7.)

XVIII: pr. = I. GB. 8.

---

13) C. *Kæri;* male. D. *Latær vfrals kona læghia sic wari bot all*er. *wari læghre bot* &c.
14) C. *vfrælsa cona. alt soman* &c.
15) D. *lighia.*
16) C. *far.*
17) C. add. *at.*
18) C. *ængin.*
19) D. om. *at.*
20) C. add. *at.*
21) C. *þa* additum at deletum est.
22) C. D. *sact.*
23) C. *kræw*er. D. *Cræwær.*
24) C. D. *bot.*
25) C. sic. B. D. *han.*
26) C. D. *lighris bot.*
27) C. *till præschiptis.*
28) D. om. *hon.*
29) C. *lighris bötir.*
30) C. *wonnen till. oc all*er *han* &c.
31) D. *þit.* Male.
32) C. om. *oc.*
33) C. om. *han.*
34) D. *þaghar.*

§. 1. ([35]Nv can cona döa i barn sot. þa cræfw*ær* barn æfte fæþær[36]) sinom. faþer necar. binde wiþ han m*æþ* witnom twem. oc eþe tolf manna. §. 2. ([37]Vitir cona manne barn oc ær æi sialfw*ær* til swara. waren saclöser. arfwar hans. þær til han. combær sialfw*ær* til swara. §. 3. ([38]Latær fræls cona lighra[39]) sic m*æþ* frælsom manne ær æi hordombær i. æi frænzæmes spæld.[40]) þæt barn far aff faþors arf[41]) III. ([42]m*arkær* swen barn. oc mö barn tolf öra. e hwat aþalcono barn ær til. æll*ær* æi. §. 4. ([43]Nv scal fræIlo barn[44]) föþa faþer æll*ær* moþer. þæt æmne hafwær bætre siþan þæt ær aff spina want. oc þær til föþe moþer barn[45]) fram. ([46]Nu git*ær* hwarte þera barn halldet. þa þigge þæt barn sic föþo. oc liggi þo bæggia þera ([47]wardnaþar a. e þær til siv[48]) ar æro[49]) ute. fore allom waþa. §. 5. ([50]Nu leghis barne fostærmoþer. oc þæt barn fordærwas af wanröct. þa raþe biscop*ær* hwar[51]) fasta scal þæt barn atter. oc fostær moþer. böte waþabot.

XIX. Hær six huro frillo barn ærfwez

Nv can[52]) frillo barne pænninga waxa. oc falldær þæt fra. oc æro pænninga æfter. ærfwe moþer. nu ær æi moþer til. oc æi samsyskane.[53]) op a 48
möþærnet. take arff halft systcanen[54]) a fæþærne. oc æi ytarmer.[55]) oc halft þe skyldasto a möþærnet. ([56]Ær til frillo barn. oc æi aþalcono barn. þa scal

---

XVIII: 3, cfr. I. GB. 9. *§§. 4, 5 = UplL. ÆB. 23: 2, 3.*

---

35) C. inc. cap. XLIIII.
36) C. D. *faþ*er.
37) C. inc. cap. XLV, quamvis litterae numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 60. pag. 72.
38) C. inc. cap. XLVI.
39) D. *lighria.*
40) C. *frenzsemes spial.* D. *frænzames spiæll.*
41) C. *arwe.*
42) D. *öra en þet ær swen barn;* v. *öra* lineola induxit et *marker* supra lineam add. rec. man.
43) C. inc. cap. XLVII.
44) C. *frello barn;* litt. *e* scalprum est adhibitum, ut in *i* mutaretur.
45) C. om. *barn.*
46) C. inc. cap. XLVIII.
47) C. *warnaþer þær a.*
48) D. *siug.*
49) C. *ær.*
50) C. inc. cap. XLIX.
51) C. *hwat.*
52) Lege *cunno.*
53) C. *samsyschene.* Addendum videtur: *oc æi syskane.*
54) D. *syskanen.* C. *syskenet.*
55) D. *ytær mer.* C. *ytermera.*
56) C. inc. cap. LI.

frillo barn ærfwa möþærne sitt. oc æi fæþærne[57]) ([58]Combær frillo barn i lagha giffto. ærfwe fram i ætt sina. oc æcke[59]) att*ær*. §. 1. ([60]Nv can nocot þæt clandas som i ærffd ær comit. clandas þæt fore enom. þa clandis[61]) oc fore allom hwat hælldær þe scolo þæt hallda æll*ær* oc utgifwa. oc wæren arfwane þæt m*æþ* lanz laghom. æll*ær* oc utgifwen. §. 2. Ær man twægiftær. æll*ær* þrægiftær. hafwær ænginne cono sinne vttgiwit. litin allar at enom þriþionge.

XX. Hær six om giælld æffter döþan.

Dör man. æro gæld æffter. þa gællde gælld ([62]aff bo hans oskipto. oc arfwar skipten þæt att*ær* ær. Ær æi goz mera til. æn gælldet[63]) ær. þa gælldes gælld aff þy sama.[64]) winz æi goz til. þa ær want pænninga þær taka þær ænge til æro. oc arfwar waren saclöser. oc ængen hafwe walld nocoro arfwe[65]) at skiffta. för æn gælld gullden æro. þe han gællda atte. winz æi goz til fulldra gællda. þa falle[66]) af allom gælldom. slict af m*a*rc. som aff m*a*rc. §. 1. ([67]Kræfwer man gælld annan ær þæt minna æn öre. kræfwe fore sokn sinne. þrea sonnodagha. sigh*ær* han næi gen. dyle m*æþ*[68]) ([69]en eþe sinom. oc swære[70]) gensta. oc ware saklös. will hwarte. æi gællda. oc æi[71]) dylia. ware saker at þrim örom. far æi þæssa þrea öra. laghþinge til hans. will han æi æn þa gællda. söke utt m*æþ* sæx mannom oc twem witnom þrea öra. oc a
49 þrea m*arkær* til þræskiptes Kræfw*ær* man giald annan. ær þæt öre. oc minna æn half m*arc*. laghþinge til hans. om þry þingh. nv wil æi han ræt giora til

XIX:1 = UplL. ÆB. 24:2. *XX:pr. = UplL. ÆB. 25:pr.*

57) C. *sit* additum at deletum est. F. add. *Ey må frillo barnn i arff gå, der ey går fader eller moder, vthann i Brystarff.*
58) C. inc. cap. LII.
59) C. *æi.*
60) C. inc. cap. LIII.
61) C. *clandas.*
62) C. *hans aff boo vskipto.*
63) D. *giæld at.*
64) C. *soma.*
65) C. om. *arfwe.*
66) C. *felle.*
67) C. inc. cap. LV.
68) B. v. *mæþ* bis est scripta, at posteriori loco rubra lineola inducta.
69) C. *eþe (om. en).* D. *en eþ sino.*
70) D. *sware* (sc. *a*, ut saepe alias, pro *æ* scripto).
71) B. v. *æi* omissam in marg. add. scriba.

kæres. söke þa vtt gælld. *maþ* sæx mannom. oc twem witnom fore. ([72]oc a þrea *markær* til þræskiptes. will han wita gulldet. witi[73]) gulldet *maþ* sæx mannom oc twem witnom. Kræfwær han halff *marca* gælld. æll*ær* *marc*. æl-l*ær* *marc* mera. lagþinge oc[74]) til hans. oc söke[75]) gælld sitt *maþ* witnom twem. oc eþe tolf manna. will[76]) han wita gulldet. wite oc[77]) *maþ* witnom twem. oc eþe tolf manna. wizorþ scal man[78]) fore gæld hafwa. ett[79]) lokit wita. annat utt at læggia swa möket[80]) han will. þriþia otaket wara. fore þætta ytarsta[81]) wizorþ scolo æi witne fore ganga. Nv ær taldær ærfda balkær. Swa late guþ os skipta arff ([82]wi þianen himirike. þæt ær war þarff. AmeN.

([1]*Hær byrias manhælghis balkær*

I.

DRæpær ([2]fæ man. oxe. galltær. buckær. hæstær. æll*ær* hwat fæ þæt hælzt ær. þa dömis fram bani oc *maþ* þrea *markær*. þæt scal[3]) ærfwinge þæs döþa. op taka. §. 1. ([4]Föþir man diur hema. æll*ær* fughla. can þæt skaþa giora. warþe swa fore þy. som fore aþro fæ sino i allom sakom. §. 2. Riþær man

I: pr. = I. BygnB. 46: 1.
§. 1 = UplL. ManhB. 1: 1.
§. 2; cfr. I. BygnB. 46: 2.

72) C. *a oc .III.* &c.
73) B. *wita* scriptum est, at scalpro emendatum.
74) D. om. *oc.*
75) C. add. *vtt.*
76) D. add. *æi.* Male.
77) C. om. *oc.*
78) D. om. *man.*
79) C. sic. B. D. *oc.*
80) D. *myket.*
81) D. *vtærsta.*
82) C. *at wi þianum* &c.
1) C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 63-8. pag. 73-76.); postea sequitur eadem rubr., quam textus heic habet.
2) C. *man fæ.*
3) B. Loco v. *scal* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
4) C. inc. cap. II.

mæþ höke oc hunde. nv cunno þe, man gripa. swa at han dör af. Nv kærir þan til hans. sin hafw*ær* mist. oc sighær. þu bete man i hæl *mæþ* höke oc hunde þinom. næi sigh*ær* han. þæt ær æi sant. þa scal han wæria sic *mæþ* twem witnom oc attærtan manna eþe. orkar han eþ ganga. dömis fram hö-ker oc hunder oc *mæþ* m*ark*ær þrea. falz han[5]) at eþe. böte attær þan döþa *mæþ*[6]) m*a*rcom .XIII. take þæt op. sin hafw*ær* latit. far æi þæssa bot. fare til þings. oc söke utt .XIII. m*arkær*. oc æn a þrear. þæssa þrear þræskiptas. take ena conong*ær* aþra[7]) malsæghande. þriþio[8]) hundære.

II. Hær six om owormagha.[9]) *æll*ær *galin maþær dræp*ær *man.*

Dræpær owormaghe man.[10]) minna ær æn fæmtan ara. hwaria[11]) lund han dræp*ær* han. ware þæt waþa böt[12]) ([13].VII. m*arkær*. Dyl[14]) han dra-pit. binde þa wiþ han *mæþ* twem witnom oc tolf manna eþe. orkar æi wit-nom oc eþe. take þa þan[15]) wizorþ. som æi atte fyrra. wære sic *mæþ* twem witnom oc tolfmanna eþe. orkar siþan[16]) hwarghin þera. æi wiþbinda. oc æi hin sökia.[17]) warin[18]) baþir saclösir. Nv sighær annar owormagha wara. oc annar æi. witin þæt tolf mæn. hwat hælld*ær* han war owormaghe. æll*ær* æi. §. 1. ([19]Warþær man afwita. þæt scolo næsto frændær hans[20]) lysa. þe scolo lysa fore grannom oc soknnamannom. oc frændær hafwen han i hæftom. can þæn man or[21]) hæftom coma.[22]) dræp*ær* man. æll*ær* brænnir by. ligge þar[23])

II: pr. = UplL. ManhB. 2: pr. (Cfr. I. ManhB. 25.) *§. 1 = UplL. ManhB. 2: 1. Cfr. I. ManhB. 21.*

---

5) C. om. *han.*
6) C. Litterae quaedam (forte *III*) hic additae at deletae sunt.
7) B. *akra* antea scriptum fuisse videtur.
8) D. *þria.* Male.
9) C. *owormaghi.* D. *owormaghe.*
10) D. add. *han.*
11) B. Litt. *i* omissam supra lineam add. scriba.
12) C. D. *waþa bot.*
13) C. *i .VII.* marcum.
14) D. *Nu dyll.*
15) C. *han.*
16) C. *þæn.*
17) Lege *wæria.* Cfr. cap. 21: pr; 25: 5; þgB. 9: pr.
18) C. *warþin.*
19) C. incipit cap. IIII.
20) C. om. *hans.*
21) D. *vr.* C. *vr*, ut videtur, scriptum fuit, at *r* deletum est.
22) D. add. *oc.*
23) C. *þær.*

byen i waþagælldom .VII. marcom. æi ær þær[24]) botin mere. þo' at baþe brinne[25]) byr oc bonde. Kan þan man dræpa. æll*ær* sargha. alt i waþa botom. sar i sæx örom. Dozdrap[26]) i siu marcom. swa scal hans ærfwinge. baþe taka oc gælde[27]) fore han. ær æi lysninga witne til. som nu ær sact. þa ware[28]) *gærning* hans i wilia wærke.[29]) baþe þæt han gior. swa oc þæt hanom giors.

III. Hær six om waþa drap.

Nv hoggær man at manne. warþær annar fore. far af-bana. æll*ær* hoc*gær*[30]) man twa mæn sændær i hogge eno. annan att*ær*. oc annan fram. ware þæt i waþa wærcom att*ær* giors. oc þæt i wilia w*ær*com som[31]) fram giors. 51
i sarom.

IIII. Hær six om[32]) drap i hand lösom waþa.

Nv warþær man dræpin i bakwaþa. æll*ær* i handlösom waþa. þa[33]) ær waþe baþe sæghia waþa wara. Nu skiut*ær* man spiute. æll*ær* castar[34]) stene yuuer hus. oc æi ser hwar niþær combær. æll*ær* combær fyr niþær æn skaþin giors. stionk*ær* aff stene. æll*ær* stocke. æll*ær* af nocoro andro. þæt ær alt handlös waþe. i þæmma twem waþom. þa ma waþe fyllas vtan malsæghanda[35]) þac.

V. Hær six om handawærca drap mæþ waþa

Gior man sialf scot i scoghe. stræng æll*ær* stappo. æll*ær* grawar. han

---

III = UplL. ManhB. 3.
IIII = UplL. ManhB. 4.
V = UplL. ManhB. 5.
(V: pr., cfr. I. BygnB. 44: 1.)

---

24) C. om. *þær.*
25) C. *brinder.*
26) C. D. *Döz drap.*
27) C. *gialda.*
28) C. *warþer.*
29) C. *werke meþ wilia.*
30) C. D. *hoggær.*
31) C. om. *som.*
32) C. D. sic *(vm).* B. om. *om.*
33) D. *þæt.*
34) C. *casta.*
35) D. *malsægha.*

scal lysa fore grannom. oc sokna mannom. far nocor siþan scaþa aff. swa at dör aff. ligge i waþa gældom siv marcom. Lysir han æi. oc æro[36]) æi twæggia manna witne til. ligge þa i þrættan marcom. hawi þæt fore glömsco sina §. 1. alle waþa eþa agho gangaz i lagþinghom. Hawe oc ængin lænsman wald at quælia þan ([37]waþa eþ gifwin ær. æll*ær* laghlica gangin.[38]) han a æi bot i æn eþrin fiolliz. hawe malsæghandæ wald giwa op eþen.[39]) æn han will. oc sea æn han will.

VI Hær six om ([40]aff falz drap.

Cliwær man i træ. m*æþ* bön skipara. falldær niþær oc far aff bana. ligge i .XIII. marcom. Kliw*ær* man i træ. fore kætis[41]) skyld. falldær niþær. oc far aff bana. ligge ogilldær. Nu sighær arwen han m*æþ* bön opcliwin wara. oc hin necar som baþ. dyli m*æþ* eþe .XVIII. manna. falz at eþe. böte .XIII.[42]) m*arkær*. som fyr ær sact. Nu faldær þan man niþær. oc far þan man scaþa som niþre standar.[43]) ware þæt ogilt. a fall þe æro böt. oc aff fall æi. vtan
52 aff[44]) sæghl træ. eno. §. 1. Nu falldær hus[45]) a man far af bana.[46]) gilldær m*æþ* waþa gældom. marcom siv.[47]) Ligg*ær* wiþa castær i garþe. falldær a man. oc far aff bana. han ær gildær m*æþ* waþa gældom. m*arcom* siv. Ær brundær i garþe han a ombylia oc omhylia.[48]) þær til knæhöct ær. falldær man i.[49]) .oc far aff bana. gilldær[50]) m*æþ* waþa gældom. marcom siv.[51]) gællde þan tomt a som brundær ær a græwin.[52]) ær æi ombylt æll*ær* omhylt.[53])

VI: pr. = UplL. ManhB. 6: pr. (Cfr. I. ManhB. 26: pr.) *§. 1 = UplL. ManhB. 6: 1. Cfr. I. ManhB. 24. (26: pr.)*

---

36) B. Litt. quaedam hic addita at deleta est.
37) B. Verba *waþa eþ — gangin* subiectis punctis sunt notata. C. *eþ sum giwin &c.*
38) D. add. *ær þær.*
39) C. *eþ.*
40) C. D. *affalz oc a falz drap.*
41) C. *skætis.*
42) D. *.xviii.* scriptum est, at *v* deletum.
43) C. D. *stander.*
44) C. om. *aff.*
45) B. Loco v. *hus* antea *man*, ut videtur, fuit scriptum.
46) C. add. *han ær.*
47) D. *siug* scriptum est, at *g* deletum. Cfr. not. 51. infra.
48) C. *hylia.*
49) C. add. *han.*
50) D. *ligg*er.
51) D. *siug* scriptum est, at *g* deletum. Cfr. not. 47. supra.
52) C. *grawin.*
53) C. *hylt vm.*

ware i trættan[54]) marcom. Agho flere brun saman.[55]) gælde þan fællir. oc æi þan byggir. §. 2. Wil man ræta sten æll*æ*r stuþ. falldær a man. oc[56]) far af bana. gilldær m*æþ* waþa gælldom marcom siv. gællde þan gængis[57]) biþr.[58]) Opdræt skipa oc utskut skipa. warþær man fore lunnom[59]) æll*æ*r borþom. far af bana. gilldær m*æþ* waþa gælldom marcom siv. §. 3. til þæssa waþa w*æ*r-ca. scal bot böta. oc ængin eþ*æ*r[60]) fylghia. §. 4. Takær bonde annars þræl lane. ganga[61]) baþe i scogh saman.[62]) hogga baþe træ saman. far þræl bana af. gælde bonden þræl att*æ*r m*æþ* marcom siv. fa baþir bana aff. liggin baþir ogilldir. Hogga twer træ ett. æll*æ*r stene wælta. fa baþir bana aff. liggin baþir ogilldir. far annar bana af. giællde þa annar annan att*æ*r m*æþ* marcom siv.

VII. Hær six om waþa bötær som eþær fylghir.

Sitær man i sate[63]) ([64]will diur skiuta. warþær[65]) man fore. ligge han i waþa botom. m*arcom* .VII. §. 1. i þæssom malom[66]) nu ær sact. þa a han[67]) biuþa waþa eþ. oc waþa bot. han a fæsta eþ .XVIII. manna. oc tu witne fore. oc bot VII. m*arkær*. han scal[68]) biuþa a grawar backa oc hundæris þingom. hwar som swa biuþær.[69]) friþi han oc hans goz. §. 2. ([70]Dræp*æ*r fa- 53
þir æll*æ*r moþir barn sitt m*æþ* waþa. liwa þön hion baþin. kærir annat[71]) þera til ([72]þæs ær dræpit hafw*æ*r þa fylle waþa eþ oc waþa bot. oc qvæli

VI: 2 = UplL. ManhB. 6:2. (Cfr. I. ManhB. 26:1.)

§. 3 = UplL. ManhB. 6:3.

§. 4 = UplL. ManhB. 6:4. (Cfr. I. ManhB. 26:2.)

VII = UplL. ManhB. 7.

(VII:pr., cfr. I. ManhB. 26:3.)

54) D. *þrættan.* C. *.XIII.*
55) C. *soman.*
56) D. om. *oc.*
57) C. *gængit.*
58) B. *biþær*, ut videtur, antea fuit scriptum.
59) C. *lummum.* Male.
60) C. D. sic. B. *geþ.*
61) C. *gange.*
62) C. *soman.*
63) C. D. *sæte.*
64) B. *willdiur* legi potest.
65) B. Ultimam litt. *r* omissam supra lineam minio add. scriba.
66) C. om. *malom.*
67) C. om. *han.*
68) D. *a.*
69) C. add. *i.*
70) C. inc. cap. X; litteram numeralem omissam add. rec. man.
71) C. *annan.*
72) C. *þærs þær dræpit* &c.

þæt ængin höghra. hwarte til lagha æll*ær*[73]) bota. §. 3. e hwar som[74]) man scal tilbuþe fylghia i waþanom. falldær at tilbuþe. þa combær waþi i wilia wærk. §. 4. ([75]Dör cona i barnsot. þe i löscalæghi ligg*ær*. VII. m*arkær* at waþa bot.

VIII. Hær six om dulgha drap[76]) *oc danar arff.*

Varþær man wæghin[77]) oc slaghin i gatom. oc hiorþlötom. i öknom[78]) æll*ær* almænningiom.[79]) kirkio mællom æll*ær* köpung*a*.[80]) hittiz æi bani. þa bötin bolstaz mæn .XIII. m*arkær* fore han. combær ræt*ær* ærwinge innan nat oc iamlanga m*æþ* bref oc fullskæl. take op .XIII. m*arkær* aff þem ær[81]) bolstaþ agho. Combær siþan. ær[82]) ute[83]) ær nat oc iamlange. þa take conong*ær* op .XIII. m*arkær*. oc malsæghande gange fra. böti swa mykit þan örtogh a i by. som þan halfmarcland. Warþir han dræpin a almænninge. þa à hundære þana finna æll*ær* gældom[84]) op halda. swa som fyr ær saght. Hittis bani. oc a[85]) þinge wiþ*ær* gang*ær*. þa a[86]) ærwinge af bana sac at sökia. oc böt*ær* at kræuia. Hwar som æi synis a like handaw*ær*c. ([87]þær a ængin bot fore drap kræuia. oc e hwar som man wet draparan m*æþ* sanno. þær wari hundære æll*ær* bolstazmæn[88]) saclösir. §. 1. Dör maþ*ær* utlænzkær. combær ærwinge hans innan[89]) nat oc iamlanga m*æþ* breff oc fullskæl. han a arff taka. ([90]oc bötær kræwia[91]) æn dræpin war. cumbær han æi innan nat

(VII:4, cfr. I. GB. 10.)
VIII = UplL. ManhB. 8.

(VIII:pr., cfr. I. ManhB. 5.)
(§. 1, cfr. I. GB. 17.)

73) C. add. *til.*
74) C. om. *som.*
75) C. inc. cap. XI.
76) C. *dylgha drap.*
77) C. D. sic. B. *wighin.*
78) C. *öþknum.*
79) C. *almenningum.* D. *almanninghum.*
80) D. add. *ær ælle*r *köpstaþaþa* (sic); v. *ær* vero subiecta lineola est notata.
81) C. om. *ær.*
82) C. om. *ær.* D. Haec v. subiecta lineola est notata.
83) D. *vt.*
84) C. *gældm* v. *gældin.*
85) D. om. *a.*
86) B. *a* omissum supra lineam add. scriba.
87) D. om. *þær* — *kræuia.*
88) C. *bolstaþ*er.
89) B. Loco ultimi *n* antea scriptum fuit *m.*
90) C. om. *oc* — *hans taca.*
91) B. Litt. *r* omissam supra lineam add. scriba.

oc iamlanga. þa a conong*ær* arff hans taca. Syns conungs manne þæt goz
sea oc syna. siþan æi ([92]can arwe coma som nu ær sact. böti .XL. m*arkær*
æn þæt ær[93]) þrim m*a*rcom mera. böte swa fore conungs[94]) arff som karls. 54
þan som arwet hafw*ær* handa mællom. förir þæt oc undan. böte oc .XL. m*ar-*
kær. oc före goþit[95]) att*ær* vndir iamnaþa hændær. m*æþ* sornom eþe[96]) tolf-
manna. Dör infoddær man. cumbr æi arwe hans innan þriggia ara fræst. skip-
tis þa arff hans til[97]) clostra oc kirkna fore sial hans

IX. Hær six om wilia wærks drap ([98]*oc gæste.*

Nu dræpas gæstir at bonda. dræp*ær* gæst*ær* gæst. warþ*ær* bane fonnen. han a botom ([99]oppe hallda. þan a æffte bana leta sin hafwær mist. oc bondin ware saclös . §. 1. Nu mötas twe mæn. dræp*ær* hwarannan.[100]) ligge þær man gen manne fore ærwingiom[1]) bæggia þera. oc ærwingiar[2]) böten cononge hwar þera .XIII. m*arkær* oc atta örtoghar. oc swa hundærino. §. 2. Nu dræp*ær* man annan. combær han[3]) til þings. oc wiþ drap kænnis. þa a malsæghande wald. hwat han will hældær hæmna[4]) æll*ær* wiþ botom taka. §. 3. ([5]Nu warþær man dræpin. oc dyls þæt drap þa a þan wald sin hawær latit[6]) næmna slican ([7]til bana ær a[8]) wighwalle war som han will. necar han[9]) þæt can witas. þa a þan wald sin hafw*ær* latit.[10]) binda han wiþ*ær* m*æþ* þrim witnom. oc þræ tolftom eþe. orkar han wiþbinda. böte lagha bot .XL. m*ar-kær*. orkar han æi þan wiþbinda. þa wæri hin[11]) sic m*æþ* witnom þrim oc

IX:pr, 1-3 = UplL. ManhB. 9:pr, 1-3. (IX:pr., cfr. I. ManhB. 4:pr.)

92) C. *arwa coma sum ær* &c.
93) D. om. *ær.*
94) C. *conogs* scriptum est, at litt. *gs* deletae sunt.
95) C. *gozit.*
96) D. *oc* additum at deletum est.
97) C. om. *til.*
98) C. om. *o c g æ s t e.*
99) B. Loco v. *oppe hallda* antéa scriptum fuit *ophallda.*
100) C. D. *hwar annan.*
1) C. *arwingenum.*
2) D. *ærfwingær.*
3) C. om. *han.*
4) C. *hempnas.*
5) C. inc. cap. XIIII.
6) C. *latin.*
7) C. *han wil til bana. þær a wigh walle war. necar* &c.
8) D. om. *a.*
9) D. *þan.*
10) C. *mist.*
11) D. *sin,* at h. v. lineola est inducta.

þrætolftom eþe. wærs han fore drapino. ware saclös. oc æi ma ærwinge flerom þæt drap wita. hittis æi drapare. þa gællde som[12]) fyr ær saght hundære ællær bolstaþær. §. 4. ([13]Aghe oc[14]) ærwinge wald at næmpna[15]) sli-
55 can til haldbana som han wil. ær[16]) a wighwalle war. Dyl han. þa scal ærwinge han wiþbinda. mæþ twem oc tolf. oc böti sæx markær. orkar æi wiþbinda. gange þa þan undan som[17]) sakin[18]) gifs mæþ twem oc tolf. oc uare saclös. oc hin[19]) böti III. markær som æi orkaþe viþ binda §. 5. ([20]Vitir manne[21]) raþbænd. stande wizord fore hanom. næi oc tolfmanna eþær. orkar han æi eþ ganga. böte III. markær. §. 6. ([22]Nu vil man uiþ botom taka æfter sin dræpnan. draparin wil oc gærna gællda. winz[23]) æi fæ til fulldra XL. marca. þa briste allom þem. þær[24]) bot atte fore taca. swa mykit fore hvariom som botin ær til. ([25]Hwarsom man dræpær oc rymir vndan. oc ærwinge uill wiþær botom taka. sökis þa bo hans mæþ domom oc skælom. §. 7. ([26]Nu hoggas twer mæn.[27]) annar warþær sar. oc annar dræpin. þær ær drap gild.[28]) oc sar ogilt.

X. Hær six om ([29]*tweböt i drap.*

Gior man forsæte fore androm. i ([30]husa skiule. ([31]garþa skiule. skogha skiule. öia skiule. ællær utt næsa. cumbær þær man a gangande. ([32]riþande.

IX:4, cfr. UplL. ManhB. 9:4. §§. 6, 7 = UplL. ManhB. 10:1, 2.

X:pr. = UplL. ManhB. 11:pr. Cfr. I. Eþs. 9:pr.

12) B. v. *som* bis scripta, priori loco rubra lineola est inducta.
13) C. inc. cap. XV.
14) C. *e*, cuius loco alia quaedam litt. antea fuit scripta.
15) B. *næmpnea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
16) C. *þær*.
17) C. D. om. *som*.
18) B. *sackin* scriptum est, at punctum litt. *c* subiectum.
19) C. om. *hin*.
20) C. inc. cap. XVI.
21) C. *man*.
22) C. inc. cap. XVII.
23) F. *fins*.
24) C. om. *þær*.
25) C. inc. cap. XVIII.
26) C. inc. cap. XIX.
27) C. *man*.
28) Pro *gilt*. C. D. sic.
29) D. *twæ böter*. C. *tweböti drap*.
30) D. *husa skyle. garþa skyle. grinda skyle. skogha skyle. öia skyle.* &c.
31) C. om. *garþa skiule*.
32) C. om. *riþande — roande*.

acande. ræll*ær* roande. falldær þan fore ær ligge han i sporgældom. falldær
þæn til combær. liggi i tweböte. Nv sigh*ær* annar forsæte giort wara. annar
necar. wære sic þan som[33]) sakin gifs. m*æþ* þretolftom eþe. Hoggas twer i
forsætom. warþær þan sar[34]) tilcumbær. ligge i twe böte. hin i enböte ær[35])
fore sit*ær*. æll*ær* wæri m*æþ* eþe tolf manna. at han aldre[36]) giorþe hanom
forsæte. §. 1. ([37]Konung*ær* biuþ*ær* leþong utt. skip liggær i læghi lypting
tialdaþær ([38]oc skioldaþ*ær*[39]) a stampne. warþ*ær* þær man dræpin fore bor-
þe oc bryggio sporþe ligge i twe böte[40]) §. 2. ([41]Nu dræp*ær* cona man.
ligge han i sporgældom drap*ær*[42]) man cono. ligge hon i tweböte. ([43]Nu 56
sighs þön cona m*æþ* barne wara som dræpin var. hawe[44]) þa barns ærwinge
þan[45]) næsto[46]) wizorþ at vita þæt m*æþ* twem quinna witnom. oc tolfmanna
eþe. at hon m*æþ* barne war. þá höghis bot hænnar m*æþ* IX. m*arcom.* §. 3.
([47]Nu can heþit barn dræpas til arffs. þær warþ*ær* æi bot höghre æn XL.
m*arkær*. oc miste arffwet. þy at ængen ma annan til arfs[48]) dræpa. ([49]Gior
man æll*ær* cona heþet mord. þær[50]) ær IX. m*arca* sac.[51]) taki þrea conun-
g*ær*. oc þrear biscop*ær*. oc þrear hundære. æro æi san[52]) fore. wæri m*æþ*
twem witnom oc tolf manna eþe.

XI. Hær six om hundraþa gælld i drapom.

Varþær uaggo barn dræpit[53]) m*æþ* harms hænde. þæt þriggia ara ær.

X:1-3 = UplL. ManhB. 11:3,6,7. *XI:pr., cfr. I. ManhB. 3:6,5.*

---

33) C. om. *som.*
34) C. om. *sar.* Male.
35) C. *þær.*
36) D. om. *aldre.*
37) C. inc. cap. XXI.
38) C. om. *oc skioldaþ*ær.
39) Lege *skioldær.* Cfr. UplL. ManhB. 11:3.
40) B. Spatium unius fere pollicis hic scripturae vacuum reliquit scriba.
41) C. inc. cap. XXII.
42) C. *Dræp*er.
43) C. inc. cap. XXIII.
44) C. *hawin.*
45) C. *þe.*
46) Lege *næste.*
47) C. inc. cap. XXIIII.
48) D. om. *arfs.* Male.
49) C. inc. cap. XXV.
50) C. *þæt.*
51) C. add. *at.*
52) B. *sand* scriptum est, at *d* deletum.
53) C. *dræpin.*

ællær minna. þæt ær gilt *mæþ* hundraþ[54]) marcom. warþær dræpit þæt som siv ara ær. oc mera ær[55]) æn þriggia ara. þæt ær gilt *mæþ* attatigi marcom. warþ*ær* dræpit þæt XV. ara ær oc mera ær æn siv ara ligge i þiængs[56]) gældom. þæt ær XL. m*arkær*. Warþær dræpin krökio karl gildær *mæþ* .C. m*arcom*. §. 1. Warþær man[57]) hemdræpin[58]) i stowo sialfsins.[59]) gilld*ær* *mæþ* .C. m*arcom*. warþ*ær* dræpin i garþe. æll*ær* oc swa nær garþe. at han[60]) aske oc[61]) odde taker til. ligge i LXXX. m*arcom*. liggær þy færmer. ligge i sporgældom þænna friþ agho hawa bonde oc husfro oc barn þerä. oc alle þe þær agho bo saman.[62]) Gæst hion oc legho hion liggin i þings gældom §. 2. Warþær bolsmiþær dræpin i smiþio sinne.[63]) gilld*ær* *mæþ* .C. m*arcom*. Warþær dræpin[64]) silfsmiþær i smiþio sinne ([65]ligge i attatighi m*arcom*. §. 3.
57 ([66]Nu riþær man at wægh. hitt*ær* lik. ærrat oc vndat. han a att*ær* wænda. oc lysa i by þem[67]) þær næst ær. ær oran fore hanom. lyse j by androm. ær oc þær oran. lyse i by þriþia. stande swa i þem by[68]) som i fyrsta oc sighi. iac hafw*ær* fynd hitt. ligg*ær* ([69]lik a wighwalle ærrat oc vndat. oc wet ængen manz bana. swara[70]) þe som fore æro hwar ær licare manz bana æn þu; Næi sigh*ær* han. iac ær æi manz banæ syniz[71]) bloþ ([72]i spiut fale. vndir öxa ölom. syniz spiæld a clæþom. æll*ær* utdær[73]) wiþ vnd. han ær licare[74]) manz bana. Dyl han gerning þa. þa agho tolf mæn annatigia wæria han æl-lær fælla. wæria þe han. wari saclös. fælla þe han. böte .C. m*arkær*.

---

§. 1, cfr. UplL. ManhB. 12: 1. (Cfr. I. ManhB. 3: 1.) §. 3 = UplL. ManhB. 12: 6.

---

54) C. *hundraþa.*
55) C. om. *ær.*
56) C. *þiæns.* D. *þings.*
57) C. D. sic. B. *mam.*
58) C. *dræpin hema.*
59) C. *sialfs sins.*
60) C. add. *meþ.*
61) C. om. *oc.*
62) C. *soman.*
63) C. D. sic. B. *sime.*
64) C. om. *dræpin.*
65) C. *gilder meþ .LXXX. marcum.*
66) C. inc. cap. XXVII.
67) C. *sum.*
68) C. om. *by.*
69) B. Loco verborum: *lik a* antea, ut videtur, scriptum fuit *a wig.*
70) D. add. *þa.*
71) D. *Synir.*
72) C. *a spiut falle.*
73) C. *vdder.* D. *vndær;* male.
74) C. *licast.*

XII. Hær six om drap innan sængar.

Nv far bonde dræpa husfro sina. willde raþa hænne. oc æi dræpa hona. þæt agho tolf mæn[75]) uita. hwat hælld*ær* þæt war giort m*æþ* wilia w*ærk*. at hon bana fic. æll*ær* han wilde raþa hænne oc æi[76]) dræpa hona. Swæria þe sva at han æi drap hona m*æþ* wilia. ware þa ([77]sakær at lagha botom. Fælla þe han. gange þa bonde[78]) til stægls fore giærþ sina. oc þo agho þe han fyrra[79]) til þings föra. oc dom til taca. fyr æn þæt gioris.[80]) oc ligge ogild*ær* fore allom mannom. wilia frændær hanom liff vnna.[81]) þa scal han[82]) utlændis inna script sina. oc inlændis bot böta. þæt ær[83]) .C. m*arkær*. gange baþe i carl oc conung*ær*. §. 1. Dræp*ær* husfro bonda sin vare lagh samo. witin oc þæt tolff mæn. hwat þæt war giort m*æþ* wilia æll*ær* æi. fællis hon at wilia wærk. dömis þa hon m*æþ* stenom tyrwas. §. 2. Nv drap hwarte þera annat. oc ær þo annat þera dræpit. oc banin can fangin warþa. Gang*ær* banin[84]) wiþ g*ær*ningine. oc husfro æll*ær* bondæn wiþ raþino. warin ba- 58
þin[85]) fegh. maþrin unde ([86]stæghæl. oc conann vnde gryt. Nu gang*ær* mannin wiþ oc cona[87]) dyl. oc fælla hona tolf mæn. þa gældin baþin[88]) liwit fore.

XIII.[89])

Hwilikin man sin rættan[90]) hærra dræp*ær*. hwat þæt ær fatöcare hærra.[91]) æll*ær* ricare.[92]) warþær han fangin wiþ samo gærning. þa scal han til

---

XII = UplL. ManhB. 13:pr, 1, 2. *XIII = UplL. ManhB. 15:1.*

---

75) C. om. *mæn*.
76) C. om. *æi*. Male.
77) C. *han saclös at* &c.; male. D. *sac i laghabotum*.
78) C. *bondin*.
79) B. Loco v. *fyrra* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum. C. *fyr*.
80) C. *giors*.
81) D. *giwa*.
82) C. om. *han*.
83) D. om. *ær*.
84) C. *bani*.
85) C. *baþe*.
86) C. *stæghl conan vnde gyrt*.
87) C. *conan*.
88) C. *baþe*.
89) C. D. habent rubr. *hær sighs vm þe mall baþe ganger fore liff oc goz*.
90) C. *ræta*.
91) C. om. *hærra*.
92) B. Litt. *i* omissam supra lineam addidit scriba.

þings föras. oc vnde stæghæl[93]) dömas. oc iorþ oc goz hans þræskiptis. taca[94]) en lot conung*ær*.[95]) annan malsæghande þriþia hundære. Nv can bonda leghodræng*ær*. æll*ær* brytia. æll*ær* þera leghocona. æll*ær* þræll þera æll*ær* ambat.[96]) bondan æll*ær* brytian. æll*ær* þera husfror. æll*ær* þera barn[97]) dræpa. take þa þylican ræt op. som nu ær[98]) taldær. Nu can manne æll*ær* cono witaz. at þe hafwa hærra sin dræpit.[99]) þan dyl som sakin gifs. þær agho tolf mæn wæria han ([100]æll*ær* fælla. wæria þe han. vare saclös. fælla þe han. taki þylican dom ([1]nu ær up taldær.

XIIII Hær six om drap millom[2]) præst oc lecmanz.

Dræp*ær* præst*ær* bonda æll*ær* ([3]annar clærk*ær*. þa take biscop*ær* conungs rætin. Dræp*ær* bonde præst æll*ær* annan[4]) clærc. þa take conung*ær* conungs rætin af bondanom þem sama.

XV[5])

Nu can bonde warþa dræpin. oc arfwe hans ær æi inlændis. kærir þær nocor æftir. oc wærs þæt fore hanom. can þan att*ær* coma som rætt*ær* ærfwinge ær. oc ær[6]) fyrra wart. kærir ærfwinge siþan æftir. vare swa wart[7]) fore hanom oc allom androm som fore þem fyrra æfte[8]) kærþe. §. 1. ([9]Dræ-
59 p*ær* man annan. oc dör þan fyrra som drapit giorþe. æn ([10]laghfylt warþe a han. þa stande þrætolfter eþær fore arfwanom[11]) hans. brist *ær* ateþe sakær

XIIII = UplL. ManhB. 16:pr. *XV = UplL. ManhB. 16:1-3.*

93) C. *stæghl.*
94) C. *taki.*
95) C. add. *oc.*
96) C. *ambot.*
97) D. v. *barn* errato bis est scripta, ut legi posset *barn barn.*
98) D. add. *vp.*
99) D. *dræpin.*
100) C. om. *ællær fælla. wæria þe han.*
1) D. *vp nu ær taldær.*
2) D. *mællum.* C. *mellin.*
3) C. sic. B. D. *annan clærc.*
4) C. *annar.* Male.
5) C. habet rubr. *hær sighs huru man scal wita drap sæt oc bött.* D. rubr. *huru man* &c. ut C.
6) D. om. *ær.*
7) C. om. *wart.*
8) C. om. *æfte.*
9) C. inc. cap. XXXII.
10) C. *fylt warþer lagh a han.*
11) C. *arwingenum.*

at sporgældom. oc æi fore morþgældom. æn þo at til morþgælda brutit vare. ([12]Nu warþær þan man laghwonnin til drapsins fyr æn han dör. þa agho ærfwingia ærfwa swa lett som liuft. oc gældis af þy goz som draparin atte. oc vare siþan saclös. alt þæt bötas scal fore faþorsins[13]) g*ær*ningar. þær[14]) han hafw*ær* brotit. æll*ær* oc[15]) fore moþor brot. þær hon bröt. i sinom daghom þa gældins e brotin. af þæs lot som bröt. æro æi pænninga til, þa ær þær want bötær cræwia[16]) æncte ær[17]) til. §. 2. ([18]Nv can biltogha man[19]) dræpa man. mæn han biltogha[20]) ær. æll*ær* annor[21]) brot bryta. böte æftir laghaþotom. siþan han i friþ comb*ær*.

XVI Bær six om forgærningar.

Bær cona forg*ær*ningar manne. warþær bar oc atakin. þa scal hona taca oc i[22]) fiætur sætia. oc swa til þings föra. oc þe samo forg*ær*ningar[23]) mæþ hænne. þæt scolo tolf mæn wita hwat hællд*ær* hon hafw*ær* þöm forg*ær*ningar giort. æll*ær* æi. ([24]æll*ær* hwat hon ær bar oc atakin æll*ær* æi. wæria þe hona. ware saclös. fælla, þe hona. fælz[25]) til .XL. m*arca*. þe ([26]bot þræskiptis. takær en lut conung*ær*. annan malsæghande. þriþia hundærit. Hafw*ær* nocor döþ af lutit. oc ([27]kæris siþan. witin oc þæt[28]) tolfmæn. skæra þe hona. ware saklös. fælz[29]) hon. þa a hon i bale brinna. oc ([30]ærfwinge hænne taca goz æfte hona. ([31]wilia malsæghanda hænne lif giwa. þa bötis m*æþ* .C. m*arcom*. Æn þo at hon wæris fore forg*ær*ningom. þa vare bonden saclös fore fiæturin. 60
§. 1. E hwar mæn warþa sannir fore morþe. gældin lif sitt fore. e horo

---

XVI = UplL. ManhB. 19:pr, 3.

---

12) C. inc. cap. XXXIII.
13) C. *faþor sins.*
14) D. *þæ.*
15) D. v. *oc* omissam in marg. add. scriba.
16) C. add. *sum.*
17) D. om. *ær.*
18) C. inc. cap. XXXIIII.
19) D. *maþ*er.
20) D. *biltogh*er.
21) C. *annar.* Male.
22) C. om. *i.*
23) D. *gærningar.*
24) C. om. *æll*ær — *æll*ær *æi.*
25) C. *felliz.* D. *falz.*
26) C. *þræskiptas. tak*er &c.
27) C. *kærir nocor þæt siþan.*
28) C. om. *þæt.*
29) C. D. *falz.*
30) C. *arwingia takin* &c.
31) C. *wil malsæghande.*

mange þe hælzt[32]) æro. oc warþa ([33]laghlica til witnaþe. oc þe agho fyr laghlica dömaz

XVII. Hær six om þocka bötær.

Varþær conungs man dræpin. þær æro XL. m*arkær* þocka bot.[34]) oc ængin annar hærra aghær þocca bot cræwia. ytan conung*ær* en.[35])

XVIII. Hær six æn owormaghe gior ([36]manne sar.

Nv slar owormaghe man til bloz. vari bot[37]) m*æþ* þrim .örom. oc fullsære[38]) m*æþ*[39]) sæx örom. e hwat hælld*ær* þæt ær i friþi. æll*ær* friþa mællom. æll*ær* hwat þæt ær m*æþ* waþa æll*ær* wilia Nu cræw*ær* han sæx öra. oc far æi. fari þa[40]) til þings. oc söke utt sæx öra. oc a ([41]III. m*arkær*. öra bot takær malsæghande. oc III. m*arkær* þræskiptæs.

XIX Hær six om waþa bötær i sarom.

Nv can vitande man annan til bloz sla. m*æþ* waþa oc æi m*æþ* wilia. þo at fullsære warþe. þa scolo þe til þings[42]) fara. witna baþir ett. at þæt war waþe. oc æi wili.[43]) bæra[44]) þes twer witne. oc tolfmanna eþer. böte .VI. öra. Git*ær* æi þænna[45]) eþ gangit. böte æfter wilia g*ærn*ing. Þæt callar[46]) waþa wara. baþe sighia ia wiþ.

XVII, cfr. UplL. ManhB. 20. *XVIII = UplL. ManhB. 22.*

---

32) B. Litt. *t* omissam supra lineam addidit scriba.
33) C. *þe laghlica witnaþi till.*
34) C. *þocca bötir.*
35) C. om. *en.*
36) C. *man saran.*
37) Pro *böt.* Cfr. UplL. ManhB. 22.
38) C. *fulsare.*
39) D. *i.*
40) C. om. *þa.*
41) C. *þriþia mark.*
42) D. v. *þings* omissam in marg. add. man. ut videtur rec.
43) C. sic. B. D. *wilia.*
44) C. *bær.*
45) C. om. *þænna.*
46) C. *calla.*

XX. Hær six[47]) *om sialwa sæt.*

Dela mæn om qwældit. æro satir om morghonin. combr i þera mællom pustær[48]) oc[49]) blame. fara til þings. oc sanna baþir ett. twe mæn *maþ* hwariom þera. þæt ær sæx manna eþer. orka þe waþa eþ. bötin waþa bot .VI. öra *Æ*cke[50]) ma conongs lænsman. þæt læng*ær* quælia. Fore sialwa sæt. oc nama tæct. giwom utt fore hwart ar. ena skipwist. aþra for lægþo ræt.[51])

XXI[52])

Warþæ[53]) man barþær. æll*ær* hoggin. þa scal læns maþ*ær*.[54]) æll*ær* oc 61
annar af[55]) hans wæghna. æll*ær* domare næmpna[56]) til tolf mæn. lata mæta acommur hans. til hwars[57]) þe wilia witna. æll*ær* oc .VII. af þæmma tolf. gilt ær þæt ær[58]) þe giora. witna þe til skeno. vare skena. witna þe[59]) til fulsæris. ware swa. hawe þa lænsmaþ*ær* wald at cræwia sarþolan sak oc sokn op giora. Dyl han. oc will æi syna mæn[60]) lata sea acomor sinar. hawe siþan ængon wizorþ[61]) til at sökia. oc æi lænsmaþ*ær* wald hawa þæt at quælia. ([62]Jnnan .XIIII. dagh[63]) scal han lata sea acommor sinar. latær æi sea innan .XIIII. nat*ær*.[64]) hawe ænga vitu siþan til at lata syna. þæssi tolf æll*ær* siu aff þem. scolo a hundæris þinge sighia til hwars þe mato acommur hans. fyr æn sökis. hwar som fyr sökir æn þe sighia. wari þön söcning ogilld. ([65]Ly-

XXI: pr., cfr. I. ManhB. 20.

47) D. C. sic. B. om. *six*.
48) D. sic. B. C. *pust*.
49) C. *æll*er.
50) C. *Æi*.
51) C. D. *lægho ræt*.
52) C. habet rubr. *hær sighs vm man warþer barþer. hoggin. æller benbrotin.*
53) C. D. *Uarþer*.
54) C. *lensman*.
55) C. D. *a*.
56) B. *næmpnea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
57) D. *hwas*.
58) C. *þær*.
59) C. om. *þe*.
60) D. *synaman*.
61) C. Litterae quaedam hic additae at deletae sunt.
62) C. hoc loco inc. cap. XLI (cfr. not. 89. pag. 74.); litt. numerales vero in margine desiderantur, quo exstitit error in designandis capitibus tribus proxime sequentibus.
63) D. *dagha*. C. *daghs* scriptum, at *s* deletum.
64) D. C. *nætær*.
65) C. inc. cap. XLII. *(XLI* in marg. scriptum est; cfr. not. 62. supra.)

sir maþær man hælgþ.[66]) oc ær ængon asyn. wæri sic þan sakin gifs. *mæþ* twem witnom. oc tolf manna eþ.[67]) oc warin baþir saclösir.[68]) Git*ær* æi wart sic. söke hin *mæþ* twem oc tolf. oc böte III. m*arkær*. orcar. hwarghin þora siþan. æi sökia.[69]) oc æi hin wiþær binda. bötin baþir III. m*arkær*. §. 1. ([70]Hogg*ær* man fullom sarom annan. synis yuir þwært þing. comb*ær* wiþ baþi lin oc lækir. þær æro XX. m*arkær* at sarom. tolf öra at lækis bot. Hoggær han flerom sarom han. þa ær æcke[71]) flere sar gild ([72]til sökning æn ett. Dyl han at han[73]) aldri hiog han. þa haffr[74]) sarþole wizorþ at sökia a han. *mæþ* twem witnom. oc tolfmanna eþ.[75]) oc böte bot som fyr ær
62 saght Nv orkar han æi sökia i lagha þingom. ([76]gange vndan *mæþ* twem oc tolf. ([77]oc þan som lyste. oc æi gat fullat böte III. m*arkær*. §. 2. ([78]Bryt*ær* armlæg a manne æll*ær* annat ben. swa at ute æro brut baþe. þær æro XX. m*arkær* at sarom[79]) tolf öra at lækis bot. III. m*arkær* at liutis bot. þo at flerom sarom hogge han æcke þot þy höghre. §. 3. ([80]Sarghar cona cono. ligge i þylicom giælldom som maþ*ær* sarghaþe man.[81])

XXII.[82])

Howþ sar oc hulsar. þem scal w*ær*cande varþa e til þæs. ute ær nat. oc iamlange. ytan han sialfw*ær* hafw*ær*[83]) viþ sæt[84]) takit. Dör af þem sarom. vare þær bot byriaþ. aghi æi ærwinge ([85]wald a han hæmna. vtan

---

XXII:pr. = I. ManhB. 11; SML. ManhB. 4:pr.

---

66) C. D. *manhelgh.*
67) C. *eþe.*
68) B. *salclösir* scriptum est, at punctum priori *l* subiectum.
69) Lege *wæria.* Cfr. not. 17. pag. 138.
70) C. inc. cap. XLIII. *(XLII* in marg. scriptum est; cfr. not. 62. pag. 151.)
71) C. *æi.*
72) C. om. *til sökning.*
73) C. om. *han.*
74) C. D. *hawer.*
75) C. *eþe.*
76) D. *þa gange hin vndan* &c.
77) D. sic. B. C. *som lyste. oc æi gat fullat oc böte* &c.
78) C. inc. cap. XLIIII. *(XLIII* in marg. scriptum est; cfr. not. 62. pag. 151.)
79) C. add. *oc.*
80) C. inc. cap. XLV.
81) D. *manne.*
82) C. habet rubr. *hær sighs huru længi man scal sarum warþa.*
83) D. om. *hafwær.*
84) C. *sar.* Male.
85) C. *i þæmma wald. vtan* &c. Male.

arwa bot craenia. þa æfftir standær. Sar all[86]) annor warþe æi længær. æn attær ær helt oc huþ yuir wæxin.[87]) §. 1. ([88]Varþær man hoggin fullom sarom a almænninghs torghe. þæt ær XL. marca sac. warþær blar[89]) ællær bloþoghær. böte hema æftir lanzlaghom.

XXIII Hær six om affhog.

Hoggær maþær af androm litla fingær. þær æro tiugho markær at sarom.[90]) tolf öra at lækis bot. half þriþe[91]) örtogh at læstes bot. Hoggær af þæt fingær næst ær litla fingær. þær[92]) ær tiugho markær at sarom.[90]) tolf öra at lækis bot. halffæmte örtogh at[93]) liutes bot. Hoggær af langa[94]) fingær. þær ær tiugho markær at sarom. tolf öra at lækis bot. sæx öra at læstes bot. Hoggær af fingær. þæt næst[95]) ær langafingre. tiugho markær at sarom. tolf öra at lækis bot. nio öra at læstes bot. Hoggær af þomalfingær.[96]) tiugho markær at sarom. tolf öra at lækis bot. tolf öra oc[97]) at læstes bot. §. 1. Hoggær hand af. þær æro[98]) tiugho markær at sarom. tolf öra at lækis bot. þrea markær at læstes bot. Hoggær af baþar hændær bot 63
æcke þy höghre. Hoggær af hand[99]) at hon hængær wiþ. XX.[100]) markær at sarom. tolf öra at lækis bot. tolf öra oc at liutes bot. hængær þær halff bot. §. 2. Hoggær af öra. af manne. XX.[100]) markær at sarom. tolf öra at lækis bot. ([1]tolf öra oc at læstes bot. hyl þær hattær[2]) halfwa bot. §. 3. Hoggær af næsar af manne. XX. markær at sarom. tolf öra at lækis bot. III.

XXII: 1 = I. ManhB. 12.

XXIII, cfr. I. ManhB. 17.

86) D. *æller* scalpro mutatum in *all.*
87) C. D. *waxin.*
88) C. inc. cap. XLVII.
89) C. *bla.*
90) C. add. *oc.*
91) D. *þriþia.*
92) D. *þæt.*
93) C. om. *at.*
94) C. *længsta.*
95) D. *næsta.*
96) C. *þumolfinger.*
97) B. v. *oc* omissam supra lineam add. scriba. C. om. h. v.
98) C. *ær.*
99) B. *domine* in marg. antiqua manu scriptum est, at deletum.
100) C. *:X.*
1) C. *oc tolf oræ* (i. e. *öra) at* &c.
2) D. *ater.* Male.

markær at læstes bot. §. 4. Hoggær ögha utt a manne. æll*ær* stingær utt. XX. *markær* at sarom. tolf öra at lækis bot. III. *markær* at læstes bot. Hoggær æll*ær* stingær baþen[3]) utt. bot æcke þy höghre. §. 5. Hoggær foot af manne XX. *markær* at sarom. tolf öra at lækis bot. III. *markær* at læstes bot. Hoggær af baþa. bot æcke[4]) þy höghre ([5]Warþær giort i friþe aff hog. æll*ær* sar. þa[6]) ær e þrim *marcom* höghra.[7])

XXIIII. Hær six om[8]) skeno.

Varþæ[9]) man næmdær til skeno. ([10]þing lægs hanom. combr þan som næmde. söke a han m*æþ* twem oc tolf. Combær æi þan ær[11]) næmde. oc þan stander ær[12]) næmd*ær* ær. biuþ*ær* fullt fore sic. þa lægs hanom annat þing. ([13]oc combr þa þan næmd*ær* ær. biuþ*ær* fult fore sic. þa lægs hanom þriþia þing. þa combr oc þan næmd*ær* ær biuþær fullt fore sic. Nu mæþan þænne[14]) hafwær halldet lagha þingom. takir[15]) han[16]) þa wizord op. som ængon atte förra.[17]) Gang*ær* þa undan m*æþ* witnom twem oc eþe tolf manna. fare hem oc ware saclös.[18]) þan böte III. *markær* som lyste þy. han gat æi fullat. §. 1. ([19]*Hær six om sokner.*[20]) Sökær man annan i enböte. söke m*æþ* witnom twem oc eþe tolf manna. Söker i tveböte. söke m*æþ*
64 witnom þrim oc atærtan manna eþe. Söker i þræböte. söke m*æþ* witnom þrim oc þrætolftom eþe §. 2. Combær man af andri[21]) laghsagho oc gifw*ær* sac nocor*om* hær.[22]) om blama[23]) om benbrot. om allar acomor. söke sic

---

XXIII: 5, cfr. I. ManhB. 13, 14.

---

3) D. om. *baþen.*
4) C. *æi.*
5) C. inc. cap. XLIX.
6) C. *þær.*
7) C. *höghre.*
8) B. Loco v. *om* antea scriptum fuit *sk.*
9) C. D. *Varþer.*
10) D. *þinghlægs.*
11) C. D. *sum.*
12) C. *sum.*
13) D. om. *oc — þriþia þing.*
14) C. *hænne.* Male.
15) D. *taki.*
16) C. *þæn.* D. *þan.*
17) D. *fyrra.* C. *fyr.*
18) D. add. *oc.*
19) B. Verba: *Hær — sokner* minio sunt exarata. D. om. haec verba. C. inc. cap. LI, cui haec rubr. inscripta est.
20) C. *sökner.*
21) B. *andru* primum scriptum est.
22) C. *þær.*
23) F. *blånadt.*

æffte þy. ær lagh æro i þy lande. ær[24]) han fic[25]) acomona.[26]) §. 3. ([27]Warþær man höggin a almænnings torghe æll*ær* annar staz[28]) i köpstaþinom.[29]) þa scal æi gælcare mera af pænningom hans taca æn til þriggia marca. Combær þan sic ondan gærningena giorþe. oc combr bort[30]) af köpstaþenom. böte brot[31]) sin hema. oc dömes æcke þa gælcaranom af pænningom hans. §. 4. Hoggas mæn æll*ær* dræpas oc wita æi at conungær ær i lande æi böter han þær fore[32]) .XL. m*arkær*. vtan conungs bref come fore han. æll*ær* conungs þing warþe[33]) callat. ([34]Combær conunger i land. þa scal siunatom[35]) fyr lysas. oc ([36]friþ*ær* standa. oc siunatom[37]) æfter. Ær conungs raþ almænnilict.[38]) saman til han[39]) callat. þa scal friþær standa .XIIII. næt*ær* fore. oc .XIIII. næt*ær* æft*ær*. Hwarsom hogg*ær*. æll*ær* dræp*ær* i þæssom friþ.[40]) af bræþe.[41]) böti .XL. m*arkær*. ([42]Hwasom hæmpnir a annan fore gambla fegþ i þæssom friþ[43]) nu ær saghaþær þa scal goz hans sköflas. oc han sialfw*ær* biltogh*ær*[44]) wara. §. 5. ([45]Warþ*ær* man a torghi dræpen[46]) a[47]) rætom torgdagh. ligge i attatighe m*a*rcom. §. 6. ([48]Warþ*ær* man barþ*ær* æll*ær* hoggen fullom sarom. far formæle sin. oc næmpner scaþa man sin. fore grannom oc nagrannom oc scriffta faþær sinom. aghe þær[49]) ærfwinge wizorþ sökia sic æfter præst[50]) witnom. m*æþ* þrim witnom oc þrætolfftom eþe. orcar æi witne.[51]) hawe þa wærcande[52]) wizorþ. §. 7. ([53]Halldær man þan man he-

---

§. 6 = I. ManhB. 8; SML. ManhB. 10: 2.

---

24) C. *þær.*
25) D. *sic.* Male.
26) C. sic. B. D. *acomana.*
27) C. inc. cap. LII.
28) C. *annan staz.*
29) B. Loco litt. *i* antea scriptum fuit *a.*
30) C. *brot.*
31) C. *brut.* D. *bort.*
32) D. om. *fore.*
33) D. *ware.*
34) C. inc. cap. LIII.
35) D. sic. C. *siu natum.* B. *sinatom.*
36) C. *friþ stande.*
37) C. *siu nætir.*
38) D. C. sic. B. *almæninlict.*
39) C. D. *hans.*
40) C. *friþi.*
41) B. *vreþe* primum scriptum est, at litt. *v* in *b* mutavit, ac, puncto priori *e* subiecto, *æ* supra lineam add. scriba.
42) C. inc. cap. LIIII, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 93. pag. 74.
43) C. *friþi.*
44) C. *biltogha.*
45) B. Verba *Warþær — torghi* omissa in marg. add. scriba. C. hic inc. cap. LV.
46) B. Loco litt. *d* antea scriptum fuit *D.*
47) B. *a* omissum supra lineam add. scriba.
48) C. inc. cap. LVI.
49) C. om. *þær.*
50) Pro *præsts.* D. *præsta.*
51) B. Man. forte rec. supra lineam add. *oc eþi.*

ma *mæþ* sic. dræpet æll*ær* hoggit haw*ær*. combær atalan a han. biuþe utt han fore grannom oc nagrannom. ware saclös. halldar[54]) han inne oc þol atalan ærwingians. æll*ær* oc[55]) þæs. som skaþa hafw*ær* fanget. halde þan fullom botom oppe. man haw*ær* haldet §. 8. ([56]Wites þræle om drap frælsmanz.[57]) ær æi sandær at. wæri bonden han *mæþ* tolfmanna eþ.[58]) git*ær* æi eþen[59]) gangit. böte fiorþong[60]) af frælsmanzbot[61]) ([62]Dræp*ær* frælsmań[63]) þræl. bot hans half fiorþe[64]) marc. bær þan[65]) nycla bondans. oc raþ*ær* allom lasom. warþær i garþe dræpin hema. ligge þan[66]) i marcom siv. Dræp*ær* þræl frælsan man. gifwe utt þrælin. oc a markær siv. ([67]ware arfwingians wald. at giora af hanom hwat han wil. Combær þræl sic ondan oc löp*ær*[68]) bort. böte att*ær* þan frælsa *mæþ* marcom þrættan. far æi þæssa .XIII. m*arkær*. þa scal han til þing*s* fara. oc sökia utt .XIII. m*arkær*. oc mæþ .III. m*arkær* til þræskiftes. ([69]Warþ*ær* þræl barþær æll*ær* sar gior. hawe bot sina alla saman i sæx örom. sara mal.[70]) lækes bot. oc[71]) læstes bot. Þræl oc ambat waren haþæn om[72]) en lagh. Sarghar þræl frælsan man. böte fiorþong[73]) af frælsmanz[74]) bot. §. 9. ([75]Hoggær man wakn[76]) æll*ær* clæþe manz. þæt ær þriggia m*a*rca sac. æll*ær* wære[77]) *mæþ* eþe[78]) tolf manna.

XXV.[79])

Nu liggær man a[80]) scoghe æll*ær* skipe. æll*ær* oc annar stad. lær sic til

---

XXV: pr, 1 = UplL. ManhB. 31.

---

52) Lege *wæriande*. Cfr. SML. ManhB. 10 : 2.
53) C. inc. cap. LVII.
54) C. D. *halder*.
55) C. om. *oc*.
56) C. inc. cap. LVIII.
57) C. *fræls manz*.
58) C. D. *eþe*.
59) C. *eþ*.
60) C. *fiarþong*.
61) D. *frælsmanz bot*. C. *fræls manz bot*.
62) C. inc. cap. LIX.
63) C. *fræls man*.
64) C. *fiarþe*.
65) D. *han*.
66) C. *han*.
67) C. *hawe arwinge hans wald &c.*
68) C. add. *vndan*.
69) C. inc. cap. LX.
70) C. *sarmal*.
71) C. D. sic. B. om. *oc*.
72) C. *wiþ*.
73) C. *fiarþong*.
74) D. sic. B. *frælsanz*. C. *fræls man*.
75) C. inc. cap. LXI.
76) D. *wápn*.
77) C. D. add. *sic*.
78) D. om. *eþe*.
79) C. D. habent rubr. *hær sighs vm morþ. oc ran oc nam.*
80) D. *i*.

myrþa oc ræna. ([81]oc myrþer oc ræner. warþær gripin i þöm gærningom þa scal han til ([82]þings föra.[83]) þær scolo tolf mæn næmnas. som han scolo wæria ællær fælla. wærs han. vare saclös. oc böte þan[84]) .XL. markær saclösan qualde. bastaþe oc i band förþe. fælles han ran ællær morþ wites. þa scal morþare a stæghl. oc ransman vnde swærþ. §. 1. ([85]Dræpær man annan. ællær hoggær af hand ællær Lime andra. orcor[86]) æi botom. ællær wil 66
æi böta. ællær oc[87]) borghan fore sic fa. til fulldra bota. gællde þa liff gen liffwe. lim gen lime. siþan laghfylt ær a han. Gælde oc ængen þan liff fore liff.[88]) ællær lim gen lime. som botom orcor.[89]) ællær borghan til fuldra bota. §. 2. Æi ma döþom sac gifwa. vtan quicom se sac gifwen. ællær oc sac hans se lius oc barlic mannom. fore þy at e scolo dul fore döþom standa[90]) §. 3. ([91]Læggær man annan[92]) at iorþ niþær. oc sneper[93]) han. skær v som gallte. Combær han ællær hans omboþ. kærer þæt a þinge. þa bötes þær attær son offöddær fore .XL. marcom. dotter fore .LXXX. marcom.[94]) sar hans maþ .XX. marcom. §. 4. ([95]Hwat som bryz utan stocholm. ær þæt hog ællær drap. ællær þyffte.[96]) læggær han[97]) þæt aff. oc ([98]sæter wiþ styre man. oc stamboa.[99]) oc asæta alla. ware ([100]sæt oc oquald[1]) þan tiþ han hem combær. sæter han æi wiþ þem. þa böte hema. þær han ([2]bos fore. æftær lanzlaghom.[3]) Ær þa inne conungs rætær. oc fyr æi. §. 5. ([4]*Hær six om*

---

§. 3 = I. ManhB. 7.
§. 4, cfr. UplL. KgB. 11: 1.
§§. 5-8, cfr. I. Þj. 16: pr, 1-3.

---

81) C. om. *oc — ræner.*
82) C. *föras þings.*
83) D. *föras.* Cfr. not. 82. praecedentem.
84) C. *han.*
85) C. inc. cap. LXIII.
86) C. D. *orcar.*
87) C. om. *oc.*
88) D. *liue.*
89) B. Punctum posteriori *o* subiectum est, et *a* supra lineam additum. C. D. *orcar.*
90) B. *standea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
91) C. inc. cap. LXIIII.
92) B. Ultimum *n* omissum supra lineam add. scriba.
93) B. *snöper* scriptum fuit, at *ö* in *e* mutavit scriba. C. *skneper.*
94) C. D. sic. B. *marca.*
95) D. *þæt.* C. inc. cap. LXV.
96) D. *þiufte.*
97) C. *man.*
98) D. *sætis wid styrman.*
99) D. *stampnboa.* C. *stambo.*
100) C. *þæt vqualt* &c.
1) Pro *oqualt.* Cfr. not. 100. praecedentem.
2) F. *boor, efter* &c.
3) C. *lanz lagh.*
4) B. D. Verba *Hær — hand ran* minio sunt scripta. C. hic inc. cap. LXVI, hac rubr. ornatum.

hand ran Ræner man af androm minna æn öra. hafwe wizord at[5]) wæria sic mæþ næi oc tolf manna eþ.[6]) at han aldre rænte han. Gitær han æi wart sic. söke utt ran a þinge. m*æþ* twem witnom oc tolfmanna eþe. oc[7]) .III. m*arkær* at asökninne.[8]) Gitær siþan hwarghin þera. æi þænne[9]) wart sic. oc æi ([10]hin sot sic. waren baþer saclöser Ræner af androm öre æll*ær* öre mera. hafwe wizord at sökia op a han. swa mykit som ranet war. oc æcke höghra sökia æn til tolf öra. at höghsto.[11]) söke m*æþ* witnom twem oc eþe tolf manna. Dömes utt ran.[12]) oc III. m*arkær* at asökninne.[13]) þæt het*ær*
67 handran. at[14]) man gangær bya mællom æll*ær* cöpstaþa. warþ*ær* rænt*ær*. lyse fore fyrsta mote. ([15]ær han möt*ær*. oc i fyrsta by. ær[16]) han til comb*ær*. take þ*ær* witne til. wite fæ sit til tolf öra. swa som fyr ær sact. oc .III. m*arkær* at asökninne.[17]) §. 6. ([18]Riþær man landa mællom. æll*ær* cöpstaþa. warþær rænt*ær* saþols oc andra þinga sinna. lyse oc som fyr ær sact. fore fyrsta mote. æll*ær* i fyrsta by. han til comb*ær* wite þær[19]) fæ sitt til þriggia marca oc .III. m*arkær* at asokninne.[20]) þæt het*ær* saþolran. ([21]Akær man landa mællom. æll*ær* köpstaþa. æll*ær* bya[22]) mællom. warþær rænt*ær* sliþa. oc andra þinga sinna. lyse oc fore fyrsta mote. oc i fyrsta by han til comb*ær*. take þær[23]) witne. wite fæ sitt til .VI. m*arkær*. oc .III. m*arkær* at asokninne.[24]) þæt heter sliþa ran. §. 7. ([25]Hwar som lik ran giorer.[26]) ræner lik a gato ute. wite ran[27]) til .VI. m*arkær*. oc .III. m*arkær* at asokninne.[28]) §. 8. hwarsom lyser[29]) rane. oc git*ær* æi sot. gange þan ondan ær[30]) næmder

---

5) D. om. *at.*
6) C. D. *eþe.*
7) C. add. *a.*
8) D. *sökninne.* C. *socninne.*
9) C. *henne.* Male.
10) C. *þænne sokt* &c.
11) C. D. *hösto.*
12) B. *oc ran* additum at lineola inductum est.
13) C. D. *söcninne.*
14) C. *ær.*
15) C. *þær han möte.*
16) C. *þær.*
17) C. *asocninne.* D. *sokninne.*
18) C. inc. cap. LXVII.
19) C. *þæt.*
20) C. *socninne.* D. *sökninne.*
21) C. inc. cap. LXVIII, quamvis litterae numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 94. pag. 75.
22) C. D. sic. B. *boa.*
23) C. add. *till.*
24) D. *sökninne.*
25) C. inc. cap. LXIX.
26) C. *gior.*
27) C. add. *sit.*
28) D. *sokninne.*
29) C. *lyse.*
30) C. *sum.*

ær *mæþ* tolf manna eþe. oc þan böte III. *markær.* som lyste. ran. oc æi gat fullat. §. 9. Dör manz fostre. hafr[31]) baþe bo oc boscap. gior baþe reþ oc roþ. hwar som goz þæt ræner fore halzmanninom. boþe[32]) lik oc linda. hæte wiþ .XL. *marcom.* Coma til frænd*ær.* göþa þan oc goþan[33]) giora. wære þær *mæþ* .XL. *markær*[34]) ([35]git*ær* æi wart oc goþan giort. böte XL. *markær.* §. 10. ([36]Hwar som aþrom gior bos ran. riþ*ær* hem at manne. *mæþ* hær oc hælmning[37]) takær fore hanom baþe höwat[38]) oc clöwat. þan som þætta wit*ær* aþrom. þa scal han sökia op a han *mæþ* þrim witnom oc þrætolftom eþe. git*ær* han sott. gælde först .XXIIII. *markær* fore attær gillde howoz man[39]) þem som bö[40]) miste. oc XL. *markær* til þræskiftes. oc hwar 68
annar þær war i flocke oc faronöte. böte[41]) .III. *markær.* Nu git*ær* han æi söt[42]) i laghþingom. gange vndan[43]) *mæþ* eþe þrætolftom. §. 11. ([44]Hwar som ræner hæst v stalle. æll*ær* nöt af[45]) base. hafw*ær* i liuse[46]) oc æi i löne. þæt ær .VI. *marca* bot a.[47]) þæt[48]) hetir bos brigþ. will æi bōta þem. söke þa utt a þinge þæt sama. §. 12. ([49]Hwar som næmer[50]) annan. vtan til conongs uttgærþar.[51]) oc kirkio bygning. oc skipa bygning. hæte wiþ .III. *marcom.* æi ma oc næma til conungs uttgærþ*ær*[52]) utan han hafwe fore sic dom oc full skæl. næmer utan dom ([53]oc skæl. hæte wiþ .III. *marcom.* ([54]Halldær oc hæfter olyþno man lagha nam fore kirkio bygning æll*ær* snækio hæte wiþ ör*um* þrim

§. 10 = I. Þj. 16:4.

31) C. D. *hawer.*
32) B. *baþe* primum scriptum fuisse videtur. C. D. *baþe.*
33) C. *goþa han.* Male.
34) B. v. markær omissam supra lineam add. scriba.
35) C. om. *gitær* — *markær.*
36) C. inc. cap. LXX.
37) C. *hemningh.* D. *hælmiung.*
38) Pro *howat.* C. sic.
39) C. *howoz manne.* D. *govoz manne.* Male.
40) Pro *bo.* C. D. sic.
41) B. Litt. *e* omissam supra lineam addidit scriba.
42) C. D. *sot.*
43) C. om. *vndan.*
44) C. *Hwa;* hic inc. cap. LXXI.
45) C. *v.*
46) C. *lyse.*
47) C. D. *at.*
48) C. *hæst.* Male.
49) C. inc. cap. LXXII.
50) C. *rænir.* D. *næmner.* Male.
51) D. *vtgærþær.* C. *vtgærþer.*
52) D. C. *vtgærþ.*
53) C. *æller full skæl.*
54) C. inc. cap. LXXIII.

XXVI. Hær six om þiufnaþa.[55])

Stiæl[56]) man örtogh ællær minna[57]) æn örtogh. böte .III. öra. ællær mi-
ste huþena.[58]) §. 1. Stæl minna æn öre oc mera æn örtogh. böte .VI. öra.
ensac bondans. hafwær æi pænninga.[59]) miste öra sitt.[60]) warþær æi gripin
maþ. wære maþ eþe þriggia manna. Nu can han stiæla[61]) mællan þingari-
þa. calle þa soman granna oc nagranna. ællær hamno mæn sina. gange op a
han[62]) twæggia manna witne. oc gioræ hanom þiufs ræt. æfte þy som fyr ær
sact.[63]) oc hafwe lænsman ængon[64]) wizorþ at quælia bondan[65]) þær om.
§. 2. Stæl man öre ællær mera æn öre. oc minna æn half marc. þæt ær þrig-
gia marca sac. þan þiuf scal til þings föra. oc binda wiþ han maþ witnom
twem oc eþe tolfmanna. æn þivfren dyl. oc öres agrep[66]) maþ. hafwær han[67])
69 æi pænninga böta. hafwe[68]) lænsman oc bonde wald hwat þe wilia hælldær
taca byrgsl hans. ællær oc[69]) huþ oc öron. Gange in[70]) fore marc om ar.[71])
swa om annat. oc þriþia. J þæmma þiufnaþom. ware samo lagh om cono
som om man æn hon hitter stæla. §. 3. Stæl man ([72]til. half marc. ællær
mera. hafwe half marc at agrepinom. oc böte XL. markær. Stæl ([73]han mæl-
lan þingariþa. þa scal bonde sænda boþ lænsmanne. lænsman scal boþcafla op
skæra. oc þinge soman calla. leþe[74]) þær bonde fram tu[75]) witne at han ær
sandær þiuftwær hans. take þær dom oc skæl til. siþan ma han þan þiuff. a
galgha ællær[76]) gren lata oc þær op hængia. siþan scal bonde i fyrsto þin-

---

(§§. 1, 2, cfr. I. Þj. 1:pr, 1.) *(§. 3, cfr. I. Þj. 1: 3.)*

---

55) B. Loco litt. *f* antea scriptum fuit *þ*. C. D. *þiufnaþ*.
56) C. D. *Stæl.*
57) C. add. *min.*
58) D. *huþ sina.*
59) C. add. *till.*
60) D. *sic.* Male.
61) C. D. *stæla.*
62) C. add. *meþ.*
63) D. *sac.* Male.
64) C. om. *ængon.* Male.
65) C. om. *bondan.*
66) D. *agrip.*
67) C. om. *han.*
68) D. add. *þa.*
69) C. D. om. *oc.*
70) C. *i.* Male.
71) D. *ær.*
72) D. om. *til.* C. om. *til* — *hafwe.*
73) C. D. *man mellum* &c.
74) D. *baþe.* Male.
75) C. *twe* scriptum est, at *e* deletum.
76) C. *a.*

garip þær combær næst æffter. ganga tolf manna eþ. at han war sand*ær* þiufw*ær* hans. §. 4. Stæl til öres. tacar[77]) mera at agrepinom æn til öres stande þæt i botom fore þiufwenom Stæl til half m*a*rc. taker mera at agrepinom æn halfm*a*rc. stande oc þæt i[78]) botom fore þiufvenom. §. 5. ([79]Taker man þiuff. þa þingariþer[80]) inne æro. han[81]) scal hanom fram warþa.[82]) a þing oc a ring. oc i hændær conungs lænsmanne. ([83]hafwe þær til ([84]witna. tolf mæn aff hundære sino. at han fic hanom þiuff. oc sannan[85]) agrep m*æþ*. oc pænninga þiufsins. ware[86]) bonden saclös. warþe æi hanom længær. Nu sæghær lænsman. at han toc flere pænninga m*æþ* þiufwenom. wære sic m*æþ* næi oc tolfmanna eþe. ([87]Slæpper bonde fyr þiufwe sinom æn han combær a þing oc a ring. slæpper ([88]þem ær bunden war m*æþ* ærmabandom.[89]) hæte wiþ þrim m*a*rcom. æll*ær* wære[90]) m*æþ* ([91]eþe tolfmanna. þæt han hanom[92]) aldre slæpte.[93]) Wit*ær* hanom at han slæpte[93]) þem þiuffwe. ær[94]) stoccaþær war. æll*ær* bastaþær oc bundin. hæte wiþ XL. m*arcom*. æll*ær* wære[95]) m*æþ* eþe þrætolftom. §. 6. ([96]Gifs manne sac fore band. þa dyl han. þæt scolo tolf mæn wita. wæria þe han. ware[97]) warþær. fælla þe han. ware fallen at XL. m*arcom*. fore þæt at[98]) han saclösan bant fiætraþe. æll*ær* inne læste. Combær ængen þan som kærer. ware saclös. §. 7. ([99]Stæl þræl æll*ær* hema cona bondans til öres. öres agrep*ær* m*æþ*. böte III. m*arkær*. æll*ær*

§. 5 = I. Þj. 5:pr; 8.

§. 6 = UplL. ManhB. 41:pr.

77) C. D. *tak*er.
78) C. D. sic. B. om. *i*.
79) C. inc. cap. LXXV.
80) C. *þingariþar*.
81) C. *þa*.
82) C. om. *warþa*. Cfr. not. 83. sequentem.
83) C. *andwarþas. oc tolf mannum aff hundare sino. oc hawe þær til witne. at han* &c.
84) D. *witne. oc tolf* &c.
85) C. *saman*. Male.
86) C. add. *þær me*þ. D. add. *her meþ*.
87) C. inc. cap. LXXVI.
88) C. *þæn þær bunden* &c.
89) C. *armabandum*.
90) C. add. *sic*.
91) D. om. *eþe*. C. *tolf mannum þæt* &c.
92) C. om. *hanom*.
93) D. *slæppe*.
94) C. *sum*.
95) C. add. *sic*.
96) C. inc. cap. LXXVII.
97) C. *warþe*.
98) C. om. *at*.
99) C. inc. cap. LXXVIII.

wære bonden þræl sin *mæþ* tolf manna eþe. þænna[100]) eþ scal bonden ganga. oc æi þrællen. Allar þrælsins gærningar ællærs.[1]) ganga æckæ utan i fiorþong[2]) aff frælsmanz bot. §. 8. ([3]Taker man þiuff annarsmanz[4]) han scal halff marc hafwa fore han.[5]) §. 9. ([6]Far man æffte þiuffwe sinom. taker allt soman þiuf[7]) oc þiufnad. ær þan man bolfast*ær* böte þær han bos fore. ær han löska. fare hem i þan gard han ær i. ær þæt halfm*ar*ca þiufnaþer. þæt ær .XL. m*arca* sac. hafw*ær* bonde[8]) nykel at hærbærghe hans. oc þiufren böter[9]) sac sina. þan ær[10]) lasom ([11]warþaþe. böte .III. m*arkær*. þæt hetir[12]) þiufwala bot. §. 10. ([13]Stæl owormaghi follan þiufnaþ æll*ær* minna. þa ware þæt fiorþong*ær*[14]) aff moghande manz bot. hwat þæt ær mera þiufte æll*ær* minna. æi ma owormaghe liff æll*ær* limi[15]) fore styld æll*ær* drap[16]) lata. §. 11. ([17]Nappar ax aff akrom. warþer bar oc atakin. böte .III. m*arkær*. æll*ær* wære *mæþ* eþe tolfmanna. Akrom ær garþær at[18]) wæk.[19]) oc himen
71 at þæckio. Stæl corn a[20]) akrom ute. warþær þær gripin wiþ. ([21]slai bændel om hals före swa til þings. löse sic *mæþ* .XL. m*arcom*. æll*ær* ware stens mater[22]) oc strand*ær*[23]) ([24]Takær man nyttær i friþcallaþom scoghe. mera æn til þomalfingers[25]) i hanzka sin.[26]) warþar[27]) gripin *mæþ* böte .III. m*ar*-

(§. 8, cfr. I. Þj. 10.)
§. 10 = UplL. ManhB. 42.

§. 11 = I. Þj. 2.

100) D. *þæmma*.
1) C. om. *ællærs*. D. *ællærs* scriptum at deletum est.
2) C. *fiarþon* (sic).
3) C. inc. cap. LXXIX.
4) C. D. *annars mans*.
5) C. D. *hanum*.
6) C. hoc loco inc. cap. LXXX (cfr. not. 96. pag. 75.); litterae autem numerales in marg. omissae sunt; quo exstitit error in designandis capitibus tribus proxime sequentibus.
7) C. D. sic. B. *þiuþ*.
8) C. *bonden*.
9) C. *böte*.
10) C. *sum*.
11) C. *warþa. þe böte* &c. Male.
12) C. D. sic. B. om. *hetir;* man. paullo rec. in marg. add. *ær*.
13) C. inc. cap. LXXXI (in marg. scriptum est *LXXX;* cfr. not. 6. supra).
14) C. *fiarþonger*.
15) C. D. *lim*.
16) C. *örat*. F. *orätt*. Male.
17) C. inc. cap. LXXXII (in marg. scriptum est *LXXXI;* cfr. not. 6. supra).
18) B. v. *at* bis scripta est, at priori loco deleta.
19) Pro *wæg* v. *wægg*. C. *wægh*. D. *wæþ;* male.
20) C. D. *aff*.
21) C. *slaghbædel vm* &c. Male.
22) Pro *maþer*. Cfr. not. 23. pag. 10.
23) C. *steandær*. Male.
24) C. inc. cap. LXXXIII (in marg. scriptum est *LXXXII;* cfr. not. 6. supra).
25) C. *þumolfingærs*.

kær. takær æi mera. ware saklös. Ganger man ginom ærta akra æll*ær* böno æll*ær* romna. lin æll*ær* löka. taker æi bundna byrþe. ware saclös. bindær byrþe æll*ær* cliuiar.[28]) taks þær wiþ. böte .III. m*arkær*. warþ*ær* æi takin m*æþ*. wære m*æþ* eþe tolff manna. §. 12. ([29]Stæl somartenong. böte III. öra. stæl annan. oc .III. öra. stæl þriþia. oc .III. öra. stæl fiorþa.[30]) böte III. m*arkær*. æll*ær* wære m*æþ* eþe tolf manna. Stæl buk twæggia wintra böte .XL. m*arkær*. Stæl galt þriggia wintra. böte .XL. m*arkær*. §. 13. ([31]Molcar ko manz. taker allt soman bytto oc hand. böte fore .III. m*arkær*. ængo atakin wære m*æþ* eþe tolfmanna. §. 14. ([32]Vites manne bospænd[33]) lockat hion hans þæt ær þriggia m*a*rca sac. ængo ataken. wære m*æþ* eþe tolfmanna. §. 15. ([34]Allt þæt man læggær sitt handawærke[35]) op a. ær þæt gilldror i scoghe. æll*ær* næt a sio. warþær þæt stolet. þæt ær þriggia m*arca* sac. §. 16. ([36]Stæl þat manz. æll*ær* farcoster[37]) hans. þæt ær oc þriggia m*arca* sac. warþ*ær* æi taken[38]) m*æþ*. wære m*æþ* eþe tolfmanna Brytær skip manz. þæt ær[39]) þriggia m*a*rca sac. ([40]Taker man bat manz olofandes.[41]) æll*ær* hæst manz. þæt ær þre[42]) öra at han stigher a. oc þre[43]) öra at[44]) han stigh*er* aff. æn[45]) han warþer bar oc atakin a samo[46]) bya marc. æll*ær* dyli m*æþ* eþe sæx[47]) manna. förir sic æll*ær* riþer længra. oc ær atakin heti þiufw*ær* fore. æll*ær* 72
wæri[48]) m*æþ* eþe tolf manna. §. 17. ([49]Far man æffte þiufwe sinom.[50]) will hanzama han. oc git*ær* æi. fyr æn han slar i hæl han. Nu gifwa ærfwin-

§. 12 = I. Þj. 1: 2.
§. 16, cfr. I. BygnB. 28, 29.
§. 17 = UplL. ManhB. 46. (Cfr. I. Þj. 3.)

26) B. *sinom* scriptum est, at litt. *om* ab ipso scriba deletae sunt.
27) C. *warþir*. D. *wærþær*.
28) C. *clyuiar*. D. *cluuar*.
29) C. inc. cap. LXXXIIII.
30) C. *fiarþa*.
31) C. inc. cap. LXXXV.
32) C. inc. cap. LXXXVI.
33) C. *bo spiall*. D. *bospæll*.
34) C. inc. cap. LXXXVII.
35) C. *handa wærc*.
36) C. inc. cap. LXXXVIII.
37) Lege *farcost*.
38) D. *atakin*.
39) C. add. *oc*.
40) C. inc. cap. LXXXIX.
41) C. D. *vlowandis*.
42) C. *þrigia*. Male. D. *.III.*
43) C. D. *.III.* Cfr. not. 42. praecedentem.
44) D. om. *at*.
45) D. *ær*. Male.
46) D. *sama*.
47) D. *tolf*.
48) C. add. *sic*.
49) C. inc. cap. XC.
50) C. add. *oc*.

gar[51]) hans sac æffte döþan. oc dræpnan. nu ær þan[52]) til som swarar. oc wiþ drap kænnes. þa sighær ([53]han sic runþiuff hafwa dræpit. oc sighær at han conde æi[54]) sin þiuff fa. utan han[55]) drape han. þa necar han æfte sinom kiærer. sighær utan sac dræpnan wara. þa scolo tolf mæn han annatigge[56]) wæria ællær fælla. wæria þe han ær[57]) saken gifs. wære saclös. fælla þe han. fælles til sporgælda. §. 18. ([58]Nu can mötas baþe a eno[59]) þinge. þiufnaþer oc sara mal. warþa samo mæn som kæra. hafwer han hafft[60]) oc haldet þan.[61]) swa saran som osaran. mæþ sannom agrep. swære[62]) þan oc söke æfter[63]) laghom. giore swa þiuff af hanom. oc sar hans ogild. Hæfter han æi oc halder. oc swær oc söker. þa ware þan[64]) oþiufwa.[65]) oc gillde sar sin. oc acomor æfter laghom. §. 19. ([66]Nu combær þan[67]) æfte som stolit ær af. beþes baþe þiuf oc þiufte. þa a þan fiorþong.[68]) som þiufwen toc. af allo þy som han tok af þiufwenom. hwat þæt ær mera ællær minna. oc han take sin þiuff attær. oc allt þæt mera ær æn ([69]laghalösn. fiorþongen af þiufteno. þæt ær laghalösn.[70]) §. 20. Nu sighær man sic nocot af þiufwe hafwe[71]) taket. oc þiufwær ær borto. combær han[72]) æfte som a. take sitt attær utan lösn. oc swære[73]) til sins fyr mæþ twem mannom. oc take swa sitt attær. oc hin giore sic orþiufwa[74]) mæþ lysninga witnom som handamællom[75]) hafwær[76])

---

§. 18, cfr. I. Þj. 4. *§§. 19, 20 = UplL. ManhB. 51: pr, 1.*

---

51) D. *ærwingiar.* C. *arwingiar.*
52) C. D. *han.*
53) C. om. *han sic.*
54) C. add. *fyrra.*
55) D. om. *han.*
56) C. *annatigia.*
57) C. om. *ær.*
58) C. inc. cap. XCI.
59) C. om. *eno.*
60) Pro *hæft.* C. sic.
61) D. *han.*
62) D. *sware.* Cfr. not. 70. pag. 136, et not. 73. infra.
63) C. D. sic. B. *æffer.*
64) C. *han.*
65) C. *vþiufwa.* D. *vþiufna.*
66) C. inc. cap. XCII.
67) C. *han.*
68) C. *fiarþong.*
69) C. *lagha lösn. fiarþong* &c.
70) C. *lagha lösn.*
71) C. *hawa.* D. om. h. v.
72) C. *þæn.*
73) D. *sware.* Cfr. not. 62. supra.
74) C. *vþiufwa.* D. *orþiufna.*
75) C. D. *handa mellum.*
76) F. add. *Tages thet vthann bondans kwe, tå gelde then Boot som staall.*

XXVII. Hær six om þiufnaþa clandan.

Nv clandar man sitt. i hwat staþ þæt ær hælzt. hwat þæt ([77]ær hælldær[78]) döt ællær quict. þa hafwær þan[79]) wizorþ som handamællom[75]) hafwær. han a wald til hemföþo æn quict ær. til hemgærþ æn döt ær. til lans. til legho. til lysning. til wæþsætning. til skiftes. ællær cöps. Nu gripær man til hemföþo. ællær hemgærþ. hwar þæt clandas[80]) hælzt. ær þæt örtogh oc[81]) örtogh minna. wære[82]) mæþ ens sins eþ.[83]) ær þæt mera æn örtogh. oc minna æn öre. wære mæþ twem witnom. oc ens sins eþ.[84]) ær þæt öræ ællær half marc ([85]ællær marc. wære mæþ twem witnom oc tolf manna eþe. Gripær han til lysninga witna. gange tu witne oc tolf manna eþ.[86]) swære sic orþiufwa. oc ware saclös. 73

XXVIII. Hær six om lezn oc lezna fall.

Nv clandær man sitt. ællær handzsamar. hwat þinge som[87]) þæt hælzt ær. quict ællær döt. gripær han[88]) til lezna. oc will leþa sic af handom. mæþ köp ællær skipte[89]) þa scal þæt i tac sætias. Siþan scal han lezn[90]) fylghia. næmner han fanga man sin. innan land oc laghsagho. e mæþan han hitte scula[91]) sin fore sic. þa leþe sic af handom þær til nocor af þem stinger handom wiþ. han scal hafwa[92]) först natar tac. annat þrigia[93]) natar tac.[94]) þriþia[95]) siv natar tac. æn han næmner fanga man sin innan land oc lagh-

---

XXVII = UplL. ManhB. 43: pr. (Cfr. I. BygnB. 35: 2.) *XXVIII: pr. = I. BygnB. 35: 1; UplL. ManhB. 44: pr.*

---

77) D. om. *ær hælldær*.
78) C. om. *hælldær*.
79) D. *han*.
80) C. *clandar*.
81) C. D. *æller*.
82) D. *wær*.
83) C. *eþe*.
84) C. D. *eþe*.
85) C. om. *ællær marc*.
86) D. *eþe*.
87) D. om. *som*.
88) C. *þæn*.
89) B. Loco litt. *k* antea scriptum fuit *p*.
90) C. *lezna*.
91) C. *sculu*.
92) C. om. *hafwa*.
93) B. Rec., ut videtur, man. supra lineam add. *g*, ut legeretur *þriggia*.
94) C. om. *tac*.
95) D. *þriggia*. Male.

sagho. Næmner han fangaman sin utan land oc laghsagho. þa scal han haffwa manaþa tac. oc leþe til landa mæres. Combær þær wiþær[96]) uare saclös. comb*ær* æi. ware þan þiufw*ær* som ataken ær. §. 1. Leþes nocot til
74 ofrælsmanz. þa wære bonden han. æll*ær* böte fore han. swa som fore frælsan man. æll*ær* gifwe malsæghanda utt þrælin fore gærþ sina §. 2. Grip*ær* man til hemolmanz. þa scal han framcoma. oc i hemold standa. combr han fram. oc i hemold standær. þa warþe baþe liufwo[97]) oc leþo

XXIX.

Nu can hemolz man forfall fa. þæt ær ett. æn[98]) han ligger i sot æll*ær* sarom. annat. æn han ær i rikisins þiænasto.[99]) æll*ær* han ær i sins hærra syslo. þriþia. æn han ær i ([100]fiæte fear sins. fiorþa[1]) ær þæt. at han hafw*ær* döþan wardnaþ[2]) fore dorom sinom. æll*ær* oc ellder[3]) höghre æn haffwa þorff. fæmta þæt han uttlændes sighler. þa a þæt i quarstaþo standa. þær til han ær comen aff forfallom sinom. oc wite þa m*æþ* twem mannom[4]) forfall sin.

XXX. Hær six om ranzakan i þiufnaþe.

Nv will man ranzaka æfte goz sino þiufstolno. þa scal han i garþ ganga. m*æþ* sæx mannom trygom oc bolfastom.[5]) oc sialfw*ær* han siunde. attonde ware lænsman. æll*ær* domare. æn þe[6]) til æro. þe scolo ranzakan beþas. þe mogho[7]) at owæþiaþo ranzaca. æn þöm swa baþom asæmbær. hittis i hans læstom husom. leþe sic aff handom. hittis i hans olæstom husom. standen[8])

XXVIII: 1 = UplL. ManhB. 44: 1.
§. 2 = UplL. ManhB. 45: pr.
XXIX = UplL. ManhB. 45: 1.

XXX: pr, 1 - 6 = UplL. ManhB. 47.
(XXX: pr, 1, cfr. I. Þj. 7.)

96) C. sic. B. D. *niþær.*
97) C. *lywo.*
98) C. *at.*
99) C. *þianesto.* D. *þænasto.*
100) D. *fæte fiar sins.*
1) C. *fiarþa.*
2) C. *warnaþ.*
3) C. *eld.*
4) C. om. *mannom.*
5) B. Verba *oc bolfastom* bis sunt scripta.
6) C. om. *þe.*
7) C. *magho.*
8) C. D. *stande.*

lagh fore hanom. som fore aþrom wænslo malom. §. 1. Nu will han æi at
owæþiaþo ranzsaca lata. þa weþie[9]) þrim marcom. oc tac til taca.[10]) þa scal
han[11]) op læsa. oc hin ([12]scal lat[13]) sitt næmna. oc mærke þæs sighia þa
scolo þrir[14]) mæn inganga. þe scolo losgyrþe[15]) oc öweraxlaþe[16]) inganga.
oc förra letas. at þe æi bonda abyrþ bæren. hittes i husom hans ulæstom.[17])
þa stande fore hanom wizord. hittes i hans læstom husom. ær windogha[18]) a 75
wæg. öpit[19]) owan ællær niþan. sva at þylect[20]) þing matte inganga.[21]) þe
æfte leta. þa stande fore bondanom wizord. hittes i hans læstom husom oc
ær æi öpet som fyr ær sact. þa aghær æi bonde wizord. böte þa oc þiufw*ær*
hete. hittis hwarte i læstom husom. æll*ær* olæstom. take þa bonde wæþfæ sitt.
oc ware saclös. §. 2. Nu wil han[22]) æi wæþia æll*ær*[23]) oplæsa. þa slaen[24])
þe dör op. som til æro comner. hittes þa[25]) þæt i hans læstom husom. hafwe
þa ængon wizorþ. vtan böte. oc þiufw*ær* hete. hittis æi i hans læstom husom.
æll*ær* olæstom. þa böten þe[26]) III. m*arkær* fore þæt. at þe hans hus bruto.
Standær han[27]) gen m*æþ* wigh oc wærn. þa ware þæt i enböte som fore
ær. oc þæt i twæböte[28]) tilcombær. baþe i drapom oc[29]) sarom. §. 3. Nu
will man ranzaca i garþ annars. æfte goz sino þiufstolno. oc ær æi bonden
hema. ær þo husfru hans hema. hafwe swa wald þa[30]) ranzaca. som bonde
hema ware. Can þan bonde ogifter wara. oc hafw*ær* fore sic brytia. æll*ær*
degheo.[31]) broþor æll*ær* barn. ware lagh samo. §. 4. ([32]Clandas nocot þæt
af bondans cono köpt ær. þa giore þan sic orþiufwa cöpt hafw*ær*. m*æþ* cöp-

9) D. *wæþi.*

10) C. D. sic. B. *tac* scriptum, at *a* rec., ut videtur, man. additum.

11) C. om. *han.*

12) D. om. *scal.* C. om. *scal lat sitt.*

13) B. *lata* scriptum est, at posterius *a* deletum.

14) C. *þær.* Male.

15) Pro *lösgyrþe.* C. sic. D. *lösgorþe.*

16) C. *oworaxlaþe.* D. *owerlaxne;* male.

17) C. D. sic. B. *læstom; v* in marg. additum est, at deletum.

18) Pro *windögha.*

19) C. *opit.*

20) C. *þylict.* D. *þulict* scriptum, at *u* in *y* mutatum.

21) C. D. add. *sum.*

22) D. om. *han.*

23) C. *oc æi.*

24) B. Loco v. *slaen* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.

25) C. om. *þa.*

26) C. om. *þe.*

27) C. om. *han.*

28) D. add. *sum.*

29) D. add. *i.*

30) C. *at.*

31) C. *deghio.*

32) C. inc. cap. XCVII.

witnom. oc hafwe forcöpt pænningom sinom. Allt þæt han[33]) köp*ær* af hænne. mera æn öres cöp. late attær. oc m*æþ* III. m*arkær*. §. 5. ([34]Nu stæl man oc i andre laghsagho gripen ær. oc kænnis sialfw*ær* wiþ gærning sina orcar malsæghande han þær laghlica til winna. som han far han. þa take þær þiufw*ær* ræt op. orcar han æi. þa före[35]) han þitt. han gærningina[36]) giorþe.
76 oc[37]) þær a han laghwinnas op a ræt sin. §. 6. Sitær hussætes folk i garþinom. æll*ær* þæt hus hafw*ær* lect.[38]) þa warþe þæt husom oc allo þy þær i combr. þan husnykil hafw*ær*. ([39]E hwarsom hus a. þa warþe þan[40]) husom fore þyffte[41]) som nykil bær. Allt þæt onde[42]) las comb*ær* bondans. æll*ær* i hans garþ comb*ær* þe agho baþe þiuftena böta bonden oc husfru.[43]) oc swa mang som til witande allder æro comen. oc m*æþ* þöm nöta. þæt stolit[44]) ær. oc þe[45]) i boskiptinne agho. Tacs þæt utan bondans garþ.[46]) þa gællde þan bot som stal. §. 7. Twa hönor oc en hane. þæt ær waghle bondans. stæl han bort. böte III. m*arkær*. §. 8. Alldær þiufnaþær bötes æfte þy ([47]som þæt wirþes. §. 9. ([48]Hwarsom annan[49]) ræner taks oc leznar. hæte wiþ marcom þrim. oc hin aghi samo wizorþ han atte fyrra. þylic[50]) wizord[51]) han grip*ær* först til. hallde þem fram. Dela þe om. at han grip*ær* twænne wizord þæt scal standa a tacsmanne oc twem wiþ*ær*waro mannom at minsto. §. 10. ([52]Nu gifw*ær* lænsman bonda sac sæghær. þu æst ([53]þiufwaþer. næi sigh*ær* han. þæt ær ænkte[54]) stolet af mic. ware þær m*æþ* bonde[55]) orþlös

§. 7 = I. Þj. 17:pr. *§. 9, cfr. I. Þj. 13.*

33) B. v. *han* omissam in marg. add. scriba.
34) C. inc. cap. XCVIII.
35) D. *fare.*
36) D. *gærninga.*
37) C. om. *oc.*
38) Pro *legt.*
39) C. hoc loco incipit cap. XCIX, quamvis litt. numerales in marg. desiderantur. Cfr. not. 1. pag. 75.
40) B. Loco litt. *þ* primum scriptum est *h.*
41) C. D. *þiufte.*
42) C. D. *vnde.*
43) C. *husfrun.*
44) B. Punctum litt. *i* subiectum est et *e* supra lineam additum, ut legeretur *stolet.*
45) C. om. *þe.*
46) C. om. *garþ.*
47) D. om. *som.* C. *þær han wirþis.*
48) C. inc. cap. C.
49) C. *annar.* Male.
50) D. *þylict.*
51) C. add. *sum.*
52) C. inc. cap. CI.
53) D. *þiufwær.* Male. B. Antea scriptam fuit: *þiufwær. næi sighær.*
54) D. sic. B. *ænke.* C. *ække.*
55) C. D. *bonden.*

oc eþlös oc eþ ængen[56]) æfter. Nu gangær bonde[57]) wiþ. at stolet war aff hanom oc wet æi scaþa man sin. hafwe fræst *m*arc[58]) fore sic. nat oc iamlanga oc lete æfte þiufwe sinom. hafwe æn siþan ute ær nat oc iamlange. þry lagha þing at næmna þiuff sin. ell*ær* gange[59]) eþ tolfmanna. at han wet æi þiuff sin. Gior æncte at. i þæmma[60]) þrim[61]) laghaþingom.[62]) böte .III. *m*ark*ær*.

XXXI. Hær six om wiþærtako þiuffte oc bodræt.

Nv giffs manne sac fore wiþ*ær*tako þyffte[63]) som annar stal[64]) oc taks 77
þö[65]) i hans husom. oc læggær ænkte[66]) dul[67]) a. oc gangær wiþ. at þæt ær þær inne. stande þa tolf manna eþer fore bondanom.[68]) at han æi wiste at þæt stolit war. wærs han at eþe ware warþ*ær*. falz at. böte .III. *m*ark*ær*. dyl han. böte þa. oc þiufw*ær* hete. æn þæt *m*æþ ranzakan vtt taks. oc stande e wæþneng fore allom ranzakom. æn han will æi oplæsa. §. 1. Nu kænner man bodræt manne. wære sic[69]) *m*æþ eþe tolfmanna. ell*ær* böte .III. *m*ark*ær*.

XXXII.[70])

Vites cono om þiuffte. þa[71]) take[72]) cona þylican ræt som mand*ær*. þær til a liff ganger. Ganger dombær a liff hænnar. þa scal hona i iorþ græwa. æi ma cono stæghla. ell*ær* hængia.

XXXI = UplL. ManhB. 48.

XXXII = UplL. ManhB. 49: 2.

---

56) D. *ængon.*
57) C. *bonden.*
58) D. *fræst*, om. *marc.*
59) D. *ganga.*
60) C. *þemna.*
61) D. om. *þrim.*
62) C. D. *lagh þingum.*
63) C. D. *wiþertaco þiufte.*
64) C. *stæl.*
65) C. *þo.*
66) C. sic. B. *ænke.* D. *ænoge.*
67) D. *dyl.*
68) D. *hanum.*
69) C. om. *sic.*
70) C. habet rubr. *hær sighs æn cona stæl.*
71) D. om. *þa.*
72) B. Loco litt. *ke* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae. C. *taker.*

XXXIII. Hær six om wægha fynder oc lysningar.

Fynder agho næst þiufnaþe standa. þy at ([73]þiufwar hitta gerna. Hwarsom ([74]fynd hitter a wægh ute. hwat fynd[75]) þæt hælz[76]) ær. han a lysa a wægh ute fore wægfarandom[77]) mannom. þem hanom fylghia æll*ær* möta. Æro æi þe[78]) til. þa lyse i by þem næsta.[79]) lyse fore hundæres þinge. oc fore sokn sinne. fare swa lanct[80]) m*æþ* fynd som lysneng[81]) ær fore. oc a han lysa fore folklanz þinge fynd þe han hitt hafw*ær*. §. 1. Comb*ær* þan mist hafw*ær*. för æn lyst ær. sigh*ær* til mærke oc iartigne.[82]) þa swære til sins[83]) m*æþ* twem mannom. oc sialfwer han þriþi. oc take sitt att*ær*. vtan lösn §. 2. Nu can þan man lysninga witne hafwa. som hitt hafw*ær*. þa swære hin til sins som tappat hafw*ær*. m*æþ* twem witnom.[84]) oc sialfw*ær* han þriþi. oc take[85]) sitt att*ær*. oc þan aghe þriþiong aff find[86]) som hitte. æfte þy
78 som mæzmæn[87]) sighia. e hwat fynd þæt hælzt ær. wærre æll*ær* bætre. Grip*ær* man til[88]) lysninga witna. oc falz at þem. þa böte. oc þiufw*ær* hete. hwaria bot æfter sinom brotom.

XXXIIII.[89])

Nu hitt*ær* man fæ manz. hæst taman. æll*ær* skiut[90]) tamt æll*ær* oxa taman. æll*ær* co. far æll*ær* giet. þæt som nytia fæ ær. þær[91]) a han til sins

XXXIII = UplL. ManhB. 52. (Cfr. I. BygnB: 37:pr.) *XXXIIII = UplL. ManhB. 53:1, 2.*

73) C. *þiufwer hittir.*
74) C. *fynder hitte.*
75) D. *fund.*
76) C. *hælzt.* D. *halzt.*
77) C. *weghfaranda.*
78) D. om. *þe.*
79) C. *næsto.*
80) D. *langt.*
81) C. D. *lysning.*
82) D. C. *iærtigne.*
83) D. *hins.* Male.
84) D. *mannum.*
85) D. *taka.*
86) C. D. *fynd.*
87) C. D. sic. B. *mæzman*
88) D. om. *til.* Male.
89) C. habet rubr. *hær sighs æn man hitter fæ manz æller hemohion.* D. rubr. *Nu hittir man fæ manz æller hemo hion.*
90) B. Litt. *i* omissam supra lineam addidit scriba.
91) C. *þæt.*

swæria *mæþ* twem mannom sialfw*ær* han þriþi. oc take[92]) siþan sitt att*ær* utan lösn. oc giore sic orþiufwa *mæþ* lysninga witnom. som hitte. Hwar som yrkir *mæþ* nocoro fæ. þær[93]) bonden a. þy han hitt hafw*ær*. böte III. *mar-kær*. hwat han saþlar æll*ær* silar. æn þæt ær æi[94]) laghlica lyst förra.[95]) §. 1. Nu hitt*ær* man hema hion.[96]) hitt*ær* inlændes. gifwe twa öra at lösn. hitt*ær* utlændes. gifwe halfmarc.

XXXV.[97])

Hitter man watnfynd. ware hwat fynd þæt hælzt ær. hafwe halfwa fynd. §. 1. E hwat man hitt*ær* dött æll*ær* quict. oc hafw*ær* han fynd lyst fyrra þa fae æghandanom. swa gott att*ær* som þæt þa war han þæt hitte. æll*ær* dyle *mæþ* eþe. hwart æfte sino late.[98]) þæt han þæt.[99]) æi þy miste at han galt hans at. falder at eþe. þa gælde hanom swa gott att*ær* som han kræfw*ær*. §. 2. Alla staþþe[100]) þær man fynd hitt*ær*. þær scal han[1]) giora sic orþiuf-wa. först *mæþ* lysninga[2]) witnom. oc siþan swære þan[3]) til sins som mist hafw*ær*. *mæþ* twem mannom. oc sialfw*ær* han þriþi. oc taka[4]) swa sit att*ær*. §. 3. Alle[5]) þe goz hiælpa vndan elld. æll*ær* u[6]) sio. æll*ær* oc fore hær. ware man swa myklo bætre. oc taka[7]) swa myket af þy goz. som æghanden will hanom vnna. ([8]*Nu ær*[9]) *tald*[10]) *manhælghes mal. guþ göme os*[11]) *baþe liff oc sial. AmeN.*

XXXV: pr. = I. BygnB. 37: 1. *§§. 1-3 = UplL. ManhB. 54: 1-3.*

92) D. *taca.*
93) C. *sum.*
94) C. om. *æi.*
95) C. *fore.*
96) C. *hemo hion.*
97) C. habet rubr. *hær sighs vm vatn fynder.* D. rubr. *vm watnfyndir.*
98) C. om. *late.*
99) D. om. *þæt.*
100) C. *Alla staþe.* D. *Allastaz.*
1) C. *man.*
2) B. *lysminga* scriptum est, at punctum primae lineolae litt. *m* subiectum.
3) C. om. *þan.*
4) C. *taki.*
5) C. D. sic. B. *Alla.*
6) D. om. *u.*
7) C. *taki.*
8) B. C. Verba *Nu — AmeN* minio sunt exarata; D. vero eadem habet atramento scripta.
9) Lege *æru.*
10) D. *taldær.*
11) D. om. *os.*

79 ([1]*Hær byrias iorþa balkær.*[2]) *oc six fyrst om iorþa köp oc*[3]) *skifte*[4])

I.

KArl atte by allan. atte mæn matte. þa ræþ han a sælo oc sællde[5]) fiorþong[6]) i by. m*æþ* fastom oc fullom skælom. þa skærffte[7]) sco at fote. sat wiþ carl oc nötte. Æn reþ[8]) karl a sælo[9]) oc ([10]sællde fiorþong annan i by. m*æþ* fastom oc fullom skælom. þa toko þer at[11]) dela. sælu man.[12]) oc köpu man. Gafs[13]) þær karle ([14]wald oc wizord at[15]) lighre raþa. Æn skærffte[16]) sco at föte.[17]) sat wiþ carl oc nötte. ræþ a oc ([18]sællde fiorþong þriþia m*æþ* fastom oc fullom skælom. þa toko þer at dela. þa ([19]casta þe om coll köpe Giffs þa cöpa manne wald at lighre raþa. Æn skærffte[16]) carle sco at föte[20]) oc ([18]sællde fiorþong þan længst war att*ær*. m*æþ* fastom oc fullom skælom. þa grep karl til afnæmninga. næmde af burtomt[21]) i by. vtan brot oc tomta mal. kælca dræt til scogs. croca fiske a watn. koa a rek oc soar. ([22]Nv sæl oc han þæt m*æþ* witnom oc skælom. Nu ær carl[23]) ([24]all sæla. þa spyria byrþa mæn at byrþ þera ær sald þa skiut*ær* carl til þinghs. at þön æghn[25]) war laghboþen. Nv dela þe om laghboþet.[26]) hwat laghboþet war æll*ær* æi. þa scolo þæt[27]) tolf mæn wita oc swæria hwat þe iorþ

I = I. BygnB. 1; UplL. JB. 1: 1.

---

1) C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 9-33. pag. 76, 77.); postea sequitur rubr. quae hic in textu legitur.
2) D. add. *wænstmanna* (sic).
3) D. *i.* Male.
4) C. *skipt.*
5) D. *salde.*
6) C. *fiarþong.*
7) C. *skærpte.*
8) C. D. *ræþ.*
9) C. *salo.*
10) C. *annan fiarþong salde i by.*
11) C. om. *at.* D. *till.*
12) C. *salu man.*
13) C. D. *Gifs.*
14) D. om. *wald oc.*
15) C. D. sic. B. *a.*
16) C. *skerpte.*
17) C. *fote.*
18) C. *salde fiarþong.*
19) C. sic. B. D. *castaþe* (pro *casta þe).*
20) C. D. *fote.*
21) D. *bor tompt.* C. *brot tomt.*
22) C. inc. cap. II.
23) D. *kall.*
24) C. *aller sæla.* D. *æller sala.*
25) C. *ægha.* D. *ængh.*
26) C. *laghbuþ þet.*
27) B. Litt. *t* omissam supra lineam addidit scriba.

war lagboþen. ell*ær* æi. Witna þe at þe iorþ war laghboþen. þa dömes hanom cöp sit fast oc fullt. wilia þe swa swæria. at iorþ war æi laghboþen. æll*ær*[28]) hört þæt at byrþarmanne[29]) war boþet i laghþingom wærþ fore byrþ sina.[30]) oc æro pænningar i taca handom. þa dömes iorþ i byrþ att*ær*.

II.[31])

Köpir man minna æn half örtogh. wite þæt m*æþ* witnom twem oc eþi[32]) 80
tolf manna. Köp*ær* man halfwa örtogh binde cöp sitt m*æþ* þrim witnom oc attærtan manna eþe.[33]) Köp*ær* man örtogh land. take til fiura gardfasta. oc atta þingfasta. oc m*æþ* þem scal han wæria[34]) æn iorþen quæls. oc gange trætolftom[35]) eþ. Nu sigher þan æftir iorþinne kærer. at þær war aldre fasta ræter agangen. þæt scal standa a tolf mannom a þinge.[36]) witna þe at þön laghagærþ war laglica gangin. dömes þæt fast oc fullt som giort ær. oc hwarsom siþan qvæl. hætte wiþ marcom þrim. ([37]Hwar som annars laghagærþ quæl. han scal quælia ([38]i sama þinge som lagh gærþ[39]) gangs. hawe ænga[40]) wito oc ænga[40]) röst siþan at quælia. §. 1. Dela mæn om iorþ oc byrþ. sighær. þætta ær byrþa lutær min. oc æi þin. Ær annar manne nærmer.[41]) annar[42]) manne færmer. þa dömis hanom iorþ at cöpa. som manne ær nærmer.[41]) ([43]Dela mæn om iorþ ([44]oc byrþ. æro baþer byrþar mæn[45]) þa ware þæn næst cöpe[46]) som næst*ær* ær[47]) ærfwe.[48]) æn[49]) ærfwa scol-

---

II: 1 - 3 = UplL. JB. 2:pr, 3, 4.

---

28) Adde: *at þe æi hawa.*
29) D. C. *byrþamanne.*
30) C. *sinne.*
31) C. habet rubr. *hær sighs vm iorþa fasta.*
32) B. v. *eþi* omissam in marg. add. man. ut videtur paullo rec. D. *eþ.* C. om. h. v.
33) D. sic. B. C. om. *eþe.*
34) D. *swæria.*
35) D. C. *þrætolftom.* Lege *þrætolftan.*
36) C. add. *waro.*
37) C. inc. cap. IIII.
38) D. *a samo.*
39) C. *lagha gærþ.*
40) C. *ængQ.*
41) C. D. *næmer.*
42) C. add. *ær.*
43) C. inc. cap. V.
44) C. om. *oc byrþ.*
45) C. D. *byrþa mæn.*
46) C. *cöpa.*
47) B. v. *ær* omissam in marg. add. scriba.
48) C. D. *arwe.*
49) C. *vm.*

de. æn han biuþær til i laghþingom.[50]) biuþær han æi i laghþingom.[50]) oc witna[51]) swa tolf mæn. þa hafwe þan iorþ som köpir. Dela mæn[52]) om iorþ oc byrþ. æro[53]) baþær iom nær.[54]) þa scolo baþer iorþ cöpa. oc baþer æfte wærþe leta. §. 2. Sæl man fæþærne sitt æll*ær* skiptir. i enom staþ oc cöp*ær* i adrom. þæt ær fæþærnis iorþ. oc æi æflinga iorþ.[55]) §. 3. ([56]All æflinga iorþ[55]) hon[57]) a æi byrþar mannom biuþas. þan iorþ[58]) hafwer aflat. han
81 hafwe wald aff hænne giora hwat han will. gifwa æll*ær* sælia. oc sæle hvem han wil. som han git*ær* dyrast. vtan iorþ se m*æþ* arf til comin. æll*ær* man hafw*ær* byrþcöpt. af byrþarmanne. hon a atter biuþas rætom byrþarmannom.[59]) ware samo lagh om ([60]skifte. som om cöp.

III.[61])

Skipta mæn æghnom ær fullt gen fullo. oc lict gen lico. þæt a standa fast oc fullt. oc e hwar man skifftir iorþ. þa ware þæt byrþ hans. ær[62]) han i skiffte far. Nv gior man baþe cöp oc skiffte. ær skiffte mera. oc cöp minna. þær giffs skifftis fastom wald oc wizord. ær cöp mera. oc skifte minna. þa dömis iorþ i byrþ som köpt[63]) ær. oc skiffte stande. Ær baþe iamt skifte oc cöp. stande þæt giort ær. §. 1. Skiffta[64]) mæn eghnom hafw*ær* til fasta oc fullskiel.[65]) stande skiffte þera. warþe hwar aþrom fore brigþ.[66]) Comb*ær* brigþ[67]) i. gange hwar til sins[68]) att*ær*. oc þan dömes af þrim

---

III: pr. = UplL. JB. 8: pr. (Cfr. I. BygnB. 6: 1.)

---

50) D. *laghaþingum.*
51) B. *witnea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
52) C. D. sic. B. *man.*
53) D. sic. B. *ær.* C. *oc.*
54) D. *iomnær.* C. *iömner.*
55) C. D. *aflinga iorþ.*
56) C. D. *Alla.* C. inc. cap. VI.
57) D. *þön.*
58) B. *iorþat* scriptum est, at litt. *at* sunt deletae.
59) D. *byrþamannum.*
60) C. *cöp sum vm skipte.*
61) C. habet rubr. *Har sighs vm iorþa skipte.*
62) C. *þær.*
63) D. *cöp.*
64) B. *Skifftea* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
65) C. D. *full skæl.*
66) B. Loco litt. *i* antea scriptum fuit *y.* C. *brygþ.*
67) C. *brygþ.*
68) D. sic. C. *sitt.* B. *sin.*

m*ar*com ([69]som ohemolt skiffte æll*ær* salde. Skifft a standa swa mællan[70]) oskyldra som[71]) skyldra. §. 2. ([72]Binda twer köp a man. byrþarman oc obyrþarman.[73]) oc ær æi iorþ laghlica opbuþen. þa dömis iorþ i byrþ. oc obyrþarmanne wærþ atter. oc þan aff þrim m*ar*com æi[74]) hafþe iorþ laghlica opboþet. §. 3. ([75]Dela twer om fæþ*ær*nes iorþ. sighær hwar sitt fæþærne wara. þa scolo þæt tolff mæn wita. næmne sæx mæn hwar þera. hvem ær[76]) þæsse tolf sanna. þem dömes eghnen. oc e þem ær[77]) flere fylghia. þa dömis eghnen Domara scolo þem[78]) næmna[79]) ([80]raþe halfwe syn hwar þera. hwilikin[81]) syna man[82]) quar om sit*ær*. wil hwarte væria æll*ær* fælla i la- 82
gha þingom. hætte wiþ m*ar*com þrim.

IIII.[83])

Binda twer fang a en. hwat þæt ær cöp æll*ær* skiffte. þa giffs þem[84]) fastom wizord ær[85]) fyrra köpte. þan cræwe wærþ sitt att*ær*. som[86]) sænna cöpte. oc III. m*arkær* fore gærsalo. witen þæt oc tolf mæn. hwilikin fyrra cöpte.

V.[87])

E hwar[88]) bonde skiptir æll*ær* sæl iorþ bort husfro sinnar. oc æro barnom saman bunden. þær agho fastar bitas[89]) baþe a bonda oc husfro §. 1.

III: 2 = I. BygnB. 5: pr.
IIII=UplL. JB. 6: pr. (Cfr. I. BygnB. 5:1.)
V = UplL. JB. 7: 1, 2.

---

69) C. *vhemult salde. Skift* &c.
70) D. *mællum.*
71) C. add. *mellan.*
72) C. inc. cap. VIII.
73) B. Posterius *r* omissum supra lineam add. scriba.
74) D. *ær.* Male.
75) C. inc. cap. IX.
76) C. *þær.*
77) C. om. *ær.*
78) D. add. *næmd.*
79) B. Loco prioris *n* scriptum est *m*, at scalpro emendatum.
80) D. *baþe hafve syn* &c. Male.
81) C. *hulikin.*
82) C. *syna mæn.* D. *syna næmd.*
83) C. habet rubr. *hær sighs vm twe binda fang a en.*
84) Lege *þæs.* Cfr. UplL. JB. 6: pr.
85) C. *þær.*
86) D. om. *som.*
87) C. habet rubr. *hær sighs vm bonde sæl iorþ husfru sinne.*
88) C. add. *sum.*
89) *bindas* v. *bita* legendum videtur. Cfr. UplL. JB. 7: 1.

([90]Nu cöpir man iorþ af androm. dör þan siþan som salde.[91]) klandas þe iorþ af ærfwingiom[92]) þæs som salde þa bitin fasta a þæn som salde. ware hwat han ma döþær æll*ær* qwiker.

VI.[93])

Ær man innan hundæres. biuþe til byrþ sinne innan þry lagha þing þöm[94]) næsto. Ær han utan hundæris innan laghsagho æll*ær* utan. biuþe til byrþ sinne innan halft ar. Ær han uttrikis. biuþe til innan nat oc iamlanga. æll*ær* hafwe þan som köpte.

VII.[95])

Nu skifter man wiþ witwilling. æll*ær* owormagha. þa magho þer æncte skifte giora. vtan næsto frænda raþ. æll*ær* moþor[96]) æll*ær* faþors Skifter faþer owormagha möþærne. æll*ær* moþer owormagha föþærne.[97]) æll*ær* andre frænd*ær* skifta barna goz. þa skifte til ([98]bætra oc æi til wærra. oc æn þylldær þa ware þy at enost laghstandet. at han quæþr ia wiþ. þa han warþær moghande. oc þan böte[99]) æncte fore som skiffte giorþe

VIII.

([100]Nu skifter man eghn[1]) til cöpstaþa taker garþ i köpstaþe fore iorþ a

(VI, cfr. I. BygnB. 2.)
VII = UplL. JB. 8:1. (Cfr. I. BygnB. 7:1.)
VIII = UplL. JB. 8:2.

90) C. inc. cap. XII.
91) D. *sælde.*
92) C. *arwingum.*
93) C. habet rubr. *hær sighs huru man scal biuþa till byrþ.*
94) C. *þön.*
95) C. habet rubr. *hær sighs huru man scal skipta wiþ witwilling.*
96) D. C. *moþors.*
97) C. D. *fæþerne.*
98) B. Loco verborum *bætra — wærra* antea, ni fallor, scriptum fuit *wærra oc æi til bætra.*
99) B. Litt. *te* omissae supra lineam sunt additae.
100) C. habet rubr. *hær sighs vm man skipte til cöpstaþa;* om. vero textum capitis.
1) D. *eghu.*

lande. æll*æ*r oc han takær tomt i köpstaþe taker fullt i köpstaþe at m*a*rca tale som iorþen gældær. þa dömes þæt fast oc fullt. gior baþe cöp oc skiffte gangin þön cöp oc skiffte som all annor. 83

IX.[2])

Alla staþe bita fasta a rætom æghanda. utan hær. at man bind*æ*r fasta a owormaghe.[3]) æll*æ*r a witwilling Æi ma a[4]) fanga fasta binda. oc æi a[4]) biltoghan man siþan han biltogha soren ær.

X. Hær six om iorþa wæþsætning[5])

Sætær man iorþ fore corn æll*æ*r pænninga æll*æ*r andra wærþöra. hwat hælldær han takær þæt til sæþ æll*æ*r föþo. æll*æ*r til hwars han þæt taker. þa scal[6]) hafwæ stæmnodagh som þem sæmbær om. ([7]þön eghn scal utt sættias m*æþ* fastom. þæt callar wæþiafastar.[8]) lösir æi a stæmnodaghe[9]) att*æ*r. æi han oc æi frændær hans. þa aghe þan[10]) iorþ som hon[11]) wæþsæt[12]) war. ware þæt þa[13]) oþals fastar. som fyrra[14]) waro wæþia fastar. §. 1. Alla[15]) þa[16]) iorþer som utt sættias. þa agho a þinge. æll*æ*r oc at kirkio fore sokn vtt sætias. oc þær att*æ*r lösas m*æþ* samo fastom som hon utt sættes.[17])

IX = UplL. JB. 8:3.
X:pr. = UplL. JB. 9:pr. Cfr. I. BygnB. 14.
§. 1 = UplL. JB. 9:1.

---

2) C. Omisso capite proxime praecedente, hoc cap. errato notatum est numero *XV* (pro *XVI); * idemque error in sequentibus est continuatus, ut scriptum sit *XVI* pro *XVII* &c. Cfr. not. 100. pag. 176, et not. 12. p. 76.
3) C. D. *owermagha.*
4) B. *a* omissum supra lineam addidit man. forte rec.
5) B. Litt. *i* omissam supra lineam add. scriba.
6) D. add. *han.*
7) C. *þöm ægku scal* &c. Male.
8) D. C. sic. B. *wiþiafastar.*
9) D. *stæmpnodagh.*
10) C. *han.*
11) D. om. *hon.*
12) C. *wæþsat.*
13) D. om. *þa.*
14) C. *fyr.*
15) B. Inter h. v. et sequentem littera quaedam (forte *r*) scripta at deleta est.
16) D. *þe.*
17) C. *vtsattes.*

XI.[18])

Sæl man iorþ. oc will wita attærcöpt.[19]) giffs cöpa fastom wald oc wizord. oc æi att*ær* cöps fastom. §. 1. E hwar twe dela om ([20]iorþ. ena. þa aghe þan sæþ som iorþ winþd*ær*.[21]) æn hon saen ær.

.XII.[22])

Köper man iorþ af witwillinge. æll*ær* af galnom manne æll*ær*[23]) owormagha þan som minna ær æn fæmtan ar.[24]) ængen þæn ma iorþ sælia. vtan næsta[25]) frænda wilia. Nu þorf witwilling*ær* æll*ær* ow*or*maghe föþo wiþ. þa scolo næsto frændær til þings fara. oc þær til doma taca. annatiggia cöpa æll*ær* androm sælia. þa scal þan som cöp*ær* taca fasta af rætom æghanda. oc af[26]) næstom frændom þera. klutras þæt ([27]siþan oc clandas. binde þa fa-
84 sta a rætan æghanda. oc a næsto frænd*ær* hans. Fore witwilling oc ow*or*magha agho frænd*ær* baþe swara[28]) oc sökia.

XIII.[29])

Nu cañ man löpa bort fra cono sinne. æll*ær* cona fra manne sinom. æl-l*ær* man far i pilagrims færd þa þorfwo barn föþo wiþ. oc þan som hema sitær. þa hafwe þan wald[30]) at sælia hwat[31]) wil hælld*ær* i ([32]lösom ör*om* æll*ær* i eghnom. stande swa þæt fast oc fullt som conan gior. som[33]) bonde

XI: pr., cfr. I. BygnB. 9: 1.
§. 1 = UplL. JB. 9: 5.

XII = UplL. JB. 4: 5.
XIII: pr. = UplL. JB. 4: 6.

18) C. habet rubr. *hær sighs vm atter cöps fasta.*
19) B. Loco litt. *at* antea, ut videtur, scriptum fuit *cö.*
20) D. *iorþena. þa* &c.
21) D. C. *windær.*
22) C. habet rubr. *hær sighs vm man cöper aff vitvillinge æller aff galnum mannum iorþ.*
23) C. add. *aff.*
24) C. D. *ara.*
25) C. *næsto.*
26) C. om. *af.*
27) C. *oc clandas siþan. binde* &c.
28) C. *swæria.*
29) C. habet rubr. *hær sighs huru iorþ sæls i þrangum.*
30) B. Litt. *d* omissam supra lineam add. man. forte rec.
31) C. D. add. *han.*
32) C. D. *lösörum.*
33) Adde *þæt.*

giorþe i þæsso male. oc gangen twe lote a bondans[34]) lot.[35]) oc þriþiongær a hustronar.[36]) E mæþan hionalaghet ær. þa halld*ær* sængar cöpit saman ([37]hwat þe hælld*ær* lyta sælia æll*ær* cöpa §. 1. ([38]Nv conno flere i boscape soman wara. oc sælia sina iorþ fore þranga skyld. gange slict a man som a man. fylle þæn att*ær* iorþ. at saclöso i laghaþingom.[39]) þæghar[40]) þan kærer. som mera ær salld[41]) fore æn[42]) til hans[43]) lota bar.[44]) ([45]Dela siþan om. annar sigh*ær* sic[46]) iom myket[47]) hafwa salld[41]) som annar. stande þæt[48]) a tolf mannom. som baþe qwæþa ia wiþ. Nu fælla þe han. som[49]) mera salld[41]) hafw*ær*. þa scal han hanom fylla[50]) att*ær* i þrim laghþingom. ([51]gior æi ræt[52]) i þrim laghaþingom.[53]) þa dömes utt þæt han cræfw*ær*. oc a III. m*arkær*. ([54]þa gangen til þræskiptes. Köpa þe iorþ som flere æro saman i boskape. take swa hwar af köpeno. som han a i boskifftinne.[55]) §. 2. ([56]Sæl man iorþ. hafw*ær* han i flerom acrom i by sinom. aghe wald oc wito at wisa hanom a þan akær. han bor æi a. ær æi awisning til. þa bita fastar i bol bonda.[57]) oc a rætom æghanda. Hafwæ han æncte dul fore som rætt*ær* æghande ær. hwar til awisning[58]) grip*ær* þa fylle[59]) hanom iorþ æfte þy han hafw*ær* wærþ[60]) taket.

---

§. 2 = UplL. JB. 4:7.

---

34) B. *bondens* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum, et *a* supra lineam additum.
35) C. om. *lot.*
36) C. *husfrunar.* D. *husfronar.*
37) C. *e hwat lyta helder sælia &c.*
38) C. inc. cap. XXI, omissis tamen in marg. litteris numeralibus. Cfr. not. 26. pag. 76, et not. 2. p. 177.
39) C. *laghþingum.*
40) D. *þaghar.*
41) Pro *salt.* C. sic.
42) B. *ær* primum scriptum est.
43) D. om. *hans.*
44) C. *bær.*
45) C. hoc loco, ut videtur, inc. cap. XXII, litteris tamen numeralibus in marg. omissis. Cfr. not. 26. pag. 77.
46) C. *sit.* Male.
47) D. *iammyket.*
48) B. Litt. *t* omissa supra lineam est addita.
49) C. om. *som.*
50) D. *fulla.*
51) D. om. *gior — laghaþingom.*
52) B. add. *i ræt,* at haec lineola sunt inducta.
53) C. *laghþingum.*
54) C. om. *þa gangen.*
55) B. *boskifftne* primum scriptum fuit.
56) C. inc. cap. XXIII (in marg. scriptum est *XXII;* cfr. not. 2. pag. 177.).
57) C. *bondans.*
58) C. *afwisning.*
59) D. *fulle.*
60) B. Litt. *r* omissam infra lineam add. man. forte rec.

.XIIII[61])

85 Köper man bol undan aþrom. æll*æ*r skifter. will æghande sialfw*æ*r a byggia. þa scal han[62]) hanom lōna træþes lōn.[63]) Jær[64]) half træt.[65]) þa[66]) gifwe halff lōn. ær twætræt. þa giwe örtogh aff örtogh

XV. Hær six huro man scal landboom iorþ byggia.

Atta aar ær gifftar stæmna. oc a nionda scal gifft giwa. ([67]Gifft scal gifwas swa som baþom asæmbær[68]) iorþæghanda[69]) oc lanboa. oc[70]) swa affraþ vtt a rætom affrazdagh. Affrazdaghar æro[71]) þrir en om quindilmæsso.[72]) annar om fastogang. þriþe[73]) om miþfasto. Gifwær affraþ fore affrazdagha. ware saclös. gifwær æi afraþ op a ytarsta afrazdagh. gælde örtogh af örtogh at witeno. e þær til ören ær fulld*æ*r. ([74]Sitær han qwar om öre[75]) allan. æll*æ*r öre mera. þa böte III. öra. fore hwart aret. oc ware þæt bondans ensac. hafwe oc æghande wald. at sökia lanboa. baþe til afraþa oc ([76]a wita. will man wita afraþ gullden.[77]) wite m*æþ* twæggia manna witnom. oc tolf ([78]manna eþe. §. 1. Gifter man iorþ oc dör þan iorþ hafwær gifftat[79]) innan giftarstæmno. þa stande gift hans fore arfwom hans. þær til gifftarstæmna vte ær. §. 2. ([80]Hwar som iorþ giftir[81]) vndan aþrom. hæte wiþ m*a*rcom

---

XIIII = UplL. JB. 5:pr.
XV:pr. = UplL. JB. 10, 11:pr.
§. 1 = UplL. JB. 13:pr.
§. 2 = UplL. JB. 13:2. (Cfr. I. BygnB. 13:1.)

---

61) C. habet rubr. *hær sighs vm træþis lōn.*
62) C. om. *han.*
63) B. Loco litt. *t* antea scriptum fuit *þ.*
64) C. D. *ær.*
65) C. *halft træt.* D. *halft þæt;* male.
66) C. om. *þa.*
67) C. inc. cap. XXVI, omissis tamen in marg. litteris numeralibus. Cfr. not. 28. pag. 77.
68) C. *sæmber a.*
69) B. *iorþænghanda* scriptum est, at punctum priori *n* subiectum.
70) D. om. *oc.*
71) D. *ær.*
72) D. *quindilsmæsso.*
73) C. *þriþie.* D. *þrili.*
74) C. inc. cap. XXVII (in marg. scriptum est *XXVI;* cfr. not. 2. pag. 177.).
75) C. *ören.*
76) C. *awita.*
77) C. *guldet.*
78) C. *mannum. Gifter* &c.
79) D. *gift.*
80) C. inc. cap. XXVIII (in marg. scriptum est *XXVII;* cfr. not. 2. pag. 177.).
81) C. *giftar.*

þrim som vnder gifft gaff. oc þan[82]) taki iorþ att*ær* förra hafþe giftat[79]) §. 3. ([83]Combær landboe a iorþ annars manz. m*æþ* bild oc biogskæppo. binde gifft m*æþ* witnom twem oc eþe tolfmanna. þa ma han æi aff iorþ rwæca[84]) fyr[85]) æn bolagsstæmna ute ær. vtan ellder æll*ær*[86]) ofpse[87]) þrænge æghanda til. þa ma æi æghande vte wiþ garþ boa. þa scal halfft æghande aff husom hafwa oc af iorþ. oc halfft landboe. Þa som ute ær bolaghstæmna.[88]) þa 86
ma[89]) iorþ æghande attær iorþ taca. oc sialfwær sa. will oc þem landboa attær giffta æll*ær* androm. hafwe sialfs wald a §. 4. Takær han iorþ m*æþ* giftom. af þere iorþ scal han oppe hallda affraþom til bolaghstæmno.[90]) æll*ær* annan aboa fore sic fa. æfte iorþæghanda wilia §. 5. ([91]Hafwær man minna æn örtogh i annars manz akre. m*æþ* þere iorþ ma man æi annarsmanz[92]) akær fyrna. þan som hona hafwer. gifwe ([93]aff gifft[94]) oc affraþ. will æi æghande wiþ taca. sæte þa gifft oc affraþ tacom i hændær. oc sae[95]) at[96]) saclöso[97]) ([98]Hafwær half örtogh æll*ær* minna. hafwe oc æcke wald attær læggia. vtan sae[95]) oc gifwe fullt af æghanda. lægger att*ær*. oc sar æi. oc sætær æi gifft oc affraþ tacom i hænder. hæte wiþ þrim ör*um*. far æi þæssa þrea öra. söke utt a þinge III. öra oc a m*a*rk*ær* þrear. §. 6. ([99]Nv will man sialfw*ær* a eghn[100]) sinne byggia. þa ute ær bolaghstæmna.[1]) Gifwe landboa træþes lön. hafw*ær* han hus. þa flyte[2]) af þem innan þriggia ara fræst. wil æi þa af flytia.[3]) hafwe iorþæghande wald at casta op husom hans

§. 6, cfr. UplL. JB. 13: 3, 4.

82) D. om. *þan.*
83) C. inc. cap. XXIX (in marg. scriptum est *XXVIII;* cfr. not. 2. pag. 177.).
84) Pro *rwæca.* C. D. sic.
85) D. *fyrra.*
86) D. om. *ællær.*
87) C. *oppse.* D. *ospse.*
88) D. *bolax stæmna.* C. *bolax stempna.*
89) C. *a.*
90) D. C. *bolax stæmpno.*
91) C. inc. cap. XXX (in marg. scriptum est *XXIX;* cfr. not. 2. pag. 177.).
92) D. *annars manz.* C. *annars,* om. *manz.*
93) D. *afgift.*
94) B. Loco litt. *i* antea scriptum fuit *r.*
95) D. *sac.* Male.
96) B. Loco v. *at* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
97) B. *ware,* ut videtur, in marg. additum est, at *h.* v. deleta est.
98) C. inc. cap. XXXI (in marg. scriptum est *XXX;* cfr. not. 2. pag. 177.).
99) C. inc. cap. XXXII (in marg. scriptum est *XXXI;* cfr. not. 2. pag. 177.).
100) C. *æghu.*
1) D. C. *bolax stæmpna.*
2) D. *flytte.*
3) C. D. *flyttia.*

at saclöso. §. 7. Hafw*ær* man byrþar lot i eghnom. en hafw*ær* mera. annar hafwær minna. hafwe e hwarsom fanget hafw*ær*. §. 8. ([4]Hwarsom gior lighris willo aþröm. læggær bort af stad eghn manz. af þy lighre hon fyrra[5]) lag. hæte wiþ m*a*rcom þrim. §. 9. ([6]Nu can by i delo coma. þær landboe[7]) i bygg*ær*. þær scal iorþæghanda til sighia. iorþ æghande a þær baþe swara oc sökia Klandas iorþ fore landboanom. þa skal iorþæghande annatigia wæria
87 æll*ær* vttgæfwa.[8]) §. 10. ([9]E hwar man grip*ær* til fangamanz. þa scal hemolzman fram coma i laghþingom. æll*ær* lagha forfalz witne[10]) hans. oc siþan stande malet i quarstaþo. til þæs swarande combær. §. 11. ([11]Nu can landboe awærcan æll*ær* garþa fall giora. æll*ær* oc annat i lagh manna bryta. warþe þær[12]) sialfw*ær* brotom sinom. §. 12. ([13]Hafw*ær* man enghn[14]) i by annars. will æi sialfw*ær* fara. æll*ær* androm byggia. þa scolo bymæn til þings fara. oc a þinge æghanda til sighia hwat hælld*ær* han til ær[15]) æll*ær* æi. will han þa hwarte sialfw*ær* gærþa æll*ær* androm byggia. þa take til dom a samo þinge. oc slae ængena. oc gærþe garþana Combær garþa fall siþan a. þa gællde þan garþa fall[16]) som æng[17]) slar. §. 13. ([18]Hwar som hafw*ær* bol oc bygning annars manz. göþe swa[19]) hans iorþ som sialfs sins. Hwarsom æi gior swa. hæte wiþ[20]) m*a*rcom þrim.

---

§. 8 = I. BygnB. 19: 6.
§§. 9-12 = UplL. JB. 15: 2-5.
§. 13 = I. BygnB. 13: 2.

---

4) C. inc. cap. XXXIII (in marg. scriptum est *XXXII;* cfr. not. 2. pag. 177.).

5) C. add. *i.*

6) C. inc. cap. XXXIV (in marg. scriptum est *XXXIII;* cfr. not. 2. pag. 177.).

7) D. *lanbon.*

8) D. C. *vtgiua.*

9) C. inc. cap. XXXV (in marg. scriptum fuit *XXXIIII;* ultimum vero *I*, in extrema folii ora scriptum, abscissum est; cfr. not. 2. pag. 177.).

10) C. *forfalz witne* scriptum est, at litt. *z* deleta.

11) C. inc. cap. XXXVI (in marg. scriptum est *XXXV;* cfr. not. 2. pag. 177.).

12) C. om. *þær.*

13) C. inc. cap. XXXVII (in marg. scriptum est *XXXVI;* cfr. not. 2. pag. 177.).

14) C. D. *eghn.*

15) B. v. *ær* omissa infra lineam est addita.

16) B. Loco medii *a* alia quaedam litt. antea fuit scripta.

17) C. *engena.* D. *ægnk.*

18) C. inc. cap. XXXVIII (in marg. scriptum est *XXXVII;* cfr. not. 2. pag. 177.).

19) C. add. *annars.*

20) D. om. *wiþ.*

XVI Hær six huru ([21]man scal bolagh læggia.

Læggia mæn bolagh soman. þe scolo til kirkio fara. oc af sokn tolf mæn
næmna. þæsse tolf scolo þæt wita huru þæt soman com. Ökes þæt ökes
fore baþom.[22]) Krænkes þæt krænkes[23]) fore baþom.[22]) þe tolf scolo oc
þæt wita hwat bolagh war laghat til halfs æll*ær* til þriþiongs. §. 1. Nu will
annar ryuua.[24]) oc annar will hallda. hafwe þan wizord ær[25]) hallda[26]) wil
m*æþ* twem witnom oc tolf manna eþe. til ute ær nat oc iamlange. Combær
siþan döþær þera mællom. skiffte æffte þy þe soman lagþo. §. 2. ([27]Nu wilia
þe bo skifta. nu kænner sic annar mera.[28]) annar sighær minna. stande a þem
tolf som[29]) þa wiþ waro. þa som þæt soman lagþes. oc æffte þy þe witna.
þa aghær þæt skiftas. haldær annar fore androm. oc wil æi utt gifwa. haldær
i þrim laghþingom. gifwe þa utt.[30]) oc m*æþ* III. m*arkær*.[31]) §. 3. ([32]Dela 88
mæn om boskifpt.[33]) annar wil skiffta oc annar æi. fare til þings. kræwe a
þinge. aþro. oc þriþia will þa uttgæfwa.[34]) ware saklös. will æi; oc haldær
siþan. gifwe[35]) utt boskift oc a m*arkær* III.

XVII. Hær six huru faþer[36]) a barnom iorþ fore föþo biuþa.

Nv can manne æll*ær* cono alldær æll*ær* sot hænda. þa agho barn hans
han föþa. oc oppe halda til döþra dagha[37]) hwat þe agho mera æll*ær* minna.
oc hafwær þan iorþ minne[38]) æn han gitær sic sialfwan haldet oc fött

---

XVI:pr. = UplL. JB. 16:pr.
§. 1 = I. BygnB. 15.
§. 2 = UplL. JB. 16: 1.
XVII = UplL. JB. 21. (Cfr. I. GB. 16: 1.)

---

21) C. *mæn*. Lege *mæn sculu* &c.
22) D. *baþon*.
23) D. *krankes*.
24) C. *rywa*. D. *ryua*.
25) C. om. *ær*.
26) C. Vocabulum quoddam hic additum at deletum est.
27) C. inc. cap. XL (in marg. scriptum est *XXXIX*; cfr. not. 2. pag. 177.).
28) C. add. *oc*.
29) C. om. *som*.
30) D. add. *þæt*.
31) D. *mark*er. C. *marc*.
32) C. inc. cap. XLI (in marg. scriptum est *XL*; cfr. not. 2. pag. 177.).
33) D. *boskipt*. C. *bolskipt*.
34) D. C. *vtgiua*.
35) D. add. *þa*.
36) D. add. *æller moþer*.
37) D. *döþa dagha*.
38) D. *minnæ*.

aff. þa will han þem iorþ lata. som han föþer til döþra dagha. hafw*ær* han barn æfter sic ett æll*ær* tu æll*ær* flere. þa a han iorþ sina barnom i[39]) þinge binþa. wilia barn wiþ taca. þa agho þe han föþa. ar fore örtoghland hwart. Ællzta barn a han först föþa. oc ophalda.[40]) oc siþan hwart æffte þy þæt ær gamalt til. hwart barn a faþor oc moþor oppe hallda. þær til swa mykit ær opnöt som ([41]þæt atte æfter han taca æll*ær* ærwa æn han döþær ware. syster systor lot. oc broþer broþor lot. wil æi ett barn wiþ taca. oc ær swa þingwitne til. oc föþer annat systkene[42]) han siþan. þa take þæt först fult fore[43]) sin cost. æn þo at æi[44]) se mera til. Ær mera til. þa take hwart sin lot fullan op æfte han[45]) döþan. Samo[46]) lagh æro om frændær. æn æi æro barn til som nu ær sagþ.[47]) þan a næstær wara han at föþa. som arfwe ær næst*ær*. æn han döþær ware. Nu sighær annar. Jac böþ[48]) swa min cost til. som þu þin. stande þa þæt a[49]) tolf þingwitnes mannom. raþe halfre[50]) næmd hwar þera. ([51]Waren ærfwingiar skyldogh*ær* at föþa faþor æl-
89 l*ær* moþor. æn þöm fatöct hændir. æll*ær* allder. e hwat han pænninga hafwer til. æll*ær* æi. æn þe orca. Hwilikin son æll*ær* dotter faþor rwæker[52]) æll*ær* moþor. böte .III. m*arkær* om ar hwart. þem aghe[53]) ræter[54]) malsæghande. ([55]Nu can han[56]) för[57]) döa æn op nöt ær þæt han fore sic fæste. þa a þan[58]) cost hiolt swa myket af takca som han costat hafwer. oc hint gange til skiptes ([59]ær öwe löpse ær. aff þy han atte wilia æi ([60]skylder mæn wiþ taca oc föþa. taken[61]) þa wiþ ([62]oskylder mæn oc föþen. æfte þy þöm sæmbær a.

---

39) D. *a.*
40) C. *vppe halda.*
41) C. *han atte ærwa æfter han æn* &c.
42) C. *syskene.*
43) C. om. *fore.*
44) C. om. *æi.* Male.
45) B. Loco litt. *h* primum scriptum est *þ*. D. *þan.*
46) C. *Sama.*
47) Pro *sagt.* C. *sact.*
48) B. Litt. *þ* omissa supra lineam est addita.
49) C. *i.*
50) C. D. *halwe.*
51) C. inc. cap. XLIII (in marg. scriptum est *XLII;* cfr. not. 2. pag. 177.).
52) Pro *wræker.* D. sic. C. *wraker.*
53) B. Loco litt. *e* alia quaedam litt. antea fuit scripta.
54) C. *ræte.*
55) C. inc. cap. XLIV (in marg. scriptum est *XLIII;* cfr. not. 2. pag. 177.).
56) D. *þan.*
57) C. *fyrra.*
58) B. Loco litt. *þ* antea scriptum fuit *h.*
59) C. *þær yue löpse* &c.
60) B. Litt. *l* omissam supra lineam addidit scriba. C. *skyldar mæn.*
61) C. *take.*
62) C. *wskyldar mæn.*

XVIII. *Nu*[63]) *tæls æn man six aff iorþa delo fyr æn hon lyctad ær.*

Nv dela bya twe om iorþ ena. þa sighær sic en granne aff þe delo. þan iorþæghande ær i þem by. þæt a han a þinge giora. förra[64]) en[65]) wæþias til. Tappar ([66]han bya delo. þa ware þan saclös sic hafwær aff saght. windær þan[67]) ([68]bya delo. þa ware þan[67]) ([69]ute luctær baþe aff bot oc iorþ. sic sialfwær afflaghþe.[70]) wæþiar han först. þa ma han æi[71]) aff sighias. ([72]*Nu ær taldær iorþa balkær.* Jorþ mon ængen scorta. alle fa þe iorþ. aff iorþ æru[73]) comner. Guþ late os swa til iorþ at þra. at wi mattom alle himirike fa. AmEN.

([1]*Hær byrias köpmala balkær.*

I.

Köpir maþær gull æll*ær* silffr aff androm hvat þæt ær[2]) giort æll*ær* ogiort. aff þem æi ær gullsmiþær æll*ær* silfsmiþær. þa scal han hafwa þær wiþær tweggia manna witni bolfasta. Cumbr þan ær[3]) cöpt[4]) hafw*ær*. oc sigh*ær*.

XVIII = UplL. JB. 22, 23. fin. *I = UplL. KöpB. 1.*

63) C. *hær.*
64) C. *fyr.*
65) C. D. *æn.*
66) Legendum videtur: *þæn by. delo.* Cfr. UplL. JB. 22.
67) C. *han.*
68) Legendum videtur *by delo.* Cfr. UplL. l. c.
69) D. *vtelycter.*
70) D. *aflaþe.* Legendum videtur *affsaghþe.* Cfr. UplL. l. c.
71) B. v. *æi* omissa in marg. est addita.
72) B. Verba *Nu — iorþa balkær* minio sunt scripta. C. D. non solum haec, sed etiam sequentia; *Jorþ — amen* rubris litteris exarata habent.
73) C. sic. B. D. *ær.*
1) C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 34-54. pag. 77, 78.); postea habent rubr. *Hær byrias cöpmala balker oc sighs* (D. add. *fyrst*) *vm flærþa cöp i gulli æller* (D. *oc*) *silfre.*
2) C. om. *ær.*
3) C. *þær.*
4) D. *cöp.*

þu hafw*ær* mic flærþ sald.[5]) Gangær þan wiþ som salldi.[6]) þa giui hanom wærþ sitt att*ær* som cöpt hafwær. oc dyli m*æþ* eþe tolf manna. at han æi wisti. ([7]at þær war fals i þy köpi. faldær han at eþi. böti .III. m*arkær* fori þæt at[8]) han fals saldi. Nu dyl han at han aldri saldi. dyli m*æþ* eþi tolf manna. falz at eþi. böti .III. m*arkær* fori[9]) oc att*ær* wærþit.[10]) §. 1. Nu sæl gull smiþær æll*ær* silfsmid*ær* bonda þæt fals ær. annatiggia i gullg*ær*ning æll*ær* i[11]) silfgærning. æll*ær* oc i hwat gærning þæt hælzt ær. þa scal þæt til stæþia leþa. warþær þæt skiært.[12]) þa hawi þan gull oc silff ær[13]) cöpti. oc hin hawi wærþ[14]) som saldi. oc wari saclös. Nu warþær þæt æi skiært. þa giui att*ær* wærþ. oc .III. m*arkær* m*æþ*. oc han[15]) hawi flærþ sina som saldi.[16]) Dyl han oc wil æi wiþær taca. viti þa in til hans m*æþ* twem mannom[17]) som cöpt hafw*ær*. oc sialwær han þriþi. oc hin comi ængo duli[18]) wiþ. §. 2. Nu wil man gull æll*ær* silffr[19]) giora lata. þæt scal han smiþi[20]) fa m*æþ* tweggia manna witnom. þæt scal han skært utt fa oc skært att*ær* taca. Nu sigh*ær* annar þe gærning vara skæra.[21]) annar oskæra. þa næmne twa mæn hwar þera þe ([22]sculo þæt sea oc skuþa. hwat þæt ær skært. æll*ær*[23]) æi. witna þe þæt skært wara. þa vari smiþ*ær* saclös oc taki op legho sina. þa æn þe fælla han. þa böte þiuft[24]) æffti latino oc heti þiuffr[25]) æffti.

II.[26])

Köpir man wax. æll*ær* salt. ær þæt bleco blandat. æll*ær* sand blandat.

II = UplL. KöpB. 2:pr, 2.

---

5) Pro *salt*. C. sic. D. *sælt*.
6) D. *sælde*.
7) C. *þar fals* &c.
8) C. om. *at*.
9) C. om. *fori*.
10) D. sic. C. *warþit*. B. *wæiþit*.
11) D. om. *i*.
12) B. Litt. *i* omissam supra lineam addidit scriba.
13) C. *sum*.
14) C. D. sic. B. *wæiþ*.
15) D. om. *han*.
16) C. *selde*.
17) C. *witnum*.
18) C. D. *dyli*.
19) D. *silfwer*. C. *silf*.
20) D. *silfsmiþi*.
21) D. add. *oc*.
22) C. om. *sculo þæt*.
23) C. om. *ællær*.
24) D. *þiufte*.
25) D. *þiufwer*. C. *þiuf*.
26) C. habet rubr. *hær sighs vm flærþe aff cöpmannum oc torghcöp;* ver-

æll*ær* rökilsi. köp*ær* man smör af androm. ær smör utan oc flærþ innan. kö-
p*ær* man flut æll*ær* talgh. oc e[27]) hwar man sigh*ær* flærþ vara salda[28]) æl-
l*ær* cöpta. þa næmni hwar þera twa mæn[29]) þæt scolo vita hwat þæt[30]) war
flærd. æll*ær* æi. vita þe han saclösan som flærþ vitiz. vari saclös. fælla þe han.
þa böte III. m*arkær* fori flærþina. Swa oc ([31]alla staþi ær flærþ hittis i 91
cöpom. taki flærþ att*ær* som saldi. oc þan att*ær* wærþ[32]) sitt, som cöpti.
§. 1. ([33]Nu gior man köp a torghi hwat han[34]) hæld*ær* cöp*ær* dött æll*ær*
quict nu clandaz þæt cöp.[35]) vet ængin fangaman sin þan som clandat ær
fori. þa swæri hin in[36]) til sins m*æþ* tweggia manna witnom. oc hin bindi
torghköp sitt m*æþ* cöpwitnom bolfastom. oc giore sic orþiufva. oc siþan[37])
taki hin sitt att*ær*[38]) clandat hafw*ær*. oc leti[39]) æfti værþi sino[40]) som cöpt
hafr.[41]) ær þæt cöpstaz maþ*ær* som torgh köp bindær. bindi m*æþ* twem bya-
mannom sinom bolfastom. oc sæx manna eþ.[42]) Ær þæt lanzmaþ*ær*. bindi m*æþ*
lanzmanni enom. oc androm bymanne[43]) baþom bolfastom.

III.[44])

Hwarsom annan qvæl. callar þræl oc þiþborin uara. han scal væria sic.
far han IIII. fiorþunga[45]) oc þrætolftan[46]) eþ æftir vari fröls[47]) oc fullkyn-
iaþær.[48]) hafr han oc þrea fiorþunga[45]) oc brist*ær* honom ([49]fiorþi. bæra
þær þre fötær en til gatu. far æi þrea; gangi þit[50]) att*ær* som hetin[51]) ær.

---

ba *oç torghcöp* vero delenda sunt; cfr. not. 33. infra.

27) C. om. *e*.

28) D. *sælda*.

29) C. add. *sum*.

30) D. *þær*.

31) C. *alla staþ þær flerþ* &c.

32) B. *wæiþ* scriptum est, at litt. *i* forte rec. man. mutata in *r*.

33) C. inc. cap. III.

34) C. om. *han*.

35) C. add. *ær*.

36) C. om. *in*.

37) D. om. *siþan*.

38) C. add. *sum*.

39) C. D. add. *þæn*.

40) C. om. *sino*.

41) C. D. *haver*, et sic in sequentibus.

42) D. *eþe*.

43) C. D. *byamanne*.

44) C. habet rubr. *hær sighs vm man callar annar* (lege *annan*) *þrel oc þiþborin*.

45) C. *fiarþonga*.

46) C. *þrætolftum*.

47) Pro *fræls*. D. C. sic.

48) D. *fullkuniaþer* vel *fullkumaþer*.

49) C. *fiarþi bære* &c.

50) D. add. *þa*.

51) C. *hetim*.

IIII.[52])

Hwar som frælsaн man sæl oc i siuþ læggær. hæti viþ .XL. marcom. ællær væri[53]) mæþ eþi tolf manna. þæt han aldre saldi.[54]) orcar han eþi. vari saclös. orcar æi. söki op a han mæþ twem oc tolf. oc hin böti XL. markær.

V.[55])

Gior[56]) cöp viþ bondans husfru. utan bondans vitu mera æn til öris. hæti wiþ marcom þrim. gior köp viþ bondans hema hion. mera æn til örtogh. böti .III. markær. ællær væri mæþ eþi tolf[57]) manna. oc ænncti hion ællær barn bondans ma nocat[58]) köp[59]) giora vtan þön fyr æro sagþ. hwa som mera[60]) köp gior uiþ þem ællær skiptir han böti .III. markær. utan þæt köp
92 se giort a torghi. e scolu torghköp gild vara.

VI. ([61]*Hær six om hæsta çöp oc skipti. oc fræstmarc.*

Skiptir man hæstom ællær skiutom innan hundæris nætær þrear þæt ær fræstmarc fori. ([62]hittir æi a last fori fræstmarc. hawi swa hwar som fangit haffr. Hundara[63]) millom[64]) V. nætær. fulklanda[65]) mællom fiughurtan nætær. hittir[66]) a last innan fræstmarc. hafwi þæt hwar som fyrra atti. cumbr þan attær will skipta. oc hin ær æi hema. taki witni aff grannom hans. at han vildi[67]) attær skipta innan nætær .III.

IIII, cfr. UplL. KöpB. 3:pr.
V = I. BygnB. 32; UplL. KöpB. 4.
VI = I. BygnB. 33:1; UplL. KöpB. 5:pr.

---

52) C. habet rubr. *hær sighs æn man sæll cristin man.*
53) C. add. *sic.*
54) C. D. add. *han.*
55) C. habet rubr. *hær sighs vm cöp þe husfru ma giora.*
56) C. add. *man.*
57) D. om. *tolf.*
58) C. D. *nocot.*
59) C. *cöpt.* Male.
60) D. om. *mera.*
61) C. om. rubricam.
62) Verba: *hittir — fangit haffr* hoc loco inepte intrusa, infra post verba *fiughurtan nætær* addenda fuissent. Cfr. UplL. KöpB. 5:pr. not. 39.
63) C. D. sic. B. add. *m.*
64) C. *mellum.* D. *i mællum.*
65) C. *folklanda.*
66) D. add. *æi.* Male.
67) D. *will.*

VII.[68])

Köpir man ko. æll*ær* oxa. hæst.[69]) skiut. æll*ær* hwaria handa fæ[70]) þæt hælzt ær. þær ær ængin fræstm*a*rc fori. coma þær æftro föt*ær*. som fyrra stoþo fræmbri[71]) þa ær cöp þera gild.[72]) hawi[73]) þær hwar som fangit haffr. warþi þan som sæl obrict oc oclandat. oc standi cöp þæt fast oc fult.[74]) §. 1. ([75]e hwat cöpör*um*[76]) man köpir hælzt af manne þa scolo þær cöpwitni at vara twe[77]) mæn bolfastir. ær þæt minna æn öris cöp vari a twem witnom. oc sialfs[78]) hans eþe. ær[79]) öris cöp æll*ær* mera vari oc a[80]) twem witnom. oc sæx manna eþe. vari samo lagh æn man cöpir a landi hema fori garþi sinom vtan at þær ær höghri eþrin. Ær þæt öris cöp æll*ær* mera. hawi til[81]) tu witni oc tolf manna eþ. ær minna æn öris köp. vari sva som fyr ær saght. §. 2. ([82]Hwar som brighþ sæl æll*ær* skiptir. brighþ[83]) giw*ær* æll*ær* gældær. han a obrigþo varþa. Hwarsom androm sæt*ær* brigþ i hændær. böti III. m*a*rk*ær*. Brighþ callar þæt ohemolt ær.

VIII. Hær six om inlax fæ.

Lægg*ær* man pænninga[84]) intil annars. æll*ær* andra coste. þa læggi in m*æþ* tweggia manna witnom. oc taki oc at*ær* ut[85]) m*æþ* samæ witnom. æro 93
æi swa witni til. oc þan sigh*ær* som inlagþi. at þær war mera inlaghat. æn han utt gaff. havi þa þan[86]) wizord at vita vtgivit. m*æþ* eþe tolf manna.

VII: pr., cfr. UplL. KöpB. 5: 2.
§. 1, cfr. UplL. KöpB. 5: 3.
§. 2 = UplL. KöpB. 5: 5.
VIII, cfr. I. BygnB. 17; UplL. JB. 17.

---

68) C. habet rubr. ***hær sighs vm hæsta cöp oc annars fæ laþi.***
69) C. add. *æll*er.
70) D. om. *fæ.*
71) D. *fræmbro.*
72) Pro *gilt.* C. sic.
73) C. *haw*er.
74) B. Rec. man. add. ¶.
75) C. inc. cap. IX.
76) D. *cöp örum* scriptum est, at *örum* deletum.
77) C. *twa.*
78) C. D. sic. B. *sialfr;* loco litt. *sial* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae.
79) D. add. *þæt.*
80) D. om. *a.*
81) C. *wiþ.*
82) C. *Hwa;* hic inc. cap. X.
83) D. *brigh.*
84) C. D. sic. B. *pænning.*
85) C. D. om. *ut.*
86) C. *han.*

Stiels þæt fæ. ællær brindær. ællær valltax.[87]) fylghis bæggia þera saman. þa vari þæt ogilt. fylghis æi bæggia at þa fai hanom sitt attær.

IX.[88])

Nu lęghir man hæst af manne. ællær skiut. oxa ællær hwat þing þæt hælzt ær. þa a han þæt ospilt attær fa. spillis þæt þa standi fori mæþ eþi tolf manna. at þæt aldri spilltis aff hans værcom oc fai hanom legho i hændær. Dör þan hæstær ællær þæt[89]) skiut. ær[90]) legho var salt.[91]) hawi æghande þær alt saman. wærþ oc legho. Nv fa þe at dela. annar sighær legho salt.[92]) annar lanat. þa hafwær þæn wizord ær[93]) lect[94]) haffr. mæþ witnom twem oc eþi tolf manna. orcar æi witnom oc eþi böti attær hæst ællær skiut. æfti þy þæt wirþis. ær þær oc witni til at þæt war lænt.[95]) þa scal[96]) lan leande[97]) hem bæra.

X. Hær six om wætsætningh.[98])

Sætær[99]) man wæþ manne. hwat þæt ær minna lösöri ællær mera. þa giori þæt mæþ tweggia manna witnom bolfastom. nu cunno þön wæþ[100]) brinna. fyr æn stæmnodaghær ær uti. brindær bæggia þera. hawin baþin[1]) scaþa. Nv can þæt stiælas[2]) ællær valdtakas. þa scal han til kirkio fara. oc lyse æfti fore socnamannom. baþe æfti sino. oc æfti þy wæþsæt[3]) war.[4]) ær æi bæggia þera stulit. gifwi wæþ[5]) sin æghandanom attær. Nv ær stæmpno-

---

IX = I. BygnB. 34; UplL. KöpB. 6. *X = UplL. KöpB. 7.*

---

87) C. D. *wald tax.*
88) C. habet rubr. *hær sighs vm legho a hæst æller a aþro* (lege *aþra*) *coste.*
89) D. om. *þæt.*
90) C. *þær.*
91) D. *salder.*
92) D. *legho sald.* C. add. *wara.*
93) C. om. *ær.*
94) B. Loco v. *lect* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
95) C. *lant.*
96) D. add. *han.*
97) C. *leþande.*
98) Pro *wæþsætningh.* C. sic.
99) C. *Mæter.* Male.
100) B. Loco v. *wæþ* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
1) D. *baþe.*
2) D. *stælas.*
3) C. *wæþsat.*
4) D. *ær.*
5) C. *waþ.* D. *wærþ;* male.

daghær þera uti. fori wæþiom. oc lösis æi attær. þa scal han væþ attær biu-
þa. a þingi eno. andro. oc þriþia.[6]) wil han þa attær lösa wæþ[7]) sitt. þa[8]) 94
havi þær vald til. vill han æi. þa scolo wæþ mætas. æro wæþ bætre æn gæl-
dit. þa givi æghanda til swa mykit som þæt ær mera wært ær wæþ minna
wært. æn gældit ær. þa fylli þan til som gælda sculdi

XI. Hær six om borghan.

Borghar man pænninga fori annan. þa gældi þæt sama utt han borghat hafr. ællær dyli *mæþ* eþe tolf manna. at han aldri borghaþi. faldær han at eþi. þa gældi utt þæt han[9]) borghat haffr. hvat þæt ær mera ællær minna. Nu can þem askilia. sighær annar mera borghat wara. annar minna. gældi þa þæn utt *mæþ* eþi tolf manna. at han æi mera borghaþi. æn nu ær fram laghat.[10]) §. 1. Nu sighr annar. þu haffr ([11]man borghat. annar sighr pænninga. þa fai þan man fram som[12]) borghat haffr. oc vari saclös. cumbr æi mannin fram. þa gældi þan gæld ællær oc[13]) manzins sac. som borghat haffr. ællær væri *mæþ* eþi tolf manna. ær a þinghi borghat uiti þæt tolf mæn hwat borghat war ællær æi. ær æi a þingi borghat. standi þa a wizorþom sinom.

XII. Hær six om gæstning oc rætara

Þæssi lagh gaff os conung magnus. nærwarandi flestom þem bæzto i hans raþ[14]) varo. oc mangom androm goþom mannom. at ængin wægfarandi man[15]) taki *mæþ* wald. ællær gæsti a nocon man. oc ængin ær wægfarandæ manni[16]) skyldoghær cost oppi halda. vtan fori fulla pænninga vtan han sial-

---

XI = UplL. KöpB. 8. (Cfr. I. BygnB. 18.) XII = UplL. KöpB. 9.

---

6) D. *þriþio.*
7) D. *wærþ*, at puncta litt. *r* subiecta sunt.
8) C. om. *þa.*
9) B. Loco v. *han* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
10) C. *fram lact.*
11) Legendum videtur: *pænninga borghat. annar sighr man.* Cfr. UplL. KöpB. 8: 1. not. 24.
12) B. Loco v. *som* antea scriptum fuit *fram.*
13) C. om. *oc.*
14) C. *raþe.* D. om. h. v.; supra lineam rec. man. add. *rike.*
15) C. om. *man.*
16) C. om. *manni.*

w*ær* wili. Wægfarandi mæn scolo rætara hitta. Rætare scal þem visa hwar þe scolo cost sin taka. fori fulla pænninga. oc sialw*ær* m*æþ*[17]) fylghia. Will han hwarti sælia æll*ær* giwa. som han war til ræt*ær*. þa böti III. m*arkær*. taki ena konung*ær*. aþra malsæghandi. þriþio rætaræ. oc gæstrin fylghi rætaranom att*ær*.[18]) oc han scal hanom cost fa. fori fulla pænninga will oc æi[19]) rætari hanom sælia. æll*ær* rætlica ræta. þa böti sæx[20]) marcr. aff þem tak*ær* konung*ær* þriþiong. oc annan malsæghandi.[21]) þriþia hundærit. §. 1. Nu can nocor skilnaþær[22]) varþa[23]) þera millom[24]) ([25]bondans oc gæstins. ([26]som han war til ræt*ær*. æll*ær* rætarins oc gæstins. ([27]þa scal þæt næmd vita aff fiorþonge[28]) þæs hundaris.[29]) þe han lysti fori. at han rezcap æi fic. hwat þær ær sant om þæt mal oc liggi slik brut fori som fyr ær saght opp a hwem[30]) þe tolf næmna. §. 2. Nu cumbr gæst*ær* til rætara.[31]) þa a han ræta twa mæn oc twa hæsta til bonda hvars. oc han scal ræta han fram a sina leþ. oc æi att*ær*. æi ma langt mællan rætara vara. þa a[32]) bondi sælia gæsti corn oc hö. oc cost þan han uiþ þorff. æfti þy som gang*ær* oc gælldr i þöm cöpstaþi. þær næst ær. Will oc nocor lata sic þær til. at sitia a wægh. fori wæghfarandi[33]) mannom oc sælia þem þa þe wiþ þorwo. þa sælin þæt som þe viþ coma. §. 3. Oc gaf þan goþe conung magnus swa i rætt varn.[34]) at hwilikin sic will þær til lata. bondom ofriþ giora. æll*ær* goz þera þem m*æþ* wald af taca. at böndær magho han fanga. vtan slag oc bardagha. oc sva fore conung föra. oc þo m*æþ* þöm[35]) skælom at gior han ræt. oc bötir brut sin. þæt æro[36]) XL. m*arkær*. innan sæx vikor. Gior han æi ræt i sæx vicom. þa scal þem til sæghia conungs syslo haffr handa mællom. han a m*æþ*

---

17) C. *han.*
18) C. om. *att*ær.
19) B. v. *æi* omissam supra lineam add. man. forte rec.
20) C. *VII* scriptum est, at posterius *I* deletum.
21) C. add. *oc.*
22) C. *skælnæþ*er.
23) D. *wæra.*
24) D. C. *mællum.*
25) Lege: *gæstins oc bondans. som* &c.
26) C. om. *som* — *gæstins.*
27) D. *þæt scal næmd* &c.
28) C. *fiarþonge.*
29) B. v. *hundaris* omissam ipse, ut videtur, scriba in marg. addidit.
30) D. *þem.*
31) D. *rætara* rec. man. mutatum in *rætaræn.*
32) C. om. *a.*
33) C. *wæghfaranda.* D. *wæghfarandom.*
34) C. *wærn.*
35) B. v. *þöm* omissam in marg. add. scriba.
36) C. *ær.*

bondom þan man fori conung fõra. þan ær oc sakr[37]) at þrim *ma*rcom som 96
botscap[38]) fic. oc æi wildi til[39]) coma. þa þan man fanga scoldi som valzgærning til bondans giorþi. varþær þan man æi fangin a færski gærning oc varþær þo takin. vær hundæris næmd han. þa vari þan sakær at tolf marcom som saklösan tok. ([40]oc þa præskiptas.[41]) Nu cumbr han vndan. þa scal fori læggia dagh. sæx vicor combr han[42]) attær innan .VI. vicor. oc gior ræt fori sic. wari saclös. nu combr han æi innan sæx vikor att*ær*. þa a næmdin fælla han. oc siþan scal[43]) land ryma. Nu can þæt nokor hærramanz swen vara som þe gærning giorþi. oc haldr hans[44]) hærra han XV. dagha quarran æftir þæt conungs breff ær comit. þa ær han sakær at XL. *ma*rcom. Dyl hærran. oc sigh*ær* sic hwarti han hawa husat. æll*ær* hemat. siþan han[45]) giorþi þa[46]) gærning. dyli m*æþ* ([47]en*s* sin*s* eþi. hwilikin man haldær annan æfti þylica gærning iuir fæmtan nættær. som fyr ær sact hwat hælld*ær* conungs breff ær æfti comit æll*ær* æi. þa böte .XL. m*ark*æ*r*. ællær væri sic m*æþ* præ-tolftom eþi. §. 4. Nv wil bondi[48]) hwarti giwa æll*ær* sælia wægfarandi manne. þa ma gæstær m*æþ* tweggia manna witnom pænninga i taka hænd*ær* sætia. swa manga som þæt ær wært. þær[49]) han sic til föþo takær. oc taki siþan þarwir sinar §. 5. Konungs garþa oc biscups[50]) garþa riddara garþa. oc þera manna garþa m*æþ* örs þiæna þær ma æi rætas op a. §. 6. Nu can witaz manne walz gærning. þo at han æi þær war. þa scal[51]) þæt[52]) swæria
m*æþ* tolf mannom som þæt vistu hwar han war þa. oc giori sic þær m*æþ* 97
saclösan. æll*ær* böti som fyr ær sact

37) C. *sökir*. Male.
38) Pro *boþscap*. C. *buþscap*.
39) C. om. *til*.
40) C. *til præskiptis*.
41) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
42) D. om. *han*.
43) C. D. add. *han*.
44) C. *þæn*.
45) D. om. *han*.
46) C. *þe*.
47) B. Signa abbreviati *s* verbis *en sin* adposita forte add. rec. man.
48) C. *bonden*.
49) C. om. *þær*.
50) C. D. sic. B. *bissups*.
51) C. add. *han*.
52) D. *han* add. man. ut videtur rec.

XIII. Hær six om gengærþir ([53]*i lænom. oc skiuta giærþ.*

Nv ma ængin hæra[54]) gengierþ biuþa a læn sitt. oc ængin lænsman. hwarti a böndær æll*ær* a[55]) landboa. wil hærra æll*ær* lænsman þing m*æþ* bondom hawa. þa haldi sialfr cost sin.[56]) §. 1. Nu ma ængin lænsman[57]) a bonda cost riþa. þa han scal þing haua. utan nocor bonde wili honom biuþa. §. 2. Ængin hærra æll*ær* lænsman ma sina hæsta i hundæri lata rinna. swa at böndær scolo þöm föþa. utan ([58]han hawi fori giort hæstana. oc þem taka[59]) conung*ær*. §. 3. Ængin ma oc skiut taka. utan þæs goþvilia. þæt a. vtan han hawi conungs öpit[60]) breff til at föra hans[61]) cost landa mællom at þy sinne. æll*ær* þæt se hanom lænt æll*ær* legho salt.[62]) haw*ær* han[63]) æi bondans loff æll*ær* goþwilia. þa ma bondi[64]) þan[65]) taka. oc þiufs ræt giora. oc[66]) m*æþ* þylicom witnom viþ binda som annan þiuff. §. 4. Combr nokor aff[67]) conungs wægna m*æþ* skiuta breffve. fari til rætarans. han fari m*æþ* hanom til pr*æ*st oc lati breff læsa. rætari a han ræta op a þan som ælztær ær at. fællir þan oc vill æi skiut giora. hæti wiþ þrim m*a*rcom. oc ræti til þæs som þær ær[68]) næst ælztær at.

XIIII. Hær six om gæstning fatöcra manna.

Nv can vanfört folk. æll*ær* fatöct föras byamællom. æll*ær* bonda mællom þa ær hwar bondi skyldogh*ær* þy ena nat[69]) oppi halda. slikæn tima dags þæt coma can. þa ma þæt ængin samo[70]) nat fran sic[71]) wræca.[72]) Can þæt

XIII: pr, 1-3 = UplL. KöpB. 10. *XIIII = UplL. KöpB. 11.*

53) D. om. *i lænom.*
54) D. C. *hærra.*
55) C. om. *a.*
56) D. add. *vtan nocor bonde wili hanum biuþa.*
57) Forte legendum est *laghman.* Cfr. UplL. KöpB. 10: 1; SML. KöpB. 13: pr.
58) C. *hawer fiorgiort* (sic) &c.
59) C. *take.*
60) C. *opit.*
61) C. *conongs.*
62) D. *legho sælt.*
63) C. om. *han.*
64) C. *bonden.*
65) D. *han.*
66) C. om. *oc.*
67) C. *a.*
68) D. om. *ær.*
69) C. add. *gestning.*
70) D. *sama.*
71) D. add. *vt.*
72) C. *wraca.*

hion[71]) wræcas.[73]) oc liutær af döþ. æll*ær* annan scaþa. þa ([74]scolo þæt tolf mæn vita. af sama fiorþungi.[75]) oc raþi halwe næmpd hwar þera. kærandi oc swarandi. wæria þe han[76]) sakin giffs. vari saclös. fælla þe han þa fællis til vaþa bota. i hwat scaþa þæt hælzt can warþa. ([77]Guþ ma þöm æi glöma. þær gærna vilia fatöca husa oc hema. Krist*ær* war gæst*ær*[78]) mannom[79]) i iorþricæ. han giwe os fore gæstning himirike. AmeN. 98

([1]*Hær byrias bygninga balkær*[2])

I.

UJlia böndær by af nyo byggia. æll*ær* liggær han i hambri. oc i[3]) forni skipt þa scal hwar sina træþo sa. oc siþan gangi ny skipt a. far nokor gambla[4]) skipt. siþan ny ær a comin. bötis þa awærcan. hwart[5]) æftir sinom bruttom. þa cumbr ([6]fiorþung*ær* fiorþungi til skiptis. oc halw*ær* by halvom. þa ær by til iamföris comin. þær[7]) læggias om fiori[8]) tompta ra. oc fiori[9]) farwægs ra. þa ær þæn by tæbyndin.[10]) þan wægh*ær* a vara nio alna breþr. ([11]En skils almanna wægh*ær* til by hwars oc annar fra. þy at eno fleri. at bymæn sialui vilia. hawi swa þan by farwægh fori minna ligg*ær*. som hin fori mera ligg*ær*. æi magho alli en þrængia. ([12]Nv vilia böndær gatu ginom by

---

I: pr. = I. BygnB. 21; UplL. ViþB. 1: pr.

---

73) C. *wracas.*
74) C. *scal tolf* &c.
75) C. *fiarþonge.*
76) C. add. *sum.*
77) C. Verba: *Guþ — ameN* rubris litteris sunt exarata.
78) D. add. *meþ.*
79) C. *manna.*
1) C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 55-86. pag. 78-80.). Postea iterum habent rubr.
2) C. add. *oc six fyrst huru by. scal til iamföris.*
3) C. om. *i.*
4) C. sic. B. D. *gamblo.*
5) D. *hwær.*
6) C. *fiarþonger fiarþongi.*
7) D. *þa.*
8) C. *fyuri.* D. *fyre.*
9) C. *fyuri.* D. om. h. v.
10) C. D. *tæbundin.*
11) C. inc. cap. II.
12) C. inc. cap. III.

læggia. þæt magho þe[13]) saclöso[14]) giora. æn þem sialuom sva a sæmbær. hwarsom almanna wægh attær tæppir. vtan han have annan iomgoþan fori. oc þo scal han[15]) fyrra til þings fara. ([16]taka dom til at læggia wægh af þem staþ ær[17]) han fyrra la. Han scal læggia han a sialf sins[18]) bolstaþi. iom renan. iom genan. som han fyrra la. hvar ær[19]) æi gior swa. ryfwær gambla
99 wæghær oc gambla grinda staþir. haffr æi doma fori sic. sakær ær han at þrim marcom. Varþi hwar wæghom oc broom. garþom[20]) oc grindom. e mæþan hans bolstaþær ræckir. §. 1. ([21]Tomt a byrias æftir byar male.[22]) æftir pænnings land. ([23]oc örtogh land. öris land oc marca land. þær a hwar sin lot optaka som han i by aghær. oc raþi hwar sinom lut.[24]) hvat han aghær mera ællær minna. ængin ma aþrom sitt fortaca. vtan han wiþ hæti lagha botom. §. 2. ([25]ængin ma oc by til iamföris dela. þan minna a æn fiorþung[26]) i by þan a[27]) lighri raþa som mest i by aghær hawi ængin wald. at rywa þan by i rætri[28]) solskipt liggær. vtan aldra[29]) iorþæghanda wilia. varin allir saclösir þe i by boa. þær til ær[30]) nokor þera. gifwær aþrom sac.

II. Hær six hore by tomtom scal læggias. oc husom byggias.

Nv vilia böndær hus a tomptir sinar sætia. byggir[31]) han swa nær aþrom·

I: 1 = UplL. ViþB. 1: 1.
§. 2 = UplL. ViþB. 1: 2. Cfr. I. BygnB. 19: 2.

II = UplL. ViþB. 2.

---

13) C. add. *at.*
14) D. *saklose.*
15) C. om. *han.*
16) C. *oc dom til taca at læggia þan wægh* &c.
17) C. *þær.*
18) D. *sialfsins.*
19) D. om. *ær.* C. *sum.*
20) C. *gærþum.*
21) C. hic inc. cap. IIII, quamvis litterae numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 59. pag. 78.
22) D. *bya male.*
23) C. om. *oc — marca land.*
24) B. v. *lut* omissam supra lineam add. man. forte rec.
25) C. hic, ut videtur, inc. cap. V; litt. numeralis vero est omissa. Cfr. not. 59. pag. 78.
26) C. *fiurþong.*
27) D. add. *i.*
28) D. *ræte.*
29) D. *andra.*
30) C. om. *ær.*
31) B. Loco litt. *r* alia quaedam litt. antea fuit scripta.

at han haffr æi stuþa rom oc stulpa a tomt sialff sins.[32]) þa taki op oc rymæ. oc böti fori .III. *markær*. til þræskiptis. hafw*ær*[33]) han bygninga vitne. æll*ær* loff vitne.[34]) standi þæt fori hanom. orkar han hwarti. taki op oc rymi oc böti .III. *markær*. som fyr ær sact. §. 1. ([35]Nv can bærgh i tompt liggia. nyt*ær* þæt bryta æll*ær* brænna.[36]) husa æll*ær* hæfþa. þa ær halft i male. oc halft u male. Nyt*ær* æi bryta æll*ær* brænna[37]) husa æll*ær* hæfþa. þa ær alt v male. Ær bæckær i tompt. nyt*ær* bylia æll*ær* om hylia. þa ær halft[38]) i mali. oc halft[39]) v mali. nyt*ær* hwarti. þa ær alt v mali. ([40]Nv scal göþning aff by læggia þa han ær til lagha læghi[41]) comin. oc til rætri[42]) solskipt. þa scolo þe göþning skipta som menföri i tompt hafva. þe göþning ([43]a han viþ þæs tomt læggia som menföri haffr i tomt. §. 2. ([44]husar man alt soman tomt oc farwægh. swa at farwægh*ær* haffr menföri af þe bygning. þa scal[45]) syn af þingi næmnas. þe syn a halua hwar raþa. swarandi oc kærandi. vær syn þan[46]) til kæris. se han varþ*ær*. fællir hon han. taki op oc rymi. oc böti sæx mark*ær*. §. 3. ([47]Tomt a til gato rinna. oc æi gato menföri giora ([48]Ligg*ær* wæghr ginom hy. þa can en bonde agha[49]) tomt bæggia wægna gatu. Nu git*ær* han æi tomt sina byght utan han hona saman come. þa ma han intaka farwægh. oc tomt annan[50]) wægh til farwægs[51]) uttgiwa swa at iamt[52]) ær gen lico. oc byggi siþan þan wæghin gato han sialwær wil. §. 4. ([53]Hvar som byggir a swina walli. byggi sva mykit hanom bær

---

(§. 2, cfr. I. BygnB. 19: 5.)

---

32) C. *sialfsins*. D. *sialsins*.
33) D. om. *hafwær*.
34) B. *lofs vitne* forte legi posset.
35) C. inc. cap. VII.
36) C. *brinna*.
37) C. D. *brinna*.
38) C. *half*.
39) D. sic. C. *halwer*. B. *halt* scriptum est, at errato, etsi, ut videtur, ab ipso scriba, mutatum in *halfr*.
40) C. inc. cap. VIII.
41) D. *læghis*.
42) C. *ræte*.
43) C. *agho þe wiþ* &c.
44) C. *Nu sar;* male; hic inc. cap. IX.
45) C. D. sic. B. *sca*.
46) D. *han*.
47) C. inc. cap. X.
48) C. inc. cap. XI.
49) B. Loco ultimae litt. *a* alia quaedam litt. antea fuit scripta.
50) C. *innan*. Male.
51) C. *farwægh*.
52) C. *iomt*.
53) C. inc. cap. XII.

til i bya bruti[54]) hafw*ær* han mera bygt. taki op. oc ryme. oc böti .III. *markær*. §. 5. ([55]Nv standær by i iamföri. oc rætri solskipt. han a standa om þri[56]) aar fori allom þem hvs ægho a tompt annarsmanz.[57]) som han hafw*ær* fangit i þem iamförslom. git*ær* han husin afført innan þry ar. vari saclös. förir æi af. oc hafw*ær* æi[58]) loff. æll*ær* legho fori sic. casti þa op husom hans vt a swina wall. oc bot ængon[59]) at §. 6. ([60]Nv ær by til iamföris comin oc til rætri[61]) solskipt. þa ær tomt akærs moþir. þa scal akær æfti tomt læggia.[62]) oc ænda karli göþning giwa. fiæt fra[63]) fugla ren. tu fran gange ren.[64]) oc þry fran almanna wægh som ligg*ær* millom[65]) kirkio oc cöpungs[66]) Akær a ængi til sighia. ængtegh*ær* scoghteghi. scogteghr rörteghi. rörtegh*ær* a watn[67]) vtt. watn[67]) a warpom skipta. þær som æi gita stena lighat. swa at sea ma. skili þær stang[68]) rörtegha[69]) sund*ær*.

101 *III. Hær six huro man scal sa. oc akær[70]) sundærbryta.*

Nv scolo þe akr æftir tomt bryta oc delda ra nyþær[71]) sætia. þa can almanna wæghr ginom gærþi[72]) liggia.[73]) ligg*ær* akr siþolang*ær* m*æþ* wægh fram. þa a wægh*ær* vara .IX. alna breþ*ær*. oc þriggia fæta[74]) hwarn wægh[75]) viþ almannawægh liggia[76]) vtan bya mal. Siþan brytis akær[77]) æftir tomt. ligg*ær* akr fram m*æþ* garþe. æll*ær* dikæ. þa scal tu fiæt[78]) til göþning liggia.

(II: 5, cfr. I. BygnB. 19: 4.) *III = UplL. ViþB. 3.*

---

54) C. *bya male.*
55) C. inc. cap. XIII.
56) C. D. *þry.*
57) D. C. *annars manz.*
58) C. *aff* additum at deletum est.
59) C. *ængin.*
60) D. *Ny;* male. C. inc. cap. XIIII.
61) C. *rætra.*
62) C. D. sic. B. *liggia.*
63) C. D. *fran.*
64) B. Loco litt. *go* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae.
65) D. C. *mællum.*
66) D. *cöpstað.*
67) C. *want.*
68) C. *ra.*
69) C. sic. B. *rötegha.* D. *rötegh.*
70) C. sic. B: D. *aka.*
71) C. *niþer.*
72) C. *gærþæ.* D. *garþ.*
73) C. D. sic. B. *læggia.*
74) C. *fiata.*
75) D. *wægn.*
76) C. *ligge.* D. *læggia.*
77) C. om. *akær.*
78) C. *fiat.* D. *fæt.*

IIII.[79]

Liggær diki mællan garþa oc akrs oc liggær akr op mæþ diki. þa a diki utan byamal vara. diki a .IIII. fiæta[80]) bret vara. oc twæggia fiæta[80]) göþning a til dica liggia. §. 1. Nu þorua[81]) mæn diki wiþær akra mællom. gangi þa halft dike. a akr hwars þera. þær a ængin göþning fori giwa. Liggær akr at ændilango. oc aþri liggia[82]) þwærs a dike. have halft diki hwar þera Nv can deld en ,ællær twa mötas. oc baþa vtt at[83]) dike rinna. þær a[84]) hwar fori sinom akri[85]) græva. Nu læggær[86]) en granne balk attær fori akri sinom. böti fori .III. öra. ([87]læggær atær annan. oc .III. öra. swa oc fori[88]) þriþia. ([89]læggær attær om gærþi[90]) alt. böti .III. markær. Öra bötær. agho grannar skipta. Oc .III. markær agho þræskiptas. §. 2. Nv læggær man diki ginom[91]) garþe[92]) sitt ællær ængia möta annars bya akra. ællær ængia. ællær hiorþwaldær. ællær ([93]annor bya land. wilia þe æi watni bort löpa þær bolstaþ agho. þa gældin þem scaþa attær. som scaþa liutær. æftir .IIII. mæzmanna[94]) orþom. hwat þæt waro akra ællær ængia. oc böti .III. markær til þræskiptis.

V. Hær six om garþa fall.

Nv far bondi i gærþe mæþ sæþa spanne sinom. þa scolo alle granna fyr swintæpt hawa. æn sæþis spandær utt bæris. nu fælla sumir oc wilia æi suin- 102

IIII = UplL. ViþB. 4, 5: 1. *(§. 2, cfr. I. BygnB. 42.)*

V: pr. = UplL. ViþB. 6: 1.

---

79) C. habet rubr. *hær sighs vm diki.*
80) C. *fiata.* D. *fæta.*
81) C. D. *þorwo.*
82) C. om. *liggia.*
83) C. *a.*
84) C. om. *a.*
85) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
86) B. *liggær* scriptum est, at punctum litt. *i* subiectum, et *æ* supra lineam additum.
87) D. sic. B. C. om. *læggær — öra.* Cfr. not. 88. sequentem.
88) C. add. *annan. oc.*
89) C. *gior swa vm* &c.
90) C. sic. B. *gærærþi.* D. *garþer.*
91) C. *gönum.*
92) Pro *gærþe.* C. sic. D. *giarþe;* litt. *i* supra lineam est addita.
93) C. *annar bya langd.* Male.
94) B. *mænzmanna* scriptum est, at punctum primo *n* subiectum.

tæppa. þa scal værnalagh acallas. oc þær til[95]) syn hawa. Liggær siþan liþ niþri böti fore .III. öra. taki þe bot værnalagh sialft. þæghar[96]) harvat ær innan þeri[97]) wærn. þa scolo[98]) garþar wighir oc vælförir wara. §. 1. Nu conno garþar niþri liggia. þa scolo granna soman coma. wæþias[99]) oppa[100]) garþa fori grannom. þa magho þri mæn i syn ganga. fællis þan til þriggia öra. som garþ a ær[1]) scaþi gic ginom wæþias[2]) opp a garþa fori sokn. þa scolo sæx mæn i syn næmpnas. hvarn þe fælla. vari han fallin at sæx ŏr*um*. þan garþ a. takin bot halfva syna mæn. oc halfva þe ær[3]) gen wæþiaþo. fa æi þæssa bot. þa scolo þe til þings fara.[4]) sökia vtt sæx öra. oc a .III. m*ar*k*ær*. Nv can a þinge op a garþa wæþias. ([5]þa scolo þŏn wæþ gild wara m*æþ* þrim marcom. þa scolo domari[6]) næmpna tolf mæn af þinge i syn fara. sighia swa þe tolf.[7]) som i syn waro næmdir. wi saghom ([8]howa wægh oc clöwa til garz oc ([9]fra. standi a witnom þera. ([10]hwarn ær þe wilia fælla. wari fallin at þrim m*a*rcom. taki ena conung*ær*. aþra ([11]ær moti wæþiaþo. þriþio hundærit[12]) Far æcki mera i enom wæþiom hær. æn þre m*a*rc.[13]) Swa brat som syna mæn hawa synt oc set. þa callins þe[14]) bort. oc talins þe wiþ. gangin swa att*ær* til þera. ær[15]) saman dela. sighin þæt gensta hvarn þe wilia fælla. oc draghin þæt æcki læng*ær*. swærin swa æftir i fyrsto þingariþom.[16]) vari swa om aþra synir som om þæssa. §. 2. ([17]Combær fæ gi-
103 nom garþ ogildan. gior scaþa a hö æll*ær* corn. þa scal þan[18]) som garþ[19])

---

§. 2 = I. BygnB. 39: pr.; UplL. ViþB. 6: 1.

---

95) C. om. *til.*
96) C. D. *þaghar.*
97) C. *þera.*
98) C. add. *þera.*
99) D. *wæghias.* Male.
100) C. D. *vp a.*
1) C. *þær.*
2) D. *wæþia.*
3) C. D. om. *ær.*
4) C. add. *oc.*
5) C. *þŏn wæþ sculu gild* &c.
6) D. *domara.*
7) D. add. *mæn.*
8) B. Loco litt. *o* alia quaedam litt. antea fuit scripta. C. *howat wægh oc clöwat.*
9) D. *fran. stande þa a* &c.
10) C. *þæn þe fella.* &c.
11) C. *þæn mote veþiaþe.*
12) D. *hundare.*
13) D. *mark*er.
14) C. om. *þe.*
15) C. *þær.*
16) C. *þinghriþum.*
17) C. inc. cap. XVIII cum rubr. *hær sighs vm ætio bötær.*
18) B. *þæn* scriptum est, at, puncto litt. *æ* subiecto, *a* supra lineam add. scriba.
19) C. *garþa.*

a. giwa corn moti corne. oc hö gen hö. æftir mætanz manna orþom. ([20]Alla ætio böt*ær*. ær[21]) man gældær[22]) at osotto.[23]) þær aghr hwarti karl æll*ær* conung*ær* i. far han æi ællærs[24]) ræt. þa scal han[25]) til þings fara m*æþ* mætanzmannom.[26]) tala til a þingi. a aþro. oc þriþia.[27]) wil han[28]) þa ræt giora. vari saclös. wil æig; söki þa utt a þriþia þinge[29]) ætio bot. æfti þy ær[30]) þe mato. m*æþ* tvem oc tolf. oc hin böti III. *markær*. combr þa i carl oc conung*ær*. oc æi fyr. §. 3. ([31]Nu combr fæ i akra. þa can man. þan scaþa æi mæta. æll*ær* virþa. þa gælde att*ær* m*æþ* lagha skillinge[32]) IIII. pænninga fore ett[33]) nöt. oc swa fore annat. oc þriþia. ([34]IIII. pænninga fori ett svin.[35]) swa fore annat. oc þriþia. ([36]oc swa fore far. oc get. oc twa pænninga fore gas ena oc[37]) swa fore andra. oc ([38]þriþio. þæssi[39]) bot nu ær sagd ma æi höghre vara þo at fæ se flera.[40]) vtan scaþi[41]) ma mætas. þa gældis att*ær* som fyr ær sact. oc siþan se bondin saclös. §. 4. ([42]Bryt*ær* man garþ niþær. warþær bar oc atakin. böti III. *markær*. ær æi bar oc atakin. wæri sic m*æþ* næi oc tolf manna eþi. ([43]Brænnir manz garþ m*æþ* waþa. sæx öra bot at. oc gærþi op[44]) garþ. swa goþan[45]) han fyrra war. giter gangit vaþa eþ. böti vaþa bot. git*ær* æi vaþa eþ gangit.[46]) böti III. *markær*. Brænnir[47]) m*æþ* vilia værke. böti III. *markær*. æll*ær* væri m*æþ* eþi tolf manna. ([48]Nv

§§. 3-6 = UplL. ViþB. 6: 1-4.

20) C. *Allar;* hic inc. cap. XIX.
21) C. *þær.*
22) C. add. *vtt.*
23) C. D. *vsöcto.*
24) C. *ælla.*
25) C. om. *han.*
26) C. add. *oc.*
27) D. *þriþio.*
28) D. add. *æi,* at h. v. lineola est inducta subiectisque punctis notata.
29) B. Loco litt. *e* antea scriptum fuit *o.*
30) C. om. *ær.*
31) C. inc. cap. XX.
32) C. *skilning.*
33) D. om. *ett.*
34) D. *oc swa fore swin* &c.
35) C. add. *oc.*
36) C. *swa oc fore* &c.
37) D. om. *oc.*
38) D. *þriþia. IIII. pænninga fore et nöt. oc swa fore annat. oc þriþia. þæsse* &c.
39) C. *þæssa.*
40) C. *flere.*
41) D. sic. C. *scaþa.* B. *scaþ.*
42) C. inc. cap. XXI, cum rubr. *hær sighær vm garþa friþir.*
43) C. inc. cap. XXII.
44) C. *vm.*
45) C. add. *sum.*
46) C. add. *þa.*
47) C. *Brinner.*
48) C. inc. cap. XXIII.

hogg*ær* man garþ op annars oc förir hem til sin. warþær bar oc atakin þa taki af hanom öxe hans. ællær claeþi. oc böti .III. m*arkær*. nu fa þe at dela.
104 þan sighær stolit vara ællær rænt af sic. som mist haw*ær*. þa gifs þem wizord ær[49]) aftæct giorþe. ([50]Nu takær man stang af manz garþe. varþr bar ([51]oc atakin. öre bot at. oc swa fore andra. oc þriþio. ([52]æi ær þe bot meri. ær æi sand*ær* at. væri sic m*æþ* þriggia manna eþe. §. 5. ([53]Siv nattom[54]) æftir walborgha mæsso scal gært[55]) om ængiar uara. æll*ær* bötins garþa fall som fyr ær sagt. samo lagh æro at ængiom som akrom. æn garþa fall conno i coma §. 6. ([56]Nv hældar man hæst i annars tegh æll*ær* tioþrar. varþær bar oc atakin. skæri op torvo m*æþ* tioþær staca. oc hin böti .III. öra.

VI. Hær six om inrwac.[57])

Nv can fæ intakas v akrom æll*ær* ængiom. ([58]þa ma hæste æll*ær* skiute inriþa. oc æi spilla. æll*ær*[59]) spraengia. oxa æll*ær* co scal inrwæca.[60]) oc æi illa hallna. æll*ær* dræpa. æll*ær* oc v skipaþom scoghe. scal man fæ[61]) inrvæca[62]) oc æi illa halna.[63]) hwat fæ þæt hælzt ær. nu can han fæ[64]) sla wær æn hans wili[65]) wari at. oc liutær döþ aff. gældi þær quict gen döþo. swa got som hint war. æfti twæggia mæzmanna orþom. §. 1. Nu hawær man fæ inrwakit.[66]) oc þan combr æffte som a. oc biuþær ræt fore ([67]fæ sit. hin wil æi vtgiua[68]) som handa mællom hafr. þa taki þan m*æþ*[69]) sic som ut kræw*ær* twa bolfasta mæn. oc sæti bondanom skiæla wæþ m*æþ* witnom fore fæ

VI = UplL. ViþB. 7. *(VI: pr., cfr. I. BygnB. 50.)*

49) C. *þær.*
50) C. inc. cap. XXIIII.
51) C. *atakin oc. öre* &c.
52) C. *ær æi bot* &c.
53) C. inc. cap. XXV.
54) D. *nætær.*
55) C. *garþ.*
56) C. inc. cap. XXVI.
57) Pro *inwrac.* D. C. sic.
58) Verba: *þa* — *dræpa* hic inepte sunt intrusa. Cfr. UplL. ViþB. 7; pr. not. 88.
59) C. *oc æi.*
60) Pro *inwræca.* D. sic. C. *innraca.*
61) C. *far.*
62) Pro *invræca.* D. sic. C. *innraca.*
63) C. add. *e.*
64) D. add. *illa.*
65) C. om. *wili.*
66) Pro *inwrakit.* C. sic. D. *innrækit.*
67) D. *sic. hin* &c.
68) D. *vt wilia;* supra v. *wilia* rec. man. scriptum est *lata.*
69) D. om. mæþ.

sitt. wil han æi æn þa viþtaca. þa sæti aþrom manne. m*æþ* þera samo twæggia manna[70]) witnom. som han þær m*æþ* sic hafw*ær*. wil han æi þæt fæ utt fa. oc haldær inne om ena nat. fylle han ofhælz vitne. oc hin ([71]þa böti III. m*ark*ær. can nokot af þy fæ döa þa gældi att*ær*[72]) quict gen döþo. swa got 105
som[73]) hint war fyrra æftir mæz manna orþom. oc m*æþ* III. m*arkær*. §. 2. Nv ær fæ intakit. oc hin vil æi æfftir coma som fæt a. þa a þan liusa[74]) fori grannom oc bygþa mannom[75]) som fæ haw*ær* intakit. will æi[76]) æghandin hæld*ær* þa coma æn fyrra. þa læggi[77]) hans warnaþ a. Nu fa þe at dela. þu toct mit fæ in. oc lagþi lön a. þa viti han m*æþ* twem mannom som intok. at han toc þæt i akrom æll*ær* i[78]) æengiom. æll*ær* i skipaþom scoghe. oc þæt ær laghlica lyst fore grannom. ær æi swa lyst. þa gældi att*ær* fæ. æn þæt nocon scaþa haw*ær* fangit. oc III. m*arkær* fore þæt. at þæt[79]) war orætlica intakit. §. 3. nu sigh*ær* annar vara a hiorþwalle intakit. oc annar sigh*ær* i akrom æll*ær* æengiom. æll*ær* i[80]) skipaþom scoghi. viti þæt m*æþ* twem mannom som viþær varo. oc asagho at han þæt innan wærn toc. orcar æi witnom. andvarþi att*ær* fæt. sva got som þæt war. oc m*æþ* III. m*arkær*. §. 4. Aghær man otamt fæ. þæt som garþ bryt*ær*. æll*ær* yuir flöghir. oc far man scaþa af þy fæ. annatygge[81]) i akær æll*ær* i[82]) æng sinne. þa gældi scaþa þan ær[83]) fæ a. æftir mæz manna orþom §. 5. Nv hæng*ær* fæt dött a garþe. hittiz þan v wilde rwæca.[84]) gællde att*ær* fæt[85]) m*æþ*[86]) lagh gældom.[87]) hittiz æi þan sva haw*ær* wrækit. þa liggi fæ[88]) ogilt. væuis þætta[89]) til nocors. oc gang*ær* æi viþ. væri[90]) sic m*æþ* næi oc tolf manna eþe. at han aldri þæt ælte.

(§§. 4 - 7, cfr. I. BygnB. 39: 3 - 5, pr, 2.)

70) C. om. *manna.*
71) C. D. *böte þa.*
72) C. om. *att*ær.
73) B. Loco litt. *s* antea scriptum fuit *h*.
74) C. *lysa.*
75) C. *bya mannum.*
76) D. om. *æi.* Male.
77) C. *liggi.*
78) C. om. *i.*
79) C. *þær.*
80) C. om. *i.*
81) D. *annatigge.* C. *annatigia.*
82) C. om. *i.*
83) C. *sum.*
84) Pro *wræca.* D. sic. C. *wraca.*
85) C. *fæ.*
86) D. om. *m*æþ.
87) C. D. *lagha gældum.*
88) D. *fæt.* C. add. *þæt.*
89) D. add. *mal.*
90) B. Litt. *i* omissam supra lineam addidit scriba.

§. 6. Takr man alt soman hiorþ oc hirþingia[91]) i akre sinom. æll*ær* i[92]) ængiom *mæþ* tweggia manna vitnom böti III. m*arkær* þan ([93]ær fæ a. §. 7. hwarsom oc rænir. æll*ær* stæl inwrak[94]) af manne. fyr æn þæt ær laghlica
106 att*ær* löst. þa böti III. m*arkær*. æn þær æro til twæggia manna vitne. æll*ær* væri[95]) *mæþ* eþe tolf manna at han aldri menti honom inwrac.

VII. Hær six om scogha skipan.

Nv wil man skipa swin a scogh sin. þem scal skipa æfte örom oc örtoghom swa hwarsom han ær æghande[96]) til Nu löpa swin scogha mællom. lösi att*ær* *mæþ* lagha skillingi[97]) þrim sinnom. löpa þön þyclare.[98]) þa scolo aldin carla acallas. oc mæta swin. takin swa mykit af wærþe. som þe attin fore legho hava. þæt som yvirlöps ær. fai rætom æghanda att*ær*. þe som scogh agha. scolo aldine warþa[99]) ut om en manaþ.[100]) gita æi swa varþat. takin ([1]æcki vtan halfva legho. æi gita þer fori frosti varþat. §. 1. Aldin carlar[2]) scolo halda om garþe.[3]) oc gömo om scogh sin. vtan þe viþ cöpstaþ boa. þe magho æi garþ om sætia.

VIII. Hær six om byrgsl[4]) a akr oc æng. oc om torff skyrþir.

Nv wilia böndær akrom sinom byrghia. þa conno hans hion siuk varþa. æll*ær* bort löpa. þa scal hwar w*ær*nalaghe hanom ett[5]) dagxw*ær*ke hialpa. oc siþan ær lagholpit. þæt dagsw*ær*ke scal han hava fyr æn nocor w*ær*nalaghi i wærn akær. §. 1. Nv can man þorva corn sitt inaka. þa scal han

---

VII: pr., cfr. UplL. ViþB. 8. — *VIII: pr, 1 = UplL. ViþB. 9: pr, 1.*

---

91) C. *hirþinga.*
92) C. om. *i.*
93) C. *sum fæt a.*
94) D. *inwræc.*
95) C. add. *sic.*
96) C. add. *ær.*
97) B. Ultima litt. *i* deleta est.
98) C. *þiclare.*
99) C. D. sic. B. *war.*
100) B. Loco litt. *þ* alia quaedam litt. antea fuit scripta.
1) C. om. *æcki vtan.*
2) D. *Aldins carlar.*
3) C. *gærþe.*
4) C. *b y r g i l s.*
5) D. *oc.*

vndan skæra af annarsmanz[6]) akre. oc i bundin binda. oc ax vndan hæmta.[7])
oc siþan at saclöso yvir aka. Swa scal oc i ængiom baþi sla oc vndan ræf-
sa. oc ake siþan at saclöso yuir. ([8]Gior han æi[9]) swa. akr yvir akr oskurin.
ællær ax olæsin. ællær[10]) yvir deld ena böti III. markær. ([11]akr yvir aþra.
böti III. markær. akr yuir þriþio. böti III. markær. æi varþær þe bot hö-
ghri. samo lagh æro om æng. æn[12]) han akr yuir æng oslaghna. oc akær 107
yuir þrea deldir böti IX. markær. som fyr ær saght. §. 2. ([13]Farliþ agho
alli mæn[14]) i by[15]) boa. gangær spiæld ginom þæt. kænnis enom oc gangær
æi wiþ. væri mæþ eþe tolf manna. gitær han eþ gangit. vari saclös. oc bötin
allir granna spiæld attær. gitær han[16]) æi; böti spiæld all[17]) enzomin[18])
§. 3. ([19]*Hær six om torfskyrder.* ([20]Engin ma torff skæra i annars theghi.[21])
alt þæt by mal ær acomit liggær þæt vtan bymal. þa skæri hwar som han[22])
will at saclöso. Aghr man i twem byom. ællær flerom. æi ma torff skæra[23])
i enom bolstaþe. oc aka utt i annan. vtan skipt se. ær skipt. ake af sino. oc
æi af annars. renar oc diki aghi hwar æfti ægho sinne. i bymale[24]) sino.
§. 4. ([25]Hawær man attærlægho iorþ i by. oc combr corn a attærlægho. af
annarsmanz[26]) sæþ. þa skæri æi mera æn han a i ræto byamale.[27]) oc halde
þær ænga wærn om. þæt a annarsmanz[26]) iorþ cumbr af hans sæþ som sa-
þe. Skær[28]) han oc afförir. þa böti lagha bötær.

---

§. 2, cfr. I. BygnB. 40:3. *§§. 3, 4 = UplL. ViþB. 9:2, 3.*

---

6) C. D. *annars manz.*
7) C. *henta.*
8) C. inc. cap. XXX.
9) D. om. *æi.* Male.
10) B. Puncta v. *æll*ær subiecta sunt, vocabulo quodam (*aker* ni fallor), rec. ut videtur manu, in marg. addito, de quo, folio resecto, ultimae tantum litt. *er* restant. Legendum videtur *aker.* Cfr. SML. BygnB. 5:2.
11) C. om. *akr — þriþio. böti III.* markær.
12) C. *vm.*
13) C. inc. cap. XXXI.
14) *varþa* addendum videtur; cfr. I. BygnB. 40:3. C. add. *sum.*
15) B. *bya* scriptum est, at *a* deletum.
16) C. om. *han.*
17) C. *all*er.
18) C. D. *enzamin.*
19) B. Verba: *Hær — torfskyrd*er minio sunt scripta. C. D. om. haec verba.
20) C. inc. cap. XXXII.
21) D. C. *teghi.*
22) C. om. *han.*
23) C. om. *skæra.*
24) C. *byamale.*
25) C. inc. cap. XXXIII.
26) C. D. *annars manz.*
27) D. *bymale.*
28) C. *Slar.*

IX. Hær six om wærna ruff

Allir scolo wærn hallda yuir æng til mikialsmæsso. yvir akær til þæs. at grind[29]) frys swa. at hon gang*æ*r[30]) hwarte op æll*æ*r att*æ*r. æn þrang vallda æll*æ*r miswæþri.[31]) Nu can man vara illa viliaþ*æ*r. lat*æ*r ([32]sæþ sina til ængs[33]) standa. at þrangalöso[34]) male. can siþan spiæld uiþ sæþ hans coma. vari ogilt. nu sigh*æ*r han þrang vallda. oc þön æi wallda. vari þæt a witnom sokna manna. raþe halfve næmd hvar þera. allir þe[35]) hallda lagha w*æ*rnir. varin allir saclösir. hwarsom fyrra ryw*æ*r. hæti viþ m*a*rcom þrim. §. 1. Hvar-
108 som w*æ*rnalagha binda sic til. at byrghia hö. æll*æ*r corne annarsmanz.[36]) corn i dys sætia. oc hö i stac. oc garþ om sætia. þa hawe æghande æncte vald at lata þa[37]) læng*æ*r vte standa[38]) þem til scaþa burghiz[39]) hava.

X.[40])

Nv ligg*æ*r urfiælldær[41]) i by. hwat þæt ær i akrom æll*æ*r i ængiom. han scal vara .XXX. famna a hvaria slind. han scal vara baþi stavaþær oc stenaþær. þær ligg*æ*r til hwarte warþær[42]) æll*æ*r garþær. mæþan böndær bærgha[43]) sino. bærghi oc han urfiældi[44]) sinom. varþin æcki honom læng*æ*r æn þe hawa sino burghit. Klandas þænne urfiæld*æ*r fori manne. ([45]væri han m*æþ* twem witnom oc tolf manna eþe. Ær urfiælldær meri æn .XXX. famna

---

IX: pr. = I. BygnB. 41; UplL. ViþB. 10: pr.; SML. BygnB. 7: pr. §. 1 = UplL. ViþB. 10: 2. X = I. BygnB. 8: 1.

---

29) B. *grynd* scriptum est, at, puncto litt. *y* subiecto, *i* supra lineam add. scriba.
30) D. *gar.*
31) D. *miswærþe.*
32) C. *æng sina sæþ til* &c. Male.
33) Pro *angs*. D. *ængs* scriptum est, at *æ* scalpro mutatum in *a*.
34) D. *þranglöso.*
35) C. D. add. *sum.*
36) C. D. *annars manz.*
37) Lege *þæt*. Cfr. UplL. ViþB. 10: 2.
38) B. Loco ultimae litt. *a* antea scriptum fuit *e*.
39) D. *byrghiz.*
40) C. habet rubr. *hær sighs vm vrfældar i by.*
41) C. *vrfælder.*
42) C. *wærþer.*
43) D. *bærghia.*
44) C. *vrfældi;* et sic in sequentibus *vrfælder* &c.
45) B. *værhan* antea scriptum fuisse videtur.

a hwaria slind. ([46]oc ær æi garþ*ær* ællær varþʀ til. þa gangi att*ær*[47]) i by-skipt þæt mera ær. hafr han garþ oc varþ til urfiælz. vari sva mykin som ma hawe fore fasta fæþrene oc allda oþal.[48]) Klandar nocor þænna urfiæld. væri m*æþ* þrim witnom oc .XVIII. manna eþe.

XI Hær six om legho ruff.

Leghir bonde man æll*ær* cono. ganga a mat oc mala m*æþ* bonda. giora þön legho ruff fore stæmnodagh. hætin viþ tolf öʀom. ([49]æltir oc bonde þöm bort fori stæmnodagh. hæti oc viþ slict sama. Takr legho maþ*ær* æll*ær* legho cona fæsti pænning. oc hald*ær* om ena nat. oc bær siþan att*ær* hæti viþ þrim örom. rwækr[50]) oc bonde þem bort. hæti oc[51]) viþ þrim örom. §. 1. Nu conno legho hion siuk varþa. ællær daghsw*ær*ke niþær fælla.[52]) briste swa mykit i legho som i dagsw*ær*com[53]) brist*ær* §. 2. Legho stæmnor agho twa vara om arit.[54]) fran pighizdaghom.[55]) oc til martensmæsso. fran[56]) martens-mæsso oc att*ær* til pighizdagha.[57]) §. 3. Nu biuz manne legha æll*ær* cono. 109
oc þe vilia æi viþ taca. þa gældi þan tolf öra þem hysir. æn swa ær witne til. at þe vilia æi viþ legho taka. oc ær legha buþin þem.

*XII. Hær six om aw*ær*can granna*[58]) *viþ granna*

Skær man a annan i deld enne ælld*ær*[59]) slar æng i deld enne. þær ([60]ær att*ær* gilde corn gen corne. hö gen hö oc ængin eþr m*æþ*. Aw*ær*kar

---

XI: pr. = I. BygnB. 51: pr, 2; UplL. ViþB. 11: pr.

§§. 1, 2 = UplL. ViþB. 11: 1, 2.

§. 3 = I. BygnB. 51: 1; UplL. ViþB. 11: 3.

XII: pr., cfr. UplL. ViþB. 12: pr.; SML. BygnB. 3.

---

46) D. om. *oc — til.*
47) C. om. *attær.*
48) C. *allda oþol.*
49) C. *later oc bonden* &c.
50) Pro *wrækær.* D. sic. C. *wraker.*
51) C. om. *oc.*
52) D. *læggia.*
53) C. *daxwærkin.* D. *daxwærkiom.*
54) C. *ar ett.*
55) C. *pingiz daghum.*
56) B. Loco v. *fran* antea *oc attær*, ut videtur, fuit scriptum.
57) C. *pingizdagh.*
58) C. om. *granna.*
59) C. D. *æller.*
60) C. *atter gælde corn* &c.

han i deld annare.[61]) þær ær oc att*ær*gilde oc bot ængon *mæþ*. Aw*ær*car han[62]) i þriþio deld. þær ær[63]) oc att*ær*gillde. oc bot ængon oc eþr ængin *mæþ*. Aw*ær*car han[64]) i fiorþo deld. þær ær att*ær*gillde. oc bot *mæþ* .III. m*arkær*. Aw*ær*car i fæmto deld att*ær*gilldi oc *mæþ* .III. m*arkær*. Aw*ær*car i sætto. att*ær*gilldi oc *mæþ* .III. m*arkær*. æi warþ*ær* þön bot höghri. æn þo at aw*ær*can se flere. Vari þætta a[65]) syna manna eþe. ær[66]) þær varo til næmdir.[67]) vare samo lagh om ængiar som om akrar §. 1. Æria mæn forar. æll*ær* vaþa vaþ i ængiom. ær ræt[68]) i rwaom[69]) oc rwanct[70]) i miþio. ligg*ær*[71]) e vaþ a sama manne. gællde att*ær* þæt han takit haw*ær*. *mæþ* mætanzmanna[72]) eþe oc vari saclös. ær wæghanda vaþ. vaþit a ymsa. varin baþir saclösir.

XIII. Hær six om awærcan bolstaþa mællom.

Nv gior en granne ([73]op gærþ a annars bolstad. æll*ær* twer æll*ær* fleri. æll*ær* oc[74]) allir grannar i bynom æro annatigia a akær æll*ær* æng. æll*ær* oc romna ruþur.[75]) þa scal wæþia þrim m*ar*com fori ena aw*ær*can. om ett ar. vit*ær* han om ar fleri. dyli *mæþ* tolff mannom. æll*ær* böti III. m*arkær*. vit*ær* manne aw*ær*can om tu ar. æll*ær* þry. dyli *mæþ* næi. oc tolf manna eþe. Falz han[76]) at eþe. böti .VI.[77]) m*arkær*. Git*ær* eþ giort oc gangit. þa böti þe aw*ær*can. som han war bar oc atakin oc fori þöm[78]) vari han saclös. som han eþin giorþe. Fallr han at eþe. þa combær æi þrim aw*ær*cum[79]) höghra

XII: 1 = SML. BygnB. 4.

61) C. *andre.*
62) D. om. *han.*
63) D. om. *ær.*
64) C. *man.*
65) C. *i.*
66) C. *sum.*
67) B. *næindir* legi posset.
68) C. *ræt.* D. *þæt.* Male.
69) Pro *wraom.* C. *wrawm.* D. *rwa vm.*
70) Pro *wranct.* C. sic.

XIII: pr. = UplL. ViþB. 13: pr.

71) D. *ligge.*
72) C. *metz manna.* D. *mæz manna.*
73) C. *vpgærþ.* D. *vp garþ.*
74) C. om. *oc.*
75) C. *romna ryþiur.*
76) C. om. *han.*
77) D. *.III.*
78) C. *þön.*
79) C. sic. B. *a wæghiom.* D. *awæghiom.*

([80]en til IX. *markær.* baþe *mæþ* waþiom[81]) oc vitnom.[82]) §. 1. ([83]Dela mæn om ([84]hombla garþa. oc ær hombla garþær vtan tæ oc tomta ra. haffr han awisning som farit oc fict[85]) haw*ær.* nyte sialwær ærwoþe[86]) sitt. haffr ænga awisning. skiptin[87]) æffte þy. som hwar a j by. ligg*ær* humbla garþ*ær* innan tæ oc tompta ra. taki hwar æffte þy han a[88]) j. by oc bolstaþ.

XIIII. Hær six om scogha awærcan.

Hogg*ær* man döviþa las j scoghi annars manz. varþær bar oc atakin. böti örtoghar IX. swa fori annat. oc swa fori þriþia. Hogg*ær* fiorþa[89]) las böti III. m*arkær.* æn han warþ*ær* bar oc atakin. ær æi bar oc atakin. vari[90]) sic *mæþ* næi oc tolf manna eþe. §. 1. Hogg*ær* man timbær j annars scoghe. hogg*ær* las ett.[91]) böti III. öra. swa fore annat. oc fore[92]) þriþia. hoggær fiorþa.[93]) böti III. m*arkær.* §. 2. Nu löpir man næffr[94]) j scoghe annars manz.[95]) takr manzbyrþe ena. böti III.[96]) öra. swa fore andra. oc swa fore þriþio. takr fiorþo.[97]) böti III. m*arkær.* Akr han til æll*ær* *mæþ* hæsti leþir bort. æll*ær* ror til. böti III. m*arkær.* §. 3. Nu hogg*ær* man löfstak j scoghe æll*ær* slar höstac. æll*ær* löp*ær* næfra bunca oc lat*ær* quart j scoghe standa hawi forgiort ærfvoþi sino. oc ængon bot at. förir han bort. oc warþ*ær* bar oc atakin. böti III. m*arkær.* combr a gato oc skriþanda *mæþ.* stande fore *mæþ* tolf manna eþe. falz at eþe böti III. m*arkær.* §. 4. Nu hogg*ær* man

XIII: 1 = I. BygnB. 24.

XIIII = UplL. ViþB. 14: pr, 1 - 5, 9, 8, 10 - 12, 6, 7, 13.

80) D. *æn.* C. *til æn .IX* &c.
81) C. D. *wæþium.*
82) *witinu* legendum videtur.
83) C. inc. cap. XXXIX.
84) D. om. *hombla garþa. oc ær.*
85) C. D. sic. B. *flict.*
86) C. *ærwoþ.*
87) D. *skipin.*
88) D. om. *a.*
89) C. *fiarþa.*
90) Pro *væri.* C. D. sic.
91) D. *oc.* Male.
92) D. om. *fore.*
93) C. *fiarþa.*
94) C. *næfwer.* D. *nawer.*
95) C. add. *scoghe.*
96) C. om. *III.*
97) Lege *fiorþa.* C. *fiarþo.*

111 manzbyrþe m*æþ* ra hasl j scoghe annarsmanz[98]) öri bot at. swa fori andra.
oc þriþio Hogg*ær*[99]) las æll*ær* baz farm. sæx öra bot at. swa fore annan oc
þriþia. alla öra bot take malsæghande sialw*ær*. hogg*ær* fiorþa[100]) las af ra
hasl.[1]) böti[2]) III. m*arkær*.[3]) §. 5. Hogg*ær* man ek. axols dighra[4]) j scoghi
annars manz. öri bot at. sva fori andra oc þriþio. Hogg*ær* las. æll*ær*[5]) baz-
farm. III. m*arkær* bot at.[6]) swa fori annan. oc[7]) þriþia. æi warþ*ær* oc þe
bot mere. §. 6. Nu[8]) hogg*ær* man ek oc[9]) aldo. varþ*ær* bar oc atakin. böti
fori .III. m*arkær*. swa fori andra oc þriþio. ær æi bar oc atakin. væri m*æþ*
eþe tolf manna. Haffr han[10]) loff æll*ær* lægho fore sic. standi þæt fore ha-
nom. Hogg*ær* eki scogh swa. at han stander a stubba tæl af aþrom. tæl
þær til tio[11]) æro. oc tio[11]) fleri. ær bar oc atakin. söke m*æþ* þrim witnom
oc þrætolftom eþe. oc hin böti .XL. m*arkær*[12]) til þræskiptis. orkar hin æi
sökia. þa gange vndan m*æþ* witnom þrim oc .XVIII. manna eþe §. 7. Nv
löp*ær* man ek manz j scoghe. warþær bar oc atakin. böti .III. m*arkær*. swa
fore andra oc þriþio. han ma þan man binda oc huþstruca.[13]) æn han æi
botom orcar. oc þo scal han a þinge laghlica viþ bindas. fori barclöpo æll*ær*
scoghabrænnö.[14]) þær stande hwarte fore loff æll*ær* legha. hwat þæt hæll-
der barcas æll*ær* brænniz.[15]) vari alt om en lagh. §. 8. Nu ma ængin æ-
ghande ek hogga ra. hvarte fleri æll*ær* fære. vtan alldra æghanda loff. som
i þem by agho. æll*ær*[16]) han hæte viþ laghabotom som fyr ær sact. stand*ær*
ek innan akrmale[17]) manz. þa ma at saclöso hona op hogga. §. 9. Hoggær
112 man apald j scoghe annars manz ær minna æn bæro træ. böti .III. öra. swa
fori andra oc þriþio. hogg*ær* fiorþo.[18]) ([19]böti fulla .III. m*arkær*. Nu hog-

---

98) D. C. *annars manz.*
99) C. add. *man.*
100) C. *fiarþa.*
1) B. *la* primum scriptum fuit.
2) D. sic. B. C. om. *böti.* Cfr. not. 3. sequentem.
3) C. add. *bot at.*
4) D. *axols dighran.*
5) C. *oc.*
6) C. add. *oc.*
7) C. add. *fore.*
8) C. om. *Nu.*
9) C. *æller.*
10) D. om. *han.*
11) C. *nio.*
12) B. v. *markær* omissa supra lineam est addita.
13) C. *hustryca.*
14) C. *scoghbrænnor.*
15) C. *brinniz.*
16) C. *vtan.*
17) C. *akra male.*
18) C. *fiarþo.*
19) C. om. *böti — fiarþo.*

gær man apald þæt bæro træ ær. sex öra bot at. swa fori andra oc þriþio. Hogg*ær* fiarþo.[20]) böti III. m*arkær*. §. 10. ([21]Nu takr man annan j scoghe sinom. han ma taka aff honom öxe.[22]) æll*ær* clæþe hans. oc come ængo duli[23]) viþ. som bar oc atakin var. vtan han have loff æll*ær* lægho fore sic. Fyllir han loff - æll*ær* legho fore sic. þa take att*ær* clæþe sin. oc varin baþir saclösir Dela þer baþir. sighr han sic vara ræntan. æll*ær* oc j sialfsins scoghe takin vara. æll*ær* annarstaþ.[24]) hwar þæt ær.[25]) þa standi þæt a þæs wizorþþom. aftæctina giorþe. æn han witne hafr tweggia manna. ær[26]) þær varo. oc a sagho. vil han binda lofwitne a han. binde m*æþ* witnom tvem oc eþe tolf manna §. 11. ([27]Nv vilia mæn scoghe skipta. oc somi æghanda vilia oskipt haua. þa giffs þæm vald oc vizorþ[28]) som[29]) skipta vill. oc bymal[30]) will a bæra.

XV. Hær six om skōghning oc om[31]) gilldri.

Nv ma ængin j annars scogh ganga m*æþ* gildri. vtan æfte biorn. oc ræff. oc wargh. þem[32]) ma hwar saclöst dræpa. §. 1. Hwilikin bonde æi hafw*ær* fioghora[33]) famna wargha næt. hæti viþ þrim ör*um*. vari en fæ þera sialfra.[34]) Warþe hwar swa wargha garþom som w*ær*na garþom. §. 2. Gior man gildre j scoghe annars.[35]) warþær bar oc atakin. böte III. öra. æll*ær* wære m*æþ* eþe tolf manna. falz at eþe böte som[36]) fyr ær sact. §. 3. Nv ma ængin ganga j scogh annars manz. æll*ær* sialfsins æfter ycornom. fore wint*ær* nat. gang*ær* han fyr.[37]) oc warþ*ær* bar oc atakin af grannom ([38]æll*ær*

XV: pr. = UplL. ViþB. 15: pr. *§§. 2, 3 = UplL. ViþB. 15: pr, 1.*

---

20) D. *fiorþo.*
21) C. inc. cap. XLI.
22) C. add. *hans.*
23) D. *dyli.*
24) C. add. *e.*
25) D. add. *hælz.*
26) C. *sum.*
27) C. inc. cap. XLII.
28) C. D. sic. B. *vizorþær.*
29) C. om. *som.*
30) D. *bya mal.*
31) C. om. *om.*
32) C. *þe.*
33) C. *fiora.*
34) D. om. *sialfra.*
35) C. add. *manz.*
36) D. om. *som.*
37) C. *fore.*
38) C. om. *ællær nagrannom.*

113 nagrannom takr alt saman man oc gildre böte III. öra. take þæt op ([39]ær scogh agho. dræp*ær* oc æftir ware frug dagh[40]) j fasto böti slict sama. Nv vil han æi bötæ fare þa til þings oc söke wt III. öra oc a III. m*arkær*. warþ*ær* han[41]) æi bar oc atakin. væri sic[42]) m*æþ* eþe tolf manna.

XVI. Hær six om awærcan a[43]) fiske watn.

Gior man wærka a bolstaþ, annars manz. þa hawe fore giort[44]) arwoþe sino oc böti III. m*arkær*. Nu læggær man miærþa[45]) j annarsmanz[46]) w*ær*ka. ællær sænkir miærþra[47]) niþr j annars manz[48]) watn. lægg*ær* næt æll*ær* far m*æþ* ellde oc liustro. vtan fisklec.[49]) æll*ær* m*æþ* hwaria handa fiskning þe fara. þa[50]) böte III. öra. far man m*æþ*[51]) fiskitolom j annars manz fiske watn i fisklecom. þa böti III. m*arkær*. m*æþ* hwaria handa fiskning þæt hælzt ær. §. 1. Draghær man not j annars manz fiske watnom. hwat þæt ær j fisklecom æll*ær* vtan. þa take þan notena som fiskewatn a. oc þan böte III. m*arkær* olovandis for i annars fiske watn. orcar han lofve[52]) æll*ær* legho. varin baþir saclösir. orcar æi. böti som fyr ær sact. Hafve þyld*ær* æi wald at binda loff a þan sama vtan en tima. Dyl han at han æi[53]) takin var a hans goz. som æfte kerir. þa fylle þan[54]) witne[55]) til hans som afteetena giorþe. m*æþ* twem witnom oc tolf manna eþe. oc siþan böte hin III. m*arkær*.[56]) ([57]Dela þer. oc sighr han þe aftæct[58]) af sic wara ræntа.[59]) æll*ær* stolna. þan som latit haw*ær*. þa have þan wizord aftæct giorþe. vi-

---

XVI = UplL. ViþB. 16.

---

39) C. *þe sum scogh &c.*
40) C. *wara fru dagh.* D. *ware fru dagh.*
41) C. om. *han.*
42) C. om. *sic.*
43) C. D. *i.*
44) C. *forgiort.*
45) C. D. *mærþa.*
46) C. D. *annars manz.*
47) D. *mærþa.* C. om. h. v.
48) C. om. *manz.*
49) D. *fiskalec.*
50) D. om. *þa.*
51) D. om. *mæþ.*
52) C. *loff.*
53) C. om. *æi.*
54) D. *han.*
55) C. add. *in.*
56) C. *oras* (pro *öra*).
57) C. inc. cap. XLV; sed adposito signo (†) indicavit scriba h. v. errato esse scriptam.
58) C. *afftecte.*
59) B. *ræntan* scriptum est, at ultima litt. deleta.

ta[60]) mæþ twem[61]) mannom.[62]) hwat þæt war takit rætlica æll*ær* æi. nu orcar han æi þöm witnom. þa vari saclös þan aftæct war af gior. oc hin böte ransbot ([63]orætlica af androm toc. oc þylic ransbot ær æcke[64]) mere æn 114
III. m*arkær*. ([65]Forir alla þa sakir som man warþ*ær* æi bar oc atakin. þöm skils allom lagh fori sic. hwar æftir sinom brutom §. 2. ([66]Nu dela twe om fiski watn. sighn annar sic mere[67]) lot hawa[68]) i watne oc annar[69]) minna aff fiscom. þa sigh*ær* þan som[70]) skipt[71]) wil a læggia. Nu vill iac lutt min vita aff hwassom oc wærcom.[72]) þa gifs þem wizorþ skipta will. han scal beþas skipt fore grannom sinom. oc fore[73]) soknamannom. syn han hanom ræta skipt. oc far siþan lot hans oskiptan. þa böte III. m*arkær*. far han oc siþan skipt ær olovandis. þa böte hwart[74]) æfte sinne aw*ær*kan. §. 3. ([75]Nu liggia sund æll*ær* ströma innan ([76]æll*ær* vtan bya bolstaþa.[77]) þær agho allir wærca byggia som iorþæghandar æro. æn þe wilia. oc þo bygge[78]) hwar æfte þy som[79]) han a j ([80]bymaleno oc j tomptinne. §. 4. ([81]Hwar som spillir[82]) not fore androm manne. hogger swa sunder. at hon ær[83]) ængo nyt. þa böte att*ær* scaþan oc m*æþ* III. m*arkær*. Spillir man nætiom. æll*ær* mærþrom. æll*ær* hwaria handa fiskitolom þæt hælzt æro. þa böte III. öra. oc scaþan m*æþ*.

---

60) C. *witi.*
61) D. add. *witnum.*
62) C. *witnum.*
63) C. om. *orætlica — ransbot.*
64) C. *æi.*
65) C. *Fore;* hoc loco inc. cap. XLVI, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 73. pag. 79.
66) C. inc. cap. XLVII, omissis tamen in marg. litt. numeralibus. Cfr. not. 73. pag. 79.
67) C. *mera.*
68) B. Loco posterioris *a* alia quaedam litt. antea fuit scripta.
69) Lege *hawær* v. *hawa.* Cfr. UplL. ViþB. 16 : 2.
70) C. om. *som.*
71) D. om. *skipt.*
72) D. *mærcom.* Male.
73) C. om. *fore.*
74) D. *hwæt.*
75) C. inc. cap. XLVIII; litt. vero numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 73. pag. 79.
76) Verba: *ællær vtan* delenda esse videntur. Cfr. UplL. ViþB. 16 : 3.
77) C. sic. B. D. *bolfasta.*
78) D. *byggia.*
79) C. om. *som.*
80) C. *byamaleno oc tomptine.*
81) C. inc. cap. XLIX, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 73. pag. 79.
82) B. Loco litt. *p* antea scriptum fuit *k.*
83) B. v. *ær* omissâ supra lineam est addita.

XVII. *Hær six om by anit.*[84]) *oc bolstaþa skiæll.*[85])

Allæ[86]) bya agho[87]) vara *mæþ* ra oc rör om lagþir. ligg*ær* ra oc rör bya mællom ware þæt varit háfr. ær æi ra oc röR til. oc æro gambli[88]) garþar til oc fornir bya mællom. ([89]giffs oc þem wald oc wizorþ. ligg*ær* a bya mællom. þa ma oc þær wara bolstaþa skiæl. æn æi ær ra oc rör til. Nv liggia byar twer. siþolanger uiþ sund æll*ær* sio. þa hawe halwan sio hwar
115 by. Ligg*ær* flut humlbær[90]) i sunde hawe þan flut holm[91]) han gitær fæst viþ land sitt. oc halde fore ærwoþe sitt. §. 1. Nu dela mæn om ra oc rör. sigh*ær* annar[92]) sic hawa kroc ra oc annar ræta[93]) ra. þær scal syn til[94]) næmnas. raþe halwe syn hwar þera kiærænde oc swarande. Giffs kroc raom wald oc wizorþ. æffte syna manna witnom. löpær swa ([95]staffr som ræffr. §. 2. Dela soman[96]) bygþir byar twer om ra oc rör. aghi hvarghin wald vndi annan ganga. æi j tompta ra. oc æi j[97]) farwæghs ra. letin æftir raom androm. Dela soman bygþær byr. oc öþis byr. hafr öþis by[98]) ra oc rör. giffs öþis by wald oc wizorþ. ær æi ra oc rör til.[99]) liggi til þæs by han fyrra la. §. 3. Dela soman byar twer om bolstaþa skiæl. þe[100]) agho baþir til hvndæris þings coma. kiærande[1]) oc swarande. oc wæþia baþe þrim marcom. vndi hvndæris syn. raþe halfve syn hwar þera. sæx mæn næmne hwar þera. þe tolf agho leta hwar þera sannare haw*ær*. Siþan þe hawa þæt[2]) synt oc set. þa agho þe a hunderis[3]) þinge witna hwat sant ær[4]) om þæt

---

XVII: pr, 1-3 = UplL. ViþB. 17: pr, 1, 2, 4.

---

84) C. *bya anit.* D. *byæranit.*
85) D. sic. B. C. om. *skiæll.* Cfr. ind. capp. pag. 79.
86) C. *Alle.*
87) C. D. sic. B. *agh.*
88) C. Litterae quaedam (*wa,* ut videtur) additae sunt, at deletae.
89) C. D. om. *giffs — mællom.*
90) B. *flut humbær* scriptum est, at litt. *l* omissam in marg. add. scriba, adposito signo indicans eam inter litt. *mb* esse inserendam. D. *fluthomlber.* C. *fluthulmar.*
91) C. *flothulm.*
92) C. om. *annar.*
93) C. *ræt.*
94) C. *a.*
95) C. *ræffr sum staffr.*.
96) C. om. *soman.*
97) C. D. om. *j.*
98) D. *öþis byr.*
99) C. om. *til.*
100) C. D. *þa.*
1) B. Loco litt. *kiær* antea, ni fallor, *swa* fuit scriptum.
2) C. om. *þæt.*
3) C. D. *hundaris.*

mal. Nu wilia þe höghra wæþia. þæs hawa þe wald at wæþia undir folklanz syn. þa a wæþning[5]) vara atta mark*ær* Nv ær folklanz[6]) syn[7]) acomin. þa scal þæt gilt vara som hon gior. þa scolo syna mæn þæt[8]) æfftir j næsto þrim. lagha þingom annatigge[9]) wæþ gillda æll*ær* fælla. æll*ær* böte hwar þera .III. m*ark*æ*r*. Vare gillt ær mere delin af syna mænnom[10]) gior. Nv sighær lænsmaþr at þe hawa æi til buþiz j lagha þingom. þe sighia hawa til buþiz. stande þæt a tolf mannom. fore hwem ær[11]) hunderis[12]) syn fællir. vare fallin at þrim marcom. Fore folklanz syn vare fallin at atta m*arcom*. 116
oc æi höghra. Hwarion[13]) synin hælldær fællir fore þem. varin fællnir[14]) fore hænne. oc æi fore[15]) baþom. þola þer eþen fore hundæris syn. þa hawin æcke wald at wæþia undir folklanz syn. Hwar som næmpnis i syn.[16]) oc ær æi sialwær at kirkio æll*ær* a þinge. vare þan man saclös. ([17]Hafwin alle wald onde[18]) conung wæþia. Hwa[19]) som wæþiar a mot folklanz syn onde[18]) conung oc tappar wæþ[20]) sin. hæti viþ .XL. m*arcom*. §. 4. ([21]All þön mal syn scal til næmpnas. þær scal rætær malsæghande fore wara. Far[22]) syna man[23]) oc ær æi[24]) malsæghande fore. böte .III. m*ark*æ*r*. Hwar som oc[25]) j syn far oc ær æi næmder böte III. m*ark*æ*r*. Ware ængon syn[26]) gilld. utan þön wæþ ganga fore. þiæla synir[27]) allar som hawas æfter wint*ær* nat. til stawa æll*ær* stena. varin allar ogilldar. §. 5. ([28]Nv uilia mæn

§. 4 = SML. BygnB. 22: 2. *§. 5 = UplL. VìþB. 17: 5.*

4) C. om. *ær*.
5) C. *wæghþning*.
6) C. add. *nemd*.
7) B. Loco litt. *n* antea *a*, ut videtur, fuit scriptum.
8) D. *þær*.
9) C. *annatiggia*.
10) B. Loco ultimi *n* antea scriptum fuit *gi*. C. D. *syna mannum*.
11) C. *þær*.
12) D. *hundæris*. C. *hundaris*.
13) D. *Hwærium*. Male.
14) C. *falnir*.
15) B. Inter v. *fore* et sequentem *b* scriptum at deletum est.
16) B. Litt. *n* omissam supra lineam minio add. scriba.
17) C. inc. cap. LI.
18) C. D. *vnde*.
19) D. *hwar*.
20) D. *mæþ*.
21) C. inc. cap. LII.
22) C. *fara*.
23) C. D. *syna mæn*.
24) C. add. *rætir*.
25) C. om. *oc*.
26) C. om. *syn*.
27) C. *þiala synir*.
28) C. inc. cap. LIII.

bolstaþe m*æþ* gærþe[29]) skilia. þær soman coma gærþe tu. saen æll*ær* osaen. æll*ær* oc annat ær[30]) osait. þær a hwar by halwom garþe warþa. Nu coma soman akrar oc ængiar annars byar þær a hwar by halwom garþe warþa. Coma[31]) soman ængiar twæggia bya. þa haldi halwan garþ hwar by. Nv mötir hiorþ waldær akrom æll*ær* ængiom annars byar. hallde þa þen garþom oppe som akra æll*ær* ængiar a. oc þan site saclös hiorþwall a. Mötir scoghær akrom æll*ær* ængiom annars by. vare lagh samo Mötas hiorþwalla twe. hwar af sinom by. þo at annar se minne hiorþwaldær æn annar. þa ma clöff om clöff ganga. oc hwarghin fore androm intaka. vtan annar bolstaþ*ær*
117 vili sialw*ær* om sic gærþa. Mötas[32]) bya twer. hafw*ær* annar hiorþlöt oc annar ænga. þa leghe þan fore sinne hiorþ swa som han til combær. oc þem asæmbær. þan ænga aghær[33]) sialw*ær* hiorþ löt. Nv gærþir bolstaþr gard a annan. æll*ær* oc man gærþir garþ a annan. oc witnar swa syn. þön þe baþi næmt hawa. take op garþ oc böte III. m*arkær*.

XVIII. Hær six om ra oc rör oc rabrut.

Rör ær þæt som fæm stena væro. fiure vtan oc en j miþio. fiure æll*ær* þre stena magho rör heta. æi magho fære[34]) stena bolstaz skel heta. Dela soman twe stenæ oc en sten. giffs twestene[35]) wizord. Dela soman twe stene[36]) oc þræstene.[37]) giffs þræstene[38]) wizorþ. fiure stena hawa wizorþ fore þrim. oc fæm fore fiurom. fæm stena scolo j hwariom tompta ra liggia. J farwæghs ra magho þre stena liggia. swa[39]) oc i urfialz[40]) ra. J akra skiptom oc teghskiptom. þær ma twa stena ra calla. Staka oc sten oc[41]) bien[42])

XVIII: pr. = UplL. ViþB. 18: pr.

29) Pro *garþe*. C. sic; add. *at*. D. *gærþe* scriptum, at *æ* scalpro mutatum in *a*.
30) C. om. *ær*.
31) D. *Comber*.
32) D. *Möta*.
33) C. *a*.
34) D. om. *fære*. C. *flere*. Male.
35) C. *twestena*.
36) C. D. *stena*.
37) C. D. *þre stena*.
38) C. *þre stene*. D. *þrem stenum*.
39) C. om. *swa*.
40) C. *vrfalz*.
41) C. add. *sten*.
42) C. D. *ben*.

mæþ. ma ra calla. ([43]Staka oc sten ma ra calla. ([44]Ben oc sten ma ra calla. ([45]En sten giffs ængon[46]) wizord. Nv can æi ra æll*ær* rör til wara. ællær garþær.[47]) vari þa bolstaþa skiæl j miþiom aom æll*ær* sundom. §. 1. Gior man ra oc rör a bolstaþ annars. æll*ær* ryfw*ær* þön rör rætlica agho liggia. varþr bar oc atakin böti III. m*arkær* fore ett. oc[48]) swa fore annat. oc swa fore þriþia. æll*ær* være *mæþ* eþe tolf manna. oc læggins þær rör[49]) att*ær* nyþær[50]) som fyr lagho. *mæþ* domom oc skælom. §. 2. Nv ma ængin bolstaz ra op taka. æll*ær* niþær sætia vtan ([51]allir iorþ æghanda þær viþr sein som j by agho. oc domær se a þinge giwin til. Læghs tompta ra ni- 118
þær. þær scolo allir[52]) æghanda wiþ vara. æi þorff þær til a þinge dom taka.

XIX. Hær six om hiorþlötir oc scogha bya mællom.

Ligg*ær* löt bya mællom. æro rör oc ra til. vare þæt varit hafw*ær*. æro æi rör æll*ær* ra til. hawe halwa löt hwar by. Ligg*ær* döffwiþa scoghær bya mællom. æro rör oc ra til. vari þæt varit hafw*ær*. æro æi rör oc ra til. hawe halwan scogh hwar byr. Ligg*ær* wærn callaþ*ær* scoghr bya mællom. æro rör oc ra til. vari þæt[53]) varit haw*ær*. æro æi rör oc æi[54]) ra til. þa a han skiptas til öra oc[55]) örtogha.

XX. Hær six om almænningia[56])

Ligg*ær* almænning*ær* bya mællom æll*ær* bolstaþa.[57]) æro rör oc ra til.

XVIII: 1, cfr. 1. BygnB. 20: pr.
§. 2 = UplL. ViþB. 18: 2.

XIX = UplL. ViþB. 19.
XX = UplL. ViþB. 20: pr, 3.

---

43) D. om. *Staka oc sten ma ra calla.*
44) C. om. *Ben — calla.*
45) D. *Enum stene.*
46) C. D. sic. B. *ængom.*
47) C. *garþir.* D. *garþar.*
48) C. om. *oc.*
49) C. sic. D. *ror.* B. *rö.*
50) C. D. *niþir.*
51) C. *alle malsæghande.* Male.
52) D. om. *allir.*
53) D. *þær.*
54) C. D. om. *æi.*
55) C. D. sic. B. om. *oc.*
56) D. sic. C. *almænninga.* B. *almænningia.*
57) D. *bostaþa.*

vari þæt varit hafw*ær*. æro æi rör oc ra til. þa take hwar by halfwan almmenning. Liggia oc om en almenning flere bya oc æro[58]) til bya skiæl mællom. take slict by som by. hwat han ligg*ær* fore mera æll*ær* minna. *Ligg*ær** almænningær hundara mællom. æro æi rör oc æi[59]) ra til. hawe halwan almænning hwar. §. 1. Æncte hundære æll*ær* bolstaþr ma annars almænning fara æll*ær* fikia. hwarte j scoghom æll*ær* watnom. vtan han hæte viþær lagha botom. æll*ær* hafw*ær* loff æll*ær* legho fore sic. Hwar[60]) som almænning far oc fikir. varþe han broom[61]) oppe. Ligg*ær* almænning*ær*[62]) orudder æll*ær* obroaþær. þa aghr alt hvndæri ryþia oc broa. æll*ær* böta[63]) lagha bötær hwart[64]) æffter sinom brutom. Hvar som almænning vill fara. han scal a hundæris þinge lof til taca.

XXI. Hær six om nyar opgærþir.[65])

Gior man opgærþir til akærs. vtan w*æ*rnar. han a þæt sa oc af taka om
119 þry ar. oc siþan til skiptis bæra. æn æi ær awisning til. ([66]Jær awisning til. hawe fore[67]) fasta[68]) fæþrine oc allda oþal. þær til han ryþær gen ruddo oc brötir gen brötto. þa skiptin baþir illo oc baþir[69]) goþo. Æro samo lagh om ængiar. æn han ryþr vtan wærnar. hawe æcke[70]) wald at giora op ([71]innan wærnar mera æn han bær til i ræto bya male.

XXII. Hær six om mylnor[72]) *oc watn tæppor.*[73])

Nv can mylnostaþr[74]) bolstaþa mællom liggia. hawi[75]) halwan mylnostaþ

XXI = UplL. ViþB. 21: 1. Cfr. I. BygnB. 10. *XXII = UplL. ViþB. 22.*

---

58) Adde *æi*: Cfr. UplL. ViþB. 20: pr.
59) D. om. *æi*.
60) C. *hwa*.
61) D. *brotum*. Male.
62) C. sic. D. *almanningær*. B. *almængær*.
63) C. *böte*.
64) C. *hwar*.
65) D. sic (*vpgærþir*). C. *vpgærþær*. B. *opgæiþir*.
66) D. *ær*. C. om. *Jær — til*.
67) D. om. *fore*.
68) D. add. *oc*, at huic v. puncta sunt subiecta.
69) C. om. *baþir*.
70) C. *æi*.
71) C. om. *innan wærnar*.
72) C. *mölnor*.
73) B. *watne tæppor* scriptum est, at punctum litt. *e* subiectum.
74) C. *mölno staþir*.

hwar bolstaþær swa lanct som hans byaland ræckir Nv. ligg*ær*[76]) mylnostaþr innan by oc bolstaþ.[77]) þa scal bryta til öra oc örtogha. take swa hwar sin lot þær af. som han aghær j tomt oc i akrom oc ængiom. Nv conno mylnostaþr mællom bolstaþa[78]) liggia twer æll*ær* þrir. þa ma þæm til marclanda[79]) bryta. þa hafw*ær* hwar wald sin mölnostaþ[80]) at byggia. æll*ær* niþ*ær*[81]) fælla. §. 1. Nu ma ængin mylnostaþ androm til scaþa byggia. æi owan swa at han ([82]watn tæppir swa at þæt gange op a akær æll*ær* æng. oc æi[83]) swa niþan fore. at þæt qvafr[84]) fore hanom som owan bygg*ær*. Nu fa þer at dela. sigh*ær* annar swa bygþt wara at spilt ær akær oc æng fore hanom. þa scal þær til syn næmnas tolf mæn. raþæ hwar þera halfre[85]) syn. Swæria þer tolf swa. at[86]) þe bygning gior ængin scaþa. þa ma hans bygning[87]) saclöso standa. Svær synin swa.[88]) at þe bygning gior scaþa annatyge[89]) a akær æll*ær* æng. þa scal þe bygning op casta. oc han böte III. m*arkær* som[90]) hana[91]) bygþe. Nv stæmmiz[92]) þe qværn vtan ær bygþ.[93]) sva at hon gitær æi gangit owan ær til. oc witnar swa syn. take op oc ryme oc böte .III. m*arkær*. Samo lagh æro om wærka som om mylno 120
damma. Ængin ma androm til scaþa byggia. oc ængin androm sitt fortaca. vtan han hæte wiþr slico samo botom som nu[94]) ær sact. §. 2. Kan folk lyta döþ af watn qwærn æll*ær* wæþr qværn. ligge j waþa gældom .VII. m*arcom*. Falldær j fæ oc dör. ligge ogilt. §. 3. ([95]Ligg*ær* sund bya mællom.[96]) hun-

(§. 1, cfr. I. BygnB. 25.)

75) B. Loco litt. *wi* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae.
76) D. om. *liggær*.
77) D. *bostad*.
78) D. *bostaþa*.
79) D. C. *markland*.
80) C. D. *mylno staþ*.
81) C. om. *niþær*.
82) D. *watntæppir*.
83) C. om. *æi*.
84) D. *quæfr*. C. *qwæwer*.
85) C. D. *halwe*.
86) D. *a*.
87) C. add. *at*.
88) C. iterum habet verba: *at þe bygning gior ængin scaþa. þa ma hans bygning at saclöso standa. Swær synin swa.*
89) C. D. *annatiggia*.
90) C. om. *som*.
91) C. *hona*.
92) C. add. *vt*.
93) D. *bygh*.
94) C. *fyr*.
95) C. inc. cap. LIX.
96) D. add. *æller*.

dæra. æll*ær* folklanda leþsund[97]) a vara tolf alna bret alldra manna leþ. Bata leþ sæx alnar. som æi ær almanna leþ. Hwar som mera tæpp*ær* böti .III. mark*ær*.

XXIII. Hær[98]) *six om broar oc scaþa j bro.*[99])

([100]þorwo bymæn sialw*er* broar[1]) wiþ. andra æn þe som almmanna wægh höra til. þa vill en byggia. annar fælla. þa gifs þem wald oc wizord ær[2]) byggia vil. oc þan[3]) böti .III. öra som bro niþr fællir. oc byggi siþan. Allir agho þe bro byggia. som bro uiþ þorwa. oc hinir sein saclösir. æi þorwa bro uiþr Nu liggær bro bya mællom æll*ær* bolstaþa. ([4]æll*ær* almanna wæghær ær all ofŏr.[5]) hon ær gild m*æþ* sæx örom taki[6]) halft cunung*ær*. oc halft syna mæn. Ær bro skipt. gælldi þan som fællir.[7]) oc þan vari saclös sin lot byggir. Wæþias op[8]) a bro. vinnen æll*ær* tappin ([9]þrim marcom. ([10]þa þræskiptas. §. 1. Broa synir æro .XIIII. nattom æfter pighiz dagha[11]) oc .XIIII. natom æfter mikialmæsso.[12]) þa scal læns maþr syn hawa til broa. aghi wald ænga flere hawa. vtan at malsæghande se[13]) fore. som scaþa haw*ær* fangit j þere[14]) bro. §. 2. Swær syn bro niþr þær som æi haw*ær* bro[15]) fyrra[16]) varit. þa scolo æghander .XIIII.[17]) nata dagh hawa. bro þa
121 samo[18]) byggia. hawa þe æi þa hona bygþt. hætin viþ[19]) sæx ör*um*. §. 3. Fiurar[20]) æro broar j landæ varo hwarion þera ær gilld m*æþ* .XL. m*arcom*.

XXIII: pr. = UplL. ViþB. 23: pr.

97) D. *leþisund.*
98) C. D. sic. B. *Hæx.*
99) C. D. *brovm.*
100) C. *þorwa byamæn.*
1) B. Loco litt. *o* antea scriptum fuit *a.*
2) C. D. *sum.*
3) D. *þa.*
4) Legendum videtur: *a* v. *viþ almanna wægh;* nisi quaedam hic omissa sint. Cfr. UplL. ViþB. 23: pr.
5) C. *vfŏrt.*
6) C. *tak*er.
7) C. *fælle.*
8) C. om. *op.*
9) D. *.III. mark*er.
10) C. om. *þa þræskiptas.*
11) C. *pingizdagha.*
12) C. *mikialsmæsso.* D. *miclasmæsso.*
13) D. om. *se.*
14) C. om. *þere.*
15) D. om. *bro.*
16) C. *fyr.*
17) C. D. sic. B. *.XIIII.* ut videtur scriptum fuit, at haec extrita sunt.
18) C. *sama.*
19) D. om. *viþ.*
20) D. *fyrar.*

þæt ær en.[21]) oppogha bro. annor hærwaz bro. þriþia[22]) arosa bro. fiorþe[23]) sægho[24]) bro. ær fiorþongær[25]) ogilder j bro. hætin wiþ .X. m*arcom.* ær ogild half. XX. m*arkær.*[26]) ær all ogilld. XL. m*arkær.* J þæmma[27]) aom a þriþiongin[28]) löpa lös j watne. §. 4. Nu can bro bort ganga[29]) m*æþ* ofsinnis[30]) watn. æll*ær* eld. oc ær þy oför. e hwar[31]) hon ligg*ær* hælzt. bolstaþa mællom. æll*ær* hundare.[32]) æll*ær* folklanda. þær[33]) agho þer færio. æll*ær* flota halda. þær til broen ær bygþ.[34]) Nv ligg*ær* bro þe ofsinne[35]) ma æi at coma. hon a j allom timom gild vara. §. 5. Nv can folk i bro scaþa liutæ. oc dör þær aff. liggi j vaþa gældom .VII. m*arcom.* Nu can ben æll*ær* armbær brysta.[36]) liggi alt j vaþa gældom. Nu bryt*ær* hæst*ær* sic j bro. liut*ær* döþ af. ligge rinnari j tolf ör*um.* gangare j þrim marcom. sciut j marc. örs j .VI. m*arcom.* oxe j. m*arc.* ko j half m*arc.* quighande j þrim örom. svin. far. get. buckær ([37]huart fore halwan öre. hwar somartenong*ær* fore sæx pænningæ. Nu can þætta fæ scaþa fa oc þo æi döþ af liuta. vari þær fiorþong*ær*[38]) aff þem laghgældom nu ær op sagþ.[39])

XXIIII. Hær six om waþa eld.

Nv conno drængir[40]) i laþo þrysca. oc warþær eldr höghre æn hawa þorf. þan þe hawa inborit.[41]) brindr op baþe corn oc laþa. þa a þan wa-

---

XXIII: 4 = UplL. VißB. 23: 1.
§. 5 = I. BygnB. 38: 1; UplL. VißB. 23: 6.

XXIIII = UplL. VißB. 24: pr, 1, 2, 4.

---

21) D. sic. B. C. *ett.*
22) C. *þriþi.*
23) C. *fiarþe.*
24) D. *sagho.*
25) C. *fiarþong*er.
26) C. *mannum.* Male.
27) C. *hæmma.* D. *þæmna.*
28) C. *þriþiong*er.
29) D. om. *ganga.*
30) D. *offinnis* scriptum, at posterius *f* scalpro mutatum in *s.*
31) C. add. *þær.*
32) C. *hundara mellum.*
33) D. *þa.*
34) D. *bygh.*
35) D. *offinne.*
36) C. D. *brista.*
37) B. Verba *huart fore* omissa in marg. add. man. forte paullo rec.
38) C. *fiarþong*er. D. *förþong*er.
39) D. *vpsagh.*
40) C. *drængiar.*
41) D. *nyborit.* Male.

þa eþ biuþa tolf manna. oc waþa bot .VII.[42]) m*arkær*. Bristær at eþe. böti .XL. m*arkær*. Ær bonde æll*ær* bondans son þa i laþo inne þa ær þæt ogildt. baþe j eþom oc botom. Samo lagh æro om stovo eld oc stecara·hus. §. 1.
122 Bær man eld husa mællom. æll*ær* garþa. þær a hwar handa w*ær*com sinom warþa warþr þan eldr höghre æn hawa þorf. brænnir op hus ett. sæx ora[43]) waþa bot. oc tolf manna eþ.[44]) brist*ær* at eþe. böte .III. m*arkær*. Brindær[45]) garþʀ alldær ·æll*ær* flere garþa. æll*ær* oc[46]) aldær byr. siv m*arkær* vaþa bot oc tolf manna eþr. Faldær han at eþe böti .XL. m*arkær*. æi warþr oc[46]) bot þy mere. at baþe brinne[47]) barn oc bonde. §. 2. Bær man eld til scoghs. wil brænna ryzl æll*ær* ruþo.[48]) far þan eldr wiþare æn hawa[49]) þorff. han[50]) scal at grannom calla. gitær han hulpit. vari saclös. gitær æi hulpit. han[50]) scal fylghia[51]) brinnanda brande. oc riukanda[52]) röke. biuþa vaþa bot. hawa fæ j taka handom. Git*ær* han vaþa eþ gangit. böte vaþa bot. Fore byascoghen.[53]) som döfwiþær[54]) ær. sæx öra vaþa bot. swa fore annan. oc þriþia. vare ensac byamanna.[55]) ([56]æi warþær oc þön bot mere. þo at eldr uiþare omfare. Gitær æi waþa eþ gangit. þa gangær bot höghre. böte fore en scogh .III. m*arkær*. oc swa fore annan. oc swa fore[57]) þriþia. æi[58]) warþr oc þe bot mere.[59]) Jær[60]) æi bar oc atakin. væri[61]) sic m*æþ* eþe tolf manna. Bʀindær[62]) eke scoghr. þær ær[63]) vaþa bot .VII. m*arkær*. Falz at waþa[64]) eþe. böte XL. m*arkær*. Allt þæt af enongom elde gang*ær*.

(§. 1, cfr. I. BygnB. 45:4.)

(§. 2, cfr. I. BygnB. 45:pr, 2.)

42) B. *.viij.* scriptum est, at ultimum *j* deletum.
43) C. D. *öra*.
44) D. *eþer*.
45) C. *Brænder*.
46) D. om. *oc*.
47) D. *brinder*.
48) D. *ryþo*.
49) D. *han*.
50) C. *þa*.
51) B. Loco litt. *fyl* aliae quaedam litt. antea fuerunt scriptae.
52) C. *rykanda*.
53) Lege *byascogh en*.
54) C. *dönwiþer*.
55) D. *bymanna*.
56) C. *ær oc ær* (lege *æi*) *þe bot höghre. þo* &c.
57) D. om. *fore*, loco h. v. vero iterum habet *swa*.
58) C. *æcke*.
59) C. *höghre*.
60) C. D. *ær*.
61) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
62) C. *Brænder*.
63) B. *æi*, ut videtur, primum fuit scriptum.
64) C. om. *waþa*.

þær ær enonga bot at. §. 3. Gifr man wæaslo sac. at han haw*ær* brænt fore hanom. warþr æi bar oc æi[65]) atakin. wæri sic m*æþ* eþe tolf manna.

XXV. *Hær six om kasnawargh.*

Gang*ær* man m*æþ* brande æll*ær* eldföre. oc vill brænna annarsmanz[66]) quærna hus taks han m*æþ* blasande[67]) munne oc brinnanda brande. þa binde han oc til þinghs före. binde þær viþ han m*æþ* witnom twem oc eþe tolf manna. bygge op att*ær* þa quærn. swa goþa som hon fyrra war. oc sæx markr m*æþ*[68]) at botine. Brænnir fot quærn böti .III. m*arkær*. Brænnir andra. oc .III. m*arkær*. Brænnir þriþio oc .III. m*arkær*. ær æi ([69]sandr at. væri m*æþ* eþe tolf manna. Brænnir op' sætra laþo ena. böte .III.[70]) m*arkær*.[71]) swa fore andra. oc þriþio. brinna[72]) flere af samo[73]) eld. æcke[74]) bot þy höghre. ær æi bar oc atakin. wæri m*æþ* eþe tolf manna. ([75]Brindær anlaþe bondans. þa scal hwar bonde giwa honom til hialp innan hundæris. halwan span corns. æll*ær* .IIII. pænninga. Brindær[76]) stova. æll*ær* hærbyrghe.[77]) giwe twa pænninga. §. 1. Nv bær man elld. vill brænna baþe by oc bonda. brænnir op hvs ett. æll*ær* flere. æll*ær* oc garþ allan. æll*ær*[78]) by. warþær takin m*æþ* blasande[79]) munne. oc brinnande[80]) brande. þa ma han binda oc til þinghs föra. Siþan agho tolf swæria hwat sannast ær om þæt mall. wæria þe han fore þy male þa böte han .XL. m*arkær* som saclösan bant oc bastaþe. fælla þe han. þa böte alt þæt han a. til þræskiptis[81]) take en lot conun- 123

XXV: pr. = I. BygnB. 45: 5; UplL. ViþB. 25: pr. §. 1 = UplL. ViþB. 25: 1.

65) C. D. om. *æi.*
66) C. D. *annars manz.*
67) C. D. *blasanda.*
68) C. om. mæþ.
69) C. *fore sandær. wæri* &c.
70) C. *öra* additum at deletum est.
71) C. add. *oc.*
72) D. *brænna.*
73) C. *sama.*
74) C. *æi.*
75) B. *Brænnir,* ni fallor, antea scriptum fuit. D. *Brænnir anlaþo.*
76) B. Hoc quoque loco *Brænnir,* ni fallor, antea fuit scriptum. D. *Brænnir.*
77) C. D. *hærbærghe.*
78) C. add. *oc.*
79) C. *blasanda.*
80) C. *brinnanda.*
81) D. om. *þræskiptis.*

g*ær*. annan malsæghande. þriþia hundærit. oc e bondanom fyrst att*ær* gillde fore lat sitt.[82]) oc witi sialw*ær* lat sitt. huru mykit þæt ær. winz æi mera at. þa a e bondin fullt fore sitt fyrst hawa. oc þan scal j bale brinna brænt haw*ær* fore bondanum. ær oc ængin scaþæ[83]) gior. þa ær höt m*æþ* ængo böt

XXVI. Hær six om fear nyt annars olowandis.

Molcar cona far æll*ær* get manz. warþr bar oc atakin böte .III. öra.
124 Molcar ko manz warþr alt takit soman hand oc kæralde böte .III. m*arkær*. ær æi bar oc atakin. væri m*æþ* tolf manna eþe §. 1. ([84]Leggær man mærke ([85]a mærkæ annars. hwat þinghe þæt hælzt ær. döþo æll*ær* quicco böti þan .III. m*arkær*. æll*ær* dyli m*æþ* eþe tolf manna. ær þæt halfs öre[86]) wært[87]) æll*ær* minna. þriggia öra bot at. Dela twer om ett mærke. oc hawa baþir ett bolsmærke. þa a þan væria handa mællom haw*ær*. Dela æn twe om ett mærke. hawa baþe lik[88]) mærke oc annar haw*ær* bolsmærke. giffs þa þem wald oc wizorþ sitt at wæria som bolsmærke haw*ær*

XXVII. Hær six om scaþa þan[89]) fæ gior fæ.

Sarghar fæ annat fæ. hwat fæ þæt hælzt ær. swa at þæt liut*ær* æi[90]) döþ af. þæt haw*ær* ogilt varit. vtan þæssæ[91]) mal Bitær hæst*ær* hæst. skiut skiut. ([92]æll*ær* skiut hæst. Stangær oxe hæst. æll*ær* skiut. æll*ær* hæst*ær* slar oxa. oc spillir annars öknaþa[93]) fæ. oc liut*ær* æi döþ af. oc þo swa at þæt ær æi fört þola saþol æll*ær* sila. þa scal han[94]) honom fa sila fyllning. þær

---

XXVI = UplL. ViþB. 26, 27.

XXVII: pr. = UplL. ViþB. 28: pr. (Cfr. I. BygnB. 47.)

---

82) C. *sin.*
83) C. D. *scaþe.*
84) C. inc. cap. LXIIII.
85) B. Verba *a mærkæ* omissa in marg. add. man., ut videtur, paullo rec.
86) C. add. *cöp æller.*
87) C. *wærþ.*
88) D. *likt.*
89) C. *þær.*
90) C. om. *æi.* Male.
91) C. D. *þæsse.*
92) C. om. *æller skiut hæst.*
93) D. *öknaþa.* Lege *örknaþa.*
94) C. om. *han.*

til hans warþr fört. §. 1. Dræpær co oxa. ligge ogildr.[95]) Dræp*ær* oxe co liggi i halwom gældom. Dræp*ær* sciut hæst liggi ogilldr. Dræp*ær* hæst*ær* skiut[96]) liggi j halwom gælldom. væri[97]) enfæ[98]) þæs sitt haw*ær* latit. Nu can wærra fæ dræpa ([99]þæt bætra ær. þæt ær ogilt Dræp*ær* þæt bætra ær. æll*ær* oc ([100]allict oc silict ær. swa som hæst*ær* hæst.[1]) skiut skiut. oxe oxa. ko ko. þær som baþe fæ æro ([2]allic oc silic. þa liggær hæst*ær* fore .VI. öra. þan rinnare ær. oc gangare tolf ör*um*.[3]) skiut j[4]) half m*a*rc. oxe[5]) half m*a*rc. ko oc quighande[5]) þrim ör*um*.[6]) far oc svin oc getær hwart fore halwan öre.

XXVIII Hær six om gorbötningar.

Skiut*ær* galt manz. æll*ær* buk. æll*ær* hæst æll*ær* hwat fæ þæt hælzt ær. 125
skiut*ær* mællom lars oc boghs. takær alt soman han[7]) oc wand. böte fore .III. m*arkær*. ær æi sandr at. væri sic m*æþ* eþe[8]) tolf manna. §. 1. Bitær hundær fæ manz. slar j hæl þan hund. liggi ogilldr. böte sæx öra þan hundin a. far han æi þæssa sæx öra. fari til þinghs oc söke utt .VI. öra oc a .III. m*arkær* til þræskiptis. §. 2. Hwar som stackir[9]) æll*ær* styuir annars manz fælæþe.[10]) hæte wiþ þrim m*a*rcom. æll*ær* wæri sic m*æþ* eþe tolf manna. §. 3. Nv slar man annars fæ m*æþ* harms hænde til döz. þa gældi att*ær* fæ swa gott som þæt liwandis war. Dræpær man katt manz æll*ær* stæl bort. böte öre. Dræp*ær* man hund æll*ær* stæl. böte sæx öra. §. 4. Ængin ma annars[11]) fæ taka.

XXVII: 1, cfr. I. BygnB. 47; UplL. ViþB. 28: 1.
XXVIII: pr, 1, 2 = I. BygnB. 48: 2; 49, 48: 1.
§. 3 = UplL. ViþB. 29: 1.
§. 4 = UplL. ViþB. 29: 2. (Cfr. I. BygnB. 48: pr.)

95) B. Litt. *o* omissam add. man. ut videtur paullo rec.
96) B. Loco v. *skiut* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
97) C. *ware.*
98) D. *æn fa.*
99) C. *bætra fæ. þat ær* &c.
100) C. *alict oc slict ær.*
1) D. add. *æller.*
2) C. *alic oc slic.*
3) D. *öra.*
4) C. om. *j.*
5) D. add. *i.*
6) C. add. *oc.*
7) Pro *hand.* C. D. sic.
8) C. om. *eþe.*
9) D. C. *stækkir.*
10) C. D. *fælaþe.*
11) D. add. *manz.*

ællær til nokore nyt hawa. æi ancoste hans. hwarte quica ællær döþa. vtan han hawe loff ællær legho fore sic. ællær oc han take þiufs ræt fore samo sac.[12]) Nu lyctar hær bygninga balkær. swa at hwar liti at þy han rætlica a. hwar scal at sinom lot oc laghom byggia.[13]) ([14]Nu ær talt huro hwar scal wiþ annan byggia.

([1]*Hær byrias þingmala balkær*[2]) *mæþ wæstmannom.*[3])

I.

NV scolo domarar takas þa scal ([4]læns man a þinge opstanda. oc tolff mæn næmna af hundære. þe tolf agho twa mæn til domara næmna. conungær a þem dom j hændær sætia. þe domarar agho þing sökia a hwariom þingsdagh.

II.[5])

En scal þingstaþr wara j hwario hundæri. hwarn siunda dagh ma læns-
126 man þing hawa a rætom þingstaþ. þy at enost flerom sinnom at conungs boþ can coma ællær conungs breff. Hawe alldre þing gillt til socning[6]) j wiconne vtan ett. Villir længsman[7]) þing fore bondanom. þa scal bonde[8]) sökia rætan ([9]þinghstaþ opp a rætum þingsdagh.

I = UplL. þgB. 1: pr. *II = UplL. þgB. 1: pr.*

---

12) B. v. *sac* omissam supra lineam add. man. forte rec.

13) Lege *hyggia.* Cfr. UplL. ViþB. 29: 2.

14) C. Verba: *Nu — byggia* rubris litteris sunt exarata.

1) C. D. hoc loco habent rubr. et ind. capp. huius libri, ex quibus varietates supra sunt adnotatae (cfr. nott. 87 - 15. pag. 80, 81.). Postea iterum habent rubr.

2) C. D. sic (*balker*). B. *balkæ.*

3) C. add. *oc six fyrst huru domara sculu tacas.*

4) C. *lænsmaþer vp standa.*

5) C. habet rubr. *Vm þing hwar þæt wara scal. æller nar.*

6) C. D. *söcning.*

7) C. *lensmaþir*, et sic in sequentibus.

8) C. *bonden.*

9) C. sic. B. D. *þingsdagh opp a rætan þinghstaþ.*

III.[10])

Nu can æi lænsman coma til þings. næmne þa bonde tolf mæn III. af hwærre[11]) brofiol. lati sea eþ sin oc witne sin. biþe þær til daghr ær orþinga. fari siþan[12]) hem oc være[13]) saclös. swa som han hafþe[14]) eþ gangit.

IIII.[15])

Combær þingsdaghr oppa[16]) hælghan dagh. æll*ær* opp a fastodag lyse lænsman a fyrra þingsdaghe slican dagh han wil þing hafwa. lysir æi. þa sitin[17]) bönder saclösir hema. þær til annar þingsdaghr combær.

V.[18])

Fore þæmma[19]) malom ma lænsman boþcafla op skæra Mot conungs brewe. æll*ær* conungs boþ. warþr stolit i bygþinne. warþa[20]) drap gior. æll*ær* man inne takin m*æþ* annars cono. ([21]þa ma boþcafla op skæra. sin a hwarn fiarþong.[22]) þan boþcafle agher fram ganga oc æi att*ær*. æi scal ænkia boþcafla bæra. vtan hon hawe son ælldre æn fæmtan ara. oc æi þorþa karl som i scoghom bor. hamno mæn agho honom boþ fa. slic[23]) þe hawa af conunge fangit. Combr boþcafle östan j by. gange utt wæstan Combr sunnan. gange utt[24]) norþan v by. Alle agho boþcafla bæra böndær oc lanboa.[25]) oc alle þe æi þiæna frælst. Nu fa þe at dela. annar sighær. iac bar

---

V = 1. ÞgB. 1: 1; UplL. ÞgB. 1: 1.

---

10) C. habet rubr. *hær sighs æn lensmaþer comber æi till þings at eþ sea.*
11) C. D. *hwarre.*
12) C. om. *siþan.*
13) C. *ware.*
14) C. *hawe.*
15) C. habet rubr. *hær sighs æn þings dagher comber vp a hælghan dagh.*
16) C. D. *vp a.*
17) C. D. sic. B. *sitir.*
18) C. habet rubr. *hær sighs vm buþcafla.*
19) C. *þænne.*
20) B. Loco litt. *þa* antea scriptum fuit *þær.* C. *æller.*
21) D. *þæssum malum ma* &c.
22) D. *fiorþongh.*
23) D. *slict.*
24) C. om. *utt.*
25) C. D. *landboa.*

boþcafla i garþ þin. næi sighr han. þa a þan wizorþ ær[26]) necar at wæria
127 sic *mæþ* næi oc tolf manna eþe. oc þan böte .III. *markær* som han fælde. Skær siþan lænsman boþcafla op om annur[27]) mal. æn þæssom[28]) som fyr æro sagþ.[29]) gange swa langt som ma þær ær bot ængon at.

VI.[30])

Þing ær þær som tolf mæn æro. vtan domarar oc lænsman. æi ær þinglame vtan þry þing fællins. siv nættær þinga mællom. swæria swa tolf mæn a þinge. at þinglame ær gior. þær ær bot .XL. *markær*. take þem op conungær

VII.[31])

Nv ær þing soman comit. a rætom þinghstaþ. þær scolo domarar vara. ær hwarghin þera þær. bötin baþir[32]) .III. *markær*. æll*ær* vitin forfall sin. hwar þera *mæþ* twem mannom. Combr en[33]) domare. warin baþer saclösir. Nu combær æi forfallz witne þera. bötin .III. *markær*. som fyr ær saght. take halft conung*ær*. oc halft hundære. Nu sighær bonde domare[34]) æi a þinge wæret[35]) hawa. domare sighr sic hawa warit. witin þæt tolf mæn þe þa a þinge waro.

VIII.[36])

Nv ær domare a þinge. oc wil æi döma. þa skiuz þæt op a tolf mæn. þe a þinge waro.[37]) fælla þe domaran. ware fallin at þrim marcom. Skiptis

---

VI, cfr. I. ÞgB. 1: pr.
VII = UplL. ÞgB. 2: 1.
VIII = UplL. ÞgB. 2: 1. (Cfr. I. ÞgB. 2: pr.)

---

26) C. *sum.*
27) B. *annr* antea scriptum fuisse videtur.
28) C. *þæsson.*
29) D. *sagh.*
30) C. habet rubr. *hær sighs vm þing lama.*
31) C. habet rubr. *hær sighs æn domara coma æi till þings.*
32) D. *baþin.*
33) D. *æi.* Male.
34) C. D. *domara.*
35) C. *warit.*
36) C. habet rubr. *hær sighs æn domare wil æi döma.*
37) C. add. *þa.*

þön bot som fyr ær sact. ꝛaþe halfwe næmd hwar þera som wiþ delas. will annar næmna oc annar æi. þa ær þan fallin æi will næmna. æro aunan wægh flere. þa ær þan warþr som flere fylghia. þe næmd ma æi att*ær* brytas. ([38]E hwar som[39]) næmd scal næmnas. þa næmnis[40]) þe mæn ær[41]) baþe sighia ia wiþ som wiþ delas. ([42]Sæghær domare at han can æi þær om döma ræt lanzlagh þa scal han hallda dom sin vnde land oc laghman. ware þær m*æþ* domare saclös. at malet standær til quarstaðo[43])

*IX. Hær six huro man gifw*ær *manne sac.* 128

Nv combær man til þings oc giw*ær* androm sac. lyser[44]) male þy han hafwær handa mællom. take doma[45]) til. næmna[46]) j samo þinge. hallde wiþ han tu lagha þing þær æftær hafw*ær* han næmt sic til wizorþa. söke a þriþia þinge. æfte næmne sino Gitær han æi sott[47]) sic. take þa[48]) þan wizord æi atte fyrra. oc wæri sic. oc þan böte .III. m*arkær* ær[49]) wizorþ fællde. Gitær siþan hwarghin þera æi hin sott[47]) sic. oc æi þænne wart sic. böten baþer .III. m*arkær*. §. 1. ([50]Gifs manne sac vare hwat sac þæt[51]) hælzt ær.[52]) dör bonde fyr æn þæt combær til lagha. ællær ([53]lagha bota. æro þingwitne til tolff manna. at þæt mal war kiært j faþors daghom. hafwe ærwinge wald at wæria sic m*æþ* samo[54]) wizorþom som faþær hafþe fore

IX: 1 = UplL. þgB. 3: 1.

38) C. inc. cap. IX.
39) C. om. *som*.
40) C. *nempne*.
41) C. *sum*.
42) C. inc. cap. X.
43) C. *quærstaþum*.
44) C. *lyse*.
45) B. Loco litt. *a* antea *til*, ut videtur, fuit scriptum. C. *dom*.
46) C. *nempne*.
47) D. *söt*.
48) C. om. *þa*.
49) C. *sum*.
50) C. habet rubr. *hær sighs vm döz manz sac*, et in marg. litt. numerales *XI;* quae vero hic in textu sequuntur, ea secundum ind. capp. pertinent ad idem caput (in illo codice XI) ac proxime antecedentia (cfr. not. 2. pag. 81.). Rec. man. atramento mutavit litt. numerales *XI* in *XII*, et litt. num. sequenti capiti inscriptas *XII* in *XIII* (cfr. not. 60. pag. 230.); ad quem errorem id sine dubio contulit, quod litt. num. cap. XIII a scriba fuerant omissae (cfr. not. 66. pag. 230.).
51) B. v. *þæt* omissa supra lineam est addita.
52) C. *ma*.
53) C. D. *laghabota*.
54) C. *sama*.

hanom kæris þæt æi j faþorsdaghom[55]) oc ær[56]) æi malit oppinbart. ([57]standi þa dul fore döz sac. oc bæra swa tolf mæn witne. oc agho þa arwe wald gripa til ([58]þilic wizorþ han sialfw*æ*r wil.

X. *Hær six om twæ talo.*[59])

([60]Tala mæn[61]) talo sina a þinge. combær att*æ*r i aþro þinge talar aþra.[62]) þæt ær twæ tala. Nu kænnis manne twætala. wæria han tolf mæn. wæræ[63]) saclös. fællæ þe han. böte III. m*arkær* til præskiptis. Siþan scal han m*æþ* samo talo[64]) som han a fyrsta þinge hafþe. wæria sic æll*æ*r fælla. hwat þæt ær. hælldær til talande æll*æ*r swarande. ware[65]) lagh samo.

XI.

([66]Hwar som sætær[67]) aþrom manne.[68]) talo sina i hændær. sæte a þinge. ware swa gillt þæt som han gior swa som sialfw*æ*r giorþe. vare sialf-
129 w*æ*r bonde malsæghande fore næmning oc söcning.[69]) hwar som talar obuþna talo. böte III. m*arkær*.

XII.

Fæstas[70]) lagh lænsmanne æll*æ*r bonda. oc giwa þe[71]) op þön lagh.

X = I. þgB. 9; UplL. þgB. 4:2.
XI = I. þgB. 11.
XII: pr. = UplL. þgB. 5:4.

---

55) C. D. *faþors daghum.*
56) B. v. *ær* omissam supra lineam addidit scriba.
57) Legendum videtur: *oc bæra — witne. standi — sac. oc agho* &c.
58) B. *þilica* scriptum est, at *a* deletum. D. *þylica.* C. *þylica wizorþa.*
59) D. *twæ talur.*
60) C. Litt. numerales *XII* in marg. scriptas rec. man. atramento mutavit in *XIII;* cfr. not. 50. pag. 229.
61) C. D. *man.*
62) C. add. *talo.*
63) D. *wære.* C. *ware.*
64) B. Loco litt. *o* antea scriptum fuit *æ.*
65) C. *warin.*
66) C. secundum ind. capp. hic inc. cap. XIII, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 50. pag. 229.
67) B. Litt. *r* omissam supra lineam addidit scriba.
68) C. om. *manne.*
69) *væþning,* ni fallor, legendum est. Cfr. I. þgB. 11.
70) C. *Festis.*
71) C. om. *þe.*

quæls[72]) þæn eþær siþan viti han[73]) gifnan *mæþ* tolf, mannom þe a þinge varo. Slict se giwin eþær som gangin. §. 1. æi ma[74]) swæria æll*ær* þing hawa mællom pascha oc pighinz dagha.[75]) §. 2. Ær man færþa boin bort at sighla. oc gifs honom sac. ær þan man bolfast*ær* þa scal han[76]) eþ fæsta. oc sighle at saclöso. Combær han att*ær*. hafwe þry lagha þing fore sic. oc gange eþ sin. combær æi han att*ær*. gangin arwar hans þæn eþ. Nv can man æi vara bolfast*ær* oc fæstir eþ. fae borghana man[77]) fore sic. oc sighle at saclöso. gange eþ þan tiþ han att*ær* combær æll*ær* borghana man[77]) hans i þrim lagha þingom. Combær æi han attær som eþ fæste. þa gange borghana man eþ. æll*ær* böte bot þa samo hin attæ bötæ. Nu far han æi bargana man.[78]) þa scolo pænningar hans i tak sætias swa mangir som sakin ær högh til. oc siþan ma han qwala lös sighla. oc böti æll*ær* lagh gangi j laghaþingom siþan han hem combær. §. 3. ([79]Kærer lanzmaþær[80]) til byamanz. fare til raþstovo. oc kære til[81]) þrea ([82]manadagh. lite at þylicom laghom som j bynom gangær.[83]) all[84]) widðær band.[85]) vite intil hans *mæþ* twem witnom oc sæx manna eþe. ær han til wizorþa comen. wære sic swa fore lanzmanninom som fore bymannenom[86]) Kærer byman[87]) op[88]) a lanz man lite at þylicom laghom som a landeno gang*ær*.[83]) §. 4. hwar som eþ gitær gangit j rætom laghaþingom friððe[89]) han oc hans goz.[90]) fallz at eþe falle at fæbotom. hwart æffter sinom brutom. ([91]A rætom þingsdagh oc a rætom 130
þingstaþ þa agho eþa gangas. oc æi j[92]) affkiænno þinge.

---

§. 4 = UplL. ÞgB. 5: 6.

---

72) D. *quæl.*
73) C. *þan.*
74) B. v. *ma* omissam in marg. add. rec. ut videtur man.
75) B. Ultimum *a* omissum supra lineam est additum. C. *pingizdagha.* D. *pighizdagha.*
76) C. om. *han.*
77) C. *borghanz man.*
78) C. D. *borghana man.* D. add. *fore sic.*
79) C. inc. cap. XV.
80) C. D. *lænsmaþir.* Male.
81) C. add. *hans.*
82) C. *manadagha oc lite* &c.
83) Lege *ganga.*
84) C. *æller.* Male.
85) C. D. *windær band.* Male.
86) C. D. *byamannenum.*
87) C. D. *byaman.*
88) C. om. *op.*
89) C. D. *friþi.*
90) B. v. *goz* omissa supra lineam est addita.
91) C. inc. cap. XVI.
92) D. om. *j.*

XIII.

Nu hafw*ær* domare rwangt[93]) dömt. oc skil laghman þæt att*ær*. oc skil a þæt mal ræt lanzlagh. þa scal þan eþr standa som sorin ær þær til malet ær utt rönt. windær þæn siþan fyr hafw*ær* soret.[94]) þa stande eþr hans fastr oc fulldr. tappar han þe delo. þa gangær att*ær* eþær hans baþe ([95]vnde bot oc skrift. oc domare af þrim marcom.

XIIII Hær six huro man scal sökia annann.

Nv ma ængen lænsman[96]) bonda sökia. vtan han[97]) hafwe rætan malsæghande[98]) fore sic. þa a han honom först sin ræt vtt[99]) mæta oc siþan baþe carle oc conunge. Nu sighær malsæghande sic æncte[100]) ræt hafwa fangit. kænnis wiþ baþe carl oc conung*ær*. þær combr han lyct[1]) wiþr som sac ær gifwæn E hwar som twe lote kænnas wiþ taket. oc enom otakit. þær combr han lyct fore. Hafw*ær* en lot*ær* takit oc twe otakit. þær combær æi lyct wiþr. ([2]þæsse lagh gaff byrghir conung*ær*. at ængin man scal malsæghanda ræt taka vtan rætær saca æghandi.[3]) Hwa han takær oc warþr wiþ bundin m*æþ* tolf mannom. gifwe conunginom þæt han tok. oc a .XL. m*arkær*. hwat han ær hældær bondi æll*ær* þianosto man.[4]) lænsman. riddare ællær swen.[5]) Nv sighr bonde sic soctan[6]) vara vtan malsæghanda. nu gar[7]) mals-

---

XIII = UplL. þgB. 5: 7.

XIIII: pr. = I. þgB. 11; UplL. þgB. 7: pr.

---

93) Pro *wrangt*. C. D. sic.
94) D. *svoret*.
95) C. *bot oc vnde skript*.
96) B. Loco litt. *ma* antea scriptum fuit *im*.
97) C. om. *han*.
98) C. D. *malsæghanda*.
99) D. *vp*.
100) C. *ængin*.
1) B. Loco v. *lyct* aliud quoddam vocabulum antea fuit scriptum.
2) C. hic inc. cap. XIX, quamvis litt. numerales in marg. sunt omissae. Cfr. not. 6. pag. 81.
3) C. *sac æghande*.
4) C. *þianesto man*. D. *þiænæsto man*.
5) C. D. add. *Hwa* (D. *Hwær*) *sum nempdir ganger æller fram dömer. vtan a rætum þingstaþ oc rætum þings dagh.* (D. *þingh dagh*) *oc ær æi conongs lænsmaþer ær* (D. om. *ær*) *þær wiþir þa hæti wiþ .XL. markum. þöm a conongs lensmaþer vp taca a* (D. *af*) *conongs weghna*.
6) D. *söctan*.
7) C. *ganger*.

æghande vndan lænsmanz. þæt agho tolf wita hwat malsæghande ware[8]) fore
þy male æll*ær* æi. Söker man sokn. ær þær fore rætær malsæghande. gan- 131
g*ær* han[9]) att*ær*. þa böte domare .III. m*arkær*. æn han hafþi æi honom ræt
lagh dömt. oc late hwar fæ att*ær* som han[10]) taket hafw*ær*. §. 1. Hwar
som lænsman æll*ær* þiænæsto man bryt*ær* j lagh[11]) bonda. söke swa han som
bonde bonda. ([12]Nu can þan man æi wilia bonda ræt giora j lagh þinghom[13])
æffte domarans dome. fare þa[14]) vnde land oc laghman. will æi æffte lagh-
manz skilo ræt giora. þa wæþie wiþ laghman sinom sæx m*arcom*. winne æl-
l*ær* tappe VI. m*arcom*.[15]) æll*ær* söke æfte laghmanz skilo. Wæþiar han wiþ
laghman þa agho næmda mæn þæt[16]) slita hwar þera sannari hafw*ær*. wil
han æi þa at næmda manna[17]) skilom lita. wæþi sic vnde conung m*æþ* .XL.
m*arcom*. som sact ær föræ.[18])

XV.[19])

Nv ([20]brytær þan wiþ bonda ænete hafw*ær* wiþ hæta. tale bonde til[21]) hans a þinge andro oc þriþia. combr han til þings oc biuþr ræt fore sic, stande wizorþ fore hanom. Combr han æi a fiorþa[22]) þinge. þa ær þæn[23]) fallin sic fællir sialfw*ær*. hwaria bot æffl*ær* brutom sinom. Ær han æi[24]) bolfast*ær*. þa lagþinge þær som gærningin var gior. Siþan han ær swa fældær þa gange han in til bondans. ar[25]) fore marc hwaria som han sackær[26])

XIIII: 1 = UplL. ÞgB. 7: 1.

XV = UplL. ÞgB. 7: 3.

---

8) C. *war.* D. *wære.*
9) Lege *hon.* Cfr. UplL. ÞgB. 7: pr.
10) D. om. *han.*
11) *viþ* addendum videtur. Cfr. UplL. ÞgB. 7: 1.
12) C. inc. cap. XX.
13) C. *lagha þingum.*
14) C. om. *þa.*
15) C. *marcom* (ultima tantum littera abbreviata). Cfr. II. BygnB. 23: pr.
16) D. om. *þæt.*
17) D. C. sic. B. *næmda mannom.*
18) C. *fyr.* D. *fyrra.*
19) C. habet rubr. *æn þan bryter ængo hawer till.*
20) C. *can þæn bryta wiþ bonda ængu hawer* &c.
21) D. om. *til.*
22) C. *fiarþa.*
23) C. *han.*
24) C. D. om. *æi.* Male. Cfr. UplL. ÞgB. 7: 3. et not. 26.
25) C. *ær.* D. *ær* scalpro mutatum in *ar.*
26) D. *saker.* C. *sökir;* male.

ær at. e förstonne. oc siþan til conungs. oc ware saclös fore hvndareno. Can han löpa bort mæþan han ær inne *mæþ* bondanom þa wære[27]) saker at þrim marcom. swa opt han gior þæt. oc ware þy læng*ær* ett ar m*æþ* bondanom. Löpær þan man bort brotlikær ær. þa can bonden han wilia att*ær* taka oc
132 combr a coma a þan man. þa ware þæt alt[28]) ogilt.[29]) vtan j drapom. Döz drap ligge j .XX. m*arcom* til þræskiptis oc take sin skaþa man hwar han can fa han ([30]at saclöso. wil æi bondæn han taka. þa take lænsman han. vare bonden saclös fore conungs manne. E mæþan han ær inne m*æþ* bondanom. e hwat honom giors æll*ær* han fa giora. ware alt j frælsmanz[31]) botom.

XVI[32])

Nv can bolfastær man j lagh bryta oc will sialfw*ær* vndan flya. ware hwat sac þæt hælzt ær. will sialfw*ær* ræt giora vare saclös. will han æi. þa laghbinde han rætær malsæghande wiþ sac sina. oc söke til fulldra bruta m*æþ* domare[33]) sinom oc hundæri sino. take hwar þær sin lot op som[34]) j sakkinne[35]) a.

XVII. Hær six huro man scal mæta fore androm.

Nv warþr man laghfælldær fore brot sin. lænsman wil han sökia m*æþ* þinge. þa scal þing[36]) til bya calla oc domara[37]). döme mæzmæn[38]) j garþ hans. þæt æro tolf mæn. hwarte lænsman æll*ær* domarar[39]) scolo j garþ ganga. oc ængo mæte raþa. hwilikin þera j garþ gang*ær*. böte .III. m*arkær*.

XVI = UplL. ÞgB. 7: 6.

XVII: pr. = UplL. ÞgB. 8: pr. (Cfr. I. ÞgB. 5: pr, 5.)

27) C. *ware.*
28) C. D. om. *alt.*
29) B. v. *ogilt* omissam supra lineam add. man. ut videtur rec.
30) C. om. *at — lænsman han.*
31) C. D. *fræls manz.*
32) C. habet rubr. *hær sighs vm bolfaster man bryter.*
33) C. *domara.*
34) C. D. add. *han.*
35) D. C. *sakinne.*
36) C. D. sic. B. om. *þing.*
37) C. D. *domare.*
38) D. C. sic. B. *mænzmæn.*
39) D. *domarer.* C. *domare.*

þa scolo mæzmæn[40]) mæta ([41]lösa öra. oc ganganz fæ. vinz æi þæt til. þa scal mæta corn oc hö. vinz æi þæt til. ([42]þa scal hus han*s* mæta. vinz æi þæt til. þa scal mæta omæghner[43]) hans örtogh land hwart[44]) fore twa m*ar*-k*ær*. Æro æi omæghner[43]) til. þa bitær mæt i bol bonda. þær læggias fore þre stæmnodagh.[45]) oc þrea wicor mællom[46]) hwars stæmnodaghs. löser bonde æll*ær* frændær hans att*ær* innan þrea stæmnodagha örtogh land[47]) hwart fore twa m*ark*ær. som fyr mætet war. ware þera. löser æi han oc æi frændær hans. aghe þan iorþ som hon mæten war. §. 1. E sva þycla ([48]som 133
bonde sökes. swa þycla skiptis hustrona[49]) lotær fran. baþe j iorþ oc ([50]lö-som ör*om*. bötez alldre fore þe[51]) brot mera aff cononne goz. Wærcar hus-fro oc fællez bonde[52]) hænnar at laghom æll*ær* warþær[53]) hon m*æþ* witnom bunden. bötez aff hænna goz. §. 2. Nu sighær bonde sic offsottan[54]) wara. hafwen þær mæzmæn[55]) wald[56]) vita m*æþ* eþe sinom. at þe æi mera mætit hawa æn brotin waro til. hwar þæt att*ær* takær. ær[57]) laghlica mætit ær. æll*ær* laghlica guldit ær[58]) böte III. m*ark*ær. oc hete þe bot gælda ruff. §. 3. Haffw*ær*[59]) bonde tiond æll*ær* affraþ inne m*æþ* sic. þæt scal vtan mæt vara. agho flere bo soman. æll*ær* ær[60]) inlax fæ. æll*ær* ær[60]) bolax fæ m*æþ* witnom soman comit. alt ([61]tax þæt vndan mæte. §. 4. Rweker[62]) bonde bort þing fra[63]) garþe m*æþ* wigh oc wærn. hæte wiþ m*ar*com III. fore þry-

§§. 1, 2 = UplL. þgB. 8: 1, 2.
§. 3 = UplL. þgB. 8: 3. (Cfr. I. þgB. 5: 6.)
§. 4 = I. þgB. 5: 1.

40) D. C. sic. B. *mænzmæn.*
41) C. *lös öra.* D. *lösöra.*
42) B. Verba: *þa — til* omissa in marg. add. scriba. D. om. haec.
43) D. *vmæghnar.*
44) C. om. *hvart.*
45) C. *stempno dagha.*
46) C. *mellan.*
47) C. om. *land.*
48) C. *bonden sökis* &c.
49) C. *husfruna.*
50) D. *lösörum.* C. *lösorum.*
51) C. om. *þe.*
52) C. *bonden.*
53) D. om. *warþær.*
54) D. *ofsöttan.* C. *ofsattan;* male.
55) C. sic *(mez mæn).* D. *mæzmæm.* B. *mäz.*
56) C. add. *at.*
57) C. *sum.*
58) C. om. *ær.*
59) D. *Hwær.* Male.
60) C. om. *ær.*
61) C. *scal þæt tacas vndan* &c.
62) Pro *Wreker.* C. *Wraker.* D. *Wærker.*
63) C. D. *fran.*

tin. §. 5. E hwar man scal[64]) sökias fore brot sin.[65]) hwat þæt æro minne brot æll*æ*r mere. þa agho mæzmæn j garþ ganga. oc mæta hwariom swa mykit som han j sac a. oc malsæghandans[66]) lot quarran lata vara. þær til han wil sin lott hafwa.

XVIII Hær six om witnes mall.

Hwar som witne bær a þinge. combr æi eþr æfte. böte hwar witnes man .III. m*ark*ær. ena conunge. aþra biscopi. þriþia[67]) hundære. Combr en witne oc æi annor þa ([68]ær oc witne ogilld. böte oc .III. m*arkæ*r. §. 1. Hwar som tolf mæn scolo wita annan fallen[69]) oc annan warþan. giora þe æi þæt i laghþingom böten III. m*ark*ær. þe seen saclöser tilbiuþas. Nv sighær læns-
134 man næmd giora wara. stande op a tolf mannom a þinge. witna þe tolf swa at þe som i syn waro giorþo æncte at. i lagha þingom. böte hwar þera .III. m*ark*ær. §. 2. Nv kænnes man wiþ[70]) brot sin. han[71]) fæsta[72]) bot j hundares þinge. j alla þrea þriþionga. will swa gællda som fæst ær. ware saclös. æll*æ*r sökes æft*æ*r lanzlaghom. fæster han glaþlica[73]) vtan delo. ware þæghar af gæfwet[74]) halft[75]) af hvndæris rætenom. ware hwat[76]) ma hö-ghre sac æll*æ*r læghre. vtan j þiufnaþe. þær gifs æncte af vtan þe wilin. §. 3. þan ma witne bæra som a til þriggia marca cost. oc æi þan minna a. Witne scal man innan hundæres taca frælsa mæn oc friþwita. oc eþ take[77]) hwar han can fa. §. 4. Nu brytas att*æ*r witne. æll*æ*r eþa. oc þe[78]) wilia æi wiþganga witne baro. æll*æ*r eþ soro. þa scolo þem op ræta oc wiþ binda

XVII: 5 = UplL. þgB. 8: 6. *(§. 3, cfr. I. þgB. 17:4, 1.)*
XVIII: 1, 2 = UplL. þgB. 9: 1, 2.

64) C. D. sic. B. om. *scal.*
65) C. om. *sin.*
66) C. *malsæghanda.* D. *malsæghandas.*
67) C. *þriþio.*
68) Pro *æro oc.* Cfr. not. 7. pag. 81.
69) D. *fællen.*
70) C. add. *sac sina oc.*
71) Adde *a* vel *scal.* Cfr. not. 72: sequentem.
72) C. add. *scal.*
73) C. *laghlica.*
74) C. D. *affgivit.*
75) C. *half.*
76) C. add. *þæt.*
77) C. D. *taca.*
78) C. om. *þe.*

tolf sannindæ mæn ær[79]) þa waro a þinge ([80]ær þön witni borin varo æl-*lær* eþer[81]) gangin.

XIX.[82])

Wæþþia twe a þinge. sæte ([83]wæþ tacom i hændær. före swa fore land oc laghman. hwar som halldær[84]) op a laghmanz skilo. hæte wiþ m*a*rcom sæx Conung*ær* a sannind scoþa. han ma att*ær* bryta alla scroksocner oc alla opsokner. oc laghmandr[85]) a lagh skilia. oc ængin a osakær böta. oc ængin tyswer samo sac. Hwar[86]) som misfyrmer laghmanne. oc han stander oc skill ræt lanzlagh. hæte wiþ .XL. m*arcom*. Nv skill laghman þæt gillt ær[87]) domare dömde. böte þa þan þrea m*arkær* a domarans[88]) wæþning delir. oc þe eþar æro allr[89]) ogilldir som doma löst oc skiælalöst[90]) gioras. Nu a ængen wald at ofylto bonda sökia. vtan han sic sialfw*ær* fælle. will bonde wæþia þing fra[91]) garþe sinom. ware þæt wizorþ hans. 135

XX. ([92]*Hær six huro cona ma swæria oc witne bæra.*

I þæmma malom ma cona swæria oc witne bæra. þæt ær ett æn hon ær þa inne barn föþes. hwat þæt[93]) hælldr födes döt æll*ær* quict. annat æn hon[94]) wites om barna morþ.

XIX, cfr. UplL. ÞgB. 10.

XX = UplL. ÞgB. 11: pr.

---

79) C. *sum.*
80) C. *þær þe witne &c.*
81) B. *eþr* primum fuit scriptum.
82) C. habet rubr. *hær six vm wæþning oc doma.*
83) D. *wæþtacom.*
84) B. *hælldær* scriptum est, at prius *æ* scalpro mutatum in *a.*
85) B. Loco litt. *d* alia quaedam litt. antea fuit scripta. C. D. *laghmaþer.*
86) C. *Hwa.*
87) C. *sum.*
88) C. *domara.*
89) C. D. *allir.*
90) C. *skiællöst.* D. *skiælöst.*
91) C. D. *fran.*
92) C. om. *Hær six.*
93) D. om. *þæt.*
94) D. *hænne.*

GLOSSARIUM

et

INDEX NOMINUM PROPRIORUM.

Glossarium.

A.

A, præp. 1) c. abl. på: in, ἐπί. *qvar sitia a gamblum farvæghi,* I. B. 19: 3. *læggia vaþ æller for a manni, vaþ ligger a manni,* vide *For, Vaþ. up a* v. *uppa,* vide *Up.* 2) c. abl. i: in, ἐν. *a ny ok niþum,* I. B. 49: pr. 3) c. acc. på: in, ἐπί. *læggia ta a annan,* I. B. 20: 1. 4) c. acc. i: in, ἐν. *fara a qværna mans,* I. B. 27. 5) c. acc. till: ad. *raþa a sælu,* II. J. 1. 6) c. acc. emot: contra. *giora hemsokn a man,* I. Eþs. 2: 4. *atalan komber a man,* II. M. 24: 7. 7) c. acc. vid: iuxta. *þværs a dike,* II. B. 4: 1. 8) c. acc. angående, om: de. *legha a hæst,* II. Kp. 9. not. 88. 9) adverbialiter, derutöfver: insuper. *ok a þrea marker* v. *öra,* I. B. 4, 22: pr; 39: pr; 46, 48: pr; 49: pr; G. 15; Þg. 5: 1; 7: 2; II. Kg. 7: 2; M. 18. &c. *ok æn a þrear* (sc. *marker*), II. M. 1: 2. *

A, f. å: amnis. II. B. 23: 3. *4

Aboi, m. åbo (förekommer om landbo): incola praedii (occurrit de colono). II. J. 15: 4.

Adru kost, adv. annorlunda: aliter, alio modo. I. Þg. 7: pr. *3 *(andru kost)*

Af, præp. c. abl. 1) af: ab, de. *af fæþerni, möþerni,* I. G. 11: 1; II. Æ. 12: 1. *af sokn* v. *þinge tolf mæn næmna* (cfr. SML.), II. J. 16: pr; B. 5: 1. 2) från: a, de. *stolet af mik,* II. M. 30: 10. *væþia bort garþ af sik,* I. B. 39: 6. *dömis af þöm þrea marker,* I. Kr. 9: 3. *kin* &c. *(dömis) af þrim markum,* d. ä. böte: mulctator. I. B. 1, 5: pr; 6: pr; II. J. 3: 1, 2; Þg. 13; quibus locis addendum est I. B. 5: 1, si pro *salumanni* legendum sit *salumannin. varþa ræntter af þingum sinum,* I. Þj. 16: pr, 1. *af doctur* &c. *halvum, af mans væghna,* vide *Halva, Væghna.* 3) adverbialiter, bort, undan: aliorsum, e medio. *fælli af halft,* I. G. 9. *

Afal, n. (vide UplL.))(*ovanfal,* I. M. 26: pr.)(*af fal,* II. M. ind. not. 76. *4

A fals drap, n. (vide UplL.) II. M. ind. not. 77; cap. 6. rubr. not. 40. *4

Af fal, n. (vide UplL.) II. M. ind. not. 76. *4

Af fals drap, n. dråp, som sker derigenom att en menniska faller ned, t. ex. från en mast: caedes, lapsu hominis ex. c. de malo navis facta. II. M. 6: rubr. coll. pr.

Af föra, v. a. bortföra: avehere. I. B. 24. *4

Af giva (af gæva), v. a. eftergifva, efterskänka: remittere, concedere. II. Þg. 18: 2.

Afhog, n. (vide ÖGL.) I. M. 17: pr; II. M. ind. not. 92; cap. 23: rubr.; §. 5. *4

Af hænda, v. a. afhända sig, förytra: alienare. II. Æ. 9: 1. *

Afkænno þing, n. (vide UplL.) *a rætom þingsdagh ok a rætom þingstaþ ok æi i a.,* II. Þg. 12: 4. *3

Af læggia, v. a. bilägga, göra slut på: componere, finem rei facere. II. M.

25: 4. Sed *aflaghþe* perperam sine dubio pro *afsaghþe*, II. J. 18. *4

Af mærkia, v. a. utmärka (till afskiljande): designare (separandum). II. Kr. 6: pr.

Af næma, v. a. undantaga för sin räkning, vid försäljning af jord: in venditione fundi sibi reservare. *a. burtomt* &c. I. B. 1; II. J. 1. Ih. (Gloss. v. *nama*) male vertit verba: *næmde af burtomt*, "cepit vel decerpsit de fundi area."

Afnæmning, af næfning, f. ett jordstycke eller en viss rättighet, som, vid försäljning af jord, undantages för säljarens räkning: agellus vel ius quoddam, quod in venditione fundi sibi reservat venditor. *gripa til -ga*, säga sig hafva gjort sådant undantag: dicere se aliquid sibi reservasse. I. B. 1; II. J. 1. *4

Afraþ, n. afrad: vectigal e praediis. I. B. 13: pr; II. J. 15: 4. *gift ok a.*, II. Æ. 12: 1; J. 15: 5. *4

Afradskarl, m. landbo: colonus. I. B. 13: pr., ubi quoque loco verborum *afrad karli* legendum videtur *afrads karli*.

Afreþa sik (sup. *afræth*), v. rec. reda ifrån sig, försvara sig: (actionem v. accusationem) a se avertere, se defendere. I. Þg. 1: 1.

Af ryma, v. a. flytta bort: removere. I. B. 19: 4.

Afsighias, v. dep. afsäga sig: se abdicare. I. Þj. 15; II. J. 18. *4 *(af sighia)*

Af taka, v. a. 1) borttaga: auferre. I. B. 40: 2. *a. manni goþs*, II. Kp. 12: 3. 2) taga gröda af jord: fruges e terra percipere. I. B. 10: pr; II. B. 21. *4

Agangen, vide *Ganga*.

Agreper, m. kläder eller annat som man tager från den som blifvit gripen å bar gerning i vissa brott, såsom hor, skogsåverkan eller stöld: vestimenta aliaeve res iis ablatae, qui in quibusdam delictis, ut adulterio, illicita usurpatione alienae silvae vel furto deprehensi sunt. I. B. 43: pr. *taka a. af manni*, I. Kr. 9: 3. *sander a.*, I. Þj. 4, 5: pr; II. M. 26: 5, 18. *taka* v. *hava half mark* &c. *at -þinom*, II. M. 26: 3, 4. *öres a.*, sådana saker till en öres värde: tales res orae pretium habentes. Ibid. §§. 2, 7. Cfr. UplL. v. *aftækt*. *4 *(agriper)*

Agrud, f. kränkning af lofvad fred och säkerhet: promissae pacis et incolumitatis violatio. Ita explicari quidem posset h. v., II. Kg. ind. not. 31; at potius legendum videtur: *um þæn sum hæmnis a grud* &c. Cfr. UplL. v. *gruþ*.

Aka, 1) v. n. åka: curru vehi. I. B. 19: 1; 40: 3, 4; Þj. 14, 16: 1; II. M. 25: 6. 2) v. a. föra (på vagn), köra: (curru) vehere. II. Kr. 6: pr; B. 8: 3. Cfr. *In aka*. *

Aka, f. körsel: vectura. II. Kr. 6: pr. not. 53. *4

Akalla, v. a. tillkalla: advocare, arcessere. I. B. 39: pr; II. B. 7: pr. *3

Aker, m. åker: ager. *liggi i ogildum akri ok a værkum sinum* (i. q. *liggi ogilder a værkum sinum*, SML. Kg. 5: pr.; cfr. UplL.), I. Þj. 3. Cfr. *Böno-, Romna-, Ærta aker*. *

Akoma, f. åkomma: laesio corpori illata, vulnus. I. Eþs. 7: 1; M. 2, 13, 18, 19, 20: pr, 1; 27; II. M. 21: pr; 24: 2; 26: 18. *

Akralaghi, m. delegare i tegskifte på samma åker: qui partem habet eiusdem agri inter vicinos divisi. *mæþ -ghum sinum*, I. B. 22: 2.

Alda oþal, ald oþil, n. gammal slägtjord: fundus avitus. *havi fori fult fæþerni* v. *fasta fæþrene ok a. o.*, allitt. I. B. 10: 1; II. B. 10. *3

Alder (g. n. *alt* pro *alz*, I. Þg. 3: 2. pl. n. *aal*, I. Kr. 9: 1.), pron. 1) all: omnis. *alli mæn* v. *allimæn*, vide *Ma-*

þer. alguzhælgun, vide *Hælgun. alt at enu,* dessutom: praeterea. I. B. 45: 1. *allir saman,* I. Kr. 1; M. 10. &c. *bot alla saman,* II. M. 24: 8. *alt sænder,* II. Kr. 11: pr. *alt suman hirþingia ok hiord, þiuf ok þiufnaþ, bytto ok hand,* I. B. 39: 5; II. M. 26: 9, 13. *alt ut til sumarnata,* d. ä. ända till: usque ad. I. B. 44: pr. *allu,* adverbialiter, alldeles, helt och hållet: omnino. I. G. 16: 1. 2) hel: totus. *land alt,* I. Kr. 6: 1. *

Alder, m. ålder: aetas. *komin til sin moghanda a.,* I. B. 7: 1. *vara a moghande a.,* I. B. 39: 5. *til vitande a. komin,* II. M. 30: 6. *til vits ok -rs komin,* II. Æ. 8: 1. *til lagha -rs komin,* I. Þj. 9. *4

Aldin, n. (vide VGL.) II. B. 7: pr. *

Aldin karl, m. (vide UplL.) II. B. 7. *3

Aldra handa (allar handa), adj. indecl. allahanda: omnis generis. II. M. ind. not. 76; Kp. ind. n. 39, 49; B. ind. n. 70. *4

Aldra hælghona dagher, m. (vide VGL.) II. Kr. 9. *3 *(alla hælghona dagher)*

Aldri, adv. aldrig: numquam. I. Kr. 12; Eþs. 6: pr. &c. Cfr. *Ængin.* *

Alin (pl. *alnar, allna*), f. aln: ulna. I. Kr. 3: 5; 5: 3; Þg. 5: pr. *4

Allimæn, vide *Maþer.*

Almanna, adj. indecl. allmän: communis. Vide *Vægher.* *4

Almænniliker, adj. allmän: universalis. II. M. 24: 4. *4

Almænnings torgh, n. allmänt torg (i stad): publicum forum (urbis). I. M. 12; II. M. 22: 1. *a a.*)(*annarstaþs i köpstaþinum,* II. M. 24: 3. *a a. a rætum torghdagh,* II. M. ind. not. 93.

Alsæla, adj. indecl. (a *sælia*) den som har sålt allt hvad han egde: qui omnia sua vendidit. I. B. 1; II. J. 1. Cfr. ÖGL. v. *alsala.*

Altare, m. altare: ara. *a a. bæra* v. *læggia* (cfr. VGL.), I. Kr. 3: 6; II. Kr. 9. *

A læggia, vide *Læggia.* *4

Ambat, f. trälinna: serva. II. M. 24: 8. *

Andi, m. 1) (vide SML. sub 1.) I. Kr. 6: pr. 2) (vide SML. sub 2.) *þæn hælghi a.,* I. Kr. 6: 1. *4 *(and)*

Andiliker, adj. andelig: spiritualis. *-kt mal, mal af -kum sakum,* II. Kr. 22: pr. not. 46. *4

Andra handa, adj. indecl. annat slags: alius generis. II. Kr. 20: 1. *3 *(annur handa)*

Andra leþ, adv. annorledes: aliter, alio modo. I. Kr. 12. *2 *(annurledz)*

Andvarþa, v. a. öfverlemna: tradere. II. M. 26: 5. not. 83. * *(anvarþa)*

Anfriþer, m. (vide ÖGL.) I. Þg. 7: 2. *4

Anger (g. *ængs* pro *angs*), m. (vide SML.) *eghu til angs sætia, lata sæþ sina til angs standa* (cfr. SML.), I. B. 41; II. B. 9: pr. *4

Angra, v. a. ångra: poenitere. I. B. 33: pr.

Anit, f. (vide UplL.) Vide *By anit.* *3 *(a nyt)*

Anlaþi, n. säd som skall införas eller är införd i lada: segetes horreo condendae v. conditae. *aka æptir a. sinu,* I. B. 19: 1. *a. brinder (up),* I. B. 45: 5; II. B. 25: pr. Locc. vertit: "horreum", "granarium"; Ver.: "allt det som åkes och föres hem till byn, säd, hö, ved; vectura omnium rerum"; Ih. denique credit h. v. significare horreum, "quo domi conditur demessa Ceres."

Annan vart, adv. annorstädes bort: aliorsum. II. Kr. 7: pr.

Annar (f. *adrun,* forte lapsu calami pro *annur,* I. B. 51: pr.), pron. 1) annan: alius. *sva fore þy* (sc. *diuri*) *sum fore aþro fæ sino,* II. M. 1: 1. 2) endera: alteruter. I. Kr. 9: 3; G. 11: 1; II. B. 17: 5. 3) *annar — annar,* en, en annan: alter — alter. I. B. 15,

21: 1; 34: 1; 41; Þg. 5: 4; II. Æ. 11: pr. *3

Annar staþs, adv. annorstädes: alibi. II. M. 24: 3. * *(annarstaþ)*

Annat tiggia (annatthiggia, annatigge &c.*)*, 1) pron. ettdera (af två): alterutrum. *a. fælle*, fäller endera (af parterna): alterutrum (litigantium). I. Þg. 3: 2. 2) conj. antingen: sive. I. M. 20: 1; B. 3, 35: 3; Þj. 2: pr; Þg. 5: pr; 9; II. Kr. 12: 1. et not. 64. &c. *

Arder (acc. *arder*), m. årder, plog: aratrum. I. B. 40: 2. *4 *(arþer)*

Ardir bilder (rectius *ardar bilder*), m. plogbill: vomer. I. B. 40: 2.

A rek, vide *Aræk.*

Arf (g. *ærfvæs* pro *arfs*, II. Kr. 7: pr.), n. 1) jord, fast egendom: bona immobilia (cfr. VGL.). *standa* v. *taka a. ok orf*, vide *Orf.* 2) död persons qvarlåtenskap: bona defuncti relicta. *fa af faþors arf þrea marker*, II. Æ. 18: 3. *koma at broþors* v. *barns arve*, II. Æ. 11: pr; 12: 1. 3) arf: hereditas. *ærva a.*, I. G. 12. *sva fore konungs a. sum karls*, så väl för det arf som tillfaller konungen, som för det som tillfaller enskild person: tam ob hereditatem quae regi, quam ob eam quae privato cuidam cedit. II. M. 8: 1. Cfr. *Bak-, Danar-, Niþiar arf.* *

Arf gænger, adj. (vide ÖGL.) I. G. 3: 1. *2

Armlægger, m. armpipa: os brachii. II. M. 21: 2. *2

Arva bot, f. (vide SML.) II. M. 22: pr. *4

Arva skut, n. (ab *arf*, sagitta, vide SML.) skott med pil: ictus sagittae. I. M. 19.

Arve, m. arfvinge: heres. I. B. 3; G. 9, 15; Þj. 6; II. Kr. 7: pr; 11: 1. &c. *

Aræk, a rek, n. (Isl. *rek*, propulsio, *reka*, pellere) boskaps drifvande i bet: actus pecudum ad pastum. *koa a. ok soar*, rättighet till bete för ko och so: ius pascendi vaccam et suem. I. B. 1; II. J. 1. *kænna* (sc. *manni*) *a.*, d. ä. att han drifvit sin boskap i bet på annans åker eller äng: "alterum accusare, quod pecora ipsius in arvum suum immiserit", ut haec verba recte explicat Ih. (Gloss. v. *kænna*). I. B. 39: 5.

Asaka, v. a. (Isl. item) åtala: actionem instituere. I. M. 23.

Asea, v. a. påse, åskåda: videre, inspicere. I. M. 20: pr. *4

Asker, m. spjut (eller egentligen spjutsskaft): hasta (vel proprie manubrium hastae). *at han aske ok odde* (pro *askar odde) taker til* (cfr. UplL.), II. M. 11: 1. *4

Asokn (asökn), f. lagsökning: exactio iudicialis. *þrea marker at -ninni*, d. ä. för det att han ej utan lagsökning gjort rätt för sig: ob contumaciam, qua alterum ad instituendam actionem coëgit (cfr. ÖGL. v. *sokn 2*). I. Þj. 16: pr, 1, 2; II. M. 25: 5-7.

Asyn, f. 1) åsyn: contuitus. I. M. 20: pr. 2) synligt tecken eller märke (efter begånget våld eller liden skada, å menniskor eller ting): evidens signum v. vestigium (illatae vis v. facti damni, in hominibus v. rebus adparens). I. M. 14; B. 38: 2; II. M. 21: pr. *sannar -nir*, I. B. 27, 39: pr. *4

Asæti, m. i. q. *hasæti* (vide UplL.) II. M. 25: 4. *4 *(hasæti)*

Asöres eþer, m. (vide SML.) II. Kr. 24: 8. *4

At, præp. c. dat. 1) åt, till: ad (locum &c.) *fara hem at andrum*, I. Þj. 16: 4. *kastar at* (sc. *söþi*), I. B. 50. *sko skærper (karli) at foti*, I. B. 1; II. J. 1. *koma at arvi, at ængu komin*, vide *Koma.* 2) åt, för: ad, pro. *nykel at hærbærghe*, II. M. 26: 9. *faþir at (barni)*, I. Kr. 9: 6; G. 8. *æn sva vinder at*, I. M. 10. *gior* v. *þe giorþo ænkte at*, II. M. 30: 10; Þg. 18: 1. *vær*

æn hans vili vari at, II. B. 6: pr. *tiughu marker at mankælg hans*, I. M. 1: pr. *þre marker* &c. *at sarum*, I. M. 17: pr, 1-4; II. M. 21: 1, 2; 23. *þrea marker at asokninni*, vide *Asokn*. 3) på, i: in. *at vægh*, I. B. 44: pr. *at iorþ niþer*, II. M. 25: 3. *at kirkiu*, I. Kr. 13: 2; B. 3; Þj. 11; II. B. 17: 3. *at öldum*, I. M. 18. *at bondans* (sc. *husi*; cfr. VGL., UplL. et SML.), I. M. 4: pr, 2. *at þriþia dagh*, I. Þj. 11. *at solasætre*, II. Þg. 24: pr. *at þy sinne*, II. Kp. 13: 3. *at fyrsto skipvist*, II. Kg. 7: 1. *aghi ængin sak at*, I. Þg. 8. *bot ængun at*, I. B. 22: pr. 4) (vide ÖGL. sub 6.) *at rykande* (lege *ryþanda*) *sari*, *þrangalösu* v. *oþrængdu mali*, *oskiptum skoghi*, *brinnanda brandi*, I. M. 20: pr; B. 41, 43: pr; 45: 2; Þj. 14; II. B. 9: pr. *at lösnalösu*, *osöktu*, *ovæþiaþu*, *svaralösu*, *ændilangu*, I. B. 37: 2; 39: pr; Þj. 7; Þg. 2: pr; II. B. 4: 1; 5: 2. Cfr. *Saklös*. 5) med: cum. *byria at minstu kirkiu*, I. Kr. 8. *tala ... sum han byriaþi at*, I. Þg. 9. *at þy tali* &c., vide *Tal*. *böti ran at tolf örum*, I. Þj. 16: pr. *at ovilia mans*, I. B. 29. 6) till, som, i egenskap af: ad, ut, loco v. nomine rei. *akrum ær' garþer at væg ok himil at þækiu*, I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *at tiþaköp*, *vigslafæ*, *dylsbot*, *læstis bot*, *lækis bot*, *liutes bot*, *agrepinum*, *lösn*, I. Kr. 3: 4; 8; M. 3: 3; 17; II. Kr. 3; M. 21: 1, 2; 23, 26: 3, 4; 34: 1. *at botum*, I. M. 22. *at höghsto*, *minsto*, II. M. 25: 5; 30: 9. 7) till, i afseende på: habita ratione (rei). *iomdyrt at botum*, I. M. 17: pr. *þæn sum ælster' ær at*, vide *Ælster*. Cfr. *Sander*. 8) att (framför infinitiver): nota infinitivi (cfr. UplL.). *at beþas præst*, för att &c.: ut petant &c. I. Kr. 1. 9) (vide UplL. sub 12.) *skal ... at skripta*, I. Kr. 4: pr. *skulu syn at næmpna*, I. B. 38: pr. *kan ... at skiuta*, II. Æ. 9: pr. *

Atakin, adj. (vide UplL.) II. M. 26: 16. et not. 38; 28: pr. *ængu a.*, I. B. 23; II. M. 26: 13, 14. Cfr. *Bar*, *Sander*. *4

Atalan, f. åtal: actio, accusatio. II. M. 24: 7. *1

Atskilias, v. dep. åtskiljas: separari. II. Æ. 10: pr.

Attatighi, num. åttatio: octoginta. II. Æ. 2: 1; M. 11: pr, 2. Scribitur *attighi*, I. M. 1: 7. *4

Atter (atti, I. B. 45: 1.*)*, adv. 1) tillbaka: retro.)(*fram*, II. Þg. 5.)(*up*, I. B. 22: 1. *ærva a. i æt sina*, d. ä. taga bröstarf efter sina föräldrar och förfäder: capere hereditatem a parentibus aliisve cognatis in linea adscendenti relictam,)(*ærva fram i æt (sina)*, II. Æ. 12: 3; 19: pr. *a. skipta*, I. B. 33: 1. Cfr. *Fulla*, *Fylla*. 2) åter, å nyo: denuo, iterum. II. J. 15: 3. 3) qvar: residuus. *vara a.*, I. B. 1; II. J. 1. *a. sitia*, II. Kg. 7: 6. * *(ater)*

Atter bryta, v. a. bryta, uphäfva: rescindere. *a. næmpd*, *skroksokner*, I. Þg. 3: 1; II. Þg. 19. *vitne*, *eþar brytas atter*, II. Þg. 18: 4. *4

Atter fa, v. a. återgifva, återlemna: reddere. II. B. 7: pr. *4

Atter ganga, v. n. 1) återgå: redire. *til sins a.*, d. ä. återtaga: recipere. II. Æ. 8: 1; J. 3: 1. *gangi atter i byskipt*, II. B. 10. 2) återgå, förklaras ogild: irritum fieri. *eþer ganger atter*, I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 5, 11. *þiufnaþer gangi atter*, i. e. actio furti repellitur (quod alio loco exprimitur verbis: *þa vare þæn oþiuva*, II. M. 26: 18.), I. Þj. 4. *

Attergangs (attirgans), adj. indecl. återgångs (ed): (iuramentum) irritum. *eþer*, *lyktarvitne* &c. *varþer a.*, I. Þg. 14, 18; II. Kr. 24: 8. *4

Atter gildi, n. (vide UplL.) II. M. 25: 10. *a. sins*, I. B. 22: pr. *givi a. bo* (gen.) *bondans*, I. Þj. 16: 4. *4

Atter gælda, v. a. betala, ersätta: solvere, rependere. I. B. 22: 2; 44: 2; 48: pr; þj. 15. *

Atter kalla, v. a. (vide SML. sub 2.) I. G. 16: pr. *4

Atterköpa, v. a. återköpa (en såld jordegendom): redimere (fundum venditum). II. J. 11: pr. *3

Atter köps fastar, m. pl. gode män *(fastar)* som voro tillstädes vid återköp angående jord: testes rogati, qui aderant cum fundus venditus redimeretur. II. J. 11: pr. *4

Atter læggia, v. a. (vide UplL. sub 1.) II. J. 15: 5. *3

Atterlægha, f. (vide SML.) II. B. 8: 4. *4

Atter lösa, v. a. (vide UplL. sub 2.) I. B. 14; þg. 5: 5; II. Kr. 7: pr; J. 10: pr. *4

Atter standa, v. n. återstå: restare. I. þg. 7: 2; II. Kg. 7: 2. Cfr. *Æftir standa*. *4 *(ater sta)*

Atter staþa, f. återstod, rest: residuum. II. Kg. 7: 6.

Attondi, num. åttonde: octavus. *a. dagher* (sc. *iula*), nyårsdagen: dies circumcisionis (cfr. VGL.). II. Kr. 26: pr. *

Attunger, m. 1) en åttondedels by: octava pars pagi.)(*fiorþunger* et *halver byr*, I. B. 19: pr. 2) adscendent i tredje led: cognatus in tertio gradu lineae adscendentis.)(*fiorþonger* et *halva*, II. Æ. 12: pr. *halver a.*, adscendent i fjerde led: cognatus in quarto gradu lineae adscendentis. Ibid. *

Avisning, f. (vide UplL.) *haver han a.*, kan han gifva anvisning på något annat (till humlegård) tjenligt ställe: si alium locum (lupulo colendo) idoneum monstrare possit. I. B. 24; II. B. 13: 1. *4

Avugher (dat. m. *afgum*), adj. afvig, bakvänd: inversus, retrorsus. Vide *Brander*. *4

Aværka (avarka), v. a. (vide SML.) *a. manni i akrum*)(*sla a ængium*, I. B. 22: pr. *

Aværkan (dat. pl. *-kum*; cfr. UplL.), f. (vide ÖGL. sub 1.) II. B. 13: pr. *4

Ax, n. ax: spica. I. B. 22: 1; þj. 2: 1; II. M. 26: 11. *4

Axl, f. axel: humerus. Vide *Överaxlaþer*. *2

Aþalbogher, m. så kallas en viss del (en procent) af arfvet, hvilken, då fader eller moder efter den andra makans död tog bakarf, tillföll den dödes närmaste slägting på andra sidan; så att om t. ex. fadren ärfde 100 marker, en mark tillföll närmaste möderneslägtingen: ita appellatur certa portio (centesima pars) hereditatis, quae, cum pater vel mater altero coniugum iam mortuo hereditatem acciperet, cessit proximo cognato a parte parentis iam mortui; ut, ex. c. si pater hereditate acciperet C marcas, una marca cederet proximo cognato materno. *ræter a.*, I. G. 11: 3. Rationem denominationis in modum aliquatenus probabilem explicare non possum. Locc. versio hoc loco nullum sensum praebet; in Lex. Iur. vertit: "principalis pars."

Aþalkunu barn (aþulkunu barn), n. (vide VGL.) I. G. 9; II. Æ. 18: 3.)(*frillobarn*, II. Æ. 19: pr. *

B.

Bak arf, n. (vide VGL.) I. G. 11: 3; II. Æ. ind. not. 54. *

Ban, n. (vide VGL.) *man i b. liusa, sitia i banni*, I. Kr. 15. *

Bana ord, n. dräpande, dråp: perpetratio homicidii, caedes (cfr. VGL.). *næmpna man til b.*, I. M. 6. *1

Band, n. band: vinculum. I. Kr. 5: 6. *man basta ok i b. föra* (i. q. *binda*), allitt. II. M. 25: pr. Cfr. *Fæsti-, Ærmaband*. *

Bani, m. 1) bane: nex. *fa bana*, I. M. 26: pr; B. 44: 1. 2) (vide UplL. sub 2) I. M. 4: pr, 1; 5: pr; B. 46: pr, 1; II. M. 1: pr. Cfr. *Hald-, Mans-, Raþbani.* *

Bansater (banzater), adj. (vide UplL.) II. Kr. 24: 1. *4

Banzmal, n. (vide UplL.) I. Kr. 10, 11; II. Kr. 22: pr. et nott. 54, 55. *

Bar, adj. (vide UplL.) *b. ok atakin* (cfr. UplL.), I. Kr. 10; B. 20: 1; 28, 39: 4; Þj. 1: 3; 2: pr; II. Kr. 21. &c. *4

Bardaghi, m. 1) (vide VGL.) I. M. 20: pr.)(*sar*, I. G. 2. 2) slagsmål: pugna, dimicatio. *þræta æller b.*, I. M. 18. *

Barklöpa, f. afbarkande: decorticatio. II. B. 14: 7. *3 *(barka löpa)*

Barliker, adj. uppenbar: manifestus. *b. mannum*, II. M. 25: 2.

Barn, n. 1) barn: infans. Vide *Mö-, Sven-, Vaggu barn.* 2) barn, son eller dotter: filius v. filia, liberi. *döa af barne* (cfr. VGL.), I. G. 10. *vita manni b., dylia barns*, I. G. 8; II. Æ. 18: pr. Cfr. *Aþalkunu-, Broþurs-, Dottur-, Frillu-, Oska-, Stiup-, Suna-, Systor barn; Hema kona.* *

Barnafaþer, m. (vide UplL.) *vita b. sin*, de matre infantis, II. Æ. 18: rubr. *hetir þæn* v. *vari han b. hænnar*, I. G. 8; II. Æ. 18: pr. *4

Barn sot, f. (vide UplL.) *döa i b.*, II. Æ. 18: 1. *3

Barþer, vide *Bæria.*

Bas, ? (Isl. m.) bås: praesaepe bovis. II. M. 25: 11.

Basta, v. a. (vide VGL.) *-aþer ok bundin*, allitt.,)(*bundin mæþ ærmabandum*, vide *Ærmaband. man b. ok i band föra*, allitt. II. M. 25: pr. *4

Bast löpning, f. basts afskalande: corticis delibratio. I. B. 23.

Bater, m. båt: cymba. II. M. 26: 16. *

Batsfarmber, m. båtlast: onus cymbae. II. B. 14: 5. *4

Benbrot, n. benbrott: fractio ossis. II. M. 24: 2. Cfr. *Brut.* *4

Benbrutin (bænbrutin), adj. som fått ben brutet: cui os fractum est. II. M. ind. 21; cap. 21: pr. not. 52. *3

Benlösning, f. (vide UplL.) I. M. 13. *3

Beta, v. a. jaga: venari. *b. man i kæl mæþ höke ok hunde*, II. M. 1: 2. *2

Beþas, v. dep. begära: petere. *b. præst, vigilsi* &c. I. Kr. 1, 7; B. 10: pr. &c. *b. hionalagh binda, ransaka*, I. Kr. 7; Þj. 7. *

Bilder, m. plogbill: vomer. I. B. 46: pr. *koma mæþ bild ok biogskæppo*, allitt., d. ä. för att plöja och så: paratus ad arandum serendumque. II. J. 15: 3. Cfr. *Ardir bilder.* *4

Bild kippi, m. (a *bilder* et *kippa*) dragare, oxe som drager plogen: iumentum, bos qui vomerem i. e. aratrum trahit. I. Þg. 5: pr. 1

Biltogher, adj. (vide VGL.) II. M. 24: 4; sed perperam I. Eþs. 6: 1. *

Binda (part. pass. dat. f. *bundni* v. *bunni*), v. a. 1) binda: ligare. *basta ok b.*, allitt. II. M. 26: 5. *b. byrþi, bundin byrþi*, vide *Byrþi. bundin mæþ ærmabandum*, II. M. 26: 5. Cfr. *Saman binda.* 2) stadfästa, bekräfta: confirmare. *b. hionalagh*, I. Kr. 7; II. Kr. 8: pr. 3) förbinda, förpligta: obligare, obstringere. *b. sik til at byrghia* &c. II. B. 9: 1. 4) öfverbevisa: convincere. *man viþ sar b.*, II. M. ind. 24. *mæþ vitnum bundin*, II. Þg. 17: 1. *b. man viþer mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, I. G. 8; II. Æ. 18: pr; M. 26: 2. *b. man viþer mæþ þrim vitnum ok prætolftum eþe*, II. M. 9: 3. Cfr. *Viþer binda.* 5) bevisa: probare. *b. köp, skipti, lof a man*, I. B. 5, 9: 1; G. 15; II. J. 3: 2; B. 16: 1. *b. (torghköp) mæþ tvem*

byamannum sinum bolfastum ok sæx manna eþe, b. mæþ landsmanni enum ok andrum bymanne, II. Kp. 2: 1. *b. fæstning, gift, lofvitne mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe,* I. G. 1; II. J. 15: 3; B. 14: 10. *b. köp mæþ þrim vitnum ok attertan manna eþe,* II. J. 2: pr. *

Biogskæppa, f. kornskäppa, ett kärl hvari kornet bärs vid såning: qualus satorius (proprie ad sationem hordei usitatus). Vide *Bilder*. Cfr. ÖGL. v. *sæþis skæppa.*

Biskoper, m. biskop: episcopus. I. Kr. 1. &c. Cfr. *Ensak, Længsmaþer, Maþer.* *

Biskops hærbærghi, n. gästrum för biskopen: cubiculum hospitale episcopo recipiendo destinatum. I. Kr. 2. *3 *(biskuper)*

Biskops sak, f. (vide UplL. sub 1.) II. Kr. 26: 2. *3

Bita, v. a. bita: mordere. I. B. 47, 49; II. B. 28: 1. *fastar bitin a þæn sum salde,* vide *Fasti.* Cum vero dicitur *fastar bitas,* II. J. 5: pr., pro *bitas* sive *bita* sive *bindas* legendum videtur. *4

Biti, m. bjelke: trabs. Cognita quidem est haec significatio h. v. (cfr. ÖGL.); an vero ita explicari possit ubi dicitur: *hittis æi b. æller bæni,* allitt. I. M. 3: 1, fateor me ignorare; sensus vero horum verborum, ut mihi videtur, hic est: si non adpareat hominem in domo sua esse occisum, ac inde in aream extractum esse corpus; quod si ita sit, forte pro *biti* legendum est *bloþ,* ut conferri possint verba: *ma se blod ok bænd hinnugh sum dræpit var,* VGL. I. Mandr. 14: 2; II. Dr. 30. Had. verba *biti älla bäin* (ut ille male legit pro *bæni*) vertit: "stycke af kroppen eller ben"; Locc.: "nec ulla caro aut os funeris reperiatur"; Ih. denique (Gloss. v. *bita*): "ita ut nec dens nec os inveniatur, i. e. si nihil eius inveniatur." *2

Biuþa (*byþas* pro *biuþas,* I. M. 22.), v. a. 1) erbjuda: offerre. *b. vaþabot ok vaþaeþ,* I. B. 45: 2. *b. ræt,* I. G. 15. *b. (fult) til byrd sinni,* I. B. 2; II. J. 6. *b. fult fore sik,* II. M. 24: pr. *biuþi (sc. eghur sinar) þem skyldaster ær,* I. G. 16: 1. *b. sik til eþa,* I. Þg. 3: 1. *biuþas,* dep. erbjuda sig: se offerre. I. M. 22. Cfr. *Lagh-, Op-, Til-, Ut biuþa.* 2) befalla, påbjuda: iubere, indicere. I. Kr. 13: 2. Cfr. *Ubudin.* *

Biþa, v. n. bida: exspectare. I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr; Þg. 3. *4

Biþia (impf. *baþ*), v. a. 1) bedja: rogare, precari. I. B. 42. *b. i friþ,* I. Eþs. 6: pr. 2) begära: petere, expetere. *b. sik kunu,* I. G. 1. *b. ok fæsta,* II. Æ. 1: 3. *

Blami, m. (Isl. item) blånad: livor. II. Kr. 24: 2; M. 20, 24: 2. *1

Blar, adj. blå: lividus. *b. æller bloþugher,* I. M. 12; II. M. 22: 1. *sla man blan,* I. M. 14. *4

Blear, vide *Blöia.*

Bloþ, n. blod: sanguis. I. M. 20: pr. *vækkia b.,* I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. *at rinnande -þe,* I. M. 20: pr. *sla man til bloþs ... þo at fullsære varþe,* tillfoga (större eller mindre) sår: vulnus (gravius vel levius) infligere. II. M. 19. *

Bloþer, m. i. q. *bloþ. synis þær b. a blöiu,* I. Kr. 9: 4.

Bloþugher, adj. blodig: cruentus. Vide *Blar.* *4

Bloþvite, n. blodvite: levius vulnus. *sla til b.*)(*sargha,* II. Kg. 4: pr. *

Bloþ vækning, f. blodsutgjutelse: effusio sanguinis. II. Kr. 26: pr.

Blöia (blear pro *bleor* v. *bleo)*, f. lakan: lodix. *bolster ok b.,* II. Æ. 10: pr. not. 69. *koma a b. ok bolster,* I. G. 2. Cfr. *Bloþer.* *3 *(blea)*

Bo (bö; gen. bo pro *bos)*, n. 1) (vide

UplL.) II. Æ. 9: 2. *bo ok boskaper,* allitt. II. M. 25: 9, ubi v. *bo* videtur proprie respicere bona immobilia, *boskaper* vero mobilia. 2) lös egendom: bona mobilia. I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. *

Boa, bo, 1) v. n. bo: habitare. I. M. 8; B. 19: 1; 25; II. J. 15: 3; B. 1: 2; 8: 2. *saman b.,* de coniugibus. II. Æ. 8: 4. *boas* (dep.) *fore,* i. q. *boa.* II. M. 25: 4; 26: 9. 2) v. a. inreda, tillreda, reparera: instruere, adornare, reparare. *til vigsla boin,* de aede sacra recens exstructa, I. Kr. 1. *taki niþer garþ ok boe* &c., d. ä. uprätte åter den nedtagna gärdsgården: saepem iterum exstruito. I. B. 40: 4. Cfr. *Um-, Up boa; Færþa boin.* *

Bodsæti (pl. *-ta* pro *-tar*), m. (a *boþ*) inhyses man (eller qvinna): tugurii incola (cfr. ÖGL. v. *hussætu maþer*). I. Kr. 3: 4.

Bogher, m. bog, frambog: armus anticus.)(*lar,* I. B. 48: 2; II. B. 28: pr. Quae significatio huic v. in compositione *aþalbogher* sit tribuenda, ignoro; vocabula *bogher, bogha böter* in iure Hels. occurrentia, ad hanc rem illustrandam aliquid conferre, equidem non video. *3

Bok, f. bok: liber. *taki b. at kirkiu,* nemligen Biblen eller någon annan andelig bok, som vid edens afläggande skulle vidröras: ex aede sacra adferunto Biblia aliumve sacrum codicem in iurando tangendum (cfr. ÖGL. h. v.). I. Þj. 11. Cfr. *Laghbok.* *

Bol, n. gård, landtgods: praedium. *hava b. ok bygning annars mans,* allitt., d. ä. såsom landtbo: alieno praedio conducto uti. I. B. 13: 2; II. J. 15: 13. *ræna annan b. ok bygning* (cfr. *Ræna*), I. B. 13: 1. *

Bolagh, n. bolag: societas bonorum. *b. saman læggia,* I. B. 15. *skipta æptir fullu -ghi,* d. ä. efter hvars och ens andel i bolaget: dividere secundum normam societatis v. pro rata portione. Ibid. *4

Bolaghs man, m. bolagsman: socius bonorum. II. J. ind. not. 29. *3

Bolaghsstæmna, f. 1) giftostämma, arrendetid: tempus in quod conducitur fundus. *b. ær ute,* II. J. 15: 3, 6. 2) den dag då arrendet uphör: dies finiendae locationi conductioni determinatus. *til b.,* ibid. §. 4. Cfr. SML. h. v., et ÖGL. v. *bolagh.* *4

Bolby, m. (vide ÖGL.))(*om eghnir,* II. Æ. 12: 1. *4

Bolfaster, adj. (vide UplL.) II. M. 26: 9; Þg. 12: 2. *4

Bolsmiþer, m. smed som bor på landet: faber ferrarius ruri habitans.)(*silfsmiþer,* II. M. 11: 2. Cfr. UplL. M. 12: 5. Ver. vertit: "faber proprium fundum possidens."

Bolstaþa mæn, vide *Bolstaþsmæn.*

Bolstaþa skæl (*bolstaþs skæl,* II. B. 18: pr.), n. 1) gränsskilnad emellan byar: confinium pagorum. II. B. 17: pr, 3. 2) råmärke emellan byar: lapis terminalis inter pagos. II. B. ind. 18; cap. 17: rubr. *4

Bolstaþer, m. gård eller by; i synnerhet den dertill hörande jord: praedium vel pagus; praesertim agri &c. ad praedium vel pagum pertinentes. I. Kr. 6: 1; B. 39: 6; 42; Þj. 17: 2; II. Kr. 11: 1; M. 8: pr; 9: 3; B. 8: 3. *b. sin, annars* &c. I. B. 21: 1; 42; II. B. 1: pr; 18: 1. *b. manna,* I. M. 5. *b. iorþa,* I. B. 1. *skipta -þum,* I. B. 11. *a -þi*)(*a skoghum* et *innan ta ok tomta ra,* I. M. 4: 1. *by ok b.,* allitt. I. B. 24; II. B. 13: 1. *bolstaþ* (pro *-þa*) *mællum,* II. B. ind. 13. *

Bolstaþsmæn (*bolstaþa mæn, bolstad men*), m. pl. byemän, invånare i en by: incolae pagi. I. Kr. 6: 1; M. 4: 1; 5; B. 24, 38: pr; 42, 45: pr; II. M. 8: pr. *4

Þolstaþs ra, comm. (vide UplL.) II. B. 18: 2. *3 *(bolstaþa ra)*

Bolæggia, v. n. göra bolag: societatem bonorum instituere. *vara* v. *vita bolaght*, I. B. 15.

Bonde, m. 1) bonde, jordegare: vir proprium fundum habens. I. Kr. 1. &c.)(*gæster*, I. M. 4: pr, 2.)(*þianosto man*, *lænsman* &c. II. Þg. 14: pr. Cfr. *Husbonde*. 2) (gift) man: maritus. I. Kr. 9: 5; B. 32. &c. *ganga i kirkiu æptir bonda* (cfr. ÖGL.), I. Kr. 3: 5. *

Boren, adj. född: natus. II. Æ. 2: 1. Cfr. *U-*, *þiþborin*. *4 *(burin)*

Borgha, v. a. gå i borgen (för): fideiubere. *b.*, absolute, I. B. 18. *b. pænninga fori annan*, *b. manni til svar*, ibid. *

Borghan, f. borgen: fideiussio. I. B. 18; Þg. 6. *

Borghana man, *borghans man*, m. borgensman, löftesman: fideiussor. II. Þg. 12: 2. *4

Bortu, vide *Burtu*.

Borþ, n. bord: mensa. *enni*, *tvænni*, *þrænni b.*, d. ä. måltider: prandia. I. Kr. 8; II. Kr. 3. *

Bos brigþ (*bosbrigh*, II. M. ind. not. 94.), f. våldsamt borttagande af en annans häst eller nötkreatur ur stallet: alieni equi vel bovis ereptio e stabulo. II. M. 25: 11. Prior h. v. pars *bo* in hac compositione forte habet significationem pecoris (cfr. VGL. et ÖGL.).

Boskaper, m. 1) (vide ÖGL.) Vide *Bo 1*. 2) i. q. *bolagh*. *vara i b. soman*, II. J. 13: 1. *4

Boskipt, f. 1) boskifte, egendoms delning: bonorum divisio. II. J. 16: 3. *ægha i -tinne*, ega del i boet, om det skulle delas: participem esse bonorum, si dividenda essent. II. M. 30: 6. *sum han a i -tinne*, efter den andel han har i egendomen, då den skall delas: pro rata parte, quae in divisione bonorum ei competit. II. J. 13: 1. *give ut b.*, d. ä. den andres andel i boet: portionem bonorum ad alterum pertinentem. II. J. 16: 3. 2) (vide VGL. v. *boskipti* sub 3.) *ægha b.*, II. Kg. 2: 4.

Bo spiall, *bosspæld*, n. i. q. *bospænd*. II. M. ind. not. 96; cap. 26: 14. n. 33.

Bospænd, f. (vide ÖGL.) II. M. 26: 14, ubi verba: *vites manni b.* illustrantur additis verbis: *lokkat hion hans*. *2

Bos ran, n. (vide VGL.) II. M. 25: 10. *2

Bostaþer, m. i. q. *bolstaþer*. II. B. 22: pr. not. 78. *by æller* v. *ok b.*, II. B. 20: pr. not. 57; 22: pr. n. 77.

Bot (g. pl. *böta*, I. Þg. 5: 6.), f. 1) ersättning: reparatio, compensatio. Vide *Spiælla-*, *Ætiubot*. 2) bot, böter: mulcta. *lagha b.*, I. Eþs. 9: 1. *fullar böter*, II. M. 24: 7. *fullar lagha böter*, I. M. 24. Cfr. *Arva-*, *Dyls-*, *Friþer-*, *Fæ-*, *Gor-*, *Lagha-*, *Lytis-*, *Læghre-*, *Lækis-*, *Læstis-*, *Sara-*, *Vaþa-*, *Þiuvala-*, *Ætta-*, *Öra bot* v. *bötir*; *En-*, *Tvæ-*, *U-*, *Þræböti*. *

Botulfs mæssa, f. (vide VGL.) I. B. 38: pr. *2

Boþ, f. bod: sella, casa. Vide *Sællaboþ*. *3

Brander, m. 1) brand, brinnande: incendium. *ät brinnande -di ok riukande röki*, allitt. I. B. 45: 2. 2) eldbrand: titio. *þa eldar afgum brandum*, proverb., då uptänder man eld med afviga bränder; säges liknelsevis om arf som, emot naturens vanliga ordning, går från barn till föräldrar och förfäder: inversis titionibus ignis accenditur; allegorice dicitur de hereditate quae, contra consuetum naturae ordinem, a liberis relinquitur parentibus avisque. Had. et Ih. credunt sensum huius proverbii esse: inversos titiones accendere. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1. *4

Brandstuþ, f. (vide ÖGL.) I. B. 45: 5. *2

Brat, adv. hastigt, snart: repente, cito. *sva b.,* I. B. 40: 2; II. B. 5: 1. *2

Bref, n. 1) bref: epistola. II. Kp. 13: 4. *konungs b.,* II. M. 24: 4; Þg. 2. *profastins b.,* I. Kr. 15. Cfr. *Forbuþa-, Skiuta bref.* 2) skriftligt betyg: litterae testificationes continentes. *mæþ b. ok (full) skæl,* I. G. 17; II. M. 8. *

Brigþ, f. (Isl. *brigd,* egentligen förändring: proprie-mutatio) 1) rubbning; särskildt uphäfvande af ett köp, då den sålda saken, vid anstäldt klander, ej kan hemulas: rescissio; speciatim rescissio factae emtionis venditionis, cum evictio rei venditae, mota lite, averti nequit. *b. komber i,* II. J. 3: 1. *varþa aþrum fore b.,* praestare evictionem. Ibid. Cfr. *Obrighþer.* 2) (vide UplL.) II. Kp. 7: 2. 3) våldförande, våldsamt borttagande: violatio, ereptio (cfr. locutiones: *brigd vináttu,* violatio amicitiae, *Niála S.* cap. 43; *gera audrom brigdverpi,* iactum verriculi alii praeripere, M. L. GulaþL. Landsl. 50; Anglo-Sax. *bregdan,* diripere). Vide *Bos brigþ.* *3

Brista, v. n. 1) brista, gå sönder: frangi. I. Kr. 5: 6. 2) brista, fattas: deficere, deesse. *þa -te allum* &c. II. M. 9: 6. *

Broa, v. a. (vide SML.))(*varþa væghum,* I. B. 21: 1. *

Broar syn, broa syn, f. (vide ÖGL.) I. B. 38: pr; II. B. 23: 1. *2

Broa skaþi, m. skada, åstadkommen genom bristfällig bro: damnum, cuius caussa fuit pons ruinosus. II. B. ind. not. 81.

Bro fiæl, brofiol, f. (egentligen förstugubro, bro utanför gårdsporten eller dörren: proprie tabulatum v. ponticulus ante portam; vide ÖGL.) gård, hus: domus. I. Þg. 9; II. Þg. 3; quibus tamen locis h. v. potius pagum significare videri posset. *2 *(broa fiol)*

Broþir (nom. *broþur,* dat. *broþiri,* acc. *broþir*), m. broder: frater. I. M. 2: 2; Þg. 17: 3. &c. Cfr. *Sundirkulla; Faþurs-, Frillu broþir.* *

Broþurs barn, n. brorbarn: fratris liberi. I. G. 11: pr, 1; II. Æ. 11. *3 *(broþor barn)*

Broþurs luter, m. brorslott: portio (hereditatis inter fratres et sorores dividendae) fratri cedens. I. G. 11: 1.

Brud, f. (vide ÖGL.) I. G. 2. *

Brudfærd, f. (vide ÖGL.) I. G. 2. *2 *(bruþfærþ)*

Brudgumi, m. brudgumme: sponsus. I. G. 2. *4

Brudkallar (a *karl* v. *kall*), m. pl. män som åtföljde bruden till brudgummens hem: viri, qui sponsam ad domum sponsi comitabantur. I. G. 2. Cfr. VGL. v. *bruþmæn.*

Brudsæta, f. i. q. *bruþframma* (vide UplL.) I. G. 2; II. Æ. 2. Pronuba, secundum Ih., ita dicitur, "quia eius locus ad mensam sponsae est proximus."

Bruþtugha, f. i. q. *brudsæta.* II. Æ. 2: pr. Posterior h. v. pars Germanicae forsan originis est. Cfr. GotlL. v. *bryttugha,* et Visby StL. v. *brytteghe.*

Brut, n. 1) brytande: fractio. *b. bena,* fractio ossium. II. M. ind. not. 89. *at ute æro b. baþe,* d. ä. bägge styckena af det afbrutna benet: ut exstent utrinque fragmina. II. M. 21: 2. Cfr. *Benbrot.* 2) öfverträdande: violatio. Vide *Eþsöris-, Skriftabrut.* 3) delning: divisio. *b. ok tomtamal,* I. B. 1; II. J. 1. *

Brutlikin, adj. (vide UplL.) I. Eþs. 6: 1; Þg. 5: 6. *4 *(brutliker)*

Bryggia, v. a. brygga: coquere (cerevisiam). *bryllöp ær bruggit,* convivium nuptiale (cerevisiam coquendo) paratum est. I. G. 2.

Bryllöp, brydlöp, bruþlöp, n. (vide

SML.) II. Æ. 2: pr. *bryggia, drikkia b.*, I. G. 2, 6; II. Æ. 4. * *(brudlöp)*

Brylungi, brullungi, comm. bryl-ling: patruelis. I. M. 1: 3; G. 11: 1. * *(bröllungi)*

Bryta (part. pass. *bröten*, II. Kr. 5: pr.), v. a. 1) bryta, sönderbryta &c.: frangere, perfringere &c. *b. armlæg a manni*, II. M. 21: 2. *fæ bryter sik* (cfr. UplL.), I. B. 38: 1. *b. by up*, i. q. *ryva by* (vide UplL. v. *ryva 1*), I. B. 19: pr. Cfr. *Ben-, Nybrutin.* 2) upbryta: effringere. *b. hus, laþu, kirkiu, skip*, I. B. 27, 39: pr; Þj. 14; II. Kr. 5: pr; M. 26: 16. 3) bryta, öfverträda, ej iakttaga: violare, non servare. *b. skrift sina*, II. Kr. 24: 10. cfr. *Skrifta brut.* 4) förbryta sig, begå brott: peccare, delinquere. I. M. 10; Þg. 6; II. Kr. 24: 12, 14; M. 25: 4. *b. i mankælgþ mans*, II. Æ. 2: 1. 5) uphäfva: rescindere. Vide *Atterbryta.* *

Bryta, brötta, f. i. q. *ruþa* (vide UplL.). *ryþia gen ruþu* (v. *ruddu*) *ok bröta gen b.* (cfr. UplL. v. *ryþia*), I. B. 10: 1; II. B. 21.

Brænna, 1) v. a. bränna: cremare. *b. skogh*, I. B. 45: pr. 2) v. n. brinna, upbrinna: flagrare, comburi. *b. i eldi*, I. G. 14. *

Brænna, f. brand: incendium. I. B. 45: 1. Cfr. *Skogha brænna.* *3

Bræþe, f. (Isl. *brædi*; a *braþer*, praeceps) häftighet, vrede: animi fervor, ira. *hogga* &c. *af b.*)(*hæmpna fore gamblа fegþ* (cfr. *af braþum gærningum*, I. Eþs. 4: pr; II. Kg. 4: pr.), II. M. 24: 4. Cfr. UplL. v. *bræþa vitni.*

Bröta, v. a. (vide UplL.) Vide *Bryta* f. *3

Brötta, vide *Bryta* f.

Bröþra skipt, f. delning (af arf) emellan bröder: divisio (hereditatis) inter fratres. II. Æ. ind. not. 53.

Bud, boþ, n. 1) bud: nuntius. *fa b.* (sc. *af manni*), *fa manni b.*, I. Kr. 4: pr, 1; 5: 2. *sænda b. manni*, II. M. 26: 3. 2) ombud: mandatarius. Vide *Ombuþ.* 3) begäran: rogatus. I. Kr. 5: 6. 4) tillbud, erbjudande: oblatio. Vide *Laghbuþ.* * *(buþ)*

Budkafli, boþkafli, m. (vide VGL.) *b. upskæra, bæra*, I. Þg. 1: 1; II. M. 26: 3. * *(buþkafle)*

Budskaper (botskaper), m. (vide SML.) II. Kp. 12: 3. *kunungs b.*, I. Þg. 1: 1. *4 *(buþskaper)*

Bukker, m. bock: hircus. I. B. 46: 1; Þj. 1: 2; II. M. 1: pr; 26: 12; B. 28: pr. *4

Bur, ? (Isl. n.) byggning, hus: aedificium, domus. Vide *Burtomt.*

Burt, bort, adv. bort: aliorsum. *b. skipta*, I. Eþs. 6: 1. *læggia b. af stad* &c. I. B. 19: 6; II. J. 15: 8. * *(bort)*

Burtompt, f. tomt att sätta ett hus på: solum ubi exstruatur domuncula. I. B. 1; II. J. 1.

Burtu, bortu, adv. borta: alibi, procul. *vara b.*, abesse. I. B. 28, 33: 1. *þa ær b. lönskript*, vide *Lönskript.* *4 *(borto)*

By, vide *Byr.*

Bya dela, f. tvist emellan byar: lis inter pagos. II. J. 18.

Bya mal, n. (vide UplL. sub 1.) *sva mykit hanum bær til i -le*, II. B. 2: 4. not. 54. *mera æn han bær til i ræto -le*, II. B. 21. *4

Byaman, byman, m. 1) pl. (vide UplL. sub 1.) I. M. 4: 1; B. 19: 1; 40: 3; Þj. 11; II. J. 15: 12; B. 6: 2. not. 75; 24: 2. 2) (vide UplL. sub 2.))(*landsmaþer*, II. Kp. 2: 1; Þg. 12: 3. *mæþ tvem -nnum sinum*, d. ä. invånare af samma stad: cum duobus eiusdem urbis incolis. II. Kp. 2: 1. *4

Bya mark, f. bys jord: solum ad pagum pertinens. *a samo b.*, inom samma bys område: in eiusdem pagi territorio. II. M. 26: 16. *2

By anit, f. (vide UplL.) II. B. 17: rubr. *3 *(byar a nyt)*

Byaskogher, m. (vide VGL.) II. B. 24: 2. *4

Bya skæl, n. i. q. *bolstaþa skæl 2.* II. B. 20: pr. *4

Byggia, v. a. 1) inrätta, tillreda: struere, parare. *b. læmugildri*, I. B. 44: 1. 2) bebygga: aedificiis instruere. *b. tomt*, I. G. 13. 3) bebo: habitare (locum). *siþan dala bygdus*, I. G. 11: pr. 4) v. n. bo: habitare (in loco). I. B. 1; II. J. 15: 6. *

Bygning, f. 1) byggning, reparation: aedificatio, reparatio. Vide *Kirkiu-*, *Skipa bygning.* 2) landtbruk: cultura terrae. *bol ok b.*, vide *Bol. bygninga balker*, I. B. rubr.; II. B. rubr.; cap. 28: 4. *

Bygþ, f. (vide UplL.) II. Þg. 5. * *(bygd)*

Bylia, v. a. (vide UplL.) Vide *Ombylia.* *3

Byman, vide *Byaman.*

Byr, *by*, m. 1) by: pagus. I. B. 1; Þj. 7; II. M. 2: 1; B. 19. &c. *halver b.*)(*fiorþunger* et *attunger*, I. B. 19: pr. *viþer by*)(*viþer skogh*, II. Kr. 6: pr. *i by*)(*a gatu æller a genlötum*, I. M. 20: pr. *karl atte by allan*, II. J. 1. *b. ok bolstaþer*, vide *Bolstaþer. bya millum* v. *mællum*, I. B. 37: 2; II. M. 25: 5, 6. *byamillum*, I. B. 44: pr; Þj. 16: pr. *næmpna by ok bonda*, vide *Næmpna. taki fyrsta by* &c., d. ä. tage till vitnen byns invånare: incolas pagi antestator. I. M. 20: pr. Cfr. *Bolby.* 2) stad: urbs. *lagh sum i bynum ganga*)(*a landeno*, II. Þg. 12: 3. *

Byrghia, *bærgha* (sup. *burghit*), v. a. c. dat. (vide UplL. sub 2.) *b. sinu* (cfr. UplL.), I. B. 8: 1; 41; II. B. 10. *

Byrgsl, f. ? arbete (egentligen med inbärgning): opera rustica (proprie in collectione frugum foenique). *taka b. mans*, taga honom i arbete (till aftjenande af böter): "mulctae nomine accipere operam furis", ut recte hunc locum explicat Ih. (Gloss. v. *berga*). II. M. 26: 2. *3

Byria, v. a. börja: incipere. I. Kr. 3: pr; 8; Eþs. rubr.; B. 44: pr; Þg. 9; II. Kr. 6: pr. *vare þær bot -aþ* (cfr. SML.), II. M. 22: pr. *

Byrþ, f. 1) bärande: portatio. Vide *Upbyrþ.* 2) börda: onus. *iak ær (mæþ) barni ok b. bonda mins* (cfr. UplL. v. *byrþi*), I. G. 12; II. Æ. 10: 1. not. 84. 3) slägtskap: cognatio. *æptir b. sinne*, secundum cognationis rationem (cfr. SML. Addenda pag. 337). II. Æ. 9: 1. *hvar mæþ b. sinne*, quisque suae-cognationis iure. II. Æ. 12: pr. *hvart æptir þy þæt ær -þum* (i. e. cognationis iure) *til boret*, II. Æ. 7: pr. 4) slägtled: gradus cognationis. *innan þriþiu b. (hvars þera)*, I. Kr. 9: 2; G. 1; II. Kr. 24: 12; Æ. 12: 3. *utan þriþiu b.*, II. Kr. 24: 12. 5) slägt: cognati. *iorþ dömis* v. *gangi i byrþ* v. *byrþina atter* (cfr. UplL. et SML.), I. B. 1, 2, 6: 1. *þa dömis iorþ i b.*, d. ä. tilldömes den af köparne, som är bördeman: fundus emtori venditori cognato adiudicator. II. J. 3: 2. 6) (vide UplL. sub 5.) *þu havir salt b. vara*, *b. þera ær sald*, I. B. 1; II. J. 1. *biuþa (fult) til b. sinni*, bjuda bördelösen för den sålda jorden: offerre pecuniam ad redimendum fundum hereditarium a cognato venditum. I. B. 2; II. J. 6. *4 *(byrd)*

Byrþar loter, m. jord, hvaraf man genom börd blifvit egare: fundus, quem iure cognationis aliquis redemit. Ita explicanda videtur h. v., ubi dicitur: *haver man -lot i eghnum*, i. e. si quis tali modo partem praedii cuiusdam adquisivit, II. J. 15: 7; etsi id quod hoc loco statuitur errato quodam in caput de locatione conductione fundorum irrepsisse videtur. Locc. vertit citata ver-

ba: "si qui partem suam iure consanguinitatis in alicuius possessione habeant." *4

Byrþarman, byrþaman, börþar man, m. slägtinge: cognatus. I. B. 1, 2, 14; Þg. 5:5; II. J. 1.)(*ubyrþaman*, I. B. 5; II. J. 3: 2. *4

Byrþi, f. börda: onus. *binda b., bundin b.*, I. Þj. 2: 2; 3; II. M. 26: 11. Cfr. *Lynnar bördi.* *

Byskipt, f. (vide UplL.) *gangi atter i b.*, II. B. 10. *3

Bytta, f. bytta: situla. *taker alt soman b. ok hand*, d. ä. om den, som mjölkar en annans ko, blir tagen på bar gerning tillika med mjölkbyttan: si is, qui alienam vaccam mulget, in ipso facinore captus fuerit, una cum mulctra. II. M. 26: 13.

Bælger, m. bälg, buk: venter. *1 Inde

Bælgmord, n. fosters fördrifvande: procuratio abortus. I. Kr. 12; II. Kr. 25.

Bælskin, n. skinn, ovisst af hvad slag, hvilket erlades såsom utskyld: pellis, incertum cuius generis, quae tributi nomine pendebatur.)(*leþungs skin* et *vighra manna skin*, I. Þg. 7: 2. Locc., priorem h. v. partem a *bælger* derivans, vertit: "pellis ex qua sacculus aut follis aut pera viatoria facienda sit"; Ver. autem, certe non felicior, vertit: "corium bovinum", a *böla*, mugire.

Bændil, m.? (a *band*; Anglo-Sax. *byndel*, fascia) band, rep (hvarmed något bindes): funis, vinculum. *sla b. um hals* (sc. *þiuvi*), I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. Locc. et Ih. (Gloss. v. *bädel*) vertunt: "numella." Isl. *bendill*, villus, cirrus, huc non videtur pertinere.

Bæni,? (forte pl. a *bæn*) i. q. *bænd* (vide VGL.). Vide *Biti.*

Bæra (ber pro *bær)*, v. a. 1) bära: portare, ferre. *a altare b.*, I. Kr. 3: 6. *b. nykla bondans*, II. M. 24: 8. *fram b.*, I. Kr. 13: 1. *til skift b.*, II. Æ. 7: pr. *þre föter bæra en til gatu*, d. ä. han går ut ifrån den som vill tillegna sig honom såsom träl; likasom t. ex. en hund kan gå på tre ben då det fjerde är skadadt: deficiente uno quadrante tamen tribus quasi pedibus exit ex domo, i. e. liber est a potestate eius, qui controversiam status ei infert; sicut ex. c. canis, uno pede laeso, ceteris tamen tribus currit. II. Kp. 3. Cfr. *Op-, Ut bæra.* 2) framföra: proferre. *vitni b.* ( )(*eþ sværia*), II. Þg. 18: 3, 4. cfr. *Vitni.* *tver bæra vitni ok* (sc. *gangs*) *tolf manna eþer* (verba: *tver bæra* tantum pertinent ad v. *vitni*, non vero respiciunt sequentia), II. M. 19. *b. lysninga vitni*, I. M. 20: pr. 3) frambringa, bära (frukt): producere, ferre (fructus). *æptir þy sum annar aker bær til*, d. ä. i förhållande till storleken: sicut ager fruges fert, sc. pro ratione magnitudinis (cfr. *Aþalbogher*). Locc. vertit: "quantum fructuum alter ager proportionaliter ferre potest." I. G. 11: 3. Incertum mihi videtur an huc pertineat locus: *ok hvat sum bær*, I. Þj. 16: 4, qui a Locc. vertitur: "et res frugiferas"; at haec verba forte corrupta sunt; in rec. codice praetermittuntur, II. M. 25: 10. 4) tillkomma: pertinere. *mera æn til hans lota bar*, II. J. 13: 1. *mera æn han* (acc.) *bær til i ræto byamale*, II. B. 21. Cfr. *Til bæra.* *

Bærgha, vide *Byrghia.*

Bæria, v. a. 1) slå: verberare. *barþer*)(*hoggin (fullum sarum)*, I. M. 8; II. M. 21: pr; 24: 6. *barþer*)(*sar gior*, II. M. 24: 8. *bærias*, dep. i. q. *bæria.*)(*vækkia bloþ*, I. Kr. 13: pr. 2) tröska: triturare, flagellare fruges. II. Kr. 6: pr. *

Bætri, adj. bättre: melior.)(*sæmbri*, I. B. 10: 1.)(*værri*, I. B. 11. *bæster*, superl. I. Kr. 6: pr. Cfr. *Halva.* *

Bön, f. 1) förbön: preces (pro alio). *sancto mario b.*, I. Kr. 1. 2) särskildt, förbön för en som begått brott: speciatim deprecatio pro alio, qui delictum commisit. *ægha bönina* (cfr. ÖGL.), I. Eþs. 6: pr. *

Böna, f. böna: faba. I. Þj. 2: 2. *4

Böno aker, m. böneland: fabale. *ærta aker æller böno* (sc. *aker*), II. M. 26: 1. *3

Böta, v. a. 1) ersätta: rependere. *böti spiæl*, I. B. 39: 6. *böti spiælla bót*, ibid. §. 1. *böti atter klukku* v. *spiæl*, I. Kr. 5: 6; B. 40: 3; II. B. 8: 2. *böti atter tolf öra firi hæst* &c. I. B. 39: 4. 2) försona sitt brott genom böter, böta: delictum mulcta expiare, mulctam solvere. *b. hor, sak*, I. Kr. 9: 6; B. 18. *böti atter man* &c. *(mæþ þrættan* &c. *markum)*, I. Kr. 5: 6; B. 46: 2; G. 2; II. M. 1: 2. *bötis atter son ofödder fore fiuratighi markum*, II. M. 25: 3. *

D.

Dagher, m. 1) dag: dies. *um liusan dagh*, I. B. 30. *d. ær orþinga*, II. Þg. 3. Cfr. *Attondi; Aldra hælghona-, Enstöþings dagher* &c. 2) bestämd, förelagd dag eller tid: dies praefinitus, spatium concessum. *læggia dagh*, I. Þj. 11. *fiughærtan nata d.*, II. Kg. 7: 2; B. 23: 2. Cfr. *Eþ-, Stæmpnudagher.* 3) pl. lifsdagar, lifstid: tempus vivendi. I. B. 12. Cfr. *Lifdaghar.* *

Daghværke, n. dagsverke: opera diurna. II. Kr. 1: 1. * *(dags værke)*

Danar arf, n. (vide VGL. et UplL.) I. G. 17. *

Del, m. del: pars. *mere delin*, II. B. 17: 3.

Dela, v. n. tvista: litigare. I. M. 16; B. 1, 4. &c. *d. suman*, I. B. 34: 1; Þj. 8; II. B. 5: 1; 18: pr. *dela siþan (sc. þær) um, dela þer (sc. þær) um, æn þer dela (sc. þær) um*, I. B. 3, 15, 34: 1. &c. — *Delas*, dep. tvista inbördes: inter se litigare. *d. viþer*, I. Þg. 3: 1. *

Dela, f. tvist: lis. II. Þg. 18: 2. Cfr. *Bya dela.* *

Deld, f. (vide UplL.) I. B. 22: 1, 2; Þj. 17: 2; II. B. 8: 1. *4

Disker, m. bord: mensa. *vara um disk ok duk mæþ andrum*, allitt., d. ä. äta vid samma bord: eadem mensa uti. I. Þg. 17: 3. *3

Domari, m. (vide UplL. sub 2.) I. Eþs. 6: 3; Þg. 1: pr; 2, 3: pr, 1; 5: pr, 1; 8; II. Kg. 6: 1; M. 21: pr; B. 5: 1; Þg. 6. *

Domber, m. dom: iudicium, sententia. I. Þg. 2: pr; 7: 1. *domarans d.*, I. Þg. 2: 1; 5: pr. *lagha d. ær a man förþer*, I. Þg. 5: 2. *æptir lagha domi*, ibid. §. 1. *d. ganger a man*, I. Þj. 3; Þg. 5: 2. *dom til taka*, I. Þg. 7: pr; II. B. 1: pr. *d. ok (full) skæl*, vide *Skæl.* *

Domi (döma pro *doma)*, m. i. q. *domber*. I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. *doma (til) taka*, I. B. 43: 1; G. 16: 1; II. J. 12; Þg. 9: pr. *4

Dottir, f. dotter: filia. Scribitur *doctur*, I. G. 11: pr. gen. *doctur*, I. G. 1. acc. *doctir*, I. Kr. 9: pr. pl. acc. *döttir*, I. G. 3: 1. Cfr. *Guþdottir, Systirdoctir.* *3

Dotturbarn, n. (vide VGL.) I. G. 11: pr; II. Æ. 11: pr. *3

Dragha, v. a. 1) draga: trahere. *d. anda til ok fran*, I. Kr. 6: pr. Cfr. *Updragha.* 2) draga ut (på tiden), fördröja: extrahere, differre. II. B. 5: 1. *

Drap, n. dråp: caedes, homicidium.)(*mord*, I. M. 3: 4. *d. innan sængar*, i. q. *innan sænga drap*, II. M. 12: rubr. Cfr. *Afals-, Affals-, Dulgha-, Handaværka-, Innan sænga-, Vaþa drap.* *

Drapari, m. dråpare: homicida. I. M. 3: 3. *

Drikkia (impf. pl. 3 pers. *drukko*), v. a. dricka: bibere. *d. brydlöp*, I. G. 6; II. Æ. 4. *1

Drivari, m. lösdrifvare: erro, homo vagabundus. *d. æller þiænistolös*, I. Þj. 15.

Drunkna, v. n. drunkna: in aqua casu perire. I. G. 14. *2 *(drukna)*

Drænger, m. (vide ÖGL.) Vide *Leghudrænger*. *

Dræpa, v. a. dräpa: occidere. *döþum dræpin*, I. M. 23. *d. til arfs*, II. M. 10: 3. *dræpas* (dep.) *mæn, þræmænningiar, gæstir* &c., d. ä. om den ene dräper den andre: si alter alterum occidat. I. M. 1: 2, 3, 8; 4: 2; II. M. 24: 4. *

Dræt, f.? (vide UplL.) Vide *Fiska-, Kælka dræt*. *4

Duker, m. duk: mappa. Vide *Disker*. *4

Dul, n. 1) nekande: infitiatio. *a dulum (fore) standa*, i. q. *dylia 1.* I. Þg. 14; II. Kr. 11: 1. 2) nekande med edgång inför domstolen: infitiatio in iudicio iuramento negatorio firmata. *e skulu d. fore döþum standa*, II. M. 25: 2. *standi dul fore döþs sak*, II. Þg. 9: 1. *4

Dulgha drap, n. (vide UplL. sub 1.) I. M. 5: pr. *4

Dylia, v. a. 1) neka, förneka: negare, infitiari. I. G. 8; Þg. 9; II. M. 9: 4; 21: pr; 26: 2. *d. ok sighia næi fore*, II. Æ. 18: pr. *d. baþi lighris ok barns*, I. G. 8; II. Æ. 18: pr. 2) (vide UplL. sub 2.) II. Æ. 20: 1. *d. mæþ eneþe sinum*, ibid. *d. mæþ eþe sæx manna*, II. Kr. 10: 3; M. 26: 16. *d. mæþ sæx mannum fore lænsmanne ok tolf mannum fore biskope*, II. Kr. 24: pr. *d. mæþ tolf manna eþe*, II. Kr. 20: pr; Kg. 2: pr; Æ. 18: pr; Kp. 1: pr; 11: pr; B. 26: 1. *d. mæþ tolf mannum*, II. B. 13: pr. *d. mæþ næi ok tolf manna eþe*, ibid. *d. mæþ eþe tolf manna ok tvæggia manna vitne*, I. Eþs. 2: 1. *d. mæþ þrim vitnum ok þrætolftum eþe*, II. Þg. 21. *

Dylkas, v. dep. tredskas: contumaciter agere. I. Þg. 5: pr. Ita quoque Had., ac sine dubio recte, explicat h. v.; Locc. vero eam, ut videtur, confundens cum v. *dylia*, vertit: dissimulare.

Dylsbot, f. böter för nekande eller döljande; så kallas böter som erlades af dråpare som ej genast tillkännagaf dråpet: mulcta infitiationis v. occultationis; ita appellabatur mulcta, quam pendebat interfector, qui commissam caedem non statim publicavit. I. M. 3: 3.

Dyr, adj. dyr: carus, qui care constat. *kunaær halvu dyrri*, d. ä. för qvinna bötes dubbelt: duplex pro femina esto mulcta. I. M. 18. *þrim markum dyrra*, d. ä. så mycket högre bot: mulcta tribus marcis aucta. I. M. 13, 14. Cfr. *Iomdyr*. *4

Dyr, n. pl. dörr: ianua. I. Þj. 7. *döþer (ligger) firi durum*, I. Þg. 13: pr. Cfr. *Kirkiu-, Sanghus dyr*. *

Dyrt, adv. dyrt: care, magno pretio. *gælde skaþa sva dyrt* &c. I. B. 38: 2. *4

Dænsker, adj. Dansk: Danus. I. M. 4: 2. *3 *(dansker)*

Döma, v. a. 1) döma: iudicare. *domari vil æi d. manna mællum*, I. Þg. 2: pr. *d. manni ræt lagh*, II. Þg. 14: pr. *d. sökning up a man*, II. Þg. 24: 1. *d. fram*, vide *Fram*. *d. mætsmæn i garþ mans*, II. Þg. 17: pr. *iorþ dömis i byrþ*, vide *Byrþ 5*. *dömis af þöm þrea marker, þæn dömis af þrim markum*, I. Kr. 9: 3; II. J. 3: 1. Cfr. *Ut döma*. 2) tilldöma: adiudicare. *ægha* v. *ægn dömis manni*, I. B. 5: pr; 14; II. J. 3: 3. *dömis hanum sit atter*, I. B. 17. *havi þæn pænninga sum dömis*, I. B. 16. *dömis ække gælkaranum* &c. II. M. 24: 3. *

Dömi, n. (vide VGL.) Vide *Ilz dömi.* *1

Döpilsi, f.? döpelse: baptismus. *fa d.*, I. Kr. 6: pr, 1; II. Æ. 10: 1.

Döþer, adj. död, liflös: mortuus, inanimus. I. Kr. 4: pr; M. 5: 1. &c. *d. (ligger) firi durum*, I. þg. 13: pr. *döþs (mans) sak*, II. þg. ind. not. 2; cap. 9: 1. Cfr. *Qvikker.* *

Döþer, m. död: mors. *lyta* v. *hava döþ*, I. Eþs. 2: 2; B. 46: pr. *komber (i) d. þera mællum*, si morte alterutrius separentur. I. B. 15; II. J. 16: 1. *döþum dræþin*, I. M. 23. *

Döþviþer (döfviþer), m. (vide UplL.) I. B. 23. *byaskogher sum d. ær*)(*eke skogher*, II. B. 24: 2. *4 *(döfviþer)*

E.

E, vide *Æ.*

Egkin, adj. egen: proprius. I. B. 35: 3. *

Eghn, *ægn*, f. (vide SML.) I. B. 6: pr; 12, 14; II. J. 1, 3: 1, 3; 15: 6-8.)(*lösörar* v. *lösir örar*, II. Kr. 13: pr. coll. §. 1; J. 13: pr.)(*hus ok lösörar* v. *inviþær*, II. Æ. 12: 1, 5. Cfr. *Om eghn.* *

Eki skogher, m. ekeskog: quercetum. II. B. 14: 6; 24: 2.

Ekorni, m. ekorn, ekorre: sciurus. I. B. 44: pr. *4 *(ikorni)*

Elda, v. a. elda, uptända eld: ignem facere. Vide *Brander 2.*

Elder, m. eld: ignis. I. B. 45: pr, 1, 2, 4. *e. æller ofse*, allitt. II. J. 15: 3. *brinna* v. *brænna i eldi*, I. B. 34: pr; G. 14. *eldi lösum slæppa*, I. B. 45: 1, 2. *e. rinder viþari æn han (sc. maþer) vil*, ibid. §. 1. *e. ær hofþi höghri*, I. þg. 13: pr. *

Ella, vide *Ælla*, *Ællis.*

En, 1) num. en: unus. *en domare*, II. þg. 7. *en skogh*, II. B. 24: 2. *ena bot*, I. M. 6. *enum skötra*, I. B. 19: pr. *enum þriþionge*, II. Æ. 19: 2. *kænnis enum (sc. manni)*, II. B. 8: 2. *en* (pl.) *lagh*, I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. *i enum væþium*, II. B. 5: 1. *en vitni ok æi annur*, i. e. aliqui ex testibus non vero ceteri. II. þg. 18: pr. *alt at enu*, vide *Alder 1.* 2) adj. ensam: solus. *konunger en*, II. M. 17. *ensmans*, I. þg. 13: pr. *þomalfinger ær et iomdyrt* &c. I. M. 17: pr. 3) pron. samme: idem. *a en (man)*, I. B. 5. *i enum eþe*, I. þg. 17: 3. *i enni þingariþ*, I. þg. 4. *et mal*, II. Kr. 24: 5. *a enu þingi*, I. þj. 4; II. M. 26: 18. *vitna* v. *sanna baþir et*, II. M. 19, 20. *vari þæt alt et*, de iis idem ius esto. I. B. 3. *varin baþin* v. *vari alt um en* (pl.) *lagh*, II. M. 24: 8; B. 14: 7. *en* (pl.) *svar*, I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. *

Enböti, n. enkel bot: simplex mulcta. *liggi i e.*)(*tvæböti*, I. Eþs. 9: pr; þg. 5: 1; II. M. 10: pr. *sökia annan i e.*)(*tvæböti* et *þræböti*, II. M. 24: 1. *4

Enda, adj. indecl. ende: unicus. *e. barn*, II. Æ. 6: 4.

En eþer, m. (vide VGL.) *dyle mæþ -þe sinum*, II. Æ. 20: 1. *1

Enfæ, n. i. q. *ensak. e. bondans* &c. I. B. 29; G. 10; þj. 16: pr; II. B. 15: 1; 27: 1. *4

Enist, *enost*, adv. endast: solum. *þy at e. ... at* &c. (cfr. ÖGL.), I. B. 31: pr; II. J. 7; þg. 2. *4

Enni, num. en: unus. *e. bord*, I. Kr. 8; II. Kr. 3.

Enonga, adj. indecl. (attamen *-gom*, dat. m.) ende: solus. *e. bot*, *elder*, II. B. 24: 2. *4

Ens, adv. endast: solum. *þy e. ... at* &c. I. M. 23 (ubi tamen pro *þy* scriptum est *þo*); þg. 11. *4

Ensak, f. ensak: mulcta, quae uni tantum cedit. *kunungs e.*, I. M. 5: pr; þj. 5: pr; þg. 3: 2. *biskops e.*, II. Kr.

21. not. 44. *bondans e.*, II. M. 26: 1. *byamanna e.*, II. B. 24: 2. His locis sine dubio addendum est *e.*: *soknamanna*, I. Kr. 5: 6, ubi tamen pro *e.* scriptum est *eensokn*. *

Ensoman, *ensomin*, adj. ensam: solus. II. Kr. 6: 6; B. 8: 2. * *(ensamin)*

Enstöþinger, m. (a *standa*; Isl. *einstædingr*) enstöding, en som är ensam: solitarius. Inde

Enstöþings dagher, m. ensam helgdag, som är utan förhelg: dies festus solitarius, cui non adnexa est vigilia (*helghidagher sum æi ær fasta eller forhelgd firi*, SML. Kk. 17: 1.).)(*sunnodagher æller þer daghar ær genfastor æro igen*, II. Kr. 26: pr. not. 40.

Ezin, *ezinni*, vide *Sin*.

Eþa fylli, f. edfyllnad; så kallas edgärdsmännen, eller de (t. ex. tolf) män som, utom vitnena, tillsammans gingo en ed: complementum iurisiurandi; ita appellantur viri (ex. c. duodecim) qui, praeter testes, una dabant iuramentum iudiciale.)(*eþar vitni*, I. Þg. 17: 1.

Eþar vitni, n. vitnen som svuro i föreden, åtföljde af ett visst antal edgärdsmän: testes, qui dabant iuramentum praevium, a certo virorum numero postea complendum.)(*eþa fylli*, I. Þg. 17: 1.

Eþa taki, m. (vide ÖGL.) I. Þg. 13: pr; 14. *4

Eþdagher, m. dag som förelägges till edgång: dies ad iuramentum iudiciale dandum determinatus. II. Kr. 24: 3.

Eþer, m. ed: iuramentum. *e.*)(*vitni*, d. ä. den af (t. ex. tolf) edgärdsmän gångna ed i motsats mot den föregående vitneseden: iuramentum a certo virorum numero (ex. c. duodecim viris) datum, oppositum praevio testium iuriiurando (cfr. *Eþa fylli*, *Eþar vitni*). II. M. 2: pr; 24: 6. not. 51; Þg. 3, 18: pr, 4. *take eþ* ()(*vitni*) *hvar han kan fa*, d. ä. edgärdsmän: ad iuramentum dandum eligat sibi viros ubicumque potuerit. II. Þg. 18: 3. *eþ sværia*)(*vitni bæra*, ibid. §. 4. *lagha*, *olagha e.*, II. Kr. 24: 5. *i eþe vara*, ibid. §. 4. (sc. *gangi*) *ængin* (sc. *vaþa*) *eþ æptir*, I. G. 10. *mæþ sornum eþe*, II. Æ. 9: 1. not. 50. *vari a tvem vitnum ok sialfs hans eþe*, II. Kp. 7: 1. *væria sik mæþ tvæggia manna eþe ok sialfsins*, *væria mæþ þriggia manna eþe*, vide *Væria*. *sæx manna e.*, II. Kr. 24: 3; M. 20. cfr. *Dylia 2*, *Vita*, *Væria*. *vari a tvem vitnum ok sæx manna eþe*, II. Kp. 7: 1. *tolf manna e.*, II. Kr. 24: 3; Æ. 1: 3; 10: 2; M. 31: pr; Kp. 11: pr; B. 24: 1. cfr. *Dylia 2*, *Firi*, *Ganga*, *Sværia*, *Vita*, *Væria*. *mæþ sornum eþe tolf manna*, II. M. 8: 1. *næi ok tolf manna e.*, I. G. 8; II. M. 9: 5. cfr. *Dylia 2*, *Væria*. *tu* v. *tvæggia manna vitni ok tolf manna e.*, I. M. 22; B. 17, 45: 2; Þg. 12; II. Æ. 9: 2; J. 16: 1; Kp. 7: 1; 9; B. 16: 1. cfr. *Binda 4*, *5*, *Dylia 2*, *Firi*, *Ganga*, *Sökia*, *Vita*, *Væria*. *bæra tver vitni ok* (sc. *gangs*) *tolf manna eþer* (cfr. *Bæra 2*), II. M. 19. *tve vitnismæn fylla tolf manna eþ*, I. Þg. 13: 1. *vita mæþ tvæggia* v. *tvem qvinna vitnum ok tolf manna eþe*, vide *Vita*. *mæþ .. vitnum ok tolf manna eþe*, II. Æ. 7: pr. *binda*, *sökia*, *væria mæþ þrim vitnum ok attertan manna eþe*, vide *Binda 5*, *Sökia*, *Væria*. *þrætolfter e.*, vide *Þrætolfter*. Cfr. *Asöres-*, *En-*, *Forhæfþis-*, *Granzla-*, *Vaþa-*, *Værnar eþer*. *

Eþ gilder, adj. i. q. *eþganger* (vide UplL.). I. Þg. 17: 2.

Eþlös, adj. oberättigad att gå eller fordra ed i en viss sak: cui non licet in caussa quadam iuramentum dare vel poscere. *orþlös ok e.*, allitt. II. M. 30: 10. *3

Eþs mæn, m. pl. edgärdsmän, de män

som, jämte hufvudmannen, tillsammans gå ed i ett rättegångsmål: viri qui, una cum persona principali, dant iuramentum iudiciale.)(*hovudsman*, I. þg. 15: pr.

Eþsord, n. edgång; tilläfventyrs egentligen formuläret för eden: iusiurandum; proprie forsan concepta verba in quae iuratur. *sighia e.*, förestafva eden: verba iuranti praeire. I. þg. 13: pr. *dela um e.*, tvista derom, huruvida eden är rätteligen gången: litigare de iuramento, an rite sit datum. Ibid.

Eþsöre, n. (vide VGL. sub 1.) *kunungs e.*, I. Eþs. rubr. *bryta kunungs e.*, I. Eþs. 7: 1. *

Eþsöris brut, n. (vide SML.) I. Eþs. 6: 3. *varþa dræpin utan e.*, d. ä. utan att genom dråpet edsöre är brutet: occidi, non tamen violato iuramento regio. I. M. 3: pr, 1. *4

Eþsört (edzörd), adj. n. (vide VGL.) I. M. 22; þg. 13: pr. *3

F.

Fa, v. a. 1) få: accipere. *fa bud*, I. Kr. 4: pr. *fa ræt*, II. B. 5: 2. *far (sc. han) æi sæx öra, far æi gældit*, I. B. 28, 48: pr. *far æi þera* v. *þön vitni*, I. B. 22: 2; II. Æ. 9: 2. *e hvar han far*, I. þg. 17: 1. *fa sak* v. *tilmæli*, I. Kr. 13: 1; þg. 13: pr. *fa formæli sin*, I. M. 8; II. M. 24: 6. 2) fasttaga, fånga: capere, deprehendere. I. þj. 3. *varþa fangin*, I. M. 4: 2. 3) gifva, lemna: dare, tradere. I. Kr. 1, 2, 4: pr; 5: 1; þj. 5: pr; II. Kr. 11: pr; M. 26: 5. *fa manni bud*, I. Kr. 4: 1; 5: 2. *fa manni i hænder*, I. M. 5: pr. Cfr. *Atter-*, *Ut fa*. 4) skaffa: parare, in medium adferre &c. *fa sik farvægh*, I. B. 19: 3. *fa borghan* v. *borghana man fore sik*, II. M. 25: 1; þg. 12: 2. *fa klokkara, stræng til klokku*, I. Kr. 5: pr. *annan aboa fore sik fa*, II. J. 15: 4. *fa en man þær firi han svær*, I. þj. 11. 5) (vide VGL. sub 6.) *fa missla annars æng*, I. B. 22: 1. 6) (vide VGL. sub 7.) *fa eþ gangit*, I. Kr. 12. *

Faler, m. spjutjärn: spiculum, ferrum hastae. Vide *Spiut faler*. H. v. non significare perticam hastae, ut statuit Ih., quem in glossario ad ius Upl. secutus sum, luculente demonstrat Ol. H. S. cap. 137 (*Fornm. Sög.* IV. pag. 338.), ubi de hasta quadam dicitur: *"var falrinn allr gullrekin, en skaptit var eigi hærra, enn taka mátti hendi til fals"*; et *Kristinrettr hinn gamli*, ed. Thorkelin, cap. 18: *"spiót ... þat er sva væri scept, at madr mætti taka hendi til fals"* &c. *3

Fall (fal, faal), n. 1) fall: casus (quo res cadit). Vide *A-*, *Af-*, *For-*, *Mis-*, *Ovan-*, *Vatn fal*. 2) fall, händelse: casus, eventus. I. M. 22; G. 5. 3) död (genom dråp): mors, nex.)(*manhælg*, I. M. 1: pr, 1 – 7. 4) försummelse: neglectus. *kan f. a farliþ koma* (cfr. *Farliþ*), I. B. 40: 3. Cfr. *Leþsna-*, *Skil fall*. 5) fall, förlust af sin sak (i rättegång): clades, amissio caussae. *talu fram halda annattiggia til fulz æller falz* (cfr. *Fulder*), I. þg. 9. *

Falla, v. n. 1) dö: mori. Vide *Fran falla*. 2) (vide UplL. sub 3.) *f. at eþi*, I. Kr. 10. *fallin at eþi*, II. Kr. 24: 9. 3) (vide UplL. sub 4.) *dömas fallin at sak*, I. þg. 5: pr. *vari fallin at þrim* v. *fiuratighi markum* v. *sæx örum*, I. B. 22: 2; 40: pr; II. M. 26: 6; B. 5: 1; þg. 8. *kuna ær fallin at fyritighi markum*, I. Kr. 11. *vari fallin til fiuratighi marka*, II. Æ. 6: pr. *vari fallin at þrim* v. *atta markum*, d. ä. han förlorar vadepenningarne: perdito pecuniam appellationis nomine depositam (cfr. *Viþer hæta*). II. B. 17: 3. *þa æru þön lagh fallin* (cfr. ÖGL.), I. þg. 13: pr.

4) (vide UplL. sub 5.) *falli slikt af mark sum mark*, I. Þg. 5: 6. *falder af öri af værþi*, I. B. 31: pr. *

Famn, m. (vide ÖGL.) II. B. 15: 1. *4

Fang, n. (vide UplL. sub 3.) *f. (sc. kö) æller -gi mera*, I. Þj. 14. *

Fanga, v. a. (vide UplL.) I. Þg. 5: 1. *

Fanga man, m. (vide UplL.) *næmpna f. sin*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *4

Fara, v. n. 1) fara, gå: proficisci, ire. *f. a skip ut*, I. G. 14. *til* v. *fran (by) f.*, I. Þj. 7. *farin i pilagrims færd*, I. Þg. 13: pr. *f.* (forte addendum *i*) *leþong*, II. Þg. 24: 1. *u (kirkiu) f.*, I. Kr. 5: pr. *vilder f.*, errare. I. B. 22: 2; Þg. 13: pr. *f. æptir þiuvi sinum*, I. Þj. 3; II. M. 26: 9, 17. *f. hem at andrum mæþ hær ok hæmpning*, I. Þj. 16: 4. *i syn f.*, II. B. 5: 1; 17: 4. *far synaman (sc. i syn)*, II. B. 17: 4. *f. uppa sio*, nemligen för att fiska: piscari in alieno lacu. I. B. 43: 1. *f. ok fikia, far innan (sc. skoghi) ok fikir*, allitt. (cfr. UplL., quamvis v. *f.* his locis non videtur habere activam significationem), I. B. 24, 43; II. B. 13: 1. *far hon sva til orþa*, d. ä. säger eller svarar: si ita dicat v. respondeat. I. Kr. 12. Cfr. *Omfara, Væghfarande.* 2) aflöpa, lyckas: succedere. *alt kan væl f.*, II. Æ. 2: 1. 3) uphinna: adsequi. Ita h. v. explicari posse videtur ubi dicitur: *giter æi ælft æller farit han*, nisi v. *farit* corrupta sit; Locc. vertit: "si colonus non habeat vires apprehendendi eum aut insequendi." I. Þj. 3. *

Farkoster, m. farkost, fartyg: navigiolum.)(*bater*, II. M. 26: 16. *4

Farlater, adj. (a *later*, tardus; *lætia*, tardare, impedire; cfr. ÖGL. v. *lætia*) hindrad från att resa: is cuius iter tardatur v. impeditur. *giora man -tan* (cfr. SML. v. *strandsatter*), I. B. 28.

Farliþ, n. (vide UplL.) *varþa f.*, d. ä. tillse att den hålles stängd: curare ut illa apertura sit clausa. I. B. 40: 3; ita quoque legendum videtur II. B. 8: 2, ubi v. *varþa* desideratur. *kan fall a f. koma*, d. ä. försummelse att stänga: si negligentia cuiusdam fiat, ut illa apertura non praecludatur. I. B. 40: 3. *4

Farmber, m. (vide UplL.) Vide *Batsfarmber.* *4

Farunöti (fara nöti), n. (vide VGL.) Vide *Flokker, Fylghi.* *

Farvægher, m. farväg: via curribus apta. I. B. 19: 3. *f. aldra manna*, ibid. §. 5. *4

Fasta, f. 1) (vide VGL. sub 2.) Vide *Genfasta.* 2) (vide VGL. sub 3.) *vare frug dagher i f.*, II. B. 15: 3. Cfr. *Miþfasta.* 3) (vide SML. sub 4.) *raþa fastone*, II. Æ. ind. not. 60. *krævia eþ til f. ok fæbota* (cfr. SML.), II. Kr. 24: 8. *eþer gangi (atter) til f. ok fæbot* v. *fæbota*, I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 5–7. *dömas til f. ok fæböta*, I. Þg. 14. *

Fasta, v. n. (vide ÖGL.) I. M. 6. Cfr. *Förma.* *

Fasta fæþrene, n. (vide UplL.) *have fore f. ok alda oþal*, II. B. 10. *3

Fastar, vide *Fasti.*

Fasta ræter, m. (vide SML.) *þær var aldre f. agangin*, denna bevisning har ej blifvit fullgjord: illa probatio non est peracta. II. J. 2: pr. *4

Faster, adj. 1) fast: firmus. Vide *Bolfaster.* 2) fast, gällande: firmus, ratus. *þæt dömis fast ok fullt*, II. J. 2: pr. *

Fasti (pl. *fastar* v. *fasta*; in sing. occurrit I. B. 3.), m. en af de gode män, som voro närvarande vid köp, skifte och förpantning af jord: firmator, unus ex testibus sollemniter rogatis, qui in contrahenda emtione venditione, permutatione vel pigneratione fundorum aderant. I. B. 6: pr. *næmpna fasta sina*, I. B. 3. *sæti niþer (sc. æghu at væþium), taki atter mæþ fastum*, I. B. 14.

eghn ut sætia mæþ fastum, II. J. 10: pr. *sælia mæþ fastum ok fullum skælum,* I. B. 1; II. J. 1. *gripa til köps ok fasta, orkar man æi fastanar* v. *fastum,* I. B. 4, 9: pr. *hava til fasta ok full skæl,* I. B. 11; II. J. 3: 1. *þæt skal a fastum standa,* I. B. 6: pr. *viti þæt tolf fasta,* I. B. 3. *vita mæþ fastum sinum,* I. B. 8: pr. *vari sva gilder fasta* (gen. sing.) *arvi sum fasti,* I. B. 3. *fastar fylghia manni,* I. B. 14. *fastar bitin a þæn sum salde,* i. q. *fastar bita a rættum æghanda* (vide UplL.), II. J. 5: 1. Cfr. *Atterköps-, Gard-, Iorþa-, Köpa-, Opil-, Væþia-, þingfastar.* *4

Fastna, v. n. fastna: inhaerescere, devinciri. I. B. 44: 2.

Fastudagher, m. (vide ÖGL.) I. Kr. 13: 2; þg. 13: pr; II. þg. 4. *

Fastomater, m. mat, som det i catholska kyrkan är tillåtet att äta på fastedagar: cibus, quo diebus ieiunii vesci permittit ecclesia catholica.)(*kötmater,* I. Kr. 13: 1.

Fatöker, adj. fattig: pauper. I. Kr. 3: pr; þg. 17: 4; II. Kr. 6: pr. *

Faþir, m. fader: pater. Scribitur in nomin. *faþur,* I. Kr. 9: pr; Eþs. 6: 1; M. 1: pr; 2: 1; B. 4, 8: pr; G. 3: pr, 2. dat. *fæþær,* II. Æ. 18: 1. Cfr. *Barna-, Faþurs-, Guþ-, Skripta-, Stiupfaþir.* *

Faþor lös, adj. faderlös: patre orbus. II. Æ. ind. not. 50. *3

Faþur moþir, faþors moþer (faþor moþor), f. farmor: avia paterna. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1. *

Faþurs broþir, faþor broþer, m. farbroder: patruus. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1; 12: 3. *

Faþurs faþir, m. farfar: avus paternus. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1. *4

Faþursfrændir, m. pl. fäderneslägtingar: cognati paterni. I. G. 3: pr.

Faþurs systir, faþor syster, f. faster: amita. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: 1. *

Fegþ, f. (Isl. *fæd,* Anglo-Sax. *fæhð*) fiendskap, fejd: hostilitas. *hæmpna fore gambla f.* (cfr. *af langre avund,* II. Kg. 4: pr.), II. M. 24: 4.

Fikia, v. a. (vide UplL.) Vide *Fara 1.* *3

Fingir (pl. *fingir,* I. M. 17: pr.), n. finger: digitus. *langa, litla f.,* II. M. 23: pr. Cfr. *þomalfingir.* *4

Finna, v. a. finna: invenire. *bana f.,* I. M. 4: pr, 1; 5: pr. *4

Fiol, vide *Fiæl.*

Fiorþi, num. fjerde: quartus. II. Kr. 9, 11: 2; Kp. 3. *f. dagher* (sc. *iula, pascha* et *pighizdagha*), II. Kr. 26: pr. Scribitur *fiarþi,* II. cc. in notis. * *(fiarþi)*

Fiorþunger (*fiarþonger* in notis passim), m. 1) fjerdedel: quadrans. II. Kr. 24: 12, 13; M. 24: 8; 26: 7, 10, 19. *f. i bro,* II. B. 23: 3. *f. i by,* I. B. 1, 19: pr; II. J. 1. *f. hundaris,* II. Kp. 12: 1. *f. af skiplæghe,* II. Kg. 7: 2. 2) (vide UplL. sub 3.))(*halver by* et *attunger,* I. B. 19: pr. 3) adscendent i andra led: cognatus in secundo gradu lineae adscendentis.)(*attunger* et *halva,* II. Æ. 12: pr. Eandem significationem forte habet h. v. II. Kp. 3; cui loco conferatur UplL. Kp. 3: 1, etsi sensus utrobique obscurus est. * *(fiarþunger)*

Fiorþungs maþer, m. 1) pl. invånarne i fjerdedelen af ett skeppslag: incolae quadrantis regionis *skiplæghe* dictae. II. Kg. 7: 4. 2) i. q. *fiorþunger 3. ær fran fallin f.,* om alla adscendenterna i andra led äro döde: si mortui sint omnes cognati in secundo gradu lineae adscendentis. II. Æ. 12: pr. *1 *(fiærþungs mæn)*

Firi, fyri, fori, fore, præp. c. dat. v. acc. 1) framför (ställe): pro, ante (locum). *f. garþi sinum,* I. B. 35: 3. *f. garþ mans,* II. þg. 23: 1. *vara frammi f.*

manni, I. Þg. 16. *kasta fram f. sik*, I. M. 23. *boa f.*, I. B. 25. *boas f.*, in qua locutione v. *f.* otiosa esse videtur; vide *Boa 1. spyrias f.*, vide *Spyria.* 2) framför (i jämförelse): prae (in comparatione). *fiure stenar hava vitsorþ f. þrim*, II. B. 18: pr. 3) inför: coram. *f. soknamannum, skriptafaþur sinum, grannum, allum mannum, biskope*, I. Kr. 9: 5; M. 8, 11, 22; B. 30; II. Æ. 13: 2; M. 24: 6, 7; B. 5: 1. *f. hans husbonda*, I. Þj. 15. *f. land ok laghman*, II. Þg. 19. *þe han (rani) f. liusti*, I. Þj. 16: pr, 4. *f. sokn, ölstuvu*, vide *Sokn, Ölstuva. lysi f. fyrsta moti*, II. M. 25: 5, 6. 4) före (tid): ante (tempus). *f. katrina mæssu*, I. B. 44: 2. *f. iamlanga þing*, I. Þg. 12. *f. lagha þing*, i. q. *fyr æn næstu lagha þing koma*, ut in antecedentibus exprimitur. I. M. 22. 5) i stället för: pro, loco (alterius). *pænninger f. kalf*, I. Kr. 3: 1. *qvikt f. döt*, I. B. 38: 1. *annar f. han*, I. Þg. 13: pr. *annan aboa f. sik fa*, II. J. 15: 4. *gældi atter hund f.*, sc. loco mortui canis. I. B. 44: 2. *hava annan iomgoþan f.*, II. B. 1: pr. 6) såsom: pro, ut. *f. frillo*, II. Æ. 13: 2. *f. iamlanga offer, dylsbot, attergilde, legho, fasta fæþrene*, I. Kr. 3: 4; M. 3: 3; II. M. 25: 10; B. 7: pr; 10. 7) för, för ... skull: ob, propter. *f. intækium*, II. Kg. 7: 2. 8) om, angående: de. *ganga eþ f. hor*, I. Kr. 9: 6. *fylla vaþa eþ f. drap*, I. M. 22. *lysning f. hiona vigning*, II. Kr. ind. 20. *bref komber f. man*, II. M. 24: 4. *skæl f. þæt*, I. G. 17. 9) i afseende på: respectu habito rei. *hovuds man f. eþe*, II. Kr. 24: 4. *malsæghande f. vædning* &c. I. Þg. 11. 10) för, till förmån, skada &c. för: pro, in commodum, detrimentum &c. alicuius. *hava luf æller leghu f. sik*, I. B. 27, 43: pr. *hava doma f. sik*, I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. *standi (en) lagh f. þem, standi vitsord* v. *værnar ord f. manni*, vide *Standa, Vitsord. sværia f. man*, i. q. *væria man*, ut in sequentibus dicitur. I. Þj. 11. *læsta skip f. manni*, I. B. 28. *ræna goþs f. haldsmanni, taka f. manni baþi hovat ok klövat*, II. M. 25: 9, 10. *hær taker æi halva f. halvu* &c., vide *Halva.* 11) för: pro. *ko* &c. *f. mark*, I. Þg. 5: pr. *þæt ær f. sik*, det är en sak för sig: hic specialis est casus, de quo nunc non agitur. II. Kr. 5: pr. 12) adverbialiter, tillstädes, närvarande: praesto. *f. vara*, a) (vide UplL. sub a), I. Þg. 5: 1. b) vara till, finnas: exsistere. *malsæghande ær f.* v. *skal f. vara*, I. M. 9, 27; Þg. 16. *f. sitia*, i. q. *f. vara* a).)(*til koma*, I. Eþs. 9: pr; II. M. 10: pr. *f. standa*, vara tillstädes: adesse. *standi f. ok væri sik mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, I. Þj. 7. *standi f. mæþ (næi ok) tolf manna eþe*, I. G. 8; II. Æ. 6: pr; Kp. 9; B. 14: 3. *standi f. mæþ þrim vitnum ok þrætolftum eþe*, I. Þj. 1: 3. *f. ganga*, framgå: prodire. *gangi f. mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, I. G. 4: pr. 13) (vide ÖGL. sub 11.) Vide *Firi giora, -stiæla; Fore föra* &c. *

Firi giora, v. a. c. dat. (vide UplL. sub 1.) I. G. 3: 1. * *(forgöra)*

Firi lata, v. a. eftergifva: concedere, remittere. *f. manni eþ*, I. Þg. 15: 1. *4 *(forlata)*

Firi stiæla, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) *f. sinu goþs*, I. Þj. 9. *2

Fiska dræt, f.? i. q. *nota dræt* (vide UplL.). Ita explicari quidem posset h. v., cuius tamen loco legendum esse *kælka dræt*, manifestum est. I. B. 1.

Fisker, m. fisk: piscis. I. Kr. 3: 3; B. 26. *4

Fiski, f. fiske: piscatio. Vide *For-, Kroka fiski.* *2

Fiskitol, n. fiskredskap: instrumentum piscatorium. II. B. 16: pr, 4. *4

Fiski vatn, n. fiskevatten: fluvius v. lacus piscosus. I. B. 43: 1. *4

Fiskleker, m. (vide UplL.) I. Kr. 3: 3. *4 *(fiskeleker)*

Fiti (acc. *fitia*), n. bundt (lin eller hampa): fasciculus (lini v. cannabi). I. Kr. 3: 3. Norrlandi fasciculum lini, qualis in agro colligatur, adhuc appellant *fitja;* Ostrogoti autem ac Vestrogoti, teste Ih. (in *Dial. Lex.* pag. 42.), nomine *fätte* denotant stamen lanae.

Fiuri, *fiori*, num. fyra: quattuor. f. *fyra*, I. B. 19: 1. acc. m. *fiora*, I. Kr. 3: 4. f. *fiorar* v. *fiora*, I. Kr. 3: 5; 5: 3. n. *fiuvur*, I. Kr. 3: 2. dat. *fyrum*, I. Kr. 5: 6. Sed pro *fiughor*, gen. sine dubio legendum est *fiughora* v. *fiura*, II. Kr. 2: pr. *

Fiurmænninger, comm. (a *fiarþi maþer;* cfr. SML. v. *maþer 1.*) slägtinge i fjerde led af sidolinien enligt canoniska ätträkningen, prov. fjärmänning: cognatus in quarto gradu lineae collateralis secundum computationem canonicam. I. Kr. 9: pr; M. 1: 2; 2: 3.

Fiuþætigher, adj. vocabulum corruptum, cuius loco legendum est *friþætigher;* i. q. *friþætta* (vide ÖGL.). *fræls ok f.*, allitt. II. Kr. 24: 13.

Fiæl, *fiol*, f. (vide ÖGL.) Vide *Bro fiæl.* *2 *(fiol)*

Fiærre, adv. et præp. c. dat. fjärran: procul. *nærr ok f.*, I. B. 19: 3. *færmer*, compar. fjärmare: remotius. II. M. 11: 1. *fiærmast*, superl. *f. solu*)(*næst solu* (cfr. ÖGL.), I. G. 13. * *(fiærran)*

Fiætra, v. a. fjätra: compede vincire. II. M. 26: 6. *4

Flata, f. (vide SML.) I. B. 44: pr. *4

Flokker, *flukker*, m. 1) flock, sällskap: coetus hominum, caterva. *vara i f. ok farunöti*, I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. 2) capitel: caput, titulus. II. Kr. &c. ind. *

Flygha (impf. *flögh*), v. n. flyga: volare. I. B. 46: pr.

Flytia, v. a. 1) föra: ferre. I. G. 4: pr; II. Kr. 11: 1. *flyti af þem (sc. hus)*, II. J. 15: 6. Cfr. *In flytia.* 2) bortföra, flytta: de loco in alium movere, migrare. II. J. ind. not. 28. *4

Folk, *fulk*, n. folk, menniskor: homines. I. Kr. 5: 4; B. 45: 4; 49: 1; II. Kr. 18. *

Folkland, *fulkland*, n. landskap: provincia. *-da mællum*, d. ä. emellan Vestmanland och ett annat landskap: inter provincias, i. e. inter Vestmanniam et aliam provinciam. II. Kp. 6; B. 23: 4. Quod nonnulli statuunt, Vestmanniam olim, haud secus ac Uplandiam, in plures regiones *folkland* dictas fuisse divisam (cfr. O. Grau, *Beskrifning öfver Wästmanland*, Wästerås, 1754, pag. 11, 12.), id nullo certo nititur fundamento. Cfr. *Folklands syn, -þing.* *4

Folklands syn, f. syn, förordnad på landstinget: inspectio, ad quam habendam viri nominabantur in iudicio provinciae communi. *væþia undir f.* v. *a mot f. undir konung*, II. B. 17: 3. *3

Folklands þing, n. landsting, lagmansting för hela landskapet (Vestmanland): conventus iudicialis provinciae (Vestmanniae). II. M. 33: pr. *3

Fonter, m. dopfunt: baptisterium. I. Kr. 5: 4; II. Kr. 18. *3

For, f. (vide ÖGL.) *æria forar*, II. B. 12: 1. *læggia vad æller f. a manni* (cfr. ÖGL. v. *vaþe*), I. B. 22: 2. *4

Forboþa, v. a. (vide UplL.) II. Kr. 24: 9. *4 *(forbuþa)*

Forbuþ, n. mindre bann: excommunicatio minor. *koma i f.*, *vara i -þi*, I. Kr. 15. *

Forbuþa bref, n. biskopens bref, hvarigenom någon sättes i mindre bann: litterae episcopi, quibus communio sa-

erae coenae alicui interdicitur. II. Kr. 24:9.

Fore, vide *Firi.*

Fore föra, v. a. c. dat. förlora genom att föra (skänker): ferendo (dona) perdere. II. Æ. 1:3.

Fore ganga, vide *Ganga.*

Fore læggia, v. a. förelägga: praefinire. *stæmpnodagh f.*, II. Kr. 7:pr. *4 *(firi læggia)*

Forfall, n. förfall, hinder: impedimentum. I. Kr. 4:pr; 7; þg. 13:pr; II. Kr. 8:pr. *lagha f.*, *san f. ok lagha*, I. þg. 13:pr. *

Forfalls vitni, n. (vide UplL.) II. þg. 7. *4

Forfiski, f. intrång i andras rättighet till fiske: violatio alieni iuris piscandi. *giora f. adrum*, I. B. 26. Locc. vertit citata verba: "intercipere alii piscationem"; Ver. autem: "instrumentis piscatoriis flumina obstruere, ne pisces verno tempore, cum coëunt, liberum in alienos fundos transitum habeant."

Forgangu man, m. (Isl. *forgaungumadr*) föregångare, anförare: antecessor, ductor. I. þg. 5:pr.

Forgærning, f. (vide ÖGL.) II. þg. ind. 21; cap. 21. not. 95. *4

Forhæfþi, n. fädernebesittning af jord: paterna fundi possessio. *dela tve um f.*, två påstå sig hafva ärft samma jord: duo dicunt se eundem fundum hereditate accepisse *(þæssa iord atti faþir min klasalöst ok klanda).* I. B. 4.

Forhæfþis eþer, m. i. q. *fæþernes eþer* (vide SML.). *væria mæþ -eþi*, I. B. 4, 8: pr.

Forhægþa, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) II. Æ. 9:1. *3 *(forhæfþa)*

Forlækis værk, n. så kallas dens brott som med våld snöper en annan: ita appellatur facinus eius, qui alium vi castrat. I. M. 7. Incertum mihi videtur an prior h. v. pars deducenda sit a *lækia*, mederi, sanare (vide ÖGL.), ut sine dubio crediderunt Had., Locc. et Ver., qui vertunt: "insanabile damnum."

Forlöpa, fore löpa, v. a. c. dat. förlöpa, genom löpande förlora: currendo perdere. *f. vitsorþum sinum*, I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 11.

Formæli, n. pl. (vide SML.) *fa f. sin* (cfr. SML.), I. M. 8; II. M. 24: 6. *4

Forn, adj. gammal: antiquus. *f. hus*, I. M. 26:pr. *iak havir þætta at* (sup. ab *ægha*) *baþi nytt ok fornt*, I. B. 35: 2. *

Forsata, f. i. q. *forsæti.* II. M. ind. not. 81.

Forstanda sik, v. rec. qvarstå så länge, att egaren förlorar sin rätt (om pant): tam diu manere, ut dominus ius suum amittat (de pignore). II. Kr. 7:pr. *4

Forsæti, n. försåt: insidiae. *giora andrum f.*, I. Eþs. 9:pr. *hoggas tver i -tum*, d. ä. då den ene suttit i försåt för den andre: si ictibus pugnent duo, quorum alter alteri insidias struxerat. II. M. 10:pr. Cfr. *Forsata.* *4 *(forsat)*

For utan, præp. c. acc. utan: sine. II. Æ. 1: 1. *4 *(utan)*

For vunnin, adj. förvunnen: convictus. *f. mæþ tolf mannum*, I. þg. 11. *4

Forværka, v. a. c. dat. förverka: delictum committendo perdere. II. Æ. 5: rubr. *

Fostre, m. hemmafödd träl: verna. II. M. 25: 9. *3

Foter, m. 1) fot: pes. *æi længir æn þær koma æftru fötir sum fyrra varu fræmbru, koma þær æftru fötir sum fyrra stoþo fræmbri* (cfr. UplL.), I. B. 31: 1; II. Kp. 7: pr. Cfr. *Skærpa, Ganganz foter.* 2) fjät, spår: vestigium. *vara a f. fearsins* (cfr. UplL. v. *fiæt 1.*), I. þg. 13: pr. *

Fot qværn, f. sqvaltqvarn, mindre qvarn der hjulet går horisontalt, och axlen står verticalt, likt en fot: minor molina, cuius rota versus horizonta circumagitur, axis vero sursum deorsum, pedis instar, positus est. I. B. 45: 1; II. B. 25: pr. Ih. de h. v. haec affert: "alias *fotaviska,* dicitur eiusmodi molendinum, quod non nisi verno et auctumnali tempore circumagitur; cur autem a *fot* nomen habeat, ab aliis doceri voluero."

Fram, adv. fram: in medium, ad locum. *f. ganga*)(*atter,* II. Þg. 5. *f. firi sik,* I. M. 23. *næmpd f. döma,* II. Þg. 14: pr. not. 5. *bani* v. *höker ok hunder dömis f.,* nemligen att utgifvas till målsegaren: pecus quod hominem occidit, noxae dator. I. B. 46: pr; II. M. 1: pr, 2. *f. uxi, f. bani,* idem. I. B. 46: 1. *ærva f. i æt sina,* taga bak- eller sidoarf: hereditatem a cognatis in linea descendenti vel collaterali relictam capere;)(*ærva atter i æt sina,* II. Æ. 12: 3; 19: pr.; quorum locorum prior respicit hereditatem e linea collaterali, posterior vero e linea descendenti venientem. *

Fram halda, v. a. c. dat. v. acc. (vide UplL.) I. Þg. 9; II. M. 30: 9. *3

Fram kasta, v. a. framkasta: proiicere, proponere. *væþ f.,* I. Þj. 7.

Frammi, adv. framme: praesto. *f. firi manni,* I. Þg. 16. *

Fram varþa, v. a. c. dat. framlemna, framhafva: exhibere, producere. *manni f. a þing ok a ring,* I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5.

Fran falla, fra falla, v. n. falla ifrån, dö: decedere, mori. I. Kr. 9: 2; II. Kr. 7: pr; Æ. 12: pr; 19: pr. *4

Frangipter, adj. genom giftermål skild från föräldrarnes hus: inito coniugio egressus ex paterna domo. *f. sun* v. *dottir,* I. M. 2: 1.

Fran slaghin, adj. dräpen: occisus. I. Þj. 3.

Frillu barn, n. (vide UplL.))(*aþalkono barn,* II. Æ. 19: pr. *

Frillu broþir, m. oäkta broder: frater nothus. I. G. 9. *2

Frillu systir, f. oäkta syster: soror notha. I. G. 9.

Friþer, m. 1) (vide VGL. sub 2.) *biþia (sc. man) i friþ,* I. Eþs. 6: pr. *lösa sik i kunungs friþ,* ibid. §. 2. *friþ fa,* II. Kg. ind. not. 33. 2) (vide UplL. sub 3.) II. M. 24: 4. *i -þi,* I. M. 13, 14; II. M. 23: 5. *kunungs f.,* II. M. ind. not. 93. coll. cap. 24: 4. Cfr. *An-, Varfriþer.* *

Friþer bot (rectius *friþar bot*), f. fredsbot, böter för fredsbrott: mulcta violatae pacis. I. Eþs. 7: pr.

Friþkallaþer, adj. i. q. *værnkallaþer* (vide UplL.). *f. skogher,* II. M. 26: 11.

Friþviter, adj. fri: liber. *frælsir mæn ok -tir,* allitt. II. Þg. 18: 3. *4

Frost, n. frost: frigus, gelu. II. B. 7: pr.

Frysa (præs. *fryss*), v. n. frysa: congelari. I. B. 22: 1.

Fræls (*fröls,* II. Kp. 3.), adj. fri: liber. II. M. 24: 8. *f. mö, kona, man,* II. Æ. 17: pr; 18: 3; Kp. 4. *frælsmaþer* v. *frælsman,* I. Kr. 4: 1; II. Æ. 12: pr; M. 24: 8. *f. man* v. *kona*)(*ofræls,* II. M. ind. not. 94; Æ. 10: 1; 12: 4. *f. man*)(*þræl,* I. Kr. 4: 1; II. Kr. 11: pr. not. 4; M. 24: 8. *frælsmans bot* v. *fræls mansbot,* bot som erlägges af fri man: mulcta quam pendit liber homo. II. Kr. 24: 12, 13; M. 24: 8; 26: 7. *f. ok fiuþætigher* (lege *friþætigher*) v. *fullkyniaþer* v. *friþviter,* allitt. II. Kr. 24: 13; Kp. 3; Þg. 18: 3. *fylghio sina -sa hava* (cfr. SML.), II. Æ. 9: 2. Cfr. *Ofræls.* *

Fræmbri, adj. främre: anticus. *-ru fötir,* vide *Foter 1.* *3

Frændi, m. frände, slägting: cognatus. *mæþ -dum ok skyldum mannum*

(cfr. SML.), II. Æ. 8: 1. Cfr. *Fæþerni*, *Faþursfrændir*. *

Frændsæmis spiæld (frænzsama spiæl, frænzæmes spæld), n. (vide SML.) I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 11, 12; Æ. 18: 3. *4

Fræst, f. (vide VGL.) *þriggia vikna* v. *ara f.*, II. Kr. 7: pr; J. 15: 6. *hava f. (fore sik)*, II. J. ind. not. 28; M. 30: 10. n. 58. *3

Fræstmark (*fröstmark*, II. Kp. ind. 6.), f. vel n.? 1) frestetid, en tid af tre dagar, under hvilken det tilläts den som tillskiftat sig en häst, att försöka hästen och rygga skiftet: tempus probationis, spatium trium dierum quibus equum permutatione acceptum probare ac permutationem factam rescindere licuit ei, qui equum adquisiverat. I. B. 33: 1; II. Kp. 6, 7: pr. 2) en viss tid, inom hvilken en som blifvit bestulen, borde söka att skaffa rätt på tjufven: tempus praefinitum, inter quod is, qui res suas furto amiserat, furem investigare debuit. *havi f. fore sik nat ok iamlanga*, II. M. 30: 10. — Si prior h. v. pars sit *fræst*, tempus praefinitum, non vero a *fresta*, tentare, derivanda, *fræstmark* proprie significat tempus determinatum generatim. *4

Fulder, adj. 1) (vide UplL. sub 1.) Vide *Bolagh*, *Bot 2*, *Fæþerni*, *Ombuþ*, *Sar*, *Sialagift*, *Skæl*. — *Fult*, n. absolute (vide UplL.). *biuþa f. til byrd sinni*, I. B. 2. *biuþa f. fore sik*, II. M. 24: pr. *f. fa*, II. Kg. 7: 6. *f. ær utgivit*, II. Æ. 9: 2. *han havir æi f. (*sc. *fangit)*, I. B. 6: pr. *givi þem f. (*sc. *þær) firi*, I. B. 24. *givi f. (*sc. *þær) af æghanda*, II. J. 15: 5. *f. gen fullu*, I. B. 6: pr. *talu fram halda annattiggia til fulz æller falz*, d. ä. till dess han antingen vinner eller förlorar sin sak: donec caussam sive obtineat sive amittat. I. Þg. 9. 2) fullkomligt gällande: ratus. *vare full giftning þera*, II. Æ. 7: 1. *faster ok f.*, vide *Faster*. *

Fulkumna, v. a. (vide VGL.) *lysa þiupti ok æi gita -nat*, d. ä. utföra sin talan, så att den anklagade blir sakfälld: accusationem non ita persequi posse, ut reus condemnetur. I. Þj. 1: 3. *1

Fulla, v. a. 1) fylla: explere. Vide *Til fulla*. 2) till fullo ersätta: plene rependere. *atter f.*, I. B. 38: 1; 45: 1. 3) (fullt) bevisa: (plene) probare. *lysa ok æi gita fullat, lysa þy han æi giter fullat*, II. M. 21: 1; 24: pr; 25: 8. *

Fullkyniaþer, adj. (a *kyn*, genus) friboren, af fri börd: ingenuus, ex ingenua familia. *fræls ok f.*, allitt. II. Kp. 3.

Fullskæl, vide *Skæl*.

Fullsære, n. fullsår: plenum vulnus. II. M. ind. not. 89; Kr. 24: 2; M. 19.)(*skena*, II. M. 21: pr. *

Fylghi, n. följe, sällskap: comitatus. *vara i f. æller faranöti mæþ manni*, allitt. I. M. 6. *4 *(fölghi)*

Fylghia, v. a. c. dat. 1) följa, efterfölja: sequi. *f. eldi ok hiælpa*, I. B. 45: 1. *-ghir þa han (*sc. *eldi) ok beþis hiælp*, ibid. §. 2. 2) medfölja: sequi, comitari. *agreþer -ghir*, I. Þj. 4. *broþor son -ghir faþors broþer*, d. ä. är samarfva med honom: una cum patruo capit hereditatem. II. Æ. 12: 3. *fylghias*, dep. följas åt: una ire. *fylghias bæggia (*sc. *goþs), fylghias bæggia at* v. *saman*, d. ä. bortstjäles &c. på en gång: simul furto auferuntur &c. I. B. 17; II. Kp. 8. *fylghias all* v. *baþe um en svar*, d. ä. svara lika: in respondendo conveniunt. I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. 3) hålla med: stare, facere cum aliquo. I. Þg. 3: 1; II. Kr. 4; Æ. 9: pr; J. 3: 3. *vitni fylghia lænsmanne*, I. Kr. 9: 5. 4) (vide UplL. sub 5.) *-ghi þær vaþe (*rectius *vaþa)*, I. B. 45: 4. * *(fölghia)*

Fylghia, f. (vide VGL. v. *hemfylgd 1* et *2.*) II. Æ. 9: 2. Cfr. *Fylghþ*, *Hemfylgia.*

Fylghþ, f. i. q. *fylghia.* II. Æ. 9: 2. not. 58. Cfr. *Mæþ fylgd.* *3

Fylla (*fölli* pro *fylli*, I. B. 47.), v. a. 1) fylla: explere. *tve vitnismæn fylla tolf manna eþ*, d. ä. vitnena som förut särskildt svurit, skola sedan fylla antalet af de till tylftareden hörande tolf män: testes, qui antea separatim iurarunt, postea explento iuramentum duodenarium, i. e. sunto inter duodecim viros ad illud pertinentes (idem quod statuit ius VG. iubens testes *i eþe standa*, II. Forn. 37; Add. 2: pr. &c.; cfr. gloss. v. *eþer*). I. Þg. 13: 1. *f. manni silafylning*, I. B. 47. Cfr. *Eþa fylli.* 2) fullgöra: perficere, peragere. *f.* (*vaþa*) *eþ*, I. M. 22; II. Kr. 24: 3. *f. vitne til mans mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, II. B. 16: 1. 3) (vide UplL. sub 3.) *fylli atter qvikt firi döt, iorþ*, I. B. 38: 1; II. J. 13: 1. 4) (fullt) bevisa: (plene) probare. *f. vaþa*, II. M. 4. Cfr. *Lagh fylla.* *4

Fyl tiond, f. tionde af föl: decimae equulorum. II. Kr. 6: pr.

Fynd, f. fynd: inventio, res inventa. I. B. 37: 1; II. M. 35: pr. *hitta f.*, I. B. 37: pr, 2. Cfr. *Vatnfynd.* *4

Fyr, *för*, adv. förr, förut: antea. *siunatum f.*, II. M. 24: 4. *æi flere æn f.*, *skiptis bot* &c. *sum f.* (sc. *ær saght*), I. Kr. 8, 9: pr. &c. *3

Fyritighi, num. fyratio: quadraginta. I. Kr. 9: 4; 11; Eþs. 6: 2. &c. * (*fiuratighi*)

Fyrma, v. a. mishandla: violare, male tractare. *f. fælaþi stækkia æller styva*, I. B. 48: 1. Cfr. *Misfyrma.*

Fyrna, v. a. i. q. *atter læggia.* II. J. 15: 5, ubi verba: *ma man æi annars mans aker f.* sine dubio idem significant, quod in sequentibus exprimitur verbis: *have ok ække vald atter læggia.* Sine dubio h. v. deducenda est a *forn* (cfr. VGL. v. *fyrnas*), ut verba *aker f.* proprie significent: agrum in priscum (incultum) statum reponere; quem sensum quoque exprimit v. *atter læggia.* Locc. vertit: "usurpare"; Ih. vero: "praescriptione agere." *1 (*fyrnas*)

Fyrra, *förra*, adv. 1) förr: prius. I. B. 5: 1. 2) förut: antea. I. B. 9: 1; 14. &c. *gangi bot* v. *böti* ... *sum f.* (sc. *ær saght*), I. B. 5: 1; 6: pr; 19: 1; 20: 1. *

Fyrst, adv. först: primum. I. B. 35: 1; Þj. 16: pr. *

Fyrster, adj. först: primus. *þæt fyrsta*, cum primum. I. M. 22. * (*fyrre*)

Fyrstu, adv. först: primum. I. Eþs. 6: 1. *3

Fyrstum, adv. först: primum. I. Kr. 5: pr. *4

Fæ (gen. *fæar; fearsins* pro *fear sins*, I. Þg. 13: pr.), n. 1) fä, fäkreatur: pecus. I. Kr. 10; M. 23; B. 38: 1. &c. *hæfþan fæar*, II. Kr. ind. 23. Cfr. *Foter 2; Gangans-*, *Örknaþa fæ.* 2) (vide UplL. sub 2.) I. B. 17; G. 4: pr; II. Kp. 8. *viti fæ sit* &c., nemligen det som blifvit honom fråntaget: sc. res ei abreptas. I. Þj. 16: 1; II. M. 25: 5, 6. *þætta fæ* (sc. tredecim v. viginti quattuor marcae) *ligge til klokko köps*, II. Kr. 5: 4. *taki þætta fæ* (sc. tres marcas) *bondin*, II. Æ. 2: pr. Cfr. *En-*, *Fæstnaþa-*, *Vigsla fæ.* *

Fæbot, f. böter: mulcta. Vide *Fasta 3.* *4

Fægæld, n. 1) gäld, skuld: debitum, aes alienum. I. B. 7: pr. 2) böter: mulcta. II. Kr. 24: 4. *4

Fæ hus, n. fähus: bovile.)(*hæst hus*, I. Kr. 2. *4

Fælaþi (gen. *fælaþi* pro *-þis*), n. fä, fäkreatur: pecus. I. B. 36, 39: 1; 46: 1; 48, 49: pr; II. Kp. ind. 7; cap. 7: pr. not. 68; B. 28: 2. *4

Fælla (præs. ind. pass. *falz*), v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) Vide *Niþer fælla.* 2) afdraga, minska: subtrahere, deminuere. *fælli af halft,* I. G. 9. 3) hindra: impedire. *þing fællas,* II. Þg. 6. 4) försumma (något som skall göras): negligere. *f.,* absolute,)(*byggia (bro),* II. B. 23: pr.)(*skiut giora,* II. Kp. 13: 4. *þæn sum han* (sc. *boþkafla*) *fælde,* II. Þg. 5. *f. vitsorþ,* II. Þg. 9: pr. Cfr. *Niþer fælla.* 5) (vide ÖGL. sub 4.) *næmdamæn f. æller skæra,* II. Kg. 6: 1. *tolf manna syn fællir man,* I. B. 22: 2. *syn fællir annat tiggia,* i. e. alterutrum litigantium. I. Þg. 3: 2. *syn fællir fore manni,* II. B. 17: 3. *næmd (raþi) at f.,* I. Eþs. 6: 3. *fællas til vaþabota* v. *þriggia öra,* II. Kp. 14; B. 5: 1. *hvat hælder bondin vær sik æller fællir sik,* d. ä. friar sig med ed eller blir sakfälld: sive reus iuramento se defendat vel, iuramento non dato, condemnetur. II. Kr. 26: 2. *baþa þöm* (sc. *kunur*) *væria æller f.,* nemligen med det samma som han värjer eller fäller sig sjelf: una cum se ipso, quoque ambas feminas iuramento defendere, vel contra, omisso iuramento, una cum illis, condemnari. I. Kr. 9: 1. *væþ gilda æller f.,* d. ä. godkänna eller ogilla den vädjandes påstående: petitionem eius qui adpellationem interposuit, adprobare vel reiicere. II. B. 17: 3. 6) *fællas,* (vide UplL. sub 4.) *f. at eþi,* I. B. 45: pr. *orkar æi eþinum ok falz at,* I. B. 46: 2. *f. at laghum,* I. Þj. 16: pr. *falz þæn at* (sc. *laghum*), I. M. 20: 1. *f. at vitnum,* d. ä. i edgången: deficere in iuramento. I. B. 1. *

Færd, f. färd, resa: iter. Vide *Brud-, Pilagrims færd.* * *(færþ)*

Færmer, adj. fjärmare: remotior. *manni f.,* sc. respectu cognationis. II. J. 2: 1. *3 *(fiærmer)*

Færmer, adv. vide *Fiærre.*

Færþa boin, adj. färdig, resfärdig: itineri paratus. *f. bort at sighla,* II. Þg. 12: 2.

Fæsta, v. a. 1) fästa, trolofva sig med: despondere sibi. *f. (kunu),* II. Æ. 1: 3; 7: 1. 2) fästa, trolofva med en annan: despondere alii. *kuna fæstis,* I. G. 1. *soman fæstas,* II. Æ. 9: pr. 3) utfästa: (firmiter) promittere. *f. eþ,* I. Þg. 13: pr; II. Þg. 12: 2. *f. lagh soknaranum,* II. Kr. 24: 3. *

Fæsta, f. 1) fästning, trolofning: sponsalia. *laghlik f.,* II. Æ. ind. not. 56. 2) utfästelse, löfte (om ed): promissio (iuramenti). II. Kr. 24: 3. *lagha f.,* I. Þg. 5: pr. *

Fæstiband, n. (vide VGL.) I. B. 45: 1. *1

Fæsti pænninger, m. (vide UplL.) *taka f.,* I. B. 51: pr; II. B. 11: pr. *4

Fæstnaþa fæ, n. (vide UplL.) *sva ganger f. sum arf ganger,* rättigheten att taga fästningafä, och således att vara giftoman, går i samma ordning som arfsrätten: ius accipiendi haec dona, ideoque etiam desponsandi, eundem ordinem sequitur ac ius hereditarium. II. Æ. 1: pr. *bæra f. op a f.* (cfr. UplL. v. *fæstninga fæ*), ibid. §. 1. *3

Fæstning, f. 1) fästning, trolofvande: desponsatio. II. Kr. ind. 20. *binda* v. *fylla f.,* I. G. 1; II. Æ. 13: 2. 2) trolofning: sponsalia. II. Kr. 20: pr. not. 97. *3

Fæstninga stæmpna, f. (vide ÖGL.) I. G. 1. *3

Fæt, n. fot (mått): pes (mensura). I. B. 19: 1; II. B. 3. Scribitur *fiat,* II. B. 3. not. 74. * *(fiæt)*

Fæþerni (fæþrine, föþærne), n. 1) fäderne (slägt): paternum genus.)(*möþerni,* I. G. 3: pr; 11: 1; II. Æ. 12: pr, 1; 19: pr. *fæþernis frændir,* I. B. 7: 1; II. Æ. 12: 4.)(*möþernis frændir,* I. B.

7: pr; Þg. 5: 5. *faþor f., moþor f.*)(*faþor* et *moþor möþerni,* II. Æ. 12: pr. 2) fädernearf: hereditas a patre relicta; a) i allmänhet: generatim. II. Æ. 9: 2. *gangi f. til -nis ok möþerni til möþernis* (cfr. UplL.), I. G. 14; II. Æ. 13: pr. *viti faþir (*adde *fang) ok sun f.* (cfr. UplL. v. *fang 2*), I. B. 8: pr. b) i synnerhet fädernejord: speciatim fundus paternus. II. J. 3: 3.)(*möþerni,* I. B. 7; II. J. 7. *fult f. ok ald oþil,* I. B. 10: 1. Cfr. *Fasta fæþrene.* *

Fæþernis iorþ, f. fädernejord: fundus paternus. II. J. 3: 3.)(*möþerni,* I. Þg. 5: 5. *3

För, adj. duglig, i stånd: vegetus, par. *f. taka leghu,* I. B. 51: 1. *han ær æi f. (*sc. *koma) til þings,* I. M. 3: 5. *vi ærum æi f. mæþ þæssu barni yvir skoghin,* I. Kr. 6: 1. *æn han f. ær (*sc. *fara),* I. G. 16: 1. *þær til hans (*sc. *fæ) varþer fört,* I. B. 47. Cfr. *Oför.* *

Föra (*forþo* pro *förþo,* II. Kr. 7: 2.), v. a. 1) föra: vehere, ducere. I. Kr. 1, 6: 1, 2; 14; M. 3: 2; Þj. 17: 2. *man basta ok i band f.,* vide *Band. f. sik (*sc. *a bati),* II. M. 26: 16. Cfr. *Af-, Fore-, Hem-, In-, Ut föra.* 2) framföra, göra: ferre, facere. *f. lagha dom a man,* I. Þg. 5: 2. *f. lagh,* iuramentum facere. I. Þg. 13: pr. *

Förma, v. n. i. q. *fasta. fasta æller f.,* allitt. I. Kr. 13: 1. Inter *fasta* et *f.* id discrimen statuit Ih., "ut in priori ieiunio etiam a lacticiniis abstinerent, in posteriori tantum a carnibus"; quam distinctionem firmare quidem videtur locus ex iure ecclesiastico Smalandiae ab Ih. citatus; refellunt vero alii loci, ubi ista duo vocabula synonyma esse videntur; nec cum illa distinctione convenit regula iuris Canonici: "par est, ut quibus diebus a carne animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quae sementinam carnis trahunt originem, ieiunemus, a lacte videlicet, caseo et ovis." c. 6. Dist. 4. Cfr. VGL. II. K. 56; III. 24; IV. 21: 38. Aliud discrimen inter severius et levius ieiunium observat ecclesia Romano-Catholica. *"Nach dem Fasten-Gebote sollen sich die Gläubigen an den hiezu verordneten Tagen theils von der mehr als einmaligen frugalen Sättigung und von Fleisch-Speisen, theils nur von Fleisch-Speisen allein, ohne weitere Rücksicht auf die Zeit, wie auch auf die Quantität und Qualität des Essens, enthalten; erstere heissen Fasttage, letztere Abstinenztage."* A. Müller, *Lexikon des Kirchenrechts, 2:er B.* pag. 797. Nec tamen hoc discrimen verbis *fasta* et *förma* significari, contendere audeo.

G.

Galghi, m. galge: patibulum. Vide *Gren.* *3

Galuöt, n. (a *galder,* sterilis; cfr. ÖGL. v. *galdviþer*) gallko: vacca sterilis. I. B. 31: 1.

Galter, m. galt: verres. I. M. 7; B. 46: 1; Þj. 1: 3; II. B. 28: pr. &c. *4

Ganga (*gar* pro *ganger,* I. M. 13; Þg. 2: 1; II. Þg. 14: pr.), 1) v. n. gå: ire. *havir æi præster hæst þa ... -gi,* I. Kr. 4: 1. *g. a siælfskut* v. *spiut,* I. B. 44: 1. *-gi undi swærd kunungs,* I. Kr. 15. *elder -ger af skogha brænnu,* I. B. 45: 2. *g. æptir domarans domi,* I. Þg. 2: 1. *malsæghande -gi fra (*sc. *prættan markum),* d. ä. miste: amittito. II. M. 8: pr. *g. til sins,* vide *Sin. g. firi mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe,* I. G. 4: pr. *g. undan mæþ tolf manna eþe,* d. ä. värja sig: se defendere. II. M. 25: 8. *g. undan mæþ vitnum tvem ok eþe tolf manna,* II. M. 24: pr. *g. undan mæþ tvem ok tolf,* II. M. 9: 4; 21: 1.

g. undan mæþ vitnum þrim ok attertan manna eþe, II. B. 14: 6. *g. undan mæþ eþe prætolftum*, II. M. 25: 10. *g. in* (sc. *til mans*, cfr. UplL.), II. M. 26: 2. *skaþi -ger (in) ginum garþ, spiæld -ger ginum farliþ*, I. B. 40: pr; II. B. 5: 1; 8: 2. *domber -ger a man*, I. Þj. 3; Þg. 5: 2. *ængin eþer -gi þær æptir*, I. Kr. 6: 3. *vitne skolo æi fore g.*, II. Æ. 20: 1. *nat ok iamlange -ger ut*, i. e. finitur. II. Æ. 8: 1. *-ge slikt a man sum a man*, d. ä. afgår å hvarderas andel i egendomen: deducitor de cuiusque portione communium bonorum. II. J. 13: 1. *þræls gærningar g. i fiorþong af frælsmans bot*, II. M. 26: 7. Cfr. *Atter-, Viþer ganga; Forgangu man.* 2) v. a. (vide UplL. sub 3.) *g. lagh*, I. Kr. 9: 6; Þg. 13: 1; II. Kr. 24: 5; 25; Þg. 12: 2. *g. laghagærþ*, II. J. 2: pr. *g. eþ mæþ tvem mannum*, I. M. 16. *g. op a man tvæggia manna vitne*, II. M. 26: 1. *g. tolf manna eþ*, II. M. 26: 3; 30: 10. *g. tu vitne ok tolf manna eþ*, I. B. 17; II. M. 27. *g. prætolftom* (lege *prætolftan*) *eþ*, II. J. 2: pr. *hvar sum æi giter (sc. eþ) gangit*, I. Þj. 11. *þær var aldre fasta ræter agangin*, II. J. 2: pr. *g. næmpdir*, II. Þg. 14: pr. not. 5. *biskops sakir skolo i kirkio þinge -gas*, d. ä. förehafvas, utföras: aguntor. II. Kr. 26: 2. *

Ganga, f. gång: itus. *hitta hæst* &c. *a g.* (cfr. ÖGL.), I. B. 36. *4

Gangans fæ, n. (lefvande) fäkreatur: (vivum) pecus. I. B. 33: pr. *3

Ganganz foter, m. i. q. *gangans fæ*, I. B. 35: 2; Þg. 5: pr.

Gangare, m. (vide SML.))(*rinnare*, I. B. 38: 1; II. B. 23: 5; 27: 1. *4

Ganger, m. gång: itus. Vide *Upganger.* *4

Gardfastar, m. pl. fastar vid jordaköp, hvilka nämndes hemma i gården der köpet slöts (och tilläfventyrs sedan vid kyrkan): firmatores emtionis venditionis de fundo contractae, qui nominabantur in domo ubi contrahebatur emtio venditio (et forte postea ad aedem sacram).)(*þingfastar*, II. J. 2: pr. coll. I. B. 3. Locc. vertit: "viri proprium praedium habentes."

Garþar syn, garþa syn, f. (vide ÖGL.) I. B. 38: pr. *3

Garþer, m. 1) gärdsgård: saepes. I. B. 8: 1; 19: 5; 21: 1; 38: pr; 45: 1. &c. *akrum ær g. at vægg*, I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *hvarte varþer æller g.*, I. B. 8: 1; II. B. 10. *halda um -þe ok gömo um skogh*, allitt. II. B. 7: 1. Cfr. *Gasa-, Mæþul-, Vatu-, Værna-, Ængia garþer; Half-, In-, Utgærþis.* 2) inhägnad plats: locus circumsaeptus. Vide *Humbla-, Kirkiu-, Vargha garþer.* 3) (vide VGL. sub 3.) I. B. 45: 4; G. 1, 4: pr; 11: 2; Þg. 5: 1, 2; II. Æ. 9: 2; M. 26: 9; Þg. 5, 17: 4. *i -þi (uti)*)(*i husi inni* v. *i stovo*, I. M. 3: 1; II. M. 11: 1. *hava hus i garþi*, I. M. 26: pr. *ute viþ garþ*, II. J. 15: 3. *utan garþ ok vinsked*, I. M. 4: 1. *(hema) firi -þi sinum*, I. B. 35: 3; II. Kp. 7: 1. *stæmna hem þing fore garþ mans*, II. Þg. 23: 1. *

Garþsliþ, n. gårdsport: ostium areae. I. Eþs. 2: 2. *2

Gas (pl. *gæs*), f. gås: anser. I. Kr. 3: 1; B. 39: 6. *

Gasagarþer, m. gärdsgård i vatten till instängande af gäss: saepes anserum includendorum caussa in aqua exstructa. I. B. 39: 6.

Gata, f. väg: via. I. Þj. 16: 2; II. M. 25: 7. Cfr. *Bæra 1, Genlöt.* *

Gen, adj. (vide UplL.) Vide *Iom gen.* *3

Gen, præp. c. dat. (egentligen möte: proprie occursus; vide *Igen*) 1) till mötes: obviam. *ringia g. baþe qvikkum ok döþum*, I. Kr. 5: pr. *g. kunu riþa*,

I. G. 2. 2) emot: adversus. *væþia g. domara*, vide *Væþia*. *fult g. fullu, qvikt g. döþu*, vide *Fulder 1, Qvikker*. 3) (stridande) emot: contra. *g. hans vilia*, I. G. 3: 2; Þj. 15. *

Genfasta, f. fastedag, som föregår vissa högtider: dies ieiunii, festa quaedam praecedens. II. Kr. 26: pr. *3

Genlöt, f. (vide SML.) *a gatu æller a -tum*)(*i by*, I. M. 20: pr. *4

Gensta, vide *Ginstan*.

Gif, gæf, f. gåfva (det som gifves): donum. II. Æ. ind. not. 50; cap. 9: 1. not. 47. *lagha g.*, II. Kr. 13: pr. Cfr. *Hindærdaghs-, Vingæf*. *

Gift, f. 1) gåfva: donum. Vide *Sialagift*. 2) städja för arrenderad jord: arrha pro praedio conducto. *taka -ter* (pl.) *ok afraþ*, II. Æ. 12: 1. *giva af (sc. iorþ) g. ok afraþ*, II. J. 15: 5. 3) arrende af jord: locatio conductio fundi. *taka iorþ mæþ -tum*, II. J. 15: 4. *binda g. mæþ vitnum* &c., ibid. §. 3. * *(gipt)*

Giftar orþ, n. (vide SML.) *beþas g.*, II. Æ. 3. *4 *(giptar orþ)*

Giftar vitne, n. (vide SML.) II. Kr. 24: 8. *4 *(giptar vitni)*

Gifter, adj. gift: matrimonio iunctus. Vide *Tvæ-, U-, Þrægifter*. * *(gipter)*

Gilda, v. a. 1) göra gällande: ratum facere. *væþ g. æller fælla*, vide *Fælla 5*. 2) sätta i stånd, vidmagthålla: sartum tectum tueri. *g. bro*, I. B. 38: 2. *-din sva ena (tomt) sum andra*, d. ä. förse dem med byggnader: areas aedificiis instruunto. I. G. 13. 3) göra gild, så att böter för en sak komma att erläggas: id efficere ut mulcta pro re quadam pendenda sit. *g. sar sin*, I. M. 20: 2; Þj. 4; II. M. 26: 18. *4

Gilder, adj. 1) gällande, giltig: valens, ratus. I. Þg. 11, 13: pr; II. Æ. 10: 1; 12: 4; M. 21: pr; Kp. 7: pr; B. 17: 4; Þg. 11. *vari gild tala hans*, I. M. 20: 2. *þön væþ skolo gild vara mæþ þrim markum*, II. B. 5: 1. *þing gilt til sökning*, II. Þg. 2. *vari sva g. fasta arvi sum fasti*, d. ä. hafve samma vitsord: haud minus valet testimonium heredis quam ipsius firmatoris. I. B. 3. Cfr. *Eþ-, Vitnis-, Þing gilder*. 2) i godt stånd (om gärdsgård): rite exstructus (de saepe). I. B. 39: 3. *vatu garþa -da giora*, ibid. §. 6. 3) för hvilken skall bötas: pro quo mulcta penditur. *vari g.*, de occiso, I. Eþs. 2: 2. *g. mæþ siu* v. *hundraþ markum*, I. M. 26: pr; II. M. 11: pr, 2. *g. mæþ markum þrættan*, de campana, II. Kr. 5: 4. *g. mæþ sæx örum* v. *fyritighi markum*, II. B. 23: pr, 3. *g. til sökning*, de vulnere, II. M. 21: 1. — Cfr. *Ugilder*. *

Gildra, v. a. (vide SML.) *g. sialfskut*, I. B. 44: 1, ubi tamen pro *g.* forte legendum est *giora*. *4

Gildra, f. giller: pedica, decipula. II. M. 26: 15.

Gildri, n. giller: pedica, decipula. Vide *Læmu gildri*. *4

Gilia, v. a. (Isl. item) förföra (qvinna) till otukt, lägra: illicere in stuprum, stuprare. I. G. 7.

Ginstan, gensta, adv. genast: illico. I. Eþs. 4: 1; B. 37: pr; II. Æ. 20: 1; B. 5: 1. * *(gensta)*

Ginum, ginom, præp. c. acc. genom: per. I. B. 22: 1; 40: 3, 4; 42; II. M. 26: 11. &c. Cfr. *Ganga 1*. *

Giolskaper, m. (vide UplL.) II. Æ. 5. *3 *(gælskaper)*

Giolsæmi, f. i. q. *giolskaper*. I. M. 10.

Giora (part. pass. *gior*), v. a. 1) göra: facere. *sar gior*, vide *Sar*. *æn baþe vilia vaþa (sc. þær) af g.*, d. ä. anse det vara gjordt med våda: si ambo, actor hempe ac reus, dicant damnum fortuito esse factum. I. M. 26: 3. *g. ra ok rör a bolstaþ annars*, II. B.

18: 1. *g. up,* a) göra, verkställa: facere, perficere. *g. up sak ok sokn,* II. Þg. 23: 1. b) (vide SML. v. *up göra.*) II. B. 21. Cfr. *Ræter; Firi-, Up-, Ut giora.* 2) gifva, erlägga: dare, pendere. *g. tiu pænninga præsti,* I. Kr. 3: 4. *g. skiut,* lemna häst: praebere equum. II. Kp. 13: 4. 3) sända: mittere. *g. næmpda mæn til biskops,* I. Kr. 1. * *(göra)*

Giorþer, adj. omgjordad: cinctus. Vide *Lösgiorþer.* *4 *(giurþer)*

Gipta, gifta, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *g. dottur (æller systur) sina,* I. G. 3: 2; 5. *kan kona manni -as,* II. Æ. 9: 2. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *g. sun sin æller dottur,* II. Æ. 9: pr. Cfr. *Frangipter.* 3) arrendera: conducere (praedium). *g. undan (aþrum) iord* (cfr. SML.), I. B. 13: 1; II. J. 15: 2. 4) utarrendera: locare (praedium). II. J. 15: 3. *

Gipta, gifta, f. gifte, äktenskap: nuptiae, coniugium. *koma i lagha g.,* I. G. 4: 1; II. Æ. 19: pr. *a (andra) g. gangin,* I. G. 3: pr; II. Æ. 8: 2. *take slikt g. sum g.,* d. ä. egendomen delas lika emellan det senare giftet och barnen af förra giftet: bona dividuntor in aequales partes inter posteriores coniuges et liberos e priori matrimonio. II. Æ. 8: 1. *

Giptamaþer, giptaman, m. (vide VGL.) I. G. 3: pr, 2. * *(giptarmaþer)*

Gipta sæng, gifta sæng, f. äkta säng: torus genialis. *vita barn i g.,* föra bevisning emot en främmande mansperson derom, att han skulle vara fader till ett af en gift hustru födt barn: actionem instituere contra extraneum virum, ut probetur eum esse patrem infantis ab aliena uxore nati. Hunc esse sensum horum verborum, quae occurrunt I. G. 8; II. Æ. 7: 2, manifestum est ex iis, quae priori loco in antecedentibus dicuntur de actione de paternitate a vidua vel puella instituenda.

Giptning (gipning, giftning), f. i. q. *gipta.* II. Æ. 7: 1. *lagha g.,* I. G. 4: pr. *gipninga balker,* I. G. rubr. *4

Gita (impf. *gat,* pl. 3 pers. *gatu*), v. a. gitta, förmå: posse. *g. eþ gangit,* I. Kr. 10, 11. &c. *g. fullat,* II. M. 21: 1. *hvat þe gatu,* I. B. 45: 1. *

Giva (geva, gæva, I. Kr. 3: 2, 5; B. 5: 1; G. 6; II. Kr. 6: 6; 24: 7.), v. a. 1) gifva: dare. *givande*)(*þiggiande,* II. Æ. 9: pr. *manni* &c. *gifs (vald ok) vitsord,* I. B. 1, 5: 1; G. 1; II. J. 11: pr; B. 17: 2; 18: pr. Cfr. *Sak, Til mæli, Utgiva.* 2) skänka: donare. *g. firi bondans* v. *sina sial,* I. Kr. 5: 3; II. Kr. 7: pr. 3) medgifva, eftergifva: concedere, remittere. *kunu lif g.,* II. M. 16: pr. *gafs salumanni lighri raþa,* I. B. 1. *g. um g. vil*)(*sökia,* d. ä. afstå från åtal: desistere ab actione instituenda. I. Þj. 1: pr. *givi ... sva mykit af afraþi* &c. I. B. 13: pr. *g. op eþ*)(*sea,* II. M. 5: 1. *givin (vaþa) eþer*)(*gangin,* I. Þg. 14; II. M. 5: 1. *þæsson lagh skolo gangas ok æi givas,* II. Kr. 25. Cfr. *Af giva.* *

Glata, v. a. c. dat. (Isl. item) förderfva, förstöra: perdere, perimere. I. M. 7. *1

Glaþlika, adv. godvilligt: lubens, ultro. II. Þg. 18: 2. *4 *(gladlika)*

Glöma, v. a. c. dat. glömma: oblivisci. I. Kr. 6: 1. *3

Glömsker, adj. glömsk: immemor. I. Kr. 13: 2.

Godvili, m. samtycke: consensus. *mæþ -lia mans,* I. G. 3: 2; II. Kr. 6: pr. not. 50, 51. * *(goþvili)*

Gorbötir, f. pl. böter för sår eller dråp å fäkreatur: mulcta pro pecore vulnerato vel occiso. II. B. ind. 28. Cfr. SML. v. *gorunda.*

Gorbötning, f. i. q. *gorbötir.* II. B. 28: rubr.

Goþer, adj. god: bonus. *gwt,* n. pro *got,* I. Kr. 3: 5. *göþa* v. *væria man ok goþan giora,* II. M. 25: 9; cfr. *Göþa, Væria.* Cfr. *lomgoþer.* *

Goþs, n. gods: bona (cfr. SML.). I. G. 16: 1; Þj. 9; Þg. 5: pr, 6; II. M. 8: 1; 25: 9. *g. ok pænningar,* i. e. *pænningar ok annat g.,* II. Æ. 8: 1. *g.* (i. e. bona mobilia) *hans skal sköflas,* II. M. 24: 4. *

Graf, f. graf: sepulcrum. II. Kr. 11: 1. not. 21. *4

Granni, m. granne: vicinus (cfr. ÖGL.). I. M. 22; B. 10: pr. &c. Cfr. *Nagranni.* *

Granzla eþer, m. ed som gås af alla grannarne i en by: iuramentum ab omnibus vicinis in pago dandum. I. Þj. 11. Ità quoque Had., Ver. et Ih. intellexerunt h. v.; Locc. vero perperam vertit: "iuramentum litis decisivum, re bene et diligenter cognita."

Gren, f. gren: ramus. *lata þiuf a galgha æller g.,* allitt. (cfr. UplL.) II. M. 26: 3. *3

Grid, f. frid och säkerhet: pax v. incolumitas (cfr. ÖGL. v. *gruþ*). *hæmpnas a g. ok giora sæt* (cfr. SML. v. *gruþ*), I. Eþs. 1: 1. Cfr. *Grud.* *1 *(griþ)*

Grift, f. grift, graf: sepulcrum. II. Kr. 11: 1. *4 *(gript)*

Grind, f. grind: porta clathrata. I. B. 21: 1; 22: 1; II. B. 1: pr. *

Grindastaþer, m. (vide SML.) *gamblir -þir,* I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. *4

Gripa, v. a. 1) gripa, taga: capere. *handum i (font) g., griper man innan* (sc. *font*), I. Kr. 5: 4; II. Kr. 18. *g. til orþa,* d. ä. tala, säga: verba facere, dicere. I. B. 4. *g. til afnæmninga,* d. ä. göra undantag: aliquid sibi reservare. I. B. 1; II. J. 1. *g. vitsorþ,* i. q. *g. til vitsorþa* (vide infra sub 3), II. M. 30: 9. Cfr. *Agreper.* 2) gripa, fasttaga, fånga: capere, comprehendere. *kunnu þe* (sc. *höker ok hunder*) *man g.,* II. M. 1: 2. *stæl man ok gripin ær,* II. M. 30: 5. *varþa gripin mæþ* v. *viþ,* II. M. 26: 1, 11. 3) *g. til* (vide UplL.). *g. til vitsorþa* (cfr. UplL.), II. M. 30: 9. *g. til lysninga vitna* v. *lufvitna,* I. M. 20: pr; B. 43: pr. *g. til lysning, köps (ok fasta), hemföþu,* I. M. 20: pr; B. 4, 9: pr; 35: 2, 3. *

Grud, f. (vide UplL.) Vide *Agrud.* Cfr. *Grid.* * *(gruþ)*

Grundvalder, m. grundval: fundamentum. *græva -val,* I. Kr. 1, ubi lapsu calami scriptum est *gundval.* *3

Gruva, f. grop, dike: fossa, incile. I. B. 42.

Græfning, f. gräfning: fossio. I. B. 40: 2, ubi sine dubio incilium fossio respicitur.

Grættinger, m. (a *grata,* flere; prov. *grätt,* querulus; Isl. *grættr,* contristatus) litet barn (som ännu ligger i vagga): infans (in cunis vagiens). *g. þæt ær vaggu barn,* I. M. 3: 6.

Græva, v. a. 1) gräfva: fodere. *g. gruvu, brun,* I. B. 42; II. M. 6: 1. *g. grundval,* I. Kr. 1. 2) nedgräfva: defodere. *qvikker* v. *livandes i iorþ -as,* I. Kr. 10; II. Kr. 23. *

Guþdottir, f. (vide VGL.) II. Kr. 24: 14. *1 *(guddottir)*

Guþfaþir, m. (vide VGL.) I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. *4 *(gudfaþer)*

Guþmoþir, f. (vide VGL.) I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr; 24: 14. *4 *(gudmoþer)*

Guþsivi (guþzeff), comm. (vide VGL.) I. Kr. 6: 1; 9: pr; II. Kr. 24: 14. *væri sik mæþ -ium sinum sum a barni hioldu,* i. e. qui tenebant filium v. filiam eius in baptismo, ex quo cognatio spiritualis exorta esse dicitur. I. Kr. 9: 2. *1 *(gudsivi)*

Guþsivia (-viu pro *-viur),* f. qvinna, med hvilken man är i andlig skyld-

skap: cognata spiritualis. I. Kr. 6: 1, ubi sermo est de feminis infantem ad baptismum ferentibus.

Guþsivia kæfþ, f. i. q. *guþsivalagh spiæl* (vide UplL.). II. Kr. 24: 14.

Guþsivia lagh, n. pl. (vide VGL.) I. Kr. 9: 2; II. Kr. 24: 14. *3

Guþslikami, m. (vide UplL.) *taka g.*, I. Kr. 3: 4. *4

Gæf, vide *Gif*.

Gæld, n. 1) betalning, ersättning: solutio, compensatio. I. B. 48: pr. 2) skatt, pålaga: tributum. Vide *Ættar gæld*. 3) gäld, skuld: aes alienum, debitum. I. Þg. 7: pr; II. Æ. 20: 1. *öris g.*, I. Þg. 7: pr. 4) böter: mulcta. I. M. 4: pr, 1; B. 46: 2; II. M. 8: pr; 21: 3. *liggi i halvum -dum*, II. B. 27: 1. Cfr. *Fæ-, Mord-, Spor-, Vaþa-, þings gæld*. *

Gælda (part. pass. *gulden*), v. a. 1) erlägga, betala, ersätta: pendere, solvere, rependere. I. B. 18; II. Kr. 5: pr; Æ. 12: 2; 20: 1. *g. skaþa* v. *spiæl*, I. M. 23; B. 38: 2; 39: 1, 3. *g. qvikt firi döt* v. *gen döþu*, I. B. 49: pr; 50. *g. æghu sina tvem*, i. e. in solutum dare. I. B. 9: 2. Cfr. *Atter gælda*. 2) böta: mulctam solvere. I. Kr. 5: 4; M. 3: 3; B. 33: pr; 44: 1; II. Kr. 18, 24; 4; M. 25: 10; B. 5: 2; 23: pr. *g. sakören*, II. Kg. 7: 6. *g. mæþ vaþa gældum*, I. M. 26: 1. *

Gæld ruf, gælda ruf, n. 1) återtagande af hvad man till en annan sålt och aflemnat: delictum eius qui rem alii venditam traditamque invito emtore recipit. I. B. 33: pr. 2) böter för återtagande af hvad som är lagligen utmätt eller betaldt: mulcta quam pendit is, qui vi recipit rem post factam publicam aestimationem vel alias in solutum datam. II. Þg. 17: 2.

Gælkare, m. (Isl. *giald-keri*) stadsfogde, upbördsman, hvilken det tillhörde att utsöka böter: vectigaliarius urbicus, exactor, ad cuius officium pertinuit mulctam redigere. II. M. 24: 3. coll. VGL. III. 79.

Gæl maþer, m. lägersman: stuprator. I. G. 10. Cfr. *Giolskaper*.

Gærdning, f. gärdande, gärdsgårds uprättande: saeptio. I. B. 39: 6.

Gærning, f. 1) görande: factio. Vide *Forgærning*. 2) (vide ÖGL. sub 2.) I. Eþs. 7: pr; II. M. 26: 7. *giora g. (til mans)*, I. Eþs. 1: pr; M. 22; Þg. 5: 1; II. Kg. 1: pr; M. 24: 3. Cfr. *Vilia gærning*. 3) handtverksarbete: opus fabrile. Vide *Gærninga man*. *

Gærninga man, m. handtverkare: opifex. I. Kr. 3: 4. *3 *(gærningis man)*

Gærsala, f. ogiltig försäljning: irrita venditio. I. B. 5: 1; II. J. 4. *3

Gærþ, f. 1) görande: factio. Vide *Laghagærþ*. 2) (vide ÖGL. sub 2.) I. Eþs. 2: 5; II. Kr. 23; Kg. 2: 2. 3) utskyld, gärd: tributum, vectigal. Vide *Utgærþ*. *

Gærþa, v. a. gärda, bygga gärdsgård: saepire. *g. gasagarþ*, I. B. 39: 6. *g. halfgærþis*, ibid. *g. up* (sc. *garþ*), I. B. 45: 1. *

Gærþi, n. gärde: ager v. pratum consaeptum. I. B. 39: 1. *

Gæster, m. gäst: hospes. I. M. 4. *

Gæstning, f. (vide UplL.) *folki g. uppi halda*, II. Kp. 14. not. 60. *4

Gödning, f. (vide ÖGL.) I. B. 11. Cfr. *Rena gödning*. *3 *(göþning)*

Göma, v. a. bevara, taga vara på: conservare. *g. barna goþs*, II. Æ. ind. not. 50. *

Göma, f. förvar: custodia. II. Æ. 2: 1. *halda om garþe ok g. om skogh*, allitt. II. B. 7: 1. Cfr. *Vangöma*. *

Göþa, v. a. 1) göra god: bonum facere. *g. man ok goþan giora*, allitt., d. ä. bevisa att han var fri: probare eum liberum hominem fuisse (cfr. UplL.). II.

M. 25: 9. 2) göda, gödsla: stercorare. *g. iord*, I. B. 13: 2; II. J. 15: 13. *3

H.

Halda (*holdi* pro *haldi*, I. B. 22: 1. impf. 3 pers. pl. *hioldu*, I. Kr. 9: 2.), v. a. c. dat. v. acc. 1) hålla: tenere. *h. a barni*, nemligen vid dopet: infantem in baptismo tenere. I. Kr. 9: 2. *h. dom sin undir land ok laghman*, d. ä. hänskjuta: deferre. II. Þg. 8. Cfr. *Fram halda*. 2) qvarhålla: retinere.)(*utgæva*, II. J. 16: 3. *man inni h.*, II. M. 24: 7. *h. inni arf mæþ sik*, II. Æ. 12: 2. *hæfta ok h. man*, allitt. II. M. 26: 18. *h. ok hæfta lagha nam*, II. M. 25: 12. *h. op a laghmans skilu*, tredskas att fullgöra lagmannens dom: reluctari sententiae legiferi, v. retinere id quod dandum est; aliter hic locus mihi non videtur posse explicari; Locc. vertit: "suspendere caussam in iudicis provincialis decisione." II. Þg. 19. Cfr. *Off-*, *Up halda*. 3) behålla: tenere, habere. *haldir um ar* &c., nemligen det som han har åverkat: tenet alienam terram quam illicite usurpavit. I. B. 22: pr. *h. fæstipænning*)(*bæra atter*, II. B. 11: pr. *h. (flutholm) fore ærvoþe sit*, II. B. 17: pr. *h. fyltiond qvarra*, II. Kr. 6: pr. *hus ok inviþer haldi qvart*, II. Æ. 12: 5. 4) underhålla: sustinere, habere, alere. *h. grind*, I. B. 22: 1. *h. om garþe ok gömo om skogh*, II. B. 7: 1. *h. man hema mæþ sik*, II. M. 24: 7. *h. (man) æller föþa*, I. Eþs. 8. Cfr. *Uppi halda*. 5) hålla, förrätta: habere, celebrare. *h. þing*, I. Þg. 1: 1. 6) hålla, iakttaga: servare, observare. *h. bolagh*)(*ryva*, I. B. 15; II. J. 16: 1. *h. köp sit*, I. B. 31: pr. *þem sum (sc. fæstning) h. vil*, I. G. 1. *h. lagha þingum*, *h. viþ man tu lagha þing*, d. ä. der infinna sig: in conventibus iudicialibus se sistere. II. M. 24: pr; Þg. 9: pr. *

Haldbani, m. (vide VGL.) *næmpna man til h.*, II. M. 9: 4. *

Haldsmaþer, m. innehafvare, den som har något i sitt förvar: possessor, is qui rem adservat. *ræna goþs fore -manninum*, II. M. 25: 9. Ih. male vertit: "nutritius, qui vernae, *fostre* dicto, alimenta suppeditat."

Halfgærþis, adv. (a *halver* et *garþer 1*) till hälften af gärdsgården: dimidia ex parte saepis. *gærþi (up) h. (hvar þera)*, I. B. 39: 6; 45: 1. Cfr. VGL. v. *halfgærþi*, et ÖGL. v. *half girþi*.

Half mark, *halfmark*, f. half mark: dimidia marca. I. Þj. 1: 3; 10; II. M. 26: 2-4, 8; 34: 1. *-ka þiufnaþer*, II. M. 26: 9. *

Halfmarkland, n. (vide VGL. h. v. et UplL. v. *half mark 2.*) II. M. 8: pr. *1

Halfpænninger (halpæninger), m. en half (Svensk) penning, en sextondedels örtug: dimidium numuli *pænninger* dicti; sedecima pars ortugae. I. Kr. 3: 1; II. Kr. 6: 5.

Hallna, v. a. (rectius, ut videtur, *handla*) handtera: tractare. *illa h.*, II. B. 6: pr. *3 *(handla)*

Hals, m. hals: collum. I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *halsic* pro *hals sic*, I. Kr. 4: 1. *manni ligger hunger a -si*, allitt. I. B. 7: pr. *lösa h. sin*, d. ä. lifvet: vitam redimere. I. B. 45: 4. *4

Halva, f. 1) hälft, sida: dimidia pars, latus. *æ ganga barn i bætre -vu* (cfr. ÖGL. v. *alf*), I. G. 4: pr. *vari a qvinna -vum sum manna*, det samma gäller om qvinnor som begå dråp eller blifva dräpna, som om männer (i samma slägtled): de feminis occidentibus vel occisis idem valet quod de viris (in eodem cognationis gradu). I. M. 1: 4. *af doctur sinna -vum*, *af hans -vum*, på dottrens &c. vägnar, i hennes &c. ställe:

nomine v. loco filiae &c. I. G. 1, 16: 1. *hærop a kono -vu* v. *-vum*, II. Æ. 3. et not. 71. 2) adscendent i första led, fader å ena sidan och moder å den andra: cognatus in primo gradu lineae adscendentis; pater ab uno latere, ab altero mater. *hær taker æi h. fore -vu*, d. ä. den ene af föräldrarne förtager ej den andra dess arfsrätt: alter parens alteri non adimit hereditatem. II. Æ. 12: pr. *

Halver (havir, I. B. 19: pr.), adj. half: dimidius. *h. by*, I. B. 19: pr. *half þriþe* v. *halffæmte örtogh, half fiorþe mark*, II. M. 23: pr; 24: 8. *halft*, absolute, hälften: dimidium. I. Eþs. 7: pr; M. 20: 1; B. 38: pr. &c. *til halfs* (pro *halfts*), II. J. 16: pr. *halvu dyrri* v. *höghri*, I. M. 18; G. 2; II. Æ. 2: 1. not. 56. *

Hamar, m. (vide UplL. h. v. et SML. Addenda pag. 337.) *by ligger i hambri ok i forni skipt*, II. B. 1: pr. *3

Hamna, f. 1) (vide ÖGL.) II. Kg. 7: 1. 2) de utskylder som skulle erläggas af en hamna: tributa a regione *hamna* dicta pendenda. *sitiá (sc. böndir) qvarrir um halva* v. *alla h., dömis ut h.*,)(*siter qvar fiorþonger af skiplæghe* v. *halft* v. *alt skiplæghe*, II. Kg. 7: 2. *4

Hamno mæn, m. pl. (vide UplL.) II. Þg. 5. *kalle soman h. sina*, d. ä. invånarne i samma hamna: eiusdem hamnae incolas. II. M. 26: 1. *4

Hampa, f. *hamp*, ? hampa: cannabis. I. Kr. 3: 3; II. Kr. 6: 4. *4 *(hamp)*

Han, pron. han: ille. dat. *hanum*, I. Kr. 2; II. Kr. 11: 2. not. 49. &c. *honom*, II. Kr. 11: 2. &c. acc. *han*, I. Kr. 3: 1. &c. *

Hand (han, II. B. 28: pr. dat. *hændi)*, f. hand: manus. *-dum i (font) gripa*, I. Kr. 5: 4. *hava i -dum*, I. Kr. 4: 2; B. 4, 35: 2. *hava -da mællum*, II. M. 8: 1; Þg. 9: pr. *fa manni i hændir*, I. M. 5: pr. *sætia andrum talu* &c. *i hændir*, I. Þg. 11; II. J. 15: 5; Þg. 11, 19. *fram varþa þiuve i hænder lænsmanne*, II. M. 26: 5. *leþa ran* v. *þiufti manni i hænder, leþa af -dum sik*, vide *Leþa*. *ælta (fæ) u -dum manni*, I. B. 39: 2. *taka alt soman bytto ok h., h. ok kæralde, h. ok vand*, II. M. 26: 13; B. 26: pr; 28: pr. *maþer stinger -dum viþer*, fastnar med händerna (vid den klandrade saken): manus alicuius inhaerent (rei litigiosae);)(*leþa af handum sik*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr.; quorum locorum prior a Locc. vertitur: "qui imposita rei alienatae manu illam recognoscat"; posterior vero: "donec aliquis ex illis admoveat vel iniiciat iure rei controversae manum." *h. skal hændi sælia*, manus (commodatarii) manui (commodantis) tradito v. reddito (rem commodatam); quae regula haud multum abhorret a paroemia iuris Lubecensis: *hand muss hand wahren*, cuius sensus hic est, rem commodatam a commodatario, non vero a tertio quodam possessore esse repetendam. I. B. 34: pr. Cfr. *Harms-, Vreþs hand; Af hænda*. *

Hand, ? slag: genus. Vide *Aldra-, Andra-, Hvaria. handa*. *4

Handa værk, vide *Handværk*.

Handaværka drap, n. (vide UplL.) II. M. 5: rubr. *3 *(handværka drap)*

Handaværke, n. i. q. *handværk 1. þæt man lægger sit h. op a*, II. M. 26: 15. *4 *(handværki)*

Handlös, adj. (vide ÖGL.) *h. vaþa drap*, II. M. ind. not. 73. *3

Handran, n. (vide VGL.) *þæt heter h. at man ganger bya mællum æller köpstaþa varþer rænter*,)(*saþolran* et *sliþa ran*, II. M. 25: 5. coll. §. 6. *2

Handsama, v. a. (vide UplL.) II. M. 26: 17. *3

Handski, m. handske: chirotheca. II. M. 26: 11. *4

Hand takin (han takin), adj. fasttagen, gripen: captus, deprehensus. I. Þj. 5: 1.

Handværk (handa værk), n. 1) (vide UplL. sub 1.) *þæt man lægger sit h. op a*, II. M. 26: 15. not. 35. *ængun h. synis a manni* (sc. occiso; cfr. UplL.), I. M. 5: 1. *elder rinder af mans -kum* &c. I. B. 45: 1. 2) (vide UplL. sub 2.) Vide *Handaværka drap.* *3 *(handa værk)*

Hani, m. hane, tupp: gallus gallinaceus. I. B. 46: pr; Þj. 17: pr; II. M. 30: 7.

Har, n. hår: crinis, capillus. Vide *Horn.* *3

Harms hand, f. (vide UplL.) *varþa dræpin mæþ harms hænde*, II. M. 11: pr. *3

Harva, f. harf: occa, pecten occatorius. I. Þj. 17: 2. *4

Hatter, m. hatt: pileum. *kyl þær h. halva (sc. lytis) bot*, hatten skyler örat, och derför är lytesboten, då detta är afhugget, hälften mindre än den annars skulle varit (nemligen tolf öre i stället för tre marker): pileum tegit aurem, quamobrem, hac abscissa, mulcta deformationis dimidio minor est quam alias (efficit nempe duodecim oras loco trium marcarum). I. M. 17: 3; II. M. 23: 2. *4

Hava (sup. *havat*, I. B. 4, 13: 1.), v. a. 1) hafva: habere. *h. bol ok bygning annars mans*, I. B. 13: 2. *h. (sc. iord) inni*, I. B. 10: pr. *havir æi böta*, I. Kr. 11. *skola h.*, d. ä. erhålla: accipere. I. Kr. 8. 2) hålla: habere, celebrare. *h. þing*, II. Þg. 12: 1. 3) v. aux. (vide ÖGL. sub 4.) *vil ænkte givit h.* (cfr. SML.), II. Æ. 9: pr. *

Havande, adj. hafvande: gravida. II. M. ind. not. 81; Kr. 25. *3

Hel, adj. hel, oskadd: integer, sartus tectus. II. Kr. 5: pr. *

Hela, v. a. hela, bota: mederi, sanare. *sar ær atter helt*, I. M. 11; II. M. 22: pr., ubi tamen v. *helt* quoque potest esse nomen adiectivum (cfr. SML. v. *hel 4*). *4

Hell, ? vocabulum mihi incognitae significationis, quod occurrit in locutione: *ær helt baþe hun ok h.*, II. Kr. 5: pr. Locc. vertit verba *huu ok heller*, ut in veteri huius codicis editione legitur, "caput et calces, h. e. superius quoad tectum et fastigium, et inferius quoad fundamentum"; Ih. vero, statuens vocabulum *h.* idem esse quod hodiernum *häll* (Isl. *hella*), petra, lapidea tabula, quae vel focum tegit vel ante portas pro limine ponitur, citata verba sic explicat: "tecto incolumi sartoque manente, et limine non moto." Cfr. *Hun*, et GotlL. h. v.

Hem, adv. hem: domum. *kunu h. varþa*, vide *Varþa*. *ganga h. til tomptinni*, I. B. 40: pr. *hvar sum skipter æghu undir sik h.*, d. ä. för att sjelf bruka jorden (och ej utarrendera den): qui permutatione adquirit fundum, et ipse eum colit (non vero elocat). I. B. 13: pr. *

Hema, v. a. hysa, härbärgera: domo recipere. II. M. ind. not. 93. *4

Hema, adv. hemma: domi. *i hæghna skoghum h.*, I. B. 44: 1. *böte (brot sin) h. (æptir landslaghum)*, d. ä. på landet der han bor, och ej i staden: mulctam pendito ruri, ubi habitat, non vero in urbe. II. M. 22: 1; 24: 3; 25: 4. *

Hema hion, n. pl. (vide UplL.) II. M. ind. not. 96; Æ. 12: 1; Kp. 5. *3

Hema kona, f. trälinna: serva.)(*þræl*, II. M. 26: 7. *-no barn*, II. Kr. 7: pr.

Hemfylgia (hemfölghie), f. 1) (vide ÖGL. v. *fylghþ.*) I. G. 5. 2) (vide VGL. v. *hemfylgd 1* et *2.*) II. Æ. 9: rubr.

Hemfödder, adj. (vide SML.) *-föt diur,* II. M. ind. not. 68. *4

Hem föra, v. a. hemföra: domum referre. I. B. 34: pr.

Hem föþa, f. (vide ÖGL.) *gripa til h.,* I. B. 35: 2. *4

Hemolman, m. (vide ÖGL.) II. M. 28: 3. *4 *(hemuls man)*

Hem sokn, f. hemgång: securitatis domesticae violatio. *giora h. a man,* I. Eþs. 2: 4. Sed *h.* perperam pro *soknir* vel *friþi,* II. Þg. 24: 1. *

Heta, 1) v. n. hafva namn, heta, kallas: nominari, appellari. *h. dulgha drap, danararf, leþongslame, þiuvala bot,* I. M. 5: pr; G. 17; II. Kg. 7: 1; M. 26: 9. *þæt ma væl truldom* (pro *truldomber) h.,* I. Kr. 11. *h. barna faþer, þiuver,* I. G. 8; II. M. 26: 16. 2) v. a. gifva namn, kalla: nominare, appellare. *gangi þit atter sum* (sc. *han) hetin ær,* d. ä. till den som påstått honom vara träl: redito in domum eius, qui nomen servi ei dedit, v. qui contendit eum servum esse. II. Kp. 3. *

Heþin, adj. odöpt (om barn): non baptizatus (de infante). II. M. 10: 3. *heþit mord* (cfr. ÖGL.), ibid. *

Himen, himil, m. himmel: coelum. I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *4

Himirike, n. himmelrike: coelorum regnum. II. Æ. 20: 1. *4

Hin, pron. 1) den andre: ille, alter. I. B. 33: 1; 35: 3; 37: pr; 39: 2. &c.)(*þænne,* II. Þg. 9: pr. *sva sum h.* (sc. is qui occisus est) *takit havir,* I. M. 11. 2) den (som): is (qui). *h. sum,* I. B. 1, 8: pr; 25; II. M. 9: 4. *h. ær,* II. M. 10: pr. *h. þær,* I. Þj. 16: 3. *h. i handum havir, h. firi ær,* I. B. 35: 2; Þg. 5: 1. *

Hindærdaghs gæf, f. (vide ÖGL.) II. Æ. 4. not. 79. *3

Hion, n. 1) pl. (vide VGL. sub 1.) I. Kr. 7; G. 11: 5; II. Kr. 8: pr. *h. döa barnlös,* d. ä. man eller hustru: maritus vel uxor. I. G. 11: 2. 2) husfolk, tjenstfolk: servi aliique homines ad domum pertinentes. I. Kr. 3: 4; 13: 1; Eþs. 2: 3, 4; II. Kg. 2: 1; M. 26: 14. Cfr. *Hema hion.* 3) i allmänhet, person, menniska: generatim, homo. I. B. 49: pr. Cfr. *Hælgh hion.* *

Hionalagh, n. 1) hjonalag, äktenskap: coniugium. *binda h.,* I. Kr. 7; II. Kr. 8: pr. 2) samlag emellan makar: concubitus coniugum. *hava h. i kirkiu,*)(*löskalæghe,* II. Kr. 22: 1. *

Hiona vigning, f. vigsel: benedictio nuptialis. II. Kr. ind. 20. *4

Hiord, f. (vide ÖGL.) *taka alt suman hirþingia ok h.,* allitt. I. B. 39: 5; II. B. 6: 6. *4

Hirþingi, m. herde: pastor. I. B. 39: 5. Cfr. *Hiord.* *1

Hitta, v. a. 1) hitta, finna: invenire. *-tis man döþer,* I. M. 5: 1. *h. skola sin,* I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *h. bana* v. *þiuf,* I. M. 5: pr; II. Kr. 5: pr. *i husum -tas* (cfr. SML.), I. Þj. 7; II. Kr. 24: 6. Cfr. *Biti, Fynd.* 2) råka, träffa: offendere, convenire. *hittas,* dep. råkas: convenire. *h. satir,* vide *Sater.* 3) råka (att göra något): fortuito aliquid facere. *alt þæt han -ter værka* v. *bryta,* I. G. 3: 2; II. Kr. 24: 12. *æn hon -ter stæla,* II. M. 26: 2. *

Hiælp, hialp, f. hjelp: auxilium. I. B. 45: 2; II. Kr. 26: 2; B. 25: pr. *3

Hiælpa (impf. pl. 3 pers. *holpu*), v. a. hjelpa: opem ferre. I. B. 45: 1. *han giter æi hulpit sik,* I. G. 16: 1. *

Hog, n. 1) huggning: caesio. Vide *Afhog.* 2) sårande: vulneratio. *drap æller h.,* I. Eþs. 7: pr; II. M. 25: 4. *

Hogga, hugga (höggir pro *hoggir,* I. B. 44: pr. impf. *hiog),* v. a. 1) hugga ned, fälla (träd): caedere (arbores). I. B. 23, 44: pr. Cfr. *Op hogga.* 2) sönderhugga: ictibus conscindere. *h. vakn æller klæþe mans,* II. M. 24: 9. *h. garþ,*

I. B. 40: 4. 3) såra; i synnerhet göra fullsår: vulnerare; praesertim plenum vulnus infligere. II. M. 21: 1; 24: 3, 4, 7. *hoggin*)(*barþer*, I. M. 8; II. M. 21: pr.)(*slaghin*, I. Þg. 5: 1. *h. annan* v. *hoggin fullum sarum*, I. M. 12; II. M. 21: 1; 22: 1. *hoggin fullum sarum*)(*barþer*, II. M. 24: 6. *hoggas* (dep.) *tver*, d. ä. om den ene sårar den andre, eller båda såra hvarandra: si duo pugnent, ac alter vel uterque alterum vulneret. II. M. 10: pr. *hoggas mæn æller dræpas*, II. M. 24: 4. *

Hor, n. hor: adulterium. I. Kr. 9: 5, 6; II. Kr. 24: 11, 13. *

Hordomber, m. hordom: adulterium. II. Kr. 21. not. 30; Æ. 18: 3. *4

Horn, n. naglar: ungues. *barn havir baþi h. ok har*, allitt. I. Kr. 6: pr. *varþa takin mæþ truldom mæþ h. ok har* &c. I. Kr. 11. cfr. *Truldomber*. *3

Hors, n. 1) sto: equa.)(*hæster*, I. B. 38: 1. 2) häst eller sto: equus aut equa. *utamt h.*, I. B. 31: 1. *4

Horstakka, f. (vide UplL.) II. Æ. 6: pr. *4

Horsæng, f. (vide ÖGL.) *varþa takin i h. mæþ kunu, bot fori h.*, I. Kr. 9: 3. *3 *(horsiæng)*

Hos, præp. hos, vid: apud. *h. vara*, vara tillstädes: adesse. II. Æ. 7: pr.

Hova vægher, m. väg bestående af spår efter kreatur med hofvar: vestigia pecorum ungulis solidis praeditorum. II. B. 5: 1.

Hovud (dat. *höfþi* v. *hofþi*), n. hufvud: caput. I. Eþs. 2: 2; M. 13. Cfr. *Elder*. *

Hovud sar, n. (vide SML.) I. M. 11; II. M. 22: pr. *4

Hovudsman (huvzman), m. hufvudman: princeps; 1) i brott: in reatu. I. M. 6.)(*hvar i flukki ær ok farunöti*, I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. 2) i edgång: in iureiurando. I. Þg. 14, 15: 1.)(*eþs mæn*, I. Þg. 15: pr. *h. sum fore eþe ær*, II. Kr. 24: 4. *

Hvar (n. *hvat* pro *hvart*, I. G. 11: 3.), pron. hvar: quisque. *h. tiundi, sæxtandi*, I. Kr. 3: pr, 1, 3. *h. annar* (sc. *sum*) *þær var* &c. II. M. 25: 10. *h. annara soknamanna*, hvar och en af de öfriga: quisque ceterorum. II. Kr. 5: pr. *hvarannan*, pro *h. annan*, uterque alterum. II. M. 9: 1. *

Hvar (hva, II. Kg. 1: 1.), pron. hvilken: quis. gen. n. *hvars*, II. M. 21: pr. acc. m. *hvarn, hvan*, I. B. 40: pr. *h. þera*, I. B. 5: 1. *hvarsom* pro *hvar som*, II. Kr. 22: 2; 26: pr. &c. *hvasom*, II. Kg. 1: 1; 6: pr; M. 24: 4. *

Hvar, adv. hvar: ubi. *h. sum niþer komber* &c. I. Kr. 3: pr. *hvarsom* pro *hvar som*, II. Kr. 22: 2. *æ h.*, I. B. 48: 2. *

Hvarghin, pron. ingendera: neuter, nullus. I. M. 26: 2. *h. þera*, II. M. 21: pr; 25: 5; Þg. 9: pr. n. *hvarte*, II. Æ. 20: 1. *

Hvaria handa, adj. indecl. ehvad slags: cuiuscumque generis. II. Kp. 7: pr. *3

Hvaria lund, adv. på hvad sätt som hälst: quocumque modo. II. M. 2: pr. *3

Hvarion, pron. 1) hvilken: quis. *h. synin* (sc. *hundaris* vel *folklands syn)*, hvilkendera som hälst: utracumque. II. B. 17: 3. 2) hvar: quisque. *h. þera*, II. B. 23: 3. — H. v., quae utroque loco hic citato posita est in nom. sing. feminini generis, forte referenda est ad pron. *hvar*. *3 *(hvariun)*

Hvarke, conj. hvarken: neque. *h. ... æller*, II. Kr. 2: 2. * *(hvarte)*

Hvartiggia, conj. (a *hvarti tiggia* v. *tvæggia)* hvarken, (intetdera af två): neque, (neutrum). *h. ... æller*, I. B. 43: pr; Þg. 7: pr.

Huaru, adv. huru: quomodo. II. M. ind. 26; nisi forte *huru* legendum sit.

Hvarþing, pron. ingendera: neuter. *h. þera*, I. Þg. 13: pr., nisi *hvarghin* vel *hvarti* legendum sit.

Hugher, m. håg, sinne: animus. I. G. 1. *4

Hvilikin, pron. 1) hvilken: quis. I. Þg. 13: pr. 2) hvilken som hälst: quicumque. I. Eþs. 7: 1. gen. *-kis*, I. Þj. 15; II. Kg. 6: 1. *e -kum* (dat. pl.), I. G. 5. * *(hulikin)*

Hulsar, n. i. q. *hulsæri* (vide UplL.))(*hovudsar*, I. M. 11; II. M. 22: pr. *4

Humblagarþer, m. humlegård: agellus lupulo consitus. I. Kr. 3: 3; B. 24; II. Kr. 6: 4; B. 13: 1. *4

Hun, ? vocabulum mihi incognitae significationis, occurrens in formula *h. ok hell*, allitt. II. Kr. 5: pr. Isl. *hún*, m. significat "ansam variarum rerum, caput baculi", BH.; haec vero ad dictam formulam illustrandam nihil conferre videntur. In indice ad *Kormaks Saga*, Hafn. 1832, Isl. *húnn* dicitur significare columnam capitatam; qua ex re coniici posset v. *hun* l. c. denotare postem, *hell* autem limen lapideum portae subiectum; quod si ita esset, verba: *ær helt baþe hun ok hell* conferri possent verbis: *liggia sillir ær helt dyrni*, VGL. I. K. 6. Utcunque vero ista verba sint explicanda, manifestum est iis indicari illaesum aedis sacrae statum, casumque oppositum illi, de quo agunt verba l. c. sequentia: *varþer kirkia bröten* &c. Cfr. GotlL. h. v.

Hundari, n. härad: territorium (hundredum). I. M. 1: pr; 2: pr; 19; B. 4, 38: pr; Þj. 16: 4; Þg. 1, 9, 11, 19; II. Kr. 24: 5; Æ. 2: 1; M. 1: 2; 26: 5. *fiorþonger -ris*, II. Kp. 12: 1. *innan -ris*, II. Kr. 24: 3, 13; J. 6; Þg. 18: 3. *4

Hundaris ræter, m. häradets andel i böter: pars mulctae hundredo addicta. I. Þj. 10; Þg. 5: 3; II. Þg. 18: 2.

Hundaris þing, n. häradsting: conventus iudicialis hundredi. II. Kr. 26: 2; M. 21: pr. *4

Hunder (pl. *-dir)*, m. hund: canis. I. B. 44: 2; 46: 1, 2. &c. Cfr. *Höker*. *

Hundraþ (hundrat), num. hundrade (och tjugo): centum (et viginti). *sva mang h.* (sc. *marker)*, I. G. 11: 3. *-þa* (sc. *marka) gæld*, i. e. CXX (cfr. SML.), II. M. 11: rubr. *

Hunger, m. hunger: fames. Vide *Hals*.

Hus, n. hus: domus. I. Kr. 2. &c. Cfr. *Fæ-, Hæst-, Sang-, Stekara-, Sövin-, Vista hus*. *

Husa, v. a. hysa, härbärgera: domo recipere. II. Kg. 6: 3. Cfr. *Hysa*. *3

Husabyman (husuby man), m. konungens fogde, som troligen bott på en konungens gård *(husabyr)*, men haft en annan och lägre befattning än konungens länsman: praefectus regius, qui, ut videtur, habitavit in regio praedio *(husabyr)*, sed tamen alius fuit quam praefectus *kunungs lænsman* dictus eoque inferior. I. M. 5: pr; Þg. 1: 1; 13: pr.)(*biskops maþer*, I. M. 23. *kunungs lænsman æller h.*, I. Þj. 5: pr. *kunungs lænsman ok h. ok domara*, I. Þg. 5: 1. *soknari æller h.*, I. Þj. 15. *h. æller nokor lænsmans sven*, I. Þg. 5: pr.

Husbonde, m. husbonde: dominus.)(*sven*, I. Þj. 15. *

Husfru, f. husmoder, (bondes) hustru: materfamilias, uxor. I. Kr. 3: 6; G. 3: 2. &c.)(*bonde*, I. Kr. 5: 3; 9: 5. &c. Scribitur *hustru*, I. Kr. 9: 5; M. 1: 7; G. 6, 12, 14. &c. *hustro*, II. Æ. 4, 10: 1; J. 13: pr; Þg. 17: 1; 21. *husfro*, II. Æ. 10: 1; M. 11: 1; 12; J. 5: pr; Þg. 17: 1. *husfrugh* v. *husfrug*, II. Kr. 7: pr. not. 92; 9. n. 56; Æ. 8: 3; 10: 1. not. 75. *

Huþ (hwdh), f. hud: cutis. I. M. 11; II. M. 22: pr. *mista huþina,* blifva hudstruken: flagellari. II. M. 26: pr. *taka h. ok öron (mans),* ibid. §. 2. *

Hvælma, v.-a. hvålma, stacka (hö): in metas exstruere (foenum). I. B. 22: 1.

Hylia (part. pass. *hulder*), v. a. hölja, betäcka: tegere. I. M. 24; II. M. 6: 1. not. 48. Cfr. *Hatter.* *

Hysa, v. a. i. q. *husa.* I. B. 51: 1. *4

Hæft, f.?, (vel *hæfti,* n.?) besittning: possessio. *hava iord i -tum sinum,* I. B. 4, nisi pro *hæftum* legendum sit *hæfþum.*

Hæfta (sup. *hæft*), v. a. fasthålla, qvarhålla: retinere. Vide *Halda 2.* *2

Hæfþ, f. 1) besittning: possessio. Vide *Forhæfþi.* 2) lägersmål: stuprum, concubitus. II. Kr. 24: 14. Cfr. *Guþsivia hæfþ.* *

Hæfþa, hæfda, v. a. 1) bruka (jord): colere, uti (fundo). *h. iorþ,* I. B. 9: pr. 2) häfda, lägra: stuprare. I. Kr. 9: pr; II. Kr. 24: 12, 14. *h. fæ sum kunu,* I. Kr. 10. *

Hæfþan, f. häfdande: stupratio. *h. fæar,* II. Kr. ind. 23.

Hæghna skogher, m. inhägnad skog: silva consaepta. I. B. 44: 1.

Hæl, n. död: mors. *sla man* v. *hund i hæl,* I. Kr. 5: 6; II. M. 26: 17; B. 28: 1. *i hæl slaghin,* I. Kr. 9: 4. *sla man til hælia,* II. Kr. 5: 4. *hæta* v. *beta hundum sinum* v. *mæþ höke ok hunde man i hæl,* I. B. 46: 2; II. M. 1: 2. *

Hælagher, adj. 1) helig: sanctus. *hælagh kirkia,* II. Kr. 1: pr. *þe hælghu kirkiu* (gen.), I. Kr. 1. 2) fredlyst: sacrosanctus, singulari securitate munitus. *i hælghum sætum,* d. ä. i brudsätet: in sede nuptiali; non vero "in puerperii cubiculo", ut perperam vertit Locc. I. G. 2. 3) helig)(söcken: festus. *hælaght,* n. absolute, I. Þg. 13: pr. * *(helagher)*

Hælg, f. 1) helg, högtid: festum. *synnudags h.,* I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. 2) fred, säkerhet: pax, securitas. Vide *Manhælgh, Hælgh hion.* *

Hælgh hion, n. pl. personer som njuta särdeles frid och säkerhet: homines insigni securitate muniti. I. G. 2.

Hælghidagher (acc. *hælghan dagh,* pl. acc. *hælghadagha),* m. helgdag: dies festus. I. Kr. 13: 2; M. 15; B. 44: pr; II. Kr. 26: pr; Þg. 4. * *(helghi dagher)*

Hælgun, n. (vide SML.) *alguzhælgun* pro *al guþs h.,* I. Kr. 1. Cfr. *Aldra hælghona dagher.* *4 *(helghon)*

Hælguna mæssu dagher, m. (vide VGL.) I. Kr. 3: 6. *4 *(helghuna messu dagher)*

Hæll, n. (Isl. *heill)* förebud, tecken: omen. *barn ær föt bæstum hællum,* d. ä. lyckligt och helbregda: infans vegetus optimis ominibus natus est. I. Kr. 6: pr.

Hælmning, vide *Hæmpning.*

Hæmna, v. a. hämnas: ulcisci. *h. a man,* II. M. 22: pr; 24: 4. *

Hæmpning, f. (vel *-ger,* m.?) i. q. *hær. fara* v. *riþa hem at andrum mæþ hær ok h.,* allitt. I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. Haec vox, quae posteriori loco scribitur *hælmning,* mihi est incognita; at voces *hær* et *h.* synonymas esse, verisimile est; non vero a *hæmna* deduci posse videtur h. v., ut crediderunt Locc. et Ih., qui vertunt: "ulciscendi animo", "vindictae sumendae animo"; citatis enim locis non esse sermonem de vindicta, manifestum est.

Hæmpta, v. a. hämta, taga: capere, colligere. *ax up h.,* I. B. 22: 1. Scribitur *henta,* II. B. 8: 1. not. 7. *3

Hængia, 1) v. a. uphänga (i galge): suspendere (in patibulo). I. Þj. 10. Cfr. *Up hængia.* 2) v. n. hänga: pendere, haerere. *-ger (hand* v. *foter) viþer ... -gir þær half bot,* då handen eller

foten hänger fast vid kroppen, hänga också halfva böterna qvar, d. ä. endast half bot erlägges: si corpori adhaereat manus vel pes, haeret quoque dimidia mulcta, i. e. dimidia tantum mulcta penditor. I. M. 17: 1, 2; II. M. 23: 1.

Hæpta, f. fängelse: carcer. *kunungs h.*, I. Þg. 5: 1. *man i iarn ok -tu sætia*, I. Þg. 6. *

Hær, adv. här: heic.)(*annur laghsagha*, II. M. 24: 2. *far ækki mera... h.* &c., i. e. in hoc casu. II. B. 5: 1.

Hær, m. en mängd menniskor: multitudo hominum. *fara* v. *riþa hem at andrum mæþ h. ok hæmpning*, allitt. I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. Cum delicto de quo his locis sermo est, conferantur ea, quae iuris Danici codices antiqui statuunt de delicto *hærværki* dicto, ad quod pertinuit societas quinque hominum (Ius Iut. I. 30; Ius Sel. ant. II. 32; Ius Sel. rec. II. 16.). *4

Hæraþ (gen. *hæraþs* v. *hæraþis*), n. i. q. *hundari*. II. Kr. 24: 3. not. 30; §. 5. n. 43; §. 13. n. 4; 25. n. 26. *3

Hæraþsþing, n. i. q. *hundaris þing*. II. Kr. 26: 2. not. 71. *2 *(hæræþs þing)*

Hærbærghi (hærbyrghe), n. gästrum: cubiculum hospitale. II. M. 26: 9.)(*stova*, I. B. 45: 5; II. B. 25: pr. Cfr. *Biskops hærbærghi*. *4

Hærra, m. herre: dominus. *maria vars h. moþir*, I. Kr. 1. *vars h. ikkomi*, II. Kr. 9. *

Hæsta köp, n. hästköp: emtio equorum. II. Kp. 7: pr. not. 68. *4

Hæster, m. 1) häst: equus v. equa. I. Kr. 4: 1; 8; B. 30, 38: 2; 46: 1; 48: pr; Þj. 14; II. M. 1: pr. &c. 2) häst: equus.)(*skiut*, vide *Skiut*.)(*hors*, I. B. 38: 1. *

Hæst hus, n. stall: equile. I. Kr. 2.

Hæta, v. a. (vide UplL.) Vide *Viþer hæta*. * *(hætta)*

Hæta, vocabulum sine dubio corruptum, cuius loco legendum est *beta*, q. vide. I. B. 46: 2. Locc., Ver. et Ih., h. v. confundentes cum hodierno vocabulo *hetsa* (Isl. *heita*, calefacere), vertunt: incitare; cum vero manifestum sit h. v. respicere v. *man*, non vero *hundum sinum*, satis patet illam explicationem falsam esse.

Höfþa, v. a. 1) börja: incipere. *h. eþ*, börja eden; säges här om hufvudmannen: initium facere iuramenti; hic dicitur de persona principali. I. Þg. 15: pr. 2) (vide ÖGL.) *h. halva bot*, *h.* (sc. *halva bot) mæþ ætinni*, I. M. 10. *4 *(hofda)*

Högher, adj. 1) hög: altus. *knæs h.*, I. B. 39: 6. *elder ær hofþi höghri*, I. Þg. 13: pr. Cfr. *Knæhögher*. 2) stor (till antal, värde &c.): magnus (numero, pretio &c.). *sum sakin ær högh til*, II. Þg. 12: 2. *vari ran sva höght sum þe vilia vitna*, I. Þj. 16: pr. *höghri bot*, *eþer*, *sak*, I. M. 13; B. 43: pr, 2; G. 2; II. Kp. 7: 1; B. 12: pr; Þg. 18: 2. *þæt ær halvo höghra*, *þa ær þrim markum höghra* (i. e. *höghri bot*), II. Æ. 2: 1. not. 56; M. 23: 5. *þa höghrum (sc. væþium) væþias*, I. Þg. 3: 2. *at höghsto*, II. M. 25: 5. *

Höghia, v. a. höja, öka: augere. II. M. 10: 2. *3

Höght, adv. högt, mycket: alte, magne, multum. *böti ækki þy höghra*, I. Þj. 17: 2. *höghra væþia*, II. B. 17: 3. *4

Höker, m. hök, falk: accipiter, falco. *h. ok hunder*, II. M. 1: 2. *1

Hömta man, m. vocabulum mihi incognitum, et forte corruptum. I. G. 3: pr. Had. h. v. sic explicat: "hämta man, giftoman som har samma rätt att hämta brud, som fader eller moder ogipte." Locc., qui forte credidit *gipta man* esse legendum, vertit: "desponsátrix et

curatrix"; in Lex. Iur. autem habet: "*hämta man*, som bör svara och söka för sina: tutor, defensor (vel tutrix) suorum, postquam ad secundas nuptias transiit."

Höna, f. höna: gallina. I. Þj. 17: pr; II. M. 30: 7.

Hövaþer, adj. (vide SML.) *baþi hövat (sc. fæ) ok klövat*, I. Þj. 16: 4; II. M. 25: 10. *4 *(hovaþer)*

I.

I, pron. I: vos. I. B. 6: pr. *4

I, præp. i: in. *ær æi hordomber (sc. þær) i*, si in stupro non insit adulterium. II. Æ. 18: 3. *þriþiongin i vatne*, triens aquae. II. B. 23: 3. coll. SML. B. 20: 5. *vari mord hænna i fyritighi markum*, I. M. 3: 4. Cfr. *Koma*. *

Ia, interj. ja: omnino, certe. *qvæþa* v. *sighia ia viþ*, I. Þg. 3: 1; II. Kr. 26: pr; Æ. 8: 4; M. 19; J. 7, 13: 1. *

Iak, pron. jag: ego. I. Kr. 4: 2; B. 6: pr; 19: 2. &c. Scribitur *iæk*, I. Kr. 12; II. Kr. 10: 1. not. 73; Æ. 10: 1. n. 76, 77. dat. *mik*, I. B. 6: pr; 39: 2. *

Iamföri, n. (vide UplL.) *huru by skal til -ris (sc. koma)*, II. B. rubr. not. 2. *4

Iamlanga offer, n. årligt offer: stipis sacerdotibus debitae oblatio anniversaria. I. Kr. 3: 4.

Iamlanga þing, n. ting, som hålles efter ett års förlopp: conventus iudicialis post exitum annui temporis celebratus. I. Þg. 12.

Iamlange, m. år: annus. *nat ok i.*, II. Æ. 8: 1; M. 30: 10. *nat ok -ga*, ett års tid: per annum. I. Kr. 15; II. Æ. 8: 1. *um nat ok -ga*, I. B. 14, 15. *innan nat ok -ga*, I. M. 5: pr; B. 2, 36; II. Kr. 5: pr; Æ. 8: 1; M. 8; J. 6. *til nat ok -ga*, I. G. 17. *nat ok i. ær uti*, I. M. 11; II. M. 8: pr; 22: pr; 30: 10; J. 16: 1. *yvir nat ok -ga*, I. Kr. 15. *

Iamn (n. *iamt*), adj. lika: par, aequus. I. B. 11; II. J. 3: pr. Cfr. *Iom dyr*, *-gen* &c. *

Ia qvæþi, n. ytradt bifall: adsensus pronuntiatus. I. Þg. 3: 1. *4

Iarn, n. järn: ferrum. *man i i.* (i. e. ferrea vincula) *ok hæptu sætia*, I. Þg. 6. *2

Iartigne, n. kännetecken: indicium, character. II. M. 33: 1. *3 *(iartekn)*

Igen, præp. emot: versus. *þer daghar ær genfastor æro i.*, II. Kr. 26: pr. *1

Illa viliaþer, adj. illvillig, illasinnad: malevolus. II. B. 9: pr. *4

Ilz dömi, n. (ab *ilder*, malus, n. *ilt*, gen. *ilz*) i. q. *udöme* (vide VGL.). I. Kr. 9: pr; II. Kr. 24: 12.

Ilz öki, n. olyckshändelse: infortunium. I. B. 46: pr. Incertum mihi videtur an posterior pars h. v. derivanda sit ab *ökia*, augere, ut credidit Ih., qui vertit: "casus adversus, proprie id quod infortunium auget."

In, adv. in: intro.)(*ut*, I. Eþs. 2: 2. *sværia in til sins*, *vita in til mans*, vide *Sværia*, *Vita*. *

In aka, v. a. c. dat. (vide UplL.) *korni sinu i.*, I. B. 22: 1. *3

In flytia, v. a. införa: inferre. I. G. 11: 2.

Infödder, adj. (vide VGL.))(*utlændsker*, II. M. 8: 1. *4

In föra, v. a. införa: inferre, invehere. II. Kr. 6: pr. *4

Ingærþis, adv. (vide SML.))(*utgærþis*, II. Kr. 6: 4. *4

Inlæggia, v. a. inlägga: deponere. II. Kp. 8. *inlagt fæ*, I. B. 17. *4

Inlændes, adv. inom landskapet (Vestmanland): intra provinciam (Vestmanniam).)(*utlændes*, II. M. 34: 1. *4

Inlændsker, adj. inländsk: indigena (cfr. *Inlændes*). I. Þg. 17: 4. *4

Inna, v. a. vinna, emottaga: adse-

qui, accipere. *i. skript sina* (cfr. UplL.), I. Kr. 10. *

Innan, præp. c. gen. dat. v. acc. 1) i: in. *gripa i. (*sc. *font)*, I. Kr. 5: 4; II. Kr. 18. *fara i. (*sc. *skogh) ok fikia*, I. B. 43: 1. *fyritighi marka sak ær i. (mali)*, I. Þg. 12. *utan æru þön fal i.* &c., d. ä. inträffa: nisi ii casus exsistant. I. M. 22. *utan drap i. komi*, d. ä. tillkommer, sker: nisi accidat homicidium. I. Eþs. 9: pr. *i. sokna* v. *hundaris*, II. Kr. 24: 3, 13; J. 6; B. 25: pr; Þg. 18: 3. *i. þriþiung*, I. B. 45: 5. *i. (land ok) laghsaghu*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr; J. 6. 2) inom: intra. *i. værnar*, II. B. 21. *i. ta ok tomta ra*, vide *Ta*. *simber þær fæ i.*, I. B. 39: 6. *i. þriþiu byrþ*, vide *Byrþ 4*. *i. sæx manaþa*, *þrea synnudagha* v. *dagha*, *siu* v. *þrear nættir*, I. Kr. 1, 15; M. 22; B. 33: 1; II. Kr. 24: 3; Kg. 7: 2. *i. þry lagha þing*, II. J. 6. *i. nat ok iamlanga*, vide *Iamlange*. 3) innan, före: ante (tempus). *i. stæmnudagh*, II. Kr. 7: pr. 4) adverbialiter, förekommer *i.* någon gång framför præp. *i* utan särskild betydelse: h. v. nonnumquam otiosa anteponitur præp. *i. i. i garþsliþi*, I. Eþs. 2: 2. *i. i giftinne*, II. Æ. 9: 1. *

Innan sænga drap, n. dråp å maka: homicidium quo coniux occiditur. II. M. ind. 12. *3

Inni, adv. inne: intus. *i husi i.*, I. M. 3: 1. *i. hava*, vide *Hava 1*. *i. halda*, vide *Halda 2*. *man i. læsa*, vide *Læsa*. *synnudags hælg ær i.*, adest. I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. *þingariþer æro i.*, II. M. 26: 5. *ær þa i. konungs ræter*, d. ä. då eger konungen rätt till böter: tunc penditur mulcta regi. II. M. 25: 4. *

Inni takin, adj. (vide ÖGL. sub 1.) I. Kr. 9: 4; Þg. 1: 1; II. Þg. 5. *4

In taka, v. a. (vide VGL. sub 1.) I. B. 39: pr. *

Intækia, f. 1) intagande af andras fäkreatur på sina egor: captura alieni pecoris quod aliquis in suo agro invenit. I. B. 39: 2. 2) emottagande af utskylder: acceptio vectigalium. II. Kg. 7: 2.

In vitna, v. a. bevisa med vitnen: testibus probare. *vil han mera i.* (rectius, ut videtur: *giter æi sva in vitnat*, SML. J. 16.), I. B. 17; i. q. *æro æi sva vitni til ok þæn sigher sum inlagþi at þær var mera inlaghat* &c. II. Kp. 8. *4

Inviþi (pl. *inviþur* v. *-þær*), f. husgeråd: supellex. I. Þg. 5: pr; II. Æ. 12: 1, 5. *3 *(inviþur)*

Invrak (*inrvak*, II. B. 6: rubr.), n. 1) i. q. *intækia 1*. II. B. 6: rubr., §. 7. 2) (vide UplL. h. v.) II. B. 6: 7. *3

In vræka, v. a. (vide UplL.) I. B. 39: 2. *3

Iom dyr, adj. jämndyr, lika dyr: aeque carus, qui eodem pretio constat. *þomalfinger ær et -rt at botum* &c., d. ä. lika böter erläggas derför: pro pollice par mulcta penditor &c. I. M. 17: pr.

Iom gen, adj. (vide ÖGL.) II. B. 1: pr. *2 *(æmgen)*

Iomgoþer, adj. (vide ÖGL.) II. B. 1: pr. *3 *(æmgoþer)*

Iom myket, adj. n. lika mycket: tantumdem. II. J. 13: 1. *2 *(iammykit)*

Iom nær, adj. lika när: aeque propinquus. *æro baþer i.*, sc. ratione cognationis. II. J. 2: 1. *4 *(iamnær)*

Iom ren, adj. lika väl röjd och jämnad (om väg; egentligen lika ren): aeque bene purgatus et aequatus (de via; proprie aeque purus). II. B. 1: pr.

Iomskila, adj. indecl. (vide SML.) II. Kr. 24: 5. *4 *(iamskiala)*

Iorþ, *iord*, f. 1) jord: terra. *dömis þæn döþe (*addendum videtur *til) -þa*, i. e. ad sepulturam; nisi forte v. *iorþa*

sit verbum. I. M. 4: 2. *man i i. græva*, I. Kr. 10. 2) jord, fast egendom: fundus, bona immobilia. I. B. 1 - 4. &c. *bolstaþer -þa*, I. B. 1. Cfr. *Fæþernis-*, *Æflinga iorþ.* *

Iorþa, v. a. jorda, begrafva: humare, sepelire. I. Kr. 4: 2; 6: 1; II. Kr. ind. 16; cap. 7: 1, 2; 11: 1. Cfr. *Iorþ 1.* *

Iorþa fastar, m. pl. (vide UplL.) II. J. 2: pr. not. 31. *3

Iorþa köp, n. (vide SML.) *i. ok skifte*, II. J. rubr. *4

Iorþa væþsætning, f. (vide UplL.) II. Kr. ind. 14. *3

Iorþæghande, m. jordegare: dominus fundi. II. Kr. 1.)(*landboe*, II. J. 15: pr, 3, 4, 6, 9. *

Ivir, vide *Yvir*.

Iuladagher, m. juldag: dies nativitatis Christi. I. Kr. 3: 6; II. Kr. 26: pr. *4

Iættir, vide *Æta*.

K.

Kafli, m. kafle: cylindrus, bacillum. Vide *Budkafli*. *4

Kalla, v. a. 1) kalla, tillkalla: vocare. *k. a granna*, I. B. 39: pr. *þing varþer -lat*, II. M. 24: 4. *þa -lins þe bort*, d. ä. kalla hvarandra afsides: unus ceteros sevocato. II. B. 5: 1. Cfr. *A-*, *Atter-*, *Suman kalla; Friþkallaþer*. 2) säga: dicere. *k. (annan) þræl vara*, II. Kp. 3. *þæt -lar vaþa vara*, II. M. 19. *k. annan liugha*, I. Þg. 10, nisi forte pro *liugha* ibi legendum sit *liughara*, mendacem; cfr. SML. M. 34. 3) kalla: appellare. *þæt -la* v. *-lar væþlafasta*, I. B. 14; II. J. 10: pr. *

Kalver, m. kalf: vitulus. I. Kr. 3: 1; B. 31: pr. *

Kapolös, adj. utan kappa, eller med nedfälld kapuschon: sine pallio, vel deiecto in humeros cucullo. I. Þj. 7. Cfr. VGL. v. *ivirlös*, et UplL. v. *ivin axlaþer*.

Karina (pl. gen. *-nu*), f. (Isl. item) (vide VGL. gloss. Lat. v. *carena*.) *-nu millan*, inter ieiunii tempora, v. iis temporibus quibus homo iste non ieiunat. I. Þg. 17: 2.

Karl (dat. *kalli*), m. 1) karl: vir. I. B. 1, 46: pr; II. J. 1. Cfr. *Afrads-*, *Aldin-*, *Kroklokarl; Brudkallar*. 2) enskild man: privatus vir. *sva fore konungs arf sum karls*, allitt. II. M. 8: 1. *k.* (d. ä. häradet: hundredum) *æller* v. *ok kununger*, I. B. 39: pr; Þj. 1: pr; II. B. 5: 2. *

Kasnavargher (kasnavagir, kaxnavargher), m. mordbrännare: incendiarius. I. B. 45: 4; II. B. ind. 25; cap. 25: rubr. *

Kasta, v. a. kasta: iacere, coniicere. *k. yvir hus*, *k. fram firi sik*, I. M. 23. *k. at (söþi)*, I. B. 50. *k. op husum*, II. J. 15: 6. *þa k. þe om koll köpe*, emtionem subvertunt; cum sermo non sit de rescindenda venditione, haec verba id tantum respicere videntur, quod ius antea venditori competens *(vald at lighre raþa)*, iam, quasi conversis personis, ad emtorem transit. II. J. 1. Cfr. *Fram-*, *Op-*, *Ut kasta; Vaþa kast.* *

Kaster, m. (vide UplL.) Vide *Viþakaster*. *4

Katrina mæssa, f. Catharinas dag: festum Catharinae, d. XXV Novembris. I. B. 44: 2.

Kippa, v. a. draga: trahere. Vide *Bild kippi*. *2

Kirkia, f. 1) kyrka: aedes sacra. I. Kr. 1. &c. *minsta*, *mera*, *mæsta k.*, I. Kr. 8; II. Kr. 3. *ganga i k. æptir bonda æller barn sit*, I. Kr. 3: 5. *skriptaman þa han ær i kirkiu ledder*, I. Þg. 17: 2. 2) kyrka, församling: ecclesia. *hælagh* v. *þe hælgha k.*, I. Kr. 1; II. Kr. 1: pr.

krister ok k., II. Kr. 26: 2. *kirkiu balker*, II. Præf.; Kr. 26: 2. *

Kirkiu bygning, f. (vide VGL.) II. M. 25: 12. *4

Kirkiu dyr, n. pl. kyrkdörr: ostium aedis sacrae. I. Kr. 4: 2. *3

Kirkiugarþer, m. (vide VGL. sub 2.) I. Kr. 4: 2; Eþs. 7: pr. *

Kirkiumæssu dagher (kirkmæsso dagher), m. (vide VGL.) I. Kr. 3: 6; II. Kr. 9. not. 55; 26: pr. *4

Kirkiu skruþer, m. i. q. *skruþer* (vide ÖGL.). II. Kr. ind. 6. *4

Kirkiu skærning, f. rening af en orenad kyrka (eller kyrkogård): purificatio aedis sacrae (vel coemiterii) pollutae. II. Kr. ind. 22.

Kirkiu vægher, m. (vide VGL.) I. B. 21: 1. *

Kirkiu þing, n. i. q. *biskops þing* (vide SML.). II. Kr. 26: 2.

Kiþlinger, m. kidling: haedulus, capella. I. Kr. 3: 1; II. Kr. 6: 5. *3 *(kidlinger)*

Kland, n. i. q. *klandan* (vide UplL.). *þiufnaþa k.* (cfr. UplL. v. *klandan*), II. M. ind. not. 98. *

Klanda, v. a. (vide ÖGL.) *k. iorþ* &c. I. B. 8: pr; 30, 35: pr; II. J. 5: 1. *hæster* &c. *-as firi manni*, I. B. 35: 1, 2; Þj. 13; II. B. 10. *klutras þæt ok -as*, allitt. II. J. 12. *qvælia ok k.*; allitt. I. B. 12. Cfr. *Uklandaþer*. *

Klandalöst, adv. klanderlöst: nulla lite mota. *klasalöst ok klanda (sc. löst)*, allitt. I. B. 4.

Klapper, m. kläpp: pistillum campanae. Vide *Klukku klapper*. *4 *(klæpper)*

Klasalöst, adv. i. q. *klandalöst*, q. vide. Origo prioris partis h. v. incognita est. Isl. *klas*, cento, rudis sutura; *klasi*, iunctura, nexus, cento; *klasa*, centones consuere, BH., huc non videntur pertinere; potius conferendum videtur Isl. *klaklaust*, sine querela v. damno; quamobrem iam Ver. observavit pro *klasalöst* forte legendum esse *klakalöst*.

Klivia, vide *Klyvia*.

Kloster, n. kloster: coenobium. I. G. 16: pr. *

Klukka, klokka, f. klocka: campana. I. Kr. 5: pr, 6. * *(klokka)*

Klukkare, klokkare, m. klockare: aedituus. I. Kr. 5: pr, 1, 2, 4-6. * *(klokkare)*

Klukku klapper, m. kläpp: pistillus campanae. I. Kr. 5: 6. *4 *(klokko klæpper)*

Klutra, v. a. i. q. *klanda*. Vide *Klanda, Oklutraþer*. *4

Klyvia, klivia, v. a. (a *klyf*; vide VGL.) klöfja, föra börda på hästryggen: onus dorso equi impositum secum ferre. *binda byrþe* (i. e. onus ab homine portandum), *æller k.*, II. M. 26: 11. *k. æller aka bort mæþ hö*, I. Þj. 14.

Klæþi, n. 1) kläde, tyg: pannus. *skurit k.*, I. Þj. 12. 2) pl. kläder: vestimenta. I. M. 20: pr; B. 38: 2; II. Æ. 6: pr; M. 24: 9. *

Klöva vægher, m. väg, bestående af spår efter kreatur med klöfvar: vestigia pecorum ungulis bifidis praeditorum. *hova vægher ok klöva (sc. vægher)*, II. B. 5: 1.

Klövaþer, adj. (vide SML.) Vide *Hövaþer*. *4

Knaper, m. knapp: globulus. *hus þær k. ær firi durum*, d. ä. vred eller annan dylik inrättning hvarmed dörren hålles tillstängd: aedicula cuius ianuae praefixus est pessulus ligneus, quo circumtorquendo clauditur vel aperitur ianua;)(*læst hus*, I. Þj. 7.

Knifslagh, n. knifstyng: ictus cultri. I. M. 19. *2

Kniver, m. knif: culter. I. M. 19. *4

Knæ, n. knä: genu. *knæs högher*, i. q. *knæhögher*, I. B. 39: 6. *2

Knæhögher, adj. af knäs höjd, så hög som till knäet: altitudine genu aequans. II. M. 6: 1. Cfr *Knæ*.

Ko (gen. *ko* pro *koa* v. *koar*, I. B. 1.), f. ko: vacca. I. B. 31: pr; 35: 1. &c. *koa aræk*, vide *Aræk*. *3

Kolder, vide *Kulder*.

Kolder, m. (Isl. *kollr*, 1) cranium, caput, 2) apex, BH.) hufvudskål, hufvud (egentligen något rundt, hvaraf kulle, kullrig &c.): cranium, caput (proprie res rotunda). Vide *Om koll*.

Koma, *kuma*, v. n. 1) komma: venire. *hion æru komin suman*, I. G. 11: 5. efr. *Saman koma*. *k. at bakarvi* v. (*broþors* &c.) *arvi*, I. G. 11: 3; II. Æ. 11: pr; 12: 1, 5. *barn ær at ængo* (sc. *arvi*) *komit*, I. Kr. 5: 3. *hvar sum niþer komber hvar tiundi tiugher*, d. ä. inträffar vid räkningen: numerando incidit. I. Kr. 3: pr. *þæn sum a garþ komber*, den som befinnes hafva på sin lott den bristfälliga gärdsgården: is qui incidit in ruinosam saepem, i. e. ad quem illa pars saepis pertinet. I. B. 40: pr. *komber þa i karl ok konunger* (efr. SML.), II. B. 5: 2. *fal komber a farliþ*, I. B. 40: 3. Cfr. *Viþer koma*. 2) tillkomma, hända: accidere, fieri. *komber brigþ i*, II. J. 3: 1. *hæfþ kan i k.*, II. Kr. 24: 14. *drap komber innan*, I. Eþs. 9: pr. *drap*, *þræta* &c. *komber manna mællum*, I. Eþs. 7: pr; M. 18. *puster komber i þera mællum*, II. M. 20. *döþer komber (i) þera mællum*, vide *Döþer*. Cfr. *Til koma*. 3) v. a. c. dat. (vide UplL. sub 3.) *k. manni til þings*, I. B. 18. *k. sik undan*, II. M. 24: 3, 8. *þa komber æi* (sc. *hin*) *þrim aværkum höghra æn til niu marker*, II. B. 13: pr. *komi ængo duli viþ*, II. Kp. 1: 1. *þær komber han lykt fore*, II. Þg. 14: pr. *

Korn, n. säd: seges, frumentum. I. Kr. 5: 1; B. 22: 1, 2; Þj. 2: pr; 15; II. M. 26: 11; B. 25: pr. *hæstum k. giva*, I. Kr. 8; II. Kr. 3. *

Korn tiond, f. (vide UplL.) II. Kr. 6: pr. *4

Koster, m. 1) kostnad: impensa. *han hafþi kost firi þy* (sc. *fælaþi*), I. B. 36. 2) egendom: bona. II. Kp. 13: 3. *þriggia marka k.*, II. Þg. 18: 3. 3) pl. saker, egodelar: res, utensilia. I. Þj. 16: 1; II. Kp. 9. not. 88. Cfr. *Farkoster*. 4) sätt, vilkor: modus, conditio. Vide *Adru kost*. *

Kranker, adj. ond: malus. *krankarin*, compar. sämre: deterior. I. B. 11. *4

Kristin, adj. christen: christianus. Vide *U kristin*. *

Kristin domber, m. dop: baptismus. I. G. 12. *

Kristna, f. christendom: christiana religio. *kristno balker*, II. Kr. rubr.; 1: pr. *3

Kristna, v. a. döpa: baptizare. I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. *

Kroka fiski, f. fiske med krok: piscatus hamatilis. I. B. 1; II. J. 1.

Kroklokarl, *krökio karl*, m. en karl som går på kryckor, krympling: vir qui baculis uncinatis innixus ingreditur. I. M. 3: 5; II. M. 11: pr.

Krænkas, v. dep. försämras: deteriorem fieri. II. J. 16: pr. *3 (*krankas*)

Krævia, v. a. 1) begära, fordra: petere. II. Kr. 7: pr; 8: pr. *k. fult gen fullu*, I. B. 6: pr. *k.*)(*sökia*, II. B. ind. not. 64.)(*fara til þings ok sökia ut*, I. B. 22: pr; II. Æ. 17: pr; M. 18. *k. sarþola sak ok sokn op giora* (cfr. *Sokn*), II. M. 21: pr. 2) kräfva, fordra: exigere, appellare. I. G. 11: 4; Þg. 8; II. J. 13: 1. *k. arf (af andrum)*, I. G. 12,

15; II. Æ. 12: 2. *k. gæld sit*, I. Þg. 7: pr. *k. gæld annan*, II. Æ. 20: 1. *k. arvabot*, II. M. 22: pr. *eþa til fasto ok fæbota k.*, II. Kr. 24: 8. *k. æptir fæþær sinum*, II. Æ. 18: 1. *k. firi sokn*)(*laghþinga* et *ut sökia*), I. G. 15; II. Æ. 20: 1. *fara til þings ok k.*, I. G. 15. *k. a þingi*, I. B. 10: pr; II. J. 16: 3. Cfr. *Lagh-*, *Ut krævia*. *

Krökio karl, vide *Kroklokarl*.

Kulder, *kolder*, m. (vide ÖGL.) I. G. 11: 1; II. Æ. 12: 1. Cfr. *Sundirkulla*. *

Kun, vide *Kyn*.

Kuna, f. 1) qvinna: femina. Vide *Naþa-*, *Skiftes-*, *Skynia-*, *Ærfda kona*. 2) hustru: uxor. Vide *Aþalkunu barn*. *

Kunder, adj. beslägtad: cognatus. *þæn sum niþum ær næster ok kyni kunnaster*, allitt. I. G. 11: 1; II. Æ. 12: pr. *3

Kunna, v. a. 1) veta: scire. *k. pater noster* &c. I. Kr. 6: pr. 2) (vide VGL. sub 3.) *præster kan bud fa, han kan æi hema vara* &c. I. Kr. 4: pr; 5: 2. &c. *

Kununger (*kunung*, I. M. 3: 3.), m. konung: rex. I. Kr. 6: 1; 9: pr. &c. *lösa sik i friþ -gs*, I. Eþs. 6: 2. Cfr. *Ensak*, *Friþer 2*, *Lænsmander*, *Soknari*, *Tækio maþer*. *

Kunungs næmpd, f. nämnd i edsöresmål: nemda in caussa de violatione regii iuramenti. *i -dar eþum ær hvar hovudsman firi sik*, d. ä. i eder angående edsöresmål: in iuramentis quae de eiusmodi caussis dantur. I. Þg. 15: 1. coll. Eþs. 2: pr. Obscurus tamen est ille locus, ubi de iuramentis a reis dandis sermo esse videtur, sed tales caussae ad nemdam deferebantur (cfr. I. Eþs. 6: 3.), quod etiam ipso nomine *kunungs næmd* indicatur.

Kunungs riki, n. konungarike: regnum. I. G. 17. *4

Kunungs ræter, m. (vide UplL.) II. M. 25: 4. *

Kyn (*kun*), n. slägt: cognatio. II. Æ. 12: pr. Cfr. *Kunder*, *Fullkyniaþer*. *

Kyndilmæssa, f. (vide VGL.) *-so dagher*, dies II Februarii. I. Kr. 3: 6; II. Kr. 9. Scribitur *qvindilmæssa*, II. J. 15: pr. *

Kælka dræt, f.? (vide UplL.) *k. til skogs*, II. J. 1. Cfr. *Fiska dræt*. *3

Kænna, v. a. tillvita, beskylla: obiicere, accusationem alicui intendere. *k. hustru sinni* v. *bonda sinum hor*, I. Kr. 9: 5. *-nis manni (æller kunu) guþsivialagh* v. *hor*, ibid. §§. 2, 6. *-nir man* (sc. *andrum*) *aræk*, I. B. 39: 5. *nu kan -nas* (sc. *manni ok kunu*) *guþsivia hæfþ*, II. Kr. 24: 14. *varþer siþan kænt hænne*,)(*varþer bar ok atakin*, II. Æ. 6: pr. *-nis enum*, nemligen att han ej stängt efter sig: si uni (ex vicinis in pago) obiiciatur quod aperturam saepis praecludere neglexerit. II. B. 8: 2. *

Kær, n. kärr: palus.)(*mosi*, I. M. 3: 2. *af humblagarþum* (sc. dantor decimae) *ok æi af kærrum*, d. ä. af pors som växer i kärr, och hvilket, likasom humle, fordom brukades till ölbrygd: de paludibus myricam ferentibus, qua, pariter ac lupulo, veteres cerevisiam coquentes usi sunt. II. Kr. 6: 4. cfr. SML. B. 26: 3. *4

Kæra, v. a. (vide VGL.) *k. a man*, I. Þg. 4. *k. op a man*, II. Þg. 12: 3. *k. til mans*, I. Kr. 6: 2; 9: 5; Þg. 16; II. Kr. 24: 3; M. 1: 2; Þg. 12: 3. *k. til man*, I. B. 42. *kæri nokor til barn hans*, d. ä. för att tillegna sig dem såsom trälar: si quis controversiam inferat liberis eius, ut eos in servitutem redigat. I. G. 4: pr. *k. þæt*, I. B. 38: pr; Þj. 15; II. M. 25: 3. *k. at han* &c. I. B. 6: pr. *k. þær a*, I. B. 19: 1. *k. æptir (iorþ)*, I. B. 42; II. J. 2: pr. *k. um*

bardagha, I. M. 20: pr. *k.*, absolute, I. Þj. 4; II. M. 26: 18. Cfr. *Til kæra.* *

Kæralde, n. (Isl. *kéralld*) käril: vas. II. B. 26: pr.

Köp, n. 1) köp: emtio. Vide *Hæsta-, lorþa-, Sænghar-, Tiþa köp.* 2) värde: pretium. *öris k.*, I. B. 32; II. Kp. 7: 1. 3) den köpta saken: res emta. I. B. 1; II. J. 13: 1. *

Köpa, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *þer þæt köpti* (rectius *-tu*), ii qui emtionem venditionem (vel permutationem) fecerunt. I. B. 3. *köpas* (dep.) *saman*, göra köp med hvarannan: emtionem inter se facere. I. B. 12. 2) köpa: emere. Vide *Atterköpa.* *

Köpa fastar, m. pl. (vide UplL.))(*atterköps fastar*, II. J. 11: pr. *4 *(köp fastar)*

Köpman, m. köpman: mercator. II. Kp. 2: pr. not. 26. Cfr. *Köpuman.* *4

Köp ruf, n. (vide VGL.) I. B. 33: pr. *1

Köpstaþer, m. stad: urbs. II. M. 24: 3; 25: 5, 6; B. 7: 1. *4

Köpstaþs maþer, m. stadsbo: urbis incola. II. Kp. 2: 1. *4

Köpuman, köpa man, m. (a *köpa*) köpare: emtor.)(*sæluman*, I. B. 1; II. J. 1. Cfr. *Köpman.*

Kötmater (acc. *-matd* pro *-mat*), m. köttmat: cibaria carnea. Vide *Fastomater.*

L.

Lagh, n. pl. 1) lag: lex, ius. *væstmanna l.*, II. Æ. 3. *i laghum varum*, II. Kr. 1: pr. *l. sum i bynum ganga*, II. Þg. 12: 3. *giva l.*, II. Þg. 14: pr. *þæssum l. hava standit* &c. I. G. 11: pr. *æptir laghum*, I. Þj. 4; II. M. 26: 18. *mæþ l. ok lands ræt*, I. G. 11: 5. *væria (sik) mæþ laghum*, I. Kr. 13: pr, 1; M. 6, 27; B. 23, 39: 2; 50; Þj. 4, 16: 3; II. Kr. 24: 9. *hvat þær ær l. um þæt mal*, I. Þg. 8. *æn þo at æi se l.*, etiamsi non sit iuri consentaneum. I. Þg. 2: 1. *döma manni ræt l.*, II. Þg. 14: pr. Cfr. *Landslagh.* 2) ed: iuramentum. *l. fæsta, föra, ganga, fællas at laghum*, vide *Fæsta 3, Föra 2, Ganga 2, Fælla 6. l. æru fallin*, I. Þg. 13: pr. *sea til lagha sinna*, I. Þg. 11. *standi l. firi þem*, I. Þj. 16: pr. *standi en lagh fore (baþe) þem*, en ed gäller för dem båda: unum iuramentum pro iis v. ambabus feminis valet. I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. *hava* v. *fa l. æller pænninga*, de actore, I. Kr. 9: 5; M. 20: 1. *mæþ pænningum æller laghum ræt göra*, de reo, I. Þg. 7: pr. Cfr. *Landslagh.* *

Lagha, adj. indecl. laga, laglig: legitimus. Vide *Alder, Bot 2, Domber, Eþer, Forfall, Fæsta 2, Gif, Gipta, Giptning, Mark, Nam, Þing, Olagha.* *

Laghabolker, m. lagbalk: liber v. sectio codicis iuris. II. Præf. *4

Laghabötir, f. pl. laga böter: legitima mulcta. *böte æptir -botum*, II. M. 15: 2. *3 *(laghböter)*

Laghagærþ, lagh gærþ, f. (a *lagh 2*) edgång: iurisiurandi iudicialis datio. *l. gangs, ær laghlika gangin*, II. J. 2: pr. *qvælia (annars) l.*, II. Kr. 24: 4; J. 2: pr.

Lagha skillinger, m. laga lösen eller ersättning för fäkreatur som gjort skada i annans åker, eller för svin som blifvit intaget i annans skog: legitima compensatio, qua redimitur pecus quod in alieno agro damnum fecit, vel sus in aliena silva captus. II. B. 5: 3; 7: pr. *4

Laghaþing, laghþing, n. 1) lagligt ting: legitimus conventus iudicialis. I. M. 4: 2. *þæt ær l.*, I. Þg. 1: pr. 2) ordinarie ting, som hölls på rätt tingsställe och bestämda tingsdagar: ordi-

narius conventus iudicialis, iusto loco statisque diebus celebratus (cfr. I. Þg. 1: pr; II. Þg. 2.). *þit sum l. æru*, I. G. 16: 1. *a -gum*, I. M. 22. *mæþan -gin æru*, I. Þg. 7: 2. *i næstu -gi*, I. Þg. 5: 5. *fyr æn næstu l. koma, firi l.*, I. M. 22. *innan þry l. þem næstu*, II. J. 6. *i næstu þrim -gum*, II. B. 17: 3. *hava þry l. (fore sik)*, II. M. 30: 10; Þg. 12: 2. *i þrim -gum*, II. M. 30: 10; J. 13: 1; 16: 2; Þg. 12: 2. *i andru -gi*, I. Þg. 3: 1; 5: pr. *a aþru ... a þriþiu -gi*, I. G. 15. *halde viþ han tu l. þær æptir*, II. Þg. 9: pr. *halda -gum*, observare conventus iudiciales, sc. tres illos, quorum mentio in antecedentibus fit, ubi dicitur: *þing lægs hanum ... lægs hanum annat þing ... þriþia þing.* II. M. 24: pr. *dōma, sökia, væria æller fælla* &c. *i -gum*, i. q. *i þrim -gum*, I. Þg. 2: pr; II. M. 21: 1; 25: 10; J. 3: 3; 13: 1; B. 17: 3; Þg. 12: 2; 18: 1. *væria sik a (sc. þrim) -gum*, I. Þj. 11. *malit atter til -ga*, II. Þg. 23: 1. *4

Laghbiuþa, v. a. (vide ÖGL. sub 2.) I. B. 1. *-boþen*, part. pass. II. J. 1. *

Laghbok, f. lagbok: codex iuris. *væstmanna l.*, II. Kr. rubr. *væþia (gen sinum domara) undir -kina*, I. Þg. 3: pr; 5: 2. *

Laghbuþ, laghboþ, n. lagligt erbjudande: legitima oblatio (cfr. *Laghbiuþa*). *dela þe um -þet* v. *l. þet*, i. e. *hvat laghboþet* (part. pass. a *laghbiuþa*) *var æller æi*, II. J. 1. et not. 26.

Lagh fylla, v. a. lagligen bevisa: legitime probare. *fyr æn -lt varþer til hans*, II. M. ind. not. 86. *3

Lagh krævia, v. a. lagligen kräfva: legitime appellare. *þa skal þem l.*, i. e. *til fasto ok fæbota krævia*, II. Kr. 24: 9. coll. §. 8. *4

Laghlika, adv. lagligen: legitime. I. Kr. 7; Eþs. 6: 3; B. 44: 1. &c. *

Laghliker, adj. laglig: legitimus. II. Æ. ind. not. 56. *4

Lagh lysa, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) I. B. 36, 37: pr. *

Laghmaþer, laghman (laghmandr), m. lagman: iudex provincialis, legifer. *l. skil, l. a lagh skilia, -mans skila*, II. Þg. 19. Cfr. *Land.* *

Laghsagha, f. (vide ÖGL. sub 2.) *af andri l.*, II. M. 24: 2. *innan l.*, II. J. 6. *innan* v. *utan land ok l.*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *

Lagh skila, f. i. q. *laghsagha. innan land ok l.*, I. B. 35: 1. *3

Laghskipter, adj. lagligen delad: legitime divisus. I. B. 19: pr, 2. *2

Laghstandin, adj. lagligen bestående eller gällande: firmus, ratus. II. J. 7. *4

Laghvinna, v. a. (vide UplL.) I. Kr. 15; II. M. ind. 26. *

Laghþing, vide *Laghaþing*.

Laghþinga, v. n. tilltala någon på (tre) lagting: convenire aliquem in (tribus) conventibus iudicialibus *(laghaþing)*. *-ge til hans*, sc. *um þry þing*, ut uno loco additur. II. Æ. 20: 1. *til hvilikis mans -gat ær*, II. Kg. 6: 1. *4

Lamb, n. lamm: agnus. I. Kr. 3: 1. *4

Lan, n. 1) lån: commodatum. *taka hæst at lane*, I. B. 34: pr. 2) den lånta saken: res commodata. *l. skal leandi hem föra*, ibid. *

Lana (n. part. pass. *lanat*), v. a. låna (ut): commodare.)(*leghia*, I. B. 34: 1.)(*leghu sælia*, II. Kp. 9. * *(læna)*

Land, n. 1) land, jord: terra, solum. Vide *Marka-, Örtogh land.* 2) land, landskap: provincia. *l. ok laghsagha* v. *laghskila*, vide *Laghsagha, Laghskila. fore l. ok laghman*, allitt., coram legifero et provinciae incolis in iudicio praesentibus. II. Þg. 19. *halda dom sin undir l. ok laghman*, II. Þg. 8. *l. vart*, I. G. 4: 1; Þg. 3: 2. *yvir*

l. alt, per totam (hanc) provinciam. I. Kr. 6: 1. *alt* (pro *alz*) *lands næmpd*, I. Þg. 3: 2. *kununger ær i -de*, in hac provincia. II. M. 24: 4. *kunungs budskaper komber i l.*, I. Þg. 1: 1. *um l. riþa*, I. Kr. 8. *ganga af -de*, in exilium abire. II. Æ. 18: pr. *i þy -de*, II. M. 24: 2. *-da mællum*, I. Þj. 16: pr, 1; II. M. 25: 6; Kp. 13: 3. *viþ l. ok viþ vægh*, i. e. *viþ lands vægh* v. *almanna vægh*, iuxta publicam viam; proprie iuxta viam per provinciam ducentem (cfr. de tali constructione UplL. v. *asker*). I. B. 19: 1. Cfr. *Folkland; In-, Utlændes; Utanlands.* 3) landet, landsbygden: rus. *a -di*, II. Kp. 7: 1. *a -deno*)(*i bynum*, II. Þg. 12: 3. *

Landamæri, n. (vide ÖGL.) *leþa til -ris*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *4

Landslagh, n. pl. 1) landskapets allmänna lag: commune provinciae ius. *æptir -ghum*, I. Eþs. 7: pr; M. 12; II. M. 22: 1; 25: 4. *döma* v. *skilia ræt l.*, II. Þg. 8, 19. 2) ed: iuramentum. *væri sik mæþ -ghum*, I. B. 48: 2. *

Landsmaþer, m. landtman, landtbo: ruricola.)(*köpstaþs maþer* v. *byaman*, II. Kp. 2: 1; Þg. 12: 3. *4

Lands ræter, m. i. q. *landslagh 1. mæþ lagh ok l.*, allitt. I. G. 11: 5. *3

Langer, adj. lång: longus. Vide *Ændilanger.* *

Langt, adv. långt: longe. I. Kr. 6: 1; B. 19: 2; II. Kr. 24: 3; Þg. 5. *længra*, compar. II. M. 26: 16. *4

Lar, n. lår: femur. Vide *Bogher.*

Las, m. lås: sera. *lasum raþa* v. *varþa*, II. M. 24: 8; 26: 9. *

Lass, las, n. lass: vehes, plaustrum onustum. I. B. 23; II. B. 14: 5. *lassa* (gen. sing.) *æng*, I. Þg. 5: 5. *fiuvur las ok tiughu æng, fiughur lassa æng ok tiughu*, I. Kr. 3: 2; II. Kr. 2: pr. *

Laster, m. last, fel: vitium. *hon vet hvarte last æller liute a han*, allitt. II. Æ. 1: 3. *4

Lata (*læta*; impf. *læt* v. *lætt*), v. a. 1) lemna, sätta &c.: tradere, ponere &c. *þær skal han l. mællan sva langt* &c. II. Kr. 24: 3. *þiuf a galgha æller gren l.*, d. ä. hänga: suspendere. II. M. 26: 3. *lati atter nam, fæstnaþa fæ* &c. II. Kg. 7: 6; Æ. 1: 3; M. 30: 4; Þg. 14: pr. *læti fæ ut*, I. B. 39: 1. Cfr. *Up lata.* 2) släppa: dimittere. *æn malsæghande han* (sc. *þiuf*) *l. vil*, I. Þj. 6. Cfr. *Firi lata.* 3) mista: perdere. *l. lif*, I. Þj. 6. *þæn (sum* v. *þær) sin læt* v. *haver latit*, den hvars slägting blifvit dräpen eller dött: is cuius cognatus occisus vel mortuus est. I. M. 21; B. 44: 1; G. 11: 3; II. M. 1: 2. *þæn sit* (sc. *fæ*) *haver latit*, II. B. 27: 1. 4) v. aux. a) låta (ske), tillåta: sinere (ut fiat). *l. lighra sik*, I. G. 7; II. Æ. 6: 4; 18: 3. *l. synamæn sea*, II. M. 21: pr. b) låta (göra), föranstalta: curare (faciendum). *l. giora, mæta* &c. I. B. 35: 2; 36, 39: pr, 6; Þg. 3: 2; 15: 1; II. M. 21: pr; Kp. 13: 4. *l. præst sin fara*, I. Kr. 4: 2; II. Kr. 11: 1. *sva late guþ* &c. II. Æ. 20: 1. *

Laþa, f. lada: horreum. I. Kr. 2; Þj. 14. Cfr. *Sætra-, Ængialaþa.* *

Lea, v. a. låna (ut): commodare. *lan skal leandi* (rectius *-da*) *hem föra*, I. B. 34: pr. * (*læa*)

Lefsufl, lefsughel, n. (vide ÖGL.) Vide *Lever.* *4

Legha, f. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *taka l.*, I. B. 51: 1. *vil leghudrænger bort fran l. sinni*, ibid. §. 2. *fa hæst mæþ l.*, I. B. 29. *hava luf æller l. fori sik*, allitt. (cfr. UplL.), I. B. 27, 43: pr; II. B. 14: 6. 2) (vide ÖGL. sub 2.) I. B. 34: 1; II. Kp. 9; B. 7: pr. *

Leghia (sup. *lect* pro *leght*), v. a. 1) (vide ÖGL.) *l. man*, I. B. 51: 1. *l. hæst*, I. B. 34: 1. 2) lega ut: locare.

*annar sigher lanat annar leght (*sc. *vara),* I. B. 34: 1. *þæn haver vitsord ær leght haver,* II. Kp. 9. *

Lèghudrænger, m. legodräng: servus mercenarius. I. Kr. 3: 4; B. 45: 1; 51: pr, 2; II. Kr. 6: 6. *

Leghukuna (leukuna), f. legoqvinna: ancilla mercenaria. I. Kr. 3: 4; B. 51: pr, 4; II. Kr. 6: 6; B. 11: pr. *4

Leghu maþer, leghu man, m. i. q. *leghudrænger.* I. B. 51: pr; II. B. 11: pr. *4

Leghu ruf, n. (vide UplL.) I. B. 51: pr. *4

Leghustæmna, f. (vide UplL.) I. B. 51: pr. *4

Leghu sælia, v. a. lega ut: locare. *þæt skiut ær legho var salt,* pro: *legho salt var,* II. Kp. 9. *3

Leker, m. lek: ludus. *fisker ganger til leks,* I. B. 26. Cfr. *Fiskleker.* *4

Leta, v. a. leta, söka: quaerere. *l. æptir þiuvi sinum,* II. M. 30: 10. *leti æptir værþi sinu* (cfr. UplL.), I. B. 30, 35: 3. Cfr. *Ut leta.* *

Lever, m. brödkaka, lef: placenta panis. *l. ok lefsufl,* allitt. I. Kr. 3: 6; 5: 1; II. Kr. 5: 5; 9. *4

Leþ, f. sätt: modus. Vide *Andra-, Þaleþ.* *

Leþa (*leta,* I. B. 35: 1.), v. a. leda, föra: ducere, ferre. *leþe þær bonde fram tu vitne at han* &c. II. M. 26: 3. *þer tver (*sc. *mæn) sum han mæþ sik leþir til skæla* (cfr. *Skæl*), I. Þg. 14. *skriptaman þa han ær i kirkiu ledder* (cfr. UplL. v. *o ledder*), I. Þg. 17: 3. *ran æller þiufte leþis manni i hænder,* II. Kr. 24: 6. *l. af handum sik, l. til landamæris,* I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *

Leþsn (læzn), f. (vide ÖGL.) *ræna annan taks ok -nar,* med våld återtaga en klandrad sak ifrån den, i hvars förvar den blifvit funnen, utan att medgifva honom rättigheten att sätta henne i taka händer och leda till sin fångesman: rem litigiosam vi recipere ab eo, in cuius possessione inventa est, quo facto ei denegatur ius deponendi rem apud sequestrem, et deducendi ad auctorem. I. B. 35: pr; Þj. 13; II. M. 30: 9. *fram til taks ok -nar þæt sum sunt ær,* den klandrade saken skall framgifvas af den som återtagit densamma, hvarefter hon skall sättas i taka händer och ledning till fångesmannen ske: rem litigiosam exhibeto is qui eam recepit, ut, re apud sequestrem deposita, fiat deductio ad auctorem. I. Þj. 13. *

Leþsna fall, n. (vide UplL. sub 1.) II. M. 28: rubr. *4

Leþsund (lezond), n. (vide UplL.) II. B. ind. 22; cap. 22: 3. *4

Leþunger, m. (vide UplL. sub 1.) *konungs l.,* II. M. ind. not. 81. *4

Leþungs lame, m. (vide UplL.) II. Kg. 7: 1. *3

Leþungs skin, n. skinn, hvilket troligen på vissa orter erlades såsom ledungslame: pellis, quae a quarundam regionum incolis, ut videtur, nomine tributi *leþungslame* dicti, pendebatur. I. Þg. 7: 2. cfr. HelsL. Kg. 7. Nomen regionis montosae *Skinnskatteberg* testatur partem Vestmanniae olim aliorum tributorum loco ferarum pelles pependisse. Ver. (Ind. v. *bælskinn*) vertit: "krigstågsskinn, är antingen till sjelfva folket, såsom en skinnpelsegärd, eller ock att tjälda öfver skeppen med: vestimenta pellicea quae belli tempore militibus tributi loco dabantur."

Lifdaghar, m. pl. lifsdagar, lifstid: vivendi tempus. I. G. 4: 1. *2

Liggia (impf. *la,* I. B. 21: pr. &c. *lág,* II. J. 15: 8. sup. *lighat,* I. B. 39: 1; II. Kr. 11: 1.), v. n. 1) ligga: iacere. *l. i löskalæghi,* I. G. 10. *hanum -ger hunger a halsi,* I. B. 7: pr. *garþer -ger ni-*

þri, I. B. 39: 1; II. B. 5: 1. *fyra skutra l. niþri*, d. ä. äro nedsatte: limites positi sunt. I. B. 19: 1. *by -ger i lagha læghi*, ibid. *vaþ ligger a sama manni*, II. B. 12: 1. *l. ugilder*, vide *Ugilder*, *-gi i ugildum akri ok a værkum sinum* (cfr. *Aker*), I. Þj. 3. *-gi i þings gældum, fyritighi markum, sporgældum, mordgældum, tvæböte* &c., de occiso, I. M. 1: 8; 3: pr, 1, 2, 4 - 6. &c. *afal -gin i siu markum*, I. M. 26: pr. *l. þa (sc. drap v. sar) i viliaværkum*, I. M. 22. 2) vara belägen: situm esse. *hvar sum -ger viþ land ok viþ vægh*, i. e. qui agrum ita situm habet. I. B. 19: 1. 3) *l. til*, tillhöra: pertinere. *-ger til hvarte varþer -æller garþer*, I. B. 8: 1; II. B. 10. *fiura spanna sæd -ger til (sællaboþ)*, I. B. 43: 3. *

Lighia, vide *Lighra*.

Lighra, v. a. lägra: stuprare. *lata l. sik (mæþ manni)*, I. G. 7; II. Æ. 6: 4; 18: 3. Scribitur *lægra*, II. Æ. 6: 4. *læghia, lighia, lighria*, II. Æ. 6: 4. not. 1; 17: pr. n. 13, 15; 18: 3. n. 39. -*4

Lighri, n. 1) lägersmål: concubitus, stuprum. I. G. 8; II. Æ. 18: pr. 2) läget af de grannarne i en by tillhöriga andelar af byns egor, och dessas fördelning emellan delegarne: situs portionum agrorum pagi ad vicinos pertinentium, agrorumque inter fundorum dominos distributio. *læggia bort af staþ eghn mans af þy l. hon fyrra lag*, II. J. 15: 8. *l. raþa*, I. B. 1; II. J. 1. *4

Lighris villà, f. förvirring i afseende på läget af de grannarne i en by tillhöriga andelar af byns egor: perturbatio situs portionum agrorum pagi ad vicinos pertinentium. *giora l. andrum*, förändra läget af en annans andel i byns egor: mutare situm alienae portionis agrorum pagi. I. B. 19: 6; II. J. 15: 8.

Likomi, m. lekamen, kropp: corpus. *vars hærra l.*, II. Kr. 9. Cfr. *Guþslikami*. *4 *(likami)*

Lik ran, n. (vide UplL.) II. M. 25: 7. *4

Likt, vide *Lykt*.

Limber, m. lem: membrum. II. M. 26: 10. *4

Lin, n. 1) lin: linum. I. Kr. 3: 3. *l. æller löka (sc. aker)*, II. M. 26: 11. 2) linne: linteum. *komber viþ baþi l. ok lækir*, allitt. II. M. 21: 1. *

Lindi, m. svepning: involucrum funeris. *ræna baþe lik ok linda*, allitt. II. M. 25: 9. *1

Lita, v. a. 1) *l. at*, nöjas med: contentum esse. I. M. 11; B. 19: pr; II. Æ. 19: 2; Þg. 12: 3; 14: 1. 2) *l. at*, rätta sig efter, följa: observare, sequi. *liti (sc. alter) at samu tilsæghn*, I. Þg. 13: pr. *

Litil, adj. liten: parvus. Vide *Finger*. *

Liva, v. n. lefva: vivere. I. G. 11: 1. *soman l.*, de coniugibus, II. Æ. 8: 4. *

Livandes, adj. lefvande: vivus. II. Æ. 12: 4. *

Liugha, v. n. ljuga: mentiri. Vide *Kalla 2*. *1

Lius, n. 1) ljus: lux. *i -se ok æi i löne*, allitt. (cfr. SML.), II. M. 25: 11. 2) ljus (att bränna): candela. I. Kr. 3: 5; 5: pr. &c. *4

Lius, adj. 1) ljus: lucidus, clarus. *um -san dagh*, I. B. 30. 2) klar, uppenbar: clarus, manifestus. *sak ær l. ok barlik mannum*, II. M. 25: 2. *3

Liusa, vide *Lysa*.

Liustra, f. (vide UplL.) *fara mæþ elde ok l.*, II. B. 16: pr. *4

Liute, n. (vide ÖGL.) Vide *Laster*. *4 *(lyti)*

Liþ, n. (vide UplL.) Vide *Far-*, *Garþsliþ*. *

Loka, v. a. betala: solvere. *vita (sc. gæld) lokit*, II. Æ. 20: 1. *2 *(luka)*

Lokka, v. a. locka: pellicere. *l. hion mans*, nemligen till hustjufnad: pellicere aliquem ex aliena familia ad furtum domesticum (cfr. ÖGL.). II. M. 26: 14. *2

Luf, lof, n. lof, tillåtelse: venia. II. Æ. 1: pr. Cfr. *Legha 1, Olofandes, Oluvis.* *4 *(lof)*

Lufvitni, n. (vide UplL.) *gripa til -na*, I. B. 43: pr. *4 *(lofsvitni)*

Lund, f. sätt: modus. Vide *Hvaria lund.* *

Luter, loter (gen. *lota*, II. J. 13: 1. acc. pl. *luty* pro *luti*, I. Kr. 3: pr.), m. 1) lika del, lott: pars aequalis. I. Kr. 3: pr; 6: 1. &c. *tver lutir*, två tredjedelar: bes. I. Kr. 3: pr. *falli i allum lutum*, d. ä. de delar, i hvilka böterna delas: subtrahitor de omnibus portionibus, in quas dividenda est mulcta. I. þg. 5: 6. Cfr. *Tva luti.* 2) andel: portio rata ad aliquem pertinens. I. B. 40: 2; 43: pr; II. J. 13: 1; B. 23: pr. Cfr. *Broþurs luter.* 3) sak: res. Vide *Byrþar loter.* * *(loter)*

Lut fal, n. i. q. *urfiælder*. I. B. 8. coll. II. B. 10. Ratio denominationis non liquet; Isl. *hlutfall*, sortitio, non videtur huc pertinere. Had. vertit: "ägolott"; Ver. "teg"; Locc. "pars venalis."

Lykt (lict), f. 1) (a *luka*, pendere, solvere; vide VGL. et ÖGL.) betalning: solutio. *vita l.*, bevisa att det som fordras är redan betaldt eller utgifvet: probare se iam pependisse id, de quo agitur. I. G. 9, 15. 2) idem, ut videtur, quod *lyktar vitni. ganga l.*, II. Kr. 26: 2. — Forsan tamen dicendum est v. *lykt* in utraque locutione *vita* et *ganga l.* significare iuramentum, quo finem liti imponit reus (ex. c. cum iurat se iam pependisse id de quo agitur); quod si ita sit, v. *lyktar vitni* a locutione *vita lykt* est derivanda, idemque iuramentum significat.

Lykta, v. a. lykta, sluta: finire. I. Kr. 3: pr; II. Kr. 6: pr. *4

Lyktar vitni, n. (vide SML.) II. Kr. 24: 8. Forsan tamen h. v. tam hoc loco, quam in iure SM., ita est explicanda, ut supra ad v. *lykt* dictum est. *4

Lynnar bördi, f. (a *lunnar* et *byrþi*) lunnarnes börda, d. ä. fartyget som på rullarne updrages eller utskjutes: onus cylindrorum, i. e. navis quae, subiectis cylindris, in aridum trahitur vel in aquam deducitur. *varþer man firi lunnum æller l.*, allitt. I. M. 26: 1. Quod aliis locis dicitur: *fore lunnum æller borþum*, II. M. 6: 2; cfr. UplL. M. 6: 2; SML. M. 20: 4; id eodem redit.

Lyptinger, m. (vide UplL.) Scribitur *lypting*, II. M. 10: 1. *3

Lysa (liusa), v. a. c. dat. v. acc. kungöra, tillkännagifva: publicare, indicare. I. M. 20: pr; B. 36, 37: pr; 38: 2; þj. 16: 1; II. Kg. 7: 2; M. 21: 1; 24: pr, 4; þg. 4. *l. sari, þiupti, rani, manhælgþ, mali*, I. M. 20: pr; þj. 1: 3; 16: 3, 4; II. M. 21: pr; 25: 8; þg. 9: pr. *l. ran*, I. þj. 16: pr. *l. firi sokn* v. *moti*, I. G. 3: 1; þj. 16: pr; II. M. 25: 5, 6. *þe kan (rani) firi liusti*, I. þj. 16: pr, 4. *draparin lysir æi*, sc. factam caedem. I. M. 3: 3. *l. man i ban*, I. Kr. 15. Cfr. *Lagh lysa.* *

Lysning, f. kungörande: promulgatio. II. M. 33: rubr. *l. firi hiona vigning*, II. Kr. ind. 20. *gripa til l.*, säga sig hafva kungjort (den erhållna åkomman): dicere se indicasse (acceptum vulnus). I. M. 20: pr. *4

Lysninga vitni, n. 1) (vide UplL.) *taka l., hava til l.*, I. M. 20: pr, 2. *gripa til -na*, säga sig hafva vitnen dertill, att man kungjort (den erhållna åkomman eller den hittade saken): dicere se habere testes de facta promulgatione (accepti vulneris vel rei inven-

tae). I. M. 20: pr; II. M. 27. 2) vitnesbörd om kungörandet: testimonium de facta promulgatione. I. M. 20: pr. *4

Lysta, v. impers. lysta, behaga: libere, placere. *þit sum han* (acc.) *lystir,* I. B. 26. *4

Lyta (impf. *löt*), v. a. 1) få: accipere. *l. döþ,* I. Eþs. 2: 2; II. B. 22: 2. *l. skaþa,* I. M. 17: pr. 2) (vide UplL. sub 2.) *hvat þe hælder l. sælia æller köpa,* II. J. 13: pr. *4 *(liuta)*

Lytis bot, liutes bot, f. (vide ÖGL.) I. M. 17: 3, 4; II. M. 21: 2; 23: pr, 1. Cfr. *Læstis bot.* *4

Lyþna, f. lydnad: obedientia. Vide *Olyþna.* *4 *(lydna)*

Lægger, m. lägg, ben: os. Vide *Armlægger.* *2

Læggia (part. pass. *laghaþer*), v. a. 1) lägga: ponere, collocare. *barn qvart l.,* I. Kr. 6: 1. *l. ta a annan,* I. B. 20: 1. *l. vad æller for a manni,* I. B. 22: 2. *gödning til l.,* I. B. 11. *l. burt af staþ æghur v: eghn mans (ok i annan staþ),* d. ä. förlägga någons andel i byns jord till ett annat ställe än der den förut legat: alicuius portionem agrorum pagi, e loco ubi antea sita fuit, in alium locum transferre. I. B. 19: 6; II. J. 15: 8. *þæt man -ger sit handaværke op a,* II. M. 26: 15. *skipt a l.,* II. B. 16: 2. *l. bolagh til halfs* &c. II. J. 16: pr. *þrea præste i val l.,* II. Kr. 4. *præsti til föþu l.,* d. ä. afskilja det som presten skall hafva: secernere id quod sacerdoti debetur. I. Kr. 3: pr. Cfr. *Af-, Atter-, Bo², In-, Saman-, Ut læggia.* 2) bestämma, förelägga: statuere, constituere. *l. fæstninga stæmpnu, dagh,* I. G. 1; Þj. 11. *stæmpnudaghar læggias hænne, eþdagher lægs hanum,* I. G. 12; II. Kr. 24: 3. *þing, annat v. þriþia þing lægs manni,* II. M. 24: pr. Cfr. *Fore-, Undi læggia.* 3) sticka: pungendo vulnerare. *l. man mæþ knivi,* I. M. 19. Cfr. *Knifslagh.* *

Læghi, n. läge: situs. *by ligger i lagha l.* (cfr. ÖGL.), I. B. 19: 1. *liti at lagha l.,* d. ä. det läge hvarmed de öfrige grannarne i byn äro nöjde: adquiescat illi dispositioni pagi, qua contenti sunt ceteri vicini. Ibid. pr. *4

Læghia, vide *Lighra.*

Læghre, adj. compar. lägre, ringare: inferior, minor. *l. sak,* II. Þg. 18: 2. *3

Læghre bot, f. böter för lägersmål: mulcta stupri. II. Æ. 17: pr. *3 *(lighris bot)*

Læghþo ræter, lægho ræter, m. vocabulum, cuius significationem me ignorare fateor. II. M. 20. Locc. vertit: "sibi ipsis dispositum ius."

Lækir, m. läkare: medicus. Vide *Lin 2.* *

Lækis bot, f. böter till ersättning för läkarelön: mulcta qua rependatur merces medico danda. I. M. 17; II. M. 21: 1, 2; 23, 24: 8. *4

Læmu gildri, n. i. q. *stampa* (vide ÖGL.). I. B. 44: 1. Origo prioris partis h. v. quaerenda videtur in Isl. *hlemma,* tundere.

Længi, adv. länge: diu. I. B. 4, 9: pr; 39: 1. *længer,* compar. I. Kr. 5: 4; Eþs. 8; M. 11. &c. *længst,* superl. I. Kr. 4: pr; B. 1. &c. *

Lænsmander, lænsmaþer, lænsman, m. 1) (vide UplL. sub 1.) I. M. 20: 1; 27; Þj. 8; Þg. 3: pr; 5: pr; 6, 13: 1; 16; II. M. 21: pr; 26: 1–3; 30: 10; B. 17: 3; 23: 1; Þg. 3, 5, 6, 14: pr; 23: 1. *kunungs l.,* I. M. 20: 1; Þg. 4; II. M. 20, 26: 5; Þg. 14: pr. not. 5. *kunungs l.*)(*husabyman,* I. Þj. 5: pr; Þg. 5: 1. *-mans sven*)(*husabyman,* I. Þg. 5: pr. 2) (vide UplL. sub 2.) II. Kr. 22: 1; 24: pr; 26: pr. *biskops l.,* I. Kr. 6: 1, 2; 9: 2,

5; þg. 4; II. Kr. 21. not. 35; 24: 3, 12. not. 87; 26: pr. n. 54. *

Læript, lærift (gen. *lærez, læriiz,* pro *lærifts*), n. lärft: pannus linteus. I. Kr. 3: 5; 5: 3; þg. 5: pr. *2

Læsa, v. a. läsa: legere. *fari til præst ok lati bref l.,* II. Kp. 13: 4. *1

Læsa, v. a. plocka, samla: legere, colligere. Vide *Olæsin.* *4

Læsa, v. a. läsa, stänga med lås: obserare, sera munire v. claudere. *læst hus*)(*hus þær knaper ær firi durum,* I. þj. 7. *man inne l.,* i. e. in carcere includere. II. M. 26: 6. *læsc saman þæn döþa ok þæn qvikka,* I. M. 4: 2. Cfr. *Oplæsa.* *

Læsta, v. a. förderfva, stympa: confringere, mutilare. *l. skip firi manni,* I. B. 28. *1

Læster, adj. förderfvad, oduglig: laesus, vitio laborans. *ær spini l. a ko,* d. ä. sådan att den ej kan mjölkas: si uber vitio quodam laboret, ut mulgeri non possit. I. B. 31: pr. *1

Læstis bot, f. (vide UplL.) I. M. 17: pr, 1, 2, 5; II. M. 23, 24: 8. Cfr. *Lytis bot.* *3

Löghardagher, lögha dagher, m. (a *lögh,* lavatio; vide VGL.) lördag: dies Saturni. I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. *2 *(löghurdagher)*

Löker, m. ört, växt, (lök): herba. Vide *Lin 1.* *4

Löne, n. (Isl. *leyni*) lönnrum, gömställe: latebra. Vide *Lius 1.*

Lönskript, f. hemligt kyrkstraff: privata poenitentia. *taka l. af præsti* (cfr. ÖGL. v. *skript 2*), I. Kr. 13: 1. *þa ær bortu l.,* d. ä. den befriar ej från böter: privata poenitentia quam subiit, non amplius liberat a mulcta (cfr. ÖGL. v. *hialpa*). Ibid. *4

Löpa, v. n. 1) löpa, springa: currere. I. B. 39: 4. *l. til,* I. Kr. 5: 6. *löpir burt mæþ (kunu),* I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 11. Cfr. *Ræver, Forlöpa.* 2) rinna: fluere. II. B. 23: 3. *

Löpa, v. a. afbarka: decorticare. *l. næver,* I. B. 23. Cfr. *Barklöpa, Bast löpning.* *4

Lös, adj. 1) lös: solutus, liber. *klukka varþer l. i bandum,* I. Kr. 5: 6. *eldi lösum slæppa,* I. B. 45: 1, 2. *löpa l.,* de aqua, II. B. 23: 3. Cfr. *Öre.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) Vide *Eþ-, Faþor lös* &c. *

Lösa, v. a. 1) lösa, lossa: solvere, dissolvere. *l. ben,* I. M. 13. Cfr. *Benlösning.* 2) lösa med penningar: pecunia redimere; a) lösa från straff: a supplicio redimere. *l. man,* I. þj. 6. *l. sik mæþ fyritighi markum,* I. Kr. 9: 4; þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *l. hals sin mæþ fyritighi markum,* I. B. 45: 4. *l. sik i friþ kunungs mæþ fyritighi markum,* I. Eþs. 6: 2. b) lösa pant eller utmätt gods: pignus privatim datum vel publica auctoritate captum redimere. I. þg. 5: 5. Cfr. *Atter lösa.* 3) betala (skuld): solvere (debitum). *vil hin l.* (sc. *gæld*), I. þg. 7: pr. *

Lösgiorþer, adj. (vide VGL. h. v. et ÖGL. Add. p. 402.) I. þj. 7. *4

Löska lægli, n. lönskaläge: stuprum. *liggia i l.,* de femina, I. G. 10. *

Lösker (*löska,* II. M. 26: 9.), adj. 1) ledig, ogift: innuptus. *l. maþer, lösk kona,* II. Kr. 24: 13; Æ. 18: pr. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *l. maþer,* I. B. 51: 1; II. Kr. 6: 2.)(*bolfaster,* II. M. 26: 9. *3 *(löska)*

Lösn, f. (vide UplL. sub *b.) II. M. 34: 1. *

Lösna lös, adj. utan gifven lösen (hittelön): non dato praemio (inventionis). *at -su,* I. B. 37: 2. *-su,* adverbialiter, ibid. pr.

Lösörar, m. pl. lösören: res mobiles. I. G. 9.)(*iord,* I. G. 15.)(*eghn,* II. Æ. 4.)(*hus,* II. Æ. 12: 1. *

Löt, vide *Lyta.*

Löt, f. betesmark: pascuum. Vide *Genlöt.* *

M.

Magha (præs. conj. *moghi*, II. Kr. 15. not. 48. impf. *matti*, pl. 3 pers. *matin*; in inf. non occurrit.), v. n. 1) kunna: posse. *atte mæn (sc. han) matte*, II. J. 1. *hvar ma*, ubicumque potest. I. þj. 7. *hvat fæ þæt hælst ma*, cuiuscumque generis pecus sit. I. Kr. 10. *vari hvat þæt* v. *han ma* &c., sive sit &c. I. B. 39: 6; II. J. 5: 1. *vari sva mykin sum (sc. han) ma*, quantuscunque sit. II. B. 10. *gange (sc. boþkafle) sva langt sum (sc. han) ma*, II. þg. 5. 2) (vide UplL. sub 2.) *þe matin æi saman væra*, I. Kr. 7. 3) (vide UplL. sub 3.) *þæn döþe ma længst biþa*, I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. *þæt ma væl truldom heta*, I. Kr. 11. *

Magher, m. besvågrad person, (måg): affinis. I. M. 1: 8. *1

Mal, n. 1) tal: loquela, sermo. *ræta sik i sinu mali*, I. þg. 9. 2) (vide VGL. sub 2.) *andilikt m.*, *m. af andilikum sakum*, II. Kr. 22: pr. not. 46. *at þrangalösu* v. *oþrængdu mali*, I. B. 41; þj. 14; II. B. 9: pr. Cfr. *Banz-*, *Vanda-*, *Urbotar mal.* 3) brott; hvarom åtal blifvit vid domstol anstäldt: delictum, de quo in iudicio agitur. I. Eþs. 6: 3. Cfr. *Saramal.* *

Mal, n. mått: mensura. Vide *Bya-*, *Tomtamal.* *4

Mal, n. bestämd tid: tempus determinatum. *fyr æn m. ær uti*, nemligen giftostämma: ante exitum temporis, in quod conductus est fundus. I. B. 13: pr. *2

Mali, m. 1) afgift: pensio. Vide *Spanna mali.* 2) lega, lön: merces. *ganger a mat ok m.*, om han redan gått i tjensten: si iam coeperit operas conductas facere (cfr. ÖGL.). I. B. 51: pr. *

Malsæghanda ræter, m. målsegande-rätt: ius actoris, i. e. mulcta ei debita. I. þj. 10; þg. 11; II. þg. 14: pr. *4

Malsæghande, m. målsegande: privatus actor. I. Kr. 10; M. 17: pr. &c. sed *m.* perperam pro *iorþ æghanda*, II. B. 18: 2. not. 51. *sander m.*, I. M. 27. *ræter m.*, I. M. 9; B. 45: 2; þg. 11; II. B. 17: 4.)(*kununger* et *hundarit*, I. M. 2: pr; B. 4. &c.)(*kununger* et *alli mæn*, I. M. 3: pr, 1, 2, 3, 6. &c.)(*biskoper* et *sakn ok kirkia*, I. Kr. 4: 2. *vari siælver (bonde) m. firi næmpning*, d. ä. detta skall göras af parten sjelf, och ej af fullmägtigen: haec facere debet persona principalis, non vero procurator. I. þg. 11; II. þg. 11. *

Mana, v. a. mana, upmana: admonere. *þa skal manas til*, I. Kr. 15. *4

Manadagher, m. måndag: dies lunae. II. þg. 12: 3. *2

Manaþer, m. månad: mensis. I. Kr. 1; II. Kg. 6: 3. nott. 8, 9. *-þa tak*, vide *Tak.* *

Manger, pron. mången: multus. I. Kr. 9: pr; II. Kr. 24: 12. *mang hundrat*, I. G. 11: 3. * *(mangi)*

Manhælgh, *manhælgþ*, f. (vide ÖGL.) *-ghir manna*, I. M. 1: pr. *bryts nokot i m. þera*, II. Æ. 2: 1. *lysa m.*, d. ä. kungöra att ens personliga fred och säkerhet blifvit kränkt: indicare securitatem suam esse violatam. II. M. 21: pr. *m. lysis ok synis*, II. M. ind. not. 89. *m. kans fyritighi marker*,)(*mord hans*, d. ä. dråpet för sig sjelft: ipsa caedes luitor mulcta quadraginta marcarum. I. M. 3: 2. *tinghu marker at m. hans*, *m. hans fæmtan* &c. *marker*,)(*fall hans*, d. ä. den särskilda fred, som i anseende till slägtskaps eller äktenskapsförhållandet blifvit kränkt: pe-

culiaris illa securitas quam violavit interfector cognationis vel coniugii vinculo cum interfecto iunctus. I. M. 1: pr, 1 - 7. *4

Manhælghi, n. i. q. *manhælgh. -ghis balker,* I. et II. M. rubr. *

Mans bani, m. (vide SML.) I. B. 46: pr. *4

Mantol, m. mantel: pallium. II. Æ. 10: pr. *2 *(mattul)*

Man val, n. (Isl. *mann-val,* numerus v. copia bonorum virorum; vide *Niáls S.* cap. 88, 114; *Gunnl. Ormst. S.* cap. 5; *Hungurvaka* cap. 10; a BH. vertitur: "vir eximius") antal af män som kunna väljas eller användas: numerus virorum qui possunt eligi v. habiles sunt. II. Kr. 26: pr.

Marghir, pron. pl. månge: multi. I. B. 19: 1; 46: pr. *3

Mario mæssa, f. (vide UplL.) *öfra m.* (cfr. UplL.), II. Kr. 26: pr. *3

Mark, f. mark, jord: solum, terra. Vide *Bya mark.* *2

Mark, f. 1) mark (vigt): marca librata. *fiorar marker lius,* I. Kr. 3: 5. 2) mark penningar: marca monetalis. *m. pænninga,* vide *Pænninger. falli slikt af m. sum m.,* I. Þg. 5: 6. *lagha m.,* det lagligen bestämda värdet af jord som gick i mät för böter: pretium fundorum deficientis mulctae loco capiendorum, iure definitum, sc. *spanna sæþi ok lassa æng firi mark,* I. Þg. 5: 5. *giva i mætnum -kum,* d. ä. med värdering i penningar enligt lagligen bestämda priser: dare res pecunia aestimatas, secundum pretia iure determinata (sc. *ko firi mark* &c. I. Þg. 5: pr.). I. G. 5. Cfr. *Half mark.* *

Marka land, n. (vide UplL.) II. B. 1: 1. Cfr. *Halfmarkland.* *4 *(markland)*

Markar nöt, n. (vide ÖGL.) II. Kg. 7: 6. *2 *(marka nöt)*

Mata, f. mat: cibus. II. Kg. 7: 2. *4

Mater, m. mat: cibus. Vide *Mali, Maþer; Fasto-, Kötmater.* *

Matskut, n. (vide VGL.) II. Kr. 9. *3

Maþer, man (mænder, II. M. 32.), m. 1) menniska: homo. *alli mæn,* a) alla: omnes. I. B. 21: 1; 30. *farvægher aldra manna,* I. B. 19: 5. b) (etiam *allimæn* v. *allimen)* alla som bo i häradet: omnes hundredi incolae. I. Kr. 9: pr, 3; 10 - 12; M. 2: pr; 3: pr, 1 - 3, 6; 13, 17: 1; 19; B. 1, 10: pr; 13: 1, 2; 19: 5; 22: pr; 42, 45: 2, 4; G. 2, 15; Þj. 1: 2; 7, 17: 1; Þg. 1: 1; 2: pr; 3: 1; 5: pr; 11, 14; II. Kr. 25. not. 26. *stens m. ok strandar,* I. Kr. 11; Þj. 2: pr; II. M. 26: 11; quibus tamen locis pro *maþer* scriptum est *mattit, mattir* v. *mater;* at *maþer* legendum esse, non dubium videtur si conferatur locutio iuris Norvegorum antiqui *torfs madr ok tioru madr* (vide VGL. v. *torf). um dottur skal man sva undirstanda* &c., ita intelligendum est &c. I. G. 11: pr. Cfr. *Almanna; Fiur-, Þræmænninger.* 2) man: vir.)(*kuna,* I. Kr. 6: pr; 9: 1, 2, 6. &c. Cfr. *Leghu maþer.* 3) tjenstman, tjenare: minister. *biskops m.,* I. M. 23; II. Kr. 24: 12. Cfr. *Lænsmander, Þianesto man.* *

Men, n. (vide ÖGL.) *m. sværia,* I. B. 34: pr. *2

Mena, v. a. (vide ÖGL.) *m. manni intækiur* v. *invrak,* I. B. 39: 2; II. B. 6: 7. *þæt skal hanumække menas,* II. Kr. 7: pr. *4

Mera, adv. ytterligare, sedan: ulterius, postea. I. Kr. 6: 2. *4

Mere, adj. större: major. *m. bot, by, fylghia,* I. M. 22; B. 20: pr; 39: 6; II. Æ. 9: 2; B. 14: 5; 24: 2. *m. kirkia,*)(*minsta,* I. Kr. 8; II. Kr. 3. *m. delin,* II. B. 17: 3. *m. æn þrætighi famna,* II. B. 10. *mera,* n. absolute, mera: plus. *pundi, þrim pundum, þrim lassum,*

half mark, fangi, þrim markum, öre m., mera än &c.: plus quam &c. I. Kr. 5:6; B. 23; Þj. 1: 3; 14; II. Kr. 5: 4; M. 8: 1; 25: 5. *mæster,* superl. störst: maximus. *mæsta kirkia,* I. Kr. 8; II. Kr. 3. *mæsta klukka,* I. Kr. 5: 6. *

Meþ, vide *Mæþ.*

Mikialsmæssa (mikialmæssa), f. (vide VGL.) II. Kr. 6: 5; Kg. 7: 5; B. 9: pr; 23: 1. *-so dagher,* I. Kr. 3: 1. *

Minne (mine, II. Kr. 6: 7.), adj. mindre: minor. *m. by, fylghia,* I. B. 39: 6; II. Æ. 9: 2. *-na væþ,* I. Þg. 3: 2. *minna,* n. absolute, mindre: minus. I. B. 6: pr; 19: pr; 40: 3; G. 11: 3. &c. *mark m.,* mindre än en mark: minus quam marca. I. Þg. 7: pr. *aghu þe þæs m.,* sc. minus quam duodecim marcas. I. G. 9. *ær þy m.,* a) si minus grave sit vulnus. I. B. 49: pr. b) si minor adsit hominum numerus. I. Þg. 1: pr. *minster,* superl. minst: minimus. *-sta kirkia,* I. Kr. 8; II. Kr. 3. *at -sto,* åtminstone: minimum, saltem. II. M. 30: 9. *

Misfall, n. olägenhet, skada: molestia, calamitas. I. G. 2, ubi violentae adgressiones respiciuntur. *4

Misfyrma, v. a. c. dat. mishandla: violare, vim inferre. I. G. 2; II. Þg. 19. *4

Mis sla, v. a. af mistag slå (äng): errato caedere (pratum). I. B. 22: 1.

Mista, v. a. mista: perdere, amittere. *m. iorþ* &c. I. B. 4; Þj. 6; II. M. 25: 10. *m. arf,* II. M. 10: 3. *broþor son -ter (sc. arf),* II. Æ. 12: 3. *m. huþena,* II. M. 26: pr. *þæn sin haver mist* (cfr. SML.), II. M. 1: 2; 9: pr, 3. not. 10. *

Misvæþri, n. (vide SML.) II. B. 9: pr. *4 *(misvæþer)*

Miþfasta, f. (vide VGL.) II. J. 15: pr. *4

Miþia, f. midt: medium. *i -io* (cfr. UplL.), II. B. 12: 1. *4

Miærþi, miærþri, vide *Mærdri.*

Moghande, adj. (vide VGL.) *vara m.*)(*ovormaghi,* II. Æ. 8: 1. *komin til sin -da alder, vara a -da alder,* I. B. 7: 1; 39: 5. *

Molka, v. a. mjölka: mulgere. II. M. 26: 13. *4

Mord, n. mord: homicidium occultum. *m. hans* (sc. hominis interfecti))(*manhælg hans,* I. M. 3: 2, ubi hoc delictum ita describitur: *varþer man dræpin ok lik fört i mosa æller kær æller i vatn ut kastaþer* (rectius *ut kastat*); quibus collatis manifestum est v. *m.* proprie significare occisi corporis occultationem. *m. hænna* (sc. occisae feminae))(*drap hænna,* ibid. §. 4. *heþit m.,* vide *Heþin.* Cfr. *Bælgmord.* * *(morþ)*

Mordgæld, n. böter för mord: mulcta homicidii occulti. I. M. 3: 2. coll. §. 4. *4 *(morþgæld)*

Mord vapn, n. (vide SML.) I. M. 19, ubi verbis: *vari sva arva skut sum knifslagh* indicatur telum arcu emissum haud minus quam cultrum ad istius generis instrumenta esse referendum (cfr. SML. M. 26: 3.). *4 *(morþvapn)*

Morghon, m. morgon: tempus matutinum. II. M. 20. *3 *(morghin)*

Morghungæf, f. (vide UplL.) I. G. 6. *4 *(morghin gif)*

Mosi, m. mosse: muscus, terra uliginosa.)(*kær,* I. M. 3: 2. *1

Mot, n. möte: occursus. *lysi fore fyrsta -ti (þær han mötir),* d. ä. för de menniskor som han först möter: indicato rem hominibus ei primum obviam venientibus. I. Þj. 16: pr, 1; II. M. 25: 5, 6. — Inde *moti* (abiecta præp. *a* v. *i*), præp. emot: contra. I. Þg. 3: 2. *

Moþir, f. moder: mater. I. Kr. 1. &c. Scribitur in nomin. *moþur,* I. M. 1: 4, 5. *tompt ær teghs m.* (cfr. UplL.), I. B. 40: pr. Cfr. *Faþur-, Guþmoþir.* *

Moþor lös, adj. moderlös: matre orbus. II. Æ. ind. not. 5o.

Mungats mæn, m. pl. (a *mungat*, vide VGL.) män som äro eller varit tillstädes vid ett gästabud; förekommer här om brölloppsgäster: viri in convivio quodam praesentes; hic occurrit de convivis nuptialibus. *m. ær bruþlöp drukko*, II. Æ. 4.

Mykil (mykin), adj. stor, mycken: magnus. II. Æ. 9: 2; B. 10. *mykit (möket*, II. Æ. 20: 1.*)*, n. absolute, mycket: multum. *sva m.*, tantum. I. B. 13: pr; 36. &c. Cfr. *Iom myket.* *

Myrþa (part. pass. f. *myrd*), v. a. mörda: occulte interficere. I. M. 3: 4. coll. §. 2. * *(morþa)*

Mæla, v. a. 1) säga: dicere. *sum fyrra ær mælt*, I. B. 45: 1; Þg. 1: 1. Cfr. *Um mæla.* 2) lofva, utfästa: promittere, spondere. II. Æ. 9: pr. *4

Mæli, n. tal: sermo. Vide *For-, Til mæli.* *4

Mællum (millum, mellan, millan), præp. cum gen. acc. v. dat. emellan: inter. *m. lars ok bogh*, I. B. 48: 2. *bya m.* v. *byamillum*, vide *Byr 1. landa m.*, vide *Land 2. bolstaþ m.*, II. B. ind. 13. *m. þingariþi*, I. Þg. 1: 1. *þingariþum m.*, I. Þg. 13: pr. *karinu m.*, I. Þg. 17: 2. *þes a m.*, I. B. 44: pr. *þæssa* (pro *þæs a) m.*, I. Kr. 5: 4. *lata m.* (sc. *sunnodagha) sva langt* &c. II. Kr. 24: 3. *þera m.*, I. M. 18. &c. *sina m.*, I. M. 1: 8. *

Mæn, conj. medan: dum. *atte m.* (sc. *han*) *matte*, II. J. 1. Cfr. *Mæþan.* *

Mærdri (mærþi, miærþri, miærþi), m. (vide ÖGL.) I. B. 26; II. B. 16: pr. *4 *(miærþri)*

Mærkia, v. a. märka: signare. Vide *Af mærkia.* *4

Mæssa, f. 1) i. q. *sialomæssa.* II. Kr. 7: pr. not. 3. Cfr. *Sialomæssa.* 2) högtid: festum. Vide *Botulfs-, Katrina-, Kyndil-, Mario-, Mikials-, Olafs-, Valborgha-, Ylians mæssa; Hælguna-, Kirkiumæssu dagher.* *

Mæt, n. 1) värdering: aestimatio. *mæþ samu mætum*, secundum eandem aestimationem. I. G. 5. 2) (vide UplL.) *næmpnas til mæts*, d. ä. till förrättande af utmätning: nominari ad talem aestimationem faciendam. I. Þg. 5: 3. *3

Mæta (impf. pl. 3 pers. *mato*), v. a. 1) värdera: aestimare, taxare. I. B. 44: 2; 49: 1; II. B. 5: 2. *m. fælaþi, svin*, I. B. 36, 48: pr; II. B. 7: pr. *m. skaþa* v. *spiæl*, I. B. 38: 1, 2; 39: pr, 6. *m. spiælbötir*, I. B. 39: 1. *m. akomur mans*, II. M. 21: pr. *m. manna mællum*, I. B. 24. 2) (vide ÖGL. sub 2.) I. Þg. 5: pr, 1. *m. fore manni til enne mark*, II. Þg. 23: 1. *iord varþer mætin undir kunung æller malsæghanda*, I. Þg. 5: 5. *i mætnum markum*, vide *Mark.* * *(miæta)*

Mætansmæn, m. pl. 1) mätismän, värderingsmän: aestimatores. II. B. 5: 2. *m. mæta* v. *matu*, I. B. 38: 1; 39: pr; 44: 2; 48: pr; II. B. 5: 2. *æptir -manna orþum*, II. B. 5: 2. *mæþ -manna eþe*, II. B. 12: 1. 2) (vide UplL. v. *mætsmæn* sub 2.) I. Þg. 5: 1, 3. *æptir -manna vitnum*, ibid. §. 1. Cfr. *Mætsmæn.* *2 *(miætans mæn)*

Mætsmæn, m. pl. 1) i. q. *mætansmæn 1. m. mæta*, I. B. 49: 1. *mæþ -manna eþe*, II. B. 12: 1. not. 72. *æptir (tvæggia) -manna orþum*, II. B. 6: pr, 4. 2) i. q. *mætansmæn 2.* I. Þg. 5: 1. *4 *(miætsmæn)*

Mæþ, meþ, præp. c. dat. v. acc. 1) med: cum, per (cfr. ÖGL.). *m. sina naþa* (rectius: *sinum naþum)*, I. Kr. 1. 2) jämte, tillika med: una cum. *sværia m. manni*, I. M. 22. *höfþa m. ætinni*, I. M. 10. *m. frændum*, i deras närvaro: praesentibus cognatis. II. Æ. 8: 1. *vitna m. manni*, vide *Vitna. gud varþi*

m. us, I. Kr. 1. Cfr. *þær.* 3) hos: apud. *m. manni,* I. B. 51: pr; Þg. 7: 2. *inne m. sik* v. *hænne,* II. Æ. 12: 2, 4. *hema m. sik,* II. M. 24: 7. 4) jämlikt, enligt: convenienter, secundum. *m. laghum, m. lagh ok lands ræt,* vide *Lagh 1.* 5) adverbialiter, derjämte, tillika: praeterea, simul. *ok m. þrea marker,* II. M. 1: pr, 2; 24: 8. *

Mæþan, conj. 1) medan: dum. I. M. 20: pr; Þg. 2: pr; 7: 2. &c. *æ m.,* vide *Æ.* 2) då: cum. II. M. 24: pr. — Cfr. *Mæn.* *

Mæþ fylgd, f. i. q. *hemfylgia 2.* II. Æ. 9: pr. *3

Mæþul garþer, m. mellangärdsgård; så kallas gärdsgård emellan åker och nyodling: saepes media v. interiacens; ita appellatur saepes inter agrum et novale.)(*vreta garþer,* I. B. 40: 1.

Mö (pl. *möiar*), f. mö: virgo. I. G. 11: 1; II. Æ. 11: pr. *vari slik lagh um ænkiu sum um mö,* d. ä. mö som låtit lägra sig och fått barn: de virgine stuprata quae partum edidit. I. G. 8. *4

Möbarn, n. flickobarn: puellula, filia. I. Kr. 6: pr; M. 3: 6; II. Æ. 18: 3.

Möta, v. a. möta: obviam venire. *fyrsta mot þær han mötir,* I. Þj. 16: pr; II. M. 25: 5. *mötas,* dep. sibi invicem obviam venire. *mötas a enu þingi þiufnaþer ok saramal,* d. ä. om två personer komma till tinget, af hvilka den ene anklagar den andre för stöld, och denne tilltalar den förre för såramål: si ad conventum iudicialem veniant duo homines, quorum alter alterum furti accusat, ab ipso vero de vulneratione reconvenitur. I. Þj. 4; II. M. 26: 18. *

Möþerni, n. 1) möderne (slägt): maternum genus.)(*fæþerni,* vide *Fæþerni 1.* *möþernis frændir, faþor m., moþor m.,* vide *Fæþerni 1.* 2) möderneärf: hereditas a matre relicta; a) i allmänhet: generatim.)(*fæþerni,* vide *Fæþerni 2* a. b) i synnerhet möderne-jord: speciatim fundus maternus.)(*fæþerni,* vide *Fæþerni 2* b.)(*fæþernis iord,* I. Þg. 5: 5. *

N.

Nagranni, m. (vide UplL.) *-nar*)(*grannar,* I. Kr. 6: 2; B. 45: 1; G. 5; II. M. 24: 6, 7; 26: 1. *4

Nam, n. (vide VGL.) II. M. ind. 25; Kg. 7: 6. *lagha n.,* II. M. 25: 12. Cfr. *Ræt namis.* *

Nama tækt, f. (olofligt) tagande af *nam,* sjelfpantning: pignoris *nam* dicti captura (illicita). II. M. 20.

Namn, n. namn: nomen. I. Kr. 4: pr; 6: 1. *maþer æller kuna þær þæt n. ær givit,* nemligen beskyllningen för hor: vir vel femina qui vel quae adulterii crimine est notatus v. notata. I. Kr. 9: 5. *4

Nappa, v. a. nappa, rycka: vellere. I. Þj. 2: 1; II. M. 26: 11. *3

Nar, adv. när: quando. II. Þg. ind. 2; Kr. 3. not. 49; Þg. 2. n. 5. *

Nat, f. 1) natt: nox. Vide *Sumar-, Vinternat.* 2) dygn: dies civilis, dies cum nocte. I. Kr. 3: 1; 4: 2; M. 3: 3; 22; B. 26, 28, 33: 1; II. Kg. 7: 5. &c. *finghærtan nata dagher,* vide *Dagher 2.* *nat ok iamlange,* vide *Iamlange.* *natar tak* &c., vide *Tak.* *

Naþa kona, f. i. q. *miskunna kona* (vide UplL.). *vare n. systkana sinna ok æi skiftes kona,* II. Æ. 6: 4.

Naþir, f. pl. nåd: gratia, misericordia. *gud mæþ sina naþa (*rectius: *sinum naþum),* I. Kr. 1. *4

Neka, v. a. neka: negare. I. Þj. 13; II. Kr. 5: 4. not. 29; 26: pr; Æ. 12: 2. &c. *faþer nekar,* sc. se esse patrem. II. Æ. 18: 1. *3

Neta, v. a. (Isl. *neita*) i. q. *neka*. II. Kr. 5: 4.

Niu (nyw), num. nio: novem. I. Kr. 3: 1; 5: 3; 9: pr. &c. *

Niþ, f. slägt: cognatio. *þæn sum niþum ær næster* &c., vide *Kunder*. *3

Niþ, n.? nedan: luna decrescens. *baþi a ny ok niþum* (cfr. VGL.), I. B. 49: pr. *4 *(niþa)*

Niþan varþa, adv. nedantill: infra.)(*ovan varþa*, I. Kr. 3: pr.

Niþer, adv. ned: deorsum. *n. falla*, I. Kr. 5: 6; B. 40: 1. *riva garþ n.*, I. B. 40: 5. *garþer ær nybrutin n.*, I. B. 39: 1. *n.* perperam pro *viþer*, I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. not. 96. *syn svær bro n.*, d. ä. att bro skall byggas: inspectores iurant pontem esse struendum (cfr. ÖGL.). II. B. 23: 2. Cfr. *Koma 1.* *

Niþer fælla, v. a. 1) fälla ned: deiicere. *fælli niþer minna væþ þa höghrum (sc. væþium) væþias*, d. ä. då högre vad erlägges, förfaller det mindre vad som förut blifvit erlagdt i samma sak i lägre instans: qui maioribus pignoribus (ex. c. duodecim marcarum) certant, ii removent ulteriorem efficaciam certaminis, quod minoribus datis pignoribus (sex marcarum) antea in eadem caussa erat institutum. I. Þg. 3: 2. 2) lägga ned, försumma: deponere, negligere. *budkafla n.*)(*bæra*, I. Þg. 1: 1. *4

Niþer sætia, v. a. 1) sätta: ponere. *sæti niþer (sc. hus)*,)(*taki up*, I. B. 19: 5. 2) pantsätta: oppignerare. *sæti niþer*)(*taki atter*, I. B. 14. *4

Niþiar arf, n. (vide UplL.) II. Æ. 12: pr. *3 *(niþar arf)*

Niþias, v. dep. åberopa och bevisa slägtskap: cognationem allegare et probare. *þa n. mæn til (sc. arfs)*, cognationem cum mortuo probando, capiunt hereditatem (cfr. *byrþa sik til*, UplL. v. *byrþa*). II. Æ. 12: pr.

Niþri, adv. nere: in imo. *hava mærdra i vatnum n.*, I. B. 26. *n. liggia*, vide *Liggia 1.* *4

Nor, adv. åt norr: versus septemtrionem. I. B. 19: 2.

Norþan vart, adv. nordvart, mot norra sidan: versus septemtrionalem partem. I. B. 19: 1.

Nut (pl. *nytter*), f. nöt: nux. II. M. 26: 11. *4

Ny, n. ny, nymåne: novilunium. Vide *Niþ*. *4

Nybrutin, adj. nyligen bruten: recens perfractus. *garþer ær n. niþer*, I. B. 39: 1.

Nykel (pl. *nyklar*, *nöklar*), m. nyckel: clavis. I. Kr. 5: pr; II. M. 26: 9. *bæra nykla bondans*, II. M. 24: 8. *

Nyr, adj. ny: novus, recens. *nytt sar*, I. M. 20: pr. *nytt ok fornt*, I. B. 35: 2. *4

Nytia, v. a. åtnjuta, hafva nytta af: frui, utilitatem ex re capere. *n. ærvoþe sit*, II. B. 13: 1. *4

Nyu, vide *Niu*.

Næi, interj. nej: neutiquam. *sighia n. fore* v. *gen*, II. Æ. 18: pr; 20: 1. *æller n. fori*, vel defendito se iuramento negatorio. I. B. 18. *væri sik mæþ n. ok tolf manna eþe*, II. Æ. 5. * *(nei)*

Næma (næmia), v. a. 1) (vide VGL. et ÖGL.) I. Þg. 7: 1, 2; II. M. 25: 12. *n. hæst* &c. I. Þg. 7: pr, 1. *n. annan*, II. M. 25: 12. *n. ræt namis*, I. Þg. 7: pr. *nöþa ok n. til*, allitt. II. Kg. 7: 6. 2) (vide SML. sub 2.) Vide *Af næma*. *

Næmd (næmpd), f. 1) (vide VGL.) *domarin raþi n. at næmpna* v. *skal n. næmpna*, I. Eþs. 6: 3; Þg. 3: 1; II. Kg. 6: 1. *næmnen þa n. baþe sæghia ia viþ*, II. Kr. 26: pr. *(tolf mæn af hundare) raþe halve n. hvar þera*, II. Kr. 24: 5; B. 9: pr. *raþa n.*, II. Kg. 6: 1. *næmpna man i n.*, I. Þg. 5: 4; II. Kr. 26: pr. not. 61. *-dir ganga æller*

fram dōma, II. Þg. 14: pr. not. 5. *n. raþi at fælla,* I. Eþs. 6: 3. *væþia moti n.,* I. Þg. 3: 2. *alt* (pro *alz*) *lands n.,* ibid. *biltogs mans n.,* II. Kg. ind. not. 33. Saepe verbis *tolf mæn* notatur nemda; vide *Tolf.* Occurrunt tamen exempla nonnulla nemdae quattuor virorum, I. Kr. 9: 2; II. Kr. 24: 12, vel sex, II. Kr. 26: pr. Cfr. *Kunungs-, Sokna-, Syna næmpd.* 2) detta namn gifves äfven någon gång åt män, som nämnas till någon annan förrättning: hoc nomen nonnumquam datur viris ad aliam quandam rem gerendam nominatis. *þa skal til biskops fara n. (af sokninni),* I. Kr. 4: 2; II. Kr. 11: 1. Cfr. *Næmda man.* *

Næmda man (nænfda man), m. 1) en till en viss förrättning utnämnd man: vir ad rem quandam gerendam nominatus (cfr. *Næmd 2*). *giora tolf -mæn til biskops at beþas præst,* I. Kr. 1. *þa agho -mæn þæt slita, at -manna skilum lita,* i. e. viri ad illam controversiam diiudicandam nominati. II. Þg. 14: 1. cfr. librum meum *Juridiska afhandlingar, 1 häft.* Ups. 1836, pag. 213. not. ***. 2) (vide ÖGL.) *-mæn fælla æller skæra,* II. Kg. 6: 1. *

Næmne, n. nämnande, tillkännagifvande, utsaga: declaratio, enuntiatio. *æptir n. sino,* i. e. secundum id quod antea pronuntiavit de probatione a se adferenda (cfr. *Næmpna 1*). II. Þg. 9: pr. *4

Næmpna, næmna (nænfna, II. Kg. 6: 1.), v. a. 1) nämna, namngifva: nominare. *n. by ok bonda,* allitt., nominare eum qui deliquit et domicilium eius. I. Kr. 15. *-n. skaþaman* v. *fangaman* v. *þiuf sin,* I. M. 8; B. 35: 1; II. M. 24: 6; 28: pr; 30: 10. *n. fastar sina,* I. B. 3. *n. man til huvudsman, raþbana, haldbana, banaord,* I. M. 6; II. M. 9: 4. *n. annan til þiufs,* sc. alium quam eum, qui deprehensus est. I. Þj. 5: 1. *varþa næmder til skeno,* II. M. 24: pr. *n. þæn sum giorþi (*sc. *akomo),* I. M. 20: pr. *þænær næmder ær,* is qui accusatus est (de rapina). II. M. 25: 8. *n. man til eþa,* i. e. dicere eum iuramentum dedisse. I. Þg. 14. *þæn sum liusti (*sc. *rani) ok næmdi* (sc. eum qui commisit rapinam). I. Þj. 16: 3. *liusir ran ok -nir ængti,* i. e. non nominat eum qui rapinam commisit. Ibid. pr., quem locum Locc. vertit: "si rem raptam publicet, nec nominet quanta sit." *n. i samo þinge,* sc. offerre probationem a se adferendam, vel, ut infra exprimitur, *n. sik til vitsorþa.* II. Þg. 9: pr. 2) utnämna, förordna: designare, eligere. *n. (til) tolf mæn (af sokn* v. *þinge),* II. M. 21: pr; J. 16: pr; B. 5: 1; Þg. 3. *tolf mæn ... -ne sæx mæn hvar þera, domara skolo þem n.,* II. J. 3: 3. *n. man i næmd,* vide *Næmd. synamæn til n.,* I. B. 40: pr; II. B. 12: pr. *i syn -nas,* I. Þg. 3: 1; II. B. 5: 1; 17: 3. *hvar sum i syn far ok ær æi næmder (*sc. *i syn),* II. B. 17: 4. *-nas til mæts,* I. Þg. 5: 3. 3) förordna, utsätta: constituere. *n. næmd,* vide *Næmd. syn (til) n.,* I. B. 38: pr; Þg. 3: 2; II. B. 17: 4. *n. þing hem til bonda,* I. Þg. 5: pr. *n. þing fore garþ mans,* II. Þg. ind. not. 14. *

Næmpning, f. nämnande, utnämning: nominatio. *malsæghande firi n.* &c., d. ä. nämnande af nämnd: respectu habito nominationis nemdae. I. Þg. 11; II. Þg. 11.

Nær, adj. när: propinquus. *næster,* superl. *næstu laghaþing, i næstu laghþingi, innan þry laghaþing þöm næstu,* I. M. 22; Þg. 5: 5; II. J. 6. Cfr. *Kunder, lom nær.* *

Nær (nærr), adv. et præp. c. dat.

nära: prope. *n. ok fiærre,* I. B. 19: 3. *næst,* superl. *þær n.,* vide *Þær. n. solu* (cfr. ÖGL.), I. G. 13. *

Næsar, f. pl. (vide VGL.) I. M. 17: 4; II. M. 23: 3. *

Næsta, præp. c. dat. hos: apud. I. Kr. 10. *4

Næt, n. nät: rete. Vide *Vargha næt.* *4

Næver, n.? näfver: cortex betulae. I. B. 23. *4

Nöt, n. nöt, oxe eller ko: bos.)(*hæster,* II. M. 25: 11. Cfr. *Gal-, Markar nöt.* *

Nöta (impf. *nötti*), v. a. 1) bruka, förtära: uti, consumere. I. B. 1; Þj. 9; II. M. 30: 6; J. 1. Cfr. *Unötter.* 2) i. q. *nytia. n. ærvoþi sit,* I. B. 24. *

Nöþa, v. a. nödga: cogere. *n. ok næmia,* allitt. II. Kg. 7: 6. *4 *(nöda)*

O.

Obrigþer, adj. (vide UplL.) II. Kp. 7: pr, 2. *3

Odder (utder), m. udd: cuspis. *asker ok o.,* vide *Asker. synis ... o. viþ und* (cfr. UplL.), II. M. 11: 3. *3

Offer, n. (vide VGL.) I. Kr. 14. Cfr. *lamlanga offer.* *

Off halda, v. a. olagligen qvarhålla (en annans egendom): illicite detinere (rem alienam). II. Æ. 12: 2. Cfr. UplL. v. *off hald.*

Offra, v. a. (vide VGL.) I. Kr. 3: 4. *

Of nala, præp. c. dat. (a *na,* in composs. prope; cfr. ÖGL. v. *navist,* et UplL. v. *nagranni;* Isl. *naliga,* fere, propemodum) alltför nära: nimis prope. I. B. 21: pr.

Ofræls, ufræls, adj. (vide UplL.) *o. man* v. *kona*)(*fræls,* II. M. ind. not. 94; Æ. 10: 1; 12: 4. *ofrælsman, ofrælskona,* II. Æ. 17: pr. *4

Ofse (ofpse), m. (Isl. *ofsi,* 1) nimietas, 2) aestus animi, violentia, BH.) olyckshändelse, tilläfventyrs egentligen sådan som sker genom öfversvämning af vatten: casus infortunatus; proprie forsan vis inundantis aquae. *elder æller o.,* allitt. (cfr. *offsinnis vatn æller elder,* UplL. V. 23: 1.), II. J. 15: 3. Locc. vertit: "procella"; Ih. vero (Gloss. v. *opse*) "vis hostilis."

Offsökia (part. pass. *offsotter*), v. a. (vide UplL.) *o. man,* II. Þg. 17: 2. *3

Ofór, adj. (vide ÖGL.) II. B. 23: pr. *3

Oföri (öföri), n. oförmögenhet, oduglígt eller obrukbart tillstånd: infirmitas, status inhabilis v. inutilis. *hæster biter annan til -ris,* I. B. 47, i. e. *sva at han ær æi för þola saþol æller sila,* II. B. 27: pr. *4

Ogilder, vide *Ugilder.*

Ohemolt, adv. (vide ÖGL.) *o. skifta æller sælia,* II. J. 3: 1. *4

Ok, conj. 1) och: et. I. Kr. 1. &c. 2) ock, också: quoque. *ok skal husfru* &c. I. Kr. 3: 6. *ær ok* &c. I. M. 27. (sc. *böti) ok þrea marker, ok öre, ok þrea öra,* I. Kr. 4: 2; 6: 1; M. 13; B. 20: pr; 23; Þj. 1: 2. (sc. *hæti) ok (viþ) þrim markum,* I. B. 45: pr; II. Kr. 11: 1. *ok varder hani mans bani,* I. B. 46: pr. *æi ok,* nec. I. Kr. 8. *3

Okkar (n. *okkat*), pron. poss. dual. vår (bägges): noster (amborum). II. Æ. 10: 3. *3 *(okar)*

Oklutraþer, adj. i. q. *uklandaþer,* q. vide. *4

Olafsmæssa, f. (vide ÖGL.) *-so afton,* dies XXVIII Iulii. II. Þg. 24: pr. *4

Olagha, adj. indecl. olaglig: illegitimus, iuri contrarius. II. Kr. 24: 5. *4

Olofandes, adv. olofvandes: non data venia. II. M. 26: 16. Cfr. *Oluvis.* *

Oluvis, adv. i. q. *olofandes.* I. B. 23, 27, 43: 1.

Olyþna, f. olydnad: inobedientia, contumacia. II. Kr. 24: 9.

Olyþno man, m. en man som är olydig och tredskas: vir inobsequens v. contumax. II. M. 25: 12.

Olæsin, adj. ej upplockad eller samlad: non collectus. *ax o.,* II. B. 8: 1. *4

Ombuþ, omboþ, n. ombud: mandatarius. II. M. 25: 3. *fullt o.,* II. Kg. 7: 3. *sant o.,* II. Æ. 3. *4 *(umbud)*

Ombylia, v. a. i. q. *bylia. o. ok omhylia,* II. M. 6: 1.

Om eghn, f. (vide ÖGL.))(*bolby,* II. Æ. 12: 1. *4 *(omæghn)*

Omfara, v. n. fara omkring, sprida sig: circumvehi, evolare. II. B. 24: 2.

Om koll, adv. (a *kolder*) omkull: re subversa. *kasta o.,* subvertere; vide *Kasta.*

Ondan, Onde, Op, vide *Undan, Undir, Up.*

Opbiuþa, v. a. (vide UplL.) II. J. 3: 2, *4 *(upbiuþa)*

Op bæra, v. a. upbära, emottaga: accipere. II. Æ. 1: 1. not. 16; 7: pr. *4 *(upbæra)*

Op hogga, v. a. hugga bort: excidere. *ek o.,* II. B. 14: 8. *4 *(up hogga)*

Op kasta, v. a. c. dat. (vide UplL.) *husum o.,* II. B. 2: 5. *4 *(upkasta)*

Oplæsa, v. a. upläsa, öpna: reserare. II. M. 31: pr. *4 *(uplæsa)*

Oppinbar, adj. uppenbar: manifestus. II. Þg. 9: 1. *3

Opsokn, f. hvad som blifvit för mycket utsökt eller för strängt dömdt: quod supra modum v. iniuste exactum est vel iusto severius iudicatum. *konunger ma atter bryta alla skroksokner ok alla -ner,* II. Þg. 19. *1 *(ofsokn)*

Opt, opta, adv. ofta: saepe. I. Kr. 9: pr; II. Kr. 24: 12. *öftærin,* compar. I. G. 7. *

Op taka, vide *Up taka.*

Oqvalder, adj. oklandrad, om hvilken ej anställes rättegång eller åtal: de quo actio non instituitur. *vare sæt ok -lt,* II. M. 25: 4. *4

Oqvæþins orþ, n. oqvädinsord: convicium. *vare varþ fore o.,* i. e. libera esto a nomine *horstakka.* II. Æ. 6: pr. *

Orf, urf, n.? (vide UplL.) *standa* v. *taka (baþi) arf ok o.,* allitt. I. Kr. 6: 1; G. 11: pr, 1; II. Æ. 11. *4 *(urf)*

Orka (örka), v. a. c. dat. v. acc. orka, förmå: posse (facere). *o. fasta, fastum, eþi* &c. I. M. 20: pr; B. 4, 9: pr; 43: pr; 46: 2; II. M. 2: pr; Kp. 4, 9. *orkar þy,* sc. *tvem vitnum* &c. I. B. 45: 2. *o. eþ ganga, man viþbinda,* II. M. 1: 2; 9: 3. &c. *o. eþ gangit,* I. G. 8. *

Orþ, n. ord: verbum. *fara* v. *gripa til orþa,* I. Kr. 12; B. 4. Cfr. *Mætsmæn; Giptar-, Oqvæþins orþ.* *

Orþinga, adj. indecl. (vide ÖGL.) *biþe þær til dagher ær o.* (cfr. ÖGL.), II. Þg. 3. *2 *(urþinga)*

Orþiuva, adj. indecl. (vide VGL.) *sværia sik o.,* I. B. 30; II. M. 27. Cfr. *Oþiuva.* * *(urþiuva)*

Orþlös, adj. som icke har något att säga, icke har någon talan: qui nihil dicere v. petere potest, cui ius agendi non competit. Vide *Eþlös.*

Osaker, adj. oskyldig, ej förvunnen till brott: insons, non convictus. II. Þg. 19. *2

Osander, adj. ej förvunnen till brott: non convictus. *o. at sak,* II. Kr. 24: 9. *2

Osar, adj. ej sårad: non vulneratus. II. M. 26: 18.

Osater, adj. oense: discors, inimicus. Vide *Sater.* *

Oska barn, n. (vide SML.) *o. tu sun ok dotter,* II. Æ. 2: 1, ubi sermo est de nova nupta occisa. *4 *(uskabarn)*

Oskipter, adj. oskift, odelad: non divisus. I. B. 43: pr. *

Oskriptaþer, adj. (vide ÖGL.) II. Kr. 24: 4. *4

Oskurin, adj. (vide VGL. sub 2.) II. B. 8: 1. *4 *(oskorin)*

Oskylder, uskylder, adj. oskyld: non cognatus. I. B. 12; G. 16: 1; II. J. 3: 1; 17. Cfr. *Uskyldar mæn.* *

Oskælika, uskælika, adv. utan skäl, olagligt: temere, illegitime. I. Kr. 9: 3; Þg. 1: 1. *4

Oslaghin, adj. (vide VGL.) II. B. 8: 1. *

Osökter, osotter, adj. (vide VGL. sub 1.) *at -tu*, I. B. 39: pr; II. B. 5: 2. *4

Otaken, adj. ej emottagen: non acceptus. *-ket vara*, se non accepisse pecuniam de qua agitur. II. Æ. 20: 1. *3

Ovan, præp. c. acc. ofvan: supra. *allu þy sum han a o. iorþina*, I. Eþs. 6: pr. *

Ovanaþer, adj. som har ovana, okynnig (om fäkreatur som flöjer): male moratus (de pecore saepes transsiliente. *komber -nat (*sc. *fæ) i akra* &c. I. B. 39: 3.

Ovanfal, n. i. q. *af fal.*)(*afal*, I. M. 26: pr.

Ovan varþa, adv. ofvantill: superne.)(*niþan varþa*, I. Kr. 3: pr. *4

Ovigþer (n. *ovict*), adj. (vide ÖGL.) *-ct lik*, I. Kr. 4: 2; 5: 2; 6: 2. *föra barn* (sc. funus infantis) *til kirkiu -ct*, I. Kr. 6: 1. *

Ovili, m. motvilja: animus invitus v. repugnans. *at -lia mans*, alio invito. I. B. 29. *2

Ovormaghi (owrmaghi), m. (vide ÖGL.) I. B. 7: pr; Þj. 9; Þg. 1: 1.)(*moghande*, II. Æ. 8: 1. *

Ovæþiaþer, adj. (vide UplL.) *at -þu*, I. Þj. 7. *4

Oþal, n. (vide VGL.) Vide *Alda oþal.* *3

Oþals maþer, m. (ab *oþal*, vide VGL.) jordegare: dominus fundi. *þa ær siuþer o.*, d. ä. den som har penningar må köpa jorden: qui crumenam, i. e. pecuniam, habet, fundum emat. I. Þg. 5: 5.

Oþilfastar, oþals fastar, m. pl. i. q. *aþalköps fastar* (vide UplL.).)(*væþfastar* v. *væþiafastar*, I. B. 14; II. J. 10: pr. Cfr. ÖGL. v. *aþal fæst.* *1 *(oþolfaster)*

Oþiuva, adj. indecl. i. q. *orþiuva.* II. M. 26: 18.

Oþrængder, adj. oträngd, otvungen: incoactus. *at -do mali*, nulla urgente necessitate. I. Þj. 14.

P.

Panter, m. pant: pignus. *vari vaþa bot æller p.* &c., mulcta ultro penditor, vel eius loco pignus dator. I. M. 22. *4

Pascha afton, m. påskafton: vigilia paschae. II. Þg. 24: pr. *1

Pascha dagher, m. påskdag: dies paschae. I. Kr. 3: 4, 6; II. Kr. 26: pr. *-gha reþskaper*, vide *Reþskaper.* *

Paschar, m.? pl. påsk: festum paschae. I. B. 51: pr; II. Kr. 6: 5; Þg. 12: 1. *

Pighizdagher (pighinz- v. *pingizdagher;* in sing. II. Kr. 9; Þg. 24: pr.), m. pingstdag, pingst: dies v. festum pentecostes. II. Kr. 9; B. 23: 1; Þg. 12: 1; 24: pr. *-gha dagher*, II. Kr. 9. not. 51; 26: pr. * *(pingizdaghar)*

Pilagrims færd, f. pelegrimsfärd: peregrinatio sacra. I. Þg. 13: pr. *3

Profaster, proaster, m. kontraktsprost: praepositus territorialis. I. Kr. 15; II. Kr. 22: 1; 24: pr. *3

Præster (præst pro *præsts*, II. M. 24: 6.), m. 1) prest: sacerdos. *æptir præst (*sc. *sins skrifta faþurs) vitnum*, II. M. 24: 6. *biskoper skal lata fara præst sin*, I. Kr. 4: 2; II. Kr. 11: 1. 2) kyrkoherde: curatus. I. Kr. 1. &c. *

Pund, n. pund: pondo. *standa* v. *vægha p. æller -di mera* &c. I. Kr.

5: 6; II. Kr. 5: 4. *p. mato*, II. Kg. 7: 2. *4

Puster, m. (vide UplL.) II. M. 20. *4

Pænninger, m. 1) pl. (lös) egendom: bona (mobilia). *-gar ökias* v. *vaxa manni*, I. G. 11: 5; II. Æ. 19: pr. 2) pl. penningar: pecunia. I. Kr. 4: 2; B. 1, 16. &c. *mark -ga*, II. Kg. 7: 6; Þg. 23: 1. *öre -ga*, vide *Öre*. Cfr. *Lagh 2, Fæsti pænninger*. 3) (vide UplL. sub 3.) I. Kr. 3: 1; II. Kr. 6: 5. *svensker p.* (cfr. ÖGL. h. v. sub 2), II. Kr. 9. *tiu* &c. *-gar*, I. Kr. 3: 4; B. 45: 5; II. Kr. 6: 6; 7: pr; B. 25: pr. Cfr. *Halfpænninger*. *

Q.

Qvala lös, adj. (vide UplL.) II. Þg. 12: 2. *3

Qvar, qvær, adj. qvar: reses, quietus. *standa q. a þingi*)(*ganga af þingi*, I. Þg. 9. *barn -rt læggia*, I. Kr. 6: 1. *havi -rt* v. *-rra*, hafve, behålle: habeto, retineto. I. B. 36; II. Æ. 12: 1. *halda -rt* v. *-rra*, vide *Halda 3.* *e mæþan -rt ær*, så länge någon finnes eller lefver (efter den som ärfves): quamdiu aliquis superstes est. II. Æ. 12: 3. Cfr. *Sitia*. *

Qvarstada, f. (vide UplL.) *mal stander til* (forte legendum *i*) *-do* (cfr. UplL.), II. Þg. 8. *4 *(qværstada)*

Qvider, m. buk: venter. I. B. 46: pr. *2 *(kviþer)*

Qvikker, adj. lefvande: vivus. I. Kr. 10.)(*döþer*, I. Kr. 5: pr; 12; M. 4: 2; B. 38: 1; 44: 1; 49: pr; Þj. 3; II. M. 25: 2; J. 5: 1. *gælde qvikt gen döþu*, I. B. 50. *varþer kuna takin mæþ truldom ... qvikt ok döt*, i. e. bestiolae vivae inanimatis rebus commixtae. I. Kr. 11. *

Qviktiond, f. qvicktionde: decimae pecorum. II. Kr. 6: 5. *

Qvindilmæssa, vide *Kyndilmæssa*.

Qvinna, qvenna, f. qvinna: femina. I. M. 1: 4; II. Kr. 25; Æ. 10: 1; 12: 4; M. 10: 2; quibus locis h. v. in gen. pl. occurrit; in recc. codd. vero scribitur *qvinna* in nom. pl., II. Kr. 10: 1. not. 72; *-nunna*, gen. sing. defin. II. Kr. 24: 12. n. 90. *4

Qvæld, n. (Isl. *qvölld*, n.) qväll, afton: vespera. II. M. 20.

Qvælia, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *q. man um offer* &c., I. Kr. 9: 5; 14; II. M. 26: 1. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *q. iorþ*, II. J. 2: pr. *q. laghagærþ*, vide *Laghagærþ*. *q. þræl*, I. G. 4: 1. *q. annan kalla þræl ok þiþborin vara*, II. Kp. 3. *q.*, absolute, I. B. 6: pr; 8: pr; 11; II. J. 2: pr. *q. ok klanda*, allitt. I. B. 12. *ække ma konungs lænsman þæt længer q., æi (sc. skal) lænsmaþer vald hava þæt at q.*, II. M. 20, 21: pr. Cfr. *Oqvalder*. *

Qværn, f. qvarn: molina. I. B. 27; 45: 1. Cfr. *Fot qværn*. *

Qvæþa, v. a. säga: dicere. *q. ia viþ*, I. Þg. 3: 1; II. J. 7, 13: 1. Cfr. *Ia qvæþi*. *

R.

Ra, comm. råmärke: limes. I. B. 8: pr; 20: pr. *ra ok rör*, II. B. 18: 1. Cfr. *Bolstaþs-, Sköt-, Tomta ra*. *4

Ran, n. 1) rån: rapina. I. B. 43: pr; Þj. 16: pr, 2 - 4; II. Kr. 24: 6; M. 25: 7, 8. Cfr. *Bos-, Hand-, Lik-, Saþol-, Sliþa ran*. 2) den rånade saken: res rapta. II. M. 25: 5. *

Ransaka, v. a. (vide VGL.) I. Þj. 7. *

Rar, adj. rå, fuktig: crudus, madidus. *ra ek*, d. ä. växande: quercus viva. II. B. 14: 8. *4

Raþ, n. 1) råd, tillstyrkande: consilium, suasio. *mæþ frænda raþe, utan frænda r.*, I. G. 1, 3: pr, 2. 2) råd, rådsförsamling: senatus. *konungs r.*, II. M. 24: 4. *

Raþa (impf. *ræþ*, sup. *raþit*), v. a. c. dat. 1) besluta sig till, företaga sig: consilium capere, adgredi (ad faciendum aliquid). *r. a sælo*, II. J. 1. *a ræþ karl at sælia*, I. B. 1. 2) råda öfver, disponera: praeesse, in sua potestate tenere. *bæra nykla ok r. lasum*, II. M. 24: 8. *raþi hustru föþu sinni*, I. G. 12; II. Æ. 10: 1. *fæþernis frændir skulu r. (sc. ovormagha) fæþerni*, I. B. 7: pr. *iord sum han havir raþit fyrra*, d. ä. egt: fundus qui antea eius fuit. I. B. 9: 1. *utan han raþi iorþine fyrra*, nisi fundum, quem vendidisse dicitur heres, antea possederit. I. G. 15. 3) råda, hafva rätt att besluta i en sak: ius rei decidendae habere. *r. lighri*, vide *Lighri 2. r. skötra* v. *halvum by*, ius habere decidendi de situ limitis in angulo pagi ponendi, vel de dispositione dimidii pagi. I. B. 19: pr, 1. *raþi domarin næmd at næmpna ok næmd (sc. raþi) at fælla*, I. Eþs. 6: 3. *r. næmd*, vide *Næmd 1. raþe halve syn hvar þera* (cfr. UplL.), II. J. 3: 3; B. 17: 3. *bolstaþsmæn raþin garþa syn*, d. ä. hålle synen: inspectionem habento. I. B. 38: pr. *r. skript mans*, vide *Skript.* *

Raþbani, m. (vide VGL.) I. M. 6.)(*haldbani*, II. M. ind. not. 80. *4

Raþbænd, f.? (vide VGL.) II. M. 9: 5. *1 *(raþsbænd)*

Raþstova, f. rådstufva: curia (urbis). II. Þg. 12: 3. *3

Ren, adj. ren: purus. Vide *lom ren*. *1 *(rener)*

Rena gödning, f. i. q. *rena göþsl* (vide SML.). I. B. 19: 1.

Rep (repp), n. rep: funis. I. Þg. 7: 1. *4

Resa, v. a. resa, upresa: erigere. *r. hovud æptir fotum*, I. Eþs. 2: 2. *4

Reþa, v. a. tillreda: parare. *r. brudfærd*, I. G. 2. — Cfr. *Afreþa sik.* *3

Reþe, n. (vide UplL. sub 1.) *giora baþe reþ* (pro *reþe*) *ok roþ*, allitt. (cfr. UplL.) II. M. 25: 9. *4

Reþning, f. reda, redogörelse: ratio (accepti et expensi). II. Æ. 8: 2, nisi *rækning* legendum sit; cfr. not. 31. ibid.

Reþskaper, m. (vide ÖGL.) *fa manni r.*, I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. *pascha dagha r.*, II. Kr. 5: 5. not. 41. *4

Reþuman, m. en man som hade att göra med tillredelserna till bröllopp, kock: vir cui negotium apparandi convivii nuptialis mandatum erat, coquus. I. G. 2.

Riddare, m. riddare: eques auratus.)(*sven*, II. Þg. 14: pr. *4

Ringer, m. ring; förekommer här om den krets som bildades af den på tinget församlade folkhopen: circulus; hic occurrit de circo, quem formavit turba hominum in iudicio congregata. Vide *þing*.

Ringia, v. a. ringa: movere campanam. *r.*, absolute, I. Kr. 5: pr, 6. *4

Rinna, v. n. 1) spridas, utbreda sig (om eld): spargi, manare (de igne). I. B. 45: 1. 2) rinna: fluere. I. M. 20: pr. *

Rinnare, m. (vide SML.) Vide *Gangare*. *4

Rishöfþe, m. (vide VGL. et UplL.) II. Æ. 16: 1. *

Riþ, f. (Isl. *rid* v. *hrid*) tid: temporis spatium. Vide *þingariþ*.

Riþa, v. n. et a. rida: equitare. I. Kr. 8; Eþs. 2: 6. &c. *r. hæsti æller skiuti*, I. B. 29. *

Roa, v. a. ro: remigare. *r. skipi*, I. B. 28. *4

Romna aker, m. (a *rova*, gen. pl. *rofna* v. *romna*) rofland: rapina. *ærta aker æller romna (sc. aker)*, II. M. 26: 11. *3 *(rofna aker)*

Romna ruþa, f. i. q. *romna ryþia*. II. B. 13: pr.

Romna ryþia, f. (vide UplL.) II. B. 13: pr. not. 75. *3 *(rofna ryþia)*

Rompnasviþiur, f. pl. svedjande der man ämnar att så rofvor: ustio silvae ubi rapae serendae sunt. I. B. 45: 2.

Rova, f. rofva: rapa. I. Þj. 2: 2. *4

Roþer, m. rodd: remigatio. *giora baþe reþ ok roþ*, allitt. (cfr. UplL.) II. M. 25: 9. *3

Ruf, n. (vide ÖGL.) Vide *Gæld-*, *Köp-*, *Leghu ruf*. *4

Ruþa, f. (vide UplL.) *ryþia gen r.* (cfr. UplL. v. *ryþia*), I. B. 10: 1. Cfr. *Romna ruþa*. *4

Rydning, f. (vide SML. sub 2.))(*aker*, I. B. 40: 1. *4 *(ryþning)*

Ryka (rywka), v. n. ryka: fumare. I. M. 20: pr., ubi tamen *rykandi* perperam scriptum est pro *riuþanda* (cfr. UplL. v. *riuþa*). Cfr. *Brander 1.* *3

Rykta, v. a. (vide ÖGL.) Vide *Um rykta*. *2 *(röghta)*

Ryma, 1) v. a. a) göra rymlig: spatiosum reddere. *r. væghi ok broa*, I. B. 21: 1. b) flytta bort: removere. Vide *Af ryma*. 2) v. n. flytta: migrare. *r. nor, syþir* &c. I. B. 19: 2. *r. burt*, ibid. §. 3. Sed pro *rymer* legendum videtur *rinder* v. *ligger*, II. B. ind. not. 60. *4

Ryva (riva, sup. *rovet)*, v. a. 1) rifva: scindere. *r. værn*, II. B. 9: pr. *r. garþ niþer*, I. B. 40: 5. *r. ra* v. *rör* (cfr. SML.), I. B. 20: pr; II. B. 18: 1. *r. vægh, grindastaþ*, I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. 2) uphäfva: rescindere. *r. bolagh*, I. B. 15; II. J. 16: 1. *have sialver eþ sin rovet*, II. Kr. 24: 7. *

Ryþia, f. i. q. *ruþa*. Vide *Romna ryþia*.

Ræffr, vide *Ræver*.

Rækkia, v. n. (vide UplL.) II. B. 1: pr. *4

Ræna, v. a. 1) råna, med våld taga: rapere, vi capere. *r. af andrum öre* &c. II. M. 25: 5. *r. goþs fore manni*, ibid. §. 9. *r. hæst u stalle*, ibid. §. 11. *r. baþi hövat ok klövat*, I. Þj. 16: 4. 2) röfva (person): spoliare. *r. lik*, I. Þj. 16: 2; II. M. 25: 7. *varþa rænter saþuls sins* &c. I. Þj. 16: 1; II. M. 25: 6. *varþa rænter af þingum sinum* &c. I. Þj. 16: pr, 1. *r. annan taks ok lepsnar*, vide *Lepsn.* *r. annan bol ok bygning*, i. q. *gipta undan (andrum) iord*, ut idem mox infra exprimitur. I. B. 13: 1. coll. II. J. 15: 2. *

Ræpsa, v. a. räfsa: foenum pectine corradere. I. B. 22: 1. *4 *(ræfsa)*

Ræta, v. a. 1) uprätta, upresa: erigere. Vide *Up ræta*. 2) rätta: corrigere. *r. sik*, I. Þg. 9. 3) (vide VGL. sub 1.) *r. op a man, r. til mans*, II. Kp. 13: 4. * *(rætta)*

Rætari, m. (vide VGL.) II. Kp. 13: 4. *4 *(rættare)*

Ræter (ræth pro *ræt)*, m. 1) rätt, lag: ius. Vide *Lands ræter*. 2) (vide ÖGL. sub 2.) *ræt biuþa*, I. G. 15. *ræt giora*, I. Kr. 15; B. 39: pr; 49: 1; Þg. 7: pr; II. J. 13: 1. *ræt fa*, I. B. 22: pr. Cfr. *Fasta-*, *Lægþo ræter*. 3) (vide UplL. sub 3.) Vide *Hundaris-*, *Kunungs-*, *Malsæghanda ræter*. 4) (vide UplL. sub 6.) *take þær þiuver ræt op*, II. M. 30: 5. *þiufs ræter*, II. M. 26: 1. * *(rætter)*

Ræter, adj. 1) rätt, rättvis: iustus. I. Kr. 1. 2) rätt, laglig, verklig: iustus, verus. *ær ræt i vraum ok vrangt i miþio*, II. B. 12: 1. *r. tiund, aþalbogher, ærvingi* &c. I. Kr. 3: 3; G. 11: 3; 16: pr. &c. * *(rætter)*

Rætlika, adv. (vide VGL.) I. Kr. 13: 2; II. B. 18: 1. *

Ræt namis, adv. rätteligen, lagligen: iuri convenienter. *næma r.*, I. Þg. 7: pr. Si posterior pars h. v. a *nam* deducenda sit (ut ex. c. *rætsöles* a *sol*, *halfgærþis* a *garþer*), Isl. *réttnæmr* ("iuri suo insistens", Ver. "mulctabilis,

seu qui de propria persona ius valet exsequi suum, contra quam pueri, vasalli, insani, uxores &c. sontes", Gudm. Andr. pag. 183. "culpabilis, sui iuris vindex", BH.) vix huc pertinet.

Ræver (ræffr), m. räf: vulpes. *löper sva staver sum r.*, d. ä. i krokar: limes, vulpis instar, cursum sinuat. II. B. 17: 1. Locc., Ver. et Ih. perperam credunt h. v. significare funem. *3

Röker, m. (vide ÖGL.) I. Kr. 3: pr., ubi tamen pro *rök* legendum videtur *lut* v. *þriþiung*. Cfr. *Tiugher*. *4

Röker, m. rök: fumus. Vide *Brander 1*. *3

Rökia, v. a. (a *röker*, strues mergitum; Isl. *hreykia*, struere) lägga i hög: struere, in struem congerere. *r. saman (ax)*, I. B. 22: 1.

Rör, n.? (vide UplL.) *ra ok r.* (cfr. UplL.), II. B. 18: 1. *4

Röst, f. (proprie vox) talan: ius agendi. II. J. 2: pr. *4

S.

Sa, v. a. så, beså: seminare. II. J. 15: 3, 5. Utrum vero huc an ad inf. *sætia* referenda sit v. *saat*, quae occurrit loco obscuro ac ni fallor corrupto, I. B. 22: 2, incertum mihi videtur. *

Sak, f. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *s. hans ær lius* &c., i. e. delictum. II. M. 25: 2. *sander at s. sinni*, I. Kr. 9: 3. *andilikar sakir*, II. Kr. 22: pr. not. 46. *höghre sak æller læghre*, II. Þg. 18: 2. *sum sakin ær högh til*, II. Þg. 12: 2. *aghi ængin* (forte legendum *ænga*) *s. at*, i. q. *vari saklös*. I. Þg. 8. *þöm* (acc.) *sökia æller* (dat.) *s. giva*, allitt. II. Þg. 24: 1. *giva andrum s.*, de civili caussa, I. B. 19: 2; II. B. 1: 2. *giva döþum s.*, II. M. 25: 2. *þæn sum sakin gifs*, II. M. 9: 4. *fa s. fori þæt*, I. Kr. 13: 1. *böta s.*, I. B. 18. *fyritighi* &c. *marka s.*, I. Kr. 11; M. 2, 12. &c. *s. ok sokn op giora*, vide *Sokn*. Cfr. *Biskops-*, *Vænslo sak*; *Asaka*. 2) böter: mulcta. I. Kr. 4: 2; M. 19; II. Kg. ind. not. 33, 34. *fyritighi marka s.*, I. Þg. 12. Cfr. *Ensak*. 3) skäl, orsak: caussa, ratio. *utan s.*, sine iusta caussa. II. M. 26: 17. *

Saka æghande, sakæghande, m. i. q. *malsæghande*. *ræter s.*, II. Þg. ind. not. 6; cap. 14: pr.

Saker, adj. 1) saker, brottslig: noxius. Vide *Osaker*. 2) skyldig till straff: poenae obnoxius. *s. at þrim markum*, I. B. 21: pr; Þj. 14; Þg. 1: pr. &c. *s.* (forte addendum *at*) *þrim markum*, II. Æ. 2: pr. *þæn saki*, i. q. *han sum sak ær given*, II. Þg. ind. not. 6. coll. cap. 14: pr. *

Saklös, adj. 1) (vide VGL. sub 2.) I. Kr. 5: 2; 6: 2; 9: pr; B. 40: 1; 45: 1; Þg. 7: 1; II. Þg. 4. &c. *s. um fægæld*, II. Kr. 24: 4. *s. um agrepin*, I. B. 43: pr. *at -su*, I. B. 10: pr; 43: pr. &c. *-so*, adverbialiter, II. Kr. 17; B. 1: pr; 22: 1. 2) (vide UplL. sub 3.) I. B. 16, 19: 2; II. B. 1: 2. *site s.*)(*halde garþum oppe*, II. B. 17: 5. *

Saklöst, adv. (vide VGL.) I. B. 22: 1; Þg. 7: 2. *

Sakæghande, vide *Saka æghande*.

Saköre, m. saköre, böter: pecunia mulctatitia. II. Kg. 7: 6. *4

Sala, f. försäljning: venditio. Vide *Gærsala*. *4

Sali, m. säljare: venditor. II. J. ind. not. 18. *4

Saluman, sælu man, m. säljare: venditor. I. B. 1, 5: 1; II. J. 1.

Saman (suman, I. B. 34: 1; 39: 5. &c. *soman*, II. Kr. 5: 5; 6: 6. &c.*)*, adv. samman: una, coniunctim. *vara (i boskape) s.*, *byggia s.*, I. Kr. 3: 4; 7; M. 10; II. Kr. 6: 6; 10: 2; J. 13: 1. *köpas s.*,

I. B. 12. *allir s., alt s. kirþingia ok kiord* &c., vide *Alder 1. baþi s. værd ok legha,* I. B. 34: 1. Cfr. *Boa 1, Dela, Liva, Læsa.* *

Saman binda, v. a. sammanbinda: connectere. *æro* (sc. coniuges) *barnum -bunden* (cfr. SML. v. *binda 1*), II. J. 5: pr. *4

Saman koma (soman koma), v. n. (vide UplL. sub 1.) *mæn koma (satir) saman,* I. Eþs. 7: pr; M. 18. *þing ær -mit,* I. Þg. 4. *hion æro -min,* II. Kr. 20: pr. *tver bolstaþi kuma saman,* I. B. 39: 6. Cfr. *Koma 1.* *4

Saman læggia, soman læggia, v. a. sammanlägga: coniungere. *(bolagh) s.,* societatem bonorum facere. I. B. 15; II. J. 16: 1, 2. *3

Sami, pron. samme: idem. *sama viliande,* I. M. 6. *sliker s., slikt sama,* vide *Sliker.* *

Samsyskane, n. (vide ÖGL.) II. Æ. 19: pr. *4

Samvaria, f. sammanvaro, umgänge: commercium, conversatio. *hava s. mæþ manni,* II. Kr. 24: 1, nisi pro *-rio* legendum sit *samvaro.*

Sander (n. *sand* pro *sant,* I. Kr. 12.), adj. 1) sann: verus. *vita* v. *slita hvar þera sannari haver,* II. Kr. 24: 5; Þg. 14: 1. *þe vita æi sannarin æn han sor,* I. Þg. 15: pr. Cfr. *Agreper, Asyn 2, Forfall, Malsæghande, Ombuþ, Ærvingi.* 2) genom vitnen öfvertygad om brott, eller gripen å bar gerning: criminis testibus convictus, vel in facinore deprehensus. *vari san at sak sinni,* i. e. convicti esse censentor. I. Kr. 9: 3. *ær han s. at gærþ sinne,* II. Kr. 23. *varþer man s. at,* I. Kr. 15. *ær s. at,* I. M. 6; B. 20: pr; 40: 5; 49: 1; Þj. 2: 1; II. Kr. 24: 12, 13. *ær s. fore,* II. Kr. 24: 10. *ær s. at*)(*ær æi bar ok atakin,* I. B. 39: 4. *ær æi s. at*)(*ær bar ok atakin,* I. Kr. 10; Þj. 2: pr; II. B. 5: 4. *ær æi s. at væri* &c. I. Kr. 9: pr; 10, 15; M. 6; B. 39: 5; 40: 5; 45: pr, 1, 2; 49: 1; Þj. 1: 1, 2; 2: pr, 1; 16: 4; II. Kr. 24: 10, 12; 25; M. 24: 8; B. 5: 4; 25: pr; 28: pr. *æro æi san fore (sak) væri* &c. II. Kr. 24: 12; Æ. 5; M. 10: 3. *ær æi s. at standi vitsord firi hanum,* I. B. 48: 1. *ær æi s. at þa ær þæn man til* (adde *vitsorþa) komin,* I. Þj. 1: 2. *ær s. ok atakin,* I. B. 40: 4; 45: 4; 48: 1. *ær æi s. ok atakin (mæþ) væri sik* &c. I. Kr. 11; M. 9; B. 48: 2. *ær æi s. ok atakin standi vitsord fori hanum,* I. B. 27. Cfr. *Osander.* *

Sanghus, n. chor (i en kyrka): locus cantorum in aede sacra, pars aedis sacrae altari proxima. Inde

Sanghus dyr, n. pl. chordörr: porta qua introitur in partem aedis sacrae altari proximam. I. Kr. 7.

Sanna, v. a. (vide UplL.) *s. ok vitna,* I. Þj. 16: 4. *s. baþir et,* II. M. 20. *hvem ær þæsse tolf sanna,* den hvars påstående de besanna, den som de hålla med: cui hi suffragantur. II. J. 3: 3. *4

Sannind, f. sanning: veritas. *s. skuþa,* I. Eþs. 6: 3; II. Þg. 19. *

Sanninda man, m. (vide VGL.) II. Þg. 18: 4. *

Sar, n. sår: vulnus. *þre marker* &c. *at sarum,* vide *At 2. hogga annan* v. *hoggin fullum sarum,* vide *Hogga 3.* Cfr. *Hovud-, Hulsar; Fullsære.* *

Sar, adj. sårad: vulneratus. *varþa s.,* II. M. 10: pr. *giora man saran,* II. M. 18: rubr. not. 36. *s. gior,* I. Eþs. 2: 3; M. 22; II. M. 24: 8. *sva saran sum osaran,* så väl sedan han blef sårad som förut: tam vulneratum quam antequam vulneraretur. II. M. 26: 18. Cfr. *Osar.* *

Sarabötir, f. pl. såraböter: mulcta vulnerationis. I. M. 17: pr. *

Saramal, n. sår, sårande, hvarom åtal vid domstol sker: vulnus, vulneratio, de qua in iudicio agitur. *s.... þe varu gior*, I. Þg. 16. *mötas þiufnaþer ok s.*, vide *Möta*. *i allum -lum ok akomum*, I. M. 18. *vitsord um s.*, I. M. 27. *s.*)(*læstes bot* &c., i. e. mulcta vulnerationis. II. M. 24: 8. *3

Sargha, v. a. såra: vulnerare. I. M. 15; II. M. 21: 3; 24: 8. *

Sarþole, m. (vide ÖGL.) II. M. 21: pr, 1. *2

Sat (dat. *sate* pro *satu*), f. försåt, bakhåll: insidiae. *sitia i s.*, II. M. 7: pr. *4

Sater, adj. (vide VGL.) II. M. 20. *mæn koma satir saman*, I. Eþs. 7: pr. *mæn hittas satir ok skilias osatir*, I. M. 18. Cfr. *Osater*. *

Saþul, m. sadel: ephippium. I. Þj. 16: 1; II. M. 25: 6. *4

Saþolran, n. rån af sadel eller andra saker som en ridande förer med sig: raptio ephippii aliarumve rerum quas secum fert homo equitans. II. M. 25: 6.

Sea (impf. pl. 1. pers. *saghom*), v. a. 1) se: videre. II. M. 21: pr; B. 5: 1. *lati sea eþ sin ok vitne sin*, visa dem som skola svärja såsom edgärdsmän eller vitnen: exhibeto eos qui iurabunt. II. Þg. 3. *s. eþ* (cfr. VGL.), II. M. 5: 1. *see siælver til lagha sinna*, ipse accipito iuramentum ab adversario suo dandum. I. Þg. 11. Cfr. *Asea*. 2) syna, besigtiga: inspectare. *syna ok s.*, allitt. II. B. 5: 1. *

Sent, adv. sent: sero. *senstum*, superl. I. Kr. 5: pr; B. 40: 3. *senast*, II. Æ. 13: pr. *4

Sial, f. själ: animus. Vide *Giva 2*. *

Sialagift, *sialogift*, f. 1) (vide UplL. sub 1.) *full s.*, II. Kr. 7: pr; 11: 1, 2. not. 52. 2) (vide UplL. sub 2.) II. Kr. 13: rubr. *4

Sialfsins, *siælfsins*, pron. indecl. pro *sialfs sins* (vide *Sialver*). I. M. 3: 1; Þg. 17: 3; II. Kr. 6: 7; M. 11: 1; B. 15: 3. *

Sialfsvald, n. rättighet att efter eget godtfinnande göra något: liberum arbitrium, ius agendi pro suo libitu. *havi (þær) s. a*, II. Kr. 7: pr. nott. 8, 9; J. 15: 3.

Sialomæssa, f. (vide VGL.) II. Kr. ind. 7. * *(sialamessa)*

Sialvasæt, *siælvasæt*, f. enskild förlikning: privata compositio v. reconciliatio. I. M. 16; II. M. 20.

Sialver, pron. sjelf: ipse. *sialf hun þriþi*, I. Kr. 12. *sialfs hans*, hans egen: eius ipsius. II. Kp. 7: 1. *sialfs sins*, sin egen: suus ipsius. II. J. 15: 13. *sialf* (pro *sialfs*) *sins*, I. B. 19: 3; II. B. 1: pr; 2: pr. cfr. *Sialfsins*. * *(siælver)*

Sighia (*sægghia*; impf. *saghe* pro *saghþe*, II. Kr. 11: 2. part. pass. *saghaþer*, n. *saghat*, I. B. 45: 4; II. M. 24: 4.), v. a. säga: dicere. *s. (lænsmanni) til eþa* (cfr. *til lagha s.*, UplL.), I. Þg. 13. *af borghan -ias*, i. q. *s. sik*, I. B. 18. Sed *sighir* perperam pro *þighir*, I. M. 20: 1. Cfr. *Afsighias*, *Til sighia*, *Up sæghia*. *

Sighla, v. n. segla: velificare, nave vehi. *bort s.*, II. Þg. 12: 2. *3

Signa, v. a. välsigna: benedicere (proprie utendo signo crucis). *-aþe gud*, I. Kr. 1.

Sila fylning, f. i. q. *sila fylli* (vide UplL.) *fylla* v. *fa manni s.*, I. B. 47; II. B. 27: pr. *4

Silfsmiþer, m. silfverarbetare: argentifex. II. M. 11: 2. *3

Sili, m. (vide UplL.) I. Þg. 7: 1. *4

Siliker, adj. likadan, slik: similis. *aliker ok s.*, II. B. 27: 1. *4 *(seliker)*

Sima, v. n. simma: natare. I. B. 39: 6.

Sin, n. gång: vicis. *at þy sinne*, den gången, då: tunc. II. Kp. 13: 3. *ezin* (pro *et sin*), *annat* (rectius *an-*

dru), þriþia sinne, I. G. 15. *ezinni* (pro *et sinni,* rectius *enu sinni), andru, þriþiu sinni,* I. G. 16: 1. *þriþia sinne,* II. Æ. 2: pr. *

Sin, pron. pers. rec. sig: sui. *til s.,* ad se. I. G. 3: 1. *sina* (pro *sin i) mællum,* I. M. 1: 8. dat. *sæ,* II. Kr. 6: 2. *sik,* I. G. 3: 1, 2. *

Sin, pron. poss. rec. sin: suus. *þæn sum sin (*sc. *frænda) havir latit,* I. M. 21. *söki ut sit, attergildi sins,* i. e. suam rem, suae rei. I. B. 22: pr. *ganga til sins,* rem suam recipere. I. B. 6: pr; G. 11: 2, 5. *

Sin, adv. vide *Siþan.*

Sior, m. sjö: lacus, mare. I. B. 43: 1; II. M. 26: 15. *4

Sitia, v. n. 1) sitta: sedere. *firi s.,* vide *Firi 12. viþ svar s.,* d. ä. svara: respondere. I. G. 1. *s. saklös,* vide *Saklös 2.* Cfr. *Forsata, -sæti.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) *s. hema,* II. Þg. 4. *s. i banni,* I. Kr. 15. *sat viþer (*sc. *iorþ) ok nötti,* I. B. 1; II. J. 1. *qvar s.* (vide UplL. sub b.) *s. qvarrir om halva hamno,* II. Kg. 7: 2. *qvarra mæþ (*sc. *skipvistum) s.,* II. Kg. ind. not. 34. *hvilikin qvar (*sc. *þær) om siter,* II. J. 3: 3. *atter s.,* i. q. *qvar s.* II. Kg. 7: 6. 3) bo: habitare. *qvar s. a gamblum farvæghi,* I. B. 19: 3. *

Siugh, num. sju: septem. II. Kg. ind. rubr.; Kr. 5: 4; Æ. 18: 4. not. 48. *3 *(siu)*

Siunga, v. a. sjunga: canere. *-ge (*sc. *sialamæsso) þæn (*sc. *præster) æptir komber,* II. Kr. 7: pr. *3

Siunka, v. n. sjunka (i vatten): submergi (in aqua). I. G. 14. *þæt ma æi i eldi brinna ok æi i vatni s.,* d. ä. låntagaren kan ej fria sig från ersättningsskyldigheten med den invändningen, att den lånta saken omkommit i eld eller vatten: si commodatarius dicat rem commodatam incendio consumtam esse vel in aqua periisse, non ideo liberatur a rependendo pretio rei. I. B. 34: pr.

Siunæter, f. pl. sju dygn: septem dies. II. M. 24: 4. *4

Siuþer, m. penningpung: marsupium. *man sælia ok i siuþ læggia,* allitt. II. Kp. 4. *þa ær s. oþals maþer,* vide *Oþals maþer.* *3

Siþan (sin, I. Þg. 5: 1.), adv. 1) sedan: postea. I. Kr. 3: pr. &c. 2) vidare, ytterligare, åter: porro, vero. I. B. 51: pr; G. 9, 11: 1; 15; II. Kr. 24: 3, 8; Æ. 6: pr; M. 2: pr; 21: pr; 25: 5; J. 16: 1; Þg. 5, 9: pr. 3) conj. sedan: postquam. I. Kr. 1. &c. *

Skaf,? (*skap,* M. L. GulaþL. Landsl. 9. *skaff,* Chr. IV Norske L. Landsl. 8.) bark af asp och vissa andra trädslag, hvilken, såsom bruket ännu är i Sveriges nordliga landskap, afdrages och nytjas till föda åt den smärre boskapen, prov. skaf, skafvel: cortex populi tremulae et aliarum quarundam arborum, quo, ut etiamnunc mos est in borealibus Sueciae partibus, pascuntur minora pecora. Inde

Skaf skogher, m. skog, hvaraf *skaf* tages, prov. skafskog: silva arborum, quarum cortice pascuntur pecora (cfr. *Skaf).* I. B. 23. Stjernhöök (in praef. ad edit. Had.), quem secutus est Ver., intelligit h. v. de arboribus quarum cortex famis temporibus pani immiscetur; Had. de arboribus frondiferis quibus detrahitur philyra vel cortex; Locc. denique de silva glandaria.

Skal, n. (vide ÖGL.) I. M. 26: 3. *4 *(skall)*

Skaþa, v. a. c. dat. v. acc. skada: damnum inferre. I. B. 25. *þæt -þa þæn* &c., d. ä. skadan blir hans, han skall ersätta den: damnum ille sentito v. rependito. I. B. 40: 3. *4

Skaþa maþer, m. (vide UplL.) *s. mans*, I. M. 8; II. M. 24: 6; 30: 10. *4

Skaþi, m. skada: damnum. I. Kr. 5: 6; M. 17: pr. &c. *garþer þær s. gik in ginum*, I. B. 40: pr. Cfr. *Broa skaþi.* *

Skena, f. (vide VGL.) II. M. 24: pr.)(*fulsæri*, II. M. 21: pr. *4

Skiftes kona, f. qvinna, som är berättigad att skifta arf med sina syskon: femina cui ius competit hereditatis una cum fratribus et sororibus capiendae.)(*naþakona systkana sinna*, II. Æ. 6: 4.

Skila, f. afgörande, förordnande: decretum, scitum (cfr. ÖGL.). *laghmans s.*, II. Þg. 19. *næmda manna s.*, vide *Næmda man 1.* Cfr. *Lagh skila.* *4

Skil fall, n. underlåtenhet att fria sig genom den så kallade granslaeden: defectus in dando iuramento *granzla eþer* dicto, quo quisque vicinorum suspicionem furti a se avertere debet. I. Þj. 11. Ratio nominis ea videtur esse, quod isto iuramento discernitur an vicinorum aliquis commissi furti sit reus.

Skilia, v. a. 1) skilja: separare. *skilias*, dep.)(*kittas*, I. M. 18. *-as at (um svar sin)*, I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 12. Cfr. *Atskilias.* 2) impers. c. acc. tvista, vara oense: litigare, dissentire. *skil þem um*, I. Þj. 16: 4. 3) döma: iudicare. *laghmander a lagh s.*, *s. ræt landslagh*, II. Þg. 19. *æn þo at æi se lagh þæt (adde han) skildi*, I. Þg. 2: 1. *

Skillinger, m. (vide UplL.) Vide *Lagha skillinger.* *4

Skin, n. skinn: pellis. *vighra manna s.*, skinn, som i skatt erlades af alla vapenföra män: pelles, quae tributi nomine pendebantur ab omnibus armiferis viris (*af hvarium bugha*, HelsL. Kg. 7.). I. Þg. 7: 2. Cfr. *Bæl-*, *Leþungs skin.* *3

Skioldaþer, adj. försedd med sköld: scuto ornatus (cfr. UplL. v. *skiolder*). II. M. 10: 1, nisi, ut videtur, *skiolder* legendum sit.

Skip, n. skepp, fartyg: navis. I. B. 28; G. 14; II. M. 26: 16. *

Skipa bygning, f. byggning eller reparation af skepp (till bruk i krigstider): exstructio v. reparatio navium (bellicarum). II. M. 25: 12.

Skiplæghe, n. skeppslag; detta ord förekommer här endast i frågan om utskylderna till Konungen, hvarför det är sannolikt att det samma som annars kallades *hundare*, i Vestmanland i afseende på leding och utskylder benämndes *skiplæghe*: societas navalis; h. v. hic tantum occurrit ubi de publicis vectigalibus agitur; quamobrem verisimile est idem quod alias appellabatur *hundare*, in Vestmannia respectu habito expeditionis navalis et tributorum publicorum nomen *skiplæghe* accepisse. *styremaþer fore sino s.*, II. Kg. 7: 3. *fiorþonger af s.*, *halft s.*, *alt s.*, ibid. §. 2. Cfr. UplL. et SML. v. *skiplagh.*

Skipt, *skift*, f. (n. I. B. 6: pr., nisi pro *skipt* ibi legendum sit *skipti*) 1) skifte, byte: permutatio. I. B. 6; II. J. 3: 1. 2) skifte, delning: divisio. *s. alæggia*, II. B. 16: 2. *til s. bæra*, II. Æ. 7: pr. Cfr. *Bo-*, *Bröþra-*, *Byskipt.* *

Skipta, *skifta* (part. pass. *skipter*), v. a. c. dat. v. acc. 1) skifta, dela: dividere. *s. arf*, II. Æ. 16: pr; 20: 1. *s.*, absolute, I. Þj. 6; II. J. 16: 1, 3. *tve bröþir s. tvem bolstaþum*, i. e. in dividenda hereditate accipiunt duo praedia, quorum utrique fratri unum cedit. I. B. 11. *broþir ... -ter viþer han (sc. broþur)*,)(*bröþir sum saman æru*, I. M. 10. *-ter skogher*, *skipt bro*, I. B. 43: pr; 44: 1; II. B. 23: pr. *utan skipt se*, nisi divisum sit. II. B. 8: 3. Cfr. *Lagh-*, *Oskipter*; *Þræskipta.* 2) skifta, byta: permutando alienare v. ad-

quirere. *s. iord, eghnum, hæstum,* I. B. 3, 6: pr; 12, 33: 1; 35; pr; II. J. 3: 1. *atter s.,* I. B. 33: 1. *s. æghu undir sik hem,* vide *Hem.* 3) omskifta, ändra: mutare. *s. talu,* I. Þg. 9. *

Skipti, n. 1) skifte, byte: permutatio. I. B. 3, 6. &c. 2) skifte, delning: divisio. Vide *Tvæ-, Þræskipti.* *

Skipvist, f. (vide UplL.) II. Kg. 7: 1, 3; M. 20.)(*spannamali,* II. Kg. 7: 5. *4

Skiut, n. 1) sto: equa.)(*hæster,* I. B. 29, 33: 1; 34, 35: pr, 1; 36, 38: 1; 39: 4; 47, 48: 2; Þj. 1: 2; Þg. 7: pr, 1; II. Kp. 6, 7: pr. 2) (vide VGL.) II. Kp. 13: 4. *

Skiuta (*skytir* pro *skiutir,* I. Eþs. 2: 6.), v. a. 1) skjuta, fösa: propellere, trudere. *þem (sc. sun æller dottor) fra sik snöþ s.,* II. Æ. 9: pr. Cfr. *Ut skiuta.* 2) skjuta (med spjut eller båge): telo v. arcu iaculari.)(*kasta,* I. M. 23. *s. ekorna, uxa, galt* &c. I. B. 44: pr; 48: 2; II. B. 28: pr. 3) hänskjuta: deferre. *s. til þings þæt* v. *at* &c. I. B. 1; II. J. 1. *s. op a tolf mæn,* II. Þg. 8. *

Skiuta bref, n. bref innehållande befallning om hästars anskaffande till skjutsning: litterae, quibus equos vectarios praestari iubetur. II. Kp. 13: 4. coll. §. 3.

Sko, m. sko: calceus. Vide *Skærpa.* *4 *(skor)*

Skogha brænna, f. skogseld: incendium silvae. I. B. 45: 2. *3

Skogher, m. skog: silva. I. Kr. 6: 1; M. 4: 1. &c. Cfr. *Bya-, Eki-, Hæghna skogher.* *

Skoli (skuli), m. (vide UplL.) *hitta s. sin,* I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *3 *(skuli)*

Skript, skrift, f. kyrkestraff: poena ecclesiastica. *biskoper raþe s. hans* v. *hænnar* v. *þera,* I. Kr. 10, 11; II. Kr. 23, 24: 12, 14. *taka s.* (cfr. ÖGL.), II. Kr. 24: 10. *bryta s. sina,* ibid. *inna s. sina,* I. Kr. 10. Cfr. *Lönskript.* *

Skripta, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *s. man,* I. Kr. 4: pr; II. Kr. 11: pr. 2) (vide ÖGL. sub 2.) Vide *Oskriptaþer.* *

Skrifta brut, n. (vide UplL.) II. Kr. 12: 2. not. 67. *3

Skripta faþir, m. (vide SML.) I. M. 8, 11; II. M. 24: 6. *4

Skriptalös, adj. som ej aflagt bigt och undfått den heliga nattvarden: qui non confessus est peccata nec sacram coenam accepit. *döa s.,* I. Kr. 4: pr, 1.

Skriptaman, m. (vide UplL.) I. Þg. 17: 2. *3

Skroksokn, f. hvad som, på grund af falska berättelser och framställningar, blifvit orätt dömdt: quod per male narrata iniuste est iudicatum; vel, ut vertit Locc., "quod vitiose, perverse iudicatum, inquisitum, exactum aut exsecutioni mandatum est." Vide *Opsokn.* Cfr. VGL. vv. *skruk, skroksak, skrokvitni.*

Skruþer, m. (vide ÖGL.) Vide *Kirkiu skruþer.* *

Skuli, vide *Skoli.*

Skut, n. 1) skott: ictus teli. Vide *Arva skut.* 2) (vide VGL. sub 2.) Vide *Matskut.* * *(skot)*

Skuþa, skoþa, v. a. 1) skåda, bese: spectare. I. Eþs. 3: pr., ubi tamen pro *skuþat* legendum videtur *skærskutat.* 2) undersöka: inquirere. Vide *Sannind.* *

Skyl, m. (vide UplL.) II. Kr. 6: pr. *4

Skyld, f. (för ...) skull: (alicuius rei) caussa. *fore þranga s.,* II. J. 13: 1. *

Skyldar mæn, m. pl. skyldemän, slägtingar: cognati. II. J. 17. not. 60. Cfr. *Uskyldar mæn.* *3 *(skyldaman)*

Skylder, adj. skyld, beslägtad: cognatus. II. J. 3: 1. *-dir mæn, -dar kunur,* I. Kr. 9: 1; G. 16: 1; II. J. 17. cfr. *Frændi.* *-dari,* I. Kr. 9: 2; II. Kr. 24: 12.

-daster, I. Kr. 9: 2; G. 3: pr; 16: 1; II. Æ. 1: pr; 12: 5; 19: pr. Cfr. *Oskylder, Uskyldar mæn.* *

Skynia kuna, f. (a *skyn*, iudicium, arbitrium) en qvinna som i något afseende beror af andras godtfinnande: femina, cuius fortuna ab aliorum arbitrio pendet (cfr. UplL. v. *miskunna kona*). *dottir ær s. ok* (*æi* addendum videtur) *ærfda kuna*, filia (si adsint fratres eorumve filii) aliorum arbitrio obnoxia est, non vero gaudet iure hereditario. I. G. 11: pr. cfr. *Naþa kona.* Ita hic locus mihi videtur explicandus. Locc. autem, in *Lex. Iur.*, vertit v. *s.* "femina rerum curatrix"; in versione autem huius iuris codicis credit *s.* scriptum esse "mendose pro *kynia kona*, i. e. consanguinea femina." Ver. vertit: "hushållerska: mulier frugi"; Ih. denique: "femina ratione pollens."

Skyria, vocabulum, ni fallor, corruptum, cuius loco legendum videtur *spyria*. I. B. 1. cfr. II. J. 1.

Skyrþ, f. (vide SML. sub 2.) *s. a klæþum*, II. Æ. 6: pr. *4

Skæl (*kiæla* pro *skiæla*, I. Þg. 14.), n. pl. 1) gränsmärke, råmärke: limes. Vide *Bolstaþa-, Bya skæl.* 2) skäl, bevis: ratio, documentum. *mæþ -lum*, I. Þg. 13: pr. *mæþ vitnum ok -lum*, II. J. 1. *mæþ bref ok s.*, I. G. 17. *mæþ fullum -lum*, I. Kr. 9: 3. *vitne ok full s.*, II. Kr. 25. *mæþ bref ok fullskæl*, II. M. 8. *þe tve* (sc. *mæn*) *sum han mæþ sik leþir til -la*, d. ä. till bevis eller vitnen angående edgången: quos secum habet ut de dato iuramento testentur. I. Þg. 14. Cfr. *Iomskila.* 3) (vide UplL. sub 5.) *hava til fasta ok full s.* v. *fullskæl*, I. B. 11; II. J. 3: 1. *mæþ fastum ok fullum -lum*, I. B. 1; II. J. 1. *mæþ domum ok -lum*, II. B. 18: 1. *utan dom ok s., dom ok s. til taka*, II. M. 25: 12; 26: 3. *hava fore sik dom ok full s.*, II. M. 25: 12. *haldi bondin up han undi s. soknaris* &c., d. ä. qvarhålle honom, på det att soknaren sedan må med honom vidare förfara: eum retineto traditoque exactori, qui videat quid porro cum eo sit faciendum. I. Þj. 15. *

Skælia maþer, m. skiljesman: arbiter. I. G. 5. *2 (*skila maþer*)

Skælika, adv. lagligen, rätteligen: legitime, recte. I. Þj. 13. Cfr. *Oskælika.* *3

Skæliker, adj. (vide VGL.) *-kir mæn*, I. M. 20: 1. *4

Skæppa, f. skäppa: modius. Vide *Biogskæppa.* *4

Skæpta, v. a. (vide ÖGL.) *skæpt vapn*, I. Þj. 12. *4

Skæra, v. a. skära: secare. *s. ur (manni) sum galti*, d. ä. snöpa: castrare. I. M. 7; II. M. 25: 3. *skurit klæþi*, I. Þj. 12. *s. ginum deld* &c., i. e. metendo agrum transgredi iustos fines,)(*mis sla annars æng*, I. B. 22: 1. Cfr. *Up skæra, Oskurin.* *

Skæra, v. a. 1) rena: purgare. Vide *Uskæra, Kirkiu skærning.* 2) förklara oskyldig: insontem pronuntiare.)(*fælla*, II. Kg. 6: 1. *4

Skær dagher, m. i. q. *skærþorsdagher.* II. Kr. 26: pr. not. 52. *2

Skærpa, v. a. klämma: premere, urere. *sko -pti (karli) at foti*, "calceus arescens pedem ussit", ut vertit Ih., qui statuit v. *s.* proprie habere significationem arescendi, et a *skarper*, aridus, esse derivandam. Metaphora usitatissima, qua calceus pedem premens designat urgentem angustiam v. acerbitatem, unicuique est cognita. I. B. 1; II. J. 1.

Skærþorsdagher, m. (vide VGL.) II. Kr. 26: pr. *4 (*skæra þorsdagher*)

Sköfla, v. a. (vide SML.) II. M. 24: 4. *4

Sköghia, v. a. (a *skogher*) jaga: venari. I. B. 44: pr.

Skögning, f. jagt: venatio. I. B. 44: rubr. *3

Skötra (skutra), comm. (a *sköt,* angulus; vide ÖGL.) i. q. *tomta, ra.* I. B. 19: pr, 1.

Sla, v. a. 1) slå: ferire, percutere. *s. faþur sin* &c. I. M. 2. *s. man blan,* I. M. 14. *s. til bloþvite,* vide *Bloþvite. s. man i kæl* v. *til kælia,* vide *Hæl.* Cfr. *Fran slaghin.* 2) slå, sätta: ponere. *s. bændil um hals (sc. þiuvi),* I. Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. 3) slå äng: pratum caedere. *s. a ængium,* I. B. 22: pr. Cfr. *Mis sla, Oslaghin.* *

Sliker (n. *slit* pro *slikt,* I. Kr. 4: pr.), adj. 1) slik, sådan: talis. *-kan* &c. *þe vilia* v. *han vil,* hvilken: quemcumque. I. Kr. 1, 4: pr; Þg. 3: 2; II. Kr. 11: pr; M. 9: 4; Þg. 4. 2) likadan: similis. *slik lagh,* I. G. 8. *slik samu lagh,* I. B. 23; II. Æ. 1: 3. *s. halver (by) sum halver* &c. I. B. 19: pr. *vari s. givin eþer sum gangin* (cfr. UplL.), I. Þg. 14. *aliker ok s.,* II. B. 27: 1. nott. 100, 2. *Slikt,* n. absolute, lika mycket: tantumdem. II. Æ. 8: 1; 11: pr; J. 13: 1. *falli s. af mark sum mark,* I. Þg. 5: 6. *hæti viþ* v. *böti s. sama,* II. B. 11: pr; 15: 3. *

Slind, f. sida, prov. slind: latus. II. B. 10.

Slita, v. a. afgöra: decidere. *s. mal,* I. Þg. 3: 1. *þæt s. hvar* &c. II. Þg. 14: 1. *fyr æn annur (sc. næmd) ær slitin,* i. e. antequam prior nemda, caussam ad se delatam decidendo, officio suo perfuncta fuerit. I. Þg. 5: 4. *

Sliþa ran (sleþa ran), n. rån af släde eller andra saker som en åkande förer med sig: raptio trahae aliarumve rerum quas secum fert homo qui traha vehitur. II. M. ind. not. 94; cap. 25: 6.

Sliþi, m. släde: traha. I. Þj. 16: 1; II. M. 25: 6. *3 *(slæþi)*

Slæppa, v. a. c. dat. släppa: dimittere, liberare. *s. bana, þiuvi (sinum),* I. M. 5: pr; Þj. 5: pr; II. M. 26: 5. *eldi lösum s.,* I. B. 45: 1, 2. *

Smiþer, m. smed: faber (ferrarius &c.) Vide *Bolsmiþer.* *4

Smiþia, f. smedja: officina fabri (ferrarii &c.). II. M. 11: 2. *4

Snattan, f. snatteri: minus furtum. I. Þj. 1: pr. *2

Snepa, v. a. snöpa: castrare. II. M. 25: 3. *4 *(snöpa)*

Snækia, f. krigsskepp: navis bellica. *kirkio bygning æller -kio (sc. bygning),* II. M. 25: 12. *4

Snæra, f. snara: laqueus. I. B. 44: 2.

Snöþer, adj. fattig: pauper. II. Æ. 9: pr. *4

So, f. so, sugga: porca. Vide *Aræk.*

Sokn (sökn), f. 1) socken: paroecia. *s. ok kirkia,* I. Kr. 4: 2. *innan -na,* II. Kr. 24: 3. *lysa, krævia* &c. *(at kirkiu) firi s.* (cfr. VGL.), I. G. 3: 1; 15, 16: 1; II. Æ. 20: 1; M. 33: pr; J. 10: 1; B. 5: 1. *mæþ -ninna vitne,* d. ä. soknemännens: testibus paroeciae incolis. II. Kr. 24: 3. *s. ær viþer,* I. B. 38: pr. *af s. tolf mæn næmna,* II. J. 16: pr. 2) utsökning af böter: exactio mulctae. II. M. 24: 1. *krævia sarþola* v. *biþia bonda sak ok s. op giora,* d. ä. upmana honom att anställa åtal emot den som begått brott och derför bör böta: admonere aliquem de instituenda actione contra eum, a quo ob commissum delictum mulcta est pendenda. II. M. 21: pr; Þg. 23: 1. *þre marker at -ninne,* II. M. 25: 5 – 7. nott. 8, 13, 17, 20, 24, 28. Cfr. *A-, Op-, Skroksokn.* *

Soknamæn, m. pl. (vide VGL.) I. Kr. 5: 6; 9: 5; B. 3. &c. *

Sokna næmpd, f. (vide ÖGL.) I. Þg. 3: 2. *2

Soknari (gen. *-ris* pro *-ra,* I. Þj. 15.), m. (vide VGL.) I. M. 16; II. Kr.

24: 3.)(*husabyman*, I. Þj. 15. *kunungs s.*, I. M. 16. *3

Sol, f. sol: sol. I. Kr. 13: pr. *næst* v. *fiærmast solu*, vide *Fiærre*. *4

Sola sæter, n. (vide ÖGL.) II. Þg. 24: pr. *

Soldraghin, adj. anlagd i solskifte: dispositus ad regulam divisionis solaris dictae (*solskipt*, vide UplL.). *læggia by s.*, I. B. 19: 2.

Soman, vide *Saman*.

Sonnodagher, vide *Synnudagher*.

Sot, f. sjukdom: morbus. I. M. 11. Cfr. *Barn sot*. *

Spander, m. (vide ÖGL.) *spanna* (gen. sing.) *sæþi*, I. Þg. 5: 5; cui loco si conferantur I. Kr. 3: 2; II. Kr. 2: pr., adparet *s.* fuisse dimidiam tonnam (*þyn*). *fiura spanna sæd*, I. B. 45: 3. *halver s. korns*, II. B. 25: pr. Cfr. *Sæþa spander*. *4

Spanna mali, m. en utskyld i säd, hvars belopp här ej finnes upgifvet: tributum frumentarium, de quo, quale in Vestmannia fuerit, non constat. II. Kg. 7: 5. *3

Spini, m. spene: mamma, uber. I. B. 31: pr; II. Kr. 25. *3

Spiut, n. spjut: hasta. I. B. 44: 1, ubi sermo est de hasta ferarum occidendarum caussa in silva posita. *4

Spiut faler, m. spjutjärn: spiculum, ferrum hastae (cfr. *Faler*). II. M. 11: 3. *3 (*spiuts faler*)

Spiæl, spiæld, n. (vide ÖGL.) I. B. 39: pr, 1, 6; 40: 3; II. B. 8: 2; 9: pr. Cfr. *Bo spiall, Frændsæmis spiæld*. *

Spiælla bot, spiæl bot, f. ersättning för skada som fäkreatur gjort i annans åker eller äng: compensatio damni in alieno agro vel prato à pecore facti. I. B. 39: 1.

Sporgæld, n. enkla dråpsböter: simplex homicidii mulcta. I. M. 3: 1; II. M. 11: 1; 26: 17.)(*tveböte*, II. M. 10: pr, 2. *4

Spyria (*spiurs* pro *spyrs*), v. a. 1) spörja, fråga: quaerere, interrogare. *-as* (dep.) *firi* (*um nokot mal*), fråga sig för: notitiam sibi quaerere circa rem aliquam faciendam. I. Kr. 7; B. 21: pr; Þg. 8. 2) spörja, få veta: comperire, resciscere. II. J. 1. Cfr. *Skyria*. *4

Stadder, adj. (vide ÖGL.) *varþer præster a vægki ute s.*, om presten varit på vägen till den sjuke (fastän han ej hunnit fram): si sacerdos aegrotum visitaturus in viam se dederit (attamen eum vivum non sit adsecutus). I. Kr. 4: 1; II. Kr. 11: pr. not. 4. *

Stakaþer, adj. försedd med råmärken: limitibus (proprie palis terminalibus) distinctus. *s. ok stenaþer*, allitt. (cfr. *staki ok sten*, UplL. v. *staki*), I. B. 8: 1.

Staki, m. stake: palus. Vide *Tioþer staki*. *4

Stallare, m. (vide ÖGL.) *s. ok stekare*, allitt. I. Kr. 8; II. Kr. 3. *4

Staller, m. stall: equile. II. M. 25: 11. *3

Stamboi, m. (vide UplL.) II. M. 25: 4. *3

Standa (præs. *star* pro *stander*, I. B. 18; Þg. 2: 1.), v. n. 1) stå: stare. *s. a stubba*, II. B. 14: 6. *þæn -der ær næmder ær*, d. ä. är tillstädes: adest. II. M. 24: pr. *s. öpin*, I. Kr. 5: 4; II. Kr. 11: 1; 18. *korn -der uti*, I. B. 22: 2. *firi s.*, vide *Firi 12*. *-di ok væri sik*, I. B. 39: 2. *a dulum (fore) s.*, vide *Dul*. Cfr. *Atter-, Undir-, Æftir standa; Forstanda sik*. 2) förblifva i samma skick: in eodem statu permanere. *arf skal s. til nat ok iamlanga*, I. G. 17. *mal -der til qvarstado*, vide *Qvarstada*. 3) gälla, vara beståndande: valere, ratum esse. *eþer, siælvasæt, skipti -di*, I. Kr. 9: 6; M. 16; II. J. 3: pr, 1.

bolagh -der um nat ok iamlanga, I. B. 15. Cfr. *Laghstandin.* 4) gälla, ega rum: valere, admitti. *-di (en) lagh fori þem,* I. Kr. 9: 1; Þj. 16: pr; II. Kr. 24: 12. *-di vitsord fori hanum,* vide *Vitsord.* *-di værnar ord fori bondanum,* I. M. 20: 2. *e skolo dul fore döþum s.,* II. M. 25: 2. *-di dul fore döþs sak,* II. Þg. 9: 1. *þa skal siunatum fyr ... friþer s.* &c. II. M. 24: 4. *lagh hava -dit* &c. I. G. 11: pr. 5) beero, ankomma på: pendere (ab aliqua re). *s. a eþe ok vitnum* &c., *a tolf manna vitnum, a þingsvitnum, a granna* &c. *vitnum,* I. Kr. 9: 2; B. 5: 1; 18, 36; G. 6; Þj. 13; Þg. 2: pr; 9, 10; II. Kr. 24: 12; B. 5: 1. *s. a fastum, tolf synamannum, eþataka, taksmanne,* I. B. 6: pr; 21: 1; Þg. 13: pr; 14; II. M. 30: 9. *s. (op) a tolf mannum,* I. Þg. 2: 1; II. J. 2: pr; 13: 1; 16: 2; B. 17: 3; Þg. 18: 1. 6) inberäknas: computatione referri (ad summam aliquam). *-de þæt i botum,* II. M. 26: 4. 7) gå, begifva sig: ire, se conferre. *s. til præstins,* I. Kr. 6: 1. 8) v. a. rätta sig efter, lyda: obsequi, obedire. *s. domarans dom,* I. Þg. 2: 1; 5: pr. 9) v. a. väga, prov. stå: pendere, pondere aequare. *s. pund* &c. I. Kr. 5: 6; II. Kr. 5: 4. 10) v. a. vara berättigad till (arf): iure (hereditario) frui. *s. arf ok urf,* I. Kr. 6: 1. *

Stavaþer, adj. (a *staver*) i. q. *stakaþer.* *s. ok stenaþer,* allitt. II. B. 10.

Staver (staffr), m. (egentligen staf, stör: proprie scipio, palus) råmärke: limes. *stavar æller stenar,* allitt. (cfr. UplL. v. *rör*), II. B. 17: 4. *löper sva s. sum ræver,* vide *Ræver.* *3

Staþer, m. ställe: locus. *læggia burt af stad æghur* v. *eghn mans (ok i annan stad),* I. B. 19: 6; II. J. 15: 8. *læggia vægh af þem stad* &c. I. B. 21: pr; II. B. 1: pr. *hær stander mö i mans stad,* i. e. pari iure hereditario fruitur. II. Æ. 11: pr. Cfr. *Bol-, Bo-, Grinda-, Köp-, þings staþer; Annar staþs.* *

Stekara hus, n. kök: culina. I. Kr. 2. *4

Stekari, m. kock: coquus. Vide *Stallari.* *4

Sten, m. sten: lapis. II. M. 6: 4. *föra stuk ok s.,* allitt., sc. ad exstruendam aedem sacram. I. Kr. 1. *ræta sten æller stuk,* I. M. 26: 1. *stens maþer ok strandar,* vide *Strand.* *stavar æller stenar,* vide *Staver.* *fulli atter annan s.,* d. ä. qvarnsten: lapidem molarem. I. B. 45: 1. Cfr. *Tve-, Þræstene.* *

Stenaþer, adj. (vide VGL.) Vide *Stakaþer, Stavaþer.* *1 *(stender)*

Stigha, v. n. stiga: gradi, scandere. *s. a* v. *af (hæsti* v. *bati),* I. B. 29; II. M. 26: 16. *2

Stinga, v. a. stinga, sticka: pungere. *s. ut ögha a manni,* I. M. 17: 5; II. M. 23: 4. *maþer -ger handum viþer,* d. ä. sätter dit händerna och fastnar dervid: aliquis quasi iniectis manibus adhaeret rei litigiosae (cfr. Isl. *stinga nidr hendi,* manu tangere terram et in pedibus se sustinere, BH.). I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. cfr. *Hand.* *3

Stiupbarn, n. (vide VGL.) I. Þj. 9. *4

Stiupfaþir, m. stjuffader: vitricus. I. Þj. 9. *2

Stiæla, v. a. stjäla: furari. I. Þj. 1. &c. Scribitur *stæla,* II. M. 26: 2, 10-12, 16. &c. Cfr. *Firi stiæla.* *

Stokka, v. a. (vide VGL.) II. M. 26: 5. *

Stol, f. prestkappa: stola sacerdotalis. I. Kr. 4: 1. *3

Stolin, adj. bestulen: furto rebus suis orbatus. II. Kr. 5: pr. *3

Stova, stuva, f. (vide UplL.) I. Kr.

2; II. M. 11: 1.)(*hærbærghi,* I. B. 45: 5; II. B. 25: pr. Cfr. *Raþ-, Ölstuva.* *

Strand, f. strand: litus. *vari stens maþer ok -dar,* allitt., han skall föras till stranden och stenas: ad litus deducitor ibi lapidibus trucidandus. I. Kr. 11; Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. Veterem morem fuisse poenas capitis in litore exsequi, testatur M. L. GulaþL. Þj. 2, ubi statuitur furem esse deducendum *"af þingi i fiöru, enn umbodsmadr fái mann til at drepa hann."* Ih. vertit: "lapidibus obruendus, et postea in profluentem abiiciendus; Ver. autem, verba *sten ok strand,* ut videtur, intelligens de lapidoso litore, citatis verbis indicari statuit suspendii poenam, in litore exsequendam.

Strænger, m. sträng, rep: restis. I. Kr. 5: pr., ubi *-gir* pro *stræng* scriptum esse videtur. *3

Stubbi, m. (vide VGL. v. *stumber.*) II. B. 14: 6. *4

Stukker, m. stock: truncus. Vide *Sten, Sænga stukker.* * *(stokker)*

Stuva, vide *Stova.*

Stuþ, f. (vide ÖGL. sub 2.) Vide *Brandstuþ.* * *(stoþ)*

Styre maþer, styriman, m. (vide UplL. et SML.) II. Kg. 7: 4; M. 25: 4. *s. fore sino skiplæghe,* II. Kg. 7: 3. *4

Styva, v. a. afskära, stympa: amputare, mutilare. *varþer styft af hænne næsar* &c. II. Æ. 6: pr. *stækkia æller s.,* allitt. I. B. 48: 1; II. B. 28: 2. *4

Stækkia, v. a. (vide ÖGL.) Vide *Styva.* *2

Stæla, vide *Stiæla.*

Stæmpna, v. a. 1) (vide UplL. sub 1.) *s. hem þing fore garþ mans,* II. Þg. 23: 1. 2) (vide UplL. sub 2.) *til þings s.,* I. Eþs. 6: 3. *

Stæmpna, f. 1) sammankomst: conventus. Vide *Fæstninga stæmpna.* 2) bestämd tid: constitutum tempus. Vide *Leghustæmna.* *

Stæmpnudagher, m. (vide VGL.) *-gh undir* v. *fore læggia,* I. B. 14; II. Kr. 7: pr. *s. ær uti,* I. B. 51: 2. *a -ghi,* I. B. 14; II. J. 10: pr. *

Stæmno mæn, m. pl. (vide ÖGL.) II. Æ. 9: pr, 2. *4

Stæniza, f. (vide UplL. et SML.) II. Æ. 10: pr. *4

Stænkia, v. a. stänka: spargere (liquorem). I. Kr. 6: 1.

Stænkil, m. (Isl. *stöckull*) stänkborste: adspergillum. I. Kr. 6: 1.

Stæþi (gen. *-þia*), m. (Isl. *stedi*) städ: incus. II. Kp. 1: 1.

Sva, adv. 1) så: sic, ita. I. Kr. 6: 1. &c. *s. ok,* och äfven: et quoque. I. Kr. 3: 3. *s. döþan sum qvikkan, s. fatöker sum riker, s. saran sum osaran,* så väl: tam... quam. I. Þj. 3; Þg. 17: 4; II. M. 26: 18. *s. þræl sum frælsman,* I. Kr. 4: 1. *sva hans iord sum sina,* I. B. 13: 2. 2) sedan: postea. I. B. 22: 1. 3) så: tam. *s. gamal, længe, mykit* &c. I. M. 3: 5; B. 4, 9: pr; 13: pr. &c. 4) huru: quam. *s. langt ... s. langt,* I. B. 19: 2. *

Svar, n. 1) svar: responsum. Vide *Sitia 1.* 2) pl. (vide VGL.) I. Kr. 9: 1; II. Kr. 24: 3, 12. *vara* v. *koma til -ra,* II. Æ. 18: 2. *borgha manni til s.,* I. B. 18. *

Svara, v. a. c. dat. (vide VGL.) *s. manni,* II. Kr. 24: 3. *s. værkum sinum,* I. G. 3: 2. *s. tilmæli sinu* v. *sak sinni,* I. Þg. 4, 5: pr. *þy a klokkare s.,* II. Kr. 5: pr. *s.,* absolute, I. M. 20: 1; Þg. 5: pr. *s. firi man,* I. G. 3: 2. *

Svaralös, adj. fri från ansvar: a reatu v. poena immunis. *vari at -so,* i. q. *vari saklös.* I. Þg. 2: pr.

Svaralösa, f. böter för tredska att svara inför rätta: mulcta ob contuma-

ciam eius, qui, ab alio citatus, non contestatur litem. I. Þg. 5: pr.

Svarandi, m. (vide VGL.))(*sökiandi,* I. Þg. 1: pr. *4

Sven, m. 1) gosse: puer. Vide *Svenbarn.* 2) tjenare: minister.)(*husbonde,* I. Þj. 15.)(*riddare* &c. II. Þg. 14: pr. *lænsmans s.,* I. Þg. 5: pr. *4

Svenbarn, n. gossebarn: puerulus, filius. I. Kr. 6: pr; M. 3: 6; II. Æ. 18: 3.

Svensker, adj. (vide VGL.) Vide *Pænninger 3.* *

Sufl, n. sofvel: obsonium. Vide *Lefsufl.* *4

Svina valder, m. svinavall: pascuum suarium. II. B. 2: 5. *4

Sviþiur, f. pl. (Isl. *svidiur*) svedjande: ustio silvae caeduae. Vide *Rompnasviþiur.*

Sum, 1) part. relat. som: qui, ubi &c. I. Kr. 1, 3: pr, 4. &c. *þa s.,* I. Kr. 13: pr. 2) omisso adv. *þa,* conj. då: quando, cum. I. Kr. 13: pr. *

Suman, vide *Saman.*

Suman kalla, soman kalla, v. a. sammankalla: convocare. I. Þg. 1: 1; II. M. 26: 1, 3. *4 *(saman kalla)*

Sumar nat, f. sommarnatt; så kallades natten till den 14:de April, då sommaren ansågs taga sin början: nox aestiva (prima); ita appellabatur nox diem XIV Aprilis antecedens, qua aestas incipere censebatur. *til -ta,* I. B. 44: pr. Cfr. *Vinternat.*

Sumartenunger, m. (vide ÖGL.) I. Þj. 1: 2; II. M. 26: 12. *3 *(sumar tenlunger)*

Sunabarn, n. sonbarn: nepos v. neptis ex filio. I. G. 11: pr; II. Æ. 11: pr. *3 *(sona barn)*

Sund, n. sund: fretum. Vide *Leþsund.* *4

Sunder, synder, adv. (vide VGL.) *s. bryta,* II. B. ind. 3. *skipta s. i þry,* I. Kr. 3: pr. *

Sundirkulla, adj. et m. (vide UplL.) I. G. 11: 1; II. Æ. 11: pr. *s. broþir, systir, systirbarn,* ibid. *

Sværd, n. svärd: gladius. *ganga undir s. kunungs,* I. Kr. 15. * *(sværþ)*

Sværia (impf. *sor,* I. Þg. 15: pr; pl. 2 pers. *sorin,* I. B. 6: pr; part. pass. *sorin;* sup. *soret,* II. Þg. 13.), v. a. svärja: iurare. *eþer ær sorin,* II. Kr. 24: 4; Þg. 13. *biltogha (laghþer ok) sorin,* II. Kg. 6: 3; J. 9. *syn svær bro niþer,* vide *Niþer.* *men s.,* I. B. 34: pr. *iak havir minna æn i sorin mik,* d. ä. med eder ed tilladen mig: quam vestro iuramento mihi addixistis. I. B. 6: pr. *s. sik orþiuva,* I. B. 30; II. M. 27. *mæþ sornum eþe,* II. Æ. 9: 1. not. 50. *s. til sins mæþ tvem vitnum ok sialver han þriþi,* II. M. 33: 2. *s. in til sins mæþ tvæggia manna vitnum,* II. Kp. 2: 1. *s. mæþ eþe tolf manna,* II. Kr. 24: 7. *s. mæþ tolf mannum,* II. Æ. 1: 1. *

Syn, f. 1) syn: visus. *havi þa æ s. vitni* (lege *vitu*), i. e. id quod testes viderunt habeto vim probandi; nisi pro *æ syn* legendum sit *a syn.* I. M. 20: pr. Cfr. *Asyn.* 2) (vide ÖGL. sub 2.) II. B. 5: 1; 17: 4. *tolf manna s.,* I. B. 8: pr; 22: 2. *væþia undir sanna* v. *tolf manna s.,* I. B. 6: pr; 8: pr. *s. at næmpna tolf mæn,* I. B. 38: pr. *næmpna tolf mæn i s. fara,* II. B. 5: 1. *raþe halve s. hvar þera,* II. B. 17: 3. *tolf mæn ... raþe halve s. hvar þera,* II. J. 3: 3. *s. (til) næmpna,* I. Þg. 3: 2; II. B. 17: 4. *i s. næmpnas,* I. Þg. 3: 1; II. B. 5: 1; 17: 3. *i s. fara,* II. B. 17: 4. *i s. vara,* II. Þg. 18: 1. *s. komber til þings,* I. Þg. 3: 2. *s. fællir man* v. *fore manni,* I. B. 22: 2; Þg. 3: 2; II. B. 17: 3. *s. vær man,* I. B. 22: 2. *s. svær bro niþer,* vide *Niþer.* *hava syn til broa,* II. B. 23: 1. Exempla occurrunt inspectionis a tribus v. sex viris habendae: *þa ma-*

gho þri mæn'i s. ganga, þa skolo sæx mæn i s. næmpnas, II. B. 5: 1. Cfr. *Broar-, Folklands-, Garþar-, Þiæla syn.* *4

Syna, v. a. 1) bese, åskåda: contueri. *synas*, synas, visa sig: videri, apparere. I. Kr. 9: 4; M. 5: 1; II. Kr. 25; M. 21: 1. 2) syna, besigtiga: inspectare. *lata s.* (sc. *akomur*), II. M. 21: pr. *mankælgh lysis ok synis*, II. M. ind. not. 89. *s. ok sea*, allitt. II. B. 5: 1. *

Synaman, m. syneman: inspector, unus ex iis, qui ad rem quandam inspectandam nominantur. I. B. 6: pr; 38: pr; 39: 1; II. M. 21: pr; B. 5: 1; 23: pr. *standi a tolf -manmum*, I. B. 21: 1. *vari a -manna eþe*, II. B. 12: pr. *-mæn skulu þæt vita*, I. B. 40: pr. *-mæn til næmpna*, ibid. *s. far* (sc. *i syn*), II. B. 17: 4. *s. vær, fællir*, I. B. 40: pr; II. J. 3: 3. *-mæn gilda væþ æller fælla*, II. B. 17: 3. *-mæn mæta*, I. B. 38: 2. *4

Syna næmd, f. nämnd, förordnad att hålla syn: nemda, ad rem inspectandam nominata. II. J. 3: 3. not. 82, ubi tamen *syna mæn* legendum esse videtur.

Synda, v. n. (vide VGL.) I. Kr. 10. *1

Synia (part. pass. f. *sund*, n. et sup. *sunt*), v. a. vägra: negare, denegare. I. Þj. 13; II. Æ. 2: pr. *

Synnanvart, adv. sydvart, mot södra sidan: versus meridialem partem. I. B. 19: 1.

Synnudagher, sonnodagher, m. söndag: dies solis. I. Kr. 5: 6; 7, 15; B. 42; II. Kr. 24: 3, 9; 26: pr; Æ. 20: 1. *-gs hælg*, vide *Hælg 1.* * *(sunnudagher)*

Syrghia, v. a. försörja, hafva omsorg om: providere, curam pro aliquo gerere. *manni uppi halda ok allu s.*, I. G. 16: 1.

Systir, f. syster: soror. Vide *Sundirkulla; Faþurs-, Frillu systir.* *

Systirdoctir, f. systerdotter: sororis filia. I. Kr. 9: pr. *1 *(systor dottir)*

Systkene, systkane, n. syskon: frater vel soror. II. Æ. 6: 4; 9: 1; 19: pr; J. 17. Cfr. *Samsyskane.* * *(syzkine)*

Systlungi, comm. sysling: matruelis. I. G. 11: 1. *4

Systor barn, systirbarn, n. systerbarn: sororis liberi. I. G. 11: pr, 1; II. Æ. 11. Cfr. *Sundirkulla.* *3

Syþir, adv. i söder: versus meridiem. I. B. 19: 2.

Sæ, vide pron. pers. *Sin.*

Sæd, sæþ, f. 1) utsäde: sementis. *tolf þynia* v. *fiura spanna s.* (cfr. SML. v. *sæþe*), I. Kr. 3: 2; B. 45: 3. 2) (vide SML. sub 2.) II. Kr. 6: 4; B. 9: pr. *

Sæla, f. försäljning: venditio. II. J. 1. *4 *(sala)*

Sælia (impf. *saldi, sælde*; sup. *sald* pro *salt*, I. B. 1.), v. a. 1) öfverlemna: tradere. *hand skal hændi s.*, vide *Hand.* Cfr. *Leghu sælia.* 2) sälja: vendere. *s. mæþ fastum ok fullum skælum*, I. B. 1; II. J. 1. Cfr. *Alsæla.* *

Sællaboþ, f. sädeslada: horreum quo conditur frumentum. *s. sum æi ligger fiura spanna sæd til*, I. B. 45: 3. An hoc nomen debeatur mori frumentum trituratum cribrandi (antiq. *sælla*, Isl. *sællda*), quem in borealibus Sueciae partibus hodieque servant rustici, dubium mihi videtur. Manifestum tamen est h. v. non denotare "tuguria, quae in silvis construuntur, in eorum usum, qui procul a villis pecora pastum ducta curant", ut ab Ih. (Gloss. v. *sal*), pariter ac Had., explicatur. Ver. vertit: "fäboder: mapalia"; Locc. vero: "taberna extra villam sita." Isl. *sæluhús*, diversorium in desertis exstructum, cum h. v. nihil commune habere videtur.

Sælu man, vide *Saluman.*

Sæmbri, adj. compar. sämre: peior, vilior. I. B. 10: 1. *2

Sæmia, 1) v. a. öfverenskomma: convenire. *sæmin sin i mellen*, II. Kr. 7: pr. not. 3. 2) v. impers. c. dat. åsämja: convenire (inter homines). *sæmber æi sokn*, II. Kr. 4. *sæmber* (adde *æi*) *at*, I. B. 3. *æptir þy þem sæmber a*, II. J. 17. *sæmber þem um, sum þem sæmber um*, I. B. 11, 19: 1; II. J. 10: pr. *

Sæng, siæng, f. säng: lectus. I. Kr. 9: 4; II. Æ. 2: 1. *drap innan -gar*, i. q. *innan sænga drap*. II. M. 12: rubr. Cfr. *Gipta-, Horsæng*. * *(siang)*

Sænghær köp, n. (vide UplL.) *taka þriþiungin* &c. *af -pi* (cfr. UplL. v. *bolköp*), I. G. 11: 5. *3 *(siænga köp)*

Sængaslæt, ? i. q. *siængar alder* (vide UplL.). *e mæþan qvart ær i s.*, II. Æ. 12: 3. *siþan uti ær s.*, I. G. 11: 2. In posteriori h. v. parte facile agnoscitur hodiernum *slägt*, genus, vel proprie generatio (Alem. *slahta*, generatio; cfr. Wachter, *Gloss. Germ.* v. *schlacht*); absurdum vero est quod statuit Ver.: "*slæt* dicitur a *slita*; dissipatur enim torus coniugalis, cum coniuges improles moriuntur."

Sænga stukker, m. sängstock, sängbräde: sponda. I. Kr. 9: 4.

Særlæstum, adv. särskildt: separatim. *sværia s.*, I. Þg. 15: 1. Cfr. VGL. v. *sinslæstum*.

Sæt, f. förlikning: litis compositio. *(viþ) s. taka*, d. ä. böter i förlikning: accipere mulctam pro re componenda. I. M. 11; II. M. 22: pr. Cfr. *Sialvasæt*. *

Sæta, v. a. förlika: componere. *s. (drap* &c.) *viþ annan, vare sæt ok oqvalt*, II. M. 23: 4. * *(sætta)*

Sæti, n. säte: sedes, sella. Vide *Hælagher 2*. *4

Sætia (part. pass. *sætter, sæter*, II. Praef.; Kr. 12: 2.), v. a. 1) sätta: ponere. *s. snæru i skoghi*, I. B. 44: 2. *s. hus a tompt*, I. B. 19: 5. *s. eghu til angs*, I. B. 41. *s. andrum talu* &c. *i hænder*, vide *Hand*. *s. pænninga i tak*, vide *Tak*. Cfr. *Niþer-, Up sætia; Bansater*. 2) pantsätta: oppignerare. *s. æghu at væþium*, I. B. 14. *s. væþ*, II. Kr. 7: pr. Cfr. *Niþer-, Ut sætia; Væþsætning*. *

Sætra laþa, f. skogslada: foenile in prato silvestri situm. I. Þj. 14; II. B. 25: pr. Prior h. v. pars agnoscitur in Isl. *sætrur*, pascua v. aestiva pecuaria, BH.; et Vermelandi nostri, teste Ih. (in *Dial. Lex.*), nomine *säter* denotant aestiva, alias *fäbodar* dicta; Vestmanni vero et Uplandi *sätra* appellant recentius pratum.

Sætte, num. sjette: sextus. I. G. 2. *3

Sæxtande, num. sextonde: decimus sextus. I. Kr. 3: 3.

Sæþa spander, m. i. q. *sæþis skæppa* (vide ÖGL.). I. B. 40: 2. *3

Sæþi, n. utsäde: sementis. *spanna* v. *tolf þynia s.* (cfr. SML.), I. Þg. 5: 5; II. Kr. 2: pr. *4

Sökia (sup. *sot, sott*), v. a. 1) gå till, besöka: adire. *s. kirkio, þingstaþ*, II. Kr. 12: 1. not. 57; Þg. 2. Cfr. *Hem sokn*. 2) lagsöka, tilltala: convenire, appellare. *s. annan i enböte* &c. II. M. 24: 1. *þöm s. æller sak giva*, allitt. II. Þg. 24: 1. Cfr. *Offsökia*. 3) anställa åtal, åtala, utsöka (med iakttagande af det i lag föreskrifna bevisningssätt): agere, exigere (observato modo probandi iure praescripto). *s.*, absolute, I. Þj. 1: pr; II. M. 21: pr; Þg. 9: pr. *s. op a man sva mykit* &c. II. M. 25: 5. *svære ok söke æptir laghum*, II. M. 26: 18. *s. sik* (cfr. SML.), II. M. 24: 2. *orkar hin æi s.*, d. ä. med tillvägabringande af laglig bevisning: si actionem instituens legitimam probationem non possit adferre. II. B. 14: 6. *giter han (æi) sot*, II. M. 25: 8, 10. *giter æi þænne vart sik ok æi hin sot sik*, II. M.

25: 5; þg. 9: pr. *s. mæþ þrim vitnum*, I. þj. 16: 4. *s. (gæld sit* v. *a man) mæþ vitnum tvem ok eþe tolf manna*, II. Æ. 20: 1; M. 21: 1; 24: 1; 25: 5. *s. (a man* v. *op a man) mæþ tvem ok tolf*, II. M. 21: pr; 24: pr; Kp. 4. *s. mæþ vitnum þrim ok atertan manna eþe*, II. M. 24: 1. *s. (sik* v. *op a man) mæþ vitnum þrim ok þrætolftum eþe*, II. M. 24: 1, 6; 25: 10; B. 14: 6; þg. 21. *til þings fara ok s. ut lighris bot* &c. II. Æ. 17: pr; M. 24: 8; B. 5: 1. *fari til þings ok söki ut sit, sæx öra, ætiubot sina, gældit* &c. I. B. 22: pr; 28, 39: pr; 46: 2; 48: pr; 49: pr; II. M. 1: 2; 18; B. 15: 3; 28: 1. *söki ut a þingi þrea öra* &c. II. M. 25: 11; J. 15: 5. *söki ut (gæld) mæþ sæx mannum ok tvem vitnum (fore)*, II. Æ. 20: 1. *söki ut ran a þingi mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, II. M. 25: 5. *söki ut a þingi ætio bot mæþ tvem ok tolf*, II. B. 5: 2. *s.* perperam pro *væria*, II. M. 2: pr; 21: pr. Cfr. *Osökter*. *

Sökiandi, m. (part. a *sökia*) kärande: actor. I. þg. 1: pr.

Sökning (sokning), f. lagsökning, åtal: actio. II. M. ind. not. 93; cap. 21: pr, 1; þg. 2, 24: 1; sed perperam, ut videtur, pro *væþning*, II. þg. 11. *4

Sövinhus, n. (vide UplL.) II. Kr. 2: 1. *4 *(symnhus)*

Söþer, m. (vide UplL.) I. B. 49: 1; 50; utroque loco *söþir* pro *söþ* scriptum esse videtur. *3

T.

Ta, tæ, n. 1) i allmänhet väg: generatim via. *læggia ta a annan*, I. B. 20: 1. 2) särskildt en väg som låg utom tomtarårna, och således inneslöt alla byns tomter: speciatim via extra limites arearum pagi sita, ideoque omnes areas circumcludens. I. B. 19: 1, 5. *innan ta ok tompta ra*, allitt., innanför den väg och de råmärken som inneslutа alla bytomterna: intra viam et limites qui includunt areas pagi. I. M. 4: 1; B. 24; II. B. 13: 1. *utan ta ok tompta ra*, I. B. 24; II. B. 13: 1. *1

Tak, n. (vide ÖGL.) *sætia pænninga* &c. *i t.*, I. B. 16, 35: pr; þj. 13; II. þg. 12: 2. *natar, þrigia* v. *siu nata, manaþa t.* (cfr. ÖGL.), I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *ræna annan taks ok leþsnar, fram til taks ok leþsnar*, vide *Leþsn*. *

Taka (præs. pass. *tax*, II. þg. 17: 3.), v. a. 1) taga: capere. *takir bondin bær fram kötmat*, I. Kr. 13: 1. *taki*, sc. *gæssin*, I. B. 39: 6. *aske ok odde t. til (garþs)*, d. ä. nå: attingere. II. M. 11: 1. *t. man sik*, I. G. 3: 1. *t. in dottur atter til sin*, ibid. *t. guþslikama*, I. Kr. 3: 4. *t. malsæghanda ræt*, II. þg. 14: pr. *dom* v. *doma til t.*, vide *Domber, Domi*. *t. fore manni*, II. M. 25: 10. *hær taker æi halva fore halvu* &c., vide *Halva 2*. Cfr. *Af-, In-, Up-, Ut taka*. 2) emottaga: accipere. *t. hæst at lane*, I. B. 34: pr. *viþ sæt t.*, II. M. 22: pr. *taki þæn vitsord* &c. II. þg. 9: pr. *taki þylikan dom*, II. M. 13. Cfr. *Lönskript, Skript, Viþ, Otaken, Viþ taka*. 3) antaga, förordna: accipere, constituere. *t. præst*, I. Kr. 2. 4) gripa, fasttaga: capere, prehendere. *t. þiuf (sin* v. *annarsmans), t. þiuf ok þiufnaþ*, I. þj. 5: pr; II. M. 26: 5, 8, 9. Cfr. *Hand-, Inni takin*. 5) träffa, råka på: deprehendere, invenire. I. Kr. 9: 3; B. 43: pr. *taks (man) þær viþ*, II. M. 26: 11. *(varþa) takin mæþ (truldom* &c.*)*, I. Kr. 11; B. 23; þj. 2: 2; 14; II. Æ. 6: pr; M. 26: 11, 16. Cfr. *Atakin*. 6) träffa, råka (om slag): ferire (de ictu). *takir vær æn han villi*, I. B. 30. 7) begynna: incipere. *t. at dela*, I. B. 1; II. J. 1. *

Taki, m. (vide UplL.) *sætia gift* &c.

takum i hænder, II. J. 15: 5; Þg. 19. Cfr. *Eþa taki.* *

Taksmaþer, taks man, m. i. q. *taki.* I. B. 16; II. M. 30: 9. *vari siælver t. sin,* d. ä. den klandrade saken behöfver i detta fall ej att nedsättas hos en take, som jämväl ansvarar för eden: non opus est, in hoc casu, ut res litigiosa deponatur apud sequestrem, qui simul spondeat de iuramento dando. I. B. 35: 2. cfr. ÖGL. Vins. 7: 2.

Tal, n. räkning: computatio. II. Kr. 6: pr. *sigher sva t. til,* om räkningen (af tiden) utvisar: si ex computatione (temporis) adpareat. I. Kr. 9: 6. *at þy tali at* &c., med den räkning, eller då tidräkningen utvisar att &c.: cum ea computatione, v. computatione temporis id monstrante. Ibid. *

Tala, v. a. 1) tala: loqui. *talas viþ,* inter se colloqui. II. B. 5: 1. 2) föra talan (vid domstol): iure agere. *t. til mans,* I. M. 20: 1; B. 49: 1; Þg. 5: pr; II. Kr. 24: 3. not. 12; 26: pr; Þg. 23: 1. *t. til,* II. B. 5: 2. *t. þær a,* I. M. 22. *t. talu sina,* I. Þg. 9; II. Þg. 10. *t. ubudna talu,* I. Þg. 11; II. Þg. 11. Cfr. *Atalan.* *

Tala, f. (vide VGL.) I. M. 20: 2. *tala talu,* vide verbum *Tala 2. sætia andrum t. sina i hænder,* I. Þg. 11; II. Þg. 11. Cfr. *Tvæ tala.* *4

Tamer, adj. tam: mansuetus, cicur. Vide *Utamer.* *4

Tappa, v. a. c. acc. v. dat. (vide UplL.) *t. væþ sin,* II. B. 17: 3. *vinna æller t. þrim* v. *sæx markum,* II. B. 23: pr; Þg. 14: 1. *

Tegher, m. 1) (vide VGL.) *tompt ær teghs moþir,* vide *Moþir.* 2) (vide UplL.) Vide *Teghskipt.* *4

Teghskipt, f. i. q. *tegher 2.*)(*akra skipt,* II. B. 18: pr. *3 *(tegha skipt)*

Til, præp. c. gen. v. acc. 1) till: ad. *t. bolaghstæmno,* II. J. 15: 4. *þær t.,* vide *þær. havi þær t. tvæggia manna vitni,* I. B. 29. *hava* (sc. *þær*) *t. lysninga vitni* v. *tva vitnis mæn,* I. M. 20: 2; B. 30. *vara t. svara,* II. Æ. 18: 2. *eþataka* (sc. *þær*) *t. hava,* I. Þg. 13: pr. *væþia til þriggia* &c. *marka,* I. Þg. 3: pr, 2. *væþ fram kasta til þrea marker,* I. Þj. 7. 2) ända till: usque ad. *t. þriggia* &c. *marka, öris, half mark, tolf öra, örtogh,* I. G. 6, 9, 16: pr; Þj. 1: 1, 3; II. Æ. 12: 2; M. 24: 3; 25: 5; 26: 4; Kp. 5. *t. þriggia marka kost,* II. Þg. 18: 3. 3) emot: contra. *giora gærning t. mans,* I. Þg. 5: 1. *þinga t. mans,* I. Eþs. 6: 3. Cfr. *Kæra.* 4) adverbialiter a) beteknar *til* att någon eller något finnes eller är tillstädes: notat hominem v. rem exsistere vel adesse. *t. vara,* exsistere, adesse. I. Eþs. 2: 2; G. 11: pr, 1. b) utmärker det ett visst förhållande: indicat certam proportionem. *sva hvar sum han a t.,* I. B. 24. *æptir þy sum annar aker bær t.,* I. G. 11: 3. *sum sakin ær högh t.,* II. Þg. 12: 2. 5) conj. till dess: donec. II. J. 16: 1. *

Til biuþa, v. a. tillbjuda: offerre. *til biuþas* (sup. *til buþiz*), dep. tillbjuda sig: se offerre. II. B. 17: 3. *4

Til bæra, v. a. tillkomma: pertinere (ad aliquem). *hvart æptir þy þæt ær byrþum til boret,* II. Æ. 7: pr. *4

Til fulla, v. a. i. q. *til fylla* (vide UplL.) II. Kr. 10: 1. not. 80. *4

Til höra, v. a. tillhöra: pertinere (ad aliquem v. aliquid). II. Æ. 10: pr. *4

Til koma, v. n. 1) tillkomma: advenire. I. M. 26: 2. 2) hända, ske: accidere, fieri. I. Eþs. 9: 1; II. Kg. 5: pr. 3) förmå, kunna göra: facere posse. *sva sum han -mber,* II. B. 17: 5, nisi forte *viþ komber* legendum sit. *4

Til kæra, v. a. i. q. *kæra (til mans).* II. Æ. 20: 1. *4

Tillæghor, f. pl. (vide UplL.))(*tiond,* II. Kr. 9, 12: 2. *4 *(tillaghur)*

Til mæli, n. tilltal (inför rätta): compellatio (iudicialis), actio. *giva t.,* I. M. 16. *fa t.,* I. Þg. 13: pr. *svara t. sinu,* I. Þg. 4. *

Til sighia; til sæghia (sup. *til saghat,* II. Kr. 5: 4.), v. a. c. dat. (vide ÖGL.) I. Kr. 5: 6; M. 23; Þg. 13: pr. *sigher sva tal til,* d. ä. utvisar: indicat. I. Kr. 9: 6. *

Til sæghn, f. tillsägelse: denuntiatio, significatio. I. Þg. 13: pr. *2

Til vinna, v. a. öfvertyga, öfverbevisa: convincere. *varþa laghlika til vonnen,* II. Æ. 15. not. 97. *3

Timi, m. tid: tempus. *i sin (rectius sinum) ytirsta tima,* på sitt yttersta: ultimo vitae tempore. I. M. 11. *en tima,* en gång: semel. II. B. 16: 1. *annan, þriþia tima,* I. G. 7. *

Tioþer staki, m. i. q. *tiuþer hæl* (vide ÖGL.). II. B. 5: 6. *4 *(þiuþerstaki)*

Tiu, num. tio: decem. I. Kr. 3: 4. &c. Scribitur *tyw,* I. Kr. 8, ubi ab Had. perperam explicatur: "tunna eller visst mått på spannmål." *

Tiugher, m. (egentligen ett antal af tio: proprie decas) skyl, trafve (innehållande tio kärfvar): strues mergitum frumenti (decem mergites continens). I. Kr. 3: pr., ubi pro *rök* in sequentibus legendum videtur *lut;* si enim *rök* recte scriptum esset, unus *t.* tres strues mergitum continuisset, quod non est verisimile. Cfr. II. Kr. 6: pr. Locc. vertit: "merges, viginti parvos fasciculos aut ligamenta continens." *3

Tiund, tiond, f. (m. II. Kr. 6: 7, nisi pro *ængin* legendum sit *ænga*) tionde: decimae. I. Kr. 14; II. Kr. 6: pr. *ræt t.,* I. Kr. 3: 3. Cfr. *Fyl-, Korn-, Qviktiond.* *

Tiunda, v. a. gifva tionde: decimas dare. I. Kr. 3: 1. *

Tiþa köp, n. (vide VGL.) I. Kr. 3: 4. *1

Tiþer, m. tid: tempus. II. M. 25: 4; Þg. 12: 2. *4 *(tidh)*

Tol, n. redskap: instrumentum. Vide *Fiskitol.* *4

Tolf, num. tolf: duodecim. *næmne bonde t. mæn,* sc. testes. II. Þg. 3. *havi þær til vitna t. mæn (af hundare sino),* I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5. *taki þem t. ... vitna þer æi sva mæþ hanum,* I. Kr. 13: 2. *t. manna eþer,* vide *Eþer.* *sökia mæþ tvem ok t.,* vide *Sökia 3.* *sværia* v. *væria sik mæþ t. mannum,* vide *Sværia, Væria.* *þing næmpnis hem til bondans t. mæn,* I. Þg. 5: pr. *t. mæn næmpnas i garþ mans mæta* &c. II. Þg. 23: 1. Ofta utmärkes med orden *tolf mæn* en nämnd: saepe verba *tolf mæn* denotant nemdam. *af sokn t. m. næmpna,* II. J. 16: pr. *næmpna til t. m. lata mæta* &c. II. M. 21: pr. *t. manna syn, syn næmpna t. mæn* &c. vide *Syn 2.* *þæt skolo t. m. (af hundare* v. *sokn) vita, vitin þæt t. m.,* II. Kr. 24: 5; 26: pr; Æ. 6: pr; M. 2: pr; J. 3: 3; 16: pr. *stande þæt (op) a t. mannum,* vide *Standa 5.* *standi þæt a t. manna vitnum,* I. B. 3: 1. *sværia sva t. m.,* II. Þg. 6. *t. m. vitna,* II. M. 21: pr; J. 2: pr; Þg. 18: 1. *varþa forvunnin* v. *viþ bundin mæþ t. mannum,* I. Þg. 11; II. Þg. 14: pr. *t. sanninda mæn skolo þem opræta ok viþbinda,* II. Þg. 18: 4. *4

Tompt, f. tomt: area. I. B. 19: 4, 5; 24, 40: pr; G. 13; Þg. 5: pr; II. M. 6: 1. Cfr. *Burtompt.* *

Tomtamal, n. delningen, efter en viss grund, af en bys tomter, jord m. m. emellan grannarne: arearum, agrorum et ceterorum quae ad pagum quendam pertinent, divisio inter vicinos, secundum certam normam facta (cfr. UplL. v. *byamal 2*). *utan brut ok t.,* I. B. 1; II. J. 1. Ratio nominis haec est, quod

dispositio arearum primaria fuit divisio, et ad illud protypum postea divisi sunt agri &c. Cfr. I. B. 40: pr, et UplL. vv. *solskipt, moþir.*

Tomta ra, comm. (vide UplL.) *innan* v. *utan ta ok t.*, allitt., vide *Ta 2.* *4

Torgh, n. torg: forum. I. B. 35: 3; II. M. 24: 5. Cfr. *Almænnings torgh.* *4

Torgdagher, m. torgdag: dies, quo merces suos ad urbem ferre solent rustici. *ræter t.*, II. M. 24: 5.

Torva, f. torfva: caespes. *skæri op t. mæþ tioþerstaka* (cfr. SML.), II. B. 5: 6. *

Truldomber, m. trolldom: ars magica. I. Kr. 11, ubi artis magicae indicia ita describuntur: *varþer kuna takin mæþ t. mæþ horn ok har qvikt ok döt þæt ma væl t. heta*, i. e. si apud feminam inveniantur artis magicae indicia, ungues et crines, ac bestiolae vivae inanimatis rebus commixtae; eiusmodi res magiae esse instrumenta iure censentur. *2

Trö, ? skeppa, en sjettedels tunna, prov. trö: modius, sexta pars tonnae. *t. korns*, I. Kr. 5: 1.

Tva luti, m. pl. två tredjedelar: bes.)(*þriþiunger*, I. G. 11: 5. *

Tver, num. två: duo. *fori sar (sc. sværin) t. mæþ hvarium*, i. e. tam is qui vulnus accepit, quam qui illud inflixit, cum duobus viris iuranto laesionem casu esse factam. I. M. 22. *

Tvestene, n.? ett råmärke, bestående af två stenar: limes duobus lapidibus constans. II. B. 18: pr.

Tvæböti, tveböte, n. tveböte: duplex mulcta.)(*enböti*, vide *Enböti.* *liggi i t.*, I. M. 3: 5. Sed pro *tveböt i drap*, II. M. 10: rubr., legendum videtur *tvebötis drap*, ut II. M. ind. 10. et UplL. M. ind. 11. *4

Tvægifter, adj. (vide UplL.) II. Æ. 19: 2. *3

Tvænni, num. två: duo. I. Kr. 8; II. Kr. 3; M. 30: 9. *2

Tvæskipti, n. tveskifte: divisio in duas aequales partes. I. M. 20: 1; Þg. 9.

Tvætala, f. (vide SML.) I. Þg. 9; II. Þg. 10. *4

Tysver, adv. två gånger: bis. II. Þg. 19. *2

Tæ, vide *Ta.*

Tækio maþer, m. upbördsman: vectigaliarius. *t. konungs*, II. Kg. 7; 3, 6. *3

Tækt, f. (a *taka*) intaga: solum recens excultum ac consaeptum. I. B. 19: 3. Helsingi nomine *tägt* denotant pratulum recens consaeptum. Cfr. *Nama tækt.*

Tælia, v. a. 1) räkna: numerare. II. B. 14: 6. 2) förtälja, upläsa, säga: recitare, dicere. *nu ær talder kirkio* v. *ærfda balker*, II. Kr. 26: 2; Æ. 20: 1. *þykkan ræt som nu ær talder*, II. M. 13. *nu tæls æn* &c. II. J. 18: rubr. *

Tæppa, v. a. (vide ÖGL.) *t. vatn*, I. B. 25. *t. lut sin*, i. e. saepire. I. B. 40: 2. Cfr. *Vatutæpa.* *4

U. V.

U, vide *Ur.*

Vad, vide *Vaþ.*

Vaggu barn, n. vaggbarn: infans in cunabulis. I. M. 3: 6; II. M. 11: pr.

Vaghli, m. vagle, stång hvarpå hönsen sitta: pertica cui insident gallinae. *hani ok tva hönur þær* v. *þæt ær bondans v.*, gallinarium rustici continet gallum cum duabus gallinis. I. Þj. 17: pr; II. M. 30: 7.

Vagn, m. vagn: currus. I. Þj. 17: 1. *

Vakn, n. vapen: arma. II. M. 24: 9. Cfr. *Vapn.* *2

Vakta, v. a. förvara, taga vara på:

custodire, servare. *v. nökla, barn* &c. I. Kr. 5: pr, 4; 6: 1; II. Kr. 18. *3

Val, n. val: electio. *þrea præste i v. læggia,* II. Kr. 4. *4

Valborgha mæssa, f. (vide SML.) II. B. 5: 5. *4

Vald, n. rättighet (att göra något): ius (aliquid faciendi). *ægha* v. *hava v.,* I. Kr. 1, 9: 5; B. 25. &c. *v. ok vitsord* v. *vita,* vide *Vitsord, Vita.* Cfr. *Sialfsvald.* *

Valda, v. a. c. dat. (vide ÖGL.) *v. atterstaþonne,* II. Kg. 7: 6. *þrang -der,* I. B. 41; II. B. 9: pr. *

Valder, m. vall, mark: campus. Vide *Grund-, Svina-, Vighvalder.* *

Vanda mal, n. (a *vander,* difficilis) svårt, tvifvelaktigt mål: caussa difficilis, dubia. I. Þg. 2: pr.

Vander, m. spö, käpp: virga, baculum. *taker alt soman hand ok vand,* d. ä. spjut: si statim inveniatur hasta et manus, i. e. homo qui hastam iaculatus est. II. B. 28: pr. H. v. eandem esse ac Isl. *vöndr,* virga, manifestum est ex iure Iut. II. cap. 82: "*ræfsæ meth staf æller meth vand oc æi meth vapn*"; cfr. ius Sel. rec. II. cap. 43. Quod vero, connectendis vocabulis similiter sonantibus *hand ok vand,* baculum, i. e. manubrium hastae, dicitur loco hastae, id eadem ratione fit, qua *asker,* fraxinus, vel manubrium hastae fraxineum, denotat hastam (cfr. UplL. v. *asker*).

Vaner, adj. van, vanlig: consuetus. II. Kr. 6: pr. Cfr. *Ovanaþer.* *3

Vangöma, f. vårdslöshet: incuria. I. Kr. 5: 5; B. 34: 1; 45: 1. *3

Vanviti, m. en menniska som ej har fullt bruk af sitt förstånd: homo qui non fruitur pleno rationis usu.)(*a moghande alder,* I. B. 39: 5.

Vapn (*vapin,* I. Eþs. 2: 5.), n. vapen: arma. II. M. ind. not. 93; cap. 24: 9. n. 76. *skæpt v.,* I. Þj. 12. Cfr. *Vakn, Mordvapn.* *

Var, adj. varse, upmärksam: attentus. *varþa v.* (cfr. UplL.), I. B. 6: pr. *4

Vara (*væra,* I. Kr. 7.), v. n. vara: esse. præs. *iær* pro *ær,* I. B. 24; G. 11: pr; 16: 1; Þj. 14; II. Kr. 6: 6; 23, 24: 9, 10; Kg. 7: 1; J. 14; B. 21, 24: 2. pl. *æra* pro *æru,* I. Eþs. 1: pr; II. Kr. 1: pr. præs. conj. *se,* I. M. 22. &c. *æræ,* II. Æ. 10: pr. pl. *seen,* I. Eþs. 2: 2. imperat. *se,* I. M. 22. &c. *vare,* II. Æ. 9: 2. &c. *v. mæþ kunu,* rem habere cum femina. I. G. 8; II. Æ. 18: pr. *vari þæt a stæmnomanna* &c. *vitnum,* II. Æ. 9: 2; B. 9: pr. *vari þætta a synamanna eþe,* II. B. 12: pr. *firi, innan, saman, til, viþ v.,* vide *Firi 12* &c. Cfr. *Samvaria.* *

Vara fru dagher (vare frug dagher), m. (vide VGL.) *v. i fasto,* vårfrudag i fastan, Marie bebådelsedag: festum adnuntiationis S. Mariae, die XXV Martii celebratum. II. B. 15: 3. *4

Vardnaþer, m. 1) (vide UplL. sub 1.) *vara i bondans sins -þi,* I. G. 2. 2) (vide UplL. sub 2.) *dottir* &c. *æller annar v.,* I. G. 5. * *(varþnaþer)*

Varfriþer, m. (vide ÖGL.) I. Þg. 7: 2. *4

Vargha garþer, m. (vide VGL.) II. B. 15: 1. *4

Vargha næt, n. (vide VGL.) II. B. 15: 1. *4

Vargher, m. (vide VGL. sub 1.). Vide *Kasnavargher.* *

Varþa, v. a. c. dat. v. acc. 1) vårda, sköta: custodire, curare. *v. lasum,* II. M. 26: 9. *v. garþum, grindum, væghum* &c. I. B. 8: 1; 21: 1; 39: 6; II. B. 1: pr; 15: 1. *v. mæþulgarþ, farliþ,* I. B. 40: 1, 3. *-þin ækki hanum (sc. urfiælli) længer,* sc. saepibus tuendis, II. B. 10. coll. I. B. 8: 1. *-þe broum oppe,* II. B. 20: 1, nisi pro *varþe* legendum sit

halde; cfr. UplL. V. 20: 3. 2) ansvara för: praestare (periculum rei, damnum &c.). *v. hovudsarum* &c. I. M. 11; II. M. 22: pr. *v. værkum mans,* I. G. 3: 2. *-þe klokkare æi þy* &c. II. Kr. 5: pr. *v. aldine, v. fori frosti,* II. B. 7: pr. *v. aþrum fore brigþ,* II. J. 3: 1. *-þi hvarghin* v. *ængin andrum,* sc. si alter decidente arbore &c. occidatur. I. M. 26: 2; B. 44: 1. *han a kalvi v.,* i. e. venditor praestato vaccam parituram (non vero sterilem) esse. I. B. 31: pr. *þy* (sc. pecori) *a han æi længer v.* &c., sc. si antea indicaverit venditor vaccam esse sterilem &c. Ibid. §. 1. *v. bruþ hem til hans* &c. II. Æ. 2: 1. *þe skulu hænne hem v. firi allum misfallum,* I. G. 2. *-þi ækki hanum* (sc. *þiuve*) *længer,* I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5. 3) öfverlemna, gifva: dare, tradere. *sva sum han skal sinum eþe æptir v.,* de qua re iuramentum dato. I. B. 34: 1. Cfr. *And-, Fram varþa.* 4) angå, röra: attinere, spectare. *v.* (sc. *þiufnaþer ok saramal*) *samu mæn* &c. I. Þj. 4; II. M. 26: 18. Huc quodammodo referri posset: *varþa baþir et mal,* II. Kr. 24: 5, etsi potius legendum esset *varþar baþa et mal;* sed verisimilius mihi videtur pro *varþa* hoc loco legendum esse *væria;* cfr. SML. Kk. 16: 3. *

Varþa, v. n. 1) varda, blifva: esse, fieri. *v. siuker, ute stadder,* I. Kr. 4: 1. 2) vara: esse. *gud -þi mæþ us,* I. Kr. 1. *

Varþer, m. vård: custodia. *ligger* v. *ær til hvarte v. æller garþer,* si tale solum non sit saepe circummunitum; vocabula enim *v.* et *garþer* eandem rem his locis significant. I. B. 8: 1; II. B. 10. *4

Varþer, adj. (vide SML.) Vide *Niþan-, Ovanvarþa; Annan-, Norþan-, Synnan-, Væstan-, Östan vart.* *4

Vatn (gen. *vaz* pro *vats* v. *vatns*), n. 1) vatten: aqua. *vight v.,* vigvatten: aqua lustralis v. consecrata. I. Kr. 6: 1. 2) sjö eller ström: lacus v. flumen. I. M. 3: 2; B. 1, 25, 34: pr; II. J. 1; B. 23: 3. *farvægher til vats ok viþar,* I. B. 19: 3. Cfr. *Fiski vatn.* *

Vatn fal, n. vattenfall: cataracta. I. B. 42.

Vatnfynd, f. (vide UplL.) *hitta v.,* I. B. 37: 1; II. M. 35: pr. Scribitur *vatna fynd,* II. M. ind. not. 8. *4

Vatu garþer, m. gärdsgård i vatten (sjö eller ström): saepes in aqua exstructa. I. B. 39: 6.

Vatutæpa, f. i. q. *vatn tæppa* (vide UplL.). II. B. ind. 22.

Vaþ, vad, n. (vide SML.) *vaþa v. i ængium*)(*æria forar* (sc. *i akrum,* cfr. SML. B. 4.), II. B. 12: 1. *læggia v.* (sc. *i æng*) *æller for* (sc. *i akri*) *a manni* (cfr. SML.), I. B. 22: 2. *v. ligger a sama manni*)(*væghanda v. ær vaþit* (part. pass. a *vaþa*) *a ymsa,* II. B. 12: 1. *4

Vaþa, v. a. (vide SML.) *v. vaþ, vaþ ær vaþit,* vide *Vaþ.* *4

Vaþa bot, f. (vide VGL.) I. M. 22; II. M. 19: rubr. *liggia i (fullum) -tum,* I. M. 24, 26: 2, 3. *biuþa v.,* I. B. 45: 2. *böta v.,* I. M. 23; II. M. 20; B. 5: 4. *böta man mæþ -tum,* I. M. 24. *

Vaþa drap, n. (vide SML.) II. M. ind. not. 72; cap. 3: rubr. *handlös v.,* II. M. ind. not. 73. *4

Vaþa eþer, m. (vide VGL.) II. M. 20. *biuþa v. þæt ær tu vitni ok tolf manna eþer,* I. B. 45: 2. *biuþa v. tolf manna,* II. B. 24: pr. *fylla v. mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe,* I. M. 22. *ganga v.,* II. B. 5: 4. *

Vaþa gæld, n. i. q. *vaþa bot. liggia i -dum,* II. B. 22: 2. *4

Vaþa kast (pro *væþa-* v. *væþia kast*),

n. (a *væþ* et *kasta*) i. q. *væþning 1.* I. B. 6: pr.

Vaþi, m. (vide ÖGL.) *fylghia vaþe* (pro *vaþa*), I. B. 45: 4. *

Uborin, oboren, adj. ofödd: nondum natus. I. M. 7; II. Æ. 2: 1. *4 *(oburin)*

Ubudin, obuþin, adj. ej befalld eller ombedd: iniussus, non mandatus. *tala -dna talu*, alienam caussam sibi non mandatam agere. I. Þg. 11; II. Þg. 11. *4 *(obuþin)*

Ubyrgher, adj. (a *biærghas*, laborare) oförmögen till arbete, svag: invalidus, debilis. *gamal æller u.*, I. G. 16: 1.

Ubyrþaman, obyrþarman, m. obeslägtad person: non cognatus.)(*byrþaman*, I. B. 5; II. J. 3: 2.

Uböti, n. frihet från böter: immunitas a mulcta. *ovanfal liggin i u.*, i. e. in istis casibus nulla penditor mulcta. I. M. 26: pr.

Uföder, ofödder, adj. ofödd: nondum natus. I. M. 3: 6; 7; G. 2; II. M. 25: 3. *4 *(ofödder)*

Ugilder, ogilder, adj. 1) ogild, ej gällande: irritus. II. Kr. 24: 3; M. 21: pr; B. 17: 4; Þg. 18: pr. 2) oduglig: non rite comparatus v. iustae qualitatis. I. B. 38: pr; II. B. 5: 2; 23: 3. 3) (vide SML. sub 3.) I. B. 39: 4; 41; Þg. 5: 1; II. M. 26: 18; B. 9: pr; 27: 1. 4) (vide UplL. et SML. sub 4.) *vari u.*, I. Eþs. 2: 2. *liggi u.*, I. Kr. 5: 6; 9: 4; B. 44: 1, 2; 47; II. B. 27: 1; 28: 1. *liggi i -dum akri*, vide *Aker*. * *(ogilder)*

Ugipter, adj. ogift: innuptus. I. M. 7. * *(ogipter)*

Vi, pron. vi: nos. I. Kr. 6: 1; B. 14. dat. *us*, I. Kr. 1. *

Viddær band, vide *Viþer band*.

Vigh, n. strid: pugna. *vræka mætansmæn* v. *þing fran garþi mæþ v. ok værn* (cfr. UplL.), I. Þg. 5: 1; II. Þg. 17: 4. *4

Vigher, adj. (vide UplL. sub 1.) *vighra manna skin*, vide *Skin*. *4

Vighia, v. a. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *v. kirkiu*, I. Kr. 8; II. Kr. 3, 26: pr. *v. font*, fontem v. aquam baptismalem consecrare, quod factum est quoties aliquis erat baptizandus. I. Kr. 5: 4; II. Kr. 18. cfr. VGL. I. Kk. 1; II. Kk. 1; can. 70, 71. D. 4. de consecr. in decr. Grat. Olavii *syntagma de baptismo*, cap. 6. §. 3. *vight vatn*, vide *Vatn 1.* 2) viga: nuptias conficientibus benedicere. *-as mæþ kunu (sinni)*, I. Kr. 3: 5; II. Æ. 7: 1. 3) (vide ÖGL. sub 4.) *v. lik*, I. Kr. 4: pr; M. 5: 1; II. Kr. 11: pr, 1, 2. not. 52. coll. I. Kr. 6: 1. Cfr. *Ovigþer*. *

Vighiandi, m. (pro *væghandi*) dråpare: interfector. I. M. 4: 2. *1 *(væghandi)*

Vighvalder, m. (vide VGL.) I. M. 3: 3; II. M. 9: 3, 4. *

Vigilsi, f.? i. q. *vigsl 2.* I. Kr. 7. *4 *(vigsl)*

Vigning, f. vigsel: benedictio nuptialis. Vide *Hiona vigning*. *4

Vigsl, f. 1) invigning (af kyrka): consecratio (aedis sacrae). I. Kr. 1. 2) vigsel: benedictio nuptialis. II. Kr. 8: pr. *4

Vigsla fæ, n. betalning för invigning (af kyrka): pretium consecrationis (aedis sacrae). I. Kr. 8.

Vika (gen. pl. *vigna* pro *vikna*), f. vecka: septimana. II. Kr. 7: pr; Þg. 2. *

Vilder, adj. (vide ÖGL.) *fara v.*, errare. I. B. 22: 2; Þg. 13: pr. Cfr. *Vægha viller*. *

Vili, m. vilje: voluntas. *gen, for utan, æptir vilia mans*, I. Þj. 15; II. Æ. 1: 1; J. 15: 4. Cfr. *God-, Ovili; Illa viliaþer*. *

Vilia, v. a. vilja: velle. *ær æi sama -ande*, d. ä. är icke med vilja eller gerning delaktig i dråpet: non ha-

bet eandem voluntatem v. particeps est eiusdem consilii. I. M. 6. *

Vilia gærning, f. (vide SML.) II. M. 19. *4

Vilia værk, n. i. q. *vilia gærning*. *v. i sarum*, II. M. ind. 23. *mæþ -ki* v. *-kum*, upsåtligen: consulto. I. B. 45: pr, 4. *liggia þa (*sc. *drap* v. *sar) i -kum*, I. M. 22. *4

Villa, f. villa, förvirring: error, perturbatio. Vide *Lighris villa*. *3

Villa, v. a. villa: turbare. *v. þing fore bonda*, nemligen genom utsättande af orätt dag eller ställe: conventum iudicialem turbare (sc. iniustum diem vel locum condicendo). II. Þg. 2. *4

Villinger, m. i. q. *vitvillinger* (vide UplL.), nisi forte lapsu calami ita scriptum sit. II. J. ind. not. 20.

Vindögha, n. (vide ÖGL.) I. Þj. 7. *4

Vingæf, f. (vide ÖGL. sub 1.) *taker man -gævar ok döa (*pro *dör) barnlös*, si quis, talibus donis acceptis, postea moriatur &c. I. G. 11: 4. *2

Vinna, v. a. 1) vinna, segra: vincere. *v.*, absolute, I. Þg. 3: 1. Cfr. *Tappa*. 2) öfverbevisa: convincere. Vide *Lagk-*, *Til vinna*; *Forvunnin*. 3) finnas, vara till: exsistere, adesse. *æn sva vinder at*, om tillgång hos honom finnes: si facultatem habeat mulctae solvendae. I. M. 10. *e mæþan giptamans goþs* &c. *vinder*, I. G. 3: 2. *vinnas*, idem. I. Þg. 5: 6. *

Vinsked, f. vindsked, ett bräde som betäcker öfre kanten af en husgafvel och ändan af taket: tabula, qua munitur extrema ora tecti. *utan garþ ok v.*, utom hus och gård: extra aream et domum. I. M. 4: 1. Cum manifestum sit *utan v.* idem significare quod extra domum, inde concludere licet domus olim plerumque introitum habuisse sub istis tabulis, vel in illa aedificii parte quam *gafvel* appellamus. Ita quidem narrat Wallman: "byggnaderna i norden under forntiden voro långa och smala, med dörrar på gaflarne" (*Vitt. Hist. och Ant. Akad. handl.* Vol. XIV. pag. 152.); cum vero talem morem probaturus citet antiquum carmen *Rigsmal* dictum, eum, ut videtur, fefellerunt verba versionis Suecanae (Stockh. 1818.): "dörren stod på gafvel", quibus longe alio sensu redduntur Islandica: *hurþ var á gætti*, i. e. ianua aperta ad parietem reiecta erat. At locutio illa nostratibus familiaris: "dörren står på vid gafvel", ex aedificandi ratione supra commemorata originem ducere videtur.

Vinter (gen. *vintra*), m. 1) vinter: hiems. II. Kr. 6: pr. 2) år: annus. I. Þj. 1: 2; II. M. 26: 12. *3

Vinternat, f. (vide SML.) *um -nætir*, I. B. 44: pr. *til -nata*, *fran -natum*, I. B. 51: pr. *fore*, *æptir v.*, II. B. 15: 3; 17: 4. Ubi h. v., pariter ac *sumarnat*, in pl. occurrit, denotari videntur dies XIV Octobris vel Aprilis una cum proxime sequentibus. *4

Virþa, v. a. värdera: aestimare. II. M. 30: 8; Kp. 9. *4

Visa, v. a. 1) visa: monstrare. I. G. 15. *visar fiorþonger ut a attong* v. *halvan attong*, d. ä. om å ena sidan (fädernet eller mödernet) finnes en ascendent i andra led, och å den andra en i tredje eller fjerde led: si ab altero latere (paterno aut materno) exsistat cognatus in secundo gradu lineae adscendentis, ab altero vero cognatus in tertio v. quarto gradu eiusdem lineae. II. Æ. 12: pr. Cfr. *Avisning*. 2) sända: mittere. *þæn han (*sc. *þær) til visa*, den som han sänder till tinget i sitt ställe: is quem suo loco ad conventum iudicialem mittit. I. Þg. 13: pr. *

Vist, f. mat: cibus. Vide *Skipvist*. *4

Vista hus, visthus, n. (vide UplL.) I. Kr. 2. *konungs v.,* II. Kg. 7: 2, 6. *4

Vit, n. vett, förstånd: ratio, mens. *til vits ok alders komin* (cfr. ÖGL.), II. Æ. 8: 1. Cfr. *Vanviti.* *

Vita (præs. *vet,* impf. *visse,* II. Kg. 6: 3. *viste,* ibid. not. 98.), v. a. veta: scire. I. Kr. 13: 1; G. 4: pr; II. M. 24: 4. *v. sin lut,* I. B. 43: pr. *þe vita æi sannarin* &c. I. Þg. 15: pr. *vitande man*)(*ovormaghe,* II. M. 19. coll. 18. *til vitande alder komin,* vide *Alder.* *

Vita (præs. *væt,* II. Kr. 12: pr. not. 56.), v. a. 1) bevisa (med ed): probare (iuramento). *v. bolagt, lokit, atterköpt,* I. B. 15; II. Æ. 20: 1; J. 11: pr. *v. lykt,* vide *Lykt 1. v. barn i gipta sæng,* vide *Gipta sæng. v. barna faþur sin,* II. Æ. 18: rubr. *v. mæþ fastum sinum,* I. B. 8: pr. *v. (atterguldit) mæþ akralaghum* v. *ængialaghum sinum,* I. B. 22: 2. *v. attergildi sins,* i. q. *v. atterguldit,* I. B. 22: pr. coll. §. 2. *v. barna goþs undan skift,* probare bona liberorum hereditaria, divisione (ante secundas matris nuptias) facta, esse separata. II. Æ. 8: 1. *iorþ vitis laghbuþin vara,* II. J. ind. not. 13. *v. in til mans mæþ tvem mannum ok sialver han friþi,* II. Kp. 1: 1. *v. intil mans mæþ tvem vitnum ok sæx manna eþe,* II. Þg. 12: 3. *v. guldit mæþ sæx mannum ok tvem vitnum,* II. Æ. 20: 1. *v. lof* v. *utgivit mæþ tolf manna eþe,* II. Æ. 1: pr; Kp. 8. *v. (vaþa, guldit) mæþ tvem* v. *tvæggia manna vitnum ok tolf manna eþe,* I. M. 23; B. 1; II. Æ. 9: 2; 12: 2; 20: 1; J. 2: pr; 15: pr. *v. mæþ tvæggia* v. *tvem qvinna vitnum ok tolf manna eþe,* II. Æ. 10: 1; M. 10: 2. 2) intyga, utlåta sig öfver: adfirmare, edicere. *viti præster þa han lik vigher* (forte legendum *þæn l. v.*), I. M. 5: 1. *vitin þæt mungatsmæn,* II. Æ. 4. *synamæn skulu þæt v.,* I. B. 40: pr. *sæx mæn skolo v. hvat* &c. II. Kr. 26: pr. *þæt skolo tolf mæn v.,* vide *Tolf.* 3) svärja: iurare. *v. huru mykit stulit var,* I. Þj. 8. *v. fæ sit* v. *ran til friggia* v. *sæx marka* &c. I. Þj. 16: 1, 2; II. M. 25: 5–7. 4) tillvita, beskylla: accusare. *vitis kunu bælgmord, vitis manni afhog, frændsæmis spiæld, hor* &c. I. Kr. 12; M. 17: pr; II. Kr. 24: 12, 13. &c. *vitis manni at* v. *þæt han* &c. I. Kr. 13: 1; B. 45: 1, 2; 46: 2; II. M. 26: 5. *þæn han viti (sc. ran),* I. Þj. 16: pr. *v. manni barn,* I. G. 8; II. Æ. 18: pr, 2. *vitis manni um tva kunur,* sc. de stupro cum iis commisso. I. Kr. 9: 1. *vitis præle om drap, vitis kono om þiufte,* II. M. 24: 8; 32. *kona vitis om barnamorþ,* II. Þg. 20. *

Vita, f. 1) i. q. *vitsord 1. aghi v. mæþ tvem mannum sialver han friþi,* I. Kr. 4: 1; II. Kr. 11: pr. not. 4. *havi væriandi v.,* I. Kr. 9: 1; M. 20: pr; II. Kr. 24: 12. *havi þæn vald ok v. þær leght havir,* i. e. habeto ius probandi se rem elocasse. I. B. 34: 1. 2) bevisningskraft: vis probandi. *havi þiufnaþer v.,* d. ä. anses som bevist: furtum probatum esse censetor. I. Þj. 4. *havi syn vitni* (lege *vitu*) *ok væriandi ænga (sc. vitu),* id quod testes viderunt habeto vim probandi, non vero ius iuramento se defendendi competit reo; heic igitur adparet duplex sensus v. *vita* (cuius loco *vitni* lapsu calami scriptum esse testatur sequens adiectivum *ænga* in feminino positum). I. M. 20: pr. 3) i. q. *vitsord 4. havi þæn v. i friþ vil biþia,* I. Eþs. 6: pr. 4) i. q. *vitsord 6. havi ænga v. atter taka* v. *til at qvælia* &c. I. G. 11: 4; II. Kr. 24: 4; M. 21: pr; J. 2: pr. *aghe vald ok v. at visa* &c. II. J. 13: 2. *3

Vita, f. vetskap: scientia. *utan v. mans,* I. B. 32; II. Kp. 5. *4

Vite, n. i. q. *aviti* (vide UplL.) *gælda ... at viteno*, II. J. 15: pr. *4

Vitna, v. a. i allmänhet edeligen bekräfta: generatim iuramento adfirmare. 1) bevisa med vitnen: testibus probare. Vide *In vitna*. 2) vitna: testari, testimonium dicere. *v. mæþ manni*, I. Kr. 13: 1, 2. *sanna ok v.*, I. Þj. 16: 4. *sva höght sum þe vilia v.*, I. Þj. 16: pr. 3) med ed bekräfta (om parter): iuramento adfirmare (de actore et reo). *v. baþir et*, II. M. 19. 4) intyga (om nämnd): adfirmare, pronuntiare (de nemda). *tolf mæn v.*, II. J. 2: pr; Þg. 18: 1. *til hvars þe (sc. tolf mæn) vilia v., v. til skeno* &c. II. M. 21: pr. *

Vitni, n. 1) bevisning: probatio. *fællas at -num*, I. B. 1. *orkar æi v.* (nisi *ok eþe* addendum sit), II. M. 24: 6. Cfr. *Giftar-, Lyktar vitni*. 2) vitnesbörd, bevisning genom vitnen: testimonium, probatio per testes. *ens mans v.*, I. Þg. 13: pr. *tvæggia manna v.*, I. B. 29. *tvæggia manna* v. *qvinna v. ok tolf manna eþer*, vide *Eþer*. *ofrælse kono v.*, II. Æ. 10: 1. *hava* v. *taka v. af mannum* v. *grannum*, I. M. 20: 1; B. 33: 1; 45: 1; II. Kp. 6. *æro ængon v. af stæmnomannum*, II. Æ. 9: pr. *vare þæt a -num stæmnomanna*, ibid. §. 2. *standi þæt a granna* &c. *-num*, I. B. 36; G. 6; Þj. 13. *mæþ sokninna v.*, II. Kr. 24: 3. *mæþ þera manna -num*, II. Æ. 7: pr. *æptir mætansmanna -num*, I. Þg. 5: 1. *far (sc. han) æi þera v.*, I. B. 22: 2. *v. bæra*, I. Þg. 17: 3; II. Þg. 18: 3. *v. bæra*)(*eþ sværia* (cfr. *Eþer*), II. Þg. 18: 4. *hvar som v. bær ... komber æi eþer æptir* (cfr. *Eþer*), ibid. pr. 3) vitnes ed: iuramentum testis. *v. brytas atter æller eþar* (cfr. *Eþer*), II. Þg. 18: 4. *vari sva þræl i -num* &c. I. Kr. 4: 1; II. Kr. 11: pr. not. 4. 4) nämnds ytrande: sententia a nemda pronuntiata. *vari þæt a soknamanna -num (raþe halve næmd hvar þera)*, I. B. 41; II. B. 9: pr. *standi þæt a tolf manna -num*, I. B. 5: 1. *standi a eþe ok -num þera* &c. I. Kr. 9: 2; II. Kr. 24: 12. *standi a -num þera (sc. som i syn varo næmdir)*, II. B. 5: 1. 5) vitne: testis. *taka v.*)(*taka eþ* (cfr. *Eþer*), II. Þg. 18: 3. *lati sea eþ sin ok v. sin* (cfr. *Eþer*), II. Þg. 3. *v. skolo æi fore (sc. eþ) ganga*, II. Æ. 20: 1. *orkar æi (sc. tvem) -num ok (sc. tolf manna) eþe*, II. M. 2: pr; 24: 6. not. 51. *full v.*, II. Kr. 21. *v. ok full skæl*, II. Kr. 25. *v. hava* v. *(til) taka*, I. Þj. 16: pr, 1, 3; Þg. 16; II. M. 25: 5, 6. *v. fylghir lænsmanni*, I. Kr. 9: 5. *hava til v. tva granna*, I. Þj. 15. *hava til -na* (g. pl.) *tolf mæn*, I. Þj. 5: pr; II. M. 26: 5. *hun skal hava tva kunur til -na sialf hun þriþi*, i. e. ipsa iurato una cum duabus feminis testimonium ferentibus. I. Kr. 12. *til -na vara*, I. Kr. 6: 1. *tu v. ok sialfs hans* v. *sæx* v. *tolf manna eþer*, vide *Binda 4, 5, Eþer, Ganga 1, 2. þry v. ok attertan manna eþer*, vide *Eþer*. *þry v. ok þrætolfter eþer*, I. Þg. 12. Cfr. *Eþdr-, Forfalls-, Luf-, Lysninga-, Þings vitni*. — Perperam scriptum est *v.* pro *vitu*, I. M. 20: pr., et pro *vitinu*, II. B. 13: pr. *

Vitnis gilder, adj. vitnesbär: cui licet testimonium dicere. I. Þg. 17: 4.

Vitnis man, m. vitne: testis. I. Þg. 17: 3; 18; II. Kr. 11: 1; Þg. 18: pr. *hava til tva -mæn*, I. B. 30. *tve -mæn fylla tolf manna eþ*, I. Þg. 13: 1. *

Vitsord, n. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *ægha* v. *hava v.*, I. M. 8; B. 15; II. Æ. 20: 1; M. 30: 9. *havi* v. *aghi (ængon) v. at binda, sökia (sik), vita*, I. B. 9: 1; II. Æ. 18: pr; M. 21: pr, 1; 24: 6; 25: 5; Kp. 8. *havi vald ok v. at vita* &c. I. Þj. 8. *hava v. mæþ vitnum* &c. II. Kp. 9. *havi* v. *aghi v. (at) væria sik*, I. B. 17; Þj. 11; II. Kr. 24: 9; M. 25: 5. *havi v. (ok)*

væri sik, I. Kr. 9: 3; Þj. 16: 3. *havi væriande (værcande* scriptum est). *v.,* II. M. 24: 6. *standi v. fori hanum* (cfr. UplL.), I. B. 27, 28, 48: 1; II. M. 9: 5. *til -da komin,* II. Þg. 12: 3. *take v. (op),* II. M. 2: pr; 24: pr; Þg. 9: pr; 21. *aghe þæt þera* v. *girande v.* (cfr. SML.), II. Æ. 9: pr. 2) bevisningskraft: vis probandi. *gifs tvestene v.,* II. B. 18: pr. *gifs köpafastum vald ok v.,* II. J. 11: pr. 3) bevisning: probatio. *gripa til v.,* II. M. 30: 9. *næmna sik til -da* (cfr. *Næmpna 1*), II. Þg. 9: pr. *fore þætta v.,* i. e. cum de hac re iuramentum datur. II. Æ. 20: 1. *havi forlöpit -dum sinum,* i. e. irritum reddidit iuramentum iam datum, ut in sequentibus exprimitur: *eþrin gange atter,* I. Kr. 9: 6; II. Kr. 24: 11. 4) (vide ÖGL. sub 2.) *havi* v. *aghi þæn v. sum halda* v. *ryma vil,* I. B. 15, 19: 2; 21: 1; II. J. 16: 1. *gifs þem vald ok v. sum halda vil,* I. G. 1. *havi vald ok v. sum qvar siter,* I. B. 19: 3. 5) (vide ÖGL. sub 3.) *aghi* v. *havi ængin* v. *æi v. (at) tala, qvælia, bryta, kæra* &c. I. M. 22; B. 6: pr; 11, 12, 19: pr, 1; 25, 26; G. 4: 1; 16: pr; Þj. 5: 1; Þg. 16; II. M. 26: 1. *havi v. (at) væþia* v. *lösa,* I. Þg. 3: 2; 5: 2, 5. *havi vald ok v. at skipta,* I. B. 43: 1. *manni gifs vald ok v. (at) lighri raþa,* I. B. 1; II. J. 1. *havi aldri (vald æller) v. at vita* &c. I. G. 8; II. Æ. 7: 2. *vare v. hans (*sc. *at svara),* II. Þg. 23: 1. *havi lænsman ængun v. um saramal,* d. ä. rättighet att anställa åtal: ius agendi. I. M. 27. *havi v. at fa lagh æller pænninga,* I. M. 20: 1. *havi þæn v. i handum havir,* d. ä. rättighet att behålla jorden: ius habeto retinendi fundum. I. B. 4. *havi þæn v. fleri (*sc. *af fastum) far,* d. ä. han har vunnit: ille iudicio vincit. I. B. 3. *havin þe v. ær biskoþe fylgia,* i. e. illi vincunt. II. Kr. 4. *gifs öþis by vald ok v.,* d. ä. han erkännes såsom beståndande och orubbelig: talis pagus firmus ratusque habetor. II. B. 17: 2. *

Viþ, viþer, præp. c. acc. 1) vid: iuxta. *v. by,* I. B. 19: 5; II. Kr. 6: pr. *v. land ok v. vægh,* I. B. 19: 1. *ute v. garþ boa,* d. ä. utanför: extra. II. J. 15: 3. *hand* v. *foter hænger v.,* I. M. 17: 1, 2. *læggia niþer v. iord,* I. M. 7. *v. eþ vara,* I. Þg. 13: pr. *v. vara,* I. M. 5: 1; B. 38: pr; G. 6. &c. 2) med: cum. *giora köp v. annan,* I. B. 32; II. Kp. 5. *halda grind v. annan,* I. B. 22: 1. *delas v.,* vide *Dela.* Cfr. *Skipta 1, Sæta, Væþia.* 3) emot: contra. *v. fæsto taka,* II. Kr. 24: 3. cfr. *Viþ taka.* 4) (vide ÖGL. sub 4.) *taka þriþiong v. broþur,* II. Æ. 11: pr. *

Viþakaster, m. (vide UplL.) I. M. 26: pr. *4 *(viþkaster)*

Viþari, adv. vidare: latius. Vide *Elder.* *4

Viþer, m. skog: silva. *farvægher til vats ok viþar,* allitt. I. B. 19: 3. *sol ganger* v. *ær undir viþ,* i. e. occidit (cfr. ÖGL. sub 2), I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. Cfr. *Döþviþer.* *

Viþer band (viddær band), n. (vide UplL.) *all v. vite intil hans,* d. ä. i alla mål der käranden skall bevisa sin sak mot svaranden: in omnibus caussis ubi probatio ad reum convincendum ab actore est adferenda. II. Þg. 12: 3. *3

Viþer binda, viþbinda, v. a. öfverbevisa: convincere. *(man) v.,* I. B. 40: 3; II. M. 2: pr; 9: 3; 21: pr. *man v. mæþ vitnum tvem ok eþe tolf manna,* II. Æ. 18: 1; M. 2: pr; B. 25: pr. *man v. mæþ tvem ok tolf,* II. M. 9: 4. *-bundin mæþ tolf mannum* (sc. nemda), II. Þg. 14: pr. *tolf sanninda mæn skolo þem v.,* II. Þg. 18: 4. *4

Viþer ganga, viþ ganga, v. a. (vide

VGL.) *v.*, absolute, I. Kr. 9: 2; B. 50; II. Kr. 24: 12; M. 8: pr. &c. *v. þæt han* &c. I. M. 11. *

Viþer hæta, viþ hæta, v. a. c. dat. v. acc. (vide UplL.) *hæti viþer þrim markum* v. *örum* &c. I. Kr. 4: 1, 2; 6: 1; B. 27, 42; II. Kr. 11: 1. &c. *h. v. tolf marker, sæx öra* &c. I. Kr. 12; B. 27, 28, 51: 1; Þg. 5: 1. *hæti viþ fyritighi markum,* d. ä. vadesumman: perdito pecuniam appellationis nomine depositam. II. B. 17: 3. coll. Þg. 14: 1; cfr. *Falla 3.* *4

Viþer koma, viþ koma, v. n. tillstädeskomma: advenire. II. M. 28: pr. *komber viþ baþi lin ok lækir,* si adsint v. adhibeantur. II. M. 21: 1. *4

Viþer vara, v. n. Vide *Viþ 1.* *4

Viþervaro man, m. (vide UplL.) *þæt skal standa a taksmanne ok tvem -mannum,* II. M. 30: 9. *4

Viþ taka, v. a. emottaga: accipere. I. G. 16: 1; II. Kr. 6: pr; Æ. 12: pr; J. 15: 5; 17. Cfr. *Viþ 3.* * *(viþer taka)*

Uklandaþer, adj. (vide VGL.) *oklutrat ok -at,* allitt. I. B. 12. * *(o klandaþer)*

U kristin, adj. odöpt: non baptizatus. I. Kr. 4: pr.

Um, om, præp. c. acc. 1) omkring: circum. *um bolstaþ,* I. B. 21: 1. *vara um disk ok duk mæþ andrum,* vide *Disker. varin baþin* v. *vari alt om en lagh,* i. e. de iis idem ius esto. II. M. 24: 8; B. 14: 7. 2) omkring, öfver: per. *um land riþa,* per provinciam v. dioecesin. I. Kr. 8. 3) om, angående: de. *um tva kunur,* I. Kr. 9: 1. *um offer,* I. Kr. 14. 4) i afseende på: ratione (rei). *saklös om fægæld,* II. Kr. 24: 4. *sitia qvar om halva* v. *alla hanno,* II. Kg. 7: 2. *fylghias um en svar, skilias at um svar sin,* I. Kr. 9: 1. *böti mark um nat, ok a þrea marker* v. *af þrim markum um ar,* i. e. pro uno die v. anno. I. M. 3: 3; B. 4, 6: pr. 5) om, på, i (tid): in (tempore), per (tempus). *um mikialsmæsso dagh, kirkiumæsso dagh, synnodagh, vinternætir* &c., I. Kr. 3: 1, 6; 5: 6; 13: pr; M. 15; B. 38: pr; 44: pr. *um liusan dagh,* I. B. 30. *um synnodagh, um annan* &c., uno die solis &c. I. B. 42. *om þry þing,* in tribus &c. II. Æ. 20: 1. *um arit,* quovis anno. I. B. 51: pr. *sæghi up um ar up um annat* &c., i. e. uno anno &c. I. B. 19: 4. *krævir um ar, um annat,* i. e. primo v. secundo anno post factam permutationem. I. B. 6: pr. *haldir* v. *gange in um ar, um annat* &c., i. e. per annum. I. B. 22: pr; II. M. 26: 2. *um nat ok iamlanga,* idem. I. B. 14, 15. *um nat, um andra* &c., per unum diem &c. I. Kr. 4: 2; M. 3: 3; B. 26, 28. *

Um, conj. om: si. I. Þj. 1: pr. *

Umboa, v. a. 1) reparera: reparare. I. Kr. 5: 6; M. 26: pr. 2) i. q. *bylia. ær æi hult æller umboet,* I. M. 24. *3

Um mæla, v. a. (egentligen omtala: proprie mentionem rei facere) stadga: statuere. I. M. 1: pr.

Um rykta, v. a. ansa om, reparera: curare, reparare. *hus u.,* I. M. 26: pr.

Undan, ondan, 1) præp. c. dat. (v. gen.?) undan: a, seorsum a. *giva eghur u. rætum ærvingia* (cfr. ÖGL.), I. G. 16: pr. *ganga u. lænsmans* (nisi *lænsmanne* legendum sit), II. Þg. 14: pr. 2) adv. undan, bort: e medio, abhinc. *koma sik u.,* II. M. 24: 3, 8. *ganga u. mæþ tolf manna eþe* &c., vide *Ganga 1.* *

Undir, undi, onde, præp. c. dat. v. acc. under: sub. *dör u. hænne,* sc. campana decidente, I. Kr. 5: 6. *gangi u. sværd kunungs,* I. Kr. 15. *væþia u. syn* &c., vide *Væþia. skipta æghu u. sik hem,* vide *Hem.* Cfr. *Viþer.* *

Undi læggia, v. a. i. q. *undir taka* (vide VGL.). *u. stæmpnudagh,* I. B. 14.

Undirstanda, v. a. förstå: intelligere. I. G. 11: pr. *2

Unötter, adj. ej förtärd: non consumtus. *sva mykit af afraþi* (*gift* legendum videtur) *sum unöt ær* (i. q. *sva mykit oannat ær,* UplL. J. 13: 3.), nisi forte pro *unöt* legendum sit *oannat* vel *oint* (cfr. ÖGL. v. *oint*). I. B. 13: pr. *2 *(onötter)*

Up, op, adv. up: sursum. *grind ganger up,* I. B. 22: 1. *up a, op a, uppa, oppa,* i. q. *a. vatnfal ær uppa bolstaþi, fara uppa sio, hus þær vindögha ær up a,* I. B. 42, 43: 1; Þj. 7. *op a afraþsdagh* v. *þingsdagh, oppa hælghan dagh,* II. J. 15: pr; Þg. 2, 4. *bæra fæstnaþa fæ op a fæstnaþa fæ* (cfr. UplL. v. *fæstninga fæ*), II. Æ. 1: 1. *op a kono halvo,* II. Æ. 3. *samsyskane op a möþernet,* II. Æ. 19: pr. *döma sökning up a man,* d. ä. emot: contra. II. Þg. 24: 1. *halda op a laghmans skilo,* d. ä. sedan lagmannen dömt: post sententiam a legifero latam. II. Þg. 19. *binda köp uppa iord,* d. ä. angående: de. I. B. 9: 1. *væþia oppa garþa* v. *op a bro,* II. B. 5: 1; 23: pr. Cfr. *Ganga 2, Læggia 1, Skiuta 3.* *

Up boa, v. a. uprätta, sätta i stånd: reficere, exstruere. *bor æi up (sc. garþ),* I. B. 40: 5. *3

Upbyrþ, f. ett käromåls framförande inför rätta: actio v. accusatio in iudicio instituta v. prolata. I. Þg. 4.

Updragha, f. i. q. *updræt* (vide UplL.). *u. skipa,* I. M. 26: 1.

Upganger, m. upgång, upstigande: adscensus. Inde

Upgangs vatn (upgagns vatn), n. upstigande vatten (i sjö eller ström): adscendens aqua (maris vel fluminis). I. B. 26.

Up giora, op giora, v. a. 1) göra, verkställa: facere, perficere. *sak ok sokn u.,* II. M. 21: pr. 2) (vide UplL.) I. B. 45: 1. — Cfr. *Giora 1.* *4

Up halda, ophalda, v. a. c. acc. v. dat. 1) förhålla, undanhålla, qvarhålla: retinere. *guþslikama fore manni u.,* II. Kr. 1: 1. *haldi bondin up han undi skæl soknaris,* vide *Skæl 3.* 2) underhålla: sustinere, alere. *föþa ok u.,* II. J. 17. 3) skaffa: praebere. *gældum u.,* d. ä. böta: mulctam pendere. II. M. 8: pr. *4

Up hængia, op hængia, v. a. uphänga: suspendere. I. Þj. 6; II. M. 26: 3. *

Up lata, v. a. öpna: aperire. *kirkiu dyr u.,* I. Kr. 4: 2. *3

Uppa, vide *Up.*

Uppi halda, oppe halda, v. a. c. dat. v. acc. 1) underhålla: sustinere, alere. *manni u.,* I. G. 16: 1. *man föþa ok u.,* II. J. 17. not. 40. 2) skaffa, hålla: praebere, providere. *u. biskopi enne borþ, folki gæstning,* II. Kr. 3; Kp. 14. not. 69. *u. gældum, botum, afraþum,* erlägga böter eller afrad: mulctam v. vectigal pendere. I. M. 4: pr, 1; II. M. 24: 7; J. 15: 4. *

Uppinbärlika, adv. uppenbarligen: palam. I. B. 30. *4

Up ræta, op ræta, v. a. uprätta, upresa: erigere. *u. garþ*)(*niþer riva,* I. B. 40: 5. *tolf sanninda mæn skolo þem (sc. som vitne baro æller eþ soro) u. ok viþ binda,* d. ä. likasom upresa och fastbinda dem vid vitnesmålet eller eden: eos ad prolatum testimonium vel datum iuramentum quasi erigere et adligare; i. e. eos rescissi testimonii vel iuramenti adstrictos pronuntiare. Aliter v. *u.* hoc loco mihi non videtur posse explicari; an vero hinc illustretur significatio vocis *uprættar eþer* in iure OG. occurrentis, alii iudicent. II. Þg. 18: 4.

Up skæra, op skæra, v. a. 1) upskära: exsecare, effodere. *torvo u.,* II.

B. 5: 6. 2) tillskära: secando formare. Vide *Budkafli.* *

Up sægkia, v. a. (vide SML.) *sæghi up um ar*, nemligen om husens borttagande: de aedificiis amovendis. I. B. 19: 4. *4 *(up sighia)*

Up sætia, v. a. upskjuta: differre (in aliud tempus). I. þg. 2: pr. *2

Up taka, *op taka*, v. a. 1) uptaga, borttaga: tollere, auferre. *taki up næt* &c. I. B. 26. *taki up (sc. hus)*, I. B. 19: 5. 2) upbära, emottaga: capere, accipere. *bot*, *arf* &c. *u.*, I. Kr. 5: 6; M. 5: pr; 17: pr; 21, 26: pr; B. 44: 1; G. 17; II. Kr. 5: 4; 21; Kg. 7: 3; Æ. 6: 4; 11: pr. *taki hvar up* &c., nemligen del i humlegården: portionem agelli lupulo consiti habeto. I. B. 24. *take vitsorþ op*, II. M. 24: pr; þg. 21. *take (þylikan) ræt op*, II. M. 13, 30: 5. *

Up æta, v. a. upäta: exedere, consumere. *ær annat -tit*, finnes ej mera någon (af de nämnda slägtingarne, farbroder &c.) å endera sidan (fädernet eller mödernet): si ab alterutro latere (sc. paterno vel materno) nullus (ex dictis cognatis, sc. patruus &c.) exsistat. I. G. 11: 1.

Ur, *u*, præp. ur: ex. *u (kirkiu) fara*, I. Kr. 5: pr. *lösir æi ben u (sc. sari)*, I. M. 13. *skæra ur (sc. manni) sum galti*, vide *Skæra.* *

Vra (rva), ? vrå, hörn: angulus. II. B. 12: 1, nisi pro *rvaom* ibi legendum sit *raom* (cfr. SML. B. 4.).

Vranger (rvanger), adj. 1) vrång, krokig, sned: pravus, obliquus. II. B. 12: 1. 2) orätt: iniustus. *mæþ -go*, iniuste. II. Kr. 24: 8. *

Urbotar mal, n. (vide VGL.) I. M. 10. *1 *(orbota mal)*

Vreta garþer, m. (vide SML.) I. B. 40: 1. *4

Vreþs hand, f. (vide ÖGL.) *giora andrum akomo mæþ -hænde*, I. Eþs. 7: 1. *4

Urf, vide *Orf.*

Urfælder, m. (vide UplL.) II. B. 10. *4

Urqvæme, n.? (a *koma*) i. q. *menföre* (vide UplL.). II. B. ind. not. 60. Cfr. ÖGL. v. *okoma.*

Vræka (rvæka, rvaka), v. a. 1) drifva: agere. II. B. 6: 5. *bort v.*, I. B. 51: 2; II. Kr. 24: 4; þg. 17: 4. Cfr. *In vræka.* 2) bortdrifva: pellere, propellere. I. þg. 5: 1; II. J. 15: 3. *v. faþor æller moþor*, d. ä. vägra att underhålla dem: denegare eos alere. II. J. 17. *man u eþe v.*, II. Kr. 24: 4. *

Us, vide *Vi.*

Uskyldar mæn, m. pl. oskylda menniskor: homines non cognati. II. J. 17. not. 62.

Uskylder, vide *Oskylder.*

Uskælika, vide *Oskælika.*

Uskæra, v. a. oskära: polluere. II. Kr. 22: 2. not. 66. *3 *(oskæra)*

Ut, adv. 1) ut: foras. *falla fötir in ok hovud ut*, I. Eþs. 2: 2. *ok sva (sc. skal) afraþ ut (sc. givas)*, II. J. 15: pr. 2) såsom *uti* beteknar slutet af en viss tid, så utmärker *ut* en saks fortfarande till en viss tids slut: sicut *uti* significat finem spatii cuiusdam, ita *ut* denotat continuationem rei usque ad finem certi spatii. *ut om en manaþ*, II. B. 7: pr. *ut til ylians mæssu*, *alt ut til sumarnata*, I. B. 8: 1; 44: pr. *

Utamer (n. *utampt*), adj. (vide UplL.) I. B. 31: 1. *3 *(otamer)*

Utan, præp. c. gen. v. acc. 1) utanför, utom: extra. *u. garþ ok vinsked, skötrar, tæ ok tomptara, land ok laghsaghu, sokn, stokholm*, I. M. 4: 1; B. 19: 1; 24, 35: 1; G. 16: 1; II. M. 25: 4. &c. *u. hundaris*, II. J. 6. *u. brut ok tomtamal*, I. B. 1; II. J. 1. *u. þriþio byrþ*, II. Kr. 24: 12. 2) utan: sine. I. Kr. 4: pr. &c. Cfr. *For utan.* *

Utan, conj. 1) om ej, utan: nisi. *u. (vitni) til seen, kununger vili, þe ka-*

vin, han raþi, malsæghandi kæri, þæt se drap, han se frammi, þe þigin &c. I. Eþs. 2: 2; 6: 3; M. 11; G. 3: 2; 15; Þg. 4, 6, 16; II. Æ. 8: 1. &c. *u. brutit ær,* I. M. 10. *u. æru þön fal,* I. M. 22. *u. at sva se, u. at malsæghandi se fore,* I. M. 22; II. B. 23: 1. *ækki u. halva legho,* II. B. 7: pr. *æi flere u. þrea,* I. M. 6. 2) utom, undantagande: excepto, praeter. *u. þæn by,* I. B. 19: 1. *u. um saramal, til konungs utgærþer, i þiufnaþe,* I. Þg. 16; II. M. 25: 12; Þg. 18: 2. *u. at þær ær* &c. II. Kp. 7: 1. *

Utanlands, adv. i. q. *utlændes.* II. Kg. 7: 5.

Ut biuþa, v. a. (vide SML. sub 1.) II. M. 24: 7. *4

Ut bæra, v. a. utbära: exportare. I. B. 40: 2. *3

Ut döma, v. a. (vide VGL.) I. Þg. 5: pr; II. Kg. 7: 2; J. 13: 1. *4

Ut fa, v. a. i. q. *utgiva.* II. B. 6: 1. *4

Ut föra, v. a. utföra: efferre, evehere. *u. ra,* d. ä. sätta råmärket utöfver rätta gränsen: limites ultra iustos fines ponere. I. B. 8: pr. *3

Ut giora, v. a. (vide VGL.) II. Kg. 7: 2. * *(utgöra)*

Utgiva (utgæva, II. Æ. 12: 1; J. 16: 3.), v. a. (vide ÖGL.) I. B. 9: pr; 49: pr; G. 9, 15; Þg. 7: 2; 8; II. Æ. 9: 2. &c. *haver ænginne kono sinne -vit* (i. q. *ær æi fyrr undan skipt,* UplL. Æ. 7: 2.), II. Æ. 19: 2. *4

Utgærþ, f. utskyld: tributum. *kunungs -þir,* I. Þg. 7: 2; II. Kg. 7: 2; M. 25: 12. *4

Utgærþis, adv. utom hägnad: extra saepimenta.)(*ingærþis,* II. Kr. 6: 4. *4

Uti, ute, adv. 1) ute: foris. *a* v. *i væghi, garþi, akrum, gatu u.,* I. Kr. 4: 1; M. 3: 1; Þj. 2: pr; 16: 2. *u. viþ garþ boa,* d. ä. utanför: extra. II. J. 15: 3. *sva at u. æro brut baþe,* d. ä. äro framme, synas: ut exstent. II. M. 21: 2. cfr. *Brut 1.* 2) ute, förliden: finitus. *synnudags hælg, nat ok iamlange* &c. *ær u.,* I. Kr. 13: pr; M. 11; B. 13: pr; 51: 2. &c. *sæx manaþa* v. *þrea nættir æru u.,* I. Kr. 1; B. 33: 1. *þær til at u. æru tolf (sc. nættir),* I. M. 3: 3. *sængaslæt ær u.,* I. G. 11: 2. *

Ut kasta, v. a. utkasta: eiicere. I. M. 3: 2.

Ut krævia, v. a. (vide UplL.) I. B. 16. *4.

Ut leta, v. a. undersöka: inquirere. I. Þj. 13. *4

Ut læggia, v. a. lägga ut, erlägga, betala: expendere, solvere. II. Æ. 20: 1.

Utlændes, adv. utom landskapet (Vestmanland): extra provinciam (Vestmanniam). II. M. 34: 1. *4

Utlænsker, adj. (vide SML.) I. G. 3: 2; II. M. 8: 1. *man u. af andru kunungs riki,* I. G. 17. *

Utrikis, adv. utrikes: extra regnum (Sueciae). II. J. 6. *3

Ut skiuta, f. utskjutande: eductio. *u. skipa* (cfr. UplL. v. *utskut*), I. M. 26: 1.

Ut sætia, v. a. pantsätta: pignori ponere. *eghn u.,* II. J. 10: pr. *4

Ut sökia, vide *Sökia 3.* *

Ut taka, v. a. uttaga, återtaga: recipere. I. B. 39: pr; G. 5, 11: 2. *

Uxi, m. oxe: taurus (castratus). I. B. 34: pr; 35: 1; 46: 1. &c. *

Vædning, vide *Væþning.*

Vægband, n. i. q. *fæstiband.* I. B. 45: 1.

Vægger, m. vägg: paries. Scribitur in acc. *vægh, vagh, væk,* I. B. 46: pr; Þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *3

Vægha, 1) v. n. gå i vågor, svinga eller kröka sig åt ömse sidor: undare, ultro citroque vibrare v. sinuari. *væghanda vaþ,* i. e. tale quod est *vaþit a ymsa,* ut eadem res aliis verbis exprimitur, II. B. 12: 1. 2) v. a. väga:

pendere, pondere aequare. *v. pund* &c. II. Kr. 5: 4. *3

Vægha viller, adj. vilsefarande, som råkat vilse på vägen: a via aberrans. *riþa v.*, I. B. 40: 5.

Vægher (acc. pl. *væghi*, I. B. 21.), m. väg: via. *almanna v.*, I. B. 19: 1; 21: 1; 37: pr, 2; II. B. 23: pr. *viþ land ok viþ vægh*, vide *Land 2.* Cfr. *Far-, Hova-, Kirkiu-, Klöva-, þings vægher.* *

Vęghfarande, adj. resande: iter faciens. I. þj. 14. *

Væghna, pl. def. et indecl. (vide VGL. sub 2.) *af hans* v. *konungs v.*, II. Kr. 24: 3; M. 21: pr; Kp. 13: 4. *a qvinnunna* v. *konungs v.*, II. Kr. 24: 12. not. 90; þg. 14: pr. n. 5. *4

Vækkia, v. a. utgjuta (genom att göra hål): effundere (aperturam faciendo). *v. blod*, I. Kr. 13: pr; II. Kr. 26: pr. Sed pro *vækiandi* sine dubio legendum est *værkiandi*, I. M. 23. Cfr. *Bloþ vækning.* *2

Væl (vel, val), adv. 1) väl: bene. I. B. 40: 4; II. Æ. 1: pr. 2) väl, med skäl: iure, merito. *þæt ma v. truldom heta*, I. Kr. 11.

Vælta, v. a. välta: volvere. II. M. 6: 4. *3

Væna, v. a. (vide ÖGL.) *vænis þætta til nokors*, II. B. 6: 5. *4

Vænda, v. a. vända, ändra: vertere, mutare. *kan manni hugher -das*, I. G. 1. *4

Vænslo sak, f. (vide UplL.) *giva v.*, II. B. 24: 3. *4 *(vænsla sak)*

Vær, adv. värre: peius. I. B. 50. *4

Væria, v. a. (vide UplL. sub 1.) *v. sik*, I. M. 20: pr; þj. 11. *v. (sik)*)(*fælla*, vide *Fælla 5.* *v. sik fore manni*, II. þg. 12: 3. *vare varþ fore sak þere*, II. Æ. 6: pr. *væri þær mæþ fyritighi marker*, i. e. a mulcta se liberato. II. M. 25: 9. *v. (man) ok goþan giora*, i. e. libertatem eius defendere. ibid. *v. (sik) mæþ laghum*, vide *Lagh 1.* *væri sik mæþ landslaghum*, I. B. 48: 2. *havi vitsord at v. sik*, I. B. 17. *taki vitsord ok væri sik*, II. þg. 9: pr. *havi væriandi vitu*, I. Kr. 9: 1; M. 20: pr; II. Kr. 24: 12. *havi ... væriandi ænga* (sc. *vitu*), I. M. 20: pr. *havi væriande* (*værcande* scriptum est) *vitsorþ*, II. M. 24: 6. *væri þæt mæþ forhæfþis eþe*, I. B. 4, 8: pr. *v. mæþ ens sins eþ*, II. M. 27. *v. sik mæþ guþsivium sinum*, I. Kr. 9: 2. *til kirkiu koma mæþ tvem mannum sum v. skulu*, I. M. 22. *v. mæþ tvem vitnum ok ens sins eþ*, II. M. 27. *v. sik mæþ tvæggia manna eþe ok sialfsins*, II. Kr. 6: 7. *v. sik* (adde *mæþ*) *tvem mannum sialver han þriþi*, I. Kr. 14. *v. sik mæþ præstins vitnum ok tvem grannum*, I. Kr. 6: 2. *v. (sik* v. *þræl) mæþ þriggia manna eþe*, II. Kr. 24: 12, 13; M. 26: 1; B. 5: 4. *v. (sik* v. *þræl) mæþ sæx manna eþe*, I. B. 49: 1; 51: pr; II. Kr. 24: 12, 13. *v. sik mæþ sæx mannum*, II. Kr. 22: 1; 24: 1; 26: pr. *v. (sik* v. *þræl) mæþ tolf manna eþe*, I. Kr. 9: pr; 15; II. Kr. 23, 24: 10, 14; Kg. 6: 3; M. 10: pr; 24: 8, 9; 26: 5, 7, 11 - 14, 16; 31: 1; Kp. 4, 5, 11: 1; B. 5: 4; 6: 7; 8: 2; 14: 6; 15: 2, 3; 18: 1; 24: 2, 3; 25: pr; 26: pr; 28: pr, 2.. *v. sik mæþ tolf mannum*, II. Kr. 17, 22: 1. *v. sik mæþ næi ok tolf manna eþe*, II. Kr. 24: 12; Æ. 5; M. 25: 5; 26: 5; B. 5: 4; 6: 5; 14: pr; þg. 5. *v. (sik) mæþ tvæggia manna* v. *tvem vitnum ok tolf manna eþe*, I. Kr. 9: 2, 3; 12; M. 6; B. 20: 1; 35: 2, 3; 39: 5; 40: 5; 45: pr, 1; 46: 2; þj. 1: 1; 2: 1; 7, 16: 3; II. Kr. 25; M. 2: pr; 10: 3; 21: pr; 27. *v. sik mæþ* (adde *tvem*) *vitnum ok tolf manna eþe*, I. Kr. 10. *v. urfiæl mæþ tvem vitnum ok tolf manna eþe*, II. B. 10. *v. sik mæþ tolf mannum ok tvem vitnum*, II. Kr. 11: 1. *v. sik mæþ tvem vitnum ok attertan manna eþe*, II. M.

1: 2. *v. mæþ þrim vitnum ok attertan manna eþe,* II. B. 10. *v. (sik) mæþ prætolftum eþe,* I. Eþs. 9: pr; II. M. 10: pr; 26: 5. *v. sik mæþ þrim vitnum ok prætolftum eþe,* I. Kr. 11; M. 9; B. 45: 2; Þj. 1: 2; 2: pr; 16: 4; II. M. 9: 3. *

Værk, n. 1) verk, gerning: actio. II. Kp. 9. *v. mæþ vilia,* II. M. 2: 1. not. 29. *varþa -kum mans, svara -kum sinum,* I. G. 3: 2. *liggi i ogildum akri ok a -kum sinum,* I. Þj. 3. Cfr. *Forlækis-, Hand-, Vilia værk; Aværka, Handaværke.* 2) arbete: opus, labor. Vide *Daghværke.* *

Værka, værkia, v. a. begå brott: crimen committere. I. M. 4: 2; G. 3: 2. *-andi* (cfr. SML.), I. M. 11; II. M. 22: pr; at II. M. 24: 6. pro *værcande* legendum est *væriande.* Cfr. *Vækkia, Forværka.* *4

Værn, f. 1) värn, försvar: defensio. Vide *Vigh.* 2) hägnad, stängsel: saepimentum. *halda lagha -nir,* II. B. 9: pr. 3) gärde: ager consaeptus. I. B. 50. *

Værna garþer, m. gärdsgård: saepes.)(*vargha garþer,* II. B. 15: 1.

Værnalagh, n. (vide UplL.) II. B. 5: pr. *3

Værnar eþer, m. värjemålsed: iuramentum defensorium v. purgatorium. I. Þg. 15: pr.

Værnar iord, vocabulum, ni fallor, corruptum, cuius loco legendum videtur *værnar ord,* i. q. *vitsord at væria sik.* I. M. 20: 2.

Værri, adj. sämre: deterior, minoris pretii. I. B. 11. *

Værþ, n. 1) (vide ÖGL.) I. B. 5: pr; 31: pr; II. J. 3: 2. Cfr. *Leta.* 2) värde: pretium (quo res quaedam valet v. aestimatur). I. B. 34: 1; 36; II. Kp. 9; B. 7: pr. *

Værþer, adj. (vide ÖGL. sub 1.) II. Æ. 12: 2. *öris* v. *halfs öre v.,* I. Þj. 12; II. B. 26: 1. *

Væstan vart, adv. vestvart, mot vestra sidan: versus occidentalem partem. I. B. 19: 1.

Væstir, adv. i vester: versus occidentem. I. B. 19: 2.

Væstmæn, m. pl. (vide UplL.) *-manna laghbok, lagh,* II. Kr. rubr.; Æ. 3. *þingmala balker mæþ -mannum,* liber de conventibus iudicialibus cum Vestmannis habendis. II. Þg. rubr. *4 *(vestmæn)*

Væxa, vaxa, v. n. 1) växa: crescere. *huþ ær ivir væxin,* I. M. 11; II. M. 22: pr. 2) förökas: augeri. *pænningar v. manni,* II. Æ. 19: pr. *4

Væþ, n. pl. 1) pant: pignus. *sætia v.,* II. Kr. 7: pr. *sætia æghu at væþium,* I. B. 14. 2) (vide UplL. sub 2.) II. B. 5: 1; 13: pr. *v. ganga fore syn,* II. B. 17: 4. *v. fram kasta,* I. Þj. 7. 3) vädjande efter en fälld dom eller synemäns ytrande: pignora quibus post latam a iudice vel inspectoribus sententiam certatum est. *sætia v. takum i hændir,* II. Þg. 19. *fælli niþer minna v.* &c., vide *Niþer fælla. v. gilda æller fælla,* vide *Fælla 5. tappa v. sin,* II. B. 17: 3. *

Væþer, n. väder, väderlek: tempestas. Vide *Misvæþri.* *4

Væþia, v. a. 1) hålla vad: pignoribus certare. I. Þg. 11. *v. undi sanna* v. *tolf manna syn,* I. B. 6: pr; 8: pr. *v. þrim markum,* II. B. 13: pr. *förra æn -ias til,* II. J. 18. coll. B. 17: 3. (ita quoque sub primam, non vero sub secundam significationem referri oportet UplL. J. 22, coll. Viþ. 17: 4; cfr. SML. h. v. sub 1, ad J. 18: pr.) *v. bort garþ af sik,* I. B. 39: 6. *v. op a garþ* v. *bro,* II. B. 5: 1; 23: pr. *v. gen* v. *moti,* II. B. 5: 1. *v. þing fran garþi sinum,* I. Þg. 5: 2. coll. pr. Cfr. *Ovæþiaþer.* 2)

vädja efter en fälld dom eller ett yttrande af en syn: post sententiam a iudice vel inspectoribus latam pignoribus certare (cfr. UplL. sub 2.). *tve v. a þinge*, II. þg. 19. *v. gen domara*, I. þg. 5: pr. *v. (gen sinum domara) undi laghbokina*, I. þg. 3: pr; 5: 2. *v. viþ domara æller lænsman*, *v. til þrigia marka*, I. þg. 3: pr. *v. moti næmpd til sæx marka undi andra soknanæmpd*, *v. til tolf marka undi alt lands næmpd*, *v. undi kunung til fyritighi marka*, I. þg. 3: 2. *höghra v.*, *v. undir folklands syn*, *v. a mot folklands syn*, *v. undi konung*, II. B. 17: 3. *v. viþ laghman sinum sæx markum*, *v. sik undi konung mæþ fyritighi markum*, II. þg. 14: 1. *4

Væþiafastar, *væþfastar*, m. pl. (vide UplL.))(*oþilfastar*, I. B. 14; II. J. 10: pr. *4

Væþning, *vædning*, f. 1) (vide UplL. sub 1.) I. þg. 11. 2) (vide UplL. sub 2.) II. þg. 19. not. 82. *4

Væþsætning, f. pantsättning: pigneratio. Vide *lorþa væþsætning*. *4

Væþsætter, adj. pantsatt: oppigneratus. I. B. 17; II. J. 10: pr; Kp. 10. *3

Y.

Ylians mæssa, f. Ægidii messa: festum Aegidii, d. I Septembris. I. B. 8: 1. In diplomatibus Germanicis nomen istius diei scribitur *S. Gilgen-*, *Ilgen-*, *Ylgen-*, *Ylientag* &c.; vide Haltaus, *Jahrzeitbuch der Deutschen des Mittelalters*, p. 132.

Ymsir, adj. pl. ömse: diversi. *a ymsa*, å ömse sidor: ultro citroque. II. B. 12: 1.

Ypin, vide *Öpin*.

Ytarmer, adv. ytterligare, längre bort: ulterius. *systkanen ok æi y.*, d. ä. aflägsnare slägtingar: remotiores cognati. II. Æ. 19: pr. *4

Ytarster, *ytirster*, adj. ytterst, sist: extremus, ultimus. I. M. 11; II. J. 15: pr. *þætta -sta vitsorþ*, d. ä. sistnämnda: ultimo loco commemoratum. II. Æ. 20: 1. *1

Yvir, *ivir (yvi)*, præp. c. acc. 1) öfver: super. *kasta y. hus*, I. M. 23. *y. skoghin*, *bolstaþ* &c. I. Kr. 6: 1. *y. þvært þing*, I. þg. 10; II. M. 21: 1. 2) utöfver: trans, ultra. *y. nat ok iamlanga*, I. Kr. 15. 3) öfver, i: per. *y. tu ar*, i två års tid: per duos annos. I. B. 6: pr. * *(ivir)*

Yvirlöps, *öve löpse*, adj. indecl. (vide UplL.) II. J. 17; B. 7: pr. *3 *(ivir löps)*

Þ.

Þa, adv. 1) då: tunc. I. Kr. 1. &c. *lat þa up kirkiu dyrin*, I. Kr. 4: 2. *þa sum*, I. Kr. 13: pr. *æn þa*, vide *Æn*. 2) (vide VGL. sub 2.) *þa dömis eghnin*, II. J. 3: 3. *þit þa sum lagha þing æru*, I. G. 16: 1. 3) conj. då, när: cum. I. Kr. 13: 1. &c. *

Þagh, vide *Þiggia*.

Þaghar, *þæghar*, 1) adv. då: tunc. I. B. 39: 1; 40: 2; II. Æ. 7: 1; þg. 18: 2. 2) conj. då, när: cum. I. Eþs. 6: 2; II. Kg. 6: pr; Æ. 10: 1; 18: pr; J. 13: 1. *

Þaleþ, adv. på det sättet, så: eo modo, ita. II. Kr. 5: pr; 24: 12.

Þarf, f. (vide UplL.) II. Æ. 20: 1. *4

Þiana, v. a. (vide UplL. sub 2.) *þ. himirike*, II. Æ. 20: 1. * *(þiæna)*

Þianesto man (þianosto man), m. (vide VGL.))(*bondi*, II. þg. 14: pr. *4 *(þiænistu man)*

Þiggia (impf. *þagh*), v. a. (vide ÖGL.))(*giva*, II. Æ. 9: pr. *þ. miolk ok (v. af) moþor spina* (cfr. ÖGL.), II. Æ. 12: 4. *

Þigia, v. n. tiga: tacere. II. Æ. 8: 1. *1

þikla, vide *þykla.*

þing, n. 1) ting, sak: res. I. þj. 16: pr; II. M. 25: 6. 2) ting: conventus iudicialis. *lagha þ.,* vide *Laghaþing. til -gs stæmpna,* I. Eþs. 6: 3. *laghþinga til mans om þry þ.,* II. Æ. 20: 1. *þ., annat* v. *þriþia þ. læys manni,* II. M. 24: pr. *þiuvi fram vårþa a þ. ok a ring, koma a þ. ok a ring,* inom tingskretsen, d. ä. den krets som bildades af det på tinget församlade folket: in circum iudicialem, quem finxerunt homines in iudicio congregati (cfr. de tali constructione UplL. v. *asker*), I. þj. 5: pr; II. M. 26: 5. *yvir þvært þ.,* vide *þvær. næmpna þ. fore garþ mans,* II. þg. ind. not. 14. *stæmna hem þ. fore garþ mans,* II þg. 23: 1. *konungs þ.,* ting som hålles af Konungen eller på hans vägnar: conventus iudicialis a Rege vel eius nomine habitus. II. M. 24: 4. *þing balker,* I. þg. rubr. Cfr. *Afkænno-, Folklands-, Hundaris-, Hæraþs-, lamlanga-, Kirkiu þing; Orþinga.* 3) (vide VGL. sub 2.) *þ. næmpnis hem til mans,* I. þg. 5: pr. *væþia* v. *vræka þ. fran garþi (sinum),* I. þg. 5: 2; II. þg. 17: 4. *

þinga, v. n. i. q. *laghþinga. ær til mans laghlika -at ok til þings stæmt,* I. Eþs. 6: 3. *4

þinga nöti, n. (vide ÖGL.) I. þg. 1: pr. *2 *(þingunöti)*

þingariþ (þinghriþ), f. tingstermin, tid för tings hållande: tempus celebrandorum conventuum iudicialium. *-þir skulu þrea vara,* I. þg. 1: pr. *i fyrsto þ.* v. *-þum,* II. M. 26: 3; B. 5: 1. *i enni þ.,* I. þg. 4. *-þir æro inne,* II. M. 26: 5. *mællan -þi* v. *-þum* v. *-þa,* I. þg. 1: 1; 13: pr; II. M. 26: 1, 3.

þingfastar, m. pl. fastar vid jordaköp, hvilka nämndes på tinget: firmatores emtionis venditionis de fundo contractae qui nominabantur in conventu iudiciali.)(*gardfastar,* II. J. 2: pr. coll. I. B. 3.

' *þinggilder (þingilder),* adj. som kan vid domstolen sjelf kära, svara och gå ed: qui ipse potest in iudicio agere, respondere et iuramentum dare. I. þg. 17: pr.

þing kænun, vocabulum sine dubio corruptum, cuius loco quid sit legendum, coniicere non possum. I. þg. 13: pr. Had. vertit: "tingsvitne"; Locc. vero verba *havi þ.* ita reddit: "nihilominus iudicio fruetur."

þinglami, m. i. q. *þingfall* (vide UplL.). I. þg. 1: pr; II. þg. 6. Per metathesin scribitur *þingmali,* II. þg. ind. not. 96. *3

þingsdagher, m. (vide ÖGL.) II. þg. 4. *ræter þ.,* I. þg. 1: pr; II. þg. 2, 14: pr. not. 5. *om þrea -gha,* II. Æ. 12: 2. *4

þings gæld, þiængs gæld, n. i. q. *sporgæld. liggi i -dum,* I. M. 1: 8; II. M. 11: pr. (ubi additur: *þæt ær fyriti-ghi marker*), 1. H. v. non est derivanda a *þing,* ut, eam male explicantes, crediderunt Had. ceterique interpretes, inter quos etiam Ih.; sed a *þiægn* v. *þægn,* liber homo (cfr. VGL.), ut adeo verti posset: mulcta (ordinaria) ob caedem liberi hominis. In antiquo iure Norvegico *þegngilldi* significat mulctam ob caedem subditi *(þegn)* regi debitam, quamobrem dicitur: *"þegngilldi oc fridbrot þat á konongr einn",* M. L. GulaþL. þingf. 4; *"þá scal konongr taka eigi meira þegngylldi enn átta aurtoga oc þrettan merkor"* (i. e. trientem quadraginta marcarum), Mannh. 2. cfr. cap. 12. ibid.; et in opere *Kongs-skugg-sió,* Sor. 1768, p. 253: *"þá tekur kongur fyrst XL. marka i þegngildi fyrir þá sem fyrir adra þegna sina."* In Danorum iure antiquo idem vocabulum scribitur *thæghængiald;* vide Ius Iut. II. 13, et codices veteris iuris urbium pas-

sim (Rosenvinge *Saml. af gamle Danske Love*, V. p. 173, 188, 207, 410.).

þings staþer, þingstaþer, m. (vide VGL.) *ræter (ok gamal) þ.*, I. þg. 1: pr; II. þg. 14: pr. not. 5. *4

þings vitni, n. (vide UplL. sub 1.) *biuþa ... mæþ -num*, talibus testibus praesentibus et audientibus. I. G. 16: 1. *þæt star* v. *standi a -num*, I. B. 18; þg. 2: pr; 9, 10. *4

þings vægher, m. (vide VGL.) I. B. 21: 1. *

þit (þiit, þitt), adv. dit: illuc. I. B. 26; G. 16: 1; II. Kr. 11: 1; Kp. 3. *

þiufnaþer, m. (vide ÖGL.) I. þj. rubr.; cap. 4, 7; II. M. 26: 9, 18; 30: 8. *

þiufvala bot, f. tjufgömmarebot, böter för härbärgerande af tjuf eller gömmande af tjufgods: mulcta occultationis furis v. rerum furtivarum. II. M. 26: 9. H. v. deduci potest ab *ala*, alere (vide VGL.), vel potius ab *hæla* (Anglo-Sax. et Alam. *helan*, Germ. *hehlen*), celare, *hol*, caverna, latebra, quoque occultatio; ut adeo *þ.* rectius scriberetur *þiufhola bot*. Cfr. HelsL. v. *þiufhol*.

þiupti (þiufte, þyfte), n. 1) tjufnad, stöld: furtum. I. þj. 1: 3; 11; II. Kr. 24: 6; M. 25: 4; 26: 10; 32. *fult þ.*, I. þj. 10. 2) den stulna saken: res furto ablata. II. M. 26: 19. *3 *(þyfti)*

þiuvaþer, adj. bestulen: rebus suis furto orbatus. II. M. 30: 10. *1

þiuver, m. tjuf: fur. *sander þ. mans*, II. M. 26: 3. *giora þiuf af manni*, alium furti convincere. Ibid. §. 18. *þiufs ræter*, vide *Ræter 4*. Cfr. *Orþiuva*. *

þiþborin, adj. (Isl. *þýborinn*, a *þýr*, *þir* v. *þý*, servus, serva) född i träldom: in servitute natus. *þræl ok þ.*, allitt.,)(*fræls ok fullkyniaþer*, II. Kp. 3. Cfr. VGL. v. *þy barn*.

þiæla syn, f. (vide SML.) II. B. 17: 4. *4 *(þiala syn)*

þiængs gæld, vide *þings gæld*.

þiænisto lös, adj. tjenstlös: sine hero. *drivari æller þ.*, I. þj. 15.

þo (þö, I. Eþs. 2: 5; B. 45: 4; þj. 10. &c.), adv. dock, likväl: tamen. *æn þo at*, om ock: etiamsi. I. M. 23; þj. 12; þg. 2: 1. *þo at*, idem. I. B. 45: 4; II. M. 21: 2. Sed pro *þo ens* legendum videtur *þy ens*, I. M. 23. *

þola, v. a. tåla: pati. *þ. atalan*, II. M. 24: 7. *þ. þer eþin fore hundaris syn*, om de, innan de vädja, låta synemännen med ed bekräfta sitt ytrande: si patiantur sententiam inspectorum iuramento confirmari, antequam appellationem interponant. II. B. 17: 3. *þigia ok þ.*, allitt. II. Æ. 8: 1. Cfr. *Sarþole*. *

þoliker, pron. sådan: talis. II. Kr. 23. not. 78. Cfr. *þyliker*. *3

þomalfingir, n. tumme: pollex. I. M. 17: pr; II. M. 23: pr; 26: 11. * *(þumulfinger)*

þorsdagher, m. thorsdag: dies Iovis. Vide *Skærþorsdagher*. *

þorva, v. a. behöfva, tarfva: egere, opus habere. *þrof* pro *þorf*, I. B. 40: 4. *

þrang (þræng), n. pl. (vide VGL.) *þ. valda*, I. B. 41; II. B. 9: pr. *i -gum*, I. Kr. 4: pr; II. J. ind. 13; Kr. 11: pr; J. 13: pr. not. 29. *fore -ga skyld*, II. J. 13: 1. *

þrangalös, adj. (vide SML.) *at -su mali*, i oträngdt mål: non urgente necessitate. I. B. 41; II. B. 9: pr. *4

þranger, adj. trång: angustus. I. B. 19: 3.

þriþiunger, m. 1) tredjedel: triens. I. Kr. 4: 2; B. 37: pr; G. 11: 5. &c. 2) tredjedelen af ett härad *(hundari)*: triens territorii (hundredi). Trientes istos antiquiori tempore peculiaria habuisse iudicia, indicare videntur I. Eþs. 6: 3;

Þg. 7: 2; at tempore recentioris codicis hoc iam mutatum esse videtur, nec ullo loco tales trientes commemorat hic codex, sed, ubi in antiquiori codice dicitur *innan -ng* v. *-ngs*, I. B. 45: 5; Þg. 17: 1, recentior codex habet *innan hundaris*, II. B. 25: pr; Þg. 18: 3; qua ex re itaque non potest concludi vocabula *þriþiunger* et *hundari* synonyma fuisse. H. v. quoque occurrit I. Þg. 5: pr., at ille locus sine dubio corruptus est; vide not. 8. ibid. *

Þryter, m. tredska: contumacia. II. Þg. 17: 4. *1

Þræböti, n. tredubbel bot: triplex mulcta. Vide *Enböti*. *4

Þrægifter, adj. för tredje gången gift: tertiis nuptiis uxori iunctus v. marito iuncta. II. Æ. 19: 2.

Þræl, m. träl: servus. I. Kr. 4: 1; G. 4; II. Kr. 11: pr. not. 4; 24: 4, 12, 13; M. 24: 8.)(*ambat*, II. M. 24: 8.)(*hemakona*, II. M. 26: 7. *þ. ok þiþborin*, allitt. II. Kp. 3. *

Þræmænninger, comm. (a *þriþi maþer*; cfr. SML. v. *maþer 1.*) slägting i tredje led af sidolinien enligt canoniska ätträkningen; prov. tremänning: cognatus in tertio gradu lineae collateralis secundum computationem canonicam. I. Kr. 9: pr; M. 1: 2; 2: 3.

Þrængia, v. a. (vide VGL.) II. J. 15: 3. Cfr. *Oþrængder*. *

Þrænni, num. tre: tres. I. Kr. 8; II. Kr. 3. *2

Þræskipta, v. a. (vide UplL.) I. M. 1: pr; 19. *4

Þræskipti, n. (vide UplL.) I. Kr. 6: 1; 9: pr, 3, 4. &c. *4

Þræstene, n.? (vide SML.) II. B. 18: pr. *4

Þræta, f. träta: rixa. I. M. 18.

Þrætandi, num. tretonde: decimus tertius. *þ. dagher* (cfr. UplL.), II. Kr. 26: pr. * *(þrættundi)*

Þrætighi, num. tretio: triginta. I. Kr. 8; II. M. ind. rubr.; Kr. 3. *at þ.* (i. q. *þrætiugh*, vide ÖGL.), II. Kr. 7: pr. not. 3. *

Þrætolfter, adj. (vide VGL.) *þ. eþer*, II. Kp. 3. *þry vitni ok þ. eþer*, I. Þg. 12. Cfr. *Binda 4, Dylia 2, Firi 12, Ganga, Sökia 3, Væria.* * *(þrætylpter)*

Þrötter, adj. trött: fessus. I. Þj. 14.

Þu, pron. du: tu. I. B. 1, 8: pr; 19: 2. &c. dat. *þær*, II. Æ. 10: 1. not. 8 1. *þik*, I. B. 39: 2; G. 8; II. Æ. 18: pr. *3

Þvær (þvar), adj. tvär: transversus. *yvir -rt þing* (cfr. SML.), I. Þg. 10; II. M. 21: 1. *4

Þværs, adv. tvärs, på tvären: transversim. *aþrir (sc. akrar) liggia þ. a dike*, d. ä. med änden af tegarne mot diket: extremitates singulorum segmentorum agri attingunt incile. II. B. 4: 1.

Þy, adv. (vide VGL.) I. B. 39: 1. *æki bot þy högri* v. *mere*, I. M. 13; B. 20: pr; 39: 5. &c. *þy at* (cfr. ÖGL.), I. Kr. 6: 1; Eþs. 2: 2. &c. *þy at enist at, þy ens at*, vide *Enist, Ens.* *

Þyfte, vide *Þiupti*.

Þykia, v. impers. tyckas: videri. *-kir bondanum þrangt (sc. vara)*, I. B. 19: 3. *

Þykla, þikla, adv. ofta: saepe. compar. *-are*, II. B. 7: pr. *4 *(þikla)*

Þylder, adv. likväl: tamen. II. J. 7; B. 16: 1. H. v. contractam esse a *þy hælder*, eo potius v. magis, recte observat Ih., qui tamen mira conturbatione eam vertit: "eo secius." Locc. perperam vertit: "eiusmodi homo, quasi *þylik*", nec multo melius Ver. "saepius."

Þyliker (þiliker), pron. 1) dylik, sådan: talis. II. Þg. 9: 1; 12: 3. 2) likadan: similis. II. M. 21: 3; 32. Cfr. *Þoliker*. *

Þyn, m. tunna: orca (tonna). *tolf*

þynia sæd v. *sæþe*, I. Kr. 3: 2; II. Kr. 2: pr. *4

þyþalagh, n. (vide UplL.) I. Kr. 10. *4 *(þyþulagh)*

þæghar, vide *þaghar*.

þækia, *þækkia*, f. tak: tectum. I. þj. 2: pr; II. M. 26: 11. *3

þæn (þan), pron. dem. den: is. dat. n. *þy*, I. Kr. 1, 4: pr; G. 3: 1; 11: 1; II. Kr. 5: pr; M. 25: 2. acc. f. *þa*, I. B. 13: 1; II. Kr. 26: pr; M. 11: 3. pl. nom. f. *þa*, II. J. 10: 1. acc. m. *þem*, I. Kr. 3: pr; 13: 2; B. 42. f. *þöm*, II. M. 16: pr. n. *þöm* (nisi *þön* legendum sit), II. Æ. 1: 4. — *þ.* pro pron. pers. *han*, I. B. 8: pr; 44: 1; G. 1; þj. 3, 14; þg. 5: 1; II. M. 26: 18. *þæt æru*, I. M. 1: pr. *æ til þæs*, donec. I. Kr. 9: 5; II. M. 22: pr. *þes a millum*, I. B. 44: pr. *þæssa (*pro *þæs a) mællum*, I. Kr. 5: 4. *þæs minna*, eo minus, i. e. minus quam duodecim marcae. I. G. 9. *þæs hava þe våld* (cfr. UplL.), II. B. 17: 3. *bæra þes tver vitne*, derom: de ea re. II. M. 19. *ængin þ.*, II. M. 26: 6; J. 12. *

þænni, pron. denne: hic. f. *þæssum*, I. Kr. 5: 6; 11; M. 13, 19. dat. f. *þæsse*, I. Kr. 4: 2. pl. nom. n. *þæssum*, I. Eþs. 1: pr; G. 2, 11: pr. *þæssom*, II. Kg. 1: pr. *þæsson*, II. Kr. 2: 1; 25. dat. m. *þæmma*, I. Kr. 6: 2; II. Kr. 3, 9, 24: 9; M. 21: pr; 26: 2. f. *þæmma*, II. B. 23: 3. n. *þæmma*, I. Kr. 4: pr; þg. 7: 1; II. Æ. 12: pr; M. 30: 10; þg. 5. acc. n. *þæssum*, I. þg. 1: 1; 11, 13: pr. *þæssom*, II. Kr. 12: 2; þg. 5. *þæsson*, ibid. in notis. *

þær, adv. der: ibi. *þ. at*, I. þg. 11. *þ. mæþ*, derjämte: praeterea. I. þg. 1: pr. *þ. næst*, I. M. 8; þg. 5: pr; II. Kp. 13: 4. *þ. næst æptir*, I. þg. 13: pr. *þ. til*, a) dittills: usque ad id tempus (adv.). *þ. til at*, donec. I. M. 3: 3; II. Kr. 24: 3. *þ. til þæt*, idem. I. B. 19: 2. *þ. til ær*, idem. II. B. 1: 2. b) till dess: donec (conj.). I. M. 11; B. 11, 13: pr; 16, 22: 1; 35: 1; 47; G. 2; II. Kr. 13: pr; Æ. 18: 2; M. 28: pr; B. 14: 6; þg. 3, 4. *þ. viþer*, II. Kp. 1: pr. *þ. um*, I. Eþs. 6: 3. *þ. æptir*, a) derefter: postea. I. M. 20: pr; G. 12. &c. b) derom: de eo. I. Kr. 6: 2. — *þ.* interdum occurrit pro *þæt*; ut: *þær ær sant*, *þ. ær þriggia marka sak* &c. I. Kr. 12; M. 13; þj. 17: pr; þg. 9; II. M. 10: 3. *

þær, part. rel. som: qui. I. Kr. 15; M. 20: pr; 26: 1; B. 14. &c. *þæn komber þ. a*, I. G. 4: pr. *þ. han rane firi liusti*, I. þj. 16: 4. *þ. barna goþs ær fori*, II. Æ. ind. not. 49. *þ. man skal siæl sina göma mæþ*, II. Præf. not. 10. *þ. han til komber*, I. þj. 16: pr. *slikan þ. þe vilia*, I. Kr. 1. *sva langt þ. þu rymir* &c. I. B. 19: 2. *

þæt, pron. pers. n. (m. f. *han*, *hun*) det: illud. dat. n. *þy*, I. Kr. 6: 1; B. 31: 1; 36, 39: pr; 45: 2. pl. nom. f. *þa*, I. M. 1: pr; 3: pr, 2, 3; 17: pr, 1; B. 22: pr; G. 11: 1; II. Æ. 17: pr; J. 13: 1. acc. n. *þön* (nisi *þöm* legendum sit), I. Kr. 9: 3. *

þæt, conj. att: quod, ut. *þ. han dör*, *þ. han havir*, *þ. þe grævin*, *þ. han slæpti* v. *misti*, I. M. 11; B. 1, 42, 45: 2; II. M. 35: 1. *þ.* (sc. *han*) ... *slæpti*, I. B. 45: 1. *lysir þæt firi sokn þ. hon* &c. I. G. 3: 1. *þær til þ. nokor* &c. I. B. 19: 2. *byþas þær til þ. þer vilia* &c. I. M. 22. *vitni af mannum þ. þe saghu* v. *fylgþu* &c. I. M. 20: 1; B. 45: 1. *sva gamal þ. han* &c. I. G. 16: 1. *lægia dagh þ. hvar skal* &c. I. þj. 11. *3

þæþan, adv. dädan, derifrån: illinc, inde. *hvar* (adv.) *ær þ. visas ut* &c., hvar som hälst det må vara, derifrån &c.: ubicumque sit, unde &c. II. Æ. 12: pr. * *(þeþan)*

þö, vide *þo*.

Þöghin, adv. (Isl. *þeigi*, a *þó eigi*) likväl icke: non tamen. I. G. 8. *2 *(þöghine)*

Æ.

Æ, e, adv. alltid: semper. I. M. 18, 20: pr; B. 21: 1; G. 1. &c. *æ til þæs*, donec. I. Kr. 9: 5. *æ mæþan*, a) medan: dum. I. B. 8: 1. b) så länge (som): quamdiu. I. G. 3: 2; II. Æ. 12: 3; J. 13: pr; B. 1: pr. c) till dess att: donec. I. B. 35: 1; II. M. 28: pr. *æ siþan*, allt sedan: inde ab eo tempore quo &c. I. G. 11: pr. *æ hvar* (adv.), I. Þg. 17: 1. *æ hvat* (conj.) ... *æller*, I. Þg. 7: pr. *

Æfla, v. a. (ab *afl*, vis, robur, unde *afla*) bemägtiga sig: potiri. *ælft* pro *æflt*, sup. I. Þj. 3. *1

Æflinga iorþ, f. aflingejord: fundus adquisitus. II. Kr. 13: pr; J. 2: 2, 3. *4 *(aflinga iorþ)*

Æftir standa, v. n. (pro *aptir standa*; cfr. VGL. v. *apter 2.*) i. q. *atter standa*. II. M. 22: pr.

Æftri, adj. (vide UplL.) Vide *Foter 1.* *3 *(æptri)*

Ægha (præs. *a*, pl. 3. pers. *aghu* v. *agha*; impf. *atti*, pl. 3. pers. *attu*; sup. *at*), v. a. 1) ega: in dominio habere. *æ. bolstaþ* v. *by*, I. B. 1; II. J. 1. *iak havir þætta at*, I. B. 35: 2. *þæn komber þær a (sc. þrælin)*, I. G. 4: pr. *þæn (sc. sum) tomt a*, II. M. 6: 1. *þæn (sc. sum) a*, sc. rem inventam, I. B. 37: 2. *komber ængin (sc. sum) þæt a*, I. B. 36. *þær a i (sc. i bot) biskoper þrea marker*, I. M. 15. *(þær) a hvarti i karl æller kununger*, I. B. 39: pr; Þj. 1: pr. *alli sum i eþi aghu*, d. ä. ega del i eden, så att de ega del i böterna om eden fälles: ii, ad quos iuramentum ita pertinet, ut participes sint muletae, si datum non fuerit iuramentum. I. Þg. 14. *æ. eþ*, I. Þg. 13: pr. 2) hafva: habere. *æ. barn*, I. Kr. 12. *æ. bön*, hafva rätt att göra förbön: habere ius faciendae deprecationis (cfr. *Bön 2*). I. Eþs. 6: pr. 3) (vide VGL. sub 4.) *aghin þæssa fyritighi marker þe* &c. I. Þg. 5: 1. 4) (vide ÖGL. sub 4.) *æ. giva*, I. G. 9. *mera æn (sc. þu) atti*, I. B. 8: pr. *

Ægha, egha, f. (vide UplL. sub 2.) I. B. 5: pr; 9: 2; 13: pr; 14, 19: 6; 40: 2; 41; G. 11: 5; 16; II. J. 1. not. 25. *varþin mæþulgarþ sum andra æghu*, d. ä. likasom gärdsgård på andra egor: pariter ac saepem in aliis agris. I. B. 40: 1. *

Æghande, m. (part. ab *ægha*) egare: dominus rei. I. B. 34: 1; 43: pr; Þg. 5: 5; II. J. 15: 3, 5; Kp. 10; B. 6: 2; 18: 2; 23: 2. *ræter æ.*, I. B. 30; II. B. 7: pr. Cfr. *Iorþ-, Muls-, Saku æghande.* *

Ægn, vide *Eghn*.

Æigh, adv. ej: non. II. Kr. 1: 1; Kg. 4: pr; 6: pr. &c. Scribitur plerumque *æi*, I. Kr. 4: 1, 2. &c. *3 *(æi)*

Æki, ækki, adv. icke: non. I. Kr. 6: 1; 8; M. 11, 13, 16, 22. &c. * *(ekki)*

Ælla, ella, conj. eller: vel. I. Kr. 3: 1; 4: pr. &c. Scribitur *ællær, ellar*, I. Kr. 3: 5; B. 13: 1. &c. * *(æller)*

Æller, conj. om ej: nisi. *æ. han hæte viþ* &c. II. B. 14: 8. *4 *(ællæs)*

Ællis (ællærs, æller, ella), adv. 1) eljest, annars: alias, alioquin. I. Þg. 13: pr; II. J. 6; B. 5: 2; Þg. 18: 2. 2) för öfrigt: praeterea. I. B. 21: 1 (ubi h. v. delenda videtur); II. M. 26: 7. * *(ællæs)*

Ælster, adj. superl. (vide ÖGL.) I. G. 13. *þæn som æ. ær at*, *þæn som þær ær næst æ. at* (cfr. SML. v. *ældri*), II. Kp. 13: 4. * *(ældri)*

Ælta (hælti pro ælti), v. a. (vide VGL.) I. B. 39: 2, 4; 50; II. B. 6: 5. *bort æ.*, II. B. 11: pr. *4

Æmni (æfni), n. förmåga: facultas. *sva mykit han havir æ. til*, II. Æ. 4. *æ. ær æi i barninu*, d. ä. förmåga att

lefva, lifskraft: facultas vivendi, vis vitalis. I. Kr. 6: 1. *4

Æn, conj. 1) om: si. I. Kr. 3: 4; 5: 3; 13: 1; M. 14; G. 9. &c. Scribitur *en*, I. Þj. 1: pr; II. Æ. ind. not. 56. *een*, I. M. 10. 2) om, huruvida: an. I. Kr. 7. Pro *æn* v. *en* perperam scriptum est *ena*, I. M. 16. *

Æn, conj. än: quam. I. Kr. 5: 4; 8, 9: 2. &c. Scribitur *en*, I. Kr. 13: 1; Þj. 1: pr. *een*, I. Kr. 4: 2; 8; M. 13. *3

Æn, conj. men: sed. I. B. 21: 1. *

Æn, adv. 1) ännu, hittills: adhuc. I. Þj. 11; Þg. 3: 2; 5: pr. *æn þa*, II. Æ. 20: 1; B. 6: 1; Þg. 23: 1. *æn þylder þa*, likväl äfven då: tamen quoque in eo casu. II. J. 7. 2) dessutom: praeterea. *ok æn a þrear* (sc. *marker*), II. M. 1: 2. 3) ännu, ytterligare: praeterea, ulterius, porro. I. B. 1; II. Æ. 2: pr; M. 30: 10; J. 1. *

Ænda, v. a. ända, sluta: finire. I. Þg. 5: pr. *3

Ændilanger, adj. (vide VGL.) *at -go*, ändalångs (vid dike): secundum (incile). II. B. 4: 1. *2 *(ændlanger)*

Æng, f. äng: pratum. Vide *Lass*. Cfr. *Ængi*. *

Ængi, n. (Isl. *engi*) äng: pratum. I. B. 40: 2, 4; II. B. 2: 6.

Ængia garþer, m. gärdsgård omkring äng: saepes circa pratum. I. B. 8: 1.

Ængialaghi, m. delegare i samma äng: qui partem habet eiusdem prati inter vicinos divisi. *mæþ -ghum sinum*, I. B. 22: 2.

Ængialaþa, f. ängslada: foenile in prato situm. I. B. 45: 1, 3.

Ængin, pron. 1) adj. ingen: nullus. f. *ængun*, I. B. 22: pr; 38: 2; 45: 4. *ængon*, II. Æ. 17: pr; M. 21: pr; B. 2: 5; 12: pr; 14: 3; 17: 4; Þg. 5. dat. f. *ænginne*, II. Æ. 19: 2. acc. f. *ænga*, I. M. 20: pr. pl. nom. et acc. n. *ængun*, I. M. 5: 1; 27; B. 11, 12, 19: pr; Þj. 5: 1. *ængon*, II. Kr. 20: 1; Æ. 9: pr; M. 21: pr; 24: pr; 26: 1; 30: 2; B. 18: pr. 2) subst. ingen: nemo. I. B. 9: 1; 19: 1. &c. *æ. þæn*, vide *Þæn*. *have aldre æ. vitsorþ* (cfr. UplL.), II. Æ. 7: 2. n. *ængti*, intet: nihil. I. Þg. 6; II. Kr. 26: pr; M. 30: 10. &c. dat. *ængo*, I. Kr. 5: 3. Cfr. *Ængu*. *

Ængu, adv. (dat. n. ab *ængin*) icke: non. *han svarar æ.*, I. M. 20: 1. Cfr. *Atakin*.

Ænkia, f. enka: vidua. I. G. 8; Þg. 1: 1. *

Ænsker, adj. Engelsk: Anglus. I. M. 4: 2. *3 *(ensker)*

Æptir (æfti), præp. c. acc. v. dat. 1) efter (i tid): post (ratione temporis). *ganga i kirkiu æ. bonda æller barn*, I. Kr. 3: 5. *(þæn) sum æ.* (sc. *döþan*) *ær*, I. G. 11: 1. *dör bondin ok barn ær ængti æ.*, I. G. 12. *þær æ.*, vide *Þær*. 2) (vide VGL. sub 2.) *resa hovud æ. fotum*, I. Eþs. 2: 2. *kæra æ. (iorþ)*, vide *Kæra*. 3) enligt: secundum. *æ. þy sum ræt ær*, I. Kr. 1. *æ. þy ær lagh æro*, II. M. 24: 2. *æ. landslaghum*, vide *Landslagh 1*. *sökia æ. næmne sino*, II. Þg. 9: pr. *böte æ. laghabotum*, II. M. 15: 2. 4) adv. efteråt: postea. *sinnatum æ.*, II. M. 24: 4. *fylle eþ æ.*, II. Kr. 24: 3. (sc. *gangi*) *ængin eþ æ.*, I. G. 10. *æ. þrætolfter eþer*, I. Þg. 12. 5) qvar, återstående: residuus. *tva luti þær æ. æru*, I. Kr. 3: pr. *

Ær, part. rel. som: qui, cum, ubi &c. *ær barna goþs ær fori*, II. Æ. ind. 8. *ær genfastur æro igen*, II. Kr. 26: pr. *nu (sc. þa) ær kirkia var gior* (cfr. VGL.), I. Kr. 1. *siþan ær*, II. M. 8: pr. *þær til ær*, II. B. 1: 2. *allastaþi ær*, II. Kp. 2: pr. *hvar* (adv.) *ær þæþan* (cfr. *Þæþan*), II. Æ. 12: pr. *æptir þy ær lagh æro*, II. M. 24: 2. *3

Ærfd, f. arf: successio ab intestato.

II. Æ. ind. not. 53. *i faþors æ. sinne ok moþor*, då hon ärfver sina föräldrar: cum hereditatem a parente relictam capit; nisi haec verba referenda sint ad ea, quae in antecedentibus dicuntur de iure repraesentationis liberis fratris et sororis competente; quod si ita sit, verba: *ær sunder kolla — i mans stad* inepte sunt intrusa in mediam periodum. II. Æ. 11: pr. *

Ærfda kona, f. i. q. *skiftes kona*. Vide *Skynia kuna*.

Æria, v. a. ärja, plöja: arare. *æ. forar*, II. B. 12: 1. *4

Ærmaband, n. (vide ÖGL.) II. M. 26: 5, ubi inter: *bundin mæþ -dum* et *bastaþer ok bundin* idem sine dubio differt, quod in iure OG. denotatur verbis *-dum binda* et *binda um arma* v. *armlæggia* (vide ÖGL. h. v.). *2

Ærta aker, m. (vide UplL.) II. M. 26: 11. *3

Ærtir, f. pl. ärter: pisa. I. Kr. 3: 3; Þj. 2: 2. *4

Ærva, v. a. (vide VGL.) *æ. faþur* &c. I. G. 13, 14. *æ. arf*, I. G. 12. *

Ærvingi, m. arfvinge: heres. I. M. 8, 22. &c. *sander æ.*, I. Kr. 5: 6; M. 26: pr. *ræter æ.*, I. G. 16: pr; 17. *

Ærvoþi, n. arbete: labor. I. B. 24; II. Kr. 7: pr; B. 13: 1; 17: pr. *

Æt, f. (vide VGL.) I. M. 10; II. Æ. 1: 3. *ærva atter* v. *fram i æt sina*, vide *Atter*, *Fram*. Cfr. *Fiuþætigher*. *

Æta, v. a. äta: edere. *iættir* pro *ætir*, I. Þj. 14. Cfr. *Up æta*. *3

Ætiubot, f. (ab *ættia*) i. q. *spiælla bot*. I. B. 39: pr; II. B. 5: 2.

Ættabot, f. (vide VGL.) I. G. 3: 2. *1

Ættar gæld, n. en utskyld, hvilken troligen här, likasom i Upland, erlades i penningar, men hvars belopp i Vestmanland är okändt: tributum quod hic, ut videtur, sicut in Uplandia, pecuniarium fuit, de quo vero, quantum in Vestmannia fuerit, non constat. II. Kg. 7: 5. *3

Ættia, f. (ab *æta*) i. q. *etzl* (vide SML.). II. B. ind. not. 64. Cfr. *Ætiubot*.

Ö.

Öfri, adj. (vide UplL.) Vide *Mario mæssa*. *3

Öftærin, vide *Opt*.

Ögha (dat. pl. *öghum*), n. öga: oculus. I. M. 23. Cfr. *Vindögha*. *

Ökia, v. a. öka: augere. I. G. 11: 5. *lagha bot ökis* v. *ö. sak sinni mæþ þrim markum*, I. Eþs. 9: 1; Þg. 5: 1. *

Öl (dat. pl. *öldum*), n. (vide VGL.) I. M. 18. *

Ölstuva, f. (vide VGL.) *fori ö.* (cfr. UplL. v. *öldrykker*), I. Kr. 9: 5. *1

Öpin (öppin, ypin, oppin), adj. öppen: apertus, patens. I. Kr. 5: 4; II. Kr. 11: 1; 18; Kg. 7: 2; M. 30: 1. *öpit bref*, II. Kp. 13: 3. *ær (sc. sar) ypit*, I. B. 49: pr. * *(uppin)*

Öra bot, f. (vide UplL.) II. M. 18. *4 *(öris böter)*

Öre (gen. *öris*, I. B. 32; Þj. 1: 1; 12; Þg. 7: pr; II. M. 26: 2, 4, 7; Kp. 5, 7: 1.), m. 1) (vide ÖGL. sub 1.) *tolf örar* dimidium fuisse trium marcarum, patet ex I. M. 17: 3. coll. §. 2; II. M. 23: 2. coll. §§. 3, 4. *halver ö.*, II. Kr. 8. *ö. pænninga*, I. Kr. 3: 4; II. Kr. 7: pr. *halver ö. pænninga*, I. Kr. 3: 5. 2) pl. lös egendom: bona mobilia. *lösir örar*, II. Þg. 17: pr;)(*eghn*, II. J. 13: pr.)(*iorþ*, II. Kr. 13: 3; Þg. 17: 1. Cfr. *Lösörar*, *Saköre*. *

Örknaþa fæ, n. (vide UplL.) Scribitur lapsu calami *öknaþa fæ*, II. B. 27: pr. *4 *(yrknaþa fæ)*

Örs, n. häst som brukades till krigstjenst: equus militaris.)(*gangare* et *rinnare*, II. B. 23: 5. *4

Örtugh (örthug), f. 1) (vide ÖGL.)

I. Kr. 3: 4; Þj. 17: 1; II. M. 23: pr; 26: pr, 1; 27. 2) i. q. *örtogh land.* II. M. 8: pr; J. 15: 5. *half ö.,* II. J. 2: pr; 15: 5. *

Örtogh land, n. (vide UplL.) II. J. 2: pr; B. 1: 1; Þg. 17: pr. *4

Östan vart, adv. ostvart, mot östra sidan: versus orientalem partem. I. B. 19: 1.

Östir, adv. i öster: versus orientem. I. B. 19: 2.

Öve löpse, vide *Yvirlöps.*

Överaxlaper, adj. (vide UplL.) II. M. 30: 1. *4 *(ivin axlaper)*

INDEX NOMINUM PROPRIORUM.

Aros, i. q. *væstraaros* (vide SML.). II. Kr. 5: 5; 26: pr. *-sa bro*, en bro öfver Svartån i Vesterås: pons Arosiensis flumini impositus. II. B. 23: 3.

Byrghir (bigher), Konung Birger Magnusson: rex Sueciae. I. Þg. 11; II. Þg. 14: pr. *3

Dala, pl. Dalarne: Dalecarlia. I. G. 11: pr. *4 *(dalar)*

Hærvads bro, Herrevadsbro öfver Kolbäcksån, nära Kolbäcks kyrka i Snäfringe härad, vid stora landsvägen emellan Vesterås och Köping: pons in publica via inter urbes Vesterås et Köping. II. B. 23: 3.

Krister, Christus. II. Kr. 1: pr. not. 5; 26: 2. gen. *crist* pro *crists*, II. Kr. 1: pr. *4

Magnus, Konung Magnus Ladulås: Rex Magnus Birgeri filius. II. Kp. 12: pr, 3. *

Maria, (vide VGL.) I. Kr. 1. *4

Oppogha bro, (vide UplL.) II. B. 23: 3. *4 *(uphugha bro)*

Stokholmber, (vide UplL.) II. M. 25: 4. *3

Svearike, Sverige: Suecia. I. Eþs. 1: pr; II. Kg. 1: pr; 6: pr. *4

Sægho bro, troligen samma bro öfver Sagån *(sævu strömber)* på gränsen emellan Upland och Vestmanland, som i UplL. kallas *östensbro:* pons, ut videtur, in confinio Vestmanniae et Uplandiae. II. B. 23: 3.

TABULA,

quae indicat locos huius editionis, capitibus codicis C respondentes.

Cod. C. KrB.

Cod. C.		Ed.
1-26.	—	II. KrB. 1-26.

KgB.

Cod. C.		Ed.
1.	—	II. KgB. 1: pr.
2.	—	. . 1: 1.
3.	—	. . 2.
4.	—	. . 3.
5.	—	. . 4.
6.	—	. . 5.
7-9.	—	. . 6: pr.
10.	—	. . 6: 1, 2.
11.	—	. . 6: 3.
12.	—	. . 7.

ÆB.

Cod. C.		Ed.
Prol.	—	II. ÆB. Prol.
1.	—	. . 1: pr, 1.
2.	—	. . 1: 1.
3.	—	. . 1: 2.
4.	—	. . 1: 3.
5.	—	. . 1: 4.
6, 7.	—	. . 2: pr.
8, 9.	—	. . 2: 1.
10.	—	. . 3.
11.	—	. . 4.
12.	—	. . 5.
13.	—	. . 6: pr, 1.
14.	—	. . 6: 2.
15.	—	. . 6: 3.
16.	—	. . 6: 4.
17.	—	. . 7.
18.	—	. . 8: pr, 1.
19, 20.	—	. . 8: 2.
21.	—	. . 8: 3.
22.	—	. . 8: 4.
23.	—	. . 9.
24.	—	. . 10: pr, 1.
25.	—	. . 10: 2.

Cod. C. ÆB.

Cod. C.		Ed.
26.	—	II. ÆB. 10: 3.
27.	—	. . 11: pr.
28.	—	. . 11: 1.
29.	—	. . 12: pr.
30.	—	. . 12: 1.
31.	—	. . 12: 2.
32.	—	. . 12: 3.
33.	—	. . 12: 4.
34.	—	. . 12: 5.
35.	—	. . 13: pr.
36.	—	. . 13: 1.
37, 38.	—	. . 13: 2.
39.	—	. . 14.
40.	—	. . 15.
41.	—	. . 16.
42.	—	. . 17.
43.	—	. . 18: pr.
44.	—	. . 18: 1.
45.	—	. . 18: 2.
46.	—	. . 18: 3.
47, 48.	—	. . 18: 4.
49.	—	. . 18: 5.
50-52.	—	. . 19: pr.
53.	—	. . 19: 1, 2.
54.	—	. . 20: pr.
55.	—	. . 20: 1.

ManhB.

Cod. C.		Ed.
1.	—	II. ManhB. 1: pr.
2.	—	. . 1: 1, 2.
3.	—	. . 2: pr.
4.	—	. . 2: 1.
5.	—	. . 3.
6.	—	. . 4.
7.	—	. . 5.
8.	—	. . 6.
9.	—	. . 7: pr, 1.
10.	—	. . 7: 2, 3.

Cod. C. ManhB.			
11.	— II. ManhB.		7: 4.
12.	—	. .	8.
13.	—	. .	9: pr, 1, 2.
14.	—	. .	9: 3.
15.	—	. .	9: 4.
16.	—	. .	9: 5.
17, 18.	—	. .	9: 6.
19.	—	. .	9: 7.
20.	—	. .	10: pr.
21.	—	. .	10: 1.
22, 23.	—	. .	10: 2.
24, 25.	—	. .	10: 3.
26.	—	. .	11: pr, 1, 2.
27.	—	. .	11: 3.
28.	—	. .	12.
29.	—	. .	13.
30.	—	. .	14.
31.	—	. .	15: pr.
32, 33.	—	. .	15: 1.
34.	—	. .	15: 2.
35.	—	. .	16.
36.	—	. .	17.
37.	—	. .	18.
38.	—	. .	19.
39.	—	. .	20.
40–42.	—	. .	21: pr.
43.	—	. .	21: 1.
44.	—	. .	21: 2.
45.	—	. .	21: 3.
46.	—	. .	22: pr.
47.	—	. .	22: 1.
48.	—	. .	23.
49.	—	. .	23: 5. in fine.
50.	—	. .	24: pr.
51.	—	. .	24: 1, 2.
52.	—	. .	24: 3, 4.
53, 54.	—	. .	24: 4.
55.	—	. .	24: 5.
56.	—	. .	24: 6.
57.	—	. .	24: 7.
58–60.	—	. .	24: 8.
61.	—	. .	24: 9.
62.	—	. .	25: pr.
63.	—	. .	25: 1, 2.

Cod. C. ManhB.			
64.	— II. ManhB.		25: 3.
65.	—	. .	25: 4.
66.	—	. .	25: 5.
67, 68.	—	. .	25: 6.
69.	—	. .	25: 7–9.
70.	—	. .	25: 10.
71.	—	. .	25: 11.
72, 73.	—	. .	25: 12.
74.	—	. .	26: pr, 1–4.
75, 76.	—	. .	26: 5.
77.	—	. .	26: 6.
78.	—	. .	26: 7.
79.	—	. .	26: 8.
80.	—	. .	26: 9.
81.	—	. .	26: 10.
82, 83.	—	. .	26: 11.
84.	—	. .	26: 12.
85.	—	. .	26: 13.
86.	—	. .	26: 14.
87.	—	. .	26: 15.
88, 89.	—	. .	26: 16.
90.	—	. .	26: 17.
91.	—	. .	26: 18.
92.	—	. .	26: 19, 20.
93.	—	. .	27.
94.	—	. .	28.
95.	—	. .	29.
96.	—	. .	30: pr, 1–3.
97.	—	. .	30: 4.
98.	—	. .	30: 5, 6.
99.	—	. .	30: 6–8.
100.	—	. .	30: 9.
101.	—	. .	30: 10.
102.	—	. .	31.
103.	—	. .	32.
104.	—	. .	33.
105.	—	. .	34.
106.	—	. .	35.

JB.			
1, 2.	—	II. JB.	1.
3.	—	. .	2: pr.
4.	—	. .	2: pr, 1
5.	—	. .	2: 1, 2.

Cod. C. JB			
6.	—	II. JB.	2: 3.
7.	—	. .	3: pr, 1.
8.	—	. .	3: 2.
9.	—	. .	3: 3.
10.	—	. .	4.
11.	—	. .	5: pr.
12.	—	. .	5: 1.
13.	—	. .	6.
14.	—	. .	7.
15. (omissum)	—	. .	8.
16.	—	. .	9.
17.	—	. .	10.
18.	—	. .	11.
19.	—	. .	12.
20.	—	. .	13: pr.
21, 22.	—	. .	13: 1.
23.	—	. .	13: 2.
24.	—	. .	14.
25, 26.	—	. .	15: pr.
27.	—	. .	15: pr, 1.
28.	—	. .	15: 2.
29.	—	. .	15: 3, 4.
30, 31.	—	. .	15: 5.
32.	—	. .	15: 6, 7.
33.	—	. .	15: 8.
34.	—	. .	15: 9.
35.	—	. .	15: 10.
36.	—	. .	15: 11.
37.	—	. .	15: 12.
38.	—	. .	15: 13.
39.	—	. .	16: pr, 1.
40.	—	. .	16: 2.
41.	—	. .	16: 3.
42-44.	—	. .	17.
45.	—	. .	18.

KöpB.			
1.	—	II. KöpB.	1.
2.	—	. .	2: pr.
3.	—	. .	2: 1.
4.	—	. .	3.
5.	—	. .	4.
6.	—	. .	5.
7.	—	. .	6.

Cod. C. KöpB.			
8.	—	II. KöpB.	7: pr.
9.	—	. .	7: 1.
10.	—	. .	7: 2.
11.	—	. .	8.
12.	—	. .	9.
13.	—	. .	10.
14.	—	. .	11.
15.	—	. .	12.
16.	—	. .	13.
17.	—	. .	14.

BygnB.			
1-3.	—	II. BygnB.	1: pr.
4.	—	. .	1: 1.
5.	—	. .	1: 2.
6.	—	. .	2: pr.
7, 8.	—	. .	2: 1.
9.	—	. .	2: 2.
10, 11.	—	. .	2: 3.
12.	—	. .	2: 4.
13.	—	. .	2: 5.
14.	—	. .	2: 6.
15.	—	. .	3.
16.	—	. .	4.
17.	—	. .	5: pr, 1.
18, 19.	—	. .	5: 2.
20.	—	. .	5: 3.
21-24.	—	. .	5: 4.
25.	—	. .	5: 5.
26.	—	. .	5: 6.
27.	—	. .	6.
28.	—	. .	7.
29.	—	. .	8: pr, 1.
30.	—	. .	8: 1.
31.	—	. .	8: 2.
32.	—	. .	8: 3.
33.	—	. .	8: 4.
34.	—	. .	9.
35.	—	. .	10.
36.	—	. .	11.
37.	—	. .	12.
38.	—	. .	13: pr.
39.	—	. .	13: 1.
40.	—	. .	14: pr, 1-9.

Cod. C. BygnB.				Cod. C. ÞgB.			
41.	—	II. BygnB.	14: 10.	2.	—	II. ÞgB.	2.
42.	—	. .	14: 11.	3.	—	. .	3.
43.	—	. .	15.	4.	—	. .	4.
44.	—	. .	16: pr, 1.	5.	—	. .	5.
45, 46.	—	. .	16: 1.	6.	—	. .	6.
47.	—	. .	16: 2.	7.	—	. .	7.
48.	—	. .	16: 3.	8–10.	—	. .	8.
49.	—	. .	16: 4.	11.	—	. .	9.
50.	—	. .	17: pr, 1–3.	12.	—	. .	10.
51.	—	. .	17: 3. in fine.	13.	—	. .	11.
52.	—	. .	17: 4.	14.	—	. .	12: pr, 1, 2.
53.	—	. .	17: 5.	15.	—	. .	12: 3, 4.
54.	—	. .	18.	16.	—	. .	12: 4. in fine.
55.	—	. .	19.	17.	—	. .	13.
56.	—	. .	20.	18.	—	. .	14: pr.
57.	—	. .	21.	19.	—	. .	14: pr, 1.
58.	—	. .	22: pr, 1, 2.	20.	—	. .	14: 1.
59.	—	. .	22: 3.	21.	—	. .	15.
60.	—	. .	23.	22.	—	. .	16.
61.	—	. .	24.	23.	—	. .	17.
62.	—	. .	25.	24.	—	. .	18.
63.	—	. .	26: pr.	25.	—	. .	19.
64.	—	. .	26: 1.	26.	—	. .	20.
65.	—	. .	27.	27.	—	. .	21.
66.	—	. .	28.	28.	—	. .	22.
				29.	—	. .	23: pr.
ÞgB.				30.	—	. .	23: 1.
1.	—	II. ÞgB.	1.	31.	—	. .	24.

Cod. A. *(Bibl. Reg. Stockholm. B 54.)* fol. 1.

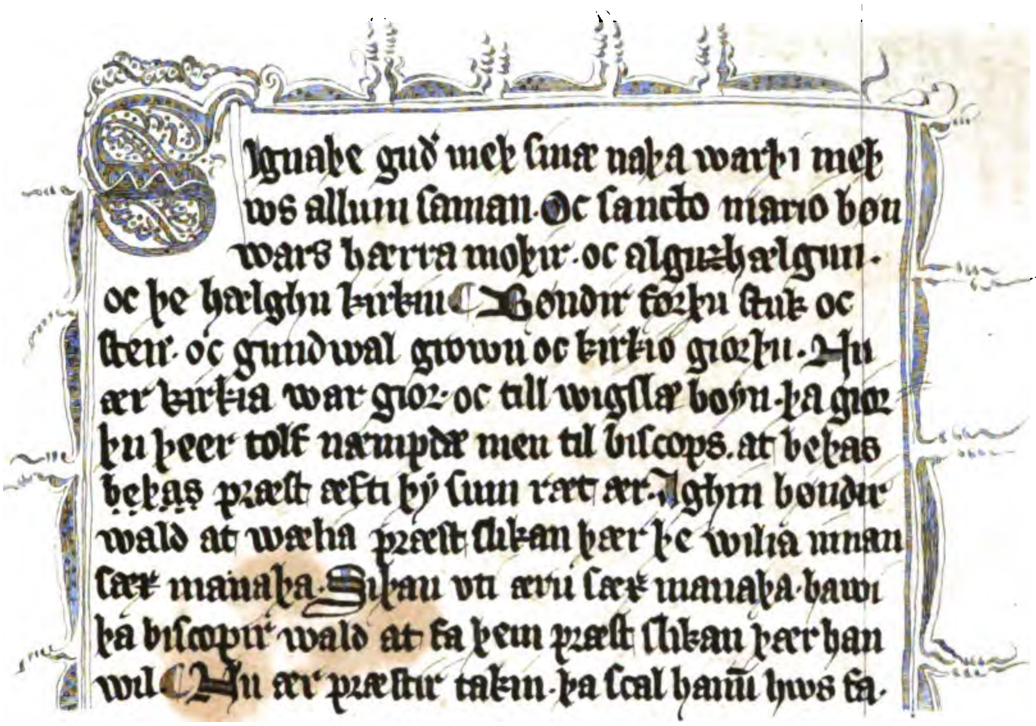
Sighnaþe guð meþ sinæ naþa warþi meþ
ws allum saman. Oc sancto mario bon
wars hærra moþir. oc alguzhælgun.
oc þe hælghu kirkiu. Bondir forþu stuk oc
steir. oc gudwal giowu oc kirkio giorþu. Nu
ær kirkia war gior oc till wigslæ boþu. þa gior
þu þeer tolf næmpdæ men til biscops. at beþas
beþas præst æfti þy sum rætt ær. Æghin bondir
wald at wæria præst slikan þær þe wilia innan
sæx manaþa. Siþan vn ævi sæx manaþa. þawi
þa biscopir wald at fa þem præst slikan þær han
wil. Nu ær præstir takin. þa scal hanum hws fa.

Cod. C. *(Bibl. Reg. Stockholm. B 56.)* fol. 3.

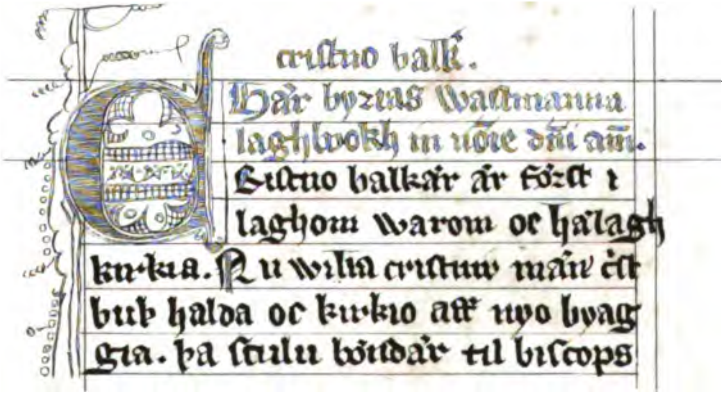
cristno balkr.
Hær byrias Wæstmanna
laghbokh in nomine domini amen.
Kristno balkær ær forst i
laghom warom oc hælagh
kirkia. Nu wilia cristnir mæn ett
buþ halda oc kirkio att nyo bygg
gia. þa skulu böndær til biscops

Cod. B. *(Bibl. Reg. Stockholm B 57.)* fol. 8.

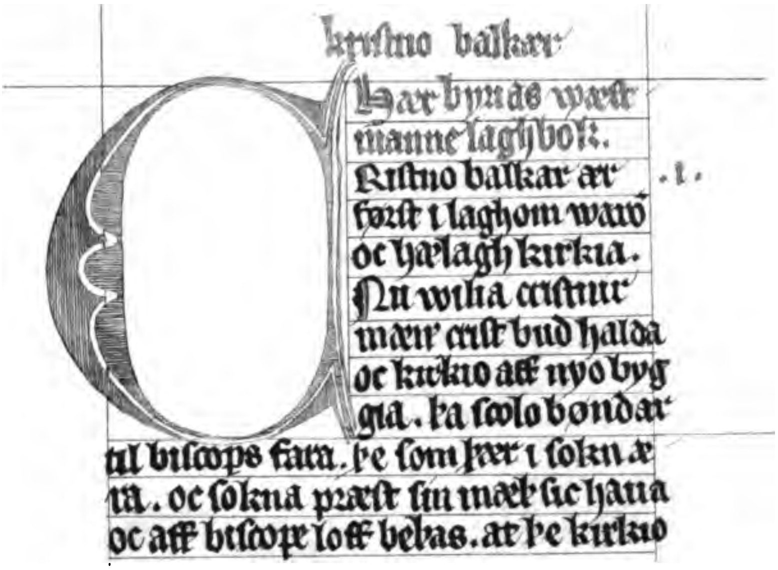

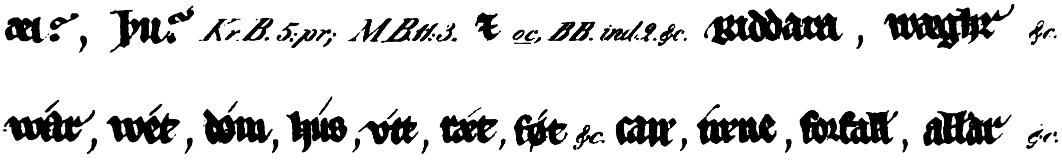

Cod. D. *(Bibl. Reg. Stockholm. B 55.)* fol. 2.

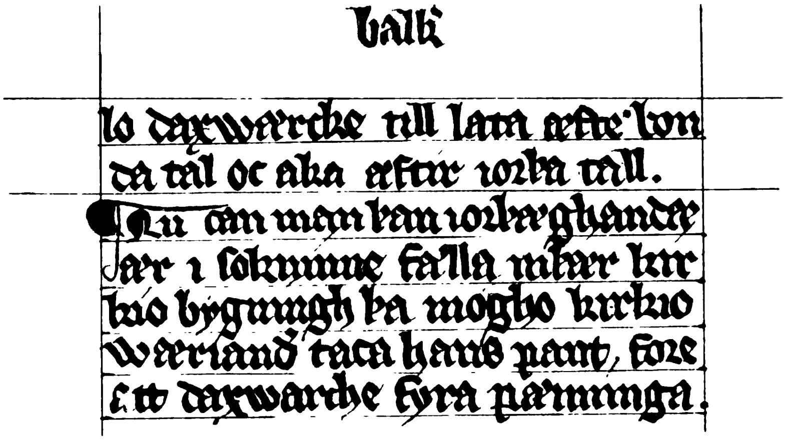

Stanford Law Library
3 6105 061 910 977

Cod. C. ManhB.			
11.	—	II. ManhB.	7:4.
12.	—	. .	8.
13.	—	. .	9:pr, 1, 2.
14.	—	. .	9:3.
15.	—	. .	9:4.
16.	—	. .	9:5.
17, 18.	—	. .	9:6.
19.	—	. .	9:7.
20.	—	. .	10:pr.
21.	—	. .	10:1.
22, 23.	—	. .	10:2.
24, 25.	—	. .	10:3.
26.	—	. .	11:pr, 1, 2.
27.	—	. .	11:3.
28.	—	. .	12.
29.	—	. .	13.
30.	—	. .	14.
31.	—	. .	15:pr.
32, 33.	—	. .	15:1.
34.	—	. .	15:2.
35.	—	. .	16.
36.	—	. .	17.
37.	—	. .	18.
38.	—	. .	19.
39.	—	. .	20.
40–42.	—	. .	21:pr.
43.	—	. .	21:1.
44.	—	. .	21:2.
45.	—	. .	21:3.
46.	—	. .	22:pr.
47.	—	. .	22:1.
48.	—	. .	23.
49.	—	. .	23:5. in fine.
50.	—	. .	24:pr.
51.	—	. .	24:1, 2.
52.	—	. .	24:3, 4
53, 54.	—	. .	24:4.
55.	—	. .	24:5.
56.	—	. .	24:6.
57.	—	. .	24:7.
58–60.	—	. .	24:8.
61.	—	. .	24:9.
62.	—	. .	25:pr.
63.	—	. .	25:1, 2.

Cod. C. ManhB.			
64.	—	II. ManhB.	25:3.
65.	—	. .	25:4.
66.	—	. .	25:5.
67, 68.	—	. .	25:6.
69.	—	. .	25:7–9.
70.	—	. .	25:10.
71.	—	. .	25:11.
72, 73.	—	. .	25:12.
74.	—	. .	26:pr, 1–4.
75, 76.	—	. .	26:5.
77.	—	. .	26:6.
78.	—	. .	26:7.
79.	—	. .	26:8.
80.	—	. .	26:9.
81.	—	. .	26:10.
82, 83.	—	. .	26:11.
84.	—	. .	26:12.
85.	—	. .	26:13.
86.	—	. .	26:14.
87.	—	. .	26:15.
88, 89.	—	. .	26:16.
90.	—	. .	26:17.
91.	—	. .	26:18.
92.	—	. .	26:19, 20.
93.	—	. .	27.
94.	—	. .	28.
95.	—	. .	29.
96.	—	. .	30:pr, 1–3.
97.	—	. .	30:4.
98.	—	. .	30:5, 6.
99.	—	. .	30:6–8.
100.	—	. .	30:9.
101.	—	. .	30:10.
102.	—	. .	31.
103.	—	. .	32.
104.	—	. .	33.
105.	—	. .	34.
106.	—	. .	35.

JB.			
1, 2.	—	II. JB.	1.
3.	—	. .	2:pr.
4.	—	. .	2:pr, 1
5.	—	. .	2:1, 2.

Cod. C. JB			
6.	—	II. JB.	2: 3.
7.	—	. .	3: pr, 1.
8.	—	. .	3: 2.
9.	—	. .	3: 3.
10.	—	. .	4.
11.	—	. .	5: pr.
12.	—	. .	5: 1.
13.	—	. .	6.
14.	—	. .	7.
15. (omissum)	—	. .	8.
16.	—	. .	9.
17.	—	. .	10.
18.	—	. .	11.
19.	—	. .	12.
20.	—	. .	13: pr.
21, 22.	—	. .	13: 1.
23.	—	. .	13: 2.
24.	—	. .	14.
25, 26.	—	. .	15: pr.
27.	—	. .	15: pr, 1.
28.	—	. .	15: 2.
29.	—	. .	15: 3, 4.
30, 31.	—	. .	15: 5.
32.	—	. .	15: 6, 7.
33.	—	. .	15: 8.
34.	—	. .	15: 9.
35.	—	. .	15: 10.
36.	—	. .	15: 11.
37.	—	. .	15: 12.
38.	—	. .	15: 13.
39.	—	. .	16: pr, 1.
40.	—	. .	16: 2.
41.	—	. .	16: 3.
42–44.	—	. .	17.
45.	—	. .	18.

KöpB.			
1.	—	II. KöpB.	1.
2.	—	. .	2: pr.
3.	—	. .	2: 1.
4.	—	. .	3.
5.	—	. .	4.
6.	—	. .	5.
7.	—	. .	6.

Cod. C. KöpB.			
8.	—	II. KöpB.	7: pr.
9.	—	. .	7: 1.
10.	—	. .	7: 2.
11.	—	. .	8.
12.	—	. .	9.
13.	—	. .	10.
14.	—	. .	11.
15.	—	. .	12.
16.	—	. .	13.
17.	—	. .	14.

BygnB.			
1–3.	—	II. BygnB.	1: pr.
4.	—	. .	1: 1.
5.	—	. .	1: 2.
6.	—	. .	2: pr.
7, 8.	—	. .	2: 1.
9.	—	. .	2: 2.
10, 11.	—	. .	2: 3.
12.	—	. .	2: 4.
13.	—	. .	2: 5.
14.	—	. .	2: 6.
15.	—	. .	3.
16.	—	. .	4.
17.	—	. .	5: pr, 1.
18, 19.	—	. .	5: 2.
20.	—	. .	5: 3.
21–24.	—	. .	5: 4.
25.	—	. .	5: 5.
26.	—	. .	5: 6.
27.	—	. .	6.
28.	—	. .	7.
29.	—	. .	8: pr, 1.
30.	—	. .	8: 1.
31.	—	. .	8: 2.
32.	—	. .	8: 3.
33.	—	. .	8: 4.
34.	—	. .	9.
35.	—	. .	10.
36.	—	. .	11.
37.	—	. .	12.
38.	—	. .	13: pr.
39.	—	. .	13: 1.
40.	—	. .	14: pr, 1–9.

Cod. C. BygnB.		II. BygnB.
41.	—	14: 10.
42.	—	14: 11.
43.	—	15.
44.	—	16: pr, 1.
45, 46.	—	16: 1.
47.	—	16: 2.
48.	—	16: 3.
49.	—	16: 4.
50.	—	17: pr, 1–3.
51.	—	17: 3. in fine.
52.	—	17: 4.
53.	—	17: 5.
54.	—	18.
55.	—	19.
56.	—	20.
57.	—	21.
58.	—	22: pr, 1, 2.
59.	—	22: 3.
60.	—	23.
61.	—	24.
62.	—	25.
63.	—	26: pr.
64.	—	26: 1.
65.	—	27.
66.	—	28.

ÞgB.		II. ÞgB.
1.	—	1.

Cod. C. ÞgB.		II. ÞgB.
2.	—	2.
3.	—	3.
4.	—	4.
5.	—	5.
6.	—	6.
7.	—	7.
8–10.	—	8.
11.	—	9.
12.	—	10.
13.	—	11.
14.	—	12: pr, 1, 2.
15.	—	12: 3, 4.
16.	—	12: 4. in fine.
17.	—	13.
18.	—	14: pr.
19.	—	14: pr, 1.
20.	—	14: 1.
21.	—	15.
22.	—	16.
23.	—	17.
24.	—	18.
25.	—	19.
26.	—	20.
27.	—	21.
28.	—	22.
29.	—	23: pr.
30.	—	23: 1.
31.	—	24.

Cod. A. *(Bibl. Reg. Stockholm: B 54.)* fol. 1.

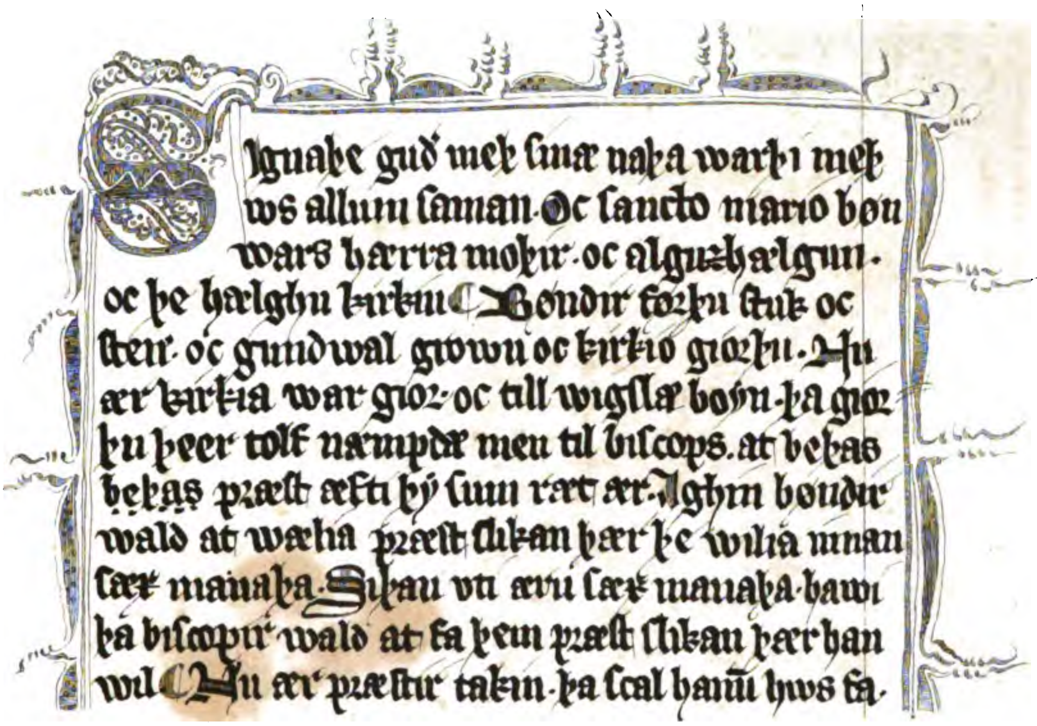
Sighnaþe guð mæþ sinæ naþa warþi mæþ ws allum saman. Oc sancta maria bon wars hærra moþir. oc alguz hælgun. oc þe hælghu kirkiu. Bondir førþu stuk oc sten. oc gundwal growu oc kirkio giorþu. Nu ær kirkia war gior. oc till wigslær boþin. þa gior þu þeer tolf næmpdær men til biscops. at beþas beþas præst æfti þy sum rætt ær. Eghin bondir wald at wæþa præst slikan þær þe wilia mæn sæx manaþa. Siþan vm ærvi sæx manaþa. þa biscopir wald at fa þem præst slikan þær han wil. Nu ær præstir takin. þa scal hanu hws fa.

maþer: *combir*: K., k. *kunungir, -gs.* &c.

Cod. C. *(Bibl. Reg. Stockholm. B. 56.)* fol. 3.

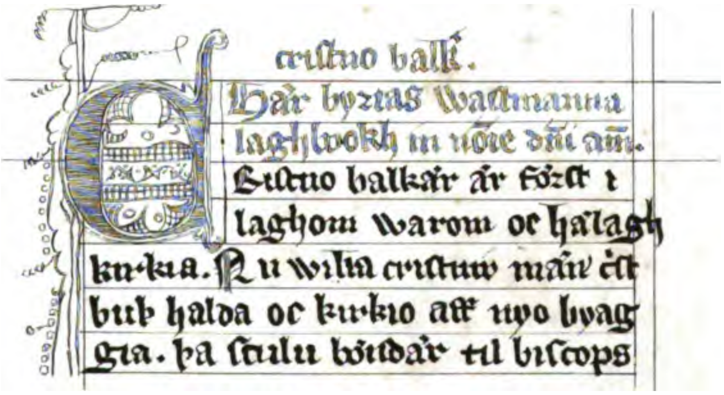
cristno balkr.
Hær byrias Wastmanna laghbokh in nomine domini amen.
Cristno balkær är först i laghom warom oc hälagh kirkia. Nu wilia cristnir män ëtt bulþ halda oc kirkio att nyo byggia. þa skulu böndär til biscops

Cod. B. *(Bibl. Reg. Stockholm B 57.)* fol. 8.

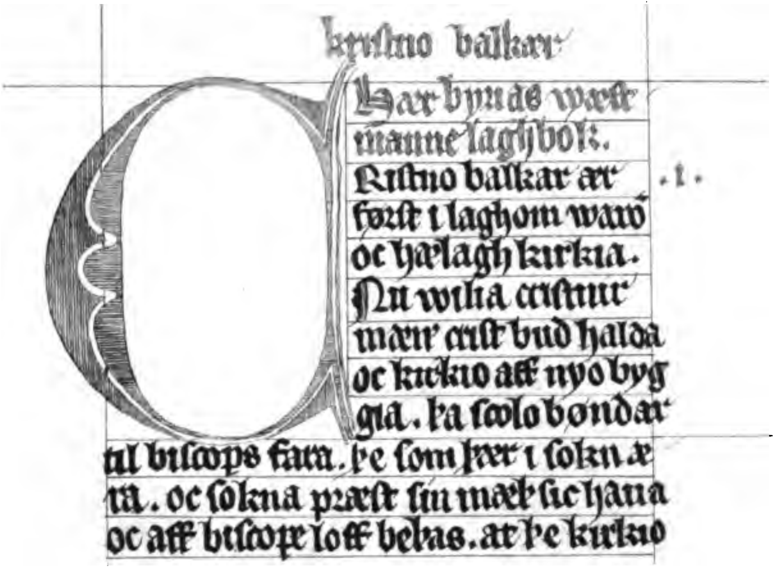

kristno balkar

Har byrias wæst
manne laghbok.
Kristno balkar ær .1.
første i laghom warð
oc hælagh kirkia.
Nu wilia cristnir
mæn crist bud halda
oc kirkio aff nyo byg
gia. þa scolo bondær
til biscops fara. þe som þær i sokn æ
ra. oc sokna præst sin mæþ sic hana
oc aff biscope loff bedas. at þe kirkio

æ:, þu: *Kr.B.5:pr; M.B.11:3.* ⁊ *oc, B.B. ind.2.&c.* Riddara, waghn *&c.*

wár, wét, dóm, hús, útt, tæt, fót *&c.* cau, ærne, forfall, allar *&c.*

Cod. D. *(Bibl. Reg. Stockholm. B 55.)* fol. 2.

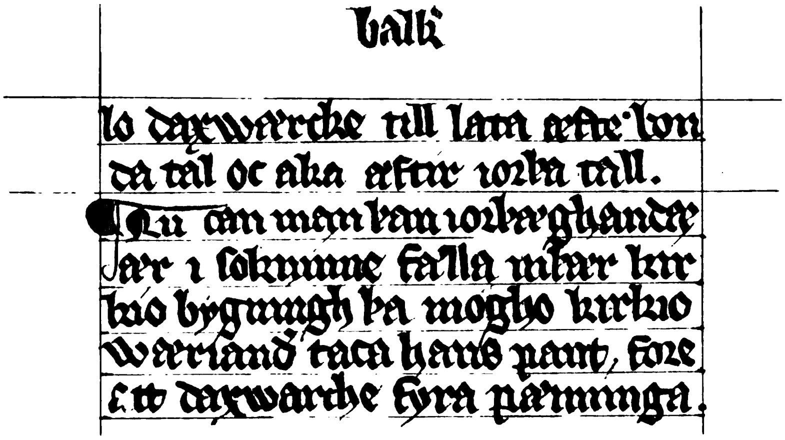

balk

lo daxwærche till lata æftir bon
da tal oc aka æftir iorþa tall.
Nu æn man han iorþæghandæ
ær i sokninne falla, mitær kir
kio byggningh þa mogho kirkio
wærinand taca hans part, fore
en daxwarche fyra pæninga.

Stanford Law Library
3 6105 061 910 977